

МАТЕРІАЛИ VII МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ
РОЗВИТКУ НАУКИ

М. ДНІПРО, УКРАЇНА

**24 ТРАВНЯ
2024 РІК**

МАТЕРІАЛИ VII МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

.....

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ
РОЗВИТКУ НАУКИ**

.....

м. Дніпро, Україна
24 травня 2024 рік

УДК 082:001
С 89

Голова оргкомітету: Кореньюк І.О.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 37 від 23.05.2024 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення №30 від 05.01.2024).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

С 89

Сучасні аспекти та перспективні напрямки розвитку науки: матеріали VII Міжнародної студентської наукової конференції, м. Дніпро, 24 травня, 2024 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. — 650 с.

ISBN 978-617-8312-52-7

DOI 10.62732/liga-inter-24.05.2024

Викладено матеріали учасників VII Міжнародної мультидисциплінарної студентської наукової конференції «Сучасні аспекти та перспективні напрямки розвитку науки», яка відбулася 24 травня 2024 року у місті Дніпро, Україна.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2024

© ГО «Молодіжна наукова ліга», 2024

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024

ISBN 978-617-8312-52-7

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Шмиговський А.О., Науковий керівник: Ніколаєць К.М. 22

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гармаш К.О., Науковий керівник: Ніколаєць К.М. 25

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Шевчук В.С., Науковий керівник: Яцюк І.М. 28

ПИТАННЯ ОЦІНЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Федорових А.Б., Науковий керівник: Прокопович С.В. 32

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ ЙОГО РОЗВИТКУ

Науменко О.П., Науковий керівник: Петришина С.В. 36

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

THE INFLUENCE OF THE WORKPLACE ON HUMAN PERFORMANCE

Mokliak A., Scientific supervisor: Ostapenko T. 39

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВА В ІНДУСТРІЇ КРАСИ

Сюсюкалова А.С., Науковий керівник: Нескородєв С.М. 41

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРОГРАМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Таргоній І.М., Науковий керівник: Новицька О.В. 44

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Резаєва С.О., Науковий керівник: Брік С.В. 46

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ
Халафов Р.І., *Науковий керівник: Ачкасова С.А.* 48

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО «SOFT SKILLS» ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕР
Самохін О.В., *Науковий керівник: Уманців Г.В.* 50

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
Головко Д.А., *Науковий керівник: Ніколаєць К.М.* 54

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ІНДЕКСНИХ ФОНДІВ
Войтіхова А.О., *Науковий керівник: Ланішко З.Я.* 57

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ
Колганова М.М., Литвиненко К.Г., *Науковий керівник: Пономарьова Т.В.* 61

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРОЦЕС НАДАННЯ SMM-ПОСЛУГ
Паскевич В.С., *Науковий керівник: Радіонова А.С.* 63

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТВОРЕННІ
РЕКЛАМНОГО КОНТЕНТУ
Ратушна А.І., *Науковий керівник: Радіонова А.С.* 66

КЛІЄНТООРІЄНТОВАНІСТЬ У ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ
Бондаренко В.Ю., *Науковий керівник: Радіонова А.С.* 70

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ У ВІДНОВЛЕННІ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ:
ПЕРСПЕКТИВИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ТРЕНДІВ
Горбач В.О., *Науковий керівник: Терещенко Е.Ю.* 73

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВПЛИВ ҐЕНДЕРУ НА ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
СУЧАСНОМУ ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ
Квацало О.Ю. 75

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКАХ АЗІЇ
Рустамова А.Ч., *Науковий керівник: Кім О.О.* 78

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ
РІШЕНЬ В УДОСКОНАЛЕННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
Жукова Д.А. 81

КЛАСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА Мартинов А.С., <i>Науковий керівник: Янковська В.А.</i>	83
КОНФЛІКТОЛОГІЯ У СИСТЕМІ НАУКОВИХ ЗНАНЬ Куценко Д.В., <i>Янковський С.А., Науковий керівник: Янковська В.А.</i>	86
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ Лигун А.С., <i>Науковий керівник: Сидоренко Н.С.</i>	88
СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА Артеменко М.С., <i>Науковий керівник: Дорошенко Т.М.</i>	90
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОНОВЛЕННЯМ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ Тендюк А.О., <i>Науковий керівник: Дорошенко Т.М.</i>	93
СТВОРЕННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТЕЛЕМЕДИЦИНИ Горбач А.О., <i>Науковий керівник: Шлапак А.В.</i>	95

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ Махнюк Є.М., <i>Науковий керівник: Єнгаличева І.В.</i>	97
--	----

СЕКЦІЯ 7.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ГІБРИДНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ Убийконь К.Ю.	101
ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА УКРАЇНІ ВІД МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ Катамадзе Н.Т., <i>Науковий керівник: Сичова В.В.</i>	104
МАЛІ ДЕРЖАВИ В ЄВРОПІ ТА МІНЛИВИЙ МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК Черська Д.М., <i>Науковий керівник: Непиталюк А.В.</i>	107
МИСТЕЦТВО ДИПЛОМАТІЇ Дохненко Є.Є., <i>Науковий керівник: Непиталюк А.В.</i>	109
МІЖНАРОДНИЙ РИНОК КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ Лендел О.В., <i>Науковий керівник: Залізнюк В.П.</i>	111

СЕКЦІЯ 8.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

EVOLUTION OF THE CONCEPTS OF «STATE» AND «LAW»: FROM ANCIENT IDEAS TO MODERN CONCEPTS Кирстя М.В., <i>Науковий керівник: Серафимова О.М.</i>	114
--	-----

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ Зацарна А.В., <i>Науковий керівник: Шаповалова К.Г.</i>	116
ВИДИ, ОЗНАКИ ТА УЧАСТЬ ТРЕТІХ ОСІБ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ Богдан Д.О., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	119
ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА (ГЕНОЦИДУ) В УКРАЇНІ Підпригора В.В., <i>Науковий керівник: Миронець О.М.</i>	122
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА Кірейчук С.В., <i>Науковий керівник: Бабаєва О.В.</i>	125
ВИРІШЕННЯ СПОРІВ СУДОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ Зацарна А.В., <i>Науковий керівник: Шаповалова К.Г.</i>	128
ГЕНОЦИД ЯК МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН Ярош М.В., <i>Науковий керівник: Миронець О.М.</i>	131
ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Богдан Д., Чернишов М., <i>Науковий керівник: Телійчук В.</i>	133
ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ Безуглий М.О., <i>Науковий керівник: Белуга Ю.М.</i>	136
ЗАВДАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ Крамной С.С., <i>Науковий керівник: Бережна К.В.</i>	139
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ПОКАРАНЬ Ковтун Є.М., <i>Науковий керівник: Корогод С.В.</i>	141
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ Борисов Д.С., <i>Науковий керівник: Корогод С.В.</i>	143
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ СПІВУЧАСНИКІВ Тюльков О.В., <i>Науковий керівник: Корогод С.В.</i>	145
ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Івахова О.М., <i>Науковий керівник: Виговський Д.Л.</i>	148
ЗДІЙСНЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ Сапа Д.Ю., <i>Науковий керівник: Горіславська І.В.</i>	151
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ЖИТЛО ТА ЙОГО ЗАХИСТ В УМОВАХ ВІЙНИ Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Смірнова І.О.</i>	155
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА Сахно В.О., <i>Науковий керівник: Марченко О.В.</i>	157
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З СЕКСУАЛЬНИМИ ДЕВІАЦІЯМИ ЗЛОЧИНЦЯ Реуцька В.В., <i>Науковий керівник: Шенітько М.В.</i>	161

МАЙНО, МАЙНОВІ ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН Ржевський Д.Е., <i>Науковий керівник: Горіславська І.В.</i>	165
МИРОВІ УГОДИ НА ОКРЕМИХ СТАДІЯХ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ Корнієнко С.О., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	168
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО Правдивець Є.М., <i>Науковий керівник: Панченко В.В.</i>	170
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ Іваненко О.О., <i>Науковий керівник: Дубчак Л.С.</i>	173
ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Виноградова К.В., <i>Науковий керівник: Марченко О.В.</i>	175
ОСНОВНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА Благоренко М.О.	177
ОСНОВНІ ПРАВОВІ ТА КОЛІЗІЙНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСКОРДОННИХ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Кафеджи В., <i>Науковий керівник: Анісімов К.Г.</i>	180
ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДО УЧАСТІ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ Федоренко С., Рабушко Н., <i>Науковий керівник: Телійчук В.Г.</i>	183
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРИСТУВАННЯ ГУРТОЖИТКАМИ ТА СЛУЖБОВИМИ ЖИЛИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ Мустафаєва Каміла Суп'ян кизи, <i>Науковий керівник: Патерило І.В.</i>	187
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ Зацарна А.В., <i>Науковий керівник: Ярошевська Т.В.</i>	190
ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Гурський О.С., <i>Науковий керівник: Горіславська І.В.</i>	193
ОЦІНКА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ Патрушева Н.С., <i>Науковий керівник: Бережний О.І.</i>	195
ПИТАННЯ ОЗНАК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ (СТ. 18 КК УКРАЇНИ) Каленюшко С.В., <i>Науковий керівник: Саско О.І.</i>	198
ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДСТАВИ ЇЇ АРЕШТУ ЯК СКЛАДОВА ЗАСАДИ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ Варлан А.О., <i>Науковий керівник: Бабаєва О.В.</i>	200
ПРАВО НА ОСВІТУ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В КРАЇНАХ ЄС Сировий С.В., <i>Науковий керівник: Панченко В.В.</i>	203

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ Сідак А.П., <i>Науковий керівник: Панченко В.В.</i>	206
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ Мельник В.І., <i>Науковий керівник: Іванова К.Ю.</i>	209
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ: ДОСВІД УКРАЇНИ Сапожнікова Р.В., <i>Науковий керівник: Суббот А.І.</i>	212
ПРАВООХОРОННА ТА СУМІЖНІ З НЕЮ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ Концева В.С., <i>Науковий керівник: Арабаджи Н.Б.</i>	214
ПРОБЛЕМИ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ ВІД ДОВЕДЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ЗЛОЧИНУ) ДО КІНЦЯ (СТ. 17 КК УКРАЇНИ) Ковальчук К.В., <i>Науковий керівник: Саско О.І.</i>	217
ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ «В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ» ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ Орленко С.І.	219
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ Яровицький І.Р., <i>Науковий керівник: Кіяниця В.М.</i>	222
РЕЦИДИВИЗМ: АНАЛІЗ ПРИЧИН ПОВТОРНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПРОФІЛАКТИКИ Тарнапольська А.В., <i>Науковий керівник: Бабанін С.В.</i>	225
РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ АБО ОГолоШЕННЯ ПОМЕРЛОЮ Устименко В.В., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	227
РОЛЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Сергієнко М.А., <i>Науковий керівник: Щербак Г.Р.</i>	229
РОЛЬ ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ Голобородько Л.В., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	232
СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ Кішко А.В., <i>Науковий керівник: Братасюк М.Г.</i>	235
СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ Шутюк А.Є., <i>Науковий керівник: Суббот А.І.</i>	237
СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В ІТАЛІЇ Зайкіна Ю.О., <i>Науковий керівник: Суббот А.І.</i>	239
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ УМИСНОГО ВБИВСТВА ПРИ ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИНАХ Сушков Д.М., <i>Науковий керівник: Корогод С.В.</i>	242

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ (В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ) Сачко Я.М., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	244
ЦИВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВИНЯТКОВИМИ ТА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Кушнер О.О., <i>Науковий керівник: Лішук О.В.</i>	246
ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Корнієнко С.О., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	249
ЩОДО ПИТАНЬ ВІДКЛАДЕННЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ СУДОМ У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАТЯГУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ Томас Д.С., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	253

СЕКЦІЯ 9.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

LEARNING ENGLISH FOR LAW ENFORCEMENT AS A FACTOR IN THE FORMATION OF A POLICE OFFICER'S PROFESSIONAL COMPETENCE Шеремет К.В., <i>Науковий керівник: Серафимова О.М.</i>	256
АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Шендакова К.Г.</i>	258
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Вознюк А., <i>Науковий керівник: Шило І.В.</i>	261
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ Пікінер М.О., <i>Науковий керівник: Казначев Д.Г.</i>	263
ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Опацький Р.М.</i>	265
ОСОБИСТИЙ ПОШУК В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ Чиж А.О., <i>Науковий керівник: Копилов Е.В.</i>	267
ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Кривонуск О.Г.</i>	270
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Бодирев Д.А.</i>	272
СИСТЕМА КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ Кузьмічов А.В., <i>Науковий керівник: Смірнова І.О.</i>	274

ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ ЗІ ЗЛОЧИНЦЯМ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ Д'яченко М.О., <i>Науковий керівник: Плахотний А.П.</i>	276
ТАКТИЧНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ Соломатін М.С., <i>Науковий керівник: Журавель О.А.</i>	278
ТЕКСТ ЯК ОСНОВНИЙ РЕКВІЗИТ ДОКУМЕНТА Слюніна А.А., <i>Науковий керівник: Єфімов В.В.</i>	280
УДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Журавель О.А.</i>	282
УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Ковальова А.С., <i>Науковий керівник: Плахотний А.П.</i>	285
УТВОРЕННЯ Й ІСТОРИЧНА ДОЛЯ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА Стародубцев Р.А., <i>Науковий керівник: Завгородня Ю.С.</i>	288
ЩОДО ПИТАНЬ ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ Мартиненко Г.А., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	290
ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ МЕТИ ТА МОТИВУ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ Мартиненко Г.А., Єрмолаєв І.В., <i>Науковий керівник: Чорна А.Г.</i>	294
ЯК ЗМІНИЛИСЯ ВИМОГИ ДО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Самарський Д.С.	297

СЕКЦІЯ 10.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Соломатін М.С., <i>Науковий керівник: Бодирєв Д.А.</i>	300
ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ» В НАВЧАННІ КУРСАНТІВ Борисевич Д.О., <i>Науковий керівник: Біліченко В.В.</i>	302
ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ МВС Борисевич Д.О., <i>Науковий керівник: Бодирєв Д.А.</i>	304
ПРОБЛЕМИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОБЛАСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СКЛАДНІСТЮ І ШВИДКОЮ ЗМІНОЮ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА Степаненко В.В.	306

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ З УРАХУВАННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ

Кузьмічов А.В., *Науковий керівник: Бодирєв Д.А.* 308

УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аксьонов А.Є., *Науковий керівник: Бодирєв Д.А.* 310

СЕКЦІЯ 11.

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

СТІЙКЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

Скляр А.Г. 312

СЕКЦІЯ 12.

ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

CHANGES IN THE MINERAL DENSITY OF FEMUR BONES OF WHITE RATS UNDER THE INFLUENCE OF CADMIUM IONS

Караниук Ya., *Scientific supervisor: Нопта N.* 315

ВПЛИВ МОДИФІКУВАЛЬНИХ РЕЧОВИН НА ВЛАСТИВОСТІ КЛЕЇВ НА ОСНОВІ СОЄВОГО ПРОТЕЇНУ

Матросов І.О., *Науковий керівник: Ортинська Г.Є.* 317

СЕКЦІЯ 13.

ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

ВПЛИВ РОЗВИТКУ НАУКИ НА РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Дузь Ф.А. 320

СЕКЦІЯ 14.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

РОЗРОБКА ІНТЕГРАЦІЙНИХ WEB-СЕРВІСІВ

Бікшаєва А.О., *Науковий керівник: Кульбовський І.І.* 322

СЕКЦІЯ 15.

ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

КОНЦЕПЦІЯ ОЦІНКИ КЛІМАТИЧНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ НА ОСНОВІ ЕКОСИСТЕМ

Діброва Н.О., *Науковий керівник: Руда М.В.* 324

СЕКЦІЯ 16. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

АВТОРИЗАЦІЯ ЗА ДОПОМОГОЮ JWT ТОКЕНІВ Охотникова О.С., Науковий керівник: Олійник О.В.	326
ОБ'ЄДНАННЯ ПЛАТФОРМ: МОЖЛИВОСТІ .NET MAUI ДЛЯ РОЗРОБНИКІВ Панасенко І.С., Науковий керівник: Олійник О.В.	328
ПЕРЕВАГИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПРОГРАМУВАННЯ Чернихівський М.Р., Педагогічний керівник: Жук А.В.	331
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНАЛІЗУ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО НАВЧАННЯ Сьомко П.Я.	333
ПОПУЛЯРНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ REACT, А ТАКОЖ ПЛЮСИ І МІНУСИ ВИКОРИСТАННЯ Ляшенко М.А., Науковий керівник: Олійник О.В.	336
РОЗРОБКА ЗАСТОСУНКУ МОВОЮ PYTHON ДЛЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО СТВОРЕННЯ ОНЛАЙН-ТЕСТІВ НА ОСНОВІ ПОВНОТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ Литвинов К., Науковий керівник: Садовенко В.	339

СЕКЦІЯ 17. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

DEVELOPMENT OF AN INTELLIGENT SYSTEM FOR MODELING EYES AFFECTED BY GLAUCOMA Antosin M., Scientific supervisor: Kuzomin O.	341
ВПЛИВ ІОТ-ПЛАТФОРМ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА СТІЙКІСТЬ СИСТЕМИ ВЕГЕТАЦІЇ РОСЛИН В ТЕПЛИЦЯХ Палій В.В., Науковий керівник: Гіваргізов І.Г.	344
ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСЬКОЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ Станішевський О.В., Науковий керівник: Николюк О.М.	346
ДИСТАНЦІЙНІ ЗАСОБИ ЗОНДУВАННЯ ПРИ ОЦІНЦІ РІВНЯ ЗБИТКІВ В НАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ Кульков М.О., Науковий керівник: Бутенко Є.В.	349
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДТРИМКИ ВИБОРУ КНИГ Зілько В.В.	352
ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УНІФІКОВАНОЇ СИСТЕМИ З ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ Музика С., Науковий керівник: Смоляр В.П.	353

ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ СПРОМОЖНОСТІ ПОКУПЦІВ ДО СФЕРИ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	
Чудак Я., Науковий керівник: Шибасєва Н.О.	355
ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА З МОНІТОРИНГУ ТА КООРДИНАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ	
Максимов Я.О., Науковий керівник: Петрова Р.В.	357
ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ СТУДІЇ ДИЗАЙНУ	
Гребенюк Л.А., Науковий керівник: Кунанець Н.Е.	359
МОДУЛЬ ВЕДЕННЯ ДАНИХ ТА ПОШУКУ КОМПАНІЙ-ПАРТНЕРІВ НА ПЛАТФОРМІ ODOO	
Демченко І.О., Науковий керівник: Сидоренко Ю.В.	361
ОБФУСКАЦІЯ JAVASCRIPT КОДУ	
Щербakov О.К.	364
ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПРОТОКОЛІВ БЕЗДРОТОВИХ МЕРЕЖ	
Скидан Д.Р., Науковий керівник: Гальчинський Л.Ю.	366
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНАЛІЗУ РЕСТОРАНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО НАВЧАННЯ	
Горбовий В.Р.	369
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМИ ЗАПИСАМИ ЧЕРЕЗ ВЕБ-ДОДАТОК	
Касумов Б.Ю., Науковий керівник: Гіваргізов І.Г.	372
ПОБУДОВА ВЕБ-ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ У СФЕРІ FMCG МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ	
Черніков В.В., Науковий керівник: Колянова Т.В.	374
ПОБУДОВА КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З 3D-РЕКОНСТРУКЦІЇ НА ОСНОВІ АЛГОРИТМУ SFM	
Якушенко С.А., Науковий керівник: Павлов О.О.	375
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМ ДЛЯ НАВЧАННЯ	
Клебан Д.А., Науковий керівник: Полягушко Л.Г.	377
ПРОЄКТ СИСТЕМИ АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ НА ОСНОВІ ЧАТУ GPT	
Борисьонюк О.О., Науковий керівник: Рибчак З.Л.	381
ПРОЄКТ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СТВОРЕННЯ КОНТЕНТУ ДЛЯ МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ	
Ляшовський А.І., Науковий керівник: Демків Л.І.	383
РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ РЕСТОРАННОГО ЗАКЛАДУ	
Чудак Я., Науковий керівник: Шибасєва Н.О.	385
РОЗРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯМ ВІРТУАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ	
Куліш В.І.	387

СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПЕРЕГЛЯДУ ПРОДУКТИВНОСТІ В ІТ-КОМПАНІЇ Дякун С.О., <i>Науковий керівник: Рибчак З.Л.</i>	391
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ АЕРОЗЙОМКИ ТА СТВОРЕННЯ ОРТОФОТОПЛАНІВ Марку В.Ф., <i>Науковий керівник: Бутенко Є.В.</i>	393
ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ КІБЕРЗАГРОЗ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ Азізов А.А., <i>Науковий керівник: Клименко М.Ю.</i>	396
ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ Заєць А.А., <i>Науковий керівник: Клименко М.Ю.</i>	400
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ З МОНІТОРИНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ ФРУКТОВОГО САДІВНИЦТВА Фомін А.Є., <i>Науковий керівник: Кунуп Т.В.</i>	403

СЕКЦІЯ 18.

ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

РОЛЬ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У СИСТЕМІ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ Огейчук М.Р., <i>Науковий керівник: Вакуленко К.Є.</i>	405
--	-----

СЕКЦІЯ 19.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

ВИВЧЕННЯ ТРИКУТНИКІВ З ОРИГАМІ НА УРОКАХ ГЕОМЕТРІЇ Здіговецька О., <i>Науковий керівник: Прус А.</i>	408
ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ ПРИЙОМІВ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ Литвин Д., <i>Науковий керівник: Фонарюк О.</i>	410

СЕКЦІЯ 20.

СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

РОЛЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ Никончук С.А., <i>Науковий керівник: Мельник М.В.</i>	413
---	-----

СЕКЦІЯ 21.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

INTERNET JOURNALISM'S IMPACT ON ENGLISH LANGUAGE AND INTERCULTURAL COMMUNICATION Lishchenko A.-M.L., <i>Research Supervisor: Yuvkovetska Yu.O.</i>	417
---	-----

VERBALIZATION OF THE CONCEPT "BRITISH MONARCHY": LINGUA-CULTURAL ASPECT Щербаченко Г.М., <i>Науковий керівник: Анісімова А.І.</i>	420
АМЕРИКАНСЬКА АНГЛІЙСЬКА: ГРАМАТИЧНІ Й ЛЕКСИЧНІ АСПЕКТИ Синюк С., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	422
АМЕРИКАНСЬКИЙ СЛЕНГ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА КІНО Самарчук С.В., <i>Науковий керівник: Сидорук Г.І.</i>	424
Б'ЮТИ-ТЕРМІНИ ЯК ПРОБЛЕМА У ПЕРЕКЛАДІ Шташевська Б.А., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	425
ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ІНТЕГРАЦІЯ ЇХ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ Говорун М.А., <i>Науковий керівник: Кобякова І.К.</i>	427
ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ Ковальчук О., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	430
ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ Васильковська А.М., <i>Науковий керівник: Волкова М.Ю.</i>	432
ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ <i>ВОЛЯ</i> В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ Телегань Н.Ю., <i>Науковий керівник: Терехова Д.І.</i>	434
ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ТА ТЕМАТИКА РОМАНУ ЕМІЛЯ ЗОЛЯ «КАР'ЄРА РУГОНІВ» Мороз Н.А., <i>Науковий керівник: Лазірко Н.О.</i>	437
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ОНЛАЙН Кандюк А.В., <i>Науковий керівник: Кобякова І.К.</i>	440
ІННОВАЦІЇ В МАШИННОМУ ПЕРЕКЛАДІ НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПЕРЕКЛАДАЦЬКУ ІНДУСТРІЮ Шмир О.	443
ІНОЗЕМНА МОВА В СУЧАСНОМУ СВІТІ Ушива Т.Д., Єрух А.А., <i>Науковий керівник: Западинська І.Г.</i>	445
ІНТИМНО-ФІЛОСОФСЬКА ТОНАЛЬНІСТЬ ПОЕЗІЙ У ЗБІРЦІ «АРТЕРІЯ» ДМИТРА ЛАЗУТКІНА Щербань А.М., <i>Науковий керівник: Меленчук О.В.</i>	447
КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Єрмініюк І., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	449
ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ ПРЕЗИДЕНТА ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО, ВИГОЛОШЕНИХ ІЗ НАГОДИ ДЕРЖАВНИХ СВЯТ Заєць А.В., <i>Науковий керівник: Харитоновна Д.Д.</i>	451

ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОГО СВІТОГЛЯДУ У РОМАНІ Е.-Е. ШМІТТА “MONSIEUR IBRAHIM ET LES FLEURS DU CORAN” Ромашек М.Ю., <i>Науковий керівник: Белявська М.Ю.</i>	453
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ Касянчук Д.Б., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	456
ОЦІНКА ВПЛИВУ ПЕРЕКЛАДУ НА МІЖКУЛЬТУРНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕКСТІВ Романюк Ю.С., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	458
ПЕРЕКЛАД ГАСТРОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ Коваль З., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	460
ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ ІНДУСТРІЇ МОДИ Черніюк А.Д., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	463
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АМЕРИКАНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ Миколюк А.В., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	465
ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ Тритяк В.Д., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	468
РОЛЬ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННСВИХ СИТУАЦІЙ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННСВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ Богак А.Р., <i>Науковий керівник: Кобякова І.К.</i>	470
СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ЕПІТЕТІВ У НОВЕЛІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО «ЦВІТ ЯБЛУНІ» Волкова В.О., <i>Науковий керівник: Коваль Л.М.</i>	472
СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ КАЛАМБУРІВ І ТЕМАТИЧНОГО ОНОМАСТИКОНУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛОКАЛІЗАЦІЇ МУЛЬТСЕРІАЛУ “MONSTER HIGH” (2010- 2015 РР.) Давидова М.О., <i>Науковий керівник: Плетенецька Ю.М.</i>	475
СУБТИТРУВАННЯ ЯК СПОСІБ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ Тарадай К., <i>Науковий керівник: Тарасова О.В.</i>	478
ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ЕПОНІМІВ ПОЛІТИЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ Ходимчук Д.В., <i>Науковий керівник: Доній Т.М.</i>	480
ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ОЛЬГИ СЛОНЬОВСЬКОЇ ЯК МАТЕРІАЛ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТЕСТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Бойчук О.Г., <i>Науковий керівник: Пена Л.І.</i>	483

СЕКЦІЯ 22.

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ШІ – КОЛИ ФІЛОСОФІЯ СТАЄ ЧАСТИНОЮ БІЗНЕСУ Черська Д.М., <i>Науковий керівник: Кокарча Ю.А.</i>	487
ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВИХ ПОШУКІВ В ЕПОХУ НОВОГО ЧАСУ Гриценко І.С., <i>Науковий керівник: Кокарча Ю.А.</i>	490

ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОШУКІВ В ПЕРІОД АНТИЧНОСТІ Баланова А.О., <i>Науковий керівник: Кокарча Ю.А.</i>	493
ПРОБЛЕМА СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ Шабуня Д.Є., <i>Науковий керівник: Жидкова О.О.</i>	496
ПРОБЛЕМИ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВИ Струнь А.О., <i>Науковий керівник Виговський Л.А.</i>	498
ПРОФСПІЛКИ ТА ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ Нестерович К.І., <i>Науковий керівник: Виговський Л.А.</i>	500
ЯК ВПЛИНУЛА ФІЛОСОФІЯ Н. І. МАХНА НА СУЧАСНИЙ СВІТ Голденко Д.Д., Мандзюк М.В., <i>Науковий керівник: Ігнат'єв В.А.</i>	502

СЕКЦІЯ 23.

ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

USE OF MOBILE APPLICATIONS IN BOTANY RESEARCH Tkachuk V.V., <i>Supervisor: Komarova I.O.</i>	504
ВИДИ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛУ ЯК ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ Кондратова Я.М., Наумик А.С., <i>Науковий керівник: Липовська Н.А.</i>	507
ВИКОРИСТАННЯ CSS ПРИ ОФОРМЛЕННІ САЙТІВ Довженко В., <i>Науковий керівник: Похилько О.В.</i>	510
ДИСКУСІЙНІ ФОРУМИ ЯК ФОРМА АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ Холодова Д.О.	512
ІНТЕРАКТИВНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ХІМІЇ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ Мельник Е.О., <i>Науковий керівник: Прибора Н.А.</i>	514
НОВІТНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Олійник Ю.В., <i>Науковий керівник: Зінченко А.В.</i>	517
ОРГАНІЗАЦІЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ Чернова І.С., Наумушкіна О.О., <i>Науковий керівник: Руденко Т.В.</i>	520
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ Дуліченко А.В., Волошина М.Д., <i>Науковий керівник: Федоренко О.В.</i>	523
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ Романюк Ю.Р., <i>Науковий керівник: Сікорська Л.Б.</i>	526
РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STORYTELLING Кундельська А.С., <i>Науковий керівник: Мірошниченко О.А.</i>	528

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ
СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Татаркіна Н.О., *Науковий керівник: Мірошниченко О.А.* 532

СЕКЦІЯ 24. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА
САМОРЕГУЛЯЦІЇ У УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ В ДЕРЖАВІ ІЗРАЇЛЬ

Грушко О.О. 534

НАВІЮВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Коваль Д.О. 537

СЕКЦІЯ 25. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ МІОКАРДИТУ

Борець Т.О., *Науковий керівник: Мандрик О.Є.* 539

ВИКОРИСТАННЯ КОМПРЕСІВ У СЕСТРИНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Данько Ю.С., Ващенко В.В., Ширяєва Л.Г., *Науковий керівник: Смирнова В.І.* 541

ВПЛИВ ІММАНУЇЛА КАНТА НА СУЧАСНУ МЕДИЦИНУ

Мандзюк М.В., Голденко Д.Д., *Науковий керівник: Ігнат'єв В.А.* 544

ВПЛИВ ПОВЕДІНКИ СЕРЕДНЬОГО МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ НА РОЗВИТОК
ЯТРОГЕНІЇ

Ячменьова Е.С., Катриченко В.В., Несольона Л.О., *Науковий керівник: Смирнова В.І.* .. 546

ГАРДАСИЛ®9: ПЕРЕВАГИ ВАКЦИНАЦІЇ ТА ДОСТУПНІСТЬ В УКРАЇНІ

Манецька В.А., Півень П.Ю., *Науковий керівник: Маркевич Б.О.* 548

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ В
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Волосожар Є.С., *Науковий керівник: Ратчик В.М.* 550

ЗАБІЙ ЛЕГЕНЬ, ЙОГО ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ У ВОЄННО-ПОЛЬОВИХ
УМОВАХ

Яковенко К., *Науковий керівник: Мандрик О.Є.* 553

ЛІКУВАННЯ ЕПІЛЕПСІЇ У ВАГІТНИХ

Таратухіна К.Є., *Науковий керівник: Тихонова Л.В.* 556

МЕТОД МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПОЛОЖЕННЯ
ЕНДОДОНТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ В БАГАТОКАНАЛЬНОМУ ЗУБІ

Перепелиця О.М., *Науковий керівник: Аврунін О.Г.* 559

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ ЛЕГЕНЬ В УМОВАХ КЛІНІКИ

Холоденко О.П., *Науковий керівник: Ратчик В.М.* 561

НАВЧАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ШЕМИЧНОЮ ХВОРОБОЮ СЕРЦЯ Жежер А., <i>Науковий керівник: Грозна Л.М.</i>	564
ОБІЗНАНІСТЬ СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ ПРО НАДАННЯ ПЕРШОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ Мухачова В.Д., Дігтяр А.Є., Попович І.В., <i>Науковий керівник: Бездітко Т.В.</i>	566
ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ТУБЕРКУЛЬОЗНОГО ПЕРИТОНІТУ Грищенко В.Г.	569
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ У МОЛОДІ ТА ДІТЕЙ Дудко О.С., <i>Науковий керівник: Христич Т.М.</i>	571
ПОГЛЯД НА СКЛАДОВІ СУЧАСНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОРИ РИЗИКУ РОЗВИТКУ МЕТАБОЛІЧНИХ ПОРУШЕНЬ В МАЙБУТНЬОМУ Колісниченко О.В., Шаталова В.Б., <i>Науковий керівник: Павлова О.О.</i>	573
ПОШИРЕНІСТЬ ВІДДАЛЕНИХ НЕВРОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ COVID-19 Веремієнко І.О., Ммоквелу М.Ч., <i>Науковий керівник: Самойлова Г.П.</i>	575
ПРОФІЛАКТИЧНІ ЩЕПЛЕННЯ: БАЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ Колісниченко О.В., Шаталова В.Б., <i>Науковий керівник: Стенкова Н.Ф.</i>	577
РОЗПОВСЮДЖЕНІСТЬ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СЕРЕД МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ Несольона Л.О., Катриченко В.В., Ячменьова Е.С., <i>Науковий керівник: Смірнова В.І.</i> .	579
РОЛЬ ТРОМБІНУ В ПАТОГЕНЕЗІ ХРОНІЧНОГО ЗАПАЛЕННЯ Лісова Д.В., <i>Науковий керівник: Шевченко О.М.</i>	582
СЕСТРИНСЬКІ ДІАГНОЗИ ПЕРІОПЕРАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ В РОБОТІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ Кузнецевечуте Є.В., <i>Науковий керівник: Ратчик В.М.</i>	584
СТРЕС ЯК ФАКТОР РИЗИКУ ГОСТРОГО ІНФАРКТУ МІОКАРДА Кухарчук В.І., <i>Науковий керівник: Мандрик О.Є.</i>	587
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ АМЕБІАЗУ Пилипенко В.С., <i>Науковий керівник: Екштейн К.С.</i>	590
ФОСФОРОРГАНІЧНІ ОТРУЙНІ РЕЧОВИНИ У ВЕДЕННІ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ Димченко Д.Ю., <i>Науковий керівник: Мандрик О.Є.</i>	592

СЕКЦІЯ 26.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ВИКОРИСТАННЯ С-MILL ЯК ТРЕНАЖЕРА ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКУ ПАДІННЯ У ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ Куняньська С.В.	594
---	-----

ВПЛИВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН СПОРТСМЕНІВ Кузьмічов А.В., Науковий керівник: Журавель О.А.	597
НАВЧАННЯ ТА ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІЇ ХОДЬБИ ЗА ДОПОМОГОЮ РОБОТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ «ЛОКОМАТ» У ПАЦІЄНТІВ З УРАЖЕННЯМ СПИННОГО МОЗКУ Царяпкін М.Г.	600
РІВНІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Кравченко О.В.	602
РОЛЬ СПОРТУ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ АКТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК ТА ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ Чепенко Д.Р., Науковий керівник: Церковна О.В.	605

СЕКЦІЯ 27.

ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДЖЕРЕЛА ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ТА УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ НЕІСТОРИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ Муха В.О., Науковий керівник: Денисюк В.І.	607
МИКОЛА ОВОДОВ: ЛІДЕРСТВО ТА ВІДДАНІСТЬ ДЛЯ ПРОЦВІТАННЯ МІСТА ВІННИЦІ Гудзь С.О., Науковий керівник: Марценюк Н.М.	610

СЕКЦІЯ 28.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ДОСЛІДЖЕННЯ БЕТОНУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ ДОРІГ І ТА ІІ КАТЕГОРІЙ Іськов В.О., Науковий керівник: Мішутін А.В.	613
--	-----

СЕКЦІЯ 29.

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВАЖЛИВІСТЬ СІМЕЙНОЇ ОБРЯДОВОСТІ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА Цар Н.А., Науковий керівник: Шевель І.П.	615
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ ЯК МЕДІУМУ В СУЧАСНІЙ СКЛЯНІЙ СКУЛЬПТУРІ Романик А.І., Науковий керівник: Якимова О.О.	617
ВПЛИВ ОБРАЗІВ ПОДІЛЛЯ НА ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ Надольська О.В., Науковий керівник: Мендерецька Н.В.	620
ДОСЛІДЖЕННЯ ФІРМОВОГО СТИЛЮ ТА КОНЦЕПЦІЇ ФЕСТИВАЛІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ РИНКУ Берестенко Р.І., Науковий керівник: Васильєва О.С.	622

ЕМОЦІЙНИЙ АСПЕКТ АР НУВО В АРХІТЕКТУРНОМУ ДИЗАЙНІ: СТВОРЕННЯ СПОРУД, ЩО ВИКЛИКАЮТЬ ПОЗИТИВНІ ЕМОЦІЇ Ткаченко А.Є., <i>Науковий керівник: Мендерецька Н.В.</i>	625
ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК ЕЛЕМЕНТІВ СИМВОЛІЗМУ ЯК ХУДОЖНЬОГО РУХУ Демчишин С.Р., <i>Науковий керівник: Мендерецька Н.В.</i>	628
ПРОБЛЕМИ ОБРАЗНОГО ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОНТЕНТУ ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРНИХ САЙТІВ Полієнко О.А., <i>Науковий керівник: Божко Т.О.</i>	631
ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ОБРІ БЕРДСЛІ У ГРАФІЦІ БРИТАНСЬКОГО МОДЕРНУ Білоус В.А., <i>Науковий керівник: Мендерецька Н.В.</i>	634
РЕМІНІСЦЕНЦІЇ ІМПРЕСІОНІЗМУ КЛОДА МОНЕ У ПРОЦЕСАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВИДІВ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА Полатайко С.А., <i>Науковий керівник: Мендерецька Н.В.</i>	636
РОЛЬ ПСИХОЛОГІЇ У ПРОЄКТУВАННІ АДАПТИВНОГО ВЕБ-САЙТУ Бздир В.А., <i>Науковий керівник: Король А.М.</i>	639
СПЕЦИФІКА ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ НАПРЯМКІВ ІМПРЕСІОНІЗМ ТА ПОСТІМПРЕСІОНІЗМ Гаращук О.О., <i>Науковий керівник: Мендерецька Н.В.</i>	641

СЕКЦІЯ 30.

ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

ВОДНА МІГРАЦІЯ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, МЕХАНІКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МІГРАЦІЇ Чаговець А.С., Пивоваров А.В., <i>Науковий керівник: Суярко В.Г.</i>	643
ПРОБЛЕМА РІВНЯ БІДНОСТІ У СВІТІ Ліхман В.О., <i>Науковий керівник: Будзяк В.М.</i>	646

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Шмиговський Андрій Олександрович, здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Ніколаєць Катерина Миколаївна, д-р. іст. наук, професор, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Глобалізація в останні десятиліття стала ключовим фактором у формуванні світової економічної системи. Вона зумовлена прогресом у комунікаційних і транспортних технологіях, зменшенням торговельних бар'єрів і розвитком транснаціональних корпорацій [3]. Регіональні економіки України стикаються з різними викликами та можливостями у зв'язку з глобалізацією. Важливо зрозуміти та визначити стратегічні кроки для використання можливостей та подолання викликів, які сьогодні повстали перед регіональними економіками України.

Глобалізація відкриває нові можливості та посилює конкуренцію на міжнародному рівні. Зокрема, українські компанії отримують можливість активно брати участь у формуванні регулятивних режимів міжнародної економічної співпраці, що відкриває нові перспективи для розвитку та експансії [1]. Крім того, глобалізація дозволяє зменшити витрати на зовнішньоекономічні операції, що є ключовим аспектом у підвищенні конкурентоспроможності українських підприємств.

Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів шляхом відповідності загальноприйнятим у світі регулятивним нормам також є важливою перевагою. Однак, іноземні інвестори залишаються обережними у зв'язку з політичною та економічною нестабільністю, що може негативно впливати на розвиток виробничої промисловості. Незважаючи на це, інвестиційний фонд може сприяти економічному зростанню та створенню робочих місць у різних регіонах.

Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм також є однією із позитивних сторін, оскільки сучасному становищу держави не позаздриш. Іноземні інвестори не можуть довіритись політичній та економічній нестабільності в країні і тому забирають свої капіталовкладення, а це негативно впливає на розвиток виробничої промисловості [3]. Проте, наданий інвестиційний фонд здатен стимулювати економічне зростання та створення робочих місць у різних регіонах, сприяючи пост конфліктному відновленню.

Для України стратегічно важливим завданням є стимулювання внутрішніх структурних реформ, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності в умовах відкритого ринкового середовища. Ця мета має велике значення для країни.

На жаль, Україна сьогодні недостатньо залучена до цих процесів, оскільки вона:

- значно відстає від провідних держав світу в галузі інформатизації та розвитку інформаційних технологій;

- перебуває лише на початку формування власних ТНК, конкурентоспроможних на глобальному рівні й здатних до здійснення глобальної стратегії розвитку;

- досить непослідовно запроваджує економічну лібералізацію;

- не приділяє належної уваги координації своєї зовнішньоекономічної політики з іншими пострадянськими й постсоціалістичними країнами, що розвиваються, це робить політику мало гнучкою та в цілому послаблює зовнішні позиції [1].

З іншого боку, глобалізація приносить серйозні негативні наслідки. Вона створює загрозу для майбутнього людської цивілізації, негативно впливає на клімат і погіршує якість життя. Деякі галузі національної економіки виявляються невідповідними до міжнародної конкуренції та зазнають пригнічення, оскільки їхні продукти конкурують із імпортом.

За допомогою індексу глобалізації, можна визначити ступінь глобальних зв'язків країни, рівень її інтеграції та незалежності в різних сферах – економічній, соціальній, технологічній, культурній, політичній та екологічній. Індекс щорічно визначається рейтинговою компанією А.Т. Kearney спільно з журналом Foreign Policy та Швейцарським інститутом дослідження бізнес-циклів (КОФ) [2].

За методикою Швейцарського інституту показники глобалізації об'єднані в три групи: економічна (об'єми зовнішньої торгівлі, іноземні інвестиційні доходи; рівень торгівельних бар'єрів, та ін.); соціальна (кількість міжнародних, туристичних поїздок, міжнародних телефонних переговорів, поштових відправлень, грошових переказів, користувачів Інтернету та ін.); політична (членство в міжнародних організаціях, участь країни у місіях Ради Безпеки ООН, кількість іноземних дипломатичних представництв, кількість підписаних та ратифікованих урядом країни міжнародних домовленостей та угод).

Сума наведених складових з урахуванням вагомих коефіцієнтів (36%, 39% та 25% відповідно) і становить Індекс рівня глобалізації, за яким складається рейтинг країни серед інших держав станом на 2021 рік (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Індекс рівня глобалізації

Країна	Рейтинг	Індекс	Показник економічної глобалізації	Показник соціальної глобалізації	Показник політичної глобалізації
Нідерланди	1	92,84	93,06	90,71	95,41
Ірландія	2	92,15	94,65	90,99	90,47
Швейцарія	3	88,79	82,76	91,13	93,40
Данія	4	88,37	85,76	87,54	92,84
Швеція	5	87,96	85,48	84,66	95,56
Великобританія	6	87,26	82,99	85,83	94,67
Україна	45	70,24	68,42	61,05	84,90

Глобалізація створює складну ситуацію для регіональних економік України, особливо у контексті триваючої війни. Вона породжує як проблеми, так і можливості, які потребують уважного вивчення. Шляхом впровадження ефективної політики, спрямованої на збалансований розвиток, виправлення потенційних недоліків та надання пріоритету екологічній стійкості, Україна може використати потенціал глобалізації для користі всім своїм регіонам під час перебудови.

Список використаних джерел:

1. Дунська А. Р., Костюк С. О. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на рівень економічного розвитку України. Вплив глобалізації на економіку України. 2008. Вип. 3. № 7. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/EPSAE/article/view/4091>.
2. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М. Україна у сучасній глобальній економіці. Вплив глобалізації на економічний розвиток України в умовах Євроінтеграції. С. 1-34. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkurs_stud/ES_19_20/robotu/5.pdf.
3. Adam Volle. Глобалізація Encyclopedia Britannica, 16 Лют. 2024, URL: <https://www.britannica.com/money/globalization>.

Гармаш Катерина Олександрівна , здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Ніколаєць Катерина Миколаївна , д-р. іст. наук, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасний розвиток регіональної економічної системи був би неможливий без активної інвестиційної діяльності. Інвестиції у різні види активів, як двигун економічного зростання, створюють нові робочі місця, стимулюють виробничий процес, сприяють використанню інноваційних технологій і в цілому підвищують рівень життя населення. Розрізняють такі види інвестувань: приватне, державне, комунальне, іноземне та спільне. Інвестиційна діяльність є сукупністю практичних дій держав, фізичних та юридичних осіб, спрямованих на реалізацію інвестицій. Ця діяльність містить витрати на різнопланове вдосконалення підприємств: технічне забезпечення, ремонт, будівництво тощо. Тим часом регіональна економіка є галуззю економіки, що вивчає розвиток та функціонування економічних систем на певному регіональному рівні. Вона вивчає вплив саме інвестиційної діяльності на розвиток та конкурентоздатність окремих регіонів. В умовах глобалізації та конкуренції за інвестиційні ресурси питання розвитку інвестиційної діяльності на регіональному рівні набуває особливої актуальності.

Інвестиційна діяльність дуже важлива для економічного зростання регіону. Це стимулює розвиток різних секторів економіки та наповнює їх новими можливостями та ресурсами. Наприклад, інвестиції в основні капітальні активи підприємств збільшують виробничі потужності, розширюють асортимент продукції та сприяють збільшенню регіонального ВВП. Також необхідно підтримувати нові галузі економіки, які дозволяють розширити сферу впливу та створити нові можливості для розвитку.

Інвестиційна активність в регіоні залежить від комплексу взаємопов'язаних факторів, що впливають на ефективність інвестиційного процесу на мезорівні, а саме:

- ресурсне забезпечення інвестицій в основний капітал на рівні регіону, галузі та ринку нерухомості;
- ресурсний потенціал фінансових інвестицій на рівні ринку цінних паперів;
- інвестиційна привабливість регіону, галузі, ринку;
- інвестиційний потенціал регіону, галузі, ринку. [1]

Розглянемо певну статистику інвестиційної діяльності на прикладі Івано-Франківської області, а також напрями інвестиційної діяльності для гірськолижного курорту «Буковель», який є одним із найпопулярніших туристичних напрямків України.

Івано-Франківська область протягом останніх років посідає провідні місця у

рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України. Відповідно до Інвестиційного порталу Івано-Франківщини загальний обсяг залучених з початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) становить 858,7 млн дол. США. Інвестиції надійшли від нерезидентів з 52 країн світу. Пріоритетне місце в інвестуванні економіки Івано-Франківщини належить країнам Європейського Союзу. З країн ЄС внесено 789,6 млн дол. США інвестицій, з інших країн світу – 69,1 млн дол. США. [2]

Основними сферами інвестувань в цій області є промисловість, оптова та роздрібна торгівля, сільське лісове та рибне господарство, операції з нерухомим майном, будівництво та інші галузі. [2] А перевагами можемо вважати вигідне географічне розташування, адже транспортна інфраструктура розвинена та країни ЄС розташовані доволі близько; сприятливий інвестиційний клімат через надання державної підтримки інвесторам за допомогою пільгових режимів оподаткування. Також наявність природних ресурсів, історичних та культурних пам'яток дають розвинений туристичний потенціал.

Інвестиційна привабливість Івано-Франківської області певною мірою обумовлена гірськолижним курортом «Буковель», який пропонує широкий спектр інвестиційних можливостей та напрямів. Як один з найпопулярніших гірськолижних курортів України, Буковель приваблює туристів з України та з-за кордону, а розвиток туристичної інфраструктури регіону вже створив сприятливі умови для залучення інвестицій у готелі, ресторани, розваги та інші суміжні галузі. Унікальні природні ресурси, розвинена транспортна інфраструктура та високий рівень туристичних послуг забезпечують Буковелю інвестиційну привабливість. Одним з основних напрямків інвестиційної діяльності Буковелю є розвиток сфери гостинності, адже за останні роки побудовано десятки нових апартаментів та готелів (наприклад, HVOYA Apart-Hotel & SPA, Gold Palace, Fomich Apartments та Twins Hotel & Spa тощо), які відповідають сучасним стандартам якості та комфорту. Інвестиції в готельний сектор стимулюють збільшення кількості туристів і таким чином дають нові можливості для працевлаштування місцевого населення. Також основний та важливий напрям інвестиційної діяльності - це розвиток гірськолижної інфраструктури. Будівництво нових підіймачів, гірськолижних зон і сноупарків потребує значних інвестицій, але ці інвестиції необхідні для підтримки конкурентоспроможності курорту та залучення туристів. Для інвестиційної діяльності Буковелю співпраця з міжнародними та вітчизняними партнерами потрібна для використання передових технологій, підвищення якості обслуговування та розширення спектра туристичних послуг. Ще одним перспективним напрямком інвестиційної діяльності є розвиток екологічного туризму. Унікальна природа, чисте повітря та мальовничі ландшафти Карпатських гір приваблюють туристів, які віддають перевагу активному відпочинку. Інвестиції в розвиток екотуризму допоможуть створити нові туристичні продукти та певним чином подовжити сезонність роботи курортів. Для цих напрямів залучення інвестицій у розвиток місцевої економіки необхідний сприятливий інвестиційний клімат. Він передбачає спрощення процедур реєстрації бізнесу, надання податкових пільг інвесторам та забезпечення прозорості й відкритості влади. Інвестиційна діяльність у Буковелі має не лише економічне, а й соціальне значення, а також розвиток туризму в Буковелі сприяє популяризації української культури, традицій

та привертає увагу до унікальної природної спадщини Карпатських гір.

Потрібно зауважити те, що саме «Bukovel Invest» є єдиною офіційною платформою для купівлі та продажу нерухомості, землі та готового бізнесу на території курорту «Буковель» та в регіоні. Ця платформа пропонує об'єкти для бізнесу, майбутньої забудови, відпочинку чи проживання, які ретельно відібрані та перевірені щодо їхньої інвестиційної цінності. [3]

Інвестиційна діяльність як фактор регіональної економіки сприяє покращенню життя жителів, розвитку інфраструктури та створенню нових робочих місць, тобто економічному зростанню. Для залучення інвестицій владі необхідно створювати такі умови, які будуть заохочувати інвесторів вкладати кошти, але також важливо розвивати інноваційний потенціал регіону та підтримувати малий і середній бізнес. Розвиток регіону завжди вимагає інвестицій у людський капітал, оскільки кваліфікована та здорова робоча сила приваблює інвесторів. Крім того, щоб зберегти їх довіру, владі необхідно боротися з тіньовою економікою та корупцією. Якщо розробити ефективну інвестиційну політику та створити сприятливий інвестиційний клімат, то можна досягти сталого економічного зростання та підвищити рівень життя людей.

Список використаних джерел:

1. Бурдієнко М. Управління інвестиційною діяльністю транспортного підприємства: Дипломна робота (Пояснювальна записка). Кривий Ріг, 2023. 70 с. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/3474> (дата звернення: 10.05.2024).
2. Іноземні інвестиції. Інвестиційний портал Івано-Франківщини. URL: <https://invest.if.gov.ua/cooperation/inozemni-investiciyi> (дата звернення: 10.05.2024).
3. Інвестиційний форпост. Західний регіон України стає центром інвестицій у нерухомість. Перспективи та прогнози. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/money/investitsiyiny-forpost-zakhidniy-region-ukraini-stae-tsentrom-investitsiy-u-nerukhomist-perspektivi-ta-prognozi-19122023-17905> (дата звернення: 10.05.2024).

Шевчук Вероніка Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Яцюк Інна Миколаївна, асистент
кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у стимулюванні економічного розвитку будь-якої країни. Для України, яка перебуває у стані війни і прагне до інтеграції у світову економіку та підвищення рівня життя своїх громадян, залучення іноземного капіталу є одним із ключових пріоритетів. Іноземні інвестиції забезпечують приплив іноземного капіталу, який може бути використаний для фінансування нових проєктів, модернізації існуючих підприємств, розвитку інфраструктури та інших пріоритетних напрямків економіки. Завдяки активній політиці залучення іноземних інвестицій Україна може модернізувати свою економіку, створити нові робочі місця, підвищити рівень життя населення та стати конкурентоспроможною державою на світовому ринку.

Тема залучення іноземних інвестицій та проблем, які з цим пов'язані, досліджується багатьма науковцями, такими як: В. А. Худавердієва, В. Г. Федоренко, Д. Е. Федорчук, О. О. Сухий, Ю. І. Спекторов, А. В. Мерзляк, С. В. Захарін.

Метою даної роботи є аналіз впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток України, визначення їх ключових факторів та шляхів стимулювання.

Інвестиції - це життєва сила економічного зростання країни. Вкладення коштів у певні галузі економіки стають пріоритетним завданням для держави, адже це позитивні наслідки, як економічні, так і соціальні. Слід виділити такі позитивні аспекти залучення іноземних інвестицій:

1. Завдяки інвестиціям з'являються кошти для розвитку нових підприємств, модернізації існуючих, а також для реалізації інноваційних проєктів.
2. Інвестиції створюють нові робочі місця, підвищують рівень життя населення та покращують соціальну інфраструктуру.
3. Іноземні інвестори часто володіють передовими технологіями та знаннями, які можуть бути використані для покращення продуктивності та якості продукції українських підприємств.
4. Ключовим позитивним аспектом, є те що, завдяки інвестиціям впроваджуються нові технології, що робить країну більш конкурентоспроможною на світовому ринку. [1].

Підвищення економічного рівня держави значною мірою залежить від залучення іноземних інвестицій. Їх вплив відчувається на стані національного виробництва, рівні технологічного розвитку країни, а також на темпах структурної перебудови всієї економіки.

Іноземні інвестиції, зазвичай, здійснюються в країні з відкритою економікою,

де в наявності є кваліфікована робоча сила та відкритий простір для економічного зростання. Рівень залучення іноземних інвестицій в Україну протягом останніх років залишається низьким, коливаючись в межах 3-5% від ВВП. Це свідчить про значні труднощі з залученням капіталу з-за кордону в українську економіку.

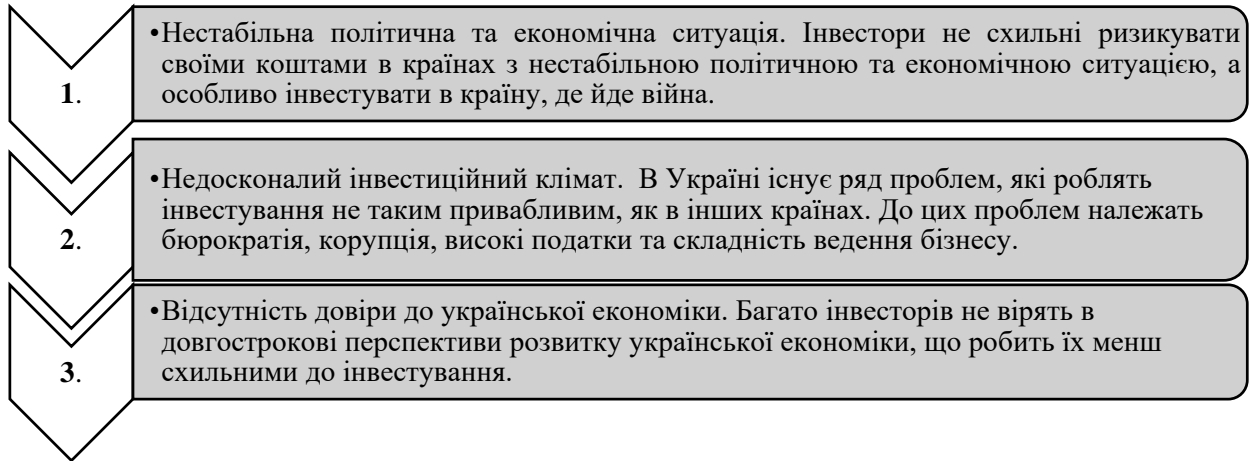

Рис. 1. Причини низького рівня залучення іноземних інвестицій

Проте, слід зазначити, що ситуація з зарубіжними інвестиціями з початком 2023 року почала покращуватися. Про це свідчать дані Національного банку. Протягом 2023 року приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну становив \$4,25 млрд. Це в 7,6 раза більше, ніж обсяг інвестицій за 2022 рік, але на 42% менше, ніж 2021 року. [2].

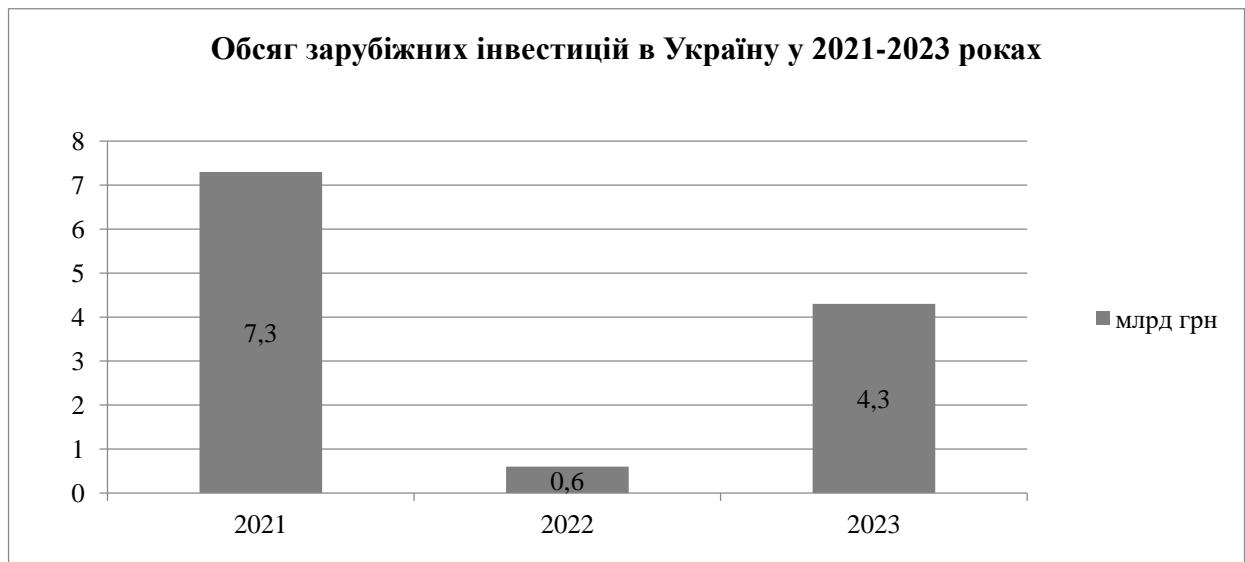

Рис. 2. Обсяг іноземних інвестицій в Україні у 2021-2023 роках

*Джерело: сформовано на основі [6]

Незважаючи на труднощі, викликані війною, в Україні все ще існує низка факторів, які роблять її привабливою для інвесторів та сприяють розширенню її інвестиційних зв'язків. До цих факторів належать:

1. Великий і майже необмежений внутрішній ринок.
2. Вигідне географічне розташування, а саме між Європою та Азією.

3. Україна має добре розвинену інфраструктуру, включаючи порти, мости, аеропорти, склади, системи зв'язку та водопостачання.

4. Дешева, але кваліфікована робоча сила.

5. Науковий потенціал, включаючи велику кількість науково-дослідних інститутів та університетів. [3].

Головними зарубіжними інвесторами протягом 2022-2023 років були компанії, які вже мали бізнес в Україні до війни. Наприклад: Cersanit, Nestle, Velux, Kronspan, Carlsberg, Phillip Morris. Перелічені компанії інвестують наразі в проекти соціального спрямування, релокацію бізнесу та відновлення пошкодженої інфраструктури. [4].

Міжнародні компанії дедалі більше цікавляться інвестуванням в оборонну промисловість України. Відомі корпорації з різних країн світу вже розпочали будівництво заводів на території України. До таких компаній належать BAE Systems (Велика Британія), Ваукар (Туреччина) та Rheinmetall (Німеччина). Загальний обсяг запланованих інвестицій в цю сферу сягає понад 300 мільйонів доларів США. Це свідчить про значний потенціал та перспективність оборонного сектору України. Про покращення стану інвестиційної політики України свідчить, гарантійна угода між Європейським Союзом та Міжнародною фінансовою корпорацією про залучення понад 500 мільйонів євро інвестицій приватного сектору для відновлення України, підписана у лютому 2024 року. Європейський Союз є одним із ключових стратегічних партнерів України. У зв'язку з цим, залучення інвестицій з країн ЄС має не лише стимулювати розвиток економічних відносин, але й формувати позитивний імідж нашої держави на міжнародній арені. Зростання обсягів інвестицій з ЄС протягом останніх років свідчить про зростання довіри європейських економічних кіл до України. [5].

Отже, ситуація щодо іноземних інвестицій в Україну неоднозначна. Російська агресія проти України призвела до значного скорочення обсягів надходження іноземних інвестицій, багато інвесторів вийшли з українського ринку або заморозили свої проекти. зросли інвестиційні ризики, пов'язані з війною, нестабільністю та руйнуваннями. Проте, спостерігаються перші ознаки відновлення інвестиційної активності.

Деякі інвестори, повертаються на ринок або розширюють свою присутність. Зростає інтерес до інвестицій в оборонну промисловість. Це у свою чергу сприятиме модернізації економіки та її інтеграції до світового ринку, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення та зростанню конкурентоспроможності України. Іноземні інвестиції в Україну це ключовий фактор економічного розвитку, та шанс подолати негативні наслідки війни.

Список використаних джерел:

1. Мошляк І. Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного зростання держав. Вчені записки Університету «КРОК». Київ, 2021р. С. 44–50.
2. Іноземні інвестори вже повертаються? Як Україна отримала \$4,2 млрд у 2023 році. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/publications/20271636-inozemni-investori-vzhe-povertayutsya-yak-ukrayina-otrimala-42-mlrd-u-2023-roci>.
3. Михайленко О. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. «Ефективна економіка». URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/56.pdf (дата звернення: 27.04.2024).

4. Щербина А. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу? Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779> (дата звернення: 27.04.2024).
5. Фінансова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком (Проект «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України»). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_014#Text (дата звернення: 27.04.2024).
6. Прямі іноземні інвестиції (2002-2023). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>

Федорових Анна Борисівна, здобувач вищої освіти

факультету інформаційних технологій

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Прокопович Світлана Валеріївна, канд. екон. наук,

доцент, кафедри економічної кібернетики і системного аналізу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

ПИТАННЯ ОЦІНЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В КРАЇНАХ ЄС

На сьогоднішній день, у багатьох країнах відбувається багато змін, як зовнішніх так і внутрішніх. Змінилось ставлення до багатьох проблем, які виникали у будь-якій країні (глобальні, екологічні, політична нестабільність, економічні, соціальні, медичні, технічні та інш.)

Якщо поглянути наприклад на глобальні проблеми у світі, які були в минулі роки (пандемія COVID-19 та інш.), економічні (боротьба з інфляцією та низькими темпами росту економіки), енергетичну та продовольчу кризу, можна побачити, що з кожною такою проблемою, світ змінюється не в краший бік у більшості випадків.

Проблема оцінювання та аналізу рівня життя населення розглянута в роботах таких вчених, як Попова Т. Л, Мандибури В. О, Ольвінська Ю. О, Гончарова С. Ю, Мельниченко О.А, Гладунова О. М, Кравченко О. О, Мандрикiна А. С, та інші. Але у аналізі було розглянуто загальний показник без складових самого поняття.

Метою даної роботи є проведення порівняльного аналізу рівня життя населення в країнах ЄС, для дослідження впливу факторних показників між собою та на загальний показник.

Аналізуючи роботи вищезгаданих вчених [1-2], можна побачити про наявність недосконалого дослідження показників рівня життя населення, особливо в країна ЄС.

Поглянувши на показники рівня життя населення, можна проаналізувати загальну ситуацію в світі, і побачити, що кожний показник відноситься до низки факторів, що впливають на умови та якість життя населення країн.

Зокрема розглянемо загальне значення індексу рівня життя населення (y_1 – index.main) та факторні показники у вигляді індексів, такі як:

x_1 – купівельної спроможності (чим вище, тим краще);

x_2 – безпеки (чим вище, тим краще);

x_3 – охорони здоров'я (чим вище, тим краще);

x_4 – вартості життя (чим нижче, тим краще);

x_5 – співвідношення ціни будинку до доходу (чим нижче, тим краще);

x_6 – часу в дорозі (чим нижче, тим краще);

x_7 – забрудненості (чим нижче, тим краще).

x_8 – кліматичний (чим вище, тим краще).

Вихідні дані для аналізу було взято із сайту Numbeo, який займається

обробкою даних та показників у загальний рейтинг. Показники були отримані на основі даних з опитувань користувачів.

Індекс розраховується із використанням емпіричної формули, яка надає ваги кожному фактору, залежно від його важливості. Об'єднує дані, зібрані за кожним фактором, для отримання числового значення, яке буде відображати рівень життя населення у загальному рейтингу.

Виходячи із вихідних даних можна побачити такий результат за 2023 рік в країнах ЄС топ 10 та Україну, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Показники рівня життя населення 2023 року топ 10 країн та Україна

№	Країна	y1	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8
1	Нідерланди	196,7	107,8	72,7	77,1	68,6	7,2	25,5	23,7	86,8
2	Данія	194,7	105	73,4	79,2	78,6	6,6	28,5	21	81,8
3	Швейцарія	193,6	118,7	76,4	74,5	114,2	9,7	28,4	19,6	79,6
4	Люксембург	192,9	127,1	64,9	75	73,2	11,5	29,1	21,9	82,6
5	Фінляндія	190,5	98,8	73,2	77,1	67,5	7,8	27,2	12	59,2
6	Ісландія	187,5	90,1	75,1	67	83,3	7	20,6	15,2	68,8
7	Австрія	185,8	91,2	72,7	77,2	66	10,3	24,8	21,5	77,1
8	Оман	184,7	108,2	80,3	58,2	47,8	3,6	22,6	37,2	67,2
9	Австралія	183	110,9	54,5	75,3	75,3	7,5	36,1	25,4	93,9
10	Норвегія	182,7	95	66,5	76,7	88,6	8,1	26,7	17,7	68,7
...
59	Україна	112,5	38,1	53,3	55,2	25,6	12,2	37,8	62,1	70,7

Джерело: [3]

Та за наступний 2024 рік (на момент написання роботи), наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Показники рівня життя населення 2024 року топ 10 країн та Україна

№	Країна	y1	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8
2	Нідерланди	198,5	103,3	73,7	78,9	64,3	7,4	23,7	21,8	87,1
4	Данія	193,6	103,3	73,7	78	75,2	6,8	28,7	21,9	82,5
7	Швейцарія	186,7	118,9	74,7	72,6	112,2	11,1	33,1	22,2	79,2
1	Люксембург	207,3	148,9	65,6	76,3	65,3	9,1	26,1	21,8	82,6
5	Фінляндія	190,4	97,3	73,7	77,3	65,5	8,3	26	12	58,9
3	Ісландія	194,9	109,1	74,6	67,1	85,7	5,6	21,9	15,8	68,8
9	Австрія	181,5	84,4	70,7	76,6	66,8	11	24,1	21,8	77,8
6	Оман	187	109,6	81	61	44,4	3,1	21,9	38,4	67,2
22	Австралія	163,8	93,6	52,9	69,8	72,8	11	42,8	29,4	93,8
8	Норвегія	184,2	94,9	67,4	75,7	79,2	7,8	26,8	18,6	71,4
...
65	Україна	107,2	32,2	53,1	55,4	28,6	15	37,7	61,8	70,7

Джерело: [4]

Виходячи із вихідних даних можна проаналізувати як кожен показник вплинув на загальний рейтинг рівня життя населення для минулого року через аналіз рейтингу. Динаміку змін деяких країн за даними 2023 та 2024 р., наведено на Рис.1-14.

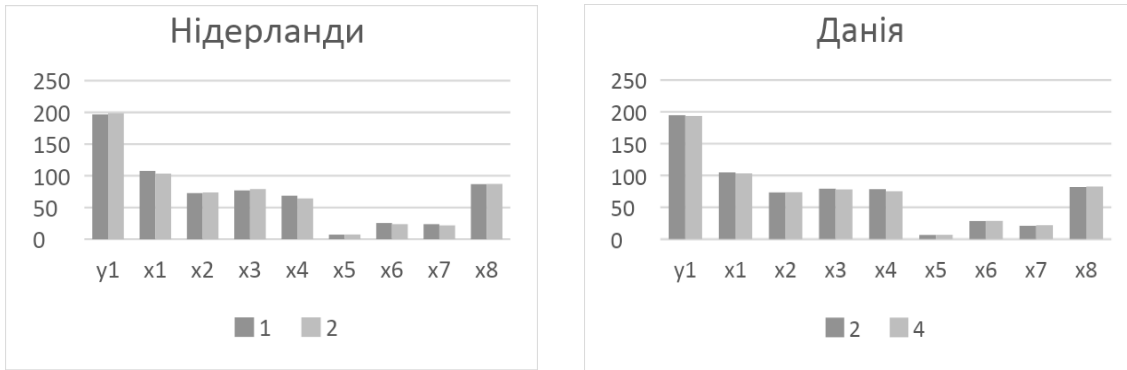

Рис. 1. Динаміка змін в Нідерландах та Данії

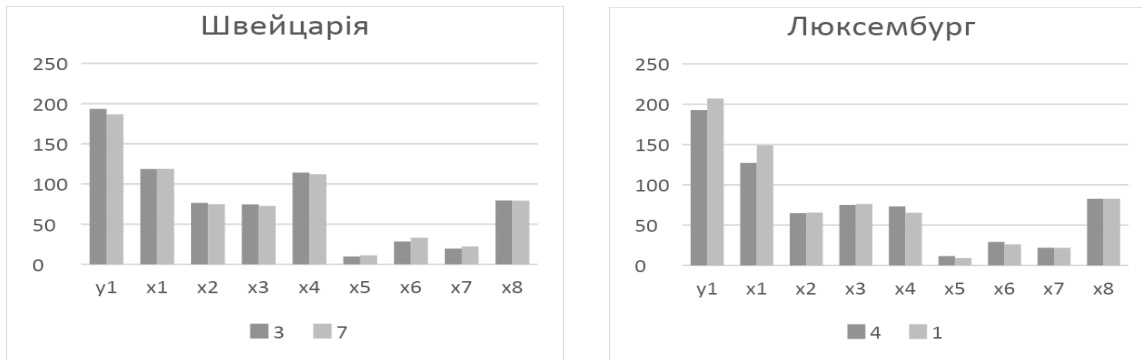

Рис. 2. Динаміка змін в Швейцарії та Люксембургу

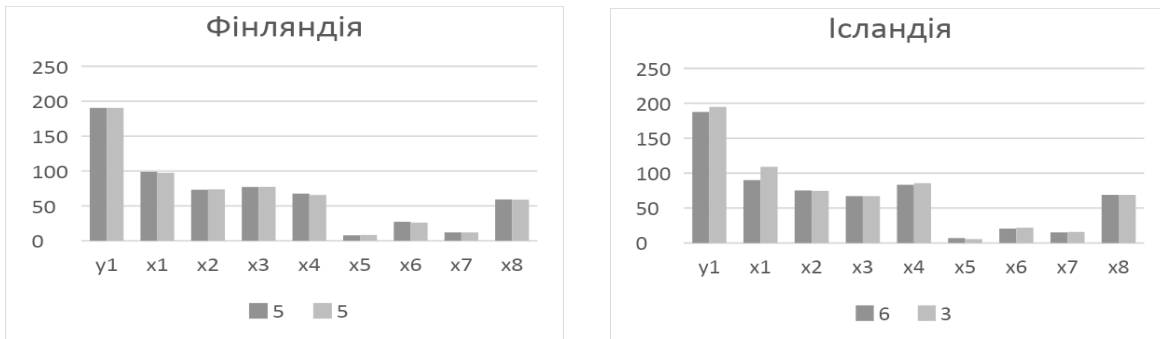

Рис. 3. Динаміка змін в Фінляндії та Ісландії

Рис. 4. Динаміка змін в Україні

Висновок. За результатами порівняльного аналізу факторних показників, можна побачити, що Фінляндія утрималася на своєму місці і не змінилися за рік суттєво. Інші країни, такі як: Люксембург та Ісландія, покращили рівень життя населення та внесли значний внесок у розвиток країни та рівня життя населення. Також можна взяти до уваги країни, які зазнали значного або часткового спаду в країні, такі як: Нідерланди (зменшенню купівельної спроможності, забрудненості та інш.), Данія (майже у всіх проаналізованих факторних значеннях), Швейцарія та на превеликий жаль і Україна.

Отже враховуючи результати аналізу, можна побачити, що порівнюючи результати деяких показників, можна побачити наскільки країни різняться між собою як економікою, так і шляхом розвитку. На результатах такого аналізу, можна здійснювати подальший розкритий аналіз, та відслідковування усіх ключових моментів, доповнюючі їх все новими і новими факторами, розкриваючи питання рівня життя населення набагато більше й ширше.

Список використаних джерел:

1. Мандрикiна А С Якість життя населення в контексті соціально-економічного розвитку країни. Державне будівництво, № 2; 2013: [Режим доступу]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33.
2. Кравченко О О Аналіз рівня та якості життя населення України в умовах економічної та політичної нестабільності. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2017: [Режим доступу]: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/119.pdf>.
3. Numbeo «Індекс якості життя за країнами ЄС» 2023 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2023.
4. Numbeo «Індекс якості життя за країнами ЄС» 2024 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2024.

Науменко Олександра Павлівна, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Петришина Світлана Вікторівна, асистент
кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ ЙОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах глобалізації та постійних змін на ринку, питання конкурентоспроможності підприємств стає ключовим для успішного функціонування та розвитку. Зростання рівня конкуренції, посилення вимог споживачів, швидкі технологічні зміни та інші фактори ставлять перед керівництвом підприємств завдання не лише збереження, але й посилення їхньої конкурентоспроможності.

Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства стає невід'ємною складовою стратегічного управління, що передбачає комплексний підхід до аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на його конкурентоспроможність. Ефективне управління цим процесом передбачає ретельне вивчення та аналіз ринкових умов, конкурентної ситуації, потреб споживачів, а також внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства [5].

Розуміння економічних аспектів управління конкуренцією дозволяє підприємству в умовах реформування економіки злагоджено функціонувати. Інколи покращення фінансових результатів і прийняття правильних рішень недостатньо для управління та обліку. Для цього необхідно також зосереджувати увагу на досягненні конкретних цілей і вирішенні конкретних задач для ефективної роботи підприємства, що дозволить досягнути високого рівня конкурентоспроможності в майбутньому. В існуючих умовах високої конкуренції підприємства залежать від розробки відповідного теоретичного і методичного апарату управління, застосуванні науково-обґрунтованої системи і механізму управління [2].

У сучасному світі акцент зроблено на розгляді та аналізі ключових аспектів формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємства, а також визначенні стратегічних напрямів його розвитку. Враховуючи складність та багатогранність цього процесу, дослідження спрямоване на виявлення оптимальних шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасного бізнес-середовища.

Формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємства та визначення стратегічних напрямів його розвитку є вкрай актуальною в сучасному бізнес-середовищі [1]. Стремглавий розвиток технологій, зміни в споживчих уподобаннях, глобалізація ринків і посилення конкуренції роблять це завдання особливо важливим для будь-якого підприємства, що прагне залишатися на ринку та досягати успіху.

Розуміння та ефективне управління конкурентоспроможністю вимагає глибокого аналізу і розробки стратегій, які відповідають внутрішнім потужностям підприємства і зовнішнім умовам ринку. Ось кілька аспектів, що підкреслюють актуальність даної теми:

Глобалізація та конкуренція. Сучасні компанії змушені змагатися не лише на місцевому, але й на міжнародному рівні [4]. Підприємства повинні розробляти стратегії, що дозволять їм відзначитися серед своїх конкурентів та зберегти свою позицію на ринку.

Інновації та технологічний прогрес. Швидкі зміни в технологіях надають компаніям безліч можливостей для поліпшення продуктів, процесів та послуг. Впровадження інновацій стає важливою складовою стратегії підвищення конкурентоспроможності.

Зміни в споживчих уподобаннях. Потреби та вимоги споживачів постійно змінюються. Підприємства повинні бути гнучкими та швидко реагувати на ці зміни, а також пропонувати інноваційні рішення, щоб задовольнити потреби своїх клієнтів.

Управління ризиками та нестабільністю. В умовах непередбачуваного бізнес-середовища підприємства повинні мати ефективні стратегії управління ризиками та вміти адаптуватися до змін.

Стратегічне планування та управління. Визначення стратегічних напрямів розвитку є ключовим елементом успішного функціонування підприємства. Це вимагає аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, розробки місії, визначення цілей та ефективного планування.

У світлі цих факторів, розуміння та розвиток механізмів управління конкурентоспроможністю підприємства є вирішально важливим для його успішності та стійкості. Вивчення цієї теми дозволить не лише зберегти, але і розширити ринкові позиції, досягнувши стратегічних цілей та сприяючи стійкому розвитку [3].

У сучасному світі, де бізнес-середовище підвищене, динамічне та непередбачуване, питання конкурентоспроможності підприємств набуває критичного значення для їхнього успішного функціонування та подальшого розвитку. Розглядаючи великий вплив глобалізації, зростання конкуренції, посилення вимог споживачів та стрімкі технологічні зміни, стає очевидним, що лише підприємства, які здатні ефективно управляти своєю конкурентоспроможністю, можуть досягти стійкого успіху.

Важливо враховувати, що управління конкурентоспроможністю не є статичним процесом, він вимагає постійного аналізу та вдосконалення стратегій у відповідь на зміни в оточуючому середовищі. Тільки шляхом розвинення та застосування відповідних теоретичних та методичних аспектів управління, підприємства зможуть досягти стабільного росту та високого рівня конкурентоспроможності в майбутньому.

Отже, у світлі вищезазначених факторів, вивчення та впровадження механізму управління конкурентоспроможністю підприємства, а також визначення стратегічних напрямів його розвитку, є надзвичайно важливими для забезпечення успішності та стійкого розвитку підприємств у сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Гуцал В. М., Романюк І. В. Моделювання механізму управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Збірник наукових праць Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Серія: Економічні науки, 20(1), 2020. 132-141. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/51926/1/Lysenko_magistr.pdf.
2. Данилюк О. В., Дяченко О. М. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємств на вітчизняному ринку. Вісник Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ, 31(1), 2021. 121-132. <https://dspace.nuft.edu.ua/bitstreams/cea607b3-cf3e-4c68-915f-6ba0d2cc56ab/download>.
3. Ковальчук О. О., Ковальчук О. О. Методологія оцінювання конкурентоспроможності підприємства на основі інтегрованого показника. Збірник наукових праць Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Серія: Економічні науки, 22(1), 2022. 150-159. <https://posibniki.com.ua/post-metodiki-ocinyuvannya-konkurentospromozhnosti-pidpriemstva>.
4. Зелінський Ю. П., Бужимська К. О. Формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: зб. наук. пр. І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 5-6 лист. 2020 р. Житомир. С. 25-26. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/25-1.pdf>.
5. Формування та реалізація механізму стратегічного управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства в сучасних умовах. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/196141012.pdf>.

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Mokliak Alina, Undergraduate student
Nau, Kyiv, Ukraine

Scientific supervisor: Ostapenko Tetiana, Doctor of science, associate professor
Nau, Kyiv, Ukraine

THE INFLUENCE OF THE WORKPLACE ON HUMAN PERFORMANCE

The workplace undoubtedly has a significant impact on a person's performance and overall health. We spend a significant portion of our time at work every day, so it's important to understand how aspects of the work environment affect our productivity and well-being.

First, our physical environment can affect our performance. For example, comfortable and ergonomic equipment, proper workspace organization and well-functioning lighting can improve concentration and reduce the risk of various diseases such as carpal tunnel syndrome or back pain.

Secondly, the social environment also plays an important role. Healthy interpersonal relationships with colleagues and management help reduce stress and increase motivation to work. On the other hand, conflicts and tense atmospheres can lead to poor mental health and decreased productivity.

Thirdly, opportunities for development and self-realization are also important for performance. Projects that use our skills and talents stimulate interest in our work and increase efficiency. Additional education, training, and programs can promote job satisfaction and professional growth.

How to improve your workplace?

- Creating a comfortable physical environment

Providing ergonomic workstations, comfortable furniture and well-functioning lighting will help reduce stress and improve the physical well-being of workers.

- Developing a positive corporate culture

Creating a favorable atmosphere of cooperation, trust and support among colleagues helps to increase motivation and work efficiency.

- Development and self-development programs

Introducing education, training and education programs that enable workers to develop their skills and gain new knowledge stimulates interest in work and increases productivity.

- Incentives and rewards for achievement

Recognizing the successes and achievements of employees by providing bonuses, bonuses and other rewards stimulates them to further achievements and increases

motivation.

- Providing Work Flexibility

Providing opportunities to work from afar, flexible work schedules, and other forms of flexibility helps improve work efficiency and job satisfaction.

Let's also consider additional programs that can improve an employee's performance:

- Microsoft Office or Google Workspace

These applications provide a wide range of tools for creating documents, spreadsheets, presentations and other work materials. They also allow you to collaborate on documents in real time, making it easier to collaborate with colleagues.

- Slack or Microsoft Teams

Such communication platforms provide convenient tools for exchanging messages, files and video calls with colleagues. They help simplify team communication and collaboration, especially for remote or distributed work teams.

- Todoist or Any.do

These task management programs help you create task lists, set due dates, and track work progress. They contribute to the organization of working time and planning tasks to achieve set goals.

- Adobe Acrobat Reader or Foxit Reader

These PDF viewing and editing applications are useful for working with electronic documents. They let you open, view, edit, and print PDF files that are important for many work tasks.

Overall, creating a supportive and motivating work environment is key to ensuring high performance and productivity among employees. By applying the above practices, it is possible to create an environment where employees will work with greater satisfaction and productivity.

References:

1. Як мікроклімат офісу впливає на працездатність працівників? 2021. URL: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/71225-iak-mikroklimat-ofisu-vplivaje-na-pracezdatnist-pracivnikiv>.
2. Мікроклімат виробничих приміщень та його вплив на організм працівника. 2023. URL: <https://oppb.com.ua/news/mikroklimat-vyrobnychyh-prymishchen-ta-yogo-vplyv-na-organizm-pracivnyka>.
3. Найкращі програми для ефективної дистанційної роботию. 2022. URL: <https://www.klikolutions.com.ua/great-info/najkrashhi-instrumenty-dlya-viddalenoyi-roboty/https://happymonday.ua/33-resursy-dlya-rekruteriv>.

Сюсюкалова Ангеліна Сергіївна, здобувач вищої освіти
економічного факультету
Університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Нескородєв Семен Миколайович, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВА В ІНДУСТРІЇ КРАСИ

Формування бізнес-моделі підприємства в індустрії краси є складним і багатограним процесом, який потребує врахування специфічних особливостей цього динамічного сектора. Індустрія краси відрізняється високою конкуренцією, швидким темпом змін і великою увагою до якості обслуговування клієнтів. Успішна бізнес-модель повинна об'єднувати продуктові та послугові складові, забезпечуючи інноваційні підходи до залучення та утримання клієнтів.

Нині велика кількість вчених і дослідників не можуть досягти єдності в трактуванні поняття «бізнес-модель». Наприклад, Сливоцький А. [1] трактує це поняття як систему, яка надає послуги споживачам і отримує прибуток в результаті цього процесу. Тіммерс П. [2] стверджує, що бізнес-модель – це структурований опис елементів, який включає асортимент продуктів та послуг, взаємодію з учасниками процесу, визначення їх ролей у створенні цінності для клієнтів та компанії. Кривов'язюк І. В. [3] зазначає, що бізнес-модель - це опис поточної ситуації на підприємстві, враховуючи зміни в бізнес-середовищі за допомогою системи індикаторів чи процесів. Таким чином, бізнес-моделювання представляє собою неперервний процес вдосконалення структури всіх внутрішніх компонентів та бізнес-процесів підприємства відповідно до вимог, викликів і загроз зовнішнього динамічного середовища. Загально взята бізнес-модель включає такі основні складові, що зображені на рис. 1.

Рис. 1. Ключові елементи бізнес-моделі підприємства

Важливо зазначити, що бізнес-модель, як метод (технологія) управління бізнесом, виконує ряд функцій [4]:

- визначає сегмент ринку, де існує попит на цінність;
- з'єднує ринки факторів виробництва і ринки товарів/послуг;
- інтегрує внутрішні та зовнішні чинники у процес створення цінності;

- визначає послідовність заходів від закупівлі сировини до створення та доставки цінності споживачам;
- опрацьовує логічну послідовність ланцюжка створення цінності;
- визначає структуру витрат і потенційного прибутку;
- виробляє і використовує частину цінності, тобто отримує прибуток;
- описує положення фірми в мережі створення вартості, об'єднує постачальників, клієнтів і конкурентів;
- формує конкурентні стратегії, сприяє створенню та утриманню цінності (переваги перед конкурентами).

Створення бізнес-моделі в індустрії краси зосереджується на формуванні зрозумілого опису системи управління підприємством, враховуючи специфіку сектору. Ключовим елементом є створення цінності для споживача через унікальні та конкурентоспроможні продукти або послуги [5]. У цій галузі, де важливі емоційне сприйняття та задоволення клієнта, бізнес-модель описує цінність для споживача та діяльність, спрямовану на її надання [6].

Особливості формування бізнес-моделі в індустрії краси визначаються специфікою цього сегменту, де ключову роль відіграє клієнтоорієнтованість. Важливо враховувати швидку зміну споживчих смаків і попиту на косметичні продукти та послуги [7]. Гнучкість і швидка реакція на нові тенденції є важливими аспектами стратегії. Клієнтоорієнтована бізнес-модель повинна відповідати поточним тенденціям і створювати унікальну цінність, що забезпечить сталість попиту та ефективну реалізацію стратегії підприємства.

Швидкий розвиток технологій і постійні інновації в сфері краси змушують підприємства постійно оновлювати свою бізнес-модель. Адаптація до ринкових змін і технологічних стандартів є важливим елементом успішної стратегії. Підприємства, які успішно інтегрують інновації, виділяються в конкурентному середовищі, залучають нових клієнтів і надають доступ до передових технологій та продуктів [8]. Онлайн-продажі та соціальні мережі стають ключовими елементами бізнес-моделі в сфері краси. Створення онлайн-присутності, зокрема електронного магазину та активна участь у соціальних мережах, визначає спосіб взаємодії з клієнтами та представлення продуктів [9]. Використання їх дозволяє краще розуміти аудиторію, створювати персоналізовані цінності та підтримувати позитивний бренд в онлайн-середовищі. Таким чином, стратегія бізнес-моделі тісно пов'язана з використанням онлайн-продажів і соціальних мереж, що впливає на всі аспекти діяльності підприємства в індустрії краси.

Однією з ключових особливостей формування бізнес-моделі в індустрії краси є зростаюча увага до здоров'я та сталості. Сучасні споживачі віддають перевагу продуктам, які не тільки ефективні в галузі краси, але й екологічні та натуральні. Підприємства в цій галузі повинні активно впроваджувати бізнес-моделі, які відзначаються високим ступенем екологічності та сталості, такі як використання природних інгредієнтів та відмова від тестування на тваринах. Ці принципи формують цінність продукту для споживача та сприяють позитивному впливу на здоров'я та навколишнє середовище. Бізнес-моделі, спрямовані на сталість, можуть включати стратегії у сфері упаковки та програми рециклінгу, що допомагає підтримувати сталість та залучати вимогливих споживачів, сприяючи сталому розвитку бізнесу в цій галузі.

Бізнес-модель у сфері краси може ґрунтуватися на співпраці та партнерствах зі спеціалізованими службами, що відіграють важливу роль у цьому сегменті. Партнерства можуть включати обмін досвідом, спільне використання приміщень чи спільні проєкти. Наприклад, салон краси може укласти угоди з виробниками косметичних засобів на проведення майстер-класів або надавання послуг за зниженими цінами для клієнтів бренду. Взаємодія з партнерами сприяє розширенню послуг, підвищенню професіоналізму та покращенню якості обслуговування.

Формування бізнес-моделі в індустрії краси важке через вплив сезонності та трендів. Сезонні й модні тенденції суттєво впливають на попит, що змушує підприємства адаптувати свої стратегії та бізнес-моделі. Важливо, щоб підприємства пристосовували свою продукцію та послуги, щоб задовольнити потреби клієнтів. Крім того, вони повинні бути гнучкими та оперативно реагувати на нові тренди, щоб залишатися актуальними та цікавими аудиторію. Такий підхід дозволяє їм ефективно використовувати сезонні та трендові можливості для збільшення ринкового впливу.

Отже, формування бізнес-моделі в індустрії краси вимагає уважного аналізу та розуміння різноманітних факторів, що впливають на цей сегмент ринку. Особливості цієї галузі, такі як сезонність, модні тенденції, технологічний прогрес і змінні уподобання споживачів, вимагають від підприємств гнучкості та швидкого реагування на зміни. Ключовими чинниками успіху є здатність адаптуватися до ринкових умов, впроваджувати інновації, розробляти продукти та послуги, що відповідають потребам споживачів, а також зберігати сталість та екологічність у своїй діяльності. Правильно спроектована бізнес-модель, яка враховує всі ці аспекти, може стати ключовим чинником успіху підприємства в індустрії краси, дозволяючи йому зберігати конкурентоспроможність та досягати стабільного розвитку в умовах постійних змін.

Список використаних джерел:

1. Сливоцький А. Міграція капіталу: Як у замислах на кілька кроків випередити своїх конкурентів. К.: Унів. вид-во «Пульсар», 2001. 296 с.
2. Timmers P. Business Models for Electronic Markets. *Electronic Markets*. 1998. Vol. 8. №2. P. 3–8. URL: https://www.researchgate.net/publication/2384880_Business_Models_for_Electronic_Markets (дата звернення: 16.05.2024).
3. Кривов'язюк І. В., Рошкевич В. Ф. Бізнес-моделювання як основа функціонування та майбутнього розвитку підприємства. *Економіка та держава: науково-практичний журнал*. Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. 2013. № 11. С. 23–28.
4. Глухова, Д. Сучасна бізнес-модель стратегічних інновацій. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 105 (2). 2012. С. 46–50.
5. Коваленко О. С., Добровська Л. М. Проєктування інформаційних систем: Загальні питання теорії проєктування ІС (конспект лекцій). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 192 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c136860d-44cb-4f05-adaf-dcdd20830483/content> (дата звернення: 16.05.2024).
6. Сучасні тенденції розвитку індустрії краси. URL: <https://knukim.edu.ua/suchasni-tendenciyi-rozvytku-industriyi-kрасy/> (дата звернення: 16.05.2024).
7. Олексин Д. В. Управління бізнесом в індустрії краси [Рукопис]: магістерська дипломна робота ОС «Магістр» напр. підгот. спеціальності 073 «Менеджмент». Мукачєво: МДУ, 2020. 89 с.
8. Бізнес: салон краси. Що потрібно знати. URL: <https://ua.salonmarketing.pro/blog/bznes-salon-kрасi---scho-potrбно-znati.html> (дата звернення: 16.05.2024).
9. Салон краси. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/idea/kрасa-ta-zdorova/salon-kрасi> (дата звернення: 16.05.2024).

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

Таргоній Ірина Миколаївна, здобувачка вищої освіти
факультету фінансів і цифрових технологій
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Новицька Олена Валеріївна, канд. екон. наук, доцент
Державний податковий університет, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРОГРАМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малі підприємства відіграють важливу роль в українській економіці. Вони створюють робочі місця, стимулюють інновації та сприяють економічному зростанню. Однак доступ до фінансування є однією з головних проблем, з якою часто стикаються українські МСП.

Європейський Союз (ЄС) пропонує низку фінансових програм, щоб допомогти українським МСП отримати доступ до необхідного фінансування. Ці програми пропонують різноманітні умови фінансування, включаючи низькі відсоткові ставки, тривалі періоди погашення та гнучкі графіки платежів.

Я виділила такі основні програми кредитування ЄС для малого та середнього бізнесу:

- EU4Business,
- Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР),
- Fit for Partnership with Germany,
- Європейська мережа підприємств.

Європейський банк реконструкцій та розвитку підтримує бізнес України у формі інвестицій в різних видах та програмах. Таких програм є багато, але основними з них є: кредитно-грантова допомога, якщо взяти до уваги період 2018-2023 року, то ЄБРР надав малим підприємствам допомогу у вигляді кредитів у розмірі 25 млн дол. США; грантова підтримка консалтингових проектів – даний банк надав 9500 робочих місць малим та середнім підприємствам, 86% відзначили зростання обороту, 22% підприємств збільшили експорт, 43% підприємств вдруге скористалися консалтинговим проектом за підтримки ЄБРР та донорів [1].

Наступною є програма Fit for Partnership with Germany, вона розроблена для українських підприємців, які б хотіли або прагнуть підвищити свою професійну кваліфікацію у сфері ведення бізнесу, просувати свою продукцію та послуги на ринки інших країн, отримати нові знання та навички для успішної зовнішньоекономічної діяльності та налагодити ділові зв'язки з партнерами з Німеччини та інших країн світу. Тому що дана програма пропонує своїм учасникам інтерактивні тренінги та виїзні сесії до Німеччини.

Однією із найпопулярніших програм ЄС в Україні є саме EU4Business, вона надає доступ до фінансової підтримки (пільгові кредити, мікрофінансування, гранти та навчання персоналу МСП), підтримки керівників МСП (надання консультацій, розвиток бізнес-кластерів, створення бізнес-інкубаторів для стартапів). У 2022 році в рамках ініціативи EU4Business ЄС профінансував 42 різноманітні проекти на загальну суму понад 246 мільйонів євро, які принесли користь 25 522 МСП. Разом проекти створили близько 23 750 нових робочих місць і сприяли значному збільшенню загального товарообігу МСП в Україні на 18% [4].

Якщо говорити про Європейську мережу підприємств, то вона є найбільшою у світі мережею, що підтримує малі та середні підприємства. Вона надає допомогу бізнесу у вигляді пошуку бізнес-партнерів та інвесторів на міжнародному ринку, з метою створення спільних підприємств. Просуває певні інноваційні рішення та технології, або ж допомагає знайти та залучити такі інновації із-за кордону.

Як висновок, можна сказати, що Європейські програми кредитування є важливим та цінним ресурсом для малих підприємств в Україні. Такі програми надають допомогу у вигляді фінансування, низьких процентних ставок та довших термінів погашення для кредитів, доступу до технічної та інноваційної сфери, що в свою чергу дає змогу розвивати та стимулювати економічне зростання країни. Малі та середні підприємства, що хочуть подати заявку на отримання від таких європейських програм мають ретельно вивчати всі аспекти, для того що переконатись в тому, що їхні потреби будуть закритими.

Список використаних джерел:

1. Кобеля-Звір, М., & Звір, Ю. (2023). ГРАНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКУ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ДЛЯ МІКРО-, МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ. Український економічний часопис, (2), 31–35.
2. Електронне джерело: Огляд міжнародних програм фінансування для МСП. (дата звернення 15.05.2024 р.) UPL: <https://business.dii.gov.ua/knowledge/programi-finansuvanna/oglad-miznarodnih-program-finansuvanna-dla-msp>.
3. Кицюк, І., & Ковальчук, І. (2023). ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З ПІДТРИМКИ ТА СТИМУЛЮВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки», (4 (110), 69-73.
4. Електронне джерело. (дата звернення 15.05.2024 р.) UPL: <https://eu4business.org.ua/en/about/>.

Резаєва Софія Олександрівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Науковий керівник: Брік Світлана Володимирівна, канд. екон. наук,
доцент кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Інформаційне забезпечення оцінки та аналізу фінансового стану підприємства являє собою процес цілеспрямованого підбору певної системи необхідних інформативних показників, що формуються як за рахунок зовнішніх, так і за рахунок внутрішніх джерел інформації. Кількісний та якісний склад даної системи показників залежить від галузевих особливостей підприємства, його організаційно-правової форми, обсягу та рівня диверсифікації господарської діяльності, положення на відповідному товарному ринку тощо [1].

Зовнішня інформація призначена для забезпечення керівництва необхідними відомостями про стан середовища, в якій воно діє. Збір зовнішньої інформації передбачає накопичення різних даних про ситуацію на ринку (про конкурентів, клієнтів і т. д.).

Джерела зовнішньої інформації:

- видання, публікації, повідомлення офіційних органів влади;
- звіти інформаційно-аналітичних агентств і консалтингових компаній;
- засоби масової інформації і реклами (газети і журнали, телебачення і радіо);
- опубліковані річні звіти клієнтів, партнерів і контрагентів; - особисті контакти з клієнтурою, партнерами і контрагентами.

Внутрішня інформація призначена для аналізу і оцінки фінансового стану організації при прийнятті різного роду управлінських, інвестиційних, організаційних, адміністративних та інших рішень.

Джерела внутрішньої інформації:

- фінансова (бухгалтерська) звітність;
- статистична звітність;
- податкова звітність;
- оціночні розрахунки по операціях;
- результати внутрішніх досліджень;
- акти ревізій і перевірок;
- довідки, підготовлені відповідними службами за завданням керівництва організації [2].

Законодавчою базою для ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, а, отже, і для використання даних фінансової звітності у фінансовому аналізі є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» і «Положення (Стандарти) бухгалтерського обліку» [3]. Основними джерелами інформації в процесі оцінки фінансового стану підприємства є типові форми річної фінансової звітності:

- Баланс (форма № 1);
- Звіт про фінансові результати (форма № 2);
- Звіт про рух грошових коштів (форма № 3);
- Звіт про власний капітал (форма № 4);
- Примітки до фінансової звітності (форма № 5), дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку, які деталізують окремі статті балансу [4].

Розглянемо характеристики основних джерел інформації для проведення оцінки фінансового стану підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики основних джерел інформації для проведення оцінки фінансового стану підприємства

Назва	Характеристика
Баланс (Форма № 1)	надає користувачам інформацію про наявність ресурсів, які контролюються підприємством на дату складання Балансу, а також про фінансовий стан підприємства на звітну дату.
Звіт про фінансові результати (Форма № 2)	надає інформацію про доходи, видатки і фінансові результати діяльності підприємства.
Звіт про рух грошових коштів (Форма № 3)	відображає надходження і витрату коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.
Звіт про власний капітал (Форма № 4)	відбиває зміни у власному капіталі підприємства протягом звітного періоду [5].
Примітки до фінансової звітності (форма № 5)	це сукупність показників і пояснень, що забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачене відповідними положеннями (стандартами).

Фінансова звітність являє собою систему збору інформації про майновий та фінансовий стан організації та про результати її господарської діяльності [6].

Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства є ключовим елементом ефективного управління та прийняття рішень. Це процес, що включає збір, обробку, аналіз та інтерпретацію фінансових даних, які дозволяють оцінити поточний стан підприємства та прогнозувати його майбутній розвиток. Таким чином, якісне інформаційне забезпечення є необхідною умовою для забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Список використаних джерел:

1. Фінанси підприємств: Підручник / за наук. ред. проф. Н.О. Власової – Х.: Світ Книг, 2018. – 437 с.
2. Фінанси підприємств: навч. посіб. / С. О. Нікола. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. – 206 с. ISBN 978-617-689-357-8.
3. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпшин. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.
4. А. А. Ткаченко, Я. В. Подзігун, Ю. М. Кулик. Удосконалення аналізу фінансового стану на українських підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2020. Випуск 57. С. 45-53.
5. Бухгалтерський облік: навч. посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 051 – Економіка / Н.В. Довгопол, Т.В. Полозова, М.О. Радченко. – Харків: ХНУРЕ, 2021. – 300 с.
6. Фінанси підприємств : підручник / В. В. Сокуренько, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко; за заг. ред. В. В. Сокуренька. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Харків : ХНУВС, 2022. – 292 с.

Халафов Рамін Ільясович, здобувач вищої освіти факультету фінансів та обліку
Харківський національний економічний університет ім.Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Ачкасова Світлана Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи та фінансових послуг
Харківський національний економічний університет ім.Семена Кузнеця, Україна

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних умовах господарювання світовий ринок логістичних послуг поступово розвивається. На ньому діють десятки тисяч підприємств різних масштабів бізнесу, більша частина з них відносно невеликі за розміром. На частку 30 найбільших підприємств, що домінують на національних і міжнародних логістичних ринках, припадає близько третини обсягу продажів.

Логістичні провайдери України пережили важкий період після повномасштабного вторгнення, яке змінило ландшафт постачання країни. Попередньо, близько 80% потужностей логістичних компаній були сконцентровані в Київській області, проте з початком конфлікту більшість з них перемістили свої операції до західної частини країни. Під час цього періоду, виникала проблема з транспортуванням вантажів через велику кількість блокувань, оглядів та непередбачуваних обмежень під час комендантської години. Це лише часткове відображення тих проблем, з якими зіткнулися логістичні провайдери.

Незважаючи на складні обставини, у сфері контрактної логістики України продовжують працювати провідні гравці, які витримують випробування та надають послуги своїм клієнтам, допомагаючи їм утримати бізнес на плаву. Платформа WareTeKa проаналізувала прибуток 3PL-провайдерів за 2022 рік та розкриває наш рейтинг найуспішніших українських логістичних компаній[5].

У 2023 році лідерами у світі логістики визнані компанії: UPS, FedEx, JR, DNL, Maersk і JD Logistics. Незважаючи на складні умови, UPS та FedEx залишаються на чолі списку, хоча UPS зафіксував зниження вартості бренду. Maersk показав значний ріст, особливо після придбання LF Logistics. JD Logistics відзначається високим показником сталого розвитку. UPS має найвищу вартість сприйняття[5].

Основними рушійними силами глобалізації, на думку провідних західних спеціалістів у галузі логістики, є:

експансія найновіших технологій; розвиток та інтеграція макрорегіональних господарських структур;

нові можливості для формування глобальних логістичних ланцюгів (каналів);

реалізація процедур дерегулювання, що проводяться багатьма країнами для прискорення і здешевлення просування матеріальних потоків.

Потенціал глобальної логістики повинен бути спрямований на виконання стратегічних цілей суб'єктів господарювання, насамперед, державних організацій і установ, підприємств, що є виконавцями державних замовлень та учасниками процедур державних закупівель, створення конкурентних переваг кращим із них[4].

Як відомо, ключовими факторами конкурентних переваг у світовій економіці є: висока якість продуктів і послуг; низькі витрати; диференціація; стратегічні цілі.

Отже, глобальна система є одним із основних чинників формування в державі ефективної товарної політики, що забезпечуватиме ефективне здійснення логістичних процесів на підприємствах, а також регулювання оптимальних потоків готової продукції, сировини, матеріалів, напівфабрикатів і комплектуючих виробів.

Подальша глобалізація логістичних процесів потребує:

зниження логістичних витрат та покращення логістичного сервісу;

збільшення обсягів продажу шляхом освоєння нових регіональних ринків державних закупівель; появи міжнародних логістичних посередників із розвинутою глобальною інфраструктурою;

подальшого розвитку процесів міжнародної торгівлі;

дерегулювання транспортних перевезень; зменшення екологічного навантаження та впровадження інновацій в інфраструктури глобальних логістичних мереж. При розгляді досвіду зарубіжних країн слід зазначити, що в країнах із розвинутою економікою існують вагомі досягнення у сфері логістики, але ці досягнення мають різний рівень досконалості [1].

Список використаних джерел:

1. Харрісон А. Управління логістикою: розробка стратегій логістичних операцій / Пер. з англ.; за наук. ред. О. Є. Міхейцева. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2012. – 368 с.
2. Зислий В. М. Логістика: теорія та практика: навч. посібн. / В. М. Зислий, О. А. Біловодська, О. М. Олефіренко. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 360 с.
3. Хэндфілд Роберт Б. Реорганізація маршрутів доставок. Створення інтегрованих систем формування цінностей/ Б. Роберт Хэндфілд. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 406 с.
4. Системи поставок: пер. с англ. / Джеймс С. Джонсон, Дональд Ф. Вуд, Дэннел Л. Вордлоу, Поль Р. Мэрфи-мл. – 7-е изд. – М.: Вильямс, 2005. – 616 с.
5. Найкращі логістичні компанії України | Рейтинг WareTeKa 2023. WareTeKa. URL: <https://wareteka.com.ua/uk/blog/logistichnih-kompanij-ukrayini-rejting/> (дата звернення: 25.04.2024).

Самохін Олексій Валерійович, здобувач вищої освіти
факультету фінансів та обліку
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Уманців Галина Вікторівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, Україна

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО «SOFT SKILLS» ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕР

Важливою умовою для успішного функціонування підприємства є висока якість людських ресурсів. В умовах конкуренції керівництво має звертати увагу на працівників, їхні психологічні особливості і професійний рівень, створювати найкращі умови для їхньої роботи.

Вирішальне значення для успішної економічної діяльності при контактах з контрагентами має поведінка працівників. При цьому важливу роль відіграє ставлення працівників до своєї роботи. Значним чином це впливає на їхні дії при спілкуванні з контрагентами. Для успішного функціонування підприємства керівники повинні вміти розпізнавати та справлятися з ризиками, швидко реагувати на них і на можливі невдачі. Працівники повинні вміти встановлювати ясності у плутаних, невизначених, двозначних ситуаціях [1].

Виникнення таких ситуацій є неминучим в умовах сьогодення. Через повномасштабного вторгнення в Україні дедалі більша кількість осіб із року в рік переживають виснаження, втому, відчувають тривогу. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, що п'ята особа, яка зазнала впливу війни або інших збройних конфліктів, упродовж наступних 10 років перебуває під ризиком розвитку посттравматичного стресового розладу; депресії, порушення циклу сну-неспанья. В Україні такий ризик наразі загрожує майже 8,5 млн осіб [2].

Дослідження на тему «Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час війни», яке було проведено методом збору інформації заповнення анкет у мобільному додатку від Gradus Research, виявило, що понад третина опитаних респондентів відчували напруженість (42%), втому (41%), 71% опитаних осіб відчували останнім часом стрес або сильну знервованість. Серед причин стресу найчастіше називали війну (72%). Серед негативних станів, які відчувала найбільша частка опитаних останнім часом, були тривожність та напруга (50%), поганий настрій (45%), погіршення сну (41%) [3, 4].

В таких умовах викликає занепокоєння здатність працівників проявляти соціально-комунікативні навички («soft skills») в професійній діяльності.

«Soft skills» або соціально-комунікативні навички («м'які» навички) - комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою [5].

До «soft skills» відносяться такі навички:

- Комунікаційні навички: здатність чітко та ефективно спілкуватися з іншими людьми.

- Співробітництво та робота в команді: здатність ефективно працювати разом з іншими членами команди.

- Управління часом та пріоритетами: здатність ефективно організувати свій час, встановлювати пріоритети та досягати поставлених цілей.

- Стресостійкість: здатність залишатися спокійним та ефективним в стресових ситуаціях та швидко адаптуватися до змін.

Відповідно до вакансій, розміщених на інтернет-порталі work.ua, наявність «soft skills» є однією з головних вимог від роботодавців до здобувачів роботи.

На кінець лютого 2024 року по місту Києву нараховується близько 970 вакансій на посаду «бухгалтер» за останні 14 днів [6].

В таблиці 1 наведено співставлення розділів «обов'язків» і «вимоги» вакансій на посаду «бухгалтер» окремих роботодавців для формування розуміння взаємозалежності між обов'язками, які покладаються на працівників, і вимогами, що ставляться до них.

Таблиця 1

Співставлення розділів «обов'язків» і «вимоги» вакансій на посаду «бухгалтер»

№ з/п	Найменування	Обов'язки:	Вимоги
1	«Rozetka»	<ul style="list-style-type: none"> • Ведення бухгалтерського обліку та податкової звітності по ФОП; • контроль за своєчасним внесенням податкових платежів 	<ul style="list-style-type: none"> • бути готовим до навчання; • любити числа та документи; • бути уважним, цілеспрямованим, чітким
2	«Валько» жалюзі, ролети	<ul style="list-style-type: none"> • робота з первинною документацією; • ведення бухгалтерського обліку; • відображення на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; 	<ul style="list-style-type: none"> • чесність, організованість, відповідальність, пунктуальність; • високий рівень інтелекту та культури, • бажання вдосконалюватись
3	«Paper Cloud»: ведення бухгалтерського та податкового обліку, консультування	<ul style="list-style-type: none"> • підготовки первинної документації в ІС8; • рознесення банківської виписки (Клієнт Банк); 	<ul style="list-style-type: none"> • відповідальність, дисциплінованість, врівноваженість, • висока самоорганізація, • вміння працювати в команді, • бажання навчатись та підвищувати свій професійний рівень.
4	Виробничий комплекс «Art Metal Furniture»	<ul style="list-style-type: none"> • нарахування та розрахунок заробітної плати, відпусток, лікарняних та інших виплат працівникам 	<ul style="list-style-type: none"> • високий рівень відповідальності, • уважність;

Джерело: складено автором на підставі [7, 8, 9, 10]

В таблиці спостерігаються такі взаємозалежності:

- Відповідальна робота вимагає високого рівня відповідальності і від працівника, який її виконує;

- Необхідність співпрацювати з значною кількістю інших працівників вимагає наявності комунікативних навичок;

- Наявність значного покарання за помилку з боку контролюючих органів викликає стрес і вимагає стресостійкості.

Це негативно впливає на розвиток «Soft skills» через те, що стрес може негативно впливати на мозок. Будь-який тип стресу може зробити людину нездатною контролювати свої дії, приймати адекватні рішення, вести професійну

діяльність. Стрес має здатність впливати на області мозку, що регулюють самоконтроль і емоції. Це викликає проблеми, пов'язані з навчанням і здатністю до концентрації. Хронічний стрес може бути пов'язаний з регіональним зменшенням об'єму мозкової тканини [11].

Стресостійкості дає можливість особистості чинити опір стресу і долати негативні наслідки його впливу на психіку як під час виникнення небезпечної ситуації, так і після припинення безпосередньої дії факторів стресу.

В таблиці 2 наведені запропоновані шляхи подолання негативних проявів стресових факторів, що можуть найбільш імпонувати професії «бухгалтер».

Таблиця 2

Шляхами подолання цих негативних проявів пропонується:

№ з/п	Шлях подолання	Фактори, що виробляють стресостійкість
1	Участь у тренінгах, семінарах, конференціях	<ul style="list-style-type: none"> • Попередня підготовка, створення ситуацій, що моделюють екзаменаційний стрес, розучування раціональних форм поведінки в напружених ситуаціях; • Участь у заходах поза офісом дозволяє відірватися від рутинної роботи та змінити обстановку, що може позитивно позначитися на психологічному стані та знизити рівень стресу.
2	Зайняття спортом	<ul style="list-style-type: none"> • Оптимальна рухова активність, заняття фізичною культурою і спортом. Люди, які займаються спортом, краще адаптовані, відрізняються високою працездатністю і мінімальним числом негативних зрушень у функціях організму, що виявляються внаслідок стресу. • Регулярні, але помірні фізичні вправи додадуть енергії, ясного мислення і знизять відчуття стресу.
3	Впорядкувати харчування	<ul style="list-style-type: none"> • Харчуватися частіше і правильним чином; у період підготовки мозку потрібно більше поживних речовин. Не пити занадто багато кави, чаю і газованих напоїв; кофеїн тільки більше нашкодить роботі мозку і зробить його менш сприйнятливим до інформації.

Джерело: складено автором на підставі [11]

«Soft skills» є важливими для успішної кар'єри та особистісного розвитку, оскільки вони допомагають взаємодіяти з іншими людьми та ефективно вирішувати проблеми у різних ситуаціях. В той час як психологічний стан та психічне здоров'я є вкрай важливими для підтримки життєдіяльності самої людини. Тому розвитку «Soft skills» у бухгалтерів стресостійкість має дуже високе значення, адже професія вимагає швидко перебудовуватися, змінюватися відповідно до нових обставин, раптових ризиків і при цьому зберігати урівноваженість та самовладання.

Список використаних джерел:

1. Психологічне забезпечення професіогенезу фахівців торгівлі і сфери послуг: монографія / М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, О. В. Полунін, І. О. Корнієнко та ін.; за заг. ред. М. С. Корольчука. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 288 с.
2. Хаустова О.О. «Тривожно-депресивні розлади в умовах дистресу війни в Україні» / «Неврологія. Психіатрія. Психотерапія» № 4 (63) 2022 р. - URL: <https://health-ua.com/article/71710-trivozhnodepresivn-rozladi-vumovah-distresu-vjni-vukran> (дата звернення: 22.02.2024).
3. Дослідження «Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час війни» / Gradus Research Company - URL: https://gradus.app/documents/307/Gradus_Research___Mental_Health_Report_full_version.pdf (дата звернення: 22.02.2024).
4. Соколовський Денис. «Проблеми психічного здоров'я населення у воєнний час та шляхи їх розв'язання» / Тематичний номер «Неврологія. Психіатрія. Психотерапія» № 4 (63) 2022 р. -

- URL: <https://health-ua.com/article/71709-problemi-psichnogo-zdorovya-naselennya--uvonnij-chas-tashlyahi-h-rozvyazan> (дата звернення: 22.02.2024).
5. Визначення «Soft skills» / Вікіпедія - URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 22.02.2024).
 6. Перелік вакансій на посаду «бухгалтер» у місті Києві за даними інтернет-порталу work.ua - URL: <https://www.work.ua/jobs-kyiv-accoutant/> (дата звернення: 22.02.2024).
 7. Вакансія компанії «Валько» на посаду «бухгалтер» - URL: <https://www.work.ua/jobs/2653510/> (дата звернення: 22.02.2024).
 8. Вакансія компанії «Ярофрут» на посаду «бухгалтер з господарського обліку» - URL: <https://www.work.ua/jobs/4963110/> (дата звернення: 22.02.2024).
 9. Вакансія компанії «Robocode» на посаду «бухгалтер» - URL: <https://www.work.ua/jobs/5523402/> (дата звернення: 22.02.2024).
 10. Вакансія компанії «Rozetka» на посаду «помічник бухгалтера (ведення ФОП)» - URL: <https://www.work.ua/jobs/5498609/> (дата звернення: 22.02.2024).
 11. Психологія стресу та стресових розладів: навч. посіб. / П86 Уклад. О. Ю. Овчаренко. — К.: Університет «Україна», 2023. — 266 с.

Головко Данило Андрійович, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Ніколаєць Катерина Миколаївна, доктор історичних наук,
професор, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Державний торговельно-економічний університет, Україна

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Облік людських ресурсів - це процес розпізнавання і оцінювання даних про людські ресурси з наданням отриманої інформації зацікавленим сторонам. Згідно з визначенням Американського інституту праці (WIA), бухгалтерський облік людських ресурсів (HRA) являє собою: розвиток теоретичних основ, які пояснюють природу і фактори вартості людей з точки зору офіційних підприємств; розробку обґрунтованих і надійних методів оцінки цінності і вартості людей для підприємства; проектування організаційного забезпечення впровадження запропонованих методів оцінки [3].

Система обліку людських ресурсів надає менеджерам інформацію про вартість та цінність персоналу для компанії, а також про типи інформації, які відповідають вимогам компанії. HRA формує у менеджерів уявлення про людей, як цінний ресурс компанії, який впливає на ефективність функцій компанії.

Людський капітал, як об'єкт бухгалтерського обліку - це актив, втілений в людині, у формі її освіти, кваліфікації, професійних знань та досвіду, які забезпечують отримання економічних переваг у майбутньому [1]. Специфічність людського капіталу, як об'єкта бухгалтерського обліку вимагає застосування методів, які б забезпечували його ідентифікацію або реєстрацію, що сприяла б ефективному управлінню ним на рівні підприємств.

Людський капітал є елементом інтелектуальної власності та належить до загальної категорії нематеріальних активів, і, відповідно, його можна розділити на три групи:

- до першої групи належать об'єкти інтелектуальної власності, які не можуть бути відокремлені від підприємницької діяльності. Активи цієї групи мають невизначений термін служби та оцінюються на сукупній основі;

- до другої групи належить особиста репутація працівників або власників підприємств в суспільстві, особисті професійні якості особи, а також загальна кваліфікація і особистісні якості працівників або власника підприємства щодо організаторської роботи з персоналом, управлінням та комунікаційними навичками. Об'єкти цієї групи не мають фіксованого терміну служби;

- до третьої групи належать торгові марки, товарні знаки, секретні методи й технології, авторські права, ліцензії тощо [3].

У світовій практиці існує два основних підходи до обліку людських ресурсів: так звана, модель активів і модель корисності. Перша модель має два різновиди, а саме хронологічну модель витрат та модель обліку витрат на заміщення працівника.

Хронологічна модель витрат є звичною системою основного капіталу, яка

приспосована до особливостей людського капіталу. Облік людського капіталу за таким підходом відбувається на рахунках так, як і облік основного капіталу. Витрати на навчання розглядаються як відновлення початкової вартості капіталу або як додана вартість людського капіталу;

Модель обліку витрат на заміщення працівника включає в себе втрати від зниження обсягів виробництва через утворення вакантного місця на посаду; втрати від зниження продуктивності праці працівника та його колег перед звільненням; низьку продуктивність праці нового працівника під час його адаптації на новому місці [3]. За допомогою цієї моделі можна оцінити економічні наслідки програм розвитку персоналу.

За допомогою моделі корисності можливо оцінити економічні наслідки зміни трудової поведінки працівників у результаті тих або інших заходів. Порівнюючи двох працівників на одній посаді, ми робимо висновки щодо їх роботи. Оцінка трудового внеску у розвиток підприємства завжди індивідуалізована і являє собою основу для відбору кадрів.

Важливою умовою використання людського капіталу є практична реалізація здібностей працівника у суспільно-корисній діяльності, що може призвести до підвищення його доходів і соціального, збільшення прибутку роботодавця і національного доходу країни.

Формування та реалізація людського капіталу залежить від ряду факторів, включаючи демографічні, соціальні, економічні та природні системи [1]. Особливості формування та визначення людського капіталу на підприємствах полягає у тому, що вкладення, які плануються та обліковуються різними відділами, накопичуються на особистій картці працівника, тим самим збільшуючи його цінність на ринку праці.

Загальна теорія бухгалтерського обліку, яка визнає працівника самостійним суб'єктом обліку та об'єктом дослідження, дає нам розширену можливість для вивчення людського капіталу. Теорія мінімальної заробітної плати і теорія обліку витрат на оплату праці пов'язані з проблемами обліку капіталу працівника.

Важливе значення має чітке розуміння працівником персональної відповідальності за внесок у загальну справу. Якщо розглядати оцінки якості інтелектуальної праці, то тут використовується такий показник, як якісне виконання виробничого завдання у повному обсязі за максимально короткий час. У більшості сфер розумової праці людство вже навчилося вимірювати ступінь якості. Але загалом якість розумової праці визначається на основі вражень від конкретних спостережень, аніж за результатами розрахунків.

Існує багато розробок і праць різних авторів у сфері обліку людського капіталу. Однак, наразі не існує єдиної універсальної концепції, яка б могла бути реалізована в Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) [2].

Досвід “R.G. Barry Corporation” є прикладом застосування HRA. Програма HRA була запроваджена для ведення обліку інвестицій у людські ресурси. Метод розрахунку витрат на людські ресурси, який використовує корпорація, включає сім рахунків фізичного капіталу. Щоквартально в управління надходила інформація про стан кадрового забезпечення, складали звіт про прибутки та збитки з відображенням впливу даних бухгалтерського обліку на фінансові показники.

Іншу систему HRA, призначену для обліку інвестицій у людський капітал,

дослідив Р. Александер. Розраховували капіталовкладення на одного працівника та склали звіти про людський капітал. Після зміни підходу до персоналу та розподілу ресурсів компанія виявила різницю у доходах для різних рівнів кваліфікації [2].

За результатами аналізу наукових підходів уточнено розуміння людського капіталу на державному рівні, який не слід порівнювати з фінансовими витратами на забезпечення функціонування сфери освіти та охорони здоров'я. Неможливо виміряти формування людського капіталу часом. Впровадження систем обліку людського капіталу на підприємстві приносить позитивні результати, серед яких можна виділити стан обліку людського капіталу та його вплив на традиційні показники сприяє зростанню прибутку; розподіл людських ресурсів є ефективним; визначення впливу плинності кадрів на витрати підприємства; розрахунок необхідних інвестицій у розвиток підприємства для залучення людського капіталу, готового до нових викликів; підвищення ефективності управління при підготовці та перепідготовці працівників.

HRA - це процес який включає в себе: визнання людського капіталу, як цінного активу підприємства; оцінку вартості людських ресурсів для компанії; розробку методів ефективного управління людським капіталом; надання інформації про людські ресурси зацікавленим сторонам. HRA допомагає менеджерам краще розуміти цінність людського капіталу для підприємства, приймати обґрунтовані рішення щодо управління персоналом, оцінювати ефективність інвестицій у людський капітал та підвищувати продуктивність праці та ефективність роботи підприємства загалом. Важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати методи HRA, щоб вони могли ефективно використовуватися для управління людським капіталом в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Королюк Н. М. (2010). Сучасні концепції обліку людського капіталу Вісник Хмельницького національного університету, 1(2), 132-136. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_1_2/pdf/132-136.pdf.
2. Красностанова Н. Е., Стоян Р. Г. (2020). Цілі сталого розвитку в контексті формування та розвитку людського капіталу. Бізнес Інформ, (2), 422-428. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-422-428>.
3. Перчук О. В. (2012) Сучасні концепції обліку людського капіталу. Економіка та Управління, 18(1), 81-86. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suchasna-sistema-obliku-lyudskogo-kapitalu/viewer>.

Войтіхова Аріна Олександрівна, студентка УФФ-46с групи факультету управління фінансами та бізнесом
ФУФБ ЛНУ ім. Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Лапішко Зоряна Ярославівна, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансових технологій та консалтингу
ФУФБ ЛНУ ім. Івана Франка, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ІНДЕКСНИХ ФОНДІВ

Колективне інвестування цікаве для інвесторів перш за все через можливість інвестуючи невеликі суми отримати дві важливі переваги: диверсифікований портфель та низькі трансакційні витрати. З появою індексних фондів колективне, а ще його називають пасивне інвестування отримало новий поштовх до розвитку, адже індексні фонди в разі знизили витрати на утримання команди аналітиків і запропонували інвесторам найнижчі комісійні за участь у фонді. Також, індексні фонди часто користуються високим рівнем довіри завдяки їхній прозорості, стабільності та передбачуваності, що важливо для сучасних інвесторів. Індексні фонди досліджувало багато фінансових експертів та науковців. Питання сутності, класифікації та діяльності індексних фондів вивчали такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Пол Самуельсон, Джон Богл, Вільям Шарп та інші.

Метою даного дослідження є виокремлення основних особливостей індексних фондів та вивчення тенденцій їх розвитку на сучасному етапі.

Історія індексних фондів починається із створенням індексу. У 1884 році фінансовий журналіст на ім'я Чарлз Доу запропонував блискучу ідею: взяти котирування акцій низки найвідоміших компаній, вивести з них середнє арифметичне, а тоді публікувати щоденні коливання цієї усередненої ціни [7]. Восени 1974 року, індексами зацікавився найвідоміший економіст у світі Пол Самуельсон. Він стверджував, що треба створити «індексний фонд», щоб прості люди могли інвестувати в динаміку фондового ринку як цілості й не мушили платити захмарних комісійних самовпевненим управителям інвестфондів, які намагаються — зазвичай безуспішно — показати, що вони розумніші за ринок [7]. Один бізнесмен-практик звернув увагу на те, що написав академічний учений-економіст. Джон Богл заснував перший у світі індексний фонд під назвою Vanguard, завдання якого полягало в тому, щоб створювати прості пайові індексні фонди для звичайних інвесторів — без рекламного ажіотажу, без різних мудрованих штучок, з низькою комісією [7].

До основних переваг індексних фондів слід віднести перш за все нижчі управлінські комісії порівняно з активними фондами, що зменшує вартість участі інвесторів у цих фондах. Також, індексні фонди прості для розуміння інвесторів, достатньо стабільні, оскільки відтворюючи рухи ринкового індексу, вони зазвичай менш вразливі до коливань ринку та ризиків, пов'язаних з активним управлінням.

Серед недоліків цих фондів слід вказати обмежену можливість перевищення ринку і видалення зі своїх портфелів окремих небажаних акцій, адже їх дохідність залежить від загального тренду, а у ситуаціях коли ринковий індекс зазнає

негативних змін, дохідність фонду також буде падати, незалежно від фундаментальних показників окремих компаній.

За даними дослідження The Bell [8], до основних тенденцій, що виділяються на сучасному етапі розвитку світових індексних фондів можна віднести:

- Концентрація капіталу в декількох компаніях: розвиток індексних фондів супроводжується зростанням концентрації капіталу в обмеженій кількості великих компаній, що може призвести до залежності динаміки індексу від декількох емітентів.

- Потенційні ризики переоціненості ринків: пасивне інвестування, яке базується на індексах, може сприяти переоціненості ринків через недостатній аналіз конкретних емітентів та сприяти надуванню бульбашок на ринку.

- Стратегічні переваги пасивного інвестування: деякі дані свідчать про те, що пасивне інвестування може бути стратегічно вигідним у довгостроковій перспективі, особливо порівняно з активним управлінням під час бичачих циклів на ринку.

- Збільшення волатильності ринків: зростання впливу пасивних інвесторів може призвести до збільшення волатильності на ринках, оскільки пасивні фонди не здійснюють активного контролю за цінами акцій та можуть змінювати ринкову динаміку.

- Потреба в диверсифікації: одним з методів зменшення ризиків є диверсифікація портфеля шляхом включення акцій компаній, які не входять до індексів, а також звернення уваги на недооцінені компанії з «олдскульних» галузей.

Ці тенденції свідчать про певні труднощі у функціонуванні ринку індексних фондів у сучасних умовах, де пасивне інвестування має свої переваги, але потребує уважного аналізу та стратегічного підходу для зменшення ризиків і забезпечення стабільної доходності.

На сьогоднішній день найбільші індексні фонди в світі включають різні інструменти, які відтворюють рухи різних фондових індексів. До шести з найбільш відомих індексних фондів за їхньою капіталізацією та активами під управлінням відносять:

- Vanguard Total Stock Market Index Fund (VTSAX) [5];
- Vanguard 500 Index Fund (VFIAX) [6];
- SPDR S&P 500 ETF Trust (SPY) [3];
- iShares Core S&P 500 ETF (IVV) [1];
- Vanguard Total International Stock Index Fund (VTIAX) [4];
- SPDR Dow Jones Industrial Average ETF (DIA) [2].

Перелічені вище індексні фонди є великими гравцями на світовому фінансовому ринку і відомі своєю великою капіталізацією, ліквідністю та широким діапазоном інвестиційних можливостей для інвесторів по всьому світу. В умовах постійної динаміки фінансових ринків і змін ринкових умов, зміна дохідності є ключовим фактором, який впливає на інвестиційну стратегію та рішення інвесторів. Врахування цього фактору дозволяє інвесторам краще розуміти ризики та можливості пов'язані з індексними фондами, і адаптувати свої портфелі відповідно до змін ринкових умов. (Табл.1.)

Таблиця 1

Зміна дохідності індексних фондів за останні п'ять років

	31.12. 2019 (\$)	31.12. 2020 (\$)	31.12. 2021 (\$)	31.12. 2022 (\$)	31.12. 2023 (\$)	2020 до 2019 (%)	2021 до 2020 (%)	2022 до 2021 (%)	2023 до 2022 (%)	2024 до 2023 (%)
Vanguard Total Stock Market Index Fund (VTSAX)	79,69	94,74	117,56	93,10	115,49	28,35	18,89	24,09	(20,81)	24,05
Vanguard 500 Index Fund (VFIAX)	298,14	346,57	439,83	354,11	439,99	28,82	16,24	26,91	(19,49)	24,25
SPDR S&P 500 ETF Trust (SPY)	321,86	373,88	474,96	382,43	475,31	28,79	16,16	27,04	(19,48)	24,27
iShares Core S&P 500 ETF (IVV)	323,24	375,39	476,99	384,21	477,63	28,47	16,13	27,07	(19,45)	24,31
Vanguard Total International Stock Index Fund (VTIAX)	29,87	32,46	34,20	27,86	31,14	17,74	8,67	5,36	(18,54)	11,7
SPDR Dow Jones Industrial Average ETF (DIA)	285,10	305,79	363,32	331,33	376,87	22,25	7,25	18,81	(8,80)	13,74

Джерело: складено авторами за [1,2,3,4,5,6]

З таблиці можна побачити, що індексні фонди, які відтворюють рухи певних фондових індексів, можуть піддаватися коливанням. Найбільший спад дохідності індексних фондів за останні 5 років можна спостерігати в 2022-2023рр. В цей період з перелічених в таблиці індексних фондів, найбільшого падіння зазнав Vanguard Total Stock Market Index Fund (VTSAX), який впав на 20,81%. Найбільше зростання дохідності індексних фондів за останні 5 років можна спостерігати в 2019-2020рр. В цей період, з перелічених в таблиці індексних фондів, найбільшого зростання зазнав Vanguard 500 Index Fund (VFIAX), який зріс на 28,82%. Загалом найкращу динаміку зростання дохідності має індексний фонд iShares Core S&P 500 ETF (IVV). В 2019 році цей індексний фонд мав дохідність 323,24\$, а в 2023 році вже мав дохідності 477,63\$. За 5 років він має приріст дохідності у 47,76%.

Як бачимо індексні фонди досить чутливі до різних економічних та геополітичних подій, тож на зменшення дохідності цих фондів мали суттєвий вплив Covid-19 (2021 р.) та повномасштабна війна росії проти України (2022 р.). Водночас, ці фонди досить швидко оговтуються від політичних новин і впевнено повертаються до динаміки зростання. Можемо підсумувати, що незважаючи на певні побоювання експертів щодо переоціненості ринку індексних фондів, найбільші фонди світу продовжують генерувати високі інвестиційні прибутки своїм власникам, а їх волатильність дуже помірна, і у довгостроковій перспективі повністю нівелюється стабільною динамікою зростання їх дохідності.

Список використаних джерел:

1. iShares Core S&P 500 ETF (IVV) [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://www.ishares.com/us/products/239726/ishares-core-sp-500-etf#/.](https://www.ishares.com/us/products/239726/ishares-core-sp-500-etf#/)
2. SPDR Dow Jones Industrial Average ETF Trust [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ssga.com/us/en/intermediary/etfs/funds/spdr-dow-jones-industrial-average-etf-trust-dia>.
3. SPDR S&P 500 ETF Trust (SPY) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://finance.yahoo.com/quote/SPY/>.

4. Vanguard Total International Stock Index Fund Admiral Shares (VTIAX) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://investor.vanguard.com/investment-products/mutual-funds/profile/vtiax>.
5. Vanguard Total Stock Market Index Fund Admiral Shares (VTSAX) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://investor.vanguard.com/investment-products/mutual-funds/profile/vtsax>.
6. Vanguard 500 Index Fund Admiral Shares (VFIAX) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://investor.vanguard.com/investment-products/mutual-funds/profile/vfiax>.
7. Індексні фонди. Речі що змінили світ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://simeinyi-budzheta.investments.indeksni-fondy/>.
8. Інвестування в індексний фонд: чому це небезпечніше, ніж здається [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/kak-ideya-indeksnyh-fondov-sdelala-gynok-bolee-opasnym/>.

Колганова Марія Михайлівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Литвиненко Катерина Геннадіївна, здобувач вищої освіти економічного
факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Пономарьова Тетяна Володимирівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

Акцизний податок є важливою складовою податкової системи України. Він не лише формує значну частину доходів державного бюджету, але й впливає на споживання певних товарів і послуг. Акцизи накладаються на окремі групи товарів, які визначаються як такі, що повинні обкладатися додатковими податками через їх специфічні властивості або вплив на здоров'я та навколишнє середовище. До основних груп підакцизних товарів в Україні належать алкогольні напої, тютюнові вироби, паливо, транспортні засоби, а також електронні сигарети та рідини для них [4].

Регулювання акцизного податку в Україні здійснюється через Податковий кодекс України (ПКУ). Основні положення щодо акцизного оподаткування викладені в розділі VI ПКУ. В цьому розділі визначаються об'єкти оподаткування, платники податків, ставки акцизного податку та порядок їх адміністрування [1].

Ставки акцизного податку в Україні постійно коригуються відповідно до змін економічної ситуації, вимог Європейського Союзу та внутрішньої політики держави:

- **Алкогольні напої:** Ставки залежать від виду напою та його міцності. Наприклад, на пиво, вина, горілку та інші міцні алкогольні напої встановлюються різні ставки.

- **Тютюнові вироби:** Ставки податку на тютюнові вироби визначаються залежно від кількості тютюну або кількості одиниць продукції. В останні роки спостерігається тенденція до збільшення ставок акцизу на тютюн з метою зменшення його споживання.

- **Паливо:** Ставки акцизу на паливо залежать від його виду та характеристик. Це включає бензин, дизельне паливо, скраплений газ тощо.

- **Електронні сигарети та рідини для них:** В останні роки до списку підакцизних товарів були включені електронні сигарети та рідини для них, що відображає тенденції на ринку та необхідність регулювання цих продуктів [3].

Після аналізу багатьох наукових джерел, ми прийшли до такого заключення, що однією з основних проблем, з якими стикається система акцизного оподаткування в Україні, є контрабанда та нелегальне виробництво підакцизних товарів. Для боротьби з цими явищами впроваджуються електронні системи обліку та контролю, посилюється відповідальність за порушення акцизного законодавства, а також здійснюються регулярні перевірки та рейди податковими органами.

Не слід забувати про гармонізацію з європейськими стандартами, адже в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Україна зобов'язалася поступово гармонізувати своє акцизне законодавство з нормами ЄС. Це включає адаптацію ставок акцизного податку до мінімальних ставок, встановлених в ЄС, а також впровадження сучасних методів адміністрування акцизів [2].

Подальший розвиток цієї системи потребує комплексного підходу та тісної співпраці між урядом, бізнесом та міжнародними партнерами.

Тож до тенденцій розвитку акцизного податку в Україні ми могли б віднести:

- Впровадження сучасних електронних систем обліку та контролю, за обігом підакцизних товарів це може суттєво знизити обсяги нелегального виробництва та контрабанди.

- Цифровізація адміністративних процесів сприятиме зменшенню бюрократичних бар'єрів та підвищенню прозорості.

- Поступове підвищення ставок акцизів до рівня мінімальних ставок ЄС може допомогти у зменшенні нелегального обігу та збільшенні надходжень до бюджету.

- Прийняття нових нормативних актів, що відповідають європейським стандартам, сприятиме гармонізації податкової політики та підвищенню інвестиційної привабливості України.

- Співпраця з європейськими структурами у боротьбі з контрабандою та нелегальним виробництвом може значно підвищити ефективність цих заходів.

- Запровадження спрощених процедур адміністрування акцизів для легальних виробників може стимулювати розвиток легального бізнесу.

- Надання пільгових умов для малих виробників, які дотримуються законодавства, може сприяти розвитку малого бізнесу в цій галузі.

Отже, розвиток акцизного податку в Україні стикається з численними викликами, які потребують комплексного підходу та тісної співпраці між державою, бізнесом та міжнародними партнерами. Водночас, перспективи розвитку цієї системи відкривають нові можливості для підвищення ефективності податкової політики та зміцнення державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Малкіна Я. Д. Економічний зміст податків, їх роль та сучасний стан податкової системи України / Я. Д. Малкіна. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/174.pdf>.
2. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.
3. Податковий кодекс України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdilviaktsizniypodatok>.
4. Турянський Ю. І. Податки як суспільно-економічна категорія, їх функції та види/ Ю. І. Турянський. URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2014/24_1/296_Tyr.pdf.

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Паскевич Вікторія Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету маркетингу
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Науковий керівник: Радіонова Антоніна Сергіївна, доктор філософії
з економіки, доцент кафедри комерційної діяльності та логістики
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРОЦЕС НАДАННЯ SMM-ПОСЛУГ

SMM (з англ. Social Media Marketing) — це один з напрямків інтернет-маркетингу спрямований на просування компанії або особистості в соціальних мережах. SMM-спеціаліст надає послуги по чотирьом напрямкам: написання стратегії розвитку бізнесу в соціальних мережах, створення контенту, створення та налаштування реклами і модерація (робота зі спільнотою), або надає комплекс цих послуг «під ключ» [1]. Наразі штучний інтелект може вагомо спростити процес створення контенту [2]. Розглянемо інструменти ШІ для створення контенту нижче.

Генерація ідей та пошук джерел інформації. З цими задачами впораються відомі штучні інтелекти *OpenAI GPT та Gemini*. Спеціаліст може попросити ШІ уявити, що він є сммником та згенерувати ідеї маючи короткий опис аудиторії та цілі контенту (рис. 1). Ці два інтелекти мають найбільшу базу даних та вихід в Інтернет, що дає можливість отримувати актуальні результати.

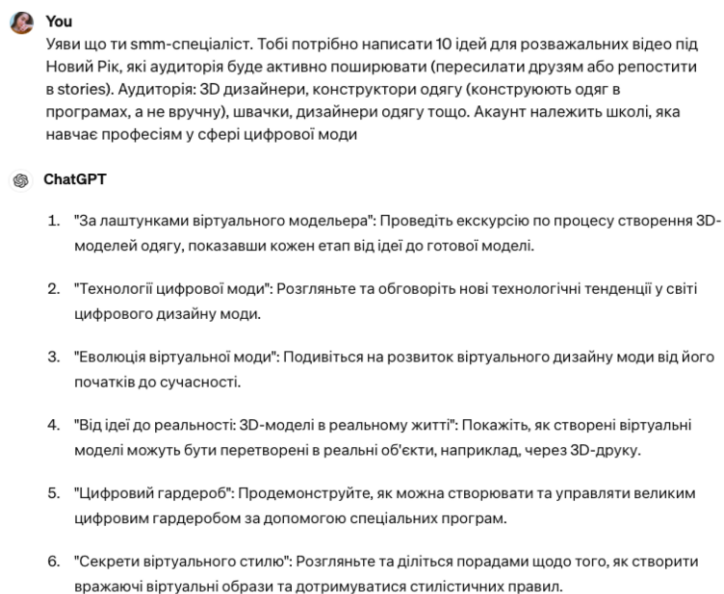

Рис. 1. Використання OpenAI GPT для генерації ідей для контенту [3]

Написання текстів. СММ-спеціаліст може виконувати роль копірайтера, якщо бюджет проєкту є невеликим. Такі штучні інтелекти як *Jasper та Copy.ai* допоможуть виправити помилки в тексті, згенерують тексти для дописів, розсилок в чат-боти і сценаріїв для відео чи сториз [4]. Написаний ШІ текст варто прочитати, щоб впевнитись, що він зрозумілий і відповідає темі. OpenAI GPT та Gemini також можуть писати тексти, але на їхні сервери йде більше навантаження, тому менш популярні ШІ є іноді швидшими.

Створення зображень. Найбільший попит зараз на ШІ, які генерують зображення, адже це заощаджує гроші та дає можливість візуалізувати будь-яку ідею в короткий термін. Найпопулярнішими є Midjourney, Bing Image Creator та Leonardo. Результат роботи в Bing Image Creator можна використовувати для дизайну обкладинок відео чи для сториз (рис. 2). Всі штучні інтелекти працюють за схожою схемою: “детальний промт — генерація декількох зображень на вибір — аналіз людиною зображень — внесення змін — нова генерація”. Окрім створення зображень, спеціаліст відповідає за їхню якість, тому сервіс Let’s Enhance.io може її автоматично підвищити.

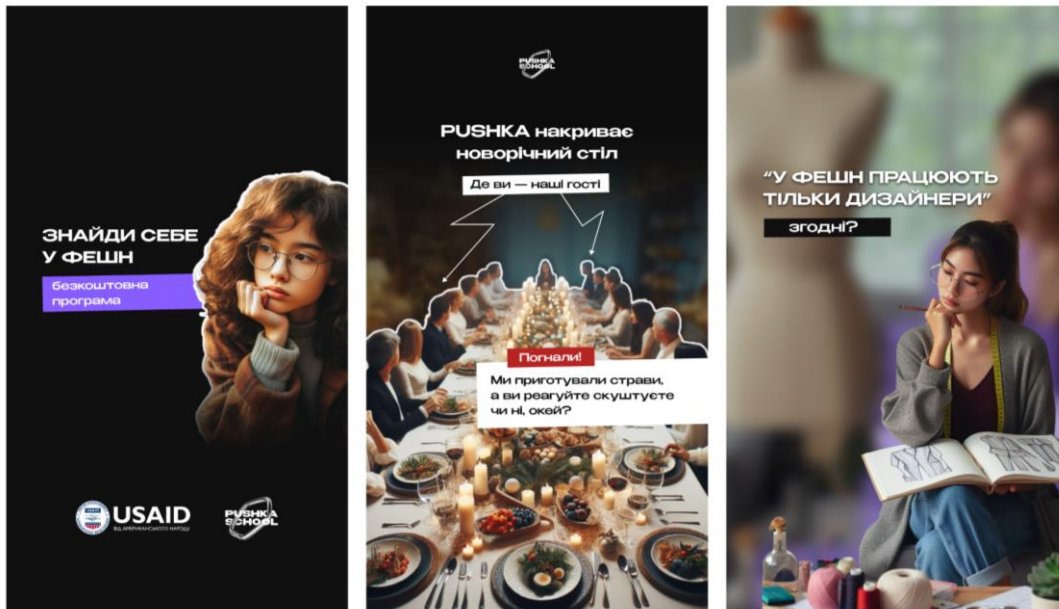

Рис. 2. Використання зображень, згенерованих Bing Image Creator, в створенні сториз та обкладинок для рилз PUSHKA school [5]

Створення відео. Наразі це найвужча сфера ШІ, бо подібні інтелекти потребують значних фінансових вкладень. Найреалістичніші відео генерує Sora AI, яка зараз знаходиться на етапі закритого тестування. Тимчасовими альтернативами є Runway ML, Haiper AI, Viggle AI, Pika, Genmo AI [6].

Генерація музики. Найнедооціненнішим по рівню витрат часу та сил є підбір трендової музики або мелодії, яка передавала б потрібні емоції та атмосферу. Також, за використання музики з авторськими правами, відео може бути видалено самою соцмережею. Аби уникнути проблем та швидко генерувати музику можна скористатися сервісами Mubert, Captions та Beatoven.

Озвучка відео та гуманізація. Для професійної озвучки відео можна використати застосунок Captions та штучний інтелект Play.ht, які з тексту генерують

озвучку чоловічим та жіночим голосом, різними мовами та інтонаціями. Якщо для відео потрібна людина, а ніхто з команди чи моделей не готовий зніматися, можна згенерувати аватара за допомогою Synthesia.

Обробка фото та відео. Крім професійної озвучки та генерації мелодій, застосунок Captions накладає субтитри та робить синхронний переклад субтитрів чи голосу на іншу мову. А застосунок PhotoRoom дозволяє автоматично вирізати фони зображень та генерувати альтернативні.

СММ-спеціалісту важливо зрозуміти специфіку формулювання пропту (запиту) до кожного ШІ-інструменту, щоб отримувати релевантні результати. Для пошуку ідей та написання текстів важливо правильно сформулювати тему, ціль тексту, особливості аудиторії, яка споживатиме цей контент та стиль комунікації.

Використовуючи штучний інтелект, СММ-спеціаліст може заощадити бюджет на покупку зображень чи графічних елементів на стокових сайтах, отримати матеріал для контенту, коли його не можуть надати, урізноманітнити контент завдяки генерації нестандартних зображень чи відео, а також зберегти авторське право. Також, спеціаліст заощаджує час на пошуці інформації, написанні простих текстів, професійній озвучці відео та підборі музичного супроводу на фон. Однак, згідно з дослідженням Hootsuite, 62% споживачів менше довіряють контенту та взаємодіють з ним, якщо знають, що його створив ШІ [7]. Тому задача СММ-спеціалістів не просто опанувати інструменти, а інтегрувати їх в контент так, щоб ніхто цього не помітив почерк ШІ, економлячи бюджети проектів та свій час.

Список використаних джерел:

1. Курс "Новий SMM". Фундаментальний модуль. Монолог про SMM: [Веб-сайт]. Одеса, 2023. URL: https://cdn-files.kwigacdn.com/cabinet-624/ZoVPzP6ON6cJ/monolog_1.pdf (дата звернення: 10.05.2024).
2. Cases Media. Штучний інтелект у маркетингу: переваги та ризики використання генеративних моделей для створення контенту та поліпшення взаємодії з клієнтами: [Веб-сайт]. URL: <https://cases.media/article/shtuchnii-intelekt-u-marketingu-perevagi-ta-riziki-vikoristannya-generativnikh-modelei-dlya-stvorennya-kontentu-ta-polipshennya-vzayemodiyi-z-kliyentami> (дата звернення: 10.05.2024).
3. Чат GPT: [Веб-сайт]. URL: <https://chatgpt.com> (дата звернення: 10.05.2024).
4. 23 AI-інструменти, корисні для SMM-спеціаліста: [Веб-сайт]. URL: <https://webpromoexperts.net/ua/blog/23-ai-instrumenti-korisni-dlya-smm-specialista/> (дата звернення: 10.05.2024).
5. Школа digital fashion професій | Clo3D (@pushka.school) • Instagram photos and videos. Instagram. URL: <https://www.instagram.com/pushka.school?igsh=N2xtc2d4eTFzMW03> (дата звернення: 10.05.2024).
6. Топ-ШІ для генерації відео: [Веб-сайт]. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/top-shi-dlya-video-generaciyi-kgG3T> (дата звернення: 10.05.2024).
7. Hootsuite Unveils The Trends That Keep on Trending for Social Marketers: [Веб-сайт]. URL: <https://www.hootsuite.com/newsroom/press-releases/hootsuite-unveils-the-trends-that-keep-on-trending-for-social-marketers> (дата звернення: 10.05.2024).

Ратушна Анна Ігорівна, здобувач вищої освіти факультету маркетингу
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Науковий керівник: Радіонова Антоніна Сергіївна, доктор філософії
з економіки, доцент кафедри комерційної діяльності і логістики
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТВОРЕННІ РЕКЛАМНОГО КОНТЕНТУ

З моменту розробки та впровадження генеративного штучного інтелекту (далі – ШІ), що почалось зі створення Chat GPT, багато сфер суспільного життя зазнало змін. Звичайно це не оминуло і сферу маркетингу. Штучний інтелект проник майже у всі аспекти роботи діджитал-фахівців і з часом стають доступними все більше й більше нових можливостей, які для нас відкриває ця технологія.

Видання SMT провело опитування серед своєї спільноти, де встановили, що 40% маркетологів використовують інструменти ШІ кожного дня, в той момент як лише 14% не використовують їх узагалі [1].

Роль штучного інтелекту можна порівняти із швидким та кваліфікованим співробітником, який не потребує відпочинку та відновлення. Тобто можна уявити що у команді є майстерні помічники, здатні миттєво аналізувати великі обсяги даних, приймати рішення та виконувати рутинні завдання без втоми і помилок. Це найпростіший приклад того, що можна отримати, використовуючи ШІ.

Взагалі штучний інтелект можна використовувати для виконання рутинних задач або навіть збору даних та їх аналізу. Ось поширені застосування ШІ для створення контенту [2, 3]:

- публікації в блозі;
- описи продуктів;
- пости в соціальних мережах;
- рекламні примірники;
- створення контенту на основі даних;
- створення мільйонів описів продуктів;
- створення метаопису або посилання;
- вибір тематичних кластерів і ключових слів для контенту;
- email-розсилка;
- лендинги;
- покращення вмісту веб-сайтів для пошукових систем;
- визначення виграшних оголошень до запуску та без A/B-тестування, таких як цифрова реклама, цільові сторінки та СТА;
- авторське право на рекламу;
- допомога в мозковому штурмі ідеалів вмісту.

Якщо виміряти продуктивність контентного маркетингу за допомогою

використання ШІ, то вражаючи 71% маркетологів, які використовують штучний інтелект, оцінюють свої зусилля з контентного маркетингу як дуже ефективні або ефективні [4]. Приблизно чверть вважають, що їхні результати є середніми. Лише 2%, вважають свої зусилля неефективними.

І така ж ситуація з ефективністю SEO. Усього 61% маркетологів вважають, що їхні зусилля, пов'язані з рейтингом і привабленням органічного трафіку, є дуже ефективними або ефективними.

Зазначимо також (рис. 1) для чого взагалі в маркетингу спеціалісти рикористовують штучний інтелект [4]. Найчастіше це саме робота з текстом, тобто генерування ідей, написання тексту з нуля або розширення, а також рерайт.

Рис. 1. Для чого використовують інструменти штучного інтелекту в маркетингу [4]

ШІ ідеальний помічник в генеруванні ідей для публікацій, від дуже влучно та швидко пише пости та статті, але текст написаний ним звичайно не можна просто згенерувати та відразу опублікувати. Навіть якщо допускається і вітається робота зі штучним інтелектом, обов'язково потрібна перевірка тексту працівником. Це необхідно для того, щоб написаний контент звучав природно та не мав помилок, адже не зважаючи на передову технологію машинного навчання, ШІ все таки ще нова технологія, яка допускає помилки при текстотворенні на інших, відмінних від англійської, мовах і не на стільки розвинена, щоб писати на рівні людини.

Зокрема розглянемо (рис. 2) який тип контенту бізнесь найчастіше всього створює за допомогою ШІ [4]. Найпопулярнішими наразі напрямами є робота з текстом, а саме написання постів у блогах та соціальних мережах, написання публіцистичних статей. На нашу думку, так відбувається тому, що спочатку це була основна та єдина функція ШІ, зараз же його можливості розширюються і стають все більш різноманітними, креативними та популярними (рис. 2). Також текст найчастіше генерують через те, що саме він є найбільш затребуваним у створенні публікацій, саме його із всіх видів контенту, використовуються найбільше та найчастіше для просування різними каналами комунікації.

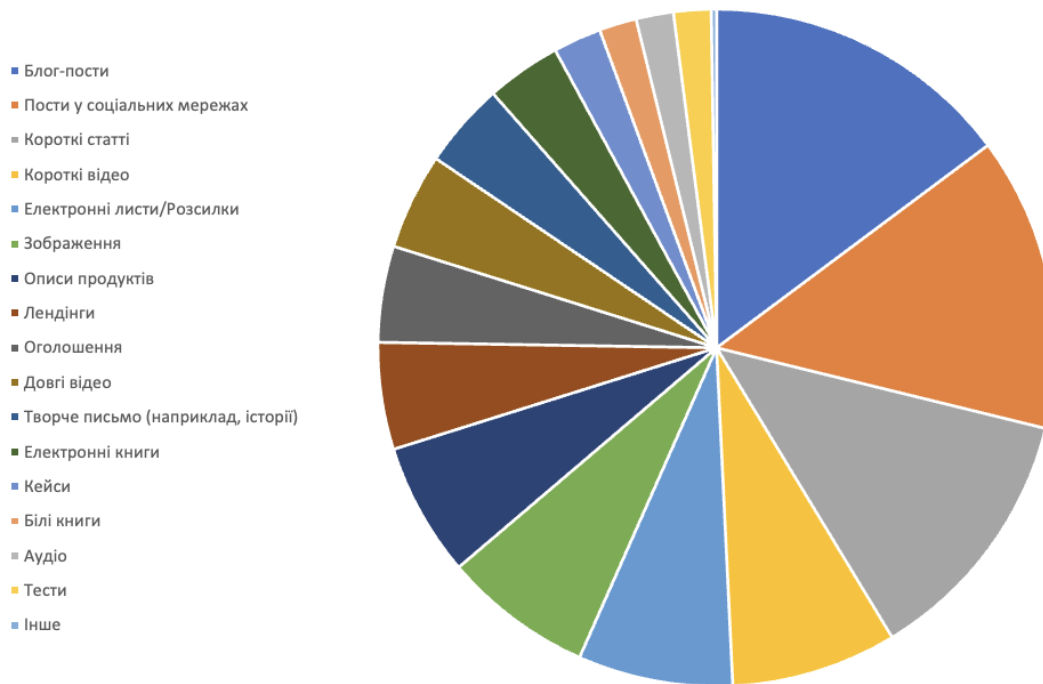

Рис. 2. Типи контенту, які бізнеси найчастіше створюють за допомогою ШІ [4]

Але не зважаючи на зазначені вигоди, звичайно ж у використанні штучного інтелекту є і недоліки. У гонитві за ефективністю важливо не втратити людський особистісний контакт, який є ключовим аспектом маркетингової кампанії. Наприклад, ШІ може персоналізувати email-розсилки, але якщо мова виглядає штучною, це може відштовхнути користувачів. Дуже важливо підтримувати баланс між автоматизацією та людською творчістю, контролюючи ШІ на всіх етапах і швидко коригуючи його роботу вручну. Також необхідно надавати якісний та достовірний контент «продуманий» фахівцями для своїх споживачів, адже недостовірний або «порожній» матеріал буде відштовхувати та, навпаки, знижувати лояльність аудиторії.

З розвитком ШІ виникають "прогалини конфіденційності" [5]. Глибокий аналіз даних ШІ ставить під питання безпеку користувацької інформації. Технологію можна використовувати для розуміння поведінки аудиторії, але потрібно мати прозору політику використання даних та дотримуватися правил конфіденційності.

Впровадження ШІ також супроводжується несподіваними витратами. Незважаючи на те, що ШІ подається як економічно вигідне рішення, його впровадження та підтримка можуть бути дорогими. Навіть вже існуючий штучний інтелект може створити проблеми з упровадженням, а якщо це створення власного ШІ, то потрібен не тільки великий бюджет на розробку технології, а також на обслуговування та навчання персоналу [5].

Отже, штучний інтелект відкриває нові можливості для малого бізнесу, значно підвищуючи ефективність і продуктивність контентного маркетингу. Упровадження ШІ дозволяє заощадити час та знизити витрати, автоматизуючи процес створення контенту, що допомагає компаніям досягати високих результатів у SEO та отримувати високий рейтинг утворенні матеріалів. За даними досліджень, 68% компаній помітили зростання віддачі від контентного маркетингу, а 65% зафіксували покращення результатів SEO завдяки використанню ШІ [4].

Однак, незважаючи на численні переваги, ШІ все ще має розвиватися для самостійного створення контенту, який буде достатньо привабливим та глибоким, щоб зацікавити читачів та утримувати їх увагу тривалий час. Важливо підтримувати баланс між автоматизацією та людською творчістю, ретельно контролюючи роботу ШІ на всіх етапах. Таким чином, поєднання переваг ШІ з ручним контролем наразі дозволяє досягти найкращих результатів у створенні маркетингової інформації та контенту.

Список використаних джерел:

1. LinkedIn: Офіційний сайт. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/feed/update/urn:li:activity:7167682820717338624/> (дата звернення: 17.05.2024).
2. Rose-Collins F. Плюси і мінуси використання AI-контенту для SEO. Ranktracker SEO Блог. 2022. 5 грудня URL: <https://www.ranktracker.com/uk/blog/the-pros-and-cons-of-using-ai-generated-content-for-seo/> (дата звернення: 17.05.2024).
3. Marketinglad. Як створення контенту AI вплине на стратегії SEO. URL: <https://marketinglad.io/uk/news/how-ai-content-creation-will-influence-seo-strategies/> (дата звернення: 17.05.2024).
4. Редакція PRO Ідеї. Головні новини маркетингу. 40% бізнесу використовує генеративний AI в маркетингу щодня. 2024. 13 березня. URL: <https://www.proidei.com/gen-ai-in-marketing-1303/> (дата звернення: 18.05.2024).
5. Genius space. Використання AI в 2024: основні можливості, переваги та недоліки для маркетингологів. 2024. 22 лютого. URL: <https://genius.space/lab/vikoristannya-ai-v-2024-osnovni-mozhливosti-perevagi-ta-nedoliki-dlya-marketologiv/> (дата звернення: 18.05.2024).

Бондаренко Валерія Юріївна, здобувач вищої освіти факультету маркетингу
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Науковий керівник: Радіонова Антоніна Сергіївна, доцент кафедри
комерційної діяльності та логістики
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

КЛІЄНТООРІЄНТОВАНІСТЬ У ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Ще в 90-х роках Україна почала розвиватися в електронному урядуванні, коли були прийняті важливі нормативні акти для забезпечення ефективного та користувацькоорієнтованого надання публічних послуг. Сучасні засади державної політики у цій сфері викладені в ряді законодавчих актів, основним з яких є Закон України «Про інформацію» [1].

З 2003 року Організація Об'єднаних Націй проводить аналіз розвитку електронного урядування використовуючи Індекс розвитку електронного урядування (скорочено EGDI). Україні притаманні коливання в цьому рейтингу країн за розвитком електронного урядування у світі, починаючи з 2012 року. У 2022 році Україна посіла 46 місце, що на 24 місця вище ніж у попередньому році [2].

Станом на 2022-2023 роки в Україні можна виділити декілька важливих проєктів електронного урядування. Портал електронних сервісів Мінекономіки (my.gov.ua) – це єдиний державний портал адміністративних послуг. Його цілями є впорядкування та надання вичерпної інформації про адміністративні послуги в електронному вигляді [3]. Такий портал став основним інструментом спілкування з громадянами та представниками бізнесу, звертаючи увагу на їхні потреби. Це сприяє зростанню довіри до державних інституцій та дозволяє владі використовувати рекламні та PR-кампанії, а також інші маркетингові ініціативи для популяризації порталу та його послуг, збільшуючи таким чином його використання серед громадськості. Також важливим є проведення моніторингу та аналізу ефективності як порталу, так і всієї системи електронного урядування. Це дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно використовуються ресурси та які інструменти ще можна вдосконалити для залучення більшої кількості користувачів та спрощення доступу до публічних послуг.

Кабінет електронних сервісів (далі КЕС) (kar.minjust.gov.ua) був запущений у 2015 році. Він дозволяє отримувати документи з державних реєстрів, реєструвати права та вести електронну звітність, здійснювати пошук законодавчих документів і брати участь у електронних торгах. КЕС Міністерства юстиції України, на відміну від численних «єдиних вікон» інших відомств, найбільше відповідає концепції аналогічних порталів у європейських країнах – вибір адмінпослуги з каталогу, оплата банківською картою і миттєве отримання результату в цифровому вигляді [4].

Також у 2017 році був запущений Онлайн будинок юстиції (online.minjust.gov.ua). Він має на меті надати громадянам України послуги без

контакту з представниками влади. Платформа дозволяє проводити онлайн державну реєстрацію громадських організацій, отримувати інформацію з державних реєстрів прав на нерухомість, подавати заяви на заборону реєстраційних дій на нерухомість, сплачувати борги за виконавчі провадження та інше [5].

Головний сервісний центр Міністерства внутрішніх справ (далі - ГСЦ МВС) створений у 2015 році (<https://hsc.gov.ua/>). Серед основних функцій та послуг сервісних центрів МВС – видача та обмін посвідчень водія, реєстрація та перереєстрація транспортних засобів, видача та зберігання номерних знаків, а також оформлення дозволу на перевезення небезпечних вантажів. На базі сервісного центру МВС можна скласти іспити для отримання права керування транспортними засобами [6].

Електронний кабінет платника податків (cabinet.tax.gov.ua) дозволяє користувачам формувати та відправляти електронні документи до Державної податкової служби, включаючи податкову звітність та заяви для реєстрації осіб як платників окремих податків. Через цей сервіс можна також переглянути стан розрахунку з бюджетом, отримати витяг щодо стану розрахунків з бюджетами та цільовими фондами, отримати довідку про відсутність заборгованості з платежів, створювати та надсилати електронні документи податкової чи статистичної звітності та інше [7].

І останнє, але найбільш відоме та важливе для е-урядування держави – є створення в 2020 році порталу (додаток для телефонів) державних послуг «Дія», що є скороченням від назви «Держава і Я» (diia.gov.ua). Додаток «Дія» налічує понад 19 млн користувачів. Сьогодні на платформі пропонується вже понад 100 державних онлайн-послуг [8]. У додатку розміщуються такі електронні документи, як біометричні паспорти, ID-паспорт, індивідуальний податковий номер, документи про середню та вищу освіту та інші.

У військових умовах в Україні відбувається активна цифровізація державних послуг через портали «Дія» та «Е-допомога». Громадяни можуть використовувати ці ресурси для отримання статусу внутрішньо переміщеної особи (ВПО) і відповідних виплат, повідомлення про пошкодження майна внаслідок атак, а також для доступу до цифрових версій особистих документів, включаючи біометричні паспорти, свідоцтва про народження дітей, документи на транспорт, страхові поліси та картку платника податків.

Особлива увага у створенні вище перерахованих проєктів електронного урядування приділяється клієнтоорієнтованості при наданні державних послуг. Кожен з цих проєктів демонструє доступність, зручність та прозорість послуг. Портал електронних сервісів Мінекономіки спрощує процес виконання запитів громадян. Головний сервісний центр Міністерства внутрішніх справ та портали «Дія» мають зручний інтерфейс сайтів, а послуги максимально спрощені, чітко описані та організовані.

Кожен проєкт зосереджується на певній цільовій аудиторії, що зменшує витрачений час потенційного споживача на пошук потрібної послуги та її отримання. Наприклад, цільовою аудиторією ГСЦ МВС – є водії та власники транспортних засобів.

Також швидкість надання послуги через веб портали проєктів значно поліпшує досвід користувачів та їх позитивне сприйняття державних послуг. Це дозволяє усім

зацікавленим сторонам краще взаємодіяти з державою з меншими незручностями. Наприклад, Кабінет електронних сервісів (КЕС) дозволяє миттєво вибрати необхідну адміністративну послугу та отримати результат у цифровому вигляді, значно скорочуючи час, який зазвичай необхідний для таких процедур у традиційних відділеннях.

Отже, протягом останніх десятиліть Україна здійснила значний прогрес в розвитку електронного урядування. Український публічний сектор демонструє постійне прагнення до вдосконалення своїх державних цифрових сервісів, орієнтуючись на задоволення запитів громадян через спрощення процедур надання державних послуг. Створення порталу державних послуг та додатку «Дія», що увібрало в себе усі потрібні документи в електронному вигляді, – це свідчення тих зусиль.

Основна мета вказаних проєктів — зробити державні послуги більш доступними, швидшими та зручнішими для громадян та набути досвід для більш складної та відповідальної і водночас дешевшої комунікації з громадянами. У планах уряду залишається цифровізація голосування, електронного декларування доходів усіма повнолітніми громадянами і його автоматична перевірка, здійснення правових та адміністративних процедур та ряд інших послуг, спрямованих на підвищення прозорості та ефективності управління країною.

Ця трансформація не тільки покращує взаємодію громадян із державою, але й стимулює подальше впровадження клієнтоорієнтованого підходу в усіх сферах державного управління, встановлюючи високі стандарти для приватного сектору та сприяючи загальному розвитку цифрової економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 19.05.2024).
2. The United Nations E-Government Survey 2022. Ukraine. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine> дата звернення: 19.05.2024).
3. Закарпатська обласна державна адміністрація - Єдиний державний портал адміністративних послуг. Закарпатська обласна військова адміністрація: офіційний вебсайт. URL: <https://carpathia.gov.ua/diyalnist/administrativni-poslugi/yedinij-derzhavnij-portal-administrativnih-poslug> (дата звернення: 19.05.2024).
4. Белікова М. І. Електронне урядування в Україні в умовах сьогодення. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2017. № 33. С. 102–112. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=dbms_2017_33_11. (дата звернення: 19.05.2024).
5. Онлайн будинок юстиції. URL: <https://online.minjust.gov.ua/> (дата звернення: 19.05.2024).
6. Хто ми. Головний сервісний центр МВС. URL: <https://hsc.gov.ua/pro-gsc/about/> (дата звернення: 19.05.2024).
7. Які послуги можна отримати через Електронний кабінет? Територіальні органи ДПС у Львівській області. URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-433619.html> (дата звернення: 19.05.2024).
8. KitSoft - Дія: Цифрова держава. IT for government and business / KitSoft. URL: <https://kitsoft.ua/ua/projects/diya-cifrova-derzhava> (дата звернення: 19.05.2024).

Горбач Владислав Олександрович, 1 курс, 10 група,
факультет торгівлі та маркетингу
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Терещенко Елеонора Юріївна, канд. екон. наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ У ВІДНОВЛЕННІ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: ПЕРСПЕКТИВИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРЕНДІВ

Війна в Україні завдала значної шкоди економіці країни, призвівши до руйнування інфраструктури, переміщення людей та значного скорочення обсягів торгівлі.

Відновлення торгівлі в Україні та її регіонів у контексті глобальних економічних трендів стає надзвичайно важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу та активної ролі маркетингу. Маркетинг, як стратегічна функція в управлінні бізнесом, може відігравати ключову роль у забезпеченні відновлення економічного зростання та розвитку торговельних відносин як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. У цьому тексті розглянемо перспективи, виклики та можливості, які стоять перед маркетингом у контексті відновлення торгівлі в Україні [1].

Однією з головних перспектив є зростання попиту на українські товари та послуги на світовому ринку. Україна відома своїм багатим сільськогосподарським потенціалом, який включає родючі ґрунти та сприятливі кліматичні умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Зокрема, українське зерно вже давно визнане на світовому ринку як якісне та конкурентоспроможне. Однак, для максимізації вигод від експорту сільськогосподарської продукції необхідно не лише підвищувати її якість, але й активно впроваджувати маркетингові стратегії, спрямовані на позиціонування українських аграрних брендів як надійних партнерів на міжнародному ринку.

Щодо інформаційних технологій, Україна зарекомендувала себе як один з провідних ІТ-кластерів у світі. Зростання ІТ-галузі свідчить про значний потенціал для розвитку експорту програмного забезпечення, послуг з розробки веб-сайтів, інноваційних технологій тощо. Маркетингові стратегії можуть сприяти просуванню українських ІТ-компаній на міжнародних ринках, привертаючи увагу іноземних клієнтів та інвесторів [2].

У легкій промисловості також існує потенціал для збільшення експорту. Українські текстильні вироби, взуття та інші легкопромислові товари можуть конкурувати на світовому ринку як за ціною, так і за якістю. Однак, для цього необхідно вдосконалювати виробництво, а також активно просувати українські бренди через маркетингові кампанії, спрямовані на відзначення якості та стилю українських товарів.

Тобто, розвиток маркетингових стратегій для просування українських товарів та послуг на міжнародному ринку має великий потенціал для відновлення торгівлі

в Україні та забезпечення стабільного економічного зростання країни.

Однак, на шляху до відновлення торгівлі стоять значні виклики. Серед них — нестабільна політична ситуація, низька інвестиційна привабливість країни, а також конкуренція з іншими експортерами. Для подолання цих викликів маркетинг повинен бути спрямований на підвищення конкурентоспроможності українських товарів та послуг шляхом позиціонування їх як якісних, інноваційних та екологічно чистих [3].

Однією з можливостей, які відкриваються перед маркетингом, є використання цифрових технологій та онлайн-платформ для розвитку електронної комерції. За допомогою цифрового маркетингу можна ефективно взаємодіяти з клієнтами, збільшувати обсяги продажів та впливати на їх споживчі уподобання.

Крім того, важливою є інтеграція українських товарів та послуг у глобальні ланцюги постачання. Це можливо завдяки активній маркетинговій діяльності, спрямованій на залучення міжнародних партнерів та розвиток довгострокових партнерських відносин [4].

Отже, роль маркетингу у відновленні торгівлі в Україні та її регіонів є надзвичайно важливою. Перед ним стоять великі виклики, але також і значні можливості для розвитку. За умови правильної стратегії та компетентного використання інструментів маркетингу, Україна може зайняти своє гідне місце на світовій торговельній арені.

Список використаних джерел:

1. Маркетинг: виклики та рішення: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 квітня 2021 року) / за ред. д.е.н., проф. І.Л. Литовченко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 155 с.
2. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. Виклики воєнного часу [Електронний ресурс]: матеріали XV Міжнародного бізнес-форуму.
3. Гаврилюк І. Розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-53> (дата звернення: 11.05.2024).
4. За наук ред І. В. Перевозової. Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart- суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колект. монографія. Івано-Франківськ: Вид. Кош. Б.-П.О., 2023. 869 с.

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Квацало Олександр Юрійович, здобувач вищої освіти магістратури
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВПЛИВ ГЕНДЕРУ НА ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

В сучасних умовах глобалізації, євроінтеграції та необхідності сталого розвитку суспільства значним чином зростає актуальність впливу гендерних факторів та диференціацію професійної діяльності в контексті сучасного публічного управління.

Питання гендеру в контексті професійної діяльності та соціуму вивчала велика кількість провідних науковців України, зокрема такі: Л. Р. Наливайко, С. О. Шевченко, Н. С. Сидоренко, М. А. Бучин, І. М. Грабовська, Н. В. Бобро та інші, що свідчить про значну актуальність обраної теми дослідження.

Сформовані в сучасному соціумі уявлення про «чоловічі» та «жіночі» якості й особливості відзначаються особливою та значною стійкістю до змін. Стереотипні уявлення, що присутні у свідомості кожної людини засвоюються ще в дитячому віці. Тим не менш, ці уявлення досить рідко бувають до кінця усвідомлюваними та відрефлексованими належним чином. Більшою мірою вони створюють враження природності та типової однорідності. Це пов'язано з такими процесами, як зазначають провідні науковці світу, що формування гендерних стереотипів зародилося на ранніх етапах культурного розвитку стародавнього суспільства, коли господарська діяльність людини визначалася кількістю витрачених фізичних сил. Примітивність тодішньої економіки та натуральне господарство поставили на чільне місце чоловіка, як фізично більш пристосовану істоту.

Сьогодні такий вид суспільно-соціальної диференціації втратив свою значущість та актуальність. Тим не менш, стереотипи, що поділяють професійну діяльність людини, в тому числі і в контексті публічного управління, на «чоловічу» і «жіночу», продовжують існувати, незважаючи на суперечливу реальність соціально-важливого внеску чоловіків і жінок у розвиток та становлення сучасного світу.

Зазначений факт значним чином створює теоретико-практичну базу для соціальних конфліктів і морально-психологічної напруги в суспільстві.

Питання подолання гендерних стереотипів та зменшення морально-психологічної напруги в суспільстві є одним з основних пріоритетів сучасної державної політики, адже ефективність державного управління завжди вимірюється можливістю організації певного виду суспільно-корисної діяльності людини [1;2;3].

Значний вплив в контексті цього питання відіграє етична складова й належна

комунікація свспільства та органів державної влади, а також ефективна соціальна реклама [4;5;6;7].

В останнє десятиліття також зросла кількість наукових праць і публікацій, що досліджують проблеми статевих відмінностей в різних стилях управління, які розглядаються як з точки зору доказової психології, так і соціологічної науки. Як відомо, диференціація за статевими ознаками, включає аналіз головного мозку, що зумовлює певні особливості діяльності вищої нервової діяльності людини, а відтак й поведінку та схильність до певного стилю здійснення управлінської діяльності.

Лікарями та науковцями в галузі фізіології доведено, що здатність жінок до оволодіння як рідною, так і іноземними мовами, а також бажання щодо виконання громадських справ і доручень зумовлені будовою головного мозку, переважанням дифузних міжпівкульних нервових зв'язків. Завдяки жіночому гормону естрогену жіночий головний мозок має підвищені можливості для обміну інформацією. На відміну від чоловіків, жінки можуть налженим чином займатися кількома справами одночасно, складати більш точні судження про людей і події на рівні інтуїції, а також краще розбиратися в причинах виникнення конфліктних ситуацій.

За статистикою, організації, що керуються жінками, вирізняються значною стабільністю, в той час, як компанії, які очолював чоловік, частіше опинялися в кризових становищах. В контексті цього варто зазначити, що показник стабільності досить умовний, адже він не якісним відображенням вибору методик управління, початкового і кінцевого стану певної компанії та інших об'єктно-суб'єктних показників.

Окрім того, не існує й універсального показника ефективності роботи керівника, як немає і вичерпного набору особистих якостей успішного управлінця. Тим не менш існують умовно-загальні особисті якості, які часто пов'язують з успіхом керівника: здатність адаптуватися до ситуації в умовах невизначеності систем публічного упрвління, надійність, стійкість до стресу тощо.

Важливо враховувати, що існують індивідуальні відмінності, які переважають над гендерними ролями. Ініціативність, креативність, аналітичність та інші якості можуть бути притаманні як чоловікам, так і жінкам. Тому важливо створити умови для розвитку і реалізації потенціалу кожної особистості, незалежно від її гендерної приналежності [8].

На думку Д. Таннена, чоловіки та жінки – це продукти різних соціальних культур: чоловіки йдуть життям, досягаючи поставлених цілей, а жінки - через почуття і взаємини з іншими [9]. Тому вважається, що жінки від природи менш конкурентноспроможні, ніж чоловіки [10].

Таким чином, слід зазначити, що останніми роками відбувається значне переосмислення теоретико-методологічної та організаційно-практичної ролі гендерного впливу на диференціацію професійної діяльності, як на макросоціальному, так і на мікросоціальному рівнях, але, на жаль, ці зміни дуже незначною мірою взаємодіють з рівнем ухвалення значних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Наумик А. Побудова ефективної структури державного управління. Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації : матеріали III міжнар. студент. наук. конф., м. Луцьк, 16 груд. 2022 р. С. 66–67.
2. Sydorenko N., Pakulova T., Naumyk A. Theoretical and applied approach to reforming the system of

- administrative services as a key factor in the transition of Ukraine to the concept of a «service state» implementation. *Grail of science*. 2023. № 31. С. 64–67. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.09.2023.09> (дата звернення: 14.05.2024).
3. Сидоренко Н., Наумик А., Брагіна К. Особливості функціонування інститутів громадянського суспільства в контексті переходу України до впровадження концепту «сервісної держави». *Theoretical and practical aspects of modern scientific research*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-24.11.2023.13> (дата звернення: 14.05.2024).
 4. Наумик А. С., Червякова К. Д. Комунікація суспільства та органів державної влади. Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук : матеріали II міжнар. наук. конф., м. Дніпро, 17 берез. 2023 р. С. 79–80.
 5. Сидоренко Н. С., Корх А. О., Наумик А. С. Сучасні підходи до визначення та основні теоретико-методологічні складові публічної політики України. *Distance learning in modern conditions and new technologies : Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference*, м. Stockholm, 19–22 верес. 2023 р. С. 205–209.
 6. Сидоренко Н., Корх А. О., Наумик А. С. Важливість формування деонтологічної компетентності при навчанні майбутніх державних службовців. Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики : матеріали II міжнар. наук. конф., м. Кривий Ріг, 19 січ. 2024 р. С. 104–105.
 7. Наумик А. С., Сидоренко Н. С. Етична складова у роботі осіб, уповноважених на виконання функцій держави. *Current issues of science, prospects and challenges: IV International Scientific and Theoretical Conference*, м. Sydney, 5 трав. 2023 р. С. 42–44.
 8. Панчук Н. П., Олішевська Д. В. Вплив гендеру на становлення професійної придатності у ранньому юнацькому віці. *Світ наукових досліджень*. випуск 29 : матеріали Міжнар. мультидисциплінар. наук. інтернет-конф., м. Тернопіль-Ополе, 23–24 квіт. 2024 р. С. 115–118.
 9. D. Tannen. *You just don't understand*. Ballantine Books, 1991. – 336 p.
 10. Власова Т. І. Формування гендерних стереотипів в західноєвропейській філософії. *Генеза*. - Київ, 2006. – 291 с.

Рустамова Айшан Чингизівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Кім Олексій Олексійович, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКАХ АЗІЇ

Актуальність теми

У сучасному глобалізованому світі підприємства все частіше виходять на міжнародні ринки, що вимагає від них ефективного управління різноманітними культурами. Азійський регіон, зокрема, є одним з найбільш перспективних ринків для розширення бізнесу завдяки його економічному зростанню та численним можливостям. Проте, культурні відмінності між західними країнами і країнами Азії створюють значні виклики для крос-культурного менеджменту. Неврахування культурних особливостей може призвести до невдач у бізнесі, конфліктів та зниження ефективності роботи підприємства. Тому дослідження та удосконалення крос-культурного менеджменту є надзвичайно актуальним для забезпечення успіху підприємств на ринках Азії.

Ступінь вивченості теми

Крос-культурний менеджмент досліджується вже кілька десятиліть, зокрема в контексті міжнародного бізнесу. Науковці, такі як Гірт Хофстеде, Фонс Тромпенаарс, Андре Лорен та Едвард Холл, внесли значний внесок у розуміння культурних відмінностей та їх впливу на бізнес-практики. Проте, більшість досліджень зосереджена на взаємодії західних і азійських культур в загальному, тоді як специфічні аспекти крос-культурного менеджменту для окремих країн Азії все ще потребують глибшого вивчення.

Частина раніше не вирішеної проблеми

Наукове завдання полягає в тому, щоб детально вивчити специфічні культурні відмінності окремих азійських країн та розробити практичні рекомендації для крос-культурного менеджменту, що враховують ці відмінності. Це дозволить підприємствам не тільки адаптуватися до культурних особливостей, але й використовувати їх для підвищення конкурентоспроможності та ефективності своєї діяльності на ринках Азії.

Основний текст доповіді

Культурні відмінності та їх вплив на бізнес-практики

Азійські країни мають багаті культурні традиції та різноманітні соціальні норми, які значно відрізняються від західних. Наприклад, японська культура підкреслює важливість колективізму, гармонії та поваги до ієрархії. Це впливає на стиль управління, який часто характеризується консенсусним прийняттям рішень та великою увагою до міжособистісних відносин.

У Китаї, з іншого боку, бізнес-культура акцентує увагу на концепції "гуаньсі" (关系), що означає важливість особистих зв'язків і взаємодопомоги. Це вимагає від іноземних підприємств значного інвестування часу і ресурсів у встановлення та

підтримку відносин з китайськими партнерами.

Індія представляє ще один унікальний контекст, де велике значення мають традиції, релігійні переконання та кастова система. Це створює додаткові виклики для крос-культурного менеджменту, оскільки керівники повинні враховувати різноманіття культурних цінностей і норм.

Малайзія — це надзвичайно різноманітна та багатонаціональна країна. Варто зазначити, що всі малайці є мусульманами, але не всі мусульмани в країні є малайцями. Англійська мова тут широко використовується, що полегшує спілкування для відвідувачів. Зазвичай, розмову з малайцями краще починати з легкої бесіди, перш ніж переходити до ділових питань. Стиль спілкування в Малайзії схожий на тайський, і враховуючи значну китайську громаду, знання китайських звичаїв і традицій також буде корисним. Можна виділити кілька ключових моментів, які допоможуть забезпечити успіх у міжкультурному спілкуванні:

1. Важливість взаємовідносин: У країнах, таких як В'єтнам, Таїланд, Малайзія, Індонезія та Філіппіни, налагодження довірчих стосунків є надзвичайно важливим. Варто вкладати час і зусилля у створення та підтримку цих стосунків перед тим, як переходити до ділових питань.

2. Культурна адаптація: Розуміння та повага до місцевих культурних особливостей і традицій є ключовими. Це включає знання релігійних переконань, як у випадку з Малайзією, або історичного контексту, як у Таїланді.

3. Комунікація: Незважаючи на поширеність англійської мови в деяких країнах, важливо звертати увагу на тон, манеру розмови та непрямий спосіб висловлювань. Уникання прямої критики та підтримка позитивного тону допоможуть уникнути конфліктів.

4. Терпіння та гнучкість: Як у випадку з Індонезією та Філіппінами, процес ухвалення рішень може бути тривалим і включати переговори. Важливо бути готовим до довгих обговорень та можливих змін у домовленостях.

5. Підтримка стосунків: Важливо постійно підтримувати взаємовідносини навіть після завершення офіційних переговорів. Регулярний зв'язок і взаємні візити сприятимуть довгостроковому партнерству.

Врахування цих аспектів допоможе уникнути культурних непорозумінь і сприятиме побудові міцних та взаємовигідних ділових стосунків у регіоні Південно-Східної Азії.

Розробка ефективних стратегій крос-культурного менеджменту

Для успішної діяльності на ринках Азії підприємствам необхідно розробити стратегії, що враховують культурні особливості кожної країни. Це включає:

1. Проведення культурних тренінгів для персоналу. Регулярні тренінги з крос-культурної компетентності допоможуть працівникам краще розуміти і враховувати культурні відмінності в роботі.

2. Впровадження етичних кодексів та стандартів. Етичні кодекси, що враховують культурні відмінності, сприятимуть формуванню єдиних цінностей і норм поведінки у колективі.

3. Залучення місцевих експертів. Місцеві фахівці можуть надати цінні знання про специфіку ринку та культурні особливості, що допоможе уникнути можливих помилок та конфліктів.

4. Адаптація управлінських практик. Підприємства повинні бути готові адаптувати свої управлінські практики відповідно до місцевих культурних норм і очікувань.

5. Побудова міцних відносин з місцевими партнерами. Інвестування у розвиток довгострокових відносин з місцевими партнерами сприятиме стабільності та успіху бізнесу.

Висновки

Ефективний крос-культурний менеджмент є ключовим фактором успіху підприємств на ринках Азії. Врахування культурних особливостей, адаптація управлінських практик і інвестування у розвиток культурної компетентності працівників дозволять підприємствам знизити ризики і підвищити ефективність своєї діяльності. Запровадження етичних кодексів, проведення тренінгів і залучення місцевих експертів є важливими кроками на шляху до успішного крос-культурного менеджменту в Азії.

Список використаних джерел:

1. Gesteland, Richard R. Cross cultural business behavior. 2012. С. 127-184. Режим доступу до ресурсу: https://books.google.de/books/about/Cross_cultural_Business_Behavior.html?id=0w45MQDaRM0C&redir_esc=y.
2. Gannon, Martin J. The Blackwell handbook of cross-cultural management. 2017. С. 190-217. Режим доступу до ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781405164030>.
3. Agnieszka Gajek, Bruno Fabiano, André Laurent, Niels Jensen. Process safety education of future employee 4.0 in Industry 4.0. Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0950423021002977>.
4. Н.П. Мешко, О.Є. Буланкіна. Крос-культурний менеджмент у корпоративних стратегіях міжнародних компаній. Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1274>.

Жукова Діана Андріївна, здобувач вищої освіти
факультету менеджменту та маркетингу
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УДОСКОНАЛЕННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, де швидкість прийняття рішень та їх ефективність визначають успіх підприємства, застосування передових управлінських технологій стає ключовим фактором конкурентоспроможності. Оновлення традиційних підходів до управління підприємством за допомогою сучасних методів прийняття рішень, таких як великі дані (Big Data), штучний інтелект (AI), та системи підтримки прийняття рішень (DSS), дозволяє компаніям значно підвищити ефективність своїх управлінських процесів [1]. Використання великих обсягів даних дозволяє менеджерам краще розуміти тренди ринку, поведінку споживачів і внутрішні процеси підприємства. Аналітика даних сприяє оптимізації ланцюгів поставок, управлінню запасами та прогнозуванню попиту, що робить процеси більш прогнозованими та контрольованими. Інтеграція AI в управлінські системи дозволяє автоматизувати рутинні завдання, забезпечити швидше і точніше аналізування великих обсягів інформації та знижує можливість людської помилки. AI також може сприяти прийняттю стратегічних рішень, враховуючи зовнішні та внутрішні ризики.

Сучасні DSS використовують передові алгоритми та інтерфейси для надання менеджерам рекомендацій, заснованих на актуальних даних. Ці системи сприяють підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, що веде до підвищення загальної ефективності підприємства. Для ефективного використання сучасних управлінських методів необхідно також змінити корпоративну культуру, виховуючи гнучкість, відкритість до нововведень і готовність до навчання серед співробітників.

Машинне навчання дозволяє підприємствам автоматизувати складні процеси аналізу даних для виявлення закономірностей, що можуть прогнозувати майбутні тенденції і потреби. Це забезпечує можливість адаптуватися до мінливих умов ринку з великою точністю. Роботизовані системи можуть виконувати повторювані та часовитратні завдання, що дозволяє персоналу зосередитись на більш складних та стратегічних задачах [2]. RPA підвищує продуктивність і знижує витрати, сприяючи ефективнішому управлінню ресурсами підприємства.

Розвиток технологій та впровадження Інтернету у виробничі процеси (Інтернет речей) сприяють формуванню Big Data і обробка таких даних потребує застосування ШІ, Машинного навчання, оскільки неструктуровані дані не можуть бути оброблені вручну у такому обсязі, а тим більше – у режимі реального часу. Саме швидкість прийняття рішень у сучасному мінливому середовищі можуть стати ключовою конкурентною перевагою. Поряд зі швидкістю обробки інформації також важливим

є її аналіз на предмет актуальності, достовірності, точності. В управлінні інформацією підприємства застосовуються Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень (IDSS). До них належать теорія нечітких множин (FST), багатоагентні системи (MAS), нейронні мережі (NN), генетичні алгоритми (GA), мурашиний алгоритм (ACO) і метод рою часток (PSO) [3].

Інтеграція передових методів прийняття рішень в управлінські системи підприємств сприяє не тільки покращенню оперативних і стратегічних процесів, але й створює основу для сталого розвитку і зростання в умовах швидкої зміни ринкових умов.

Список використаних джерел:

1. Батрік Р. Техніка реалізації ефективних управлінських рішень. Київ: Знання, 2011. 416 с.
2. Гудзь О. Є. Корпоративне управління: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2018. 123 с.
3. Kahraman S., Kaya I., Çevikcan E. Intelligence decision systems in enterprise information management. *Journal of Enterprise Information Management*. 2011. Т. 24. №. 4. Р. 360-379.

Мартинів Андрій Сергійович, здобувач вищої освіти заочного факультету
Харківський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна

Науковий керівник: Янковська Вікторія Анатоліївна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту
Харківський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі інновації підприємства класифікують за різними ознаками, що дозволяє більш детально та глибоко дослідити їх особливості та вплив на діяльність компаній. Наведемо деякі з найпоширеніших класифікацій:

1. За ступенем новизни:

- Радикальні інновації: ґрунтуються на принципово нових технологіях та ідеях, які призводять до створення абсолютно нових продуктів, послуг або методів виробництва. Прикладами радикальних інновацій можуть бути винахід комп'ютера, Інтернету або мобільного телефону.

- Інкриментальні інновації: ґрунтуються на поступовому вдосконаленні вже існуючих продуктів, послуг або методів виробництва. Прикладами інкриментальних інновацій можуть бути покращення дизайну смартфона, розширення функціоналу програмного забезпечення або впровадження нових методів контролю якості.

2. За сферою застосування:

- Технологічні інновації: пов'язані з розробкою та впровадженням нових технологій, продуктів та процесів. Прикладами технологічних інновацій можуть бути винахід нових матеріалів, розробка нових методів лікування або створення нових джерел енергії.

- Нетехнологічні інновації: пов'язані з новими способами ведення бізнесу, організації роботи, управління персоналом або маркетингу. Прикладами нетехнологічних інновацій можуть бути впровадження нових систем управління, розробка нових методів продажу або вихід на нові ринки.

3. За впливом на діяльність підприємства:

- Продуктові інновації: пов'язані з розробкою та впровадженням нових продуктів або послуг. Прикладами продуктових інновацій можуть бути випуск нового смартфона, створення нового онлайн-сервісу або розробка нового методу лікування.

- Процесні інновації: пов'язані з вдосконаленням існуючих методів виробництва, доставки або обслуговування клієнтів. Прикладами процесних інновацій можуть бути впровадження нової системи автоматизації, розробка нових методів логістики або створення нових каналів обслуговування клієнтів.

- Маркетингові інновації: пов'язані з новими способами просування та продажу продуктів або послуг. Прикладами маркетингових інновацій можуть бути використання нових рекламних каналів, розробка нових методів ціноутворення або створення нових програм лояльності для клієнтів.

4. За джерелом виникнення:

- Внутрішні інновації: генеруються та впроваджуються самим підприємством. Прикладами внутрішніх інновацій можуть бути розробки власної науково-дослідницької лабораторії, створення нового продукту за пропозицією

співробітників або впровадження нової системи управління, розробленої всередині компанії.

- Зовнішні інновації: запозичаються ззовні, наприклад, від конкурентів, науково-дослідних інститутів, університетів або інших компаній. Прикладами зовнішніх інновацій можуть бути придбання патенту у іншої компанії, ліцензування нового технологічного рішення або співпраця з науково-дослідним інститутом для розробки нового продукту.

5. За ступенем впливу на ринок:

- Проривні інновації: призводять до створення нових ринків або значного перетворення вже існуючих. Прикладами проривних інновацій можуть бути винахід комп'ютера, Інтернету або мобільного телефону.

- Підтримуючі інновації: допомагають підприємствам зберегти свою конкурентну позицію на вже існуючих ринках. Прикладами підтримуючі інновацій можуть бути покращення дизайну.

6. За змістом діяльності:

- Технологічні інновації: пов'язані з розробкою та впровадженням нових технологій, продуктів та процесів. Вони можуть включати: винахід нових матеріалів, розробку нових методів лікування, створення нових джерел енергії, впровадження нових систем автоматизації, розробку нових методів контролю якості.

- Виробничі інновації: пов'язані з вдосконаленням методів виробництва, доставки та обслуговування клієнтів. Вони можуть включати: впровадження нових технологій виробництва, розробку нових методів логістики, створення нових каналів обслуговування клієнтів, вдосконалення систем контролю якості, оптимізацію ланцюгів постачання.

- Економічні інновації: пов'язані з новими способами ведення бізнесу, організації роботи, управління персоналом або маркетингу. Вони можуть включати: впровадження нових систем управління, розробку нових методів ціноутворення, створення нових програм лояльності для клієнтів, використання нових фінансових інструментів, оптимізацію податкових платежів.

- Торговельні інновації: пов'язані з новими способами просування та продажу продуктів або послуг. Вони можуть включати: використання нових рекламних каналів, розробку нових методів онлайн-продажів, створення нових програм лояльності для клієнтів, використання нових методів мерчандайзингу, розширення каналів дистрибуції.

- Соціальні інновації: пов'язані з новими способами вирішення соціальних проблем, покращення якості життя людей та захисту навколишнього середовища. Вони можуть включати: розробку нових методів соціальної роботи

Створення нових форм соціального підприємництва, використання нових технологій для вирішення соціальних проблем, розробку нових методів освіти та просвіти, запровадження нових екологічних стандартів.

- Управлінські інновації: пов'язані з новими методами та інструментами управління компанією. Вони можуть включати: впровадження нових систем управління, розробку нових методів прийняття рішень, створення нових методів мотивації та оцінки персоналу, використання нових технологій для управління компанією, покращення корпоративної культури.

7. За причинами виникнення:

- Реактивні інновації: виникають як реакція на зміни в навколишньому середовищі, такі як поява нових конкурентів, зміни в поведінці споживачів, нові технологічні розробки або нові державні регулювання. Мета реактивних інновацій - це адаптація до нових умов та збереження конкурентної позиції на ринку. Прикладами реактивних інновацій можуть бути: розробка нового продукту, який конкурує з продуктом, випущеним на ринок конкурентом; впровадження нової технології, яка дозволяє відповідати новим державним стандартам; зміна дизайну продукту, щоб врахувати зміни в поведінці споживачів.

- Стратегічні інновації: виникають з метою отримання конкурентних переваг на ринку та досягнення довгострокових цілей компанії. Вони ґрунтуються на глибокому аналізі ринку, конкурентів та технологічних трендів. Мета стратегічних інновацій - це створення нових продуктів, послуг або методів, які не мають аналогів на ринку. Прикладами стратегічних інновацій можуть бути: розробка нового продукту, який створює новий ринок; впровадження нової технології, яка дає компанії значну перевагу перед конкурентами; створення нового методу ведення бізнесу, який робить компанію більш ефективною та рентабельною.

Напрямки класифікації, що враховують масштаб і новизну інновацій, інтенсивність інноваційної зміни найбільшою мірою виражають кількісні і якісні характеристики інновацій і мають значення для економічної оцінки їхніх наслідків й обґрунтування управлінських рішень [1, с. 10].

Список використаних джерел:

1. Опорний конспект лекцій «Розробка інноваційних продуктів та сервісу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/8690/1/Opornij_konsp_lekcij_Rozr_ka_innovac_prod_ta_servisu_2018.pdf (дата звернення: 14.05.2024).

Куценко Даніїл Васильович, здобувач вищої освіти денного факультету
Харківський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна

Янковський Сергій Анатолійович, здобувач вищої освіти денного факультету
Харківський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна

Науковий керівник: Янковська Вікторія Анатоліївна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту
Харківський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна

КОНФЛІКТОЛОГІЯ У СИСТЕМІ НАУКОВИХ ЗНАНЬ

Конфліктологія як наука це система знань про закономірності та механізми виникнення та розвитку конфліктів, а також про принципи та технології управління ними. Її мета полягає в розумінні природи конфліктів, їх причин та наслідків, а також у розробці методів їх попередження, врегулювання та вирішення [1, с. 7].

Конфліктологія є міждисциплінарною наукою, яка поєднує в собі знання з таких галузей, як: соціологія, психологія, політологія, історія, філософія, право, економіка, антропологія [2, с. 8].

Важливість конфліктології полягає в тому, що вона:

- допомагає зрозуміти, як виникають конфлікти, чому вони розвиваються так чи інакше, і які їхні наслідки;
- надає інструменти для попередження конфліктів, їх врегулювання та вирішення;
- допомагає будувати більш мирні та справедливі суспільства.

Основні напрямки досліджень в конфліктології:

1. Природа конфліктів: Вивчення причин, типів та динаміки конфліктів.
2. Методи врегулювання конфліктів: Розробка методів переговорів, медіації, арбітражу та інших способів вирішення конфліктів.
3. Управління конфліктами: Розробка стратегій та методів попередження та мінімізації конфліктів в організаціях, групах та суспільствах.
4. Миротворчість: Розробка методів та інструментів для запобігання війнам та іншим насильницьким конфліктам.

Конфліктологія має широке практичне застосування в різних сферах життя: бізнес, державне управління, міжнародні відносини, право, освіта, соціальна робота тощо.

В Україні конфліктологія стає все більш важливою наукою, адже наша країна вже багато років перебуває в стані збройного конфлікту. Вивчення конфліктів та методів їх вирішення може допомогти зупинити війну та побудувати мирне майбутнє.

Конфліктологія як наука має три основних напрямки [2, с. 9]:

1. Філософсько-соціальний напрямок: досліджує загальні тенденції розвитку конфліктів на макрорівні, тобто в масштабах суспільства, держав, цивілізацій. Вивчає причини виникнення та еволюцію соціальних, економічних, політичних та інших конфліктів. Аналізує вплив конфліктів на розвиток суспільства та його інституцій. Розробляє теоретичні основи для розуміння та прогнозування конфліктних ситуацій.

2. Організаційно-соціологічний напрямок: зосереджується на вивченні причин і динаміки конфліктів в організаціях, групах і колективах. Досліджує вплив конфліктів на продуктивність, співпрацю та прийняття рішень в організаціях. Розробляє методи попередження, врегулювання та вирішення конфліктів в організаційному середовищі. Вивчає роль лідерів та менеджерів у конфліктах.

3. Індивідуально-психологічний напрямок: вивчає психофізичні особливості і характеристики окремих осіб, їх поведінку в конфліктах. Досліджує вплив особистісних рис, емоцій, мотивів та цінностей на сприйняття та поведінку людей у конфліктах. Розробляє методи психологічної діагностики та корекції поведінки в конфліктних ситуаціях. Вивчає роль психологічних факторів у виникненні, ескалації та вирішенні конфліктів.

Важливо зазначити, що ці три напрямки конфліктології тісно пов'язані між собою та доповнюють один одному. Розуміння конфліктів на всіх трьох рівнях - макро-, мезо- та мікро необхідне для їх ефективного попередження, врегулювання та вирішення.

Окрім трьох основних напрямків, існують й інші напрямки досліджень в конфліктології, такі як: міжнародна конфліктологія, етнічна конфліктологія, комунікативна конфліктологія, педагогічна конфліктологія, юридична конфліктологія.

Конфліктологія є динамічно розвиваючою наукою, і з кожним роком з'являються нові дослідження та методи роботи з конфліктами та є однією з наймолодших наук. Її становлення як самостійної наукової дисципліни припадає на кінець 50-х років ХХ століття. До цього конфліктні явища вивчалися в рамках інших наук, таких як соціологія, психологія, політологія, історія та філософія.

Однак з часом стало зрозуміло, що конфлікти є настільки складними та багатограними явищами, що потребують власного системного вивчення. За короткий час конфліктологія стала динамічно розвиваючою наукою, яка охоплює широкий спектр досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кавиліна Г. К. Конфліктологія: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти спеціальності: 012 Дошкільна освіта. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2021. 153 с.
2. Нагаєв В. Конфліктологія: курс лекцій: [навч. посіб. для вузів] / В. Нагаєв; М-во освіти України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – К.: Центр учбової літератури, 2004. – 199 с.

Лигун Анастасія Сергіївна, здобувач вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Сидоренко Наталія Сергіївна, д-р. юрид. наук,

професор, професор кафедри управління та адміністрування

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Повномасштабне вторгнення глибоко вплинуло на різні аспекти життя суспільства, в тому числі на сферу публічного управління та адміністрування. У той час, як країна бореться з викликами, пов'язаними з війною, дуже важливо дослідити перспективні напрямки розвитку в цій галузі. Аналізуючи поточну ситуацію та визначаючи нові можливості, Україна може прокласти шлях до більш стійкої, ефективної та оперативної системи державного управління, здатної відповідати унікальним вимогам воєнного часу та післявоєнної відбудови.

Війна призвела до переміщення мільйонів українців, що створило величезне навантаження на місцеві органи влади та їхню здатність надавати основні державні послуги. Пошкодження інфраструктури, обмеженість ресурсів та руйнування каналів зв'язку перешкоджають ефективному управлінню та механізмам надання послуг.

Війна посилила економічну нестабільність, що призвело до значних бюджетних обмежень для органів державного управління. Критично важливими завданнями є ефективний розподіл обмежених ресурсів, пошук альтернативних джерел фінансування та збереження основних послуг в умовах фінансових викликів.

Стрімкий розвиток цифрових технологій відкриває унікальні можливості для державного управління в Україні. Використовуючи аналітику даних, штучний інтелект та новітні технології, державні службовці можуть покращити процеси прийняття рішень, оптимізувати роботу та удосконалити надання послуг навіть у складних умовах воєнного часу.

У 2023 році Україна стала лідером серед країн-кандидатів на вступ до ЄС у сфері надання послуг завдяки суттєвим покращенням у цій галузі та цифровізації, що зумовлені створенням Міністерства цифрової трансформації, запуску програми «Держава в смартфоні», системи електронної взаємодії «Трембіта», порталу державних послуг онлайн та мобільного додатку «Дія» [1, с. 8]. Розробка подібних програм може допомогти у моніторингу переміщення цивільного населення, оцінці шкоди, завданої інфраструктурі, та більш ефективній координації зусиль з надання гуманітарної допомоги.

Умови воєнного часу вимагають мобілізації всіх наявних ресурсів і створення міцних партнерств між державним сектором, приватними підприємствами та організаціями громадянського суспільства. Наукове дослідження ефективних механізмів співпраці та стратегій залучення зацікавлених сторін може сприяти

ефективному використанню ресурсів і наданню необхідних послуг.

В українському парламенті зареєстрували законопроект №7508, метою якого є вдосконалення механізму державно-приватного партнерства для прискорення відновлення пошкодженої інфраструктури після повномасштабної війни [2]. Концепцію цієї реформи розробила Національна інвестиційна рада за участю українських та іноземних фахівців, науковців і представників бізнесу. В умовах бюджетного дефіциту державно-приватне партнерство може стати одним з ефективних інструментів для відбудови зруйнованої війною інфраструктури, скоротивши державні витрати на її відновлення та подальше обслуговування. Законопроект передбачає низку позитивних нововведень, зокрема розширення сфер застосування ДПП, джерел його фінансування, а також спрощення та скорочення процедур підготовки відповідних проєктів.

Повномасштабна війна створила безпрецедентні виклики для державного управління, що вимагає новітнього підходу до вирішення цих складних питань. Впроваджуючи цифрові технології, розвиваючи стійкі моделі врядування та зміцнюючи державно-приватне партнерство, Україна може прокласти шлях до більш ефективної та дієвої системи державного управління. Досягнення в цій галузі не лише допоможуть подолати поточну кризу, а й сприятимуть створенню міцного фундаменту для післявоєнної відбудови та довгострокового суспільного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державне управління в Україні. ОЕСР, 2023. 219 с. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт_Програми_SIGMA_\(укр\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт_Програми_SIGMA_(укр).pdf) (дата звернення: 19.05.2024).
2. Швадчак А. Реформа ДПП для повоєнної відбудови: перспектива чи ризик?. Transparency International Ukraine. 2023. URL: <https://ti-ukraine.org/news/reforma-dpp-dlya-povoyennoyi-vidbudovy-perspektyva-chy-ryzyk/> (дата звернення: 19.05.2024).

Артеменко Марина Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету авіаційного менеджменту
Льотна академія Національного авіаційного університету, Україна

Науковий керівник: Дорошенко Тетяна Миколаївна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності
Льотна академія Національного авіаційного університету, Україна

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Система менеджменту підприємства – це комплексний підхід до управління та організації діяльності підприємства з метою досягнення стратегічних цілей та оптимальних результатів. Вона включає в себе встановлення структури, процесів, методів та систем керівництва, які спрямовані на координацію роботи всіх підрозділів та працівників для ефективного використання ресурсів і досягнення успіху компанії. Мета системи менеджменту полягає в забезпеченні оптимального використання людських, фінансових та матеріальних ресурсів, підвищенні ефективності бізнес-процесів, забезпеченні якості продукції чи послуг, зниженні ризиків і забезпеченні конкурентоспроможності на ринку. Ця система передбачає постійний аналіз та вдосконалення процесів управління з метою відповідності вимогам сучасного бізнес-середовища та досягнення стратегічних цілей підприємства [1, с. 12].

Наукові підходи до трактування сутності системи менеджменту підприємства включають наступні аспекти:

1. Системний підхід, який розглядає підприємство як складну систему, що складається з різних взаємопов'язаних елементів, таких як структура, процеси, людські ресурси та стратегії. Системний підхід враховує взаємозв'язки між цими елементами і покликаний досягати гармонії та оптимального функціонування системи в цілому.

2. Еволюційний підхід розглядає систему менеджменту підприємства як постійно еволюціонуючу структуру, яка змінюється та адаптується під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Він враховує динаміку бізнес-середовища та необхідність постійного вдосконалення системи.

3. Інтегративний підхід підкреслює необхідність інтеграції різних аспектів менеджменту, таких як стратегічне планування, управління якістю, управління ресурсами та ризиками. Загалом інтеграція спрямована на створення комплексного підходу до управління підприємством, який забезпечує ефективність та конкурентоспроможність [2, с. 65].

Проведений аналіз можемо сформулювати таке визначення: система менеджменту підприємства – це комплексна організаційна структура, яка включає в себе стратегічне планування, координацію ресурсів, контроль та управління всіма аспектами діяльності підприємства з метою досягнення стратегічних цілей та забезпечення його стійкого розвитку. Ця система враховує внутрішні та зовнішні фактори, включаючи людські ресурси, фінансові ресурси, технологічні можливості, ринкові умови та регулятивні вимоги, і спрямована на оптимізацію управлінських процесів для досягнення конкурентних переваг та успішного функціонування підприємства.

Необхідно виокремити, що існують підприємства, які можуть функціонувати без чітко сформованої та розвиненої системи менеджменту. До таких підприємств відносяться малі підприємства, стартапи, сімейний бізнес, де власник або керівник бере на себе основне керівництво і контроль над усіма аспектами діяльності.

Системи менеджменту можна класифікувати за різними ознаками:

- стратегічний менеджмент спрямований на визначення стратегій та напрямків розвитку підприємства для досягнення довгострокових цілей;
- операційний менеджмент орієнтований на управління конкретними операціями та процесами в рамках підприємства з метою підвищення продуктивності та ефективності;
- фінансовий менеджмент включає в себе управління фінансовими ресурсами, бюджетування, фінансовий аналіз та планування;
- логістичний менеджмент займається управлінням ланцюгом постачання, складською логістикою, транспортуванням та розподілом товарів;
- якісний менеджмент визначає та забезпечує високу якість продукції чи послуг шляхом впровадження стандартів якості та систем контролю [3];
- інноваційний менеджмент орієнтований на створення та впровадження нововведень у діяльність підприємства;
- персонал-менеджмент включає – управління персоналом, залучення та розвиток кадрів, мотивацію працівників та управління взаєминами в колективі;
- маркетинговий менеджмент – розробка, впровадження стратегій маркетингу, дослідження ринків та споживчих потреб;
- екологічний менеджмент фокусується на управлінні екологічними аспектами діяльності підприємства з метою зменшення негативного впливу на навколишнє середовище;
- інформаційний менеджмент – управління інформаційними потоками, інформаційних технологій та забезпеченням безпеки даних [4, с. 17].

Організаційно-методологічні аспекти функціонування систем менеджменту підприємства включають різноманітні аспекти, які допомагають забезпечити ефективне управління та досягнення стратегічних цілей:

- Створення структури системи менеджменту (розробка організаційної структури, розподіл обов'язків та визначення ланцюга командування).
- Розробка стратегій та політик (відображає стратегічні цілі підприємства та способи їх досягнення. Включає аналіз зовнішнього середовища, внутрішніх ресурсів та конкурентних переваг).
- Впровадження стандартів та процедур (регулюють робочі процеси та забезпечують однакову якість та ефективність у всіх сферах діяльності).
- Встановлення системи управління якістю (забезпечує відповідність продукції або послуг стандартам якості та вимогам клієнтів).
- Моніторинг, аналіз результатів, виявлення нових можливостей.
- Визначення, аналіз та управління ризиками (можуть виникнути під час реалізації стратегій та проектів).
- Розвиток персоналу, надання їм необхідних навичок та знань, мотивація працівників для досягнення стратегічних цілей.
- Створення корпоративної культури (підтримує цінності, цілі та стратегію

підприємства та сприяє досягненню успіху) [5, с. 143].

Отже, теоретичні основи та організаційно-методологічні аспекти функціонування систем менеджменту підприємства відображають сучасні підходи до організації управління в умовах мінливого бізнес-середовища. Вони базуються на принципах системного підходу, що передбачає інтеграцію усіх елементів підприємства в єдину функціональну систему. Основною метою цих підходів є досягнення стратегічних цілей підприємства та забезпечення його стійкого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бойко О.М. Особливості міжнародного досвіду розвитку аеропорту на інноваційних засадах. Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. 2022. № 1(3). С. 1-21.
2. Бутенко В., Байдацький М. Теоретичні основи формування системи управління ризиками на підприємстві. Економіка та суспільство. 2023. № (50). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-35> (дата звернення: 21.02.2024).
3. Гнатенко А. І., Поліщук Ю. А. Актуальні питання запровадження стратегічного підходу в менеджмент підприємств України. Теорія і практика державного управління. № 2 (57). 2017. С. 65-72.
4. Грибюк Д.В. Проектно-орієнтоване управління авіабудівними підприємствами. Сучасні підходи до управління підприємством: Збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 28.04. 2016 р. Київ: Вид-во «Політехніка», 2016. 104 с.
5. Грінченко Ю.Л. Напрями вдосконалення державної політики розвитку авіаційної галузі. Агросвіт. 2020. № 6. С. 10.

Тендюк Анастасія Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету авіаційного менеджменту
Льотна академія Національного авіаційного університету, Україна

Науковий керівник: Дорошенко Тетяна Миколаївна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності
Льотна академія Національного авіаційного університету, Україна

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОНОВЛЕННЯМ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

В останні десятиліття світова економіка стикається з безпрецедентними викликами та можливостями, породженими глобалізацією, зростанням технологічного прогресу та змінами у споживчих вподобаннях. Туристична галузь, відчуває на собі весь спектр цих трансформацій, що вимагає адаптації до змінних умов ринку та переосмислення стратегій управління процесом розвитку.

Глобальні події, такі як пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні підкреслили важливість швидкої адаптації та креативного мислення у туристичній галузі. Це змусило компанії ретельно переглянути свої бізнес-моделі, управлінські підходи та стратегії взаємодії з клієнтами. Туристичне підприємство стоїть перед необхідністю не лише відновити свою діяльність, але й активізувати процеси розвитку, щоб відповідати зростаючим очікуванням клієнтів та використовувати нові можливості на ринку.

Особлива увага в дослідженні приділяється системі управління оновленнями, які в туристичній галузі впливають не лише на пропоновані продукти та послуги, але й на внутрішні операції, організаційну культуру та стосунки з партнерами.

Важливу роль у підвищенні здатності підприємства адаптуватися до динамічно змінних умов ринку, враховуючи зростаючу конкуренцію та швидкі технологічні зміни, які безпосередньо впливають на туристичну галузь.[2]

Система управління оновленнями на туристичних підприємствах має бути здатною не тільки генерувати нові ідеї, але й ефективно їх впроваджувати, перетворюючи на конкретні продукти та послуги, які зможуть задовольнити зростаючі вимоги клієнтів та відповідати сучасним ринковим тенденціям. Рекомендації, розроблені на основі цього дослідження, охоплюють стратегічне планування, управління знаннями, оптимізацію внутрішніх процесів і формування культури оновлення в організації.

Особлива увага приділяється лінійній моделі оновлень та системному підходу, які дозволяють визначити взаємодію між різними учасниками процесу вдосконалення, такими як співробітники підприємства, менеджмент, зовнішні партнери та клієнти. Лінійна модель оновлень традиційно вважається послідовністю етапів, які починаються з наукових досліджень та завершуються комерціалізацією продукту чи послуги. Модель підкреслює важливість базових досліджень та розробки як фундаменту для створення нових рішень, звертаючи увагу на необхідність систематичного підходу до управління оновленнями та розвитку нових продуктів. Лінійна модель відіграє ключову роль у формуванні стратегічного бачення розвитку, особливо в швидкозмінній галузі – туризм.

З іншого боку, системний підхід до оновлень враховує взаємодії та залежності між різними компонентами організації і зовнішнім середовищем, які разом впливають на процес вдосконалення. Цей підхід розглядає нововведення як результат взаємодії різноманітних акторів, у тому числі постачальників технологій, конкурентів, регуляторів та споживачів.

Особливу увагу необхідно приділяти аналізу діяльності та управлінню оновленнями в туристичному підприємстві, де ретельно вивчаються організаційно-економічні характеристики підприємства, а також їхня фінансово-господарська діяльність та існуюча система управління оновленнями. Це є ключовими аспектами, які впливають на діяльність підприємства в напрямлені оновлення, включаючи аналіз внутрішніх ресурсів, оцінку ефективності існуючих процесів, а також зовнішні виклики та можливості, які можуть вплинути на стратегію підприємства [1].

В рамках стратегічного підходу до управління оновленнями, дослідження включає розробку систематичних заходів для посилення культури оновлень на підприємстві, що включає стимулювання творчості серед співробітників, впровадження механізмів збору та реалізації ідей, а також застосування сучасних методів оцінки проектів, забезпечуючи їх відповідність до довгострокових цілей компанії.

Таким чином, системі управління оновленнями в туристичного підприємства є обов'язковою та необхідною умовою розвитку підприємств, а також галузі.

Список використаних джерел:

1. Брянська Н. М. Шляхи підвищення якості послуг туристичного підприємства. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції. Одеса: ОНЕУ, 2018. С. 245-247.
2. Грузіна І. А. Проблеми розвитку персоналу в системі стратегічного управління підприємством. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 252 с.
3. Давиденко І. В., Ушатова А. В. Питання визначення якості готельних послуг: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро: НО «Перспектива», 2017. Ч. 1. С. 78-81.

Горбач Анна Олександрівна, здобувач вищої освіти
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Науковий керівник: Шлапак Алла Василівна, д-р. екон. наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

СТВОРЕННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТЕЛЕМЕДИЦИНИ

Вступ. Швидкий розвиток інформаційних технологій та підвищена необхідність в наданні й отриманні високоякісних медичних послуг – створює умови для імплементації інноваційних технологій, таких як штучний інтелект (ШІ) та телемедицина, в бізнес-процеси медичних закладів. Трансформація національної медичної системи України та перехід до нової моделі фінансування медичних послуг вимагає від медичних закладів швидкої адаптації та потребує розробки ефективної бізнес-моделі. Реалізація передових технологій в бізнес-модель медичного закладу сприятиме донесенню якісних медичних послуг до кожного пацієнта із зняттям усіх бар'єрів між пацієнтами, лікарями загального профілю та вузькими спеціалістами.

Обґрунтування теми. Завдяки використанню новітніх технологій можна оптимізувати використання ресурсів, зменшити навантаження на персонал та підвищити ефективність операційних процесів. Створення бізнес-моделі медичного закладу з використанням технологій ШІ та телемедицини для проведення дистанційних консультацій з лікарями-спеціалістами, діагностики, складання персоналізованого лікування та профілактики захворювань сприятиме підвищенню якості та доступності медичних послуг для населення. За рахунок здатності ШІ аналізувати масивні обсяги даних та його спроможності знаходити закономірності, що можуть бути непомітні для людини. Це допоможе лікарям в постановці точного діагнозу, в подальшому призначити індивідуальне лікування та профілакувати різні захворювання й ускладнення. Використання ШІ, має як економічну доцільність, так і медичну необхідність. В операційних бізнес-процесах за допомогою ШІ можна автоматизувати адміністративні завдання, наприклад складання графіків роботи персоналу, відслідковування запасів лікарських засобів та витратних матеріалів, запис на прийом пацієнтів та ін. ШІ демонструє потенціал створення цінності за рахунок зниження витрат, розширення доступу та підвищення якості послуг.

Впровадження телемедицини забезпечить населення доступною медичною допомогою пацієнтів з обмеженою мобільністю або в період пандемії в різних куточках як України, так і світу. Широке застосування телемедицини дає змогу ефективно вирішувати цілу низку найгостріших проблем глобального ринку медичних послуг, пов'язаних, зокрема, з постійним зростанням вартості медичних послуг та глибоко асиметричним доступом населення до висококваліфікованих

медичних послуг і кадрового ресурсу. Впровадження запропонованої бізнес-моделі передбачає трансформацію організаційної структури, перегляд стратегічного планування, підвищення компетенції персоналу та адаптації бізнес-процесів відповідно до нових технологічних змін. Фундаментальні розбіжності та переваги даної бізнес-моделі в порівнянні з традиційними моделями – це покращення якості діагностики, оптимізація процесу прийняття рішень, розширення географії надання послуг та зниження витрат на обслуговування пацієнтів. Імплементация інноваційних технологій на ринок медичних послуг створить нові можливості як для пацієнтів, так і для постачальників послуг.

Висновки. Ефективне управління створенням бізнес-моделі є важливим інструментом у процесі адаптації медичного закладу до умов трансформації національної медичної системи. Імплементация телемедицини та ШІ в бізнес-модель медичного закладу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, організації надання високоспеціалізованої медичної допомоги, оптимізації ефективності управління та забезпечення постійного розвитку медичного закладу.

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Махнюк Євгеній Максимович, здобувач вищої освіти спеціальності «Соціальна робота»

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Єнгаличева Ірина Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього і соціокультурного менеджменту та соціальної роботи

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Постановка проблеми. В сучасних реаліях наша держава приділяє велику увагу державній сімейній політиці, мета якої полягає у забезпеченні сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, реалізації сім'єю своїх функцій та покращення її життєвого рівня, підвищення ролі сім'ї як основи суспільства. Одним із стратегічних завдань державної політики України є захист та підтримка сім'ї як важливого соціального інституту. Це стосується також і сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах. В наш час, за соціальної напруженості, погіршення матеріального становища сімей, невизначеності життєвої перспективи, загострення соціальних проблем членів сімей, які перебувають у соціально небезпечному становищі, втраті суспільних перспектив, змінюється соціальний статус людей, ламаються звичні життєві стереотипи, цінності, виникають серйозні нетрадиційні, незвичайні труднощі.

Необхідність вирішення соціальних проблем різних категорій сімей створює умови для розвитку та вдосконалення розгалуженої системи соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціальної роботи з сім'ями, які перебувають в складних життєвих обставинах, також знайшли своє відображення у науковій літературі. Найбільш глибокі та цікаві дослідження Д. Кононович (2019), З. Кияниця (2017), Т. Семигіної (2020), О. Столярик (2020) та інших авторів.

Мета дослідження: проаналізувати організацію соціальної роботи з сім'єю в складних життєвих обставинах.

Виклад основного матеріалу. Сім'я є тим первинним осередком, який має особливе значення у житті кожної людини, забезпечує її захист та соціалізацію, формує моральні основи, емоційний світ дитини, громадянську свідомість та самосвідомість. Ціла низка досліджень вказує на те, що сім'я, як соціальний інститут, сьогодні перебуває у стані гострої кризи. Проте, попри напружену соціально-економічну атмосферу, сім'я залишається важливому місці у ієрархії життєвих потреб людини.

Складні життєві обставини (далі – СЖО) – обставини, що об'єктивно порушують життєдіяльність громадянина (інвалідність, нездатність до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, сирітство, бездоглядність, малозабезпеченість, безробіття, відсутність певного місця проживання, конфлікти і жорстоке поводження в сім'ї, самотність) і які він не може подолати самотійно [3].

Особливість складних життєвих обставин полягає в тому, що ця ситуація порушує звичний для людини спосіб життя, ставить її перед необхідністю оцінити зовнішні та внутрішні аспекти ситуації з урахуванням змістовних ознак та визначити можливість перетворення ситуації. А потім – вибрати або принципово нові стратегії поведінки та діяльності, або нові засади життя та способи узгодження своїх відносин із собою, іншими людьми, світом загалом.

У суспільстві соціальний захист населення здійснюється через систему соціальних служб, що надають комплекс заходів соціальної підтримки сім'ям в складних життєвих обставинах. Центр соціальних служб є такою соціальною службою, де фахівці здійснюють діяльність із соціальної підтримки, надання соціально-побутових, соціально-медичних, психолого-педагогічних, соціально-правових послуг та матеріальної допомоги, проведенню соціальної адаптації та реабілітації громадян, які перебувають у важкій життєвої ситуації [5].

Клієнтами центрів соціальних служб є проблемні сім'ї, які опинилися в життєвій біді і не в змозі її подолати власними силами та можливостями. Головною метою соціального працівника при наданні соціальної допомоги сім'ї у СЖО є, перш за все, інтереси її членів, а не абстрактні інтереси суспільства чи держави. Його місія – допомогти існуванню реальних сімей у складних життєвих обставин, забезпечити розвиток та дотримання прав і свобод конкретних дітей. Соціальна робота із СЖО вимагає делікатності та конфіденційності, адже іноді зачіпаються відомості, розголошення яких може завдати серйозної шкоди людям. Процес соціальної роботи з сім'ями в складних життєвих обставин відбувається за певною логічною послідовністю. Дуже важливо вчасно та якісно діагностувати стан, в якому знаходиться конкретна сім'я, її внутрішні та зовнішні резерви, простежити, порушення яких саме функцій призвело до складних життєвих обставин.

І. Зверева зазначає, що основне завдання фахівця із соціальної роботи – здійснювати соціальний супровід, тобто цілеспрямовану діяльність з аналізу та вирішення комплексу соціальних проблем клієнта та членів його сім'ї. Фахівець із соціальної роботи повинен вміти виявляти сім'ї, які потребують соціальної підтримки, забезпечувати соціальний патронаж, встановлювати причини складних життєвих обставин та сприяти у її подоланні, консультувати з різних питань соціального захисту, здійснювати взаємодію з іншими органами соціального забезпечення, визначати характер та обсяг необхідної допомоги, розробляти програму реабілітаційних заходів [1, с. 45].

Загальне планування з сім'єю в складних життєвих обставин дій у наданні соціальних послуг є одним з основних принципів соціальної роботи. Адже часто трапляються випадки, коли клієнт має власний погляд на проблему, а у соціального працівника – свій, тому відповідно, різними можуть бути і шляхи вирішення проблеми. Тому необхідно спільно визначити проблему та кроки, за допомогою яких вона буде позитивно вирішена. Усі заплановані дії (соціальні послуги) мають

бути: здійсненними, зрозумілими, чіткими, відповідати можливостям клієнта та його потребам, враховувати соціальне оточення сім'ї, чітко визначати дії для кожної із сторін (соціального працівника, який надає соціальні послуги, та сім'ї в складних життєвих обставин).

На думку Д. Кононович, соціальний супровід сім'ї в складних життєвих обставин є однією з ключових технологій соціальної роботи, спрямованої на вирішення психологічних, міжособистісних, соціальних та інших проблем шляхом встановлення безпосередньої взаємодії між соціальним працівником та сім'єю. Це вид соціальної роботи, спрямований на забезпечення оптимальних умов життєдіяльності сімей, дітей шляхом надання необхідних соціальних послуг, допомоги та здійснення відповідних заходів: різних видів матеріальної та психологічної допомоги, консультування, захисту інтересів сім'ї в органах державної влади [2, с. 240]. Таким чином, це робота над конкретною проблемною ситуацією. Головне завдання – показати, що соціальний працівник є безпечним для сім'ї в складних життєвих обставин та орієнтований на співпрацю з нею.

Процес соціального супроводу складається з кількох етапів, на кожному необхідно проводити певну роботу [4, с. 39]:

- оцінка можливостей клієнта у вирішенні поставлених завдань, його внесок у спільну з фахівцем діяльність з урахуванням факторів, які можуть заважати та допомагати в цьому процесі, а також вплив навколишньої обстановки на клієнта;

- складання плану дій: цілі (очікуваний результат), етапи проведення заходів, використання спеціальних прийомів навчання, умови взаємодії, а також закріплення одержаних результатів;

- проведення заходів, навчання навичкам. Робота проводиться з одним або групою клієнтів відповідно до плану та з внесенням до нього при необхідності доповнень та змін (мається на увазі виконання практичних завдань);

- оцінка результатів соціального супроводу. Необхідно переконатися, що отримані знання та набуті навички клієнт успішно використовує у повсякденному житті.

Якщо спільна діяльність фахівця із соціальної роботи та клієнта стає схожою на співпрацю (тобто встановлені довірчі відносини, складено план соціального супроводу, де чітко сформульовані цілі та завдання, клієнт йде на контакт і виявляє ініціативу в роботі) – це запорука позитивної динаміки у соціальному супроводі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначено, що фактично компетенції соціального працівника реалізуються з орієнтацією на клієнта соціальної роботи, його проблем, потреб, інтересів, особливостей віку тощо. Фахівець, який здійснює соціальний супровід, має вміння оцінювати складні життєві обставини в сім'ї. При складанні плану соціального супроводу чітко формулюються цілі та завдання, а також заходи, необхідні для досягнення поставленої мети. Повинна промовлятися і роль самого клієнта в спільній з фахівцем роботі. Перспективою подальших досліджень вбачаємо у аналізі послуг (інформаційні, психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, юридичні, соціально-економічні) соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел:

1. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: методичний посібник / І. Д. Зверева та ін. Київ: Держсоцслужба, 2006. 104 с.

2. Кононович Д. Проблеми соціального захисту сімей, що опинились в складних життєвих обставинах та шляхи їх вирішення. *Social Work and Education*. Vol. 6, No. 3. Ternopil-Aberdeen, 2019. pp. 240-248. URL: 10.25128/2520-6230.19.3.2 (дата звернення: 05.05.2024).
3. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ Міністерства соціальної політики від 31 берез. 2016 р. № 318. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text> (дата звернення: 05.05.2024).
4. Столярик О. Ю. Семигіна Т. В. Сімейна соціальна робота: реалії України. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 4 (133). Одеса, 2020. С. 38-46. URL: <https://nv.pdpu.edu.ua/> (дата звернення: 05.05.2024).
5. Типове положення про районний, міський, районний у місті, селищний, сільський центр соціальних служб: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 479 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.05.2024).

СЕКЦІЯ 7.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Убийконь Кристина Юріївна, здобувач вищої освіти Інституту міжнародних відносин (спеціальність 291, освітня програма «Міжнародні комунікації») *Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

ГІБРИДНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Термін «гібридна війна» був запропонований наприкінці ХХ століття в США для визначення конфлікту, у якому поєднуються стандартні повномасштабні військові дії, локальні дії нерегулярних збройних формувань та інформаційні кампанії.

Гібридна війна проти України – безпрецедентний за масштабами симбіоз воєнної та інформаційно-пропагандистської кампанії на міжнародному рівні з використанням усього спектра можливостей (телебачення, преса, інтернет, інформаційні заходи тощо) з метою формування у громадян іноземних держав вигідних для РФ уявлень про події довкола України та власного іміджу як «рятівника», «миротворця» тощо. Росія веде боротьбу в наземному, надводному, повітряному та інформаційному просторі з метою дестабілізації обстановки в Україні, загарбання її території та знищення нації в цілому.

Важливо зупинитися безпосередньо на концепції гібридної війни, розробленої агресором: «Росія – жертва політики Заходу, змушена захищатися від його експансії на пострадянському просторі, який ідентифікується як сфера виняткових інтересів агресора, а Україна – інструмент Заходу, котрий продукує і впроваджує «кольорові революції».

Особливості початкового етапу гібридної війни, які характеризують війну агресора проти України, зводилися до такого:

- здійснення російської агресії без оголошення війни;
- видавання власного вторгнення на українські землі за залагодження внутрішнього конфлікту;
- приховування російським керівництвом безпосередньої участі Росії в збройному конфлікті;
- широке використання підготовлених «п'ятої колони» та нерегулярних озброєних формувань;
- нехтування Росією міжнародних норм ведення бойових дій;
- відкрите невиконання чинних угод і досягнутих Мінських домовленостей;
- заходи політичного та економічного тиску на Україну;
- широка антиукраїнська пропаганда і контрпропаганда із застосуванням «брудних» інформаційних технологій.

На наступних етапах:

- поширення риторики про захист православ'я;
- застосовування тактики «випаленої землі» [1].

Ще до початку повномасштабної війни у 2022 році з метою прикриття різноманітних дій (анексія АР Крим, конфлікт на Донбасі, трагедія з малайзійським авіалайнером тощо) дипломати рф часто вдавалися і продовжують вдаватися до прийому зміщення акцентів щодо подій на сході України та перекладання відповідальності. Натомість українські дипломати наполегливо працювали, починаючи з 2014 року, над досягненням своїх ключових цілей – закріплення позиції України щодо війни на Донбасі в рішеннях міжнародних організацій, надання об'єктивної інформації про ситуацію на сході нашої держави та в Криму, підтримання міжнародної безпеки, забезпечення прав людини на окупованих територіях, допомоги внутрішньо переміщеним особам тощо.

Починаючи з Більшовицької революції 1917 року, зазнали змін самі методи ведення війни. Уряди більше не оголошують про те, що умови миру скінчилися, після чого кидають свої армії в бій. Натомість агенти-провокатори в країні-цілі розкручують спіраль ескалації, дестабілізуючи ситуацію на місцях, і, зрештою, дають агресору привід, аби втрутитися у внутрішню боротьбу. Саме так Червона армія вторглася в Грузію в 1921 році – на запрошення місцевих більшовиків. Подібною хитрістю скористалася нацистська Німеччина в 1939 році, коли інсценовані напади на кордоні послужили приводом для виправдання вторгнення в Польщу. У всіх таких випадках держава, що здійснює напад, має присвятити значний час вивченню суспільних розривів у країні-цілі [2].

Ще до 2014 року путінська росія, використовуючи закритість свого суспільства, при підготовці та веденні гібридної війни заздалегідь перевела мас-медіа в режим військової пропаганди. Для успіху пропагандистської атаки агресор обмежив свободу слова всередині своєї країни. Було посилено фальсифікацію української історії, нападки на українські військові формування, які на різних етапах історії України боролися за свободу та незалежність. У травні 2009 р. при президентові росії була створена так звана комісія протидії фальсифікації історії на шкоду інтересам росії. Комісія по суті перетворилася на державний орган, який формує в суспільстві зневажливе ставлення до України та українців за допомогою відбору і тлумачення відповідних епізодів української та світової історії.

Російські історики, знаходячись у полоні путінських настанов, здійснювали перманентний наступ на історію України, національно-визвольні змагання, українську державність. У розмові з президентом США Джорджем Бушем на саміті НАТО в Бухаресті (2008) путін заявив: «Ти ж розумієш, Джордже, що Україна – це навіть не держава... Що таке Україна? Частина її території – це Східна Європа, а частина, і, значна, подарована нами» [3].

В інтересах возвеличення росії поширювалася концепція, згідно з якою входження українських земель на різних етапах історичного розвитку до складу інших держав (Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Австро-Угорщини) оцінюється як загарбання та поневолення населення України. Між тим силове захоплення росією українських земель, їхня окупація подається виключно як звільнення українців від іноземного панування або ж «возз'єднання». Це все є прикладами маніпуляції історичними фактами.

Стратегія росії у війні проти України, риторика путіна щодо обґрунтування російської агресії практично повністю збігається з планами Адольфа Гітлера перед Другою світовою війною. І гітлер, і путін відштовхувалися від тези про приниження

своєї країни, яке слід подолати і «піднятися з колін» коштом загарбання сусідніх земель. Обидва диктатори апелювали до «історичних прав» своїх держав на сусідні території та брали на себе функцію захисту співвітчизників – судетських німців (гітлер), росіян та російськомовних мешканців України (путін) [4].

Список використаних джерел:

1. ВОЄННІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ “ГІБРИДНІЙ” АГРЕСІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ: [Веб-сайт]. URL: https://nuou.org.ua/assets/monography/mono_gibr_viin.pdf.
2. Гібридна війна: питання і відповіді: [Веб-сайт]. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/13805/2015-07-27-gibrydna-viyna-pytannya-i-vidpovidi/>.
3. Гібридна війна – нові загрози, складність і «довіра» як антидот: [Веб-сайт]. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2021/11/30/gbridna-vjna-nov-zagrozi-skladnst-dovra-yak-antidot/index.html>.
4. Хронологія російсько-української війни: «гібридна» фаза (лютий 2014 — лютий 2022): [Веб-сайт]. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/22/hronologiya-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny-gibrydna-faza/>.

Катамадзе Ніно Тамазівна, здобувач вищої освіти факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Сичова Вікторія Вікторівна, д-р. наук з держ. управ., професор, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА УКРАЇНІ ВІД МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну з 2022 р. мільйони українських громадян стали біженцями (17 млн, з яких 8 млн повернулися в Україну), внутрішньо переміщеними особами (6,5 млн.); тисячі цивільних громадян загинули (у тому числі 535 дітей), отримали поранення, зазнали каліцтва (у тому числі 1254 дитини). Пошкодження критичної та цивільної інфраструктур призводили до відсутності світла, тепла, води, знищення засобів існування та порушення необхідних соціальних послуг в Україні. На 20% тимчасово окупованих українських територіях російські агресори вчиняють сексуальне насильство, тортури над цивільними, вбивають громадян з чітко вираженою українською ідентичністю, колишніх учасників Антитерористичної операції/Операцій Об'єднаних сил, державних службовців та посадовців місцевого самоврядування, які не погоджуються на колаборацію з ворогом. На прифронтових територіях громади постійно зазнають обстрілів; на Херсонщині – підтоплення через підриг росіянами Каховської ГЕС; на Миколаївщині – замінування великої кількості земель, що не дозволяє отримувати необхідну медичну допомогу через руйнування медичних закладів. За наявності гуманітарних криз і катастроф виникає постійна потреба в гуманітарній допомозі. Міжнародні організації надають медичну допомогу, їжу, воду, притулок, психологічну підтримку та інше, що є необхідним для виживання та підтримки життєвого рівня населення України, яке постраждало від російсько-української війни. За таких обставин актуалізується питання дослідження гуманітарної допомоги від різних міжнародних (міждержавних та неурядових) організацій постраждалим від війни в Україні.

Згідно з Законом України «Про гуманітарну допомогу», «гуманітарна допомога - цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту» [1].

За оцінками Управління ООН з координації гуманітарних питань,

фінансування гуманітарної допомоги в Україні перевищило 4,38 млрд доларів США у 2022 році та 2,93 млрд доларів США у 2023 році від міжнародних міжурядових та неурядових організацій [2].

Міжнародні організації грають одну з найважливіших ролей у наданні гуманітарної допомоги українцям під час широкомасштабного російського вторгнення. Міжнародні як міжурядові організації, так і неурядові організації долучаються до процесу подолання наслідків гуманітарної кризи в Україні. Міжнародна міжурядова (міждержавна) організація представляє собою об'єднання держав, установ, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил і процедур і діяльність яких виходить за національні кордони; утворюються на основі міжурядових угод [3]. Серед найбільш відомих міждержавних організацій варто виділити ООН, ОБСЄ, ЄС, МАГАТЕ, НАТО тощо. Міжнародні неурядові організації (МНУО) є самоврядними організаціями, наслідком реалізації волі громадських ініціатив, а не урядів країн; об'єднанням людей, їх ініціатив на добровільній основі, неурядових організацій різних країн світу; мають за мету соціальну спрямованість, захист міжнародної громадської думки, не мають комерційної зацікавленості [4]. Серед них Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Лікарі без кордонів, CARE International ін.

Серед найбільш залучених міжурядових організацій варто виокремити ООН та її спеціальні агенції. З початком повномасштабної російсько-української війни Управління з координації гуманітарних справ (УКГС) ООН представило Екстрене звернення, спрямоване на надання багатосекторальної допомоги 11,5 мільйонам людей по всій Україні протягом 2022 року. Воно стало ключовим інструментом планування гуманітарних заходів, визначило План гуманітарного реагування на 2022 рік. Це звернення стало найбільшим в історії екстреного реагування в Україні і є безпрецедентним за кількістю людей, які потребують допомоги (17,7 мільйона), розміром необхідного фінансування (4,3 мільярда доларів США) і кількістю людей, яким планується надати допомогу. До 24 лютого 2022 року масштаб гуманітарного реагування обмежувався 1,8 мільйона людей, які проживали в постраждалих районах Донецької та Луганської областей, а також внутрішньо переміщеними особами, що мешкали в різних регіонах країни [2].

УКГС ООН зосередився на підтримці прифронтових громад та регіонів в Україні. У жовтні 2023-березні 2024 рр. у районах, де велися бойові дії, зокрема в Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Херсонській, Луганській, Миколаївській, Сумській та Запорізькій областях, пріоритетом був ремонт та обслуговування систем централізованого теплопостачання, особливо після ракетних атак. Це забезпечило тепло та захист тисячам постраждалих. Особлива увага була приділена підтримці лікарень і соціальних закладів, зокрема через надання мобільних котелень або інших систем опалення. Гуманітарні організації також розподіляли матеріали для ремонту будинків, зимовий одяг, опалювальні прилади та інші необхідні речі. Крім того, підтримка сільського господарства та тваринництва була важливою для забезпечення продовольчої безпеки [5].

В умовах повномасштабної російської агресії МКЧХ бере активну участь у контролі за дотриманням гуманітарного права та наданні допомоги постраждалим від конфлікту. МКЧХ збирає ресурсне забезпечення для допомоги постраждалим: забезпечує громадян України матеріалами для відновлення пошкодженого житла,

продуктами харчування та водою, медичними препаратами, ліками, обладнанням тощо. На жаль, «відсутність в арсеналі МКЧХ механізмів імперативного впливу на російського агресора, що кричуще порушує міжнародне право в частині вчинення актів геноциду щодо українського народу,... свідчить про необхідність реорганізації діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста» [6, с. 281].

Посилилася співпраця між міжурядовими організаціями та міжнародними неурядовими організаціями. Служба фінансового моніторингу ООН повідомляла, що станом на 20 травня 2022 року через агентства ООН було здійснено фінансування гуманітарної допомоги Україні у вигляді субгрантів партнерам з числа НУО [7].

Отже, міжнародні міжурядові та неурядові організації відіграють вирішальну роль у наданні гуманітарної допомоги постраждалим від російсько-української війни в Україні. Міжурядові організації мають значний вплив на міжнародному рівні та можуть сприяти ухваленню важливих рішень на державному рівні. МНУО отримують гранти, зокрема, від ООН, надають гуманітарну допомогу постраждалим від війни у прифронтових та на деокупованих територіях, мобілізують громадську думку, привертаючи увагу до гуманітарних криз. Співпраця між міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення гуманітарних проблем, враховуючи різні аспекти гуманітарних криз – від негайної допомоги до довгострокової відбудови та розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV: станом на 23 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.
2. План гуманітарного реагування. Цикл гуманітарних програм 2023. United nations high commissioner for refugees. 2023. 180 с. URL: <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/02/Ukraine-Humanitarian-Response-Plan-February-2023-UK.pdf>.
3. Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Логвінова Н.С. Міжнародні організації: Навч. посібник. Центр навчальної літератури. 2009. 9-14 С. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1364/1/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>.
4. Хар О.Ю. Класифікація міжнародних неурядових організацій: ключові функціональні особливості. Регіональні студії. 2019. № 18. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.18.15>.
5. Ukraine Winter Response Plan, October 2023 - March 2024 / OCHA. Issued August 2023. URL: <https://www.unocha.org/publications/report/ukraine/ukraine-winter-response-plan-october-2023-march-2024-issued-august-2023>.
6. Буланова А. Взаємодія органів державного управління України з міжнародним комітетом червоного хреста в умовах російсько-української війни. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали міжнар. наук.- практ. конф. 2022. С. 280-281.
7. Підтримати місцеві ініціативи: Нові гуманітарні пріоритети в Україні березень-травень 2022 р. URL: https://www.humanitarianoutcomes.org/sites/default/files/publications/ukraine_review_june_ukr.pdf.

Черська Дарія Миколаївна, здобувач вищої освіти факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Непиталюк Антон Васильович, доктор філософії зі спеціальності «Економіка»
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

МАЛІ ДЕРЖАВИ В ЄВРОПІ ТА МІНЛИВИЙ МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК

Чинна міжнародна система є вразливою з 24 лютого 2022 року і наразі переживає трансформацію, оскільки країни намагаються адаптуватися до нового середовища, спричиненого російським вторгненням в Україну.

Витоки цієї трансформації сягають періоду відразу після холодної війни, коли менші європейські держави намагалися просувати свої національні інтереси, дотримуючись двох стратегій: національної автономії через політику нейтралітету або прагнучи отримати певний вплив, приєднавшись до альянсів і коаліцій [2]. Деякі з цих держав вже мають певний вплив у різних ситуаціях, тоді як інші залишаються слабкими та відчувають різну загрозу після початку війни в Україні.

Після російського вторгнення в Україну виникли різні питання безпеки для менших європейських держав, особливо гостро для тих, які залежні від Росії або розташовані в безпосередній географічній близькості до неї. Серед великодержавної конкуренції за "сфери впливу" малі держави часто стають пішаками, і можливість зазнати напад цілком реальна. Наприклад, країни Балтії - Естонія, Латвія та Литва - побоюються вторгнення через їхню близькість до Росії, хоча всі вони є членами НАТО [1].

Триваюча війна в Україні має значення для малих держав, і ймовірність того, що вони опиняться в такому ж становищі, як і Україна, стала загрозою, яку вони повинні враховувати. Для багатьох малих держав це означає повернення до "оборонних стратегій, а не прагнення формувати міжнародний денний порядок" [4]. Малі держави сприймають війну як прояв спроби Росії повернути в політику великодержавних "сфер впливу", яких міжнародний порядок після холодної війни мав назавжди позбутися.

У результаті нового світового порядку, який швидко розвивається і який в основному не є вигідним для менших держав, провокує на дослідження одного центрального питання: як малі держави в Європі вносять стратегічні корективи, щоб збільшити свою помітність і простір для маневру серед цієї трансформації [5]?

Менші європейські держави можна згрупувати двома способами: країни-члени Європейського Союзу (ЄС) і держави, які перебувають на різних етапах подання заявки на приєднання до ЄС.

Менші держави в ЄС не автоматично приєднуються до зовнішньої політики ЄС. До російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року деякі держави, такі як Мальта, Австрія, Ірландія, Фінляндія та Швеція, дотримувалися різних форм нейтралітету та військової позаблоковості як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Російське вторгнення викликало різну реакцію цих держав

залежно від того, що вони бачили як свої національні інтереси [6].

До другої категорії малих європейців належать ті, хто прагне вступити до ЄС. Країни Західних Балкан, такі як Албанія, Чорногорія, Косово, Північна Македонія, Боснія і Герцеговина (БіГ) і Сербія, мають різні відносини з ЄС, і більшість із них також є членами НАТО (крім Косово, Сербії та БіГ). Сербія є єдиною країною на Західних Балканах, яка дотримується військового нейтралітету, продовжує тіснішу співпрацю з Росією та разом з БіГ не приєдналася до режиму санкцій ЄС, запроваджених після вторгнення в Україну в лютому 2022 року.

Архітектура європейської безпеки різко змінилася за останні кілька років після закінчення холодної війни. Менші держави постійно намагаються пристосуватися та знайти простір, щоб продовжувати бути актуальними та незалежними, сприяючи ідейним факторам як одному з найбільш розвинутих елементів відповідної зовнішньої політики. Однак останнім часом вони зосередилися на збільшенні своїх витрат на модернізацію своїх військових сил. Логіка страху, яка спонукає їх до цього, більше відчувається в країнах, які межують з Росією, наприклад у країнах Балтії та Молдові. Крім того, спалах воєн у колишній Югославії в 1990-х роках, продовження нестабільності в цьому регіоні та триваюча війна біля воріт ЄС створюють дуже крихке та несприятливе середовище для безпеки менших держав у регіоні Балкан.

Список використаних джерел:

1. Ukraine war is most 'acute threat' to international order enshrined in UN charter – Blinken. The Guardian. 13 Sept. 2023. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2023/sep/13/russiaukraine-war-live-updates-sevastopol-shipyard-fire-crimea-missile-attack-injuries> 56.
2. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки): підруч. / Л. Гайдуков, В. Кремень, Л. Губерський та ін. – К.: Либідь, 2001. – 621 с.
3. Morton A. Kaplan, renowned political scientist, international relations scholar (1921–2017). The University of Chicago. URL: <https://socialsciences.uchicago.edu/announcement/morton-kaplanrenowned-political-scientist-international-relations-scholar-1921%E2%80%932017>.
4. Толстов С.В. Яку роль у підвищенні обороноздатності України відіграє іноземна військова допомога? За ідентичність і незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови та геополітичні реалії / Упорядники Г. Боряк, О. Ясь. У двох кн. Кн. 1. Київ: ТОВ видавництво «Кліо», 2022. С. 207-212.
5. Ukraine war is most 'acute threat' to international order enshrined in UN charter – Blinken. The Guardian. 13 Sept. 2023. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2023/sep/13/russiaukraine-war-live-updates-sevastopol-shipyard-fire-crimea-missile-attack-injuries> 56.
6. Капітоненко М. Нова лінія геополітичного розколу. IPG - Міжнародна політика та суспільство. 15.09.2023. URL: <https://www.ipg-journal.io/ua/regioni/svit/nova-linijageopolitichnogo-rozkolu-1871/>.

Дохненко Єлизавета Євгенівна, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Непиталюк Антон Васильович, доктор
філософії зі спеціальності «Економіка»
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

МИСТЕЦТВО ДИПЛОМАТІЇ

Міжнародні відносини відіграють ключову роль у формуванні політичних, економічних і культурних зв'язків між країнами. [1] Дипломатія завжди була мистецтвом ведення переговорів та досягнення компромісів. Крім суто змістовної частини, важливу роль відіграють методи, які допомагають створити сприятливу атмосферу та налагодити комунікацію.

Мистецтво дипломатії базується на комплексному теоретичному підході, що охоплює політологію, міжнародне право, соціологію та культурологію. Зокрема, класична теорія міжнародних відносин, відома своїми реалістичними та ідеалістичними орієнтаціями, надає основні поняття про взаємодію держав і досягнення міжнародного співробітництва. Крім того, теорія зовнішніх відносин дозволяє нам зрозуміти роль дипломатії в глобальних і регіональних конфліктах і у вирішенні міжнародних криз.

Дипломатичні прийоми є ключовим елементом дипломатії.[2] Вони є не лише засобом вираження поваги та привітності, але і важливим інструментом для досягнення політичних, економічних та культурних цілей. Розуміння природи дипломатії та її ефективне використання — це більше, ніж просто набір можливостей. Це методи, які не тільки враховують формальні норми етикету, але й вимагають від дипломатів уміння розшифровувати термінологію, розуміти культурні особливості та адаптуватися до непередбачуваних ситуацій. Дані комунікації - невід'ємна частина роботи дипломата. Вони допомагають встановити довірливі стосунки, обмінятися думками та знайти спільну мову. Майстерне володіння цими прийомами - це ознака професіоналізму та запорука успіху в переговорах.

Дипломатія є складним та важливим аспектом міжнародних відносин. Дипломатичні відносини базуються на взаєморозумінні, довірі та взаємовигідності між усіма державами. У світі, що стикається зі складними викликами та постійними змінами, мистецтво дипломатії залишається важливим механізмом забезпечення міжнародного порядку та сприяння стабільності та розвитку. Високий рівень професіоналізму, який вимагається від дипломатів, включає в себе не лише знання політичних процесів та міжнародного права, але й уміння ефективно спілкуватися, розуміти та враховувати культурні різноманітності та нюанси взаємодії між націями. Мистецтво дипломатії продовжує еволюціонувати, адаптуючись до нових реалій та викликів, таких як глобальні пандемії, кліматичні зміни та кібернетичні загрози. Це вимагає постійної модифікації методів та стратегій дипломатичної діяльності, а також вивчення та пошуку нових шляхів співпраці та вирішення конфліктів. Крім того, мистецтво дипломатії має потенціал сприяти розвитку толерантного та взаємоповажного світового співтовариства, де кожна країна може

реалізувати свої інтереси, не шкодячи іншим. Це передбачає активну роль у розвитку міжнародного правопорядку, захисті прав людини та розвитку демократії. Таким чином, мистецтво дипломатії залишається ключовим елементом сучасного світу, що відіграє критичну роль у забезпеченні міжнародного миру, стабільності та процвітання. Виклики та можливості, які воно надає, вимагають від держав та міжнародних організацій постійного зусилля та співпраці для досягнення спільних цілей та вирішення спільних проблем.

Список використаних джерел:

1. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація. URL: http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/mivili.pdf.
2. Дипломатичні прийоми. URL: https://pidru4niki.com/12090810/etika_ta_estetika/diplomatichni_priyomi.

Лендел Олександра Владиславівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Залізнюк Вікторія Петрівна, доктор наук з державного
управління, доцент, професор кафедри світової економіки
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНИЙ РИНОК КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми. Актуальність роботи викликана досить стрімким розвитком ринку, особливо в умовах сучасної глобалізації, що призводить до збільшення консалтингових організацій, підвищення конкурентоспроможності, що має наступні наслідки, такі як загальний розвиток галузі та економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток управлінської науки другої половини XIX ст. позначений іменами Фредеріка Тейлора, Генрі Ганта, Харрінтона Емерсона, Френка і Ліліан Гілберт та іншими [7]. Серед закордонних і вітчизняних науковців та експертів, які досліджували особливості консалтингової діяльності у своїх працях, варто виокремити: О. С. Марченко [5], Т. Г. Дудар [2], О. С. Виноградова, Н. О. Євтушенко [1], Н. В. Грищенко [4], М. та ін.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний консалтинг – це вид міжнародної діяльності у сфері послуг, яку здійснюють спеціалізовані компанії одних країн у вигляді надання порад державам, виробникам, продавцям і покупцям інших країн з широкого кола питань економічної діяльності, а також яку здійснюють спеціалізовані компанії одної країни у вигляді порад з питань зовнішньоекономічної діяльності підприємствам з цієї ж країни [6]. Основне завдання консалтингу полягає в представленні консультантами допомоги клієнтським організаціям у вирішенні складних задач та питань управління задля оптимізації роботи підприємства, підвищення його продуктивності та функціонування, задля економічного розвитку. Консультант та клієнтська організація – є безпосередніми суб'єктами міжнародного консалтингу. Ними можуть бути окремі особи, підприємства, транснаціональні корпорації, міжнародні організації. А навпаки об'єктами консалтингу є виробнича структура організації, процес формування та реалізація стратегії розвитку, підтримка інноваційних проєктів, мотивація та винагорода організаційних працівників, формування культури підприємства, удосконалення навичок роботи працівників, впровадження новіших методів управління тощо – будь-яка зі сфер роботи підприємства, в яких клієнтська організація отримує послугу консалтингу від консультанта. Дана консультаційна послуга – є продуктом консалтингової діяльності. Її можна виокремити, як специфічний вид товару. На теперішній час можна виокремити чотири найбільших у світі компаній, що надають аудиторські та консалтингові послуги. Вони відомі під назвою – «Велика четвірка» аудиторських компаній, які працюють на ринку більше 100 років у вузькоспеціалізованих напрямках та в різних секторах економіки.

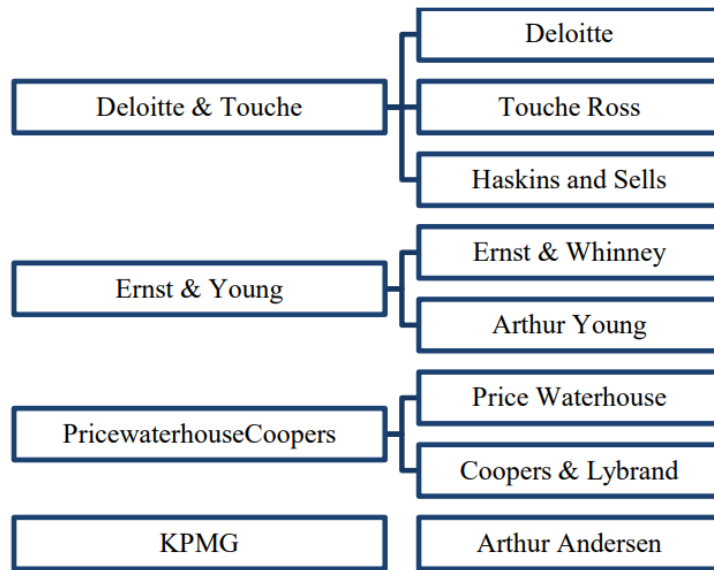

Рис. 1. Історія становлення «Великої четвірки» аудиторських компаній
 Джерело: [3]

Зростання міжнародного ринку консалтингових послуг можна відмітити від другої половини ХХ-го століття, а саме з 1970-х до 1990-х років через причину високого попиту на стратегічні послуги та операційне управління. Станом на 2011 рік консалтингова галузь оцінювалась в 205 мільярдів доларів США. Протягом одинадцяти років, станом на 2023 рік, міжнародний ринок консалтингових послуг зріс до 347,92 мільярдів доларів США.

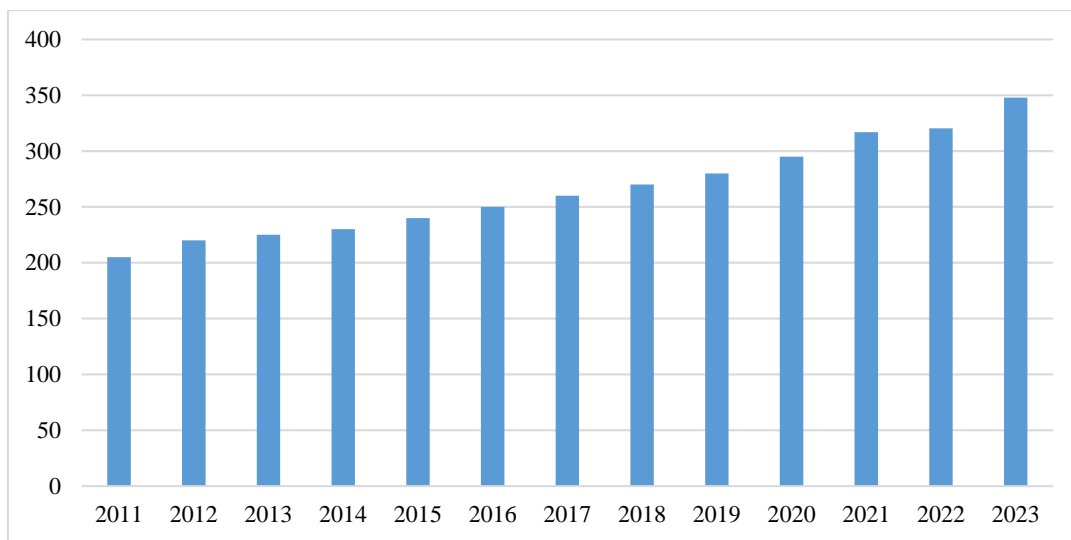

Рис. 2. Оцінка консалтингової галузі, млрд. дол. США
 Джерело: [8]

Серед суб'єктів господарювання світового консалтингу можна виділити, як великі, середні та маленькі підприємства, так і консультантів-фрілансерів. Найбільшу частину з них, а саме 85% складають саме консультанти-фрілансери, проте решта фірм отримують понад 90% прибутку галузі. Більшість суб'єктів консалтингу продовжують працювати, незважаючи на всесвітню пандемію, що

спричинила нестабільність ринку і війну на території України. До основних проблем розвитку міжнародного ринку консалтингу, які його гальмують, окрім вже вищевказаних форс мажорних ситуацій (пандемія та війна) відноситься збільшення конкуренції на ринку, недостатня кваліфікація працівників консалтингових організацій, збільшення вимог від клієнтів, зменшення вартості на послуги тощо. Ці загальні проблеми стосуються, загалом, як міжнародного ринку, так і українського. Через це варто виділити міжнародні тенденції, які нині присутні на міжнародному ринку консалтингових послуг, що спричинюють майбутній розвиток галузі. До них відносяться діджиталізація, індивідуальні рішення для кожного клієнта, створення стратегій всередині компаній, збільшення інвестицій консалтингових фірм, практика реструктуризації тощо.

Висновки. Міжнародний ринок консалтингових послуг має стрімкий розвиток з початку свого формування через швидше економічне зростання. Наступні роки оцінюються тільки в збільшенні обсягів міжнародного консалтингового ринку за допомогою створення нових напрямків його діяльності (поява нових, покращення якості роботи консультантів, зміна моделі оплати наданих послуг та ціноутворення, посилення співпраці між різними фірмами та організаціями).

Список використаних джерел:

1. Виноградова О. В., Євтушенко Н. О. Концептуальна модель консалтингової взаємодії підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2018. № 1. С. 20–26.
2. Дудар Т. Г. Напрями розвитку консалтингу в системі підприємницької діяльності. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2013. № 5. С. 21-26.
3. Дунська А. Р. Слюсаренко Ю. Ю. Особливості управління людськими ресурсами в діяльності міжнародних консалтингових підприємств. Інфраструктура ринку. Випуск 37. 2019. С. 507-514.
4. Грищенко Н. В. Класифікаційна ідентифікація консалтингових послуг на світовому ринку. Економічний дискурс. 2018. № 1. С. 7–16.
5. Марченко О. С. Консалтингові ресурси національних інноваційних систем. Економіко-теоретичний аналіз: монографія / О. С. Марченко; Харків. нац. ун-т ім. В. Н Каразіна. Харків: Право, 2008. 280 с.
6. Охріменко О. О., Кухарук А. Д. Міжнародний консалтинг. Навчальний посібник – К.: НТУУ «КПІ», 2016. – 184 с.
7. Виникнення та тенденції розвитку інституту консультування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://buklib.net/books/22238/>.
8. Global consulting market size. Statista. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.statista.com/statistics/466460/global-management-consulting-market-size-by-sector/>.

СЕКЦІЯ 8.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Кирстя Максим Віталієвич, курсант II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Серафимова Олена Миколаївна, викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

EVOLUTION OF THE CONCEPTS OF «STATE» AND «LAW»: FROM ANCIENT IDEAS TO MODERN CONCEPTS

The evolution of the concepts of "state" and "law" represents a fascinating journey into the world of ancient civilizations, where constant transformations of ideas, values, and institutions took place. From ancient ideas about political formations and norms of coexistence to modern concepts of state organization and the legal system, this path is marked by the continuous development and influence of various cultural, philosophical, religious and political currents.

It is worth noting that in the ancient world, ancient concepts of "state" and "law" reflected complex social and political structures. In Greece, the concept of a "polis" reflected a city-state where citizens took an active part in political life and had common interests and laws. In the Roman Empire, the concept of "republic" indicated a form of government where power was divided between various institutions and mechanisms of control. The role of legislation and moral norms in the formation of the state and law was important, determining the basic principles and order in society, as well as establishing the limits of power and rights of citizens[1].

During the Middle Ages, ideas about the "state" and "law" were significantly influenced by the feudal system. The feudal system was characterized by interdependence between feudal lords and peasants, and power was distributed among feudal lords based on loyalty and military obligations. Religious ideas greatly influenced the formation of legal norms in the Middle Ages, in particular, the Catholic Church established its canonical laws that regulated many aspects of life. In addition, laws and rites were considered important sources of law in medieval Europe, they reflected the traditions and customs of society and provided regulation of social relations and power structures.

Philosophical and legal ideas of the Middle Ages had a theocratic orientation. Christian teaching completely changed medieval law, which was based on the following principles: theocentrism (monotheism, monotheism), creationism, anthropocentrism, humanism, personalism, equality and justice, responsibility and free will. [1]

One of the most famous philosophers of the Renaissance was Niccolò Machiavelli. In the works «The State» and «Reflections on the First Decade of Titus Livius», Machiavelli considers the state as a political state of society: the relationship between the

ruling and the ruled, the presence of a correspondingly arranged and organized political power, institutions, and laws. Machiavelli calls politics an «experiential science» that explains the past, guides the present, and is able to predict the future. [2]

Plato expressed the essence of his thoughts in the work "The State". The scientist believed that the state should be run by gifted and highly moral people who are able to think through and solve the problem philosophically. The thinker considered justice to be the defining principle of the ontology of the state. Guided by justice, the state solves the most important tasks facing society: protecting people, providing them with material, socio-economic values and benefits, creating conditions for their creative and cultural development. [3]

The era of supporters of natural law reflects the anti-feudal and anti-absolutist mood of educated sections of society. Thinkers of this period believed that the main goal of society is the achievement of human happiness, which is based on the principles of reason. Famous representatives of the Enlightenment were Voltaire and Charles Montesquieu.

We consider it necessary to note that the transition to modern concepts is reflected in the political theory of the Enlightenment era, which emphasized the importance of reason and individual human rights. The influence of the French and American revolutions on the formation of modern legal systems was manifested in the establishment of the principles of democracy, constitutional law and equality before the law. The importance of human rights and civil liberties in modern states has become a central theme, defining the basic principles of the legal system and protecting the interests of individuals before the state.

Considering the above, it can be concluded that the evolution of the concepts of «state» and «law» reflects not only the formation of political and legal systems in different eras, but also the influence of cultural, philosophical, religious and political currents on their development. From ancient ideas about the polis and the republic to modern concepts of democracy and human rights, this path is full of transformations and innovations. Political and legal theories reflect the constant struggle for principles of justice, power and individual rights that form the basis of today's legal and political landscape. It is important to study this path in order to better understand the current challenges and prospects for the development of the state and law in the future

References:

1. Семенов В. (2018). Мислителі епохи Відродження про природу та роль конфлікту // Історія зарубіжної конфліктології. Т. I. 538 с.
2. Платон. (2000). Держава / пер. З давньогр. Д. Коваль. К.: Основи. 120 с.
3. Пилипишин П. (2020). Філософсько-правові принципи Середньовіччя як фундамент християнського індивідуалізму. Підприємництво, господарство і право. № 7. С. 270–275.

Зацарна Анастасія Володимирівна, здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шаповалова Катерина Генадіївна, доктор філософії
в галузі «Право», старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін,
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ

Протягом останніх років у правовому полі європейських держав спостерігається чітка тенденція зростання уваги до ролі альтернативних способів урегулювання юридичних спорів у загальній системі вирішення юридичних конфліктів. Традиційно до альтернативних способів відносяться такі, в яких не задіяні державні органи чи посадові особи, наділені владними повноваженнями: переговори, медіація, примирні процедури (у тому числі примирні та погоджувальні комісії), третейські суди та міжнародні арбітражі, міні-суди тощо [1, с. 80].

Вітчизняний та міжнародний досвід свідчить, що запровадження альтернативних методів врегулювання спорів поряд із системою правосуддя є найефективнішою передумовою вирішення правових конфліктів та спорів. Більше того, на сьогодні система правосуддя в Україні має низку істотних недоліків: велика завантаженість судів, тривалість і складність судового процесу, значні судові витрати, недостатня розвиненість механізмів змагальності та рівності сторін у процесі, гласність судового розгляду, що призводить до розголошення конфіденційної інформації, брак загальноприйнятих критеріїв справедливості. За таких умов альтернативні способи вирішення конфліктів набувають все більшої актуальності у національній правовій системі і це питання та потребує вивчення і досвіду інших європейських держав.

Усі країни Європейського Союзу, крім Франції, дозволяють використовувати засоби урегулювання конфліктів (альтернативні процедури вирішення спорів, або ADR (Alternative Dispute Resolution)) до розгляду справи по суті. У вузькому сенсі ADR передбачає залучення третіх сторін для примирення, посередництва та арбітражу до судового слухання. Це можуть бути дії юридичного органу, часто судді, безпосередньо перед засіданням для досудового врегулювання питання. Крім того, допускається призначення державних фахівців або приватних експертів – або після подання заяви, але до призначення судового засідання, або до подання позову. Такі альтернативні процедури вирішення спорів, пов'язані з судовим процесом, називаються «судовими ADR». У деяких країнах підкреслюється важливість ролі соціальних партнерів на робочих місцях, що дозволяє працівникам вирішувати спори на рівні ради підприємства або подібного органу, передбаченого колективним договором. Такі заходи називаються «позасудовими ADR» [2, с. 133].

Загалом, розрізняють п'ять видів альтернативних процедур вирішення спорів:

1) Примирення: Третя сторона діє лише як посередник, підтримуючи обмін інформацією між конфліктуючими сторонами та заохочуючи їх до примирення.

Посередник заслуховує кожну зі сторін (зазвичай особисто, але іноді за допомогою телефонного зв'язку) і намагається знайти рішення, яке задовольнить обидві сторони.

2) Медіація: Третя сторона – медіатор – допомагає двом або більше особам досягти згоди у вирішенні спору. Існує два види медіації. Один тип схожий на процедуру примирення, де медіатор зустрічається зі сторонами або розглядає їх письмові заяви і потім виносить необов'язкове рішення чи рекомендацію, часто у письмовій формі.

Директива Європейського Парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських справах» 2008/52/ЕС визначає медіацію як структурований процес, незалежно від його назви, в якому дві або більше сторони намагаються добровільно досягти домовленості щодо врегулювання свого спору за участю медіатора [3, с. 195].

3) Арбітраж: Третя сторона розглядає подані заяви від кожної сторони і виносить рішення, яке є обов'язковим для виконання

4) Інспектори з питань праці чи омбудсмени: У деяких країнах, таких як Угорщина, Нідерланди, Норвегія та Румунія, діє інститут спеціалістів-експертів, відомих як інспектори з питань праці та/або омбудсмени. Приватні компанії іноді призначають омбудсменів для розгляду індивідуальних спорів безпосередньо на робочому місці, як це робиться в Ірландії. У деяких країнах омбудсмен призначається державою для розгляду конкретних типів спорів, наприклад, випадків дискримінації

5) Позасудові ADR: Ці альтернативні способи вирішення спорів передбачають участь соціальних партнерів у переговорах, вирішенні існуючих проблем та/або використанні процедур розгляду скарг і дисциплінарних правопорушень. Справа розглядається, приймається рішення, і часто передбачається можливість подати апеляцію – усе це на робочому місці або на рівні сектору та/або регіону [4].

Прихильники цього інструменту часто посилаються на успішний досвід використання альтернативних методів вирішення спорів (ABC) у США, де понад 90% суперечок вирішуються через медіацію та інші методи. Понад 2000 юридичних фірм зобов'язалися пропонувати сторонам медіацію. Компанії часто включають у контракти та трудові угоди положення щодо медіації, яке передбачає обов'язкову процедуру до звернення до суду. Це значно розгружає суди від великої кількості справ, які інакше можуть затягуватися на роки [5, с. 18].

Отже, ABC - це набір прийомів та методів вирішення спорів поза судом, які допомагають сторонам досягти взаємоприйнятної угоди. У всьому світі застосовуються альтернативні форми вирішення правових конфліктів, які є альтернативою офіційному судочинству. У багатьох випадках ABC є більш прийнятним способом вирішення конфліктів, оскільки він не вимагає значних фінансових та організаційних витрат від учасників суперечок. Основна перевага ABC полягає у тому, що він дозволяє відсіяти правові спори, які дійсно потребують судового розгляду, від тих, які можуть бути вирішені без суду.

Список використаних джерел:

1. Кравцов С. О. Альтернативні способи вирішення спорів як невід'ємна частина права доступу до правосуддя. Матеріали круглого столу, присвяченого 105-й річниці від дня народження видатного вченого у галузі цивільного процесуального права, доктора юридичних наук,

- професора Семена Юлійовича Каца (м. Харків, 15 груд. 2020 р.) : тез. доп. Харків, 2020. С. 78-83.
2. Дрозд О. Ю. Зарубіжний досвід застосування медіації та інших альтернативних процедур вирішення спорів. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 133-136.
 3. Цувіна Т.А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства : збірник наукових праць. 2017. С. 195-200.
 4. EurWORK (2010). Individual disputes at the workplace: Alternative disputes resolution. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2010/individual-disputes-at-the-workplace-alternative-disputes-resolution>.
 5. Апалькова І. С. Медіація в Сполучених Штатах Америки. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів: матеріали круглого столу (Одеса, 29 березня 2021 р.). 2021. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14491>.

Богдан Дарина Олександрівна, курсантка 3 курсу групи ДР-141

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач

кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

ВИДИ, ОЗНАКИ ТА УЧАСТЬ ТРЕТІХ ОСІБ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Цивільний процесуальний Закон України стверджує, що в судових справах фігурантами є сторони, третя особа, а також представники сторін та третьої особи [1]. У цивільному судочинстві треті особи стають суб'єктами правовідносин з метою захисту суб'єктивних прав та законом охоронюваних інтересів, що включає як фізичних, так і юридичних осіб. Вони вступають в існуючий судовий процес між основними учасниками цивільного судочинства з метою захисту своїх прав та інтересів [2, с. 96].

Участь третіх осіб у цивільних справах обумовлена тим, що спір, безпосередньо чи опосередковано, торкається інтересів цих осіб, хоча вони не пред'являють самостійних вимог. Участь третіх осіб у справі виступає формою захисту їхніх прав і інтересів, пов'язаних із конфліктними правовідносинами.

Третя особа, визначена як особа з істотними юридичними інтересами, участь якої у судових процедурах є суттєвою. Істотно-правовий інтерес полягає в тому, що судові рішення може порушити матеріальні права третьої особи або послужити підставою для подання позову [3, с. 206]. Цей інтерес обумовлений тим, що третя особа може бути учасником конкретного матеріального правовідношення, що розглядається у суміжних цивільних справах, і виявляється в її сподіваннях отримати результат позову для захисту інтересів, які є предметом суперечливих правовідносин.

З точки зору змісту та характеру, матеріально-правовий інтерес третьої особи, що подає самостійний клопотання щодо предмета спору, співпадає з інтересами сторін, оскільки вони, беручи участь у судовому процесі, мають процесуальний статус позивача. В порівнянні з суб'єктивним правом, процесуально-правовий інтерес є функціональною характеристикою залученої особи, оскільки його досягнення передбачає певний процесуальний результат у вигляді відповідного судового рішення, що відповідає функціональній меті участі суб'єкта у цивільному судочинстві [4, с. 34].

Відповідно до Цивільно-процесуального кодексу України, у судових справах сторони поділяються на дві категорії: відповідач, який висуває самостійний позов щодо предмету спору, та третя особа, яка не пред'являє самостійних вимог щодо предмету спору. Закон визначає ці дві групи третіх осіб як учасників справи, обдарованих законними правами та інтересами. Треті особи, які висувають самостійні вимоги стосовно предмету спору, та ті, які не роблять цього, мають спільні риси: по-перше, наявність матеріально-правових інтересів, які виявляються у поданні або самостійного позову або лише процесуального інтересу, що може вплинути на судові рішення; по-друге, участь у справі вже після визначення

предмету спору сторонами; по-третє, вступ до справи до винесення судового рішення [3, с. 60].

Третя особа, яка пропонує самостійні вимоги щодо предмету позову, має більше зацікавленість і виступає як учасник спірного матеріального правовідношення. Згідно з українським законодавством, третя особа, яка висловлює своє самостійне клопотання щодо предмету спору, має право в будь-який момент до завершення судового розгляду вступити у справу та подати цивільний позов проти сторін [4, с. 51].

Треба також враховувати норми права, які стверджують, що в разі подання третьою особою самостійної позовної заяви після початку судових дебатів, яка стосується предмету спору, суд поверне заявнику цей документ. У випадку, якщо третя сторона має право вимагати предмету спору, вона може подати клопотання щодо всього або частини предмету цивільного спору. Таким чином, задоволення цивільно-правової вимоги позивача означатиме відмову суду в прийнятті самостійного позову щодо предмету спору для задоволення всієї або частини його позовних вимог.

Третя особа, яка подає самостійне клопотання щодо предмету спору, може обмежитися порушенням цивільного позову лише проти тієї сторони, на користь якої суд виніс позитивне рішення, що створює загрозу порушення або загрозу правам та інтересам сторін. Участь третьої особи з правом висування самостійних вимог щодо предмету спору характеризується наступними ознаками: вступ у розпочатий процес; вступ до процесу до завершення судового розгляду; є суб'єктом значущого спірного правовідношення; вступає у процес добровільно та активно; втручається у вже виниклий спір; її інтереси, як правило, суперечать інтересам обох сторін; висуває самостійні вимоги стосовно предмету спору; захищає свої інтереси в процесі, які мають особистий характер; вступає у процес поданням позову проти однієї чи обох сторін [2, с. 6].

Участь третіх осіб, які не висувають самостійних претензій до предмета спору, має свої особливості. Їхні інтереси вирішуються в рамках норм матеріального права, і вони активно захищають свої права в справі. Вони користуються загальними правами, які надані всім учасникам судового процесу, і їхня участь сприяє швидкому вирішенню суперечливих питань. Треті особи мають право взяти участь у судовому процесі або відмовитися від цього права на будь-якій стадії розгляду справи. Якщо третя особа, яка не має самостійних вимог до предмета спору, вирішить припинити свою участь, її все одно слід розглядати як учасника процесу, оскільки вона брала участь у процесі.

Сторонам, а саме позивачу чи відповідачу, дозволено залучати треті особи, які не пред'явили самостійних претензій до предмета спору. Ці треті особи можуть вступати в процес без подання позову та активно брати участь в судовому процесі за клопотанням сторін або інших зацікавлених осіб. Частина друга статті 35 Цивільно-процесуального кодексу України визначає коло та обсяг прав третіх осіб, які мають можливість подавати клопотання щодо участі в судовому процесі [2, с. 35-36]. Зазвичай обидві сторони зацікавлені у привертанні третіх осіб до своєї справи, оскільки це дозволяє вирішити питання, які не потребують повторного доказу в разі подання позову стороною до такої особи, залученої як третя сторона.

У висновку можна зазначити, що при розгляді цивільної справи може

виникнути ситуація, коли третя особа, яка не має самостійних претензій до предмета спору, виявиться залученою до цивільного процесу помилково. В такому випадку обґрунтованим вважається рішення суду винести постанову, якою цю третю особу звільнуть від участі в розгляді справи.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
2. Божко, М. В. Щодо поняття третіх осіб як учасників цивільних справ позовного провадження у цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 1.78 2023. 147-151.
3. Куницький Є. В. Мирова угода як форма примирення сторін у цивільному процесі. Право і суспільство 2020. С. 68-74.
4. Пасайлюк, І.В. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в цивільному процесі України. ЛНУ імені Івана Франка. Львів, 2021. С. 40.

Підпригора Владислав Віталійович, здобувач вищої освіти першого (бакалавратського) рівня Юридичного факультета *Національний авіаційний університет, Україна*

Науковий керівник: Миронець Оксана Миколаївна, канд. юрид. наук, доцент Юридичного факультету *Національний авіаційний університет, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА (ГЕНОЦИДУ) В УКРАЇНІ

Фактично до середини п'ятдесятих років минулого століття поняття та склад геноциду як злочину в жодному міжнародно-правовому акті визначено не було. Втім, таке явище, як геноцид, існувало протягом століть. У історичних джерелах можна знайти різні його назви – кроваві масові знищення народів, варварство тощо. Однак, як юридичний термін, це слово вперше у 1944 році сформулював та вжив у своїй книзі «Влада Осі в окупованій Європі – аналіз уряду» відомий польський юрист єврейського походження Рафаель Лемкін, до речі, народжений у Львові [1].

Сьогодні загально визнаною імперативною нормою є заборона геноциду, тому його порушення визнається одним із тяжких міжнародних злочинів. Це підтверджується Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 180(II) від 1947 року, у якій зазначено, що такий злочин тягне за собою національну та міжнародну відповідальність як окремих осіб, так і держав. Основним правовим підґрунтям для боротьби з цим злочинним явищем стала Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього, прийнята у 1948 році (далі – Конвенція 1948 р.), яка набула чинності через три роки [2].

У березні 2022 року Міжнародний Суд ООН своїм Наказом про застосування тимчасових заходів зобов'язав РФ негайно зупинити військові дії, які вона розпочала на території нашої держави [3]. При розгляді справи Україна спростовує хибне твердження Росії про її наміри "запобігти геноциду російськомовних жителів Донбасу", на що остання спирається як на підставу для вторгнення. У науці така поведінка російської влади має назву "дзеркальне звинувачення". Цей термін характеризує одну з найпоширеніших і найпотужніших ознак підбурювання, коли особа звинувачує цільову групу в тих самих чи інших злочинах, які має намір вчинити проти них промовець [4, с. 15]. Злочинець обвинувачує групу людей у злочинах, схожих на ті, які сам планує вчинити проти них. Він зображує цих людей як велику загрозу для себе і робить насильство проти них виглядом захисту і необхідності.

Реакція іноземних інституцій на Постанову про дії Росії проти України демонструється через заяви, зокрема від Комітету з питань міжнародних відносин Сенату США. У своїй резолюції вони визнали дії Росії міжнародним злочином, згідно з Конвенцією 1948 року. У травні 2023 року Парламентська асамблея НАТО також визнала злочини РФ проти України геноцидом, а ідеології російського режиму надали новий термін – «рашизм» [5]. Однак, міжнародне правосуддя не може ґрунтуватися на політичних або декларативних заявах. Для встановлення геноциду потрібні фактичні підтвержені дані.

Міжнародні прокурори протягом майже року збирали та досліджували матеріали, надані українською стороною, щодо фактів масових вбивств, зґвалтувань, катувань та нелюдського поводження з цивільними та українськими військовополоненими. Завдяки зібраним доказам 17 березня 2023 року Палата попереднього провадження II Міжнародного кримінального суду видала ордера на арешт президента РФ та уповноваженої по правам дитини при президенті РФ [6]. Ордера були видані за обвинуваченнями за скоєння воєнних злочинів згідно з Римським Статутом. Ордери стосувалися воєнних злочинів, зокрема незаконної депортації чи переміщення осіб, вчинених проти українських дітей. Ці злочини є основою для обвинувачення у геноциді [7].

Хоча ордери видані не за геноцид, а за воєнні злочини, це є першим кроком у встановленні відповідальності. Особливу увагу приділяють примусовому переміщенню українських дітей до Росії та їх передачі російським сім'ям, що є чіткою ознакою геноциду. Попереднє провадження II Міжнародного кримінального суду також виявило ряд інших злочинів, включаючи катування, зґвалтування та систематичне насильство проти цивільного населення [8]. Відомі випадки, коли російських військових забезпечували презервативами та віагрою, заохочуючи їх до сексуального насильства, яке було систематичним та розповсюдженим [5, с. 31–32]. Це показує, що такі дії використовуються як стратегія війни.

Українська влада наголошує на протизаконності та примусовості переміщення дітей, що дозволяє говорити про елементи геноциду. Підсудність не обмежується лише президентом РФ, але також стосується інших осіб, які займають активну роль у злочинах, включаючи військових, найманців, а також пропагандистів і релігійних діячів. За переконанням американської дослідниці Крістіни Гук, вся українська нація є об'єктом геноциду [9]. Для підтвердження цього висновку вона посилається на відомі російські наративи про відсутність українців як нації та заперечення української ідентичності. І в цьому аспекті слід звернутися до документу «Рамки аналізу жорстоких злочинів», згідно з яким заперечення існування груп, що охороняються, або елементів їх ідентичності є індикатором особливого ризику геноциду [10].

Висновки. Геноцид - жахливий злочин проти людства, оскільки від зникнення навіть однієї групи населення людство значно збіднює.

Міжнародні розслідування підтвердили серйозний ризик геноциду на окупованих Росією українських територіях. Це ставить перед усіма державами зобов'язання запобігти цьому злочину за межами їх територій. Такі висновки дозволяють стверджувати, що російське суспільство несе відповідальність за пряме та публічне підбурювання до геноциду та за жорстокі акти з метою знищення української національної групи.

Доведення цього злочину є складним процесом, але перші кроки вже зроблено на шляху до розкриття всієї картини. Зокрема, Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт президента РФ за незаконну депортацію дітей з українських територій. Це є підставою для визначення дій як геноцид.

Список використаних джерел:

1. Геноцид: хронологія. Holocaust Encyclopedia | United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/genocide-timeline> (дата звернення: 06.05.2024).

2. Конвенція про запобігання та покарання злочину геноциду: ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1948 року. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf (дата звернення: 06.05.2024).
3. Allegations of genocide under the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Ukraine v. Russian Federation URL: https://icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf?fbclid=IwAR0ezJK86Q2zcTcTM_oszZOT2ZrKIJG2lfH_NDMkjT-MR9ZUEuNWyikQC2Zo (дата звернення: 06.05.2024).
4. Diamond Y., Packer J., Rosenberg Erin F. An Independent Legal Analysis of the Russian Federations Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent, may 2022. Issued: The New Lines Institute and The Raoul Wallenberg Centre for Human Rights, 47 p. URL: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/English-Report-2.pdf> (дата звернення: 06.05.2024).
5. United and resolute in support of Ukraine : Declaration 482, adopted by the Assembly at its Plenary Sitting in Luxembourg (22 May 2023). URL: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2023-05/DECLARATION%20%20482%20-%20UKRAINE%20.pdf> (дата звернення: 06.05.2024).
6. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova: Press release 17.03.2023 URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and> (дата звернення: 06.05.2024).
7. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588?find=1&text=елементи+злочину#w1_1 (дата звернення: 06.05.2024).
8. Understanding Russia's Actions in Ukraine as the Crime of Genocide / D. Azarov et al. Journal of International Criminal Justice. 2023. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqad018> (дата звернення: 06.05.2024).
9. Воєнні злочини і гуманітарна криза – наукова конференція в Гарварді розглядає, як Україні вийти з війни : міжнародна конференція в рамках програми «Дослідження сучасної України» (10 лютого 2023 р.). URL: https://lb.ua/blog/rebuilding_ukraine/546135_voienni_zlochiny_i_gumanitarna_kriza_.html (дата звернення: 06.05.2024).
10. Framework of analysis for atrocity crimes. A tool for prevention. UN, 2014. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.49_Framework%20of%20Analysis%20for%20Atrocity%20Crimes_EN.pdf (дата звернення: 06.05.2024).

Кірейчук Софія Вячеславівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародного та європейського права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Бабаєва Олександра Володимирівна, кандидатка
юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

Використання технологій штучного інтелекту (далі - ШІ) у сфері кримінальної юстиції стає все більш актуальною темою в сучасному світі. Розвиток науки, цифровізація, накопичення даних - це ті передумови, що здатні певним чином змінити вже усталені способи боротьби зі злочинністю задля встановлення справедливості у суспільстві. Дослідження міжнародної практики використання штучного інтелекту в сфері кримінальної юстиції дозволить розкрити як перспективи, так і виклики, пов'язані з цією темою.

Плахотнік О. у своїй статті зазначає, що у світі існує кілька юридичних сервісів/систем, що використовують штучний інтелект. Найбільш потужні системи працюють у судах і поліції та допомагають суддям приймати процесуальні рішення [1, с. 47-48].

Наприклад, у Сполучених Штатах Америки функціонує система COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions). Це програмне забезпечення використовує алгоритм для оцінки потенційного ризику рецидиву злочинів. Система оцінює не лише загальний ризик, а й різні фактори, які можуть вплинути на цей ризик. Наприклад, вона дивиться на такі речі, як те, чи має людина проблеми з наркотиками, чи вона відчуває соціальну ізоляцію, чи стабільне її життя. Потім система присвоює людині рівень ризику: низький, середній або високий [1, с. 48].

У Китаї штучний інтелект стає ключовим фактором у вдосконаленні досудового розслідування. Починаючи з 2016 року, китайські правоохоронні органи використовують System 206 для того, щоб оцінити докази, умови арешту, а також те, наскільки підозрюваний вважається небезпечним для суспільства. Крім того, нещодавно китайськими дослідниками був розроблений «прокурор» зі штучним інтелектом (AI «prosecutor»). За словами дослідників, ШІ-«прокурор» може висунути звинувачення з точністю понад 97 відсотків на основі усного опису справи. Програма може ідентифікувати та висунути звинувачення у восьми найпоширеніших злочинах у Шанхаї. Така технологія була протестована Народною прокуратурою Шанхая Пудун, найбільшою та найзавантаженішою районною прокуратурою країни [2, с. 556].

З вищезазначених прикладів є можливість виділити позитивні аспекти використання ШІ у сфері кримінальної юстиції, а саме: при прийнятті рішень усувається людський фактор, а значить збільшується точність та об'єктивність; економія часу; загальне полегшення процесу прийняття рішень; підвищення

ефективності роботи з боку правоохоронних органів та ін. Сукупність цих переваг сприяє боротьбі зі злочинністю. Хоча штучний інтелект має значний потенціал для оптимізації процесів у сфері кримінальної юстиції, його використання також несе за собою низку ризиків та викликів.

Не дивлячись на позитивний досвід використання ШІ, деякі з науковців висловлюють серйозні обурення щодо алгоритмів прогностичних поліцейських програм, таких як, зокрема, PredPol, через те, що вони навчені на основі "забруднених" даних. Так, наприклад, у 2010 році у Сполучених Штатах Америки Міністерство юстиції провело розслідування Департаменту поліції Нового Орлеана, яке розкрило серйозні порушення, такі як непропорційне застосування сили та націлювання на різні соціальні групи. Щоб виправити цю ситуацію, місто уклало угоду з компанією Palantir, що спеціалізується на аналізі великих даних. Проте, дослідження показало, що алгоритм не зміг очистити або виправити "забруднені" дані перед використанням. AI Now (Artificial Intelligence Now), дослідницький центр, присвячений вивченню соціального впливу штучного інтелекту, провівши дослідження в 13 різних юрисдикціях, виявив, що в 9 з них алгоритми працювали на "забруднених" даних, що загрожує ефективності поліцейської роботи в цих місцях [3].

Крім того, у відповідних джерелах зазначається, що нещодавно стало відомо, що останні декілька років правоохоронні органи та прокурори низки штатів США у розслідуванні, обвинуваченні та засудженні підозрюваних у вбивствах та інших серйозних злочинах використовували ШІ під назвою Cybercheck. Однак зараз піднімаються питання стосовно точності та надійності цього програмного забезпечення. Зауважується, що методологія його роботи є непрозорою і не пройшла незалежної перевірки [4]. На тлі дебатів щодо цієї технології впливають загальні проблеми, які пов'язані з використанням штучного інтелекту у кримінальному провадженні: відсутність прозорості в роботі ШІ у кримінальних справах та недостатня поінформованість громадян щодо його роботи; на даному етапі розвитку ШІ не є досконалим і без належного контролю може формувати хибні висновки; є ризик порушення права на приватність; перед застосуванням ШІ правоохоронними органами він має пройти належну перевірку на точність та надійність та ін.

У контексті даної теми, не менш важливим є розглянути можливість введення в дію технологій штучного інтелекту в сфері кримінальної юстиції в Україні.

Як зазначають науковці, "для застосування штучного інтелекту в судовій системі України необхідно прийняти відповідні законодавчі рішення, які будуть врегульовувати суспільні відносини у визначеній сфері діяльності людини". При цьому постає проблема, що технології розвиваються надзвичайно швидко, а правові норми важко оновлювати у такому ж темпі. Проте поступово норми законодавства України щодо регулювання суспільних відносин у сфері електронного правосуддя та штучного інтелекту відповідатимуть законодавству Європейського Союзу і в інтеграційному процесі з ЄС буде досягнута повна уніфікація та гармонізація [1, с. 53].

На думку Блізнюк В., варто звернути увагу й на інші проблеми, "які наша держава має вирішити для того щоб запровадити використання штучного інтелекту в кримінальному провадженні": відсутність чітко визначеної системи для інтеграції

ШІ; недостатня підготовка персоналу; неналежна якість і доступність даних, для навчання ШІ; бюджетні та технологічні обмеження; переконання громадськості та зацікавлених сторін у перевагах і безпеці штучного інтелекту; розробка надійних заходів безпеки даних і захисту конфіденційності, щоб запобігти витоку чи зловживанню даними тощо [5, с. 186-187].

Таким чином, можна зробити висновок, що світовій практиці відоме досить ефективно використання технологій штучного інтелекту у сфері кримінальної юстиції. Залучення новітніх технологій здебільшого допомагає правоохоронним органам здійснювати свою роботу більш якісно і швидко. Однак, варто звернути увагу і на той факт, що використання ШІ тягне за собою низку ризиків. На відміну від інших країн, які користуються технологіями штучного інтелекту у кримінальній юстиції, зокрема, у кримінальному провадженні, в Україні таке використання набуло нових значень в умовах війни. Безумовно, неможливо оцінити ту користь, яку несе застосування ШІ при розслідуванні воєнних злочинів на території нашої держави. З дослідницької роботи Матуєлене С., Шевчук В., Балтрунене Ю. відомо, що “Міністерство оборони України застосовує технологію розпізнавання обличчя Clearview AI для боротьби з дезінформацією, розпізнавання й ідентифікації загиблих і воєнних злочинців” [6, с. 32]. Із заяв Генерального прокурора України Андрія Костіна відомо, що “Офіс Генпрокурора використовує технологічні рішення від Palantir для аналізу даних, а також інструменти від Microsoft для розпізнавання голосу” [7]. При цьому варто розуміти, що будь-яка помилка у роботі цих систем може стати для України фатальною, враховуючи ту величезну кількість воєнних злочинів, які здійснюються в її межах. Отже, врахування позитивного і негативного досвіду у роботі технологій ШІ прямо впливає на результативність правоохоронних органів у розслідуванні наслідків воєнних дій в Україні.

Список використаних джерел:

1. Плахотнік О. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2019. № 4. С. 45–57. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/45-57>.
2. Демура М., Клепка Д. Перспективи застосування штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 5. С. 554–558. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/133>.
3. Herbert B. Dixon Jr. Artificial Intelligence: Benefits and Unknown Risks. The American Bar Association. URL: https://www.americanbar.org/groups/judicial/publications/judges_journal/2021/winter/artificial-intelligence-benefits-and-unknown-risks/.
4. Stelloh T. An AI tool used in thousands of criminal cases is facing legal challenges. NBC News. URL: <https://www.nbcnews.com/news/crime-courts/ai-tool-used-thousands-criminal-cases-facing-legal-challenges-rcna149607>.
5. Блізнюк, В. (2023). Можливості використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», (36), 180-189. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-22>.
6. Матуєлене С., Шевчук В., Балтрунене Ю. Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2022. № 4. С. 12–46. URL: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/1ccc7534-21b6-40e2-830d-9f65fa0e80c3/content>.
7. Берест М. Для розслідування воєнних злочинів рф Офіс генпрокурора використовує ШІ – Костін. МЕТА. URL: <https://meta.ua/uk/news/tech/94924-dlya-rozsliduvannya-voennih-zlochiv-ru-ofis-genprokurora-vikoristovue-shi-kostin/>.

Зацарна Анастасія Володимирівна, здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шаповалова Катерина Генадіївна, доктор філософії
в галузі «Право», старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін,
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ СУДОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Судова система Європейського Союзу пройшла унікальний шлях розвитку від Суду справедливості Європейського співтовариства з вугілля та сталі, який діяв у межах обмежених процедур і вузької економічної сфери, до функціонування Суду трьох Європейських співтовариств з ширшою юрисдикцією. У 1987 році був створений Суд першої інстанції, який доповнив Суд Європейських співтовариств та отримав повноваження розглядати прямі позови від приватних осіб.

З утворенням Європейського Союзу європейська інтеграція перейшла на новий етап, і юрисдикція Суду справедливості Європейського Союзу поступово розширювалася на нові сфери правовідносин. З набуттям чинності Ніццьким договором судова система ЄС була доповнена третьою ланкою – спеціалізованими судами для розгляду окремих видів позовів або справ в особливих галузях. У результаті було створено Трибунал з питань цивільної служби ЄС, який функціонував до 1 вересня 2016 року, що призвело до перерозподілу юрисдикції всередині системи. Сьогодні, після Лісабонських змін, судова система ЄС складається із Суду справедливості та Загального суду (колишній Суд першої інстанції) [1, с. 9].

Відносини в межах Європейського Союзу є динамічними, тому практика Суду ЄС не може залишатися незмінною. Суд ЄС іноді змінює підходи до вирішення однакових питань. З одного боку, враховуючи, що відповідно до установчих документів Суд ЄС не зобов'язаний дотримуватись своїх попередніх рішень, відхід від попередньої практики є допустимим. Однак, з іншого боку, такі зміни порушують принцип правової визначеності, оскільки однаковість застосування права є ключовим елементом цього принципу. У цьому контексті варто звернутися до Доповіді Європейської комісії «За демократію через право», схваленої на 86-му пленарному засіданні. В абзаці 49 зазначено, що «потреба у визначеності не означає, що норми права повинні застосовуватися з такою негнучкістю, що унеможлиблювала б врахування імперативів гуманності і справедливості». [2, с. 179].

Європейський суд правосуддя підтвердив правило, згідно з яким будь-які спори між державами-членами ЄС з питань, що належать до відання Європейського Союзу, можуть розглядатися лише судовими інстанціями Союзу. Це загальне правило закріплене в установчих договорах Європейського Союзу. Враховуючи прецедентні рішення попередніх справ [3], Суд уточнив це правило: будь-яке

рішення міжнародного суду з питань, пов'язаних з компетенцією Союзу, незалежно від того, чи йдеться про виняткову компетенцію і обсяг врегулювання правом ЄС, не має юридичної сили на території ЄС і не породжує жодних юридичних наслідків для суб'єктів європейського права [4]. Суд ЄС встановив, що тільки він має виняткову юрисдикцію з питань застосування та тлумачення права ЄС, включаючи норми міжнародного права, які стали частиною правопорядку ЄС, як наприклад, Конвенція ООН з морського права 1982 року.

У своїй діяльності Суд ЄС виконує функції міжнародного, конституційного і частково адміністративного суду.

Як міжнародний суд, він вирішує суперечки між державами-членами щодо об'єкта установчої угоди, а також між державами-членами та інститутами ЄС. Якщо держава-член не виконує рішення Суду ЄС, до неї можуть бути застосовані санкції у формі одноразових сплат або штрафів.

Як конституційний суд, Суд ЄС розглядає законність актів, прийнятих спільно Європарламентом і Радою, актів Ради, Комісії та Європейського центрального банку, за винятком рекомендацій та висновків, а також актів Європарламенту, що мають правові наслідки для третіх сторін. Він також уповноважений робити висновки щодо відповідності міжнародних угод, укладених між ЄС та третіми країнами чи міжнародними організаціями.

Як адміністративний суд, Суд ЄС має юрисдикцію у спорах між ЄС та його службовцями, а також у справах щодо відшкодування збитків, заподіяних інститутами ЄС або їх службовцями під час виконання ними своїх обов'язків.

Суд ЄС розглядає лише правові питання, передані йому на розгляд, і не уповноважений вирішувати питання факту чи застосовувати право до фактів. Це належить до компетенції національних судів, як і тлумачення національного права. Суд ЄС може заявити, що певна норма має прямий ефект, а також що право ЄС має пріоритет над національним правом держав-членів, але не може вирішувати, чи суперечить конкретне положення національного права праву ЄС, і тим більше не може оголошувати його недійсним. Це повинні робити національні суди.

Процес розгляду справ у Суді ЄС включає кілька стадій:

1. Сторони подають письмові заяви та докази.
2. У деяких випадках, після письмового етапу, проводяться усні слухання, де сторони можуть виступити перед суддями.
3. Суд виносить своє рішення, яке є обов'язковим для виконання.

Отже, рішення Суду ЄС мають велике значення для забезпечення однакового застосування права ЄС у всіх державах-членах. Вони допомагають формувати та розвивати правову систему ЄС, впливаючи на різні сфери життя, від економіки та торгівлі до соціальних та екологічних стандартів. Завдяки механізмам вирішення спорів Суд Європейського Союзу забезпечує правову єдність, підтримує верховенство права та захищає права громадян і суб'єктів господарювання в межах ЄС.

Список використаних джерел:

1. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія / Т. В. Комарова. Харків: Право, 2018. 528 с.

2. Верховенство права. Доповідь № 512/2009. Європейська Комісія «За демократію через право». Право України. 2011. № 10. С. 168–184.
3. C-53/96 Hermès [1998] ECR I-3603, paragraph 33, Joined Cases C-300/98 and C-392/98 Dior and Others [2000] ECR I-11307, paragraph 33, and Case C-13/00 Commission v Ireland [2002] ECR I-2943.
4. COMMISSION v IRELAND. JUDGMENT OF THE COURT (Grand Chamber) of 30 May 2006 in Case C-459/03. URL: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de134925dbe8c042c3b72a9918695ea10f.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Pb38Pe0?text=&docid=57551&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&oc=first&part=1&cid=423728>.

Ярош М.В., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Миронець О.М., канд. юрид. наук,
доцент Юридичного факультету
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ГЕНОЦИД ЯК МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН

Ця тема є вкрай актуальною в контексті міжнародного права та прав людини. Геноцид - це один з найтяжчих злочинів проти людства, що порушує основні принципи гуманізму та міжнародного права. Дослідження цієї теми дозволяє визначити правові аспекти кваліфікації геноциду, включаючи визначення критеріїв, відповідальності за цей злочин, а також питання притягнення до відповідальності осіб, які брали участь у геноциді. Таке дослідження сприяє покращенню міжнародного правопорядку та захисту прав людини в умовах, коли конфлікти та насильство є актуальними проблемами світового співтовариства.

Криміналізація найтяжчих міжнародних злочинів є важливим кроком у забезпеченні відповідальності за ці злочини та запобіганні їх вчиненню у майбутньому. Особливою проблемою є захист осіб під час збройних конфліктів, коли ці особи стають особливо вразливими перед порушенням їх прав та гідності. Розвиток науково-технічного прогресу в ХХІ столітті створює нові можливості для захисту прав людини та вдосконалення міжнародно-правових механізмів для надання такого захисту.

Конфлікт в Україні дійсно призвів до великої кількості страждань та порушень прав людини. Злочини проти цивільного населення, такі як обстріли, бомбардування житлових кварталів, шкіл і дитячих садків, а також атаки на критичну інфраструктуру, є неприпустимими і порушують міжнародне гуманітарне право. Важливо, що ці порушення документуються та стають матеріалами для міжнародного та українського правосуддя. Проте, як ви зазначаєте, є проблеми з обробкою і збереженням доказів, а також недостатня увага до безпеки свідків і потерпілих.

Громадські організації відіграють важливу роль у цьому процесі, але їхню роботу слід підтримувати та забезпечувати відповідними ресурсами та захистом для учасників. Необхідно також забезпечити захист конфіденційності інформації, зібраної громадськими організаціями у процесі їхньої діяльності.

Ці дві концепції, хоч і мають різну правову природу, а саме *jus cogens* і *erga omnes*, все ж взаємодіють у контексті воєнних злочинів, зокрема у сфері захисту прав людини, що проявляється у протистоянні серйозним правопорушенням, визначеним міжнародним правом [1, с. 242].

Масовість шкоди, завданої цивільному населенню, не є достатнім доказом для встановлення у злочинних діях складу злочину проти людяності. Для цього потрібно довести наявність наміру взяти участь у систематичних нападах на цивільне населення. Наприклад, попри публічну інформацію про шкоду, завдану цивільному населенню після перших атак на об'єкти енергетичної інфраструктури, збройні сили держави-агресора все одно продовжували завдавати удари. Це свідчить про те, що цивільне населення й було об'єктом цілеспрямованого нападу.

Щодо кваліфікації геноциду як міжнародного злочину, слушною є думка, що у загальноприйнятому міжнародному праві – міжнародний злочин це протиправне діяння держави, яке порушує міжнародні зобов'язання, принципи й норми міжнародного права, що мають вагоме значення для забезпечення миру, захисту прав людини, та інтересів міжнародної спільноти загалом. До таких відносять злочини проти миру та людства, військові злочини та геноцид [2, с. 134].

Можна зазначити, що встановлення факту масової шкоди, завданої цивільному населенню, є лише першим кроком у визначенні злочину проти людяності. Для повного усвідомлення ситуації необхідно аналізувати наміри та дії сторін конфлікту на протязі тривалого періоду, щоб встановити патерн систематичних нападів на цивільне населення. Такий підхід дозволяє визначити відповідальних за злочини проти людяності та прийняти необхідні заходи для приведення їх до відповідальності перед міжнародним співтовариством.

Аналіз норм міжнародного права, зокрема міжнародного кримінального права і міжнародного гуманітарного права, щодо злочинів проти людяності, підтверджує необхідність і доцільність прийняття норм та заходів реагування світовою спільнотою в окремих ситуаціях щодо злочинів проти людяності, зокрема в нагальній ситуації, яка склалася в Україні, що сприятиме подальшому вдосконаленню норм міжнародного права. Сучасні положення щодо воєнних злочинів у гуманітарних нормах *jus cogens* відображаються як у нормах міжнародного гуманітарного права, зокрема у Женевських конвенціях 1949 року та Додаткових протоколах до них з 1977 року, так і в нормах міжнародного кримінального права, зокрема у Римському статуті Міжнародного кримінального суду. Цей статут є спробою об'єднати договірний механізм, заснований на юрисдикції держав-учасниць, з імперативною юрисдикцією від імені світового співтовариства. Злочини проти людяності потребують такого договірного регулювання та об'єднаних зусиль щодо кваліфікації вказаних дій [3].

Висновок за темою полягає в тому, що геноцид є одним з найтяжчих порушень міжнародного права, який супроводжується масовими злочинами проти людяності. Дослідження цієї теми дозволяє краще зрозуміти природу, обсяг і наслідки геноциду, а також визначити способи протидії цьому страшному явищу. Важливо наголосити, що кваліфікація геноциду як міжнародного злочину має велике значення для забезпечення справедливості та запобігання масовим порушенням прав людини в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Грушко М. В. Воєнні злочини як міжнародні злочини *jus cogens*. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. No 1. С. 241-244.
2. Кассезе І. Г. Геноцид як міжнародний злочин. 2020. С. 133-135.
3. Грушко М. В. 2023. Воєнні злочини та злочини проти людяності як міжнародні злочини порушення норм *jus cogens*: питання кваліфікації. Академічні візії, (19). URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/743> (дата звернення: 10.05.2024).

Богдан Дарина, здобувачка вищої освіти 3 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

Чернишов Максим, здобувач вищої освіти 3 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

Науковий керівник: Телійчук Віталій, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі, де злочинність постійно мутує і адаптується до нових умов, правоохоронним органам необхідно постійно зберігати ініціативу. Цивілізованому світові і правоохоронним структурам слід завжди пам'ятати, що злочинний елемент постійно розвивається і вдосконалює свої методи. Використовуючи сучасні технології та новітні методи, злочинці постійно шукають нові шляхи вчинення кримінальних правопорушень.

Для того щоб ефективно протистояти цьому негативному явищу, правоохоронні органи повинні бути на крок попереду. Особливо це стосується розкриття і розслідування серійних та особливо тяжких злочинів, які становлять найбільшу загрозу суспільству. Кримінальний аналіз, зокрема оперативний, став необхідною складовою для впровадження технологічних інновацій, які дозволяють швидко використовувати нові програмні ресурси та аналітичний інструментарій [1, с. 7].

Одним з ефективних засобів, наданих законодавством для боротьби з злочинністю, є негласні слідчі (розшукові) дії. Вони є важливим інструментом у розкритті злочинів, оскільки дозволяють виявити та документувати дії злочинців з дотриманням всіх необхідних правових процедур.

Правове регулювання проведення негласних слідчих (розшукових) дій передбачено в кримінальному процесуальному кодексі, що є ефективним інструментом для виконання завдань кримінального провадження та захисту суспільства від злочинності. Це важливий крок для того, щоб кожен, хто порушує закон, був притягнутий до відповідальності, а невинні особи залишалися поза сферою підозр і обвинувачень [2, с. 18].

Роль негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) в розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану, стає особливо актуальною і дієвою. Воєнний стан визначається українським законодавством як особливий правовий режим, що введений в разі збройної агресії або загрози нападу, що загрожує державній незалежності, територіальній цілісності та національній безпеці. Він передбачає надання відповідним органам повноважень для відвернення

загрози та забезпечення безпеки, а також тимчасове обмеження конституційних прав і свобод осіб та юридичних осіб на певний строк [3, с. 81].

Швидке та ефективне розкриття кримінальних правопорушень у воєнний період залежить від правильного планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій. В таких умовах інформаційна підтримка та аналітичний супровід стають надзвичайно важливими, оскільки часто правоохоронцям не вистачає необхідної інформації для розкриття та розслідування злочинів.

Проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану вимагає максимальної співпраці з структурами кримінального аналізу для отримання актуальної інформації. Оперативний кримінальний аналіз виступає важливим інструментом у здійсненні цієї роботи, оскільки він забезпечує збір, оцінку, обробку та аналіз даних про осіб, злочинні організації та інші відомості, необхідні для встановлення обставин злочину та причетності осіб до його вчинення [4, с. 6].

У процесі кримінального аналізу забезпечується цілеспрямований пошук, виявлення, фіксація, отримання, систематизація, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація. Зокрема, в аналітичній роботі використовується: оперативний аналіз (аналіз даних телефонних дзвінків, аналіз злочинних угруповань, аналіз справ, порівняльний аналіз); тактичний аналіз (кримінальний аналіз, аналіз кримінальних тенденцій, геопросторовий аналіз, аналіз місць концентрації злочинності, часовий аналіз, МО-аналіз, кримінальні моделі, профілі підозрюваних/жертв); стратегічний аналіз (SWOT-аналіз, PEST-аналіз, аналіз моделей/форм злочинності та профілювання, аналіз тенденцій, аналіз з використанням географічного профілювання); аналіз даних з відкритих джерел (OSINT); аналіз даних з багатьох джерел (Multi Source Analysis). [5, с.159]

Спільні зусилля правоохоронних органів у використанні результатів оперативного кримінального аналізу дозволяють ухвалювати ефективні рішення та успішно проводити правоохоронні заходи. Крім того, правильне використання інформації, зібраної в результаті аналізу, є важливою складовою доказової бази кримінального провадження. Таким чином, співпраця оперативних підрозділів та слідчих підрозділів підвищує ефективність розкриття та розслідування кримінальних правопорушень у воєнний період.

У результаті проведених досліджень В.В. Моци стало очевидним, що використання можливостей оперативного кримінального аналізу в плануванні та проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим та доцільним [2, с. 71]. І ми цілком згодні з даним дослідженням.

Зазначені дослідження дозволили зробити наступні висновки. Використання можливостей оперативного кримінального аналізу позитивно впливає на кінцевий результат досудового розслідування у воєнний період. Для швидкого та ефективного розслідування злочинів у воєнний час, коли інформаційні ресурси обмежені, важливою є підтримка кримінальних аналітиків та їх можливості збору, оцінки та організації необхідної інформації. Оперативний кримінальний аналіз має прямий зв'язок із процесом планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій у воєнний період, оскільки він служить для підтримки досудового розслідування шляхом виконання аналітичних завдань та пошуку інформації з

різних джерел [4, с. 9].

Завдяки оперативному кримінальному аналізу забезпечується інформаційний супровід кримінального провадження, що дозволяє упорядкувати та оцінити наявну інформацію та сформулювати гіпотези для подальшого розслідування.

Отже, ефективне використання оперативного кримінального аналізу в умовах воєнного стану є важливою складовою успішного розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, що підтверджує його значення та доцільність у діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Гулак Аміна, Яна Будулатій, and Андрій Кисельов. Застосування засобів кримінального аналізу в умовах воєнного стану. *Universum* 2023. С. 51-55.
2. Моца В. В. Теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право* 2022. С. 141-147.
3. Ченцова Альона, Світлана Гусєва, Андрій Кисельов. Кримінальний аналіз в умовах воєнного стану. *universum* 2023. С. 62-66.
4. Юзюк Богдан, Андрій Кисельов. Використання кримінального аналізу у протидії злочинності під час дії воєнного стану актуальні питання досудового розслідування: збірник матеріалів круглого столу, м. Кривий Ріг 2022. С. 112-114.
5. Телійчук Віталій Григорович, Оперативний аналіз як важливий елемент аналітичної підтримки оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам. матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.) с. 158-162.

Безуглий Максим Олександрович, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Юридичний факультет Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Белуга Юлія Миколаївна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу, Юридичний факультет Національний авіаційний університет, Україна

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На сучасному етапі розвитку правової системи значне місце серед засобів доказування займають електронні докази. Тракткування цього терміна у юридичній науці є дискусійним. Одні дослідники розглядають під цим поняттям так звані «цифрові» докази, тоді як інші віддають перевагу ширшому визначенню «електронних доказів», що враховує сучасні досягнення в області комп'ютерних технологій. За визначенням Д. М. Цехана, під «цифровими доказами» маються на увазі дані, представлені у формі, яка може бути зафіксована та оброблена електронними обчислювальними машинами, стаючи доступними для сприйняття та аналізу людиною [1, с. 256].

У Цивільному процесуальному кодексі України встановлено більш детальне визначення електронних доказів, як інформації в електронному форматі, що містить відомості про факти, значущі для судової справи [2]. В рамках цивільного законодавства до електронних доказів відносять електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, аудіо- та відеозаписи), веб-сторінки, текстові та мультимедійні повідомлення, метадані, бази даних та інші дані, що зберігаються в електронній формі [2].

Основними ознаками електронних доказів є: існування у нематеріальній формі; потреба у використанні спеціалізованих технічних засобів для їх використання в судовому процесі; здатність до перенесення чи копіювання на різні технічні пристрої без втрати сутності; можливість долучення оригіналу електронного доказу до матеріалів судової справи в будь-якому виді судочинства [3, с. 303].

Судова практика накладає високу відповідальність на суддів щодо детального дослідження електронних доказів у цивільних процесах, адже недосліджені докази не можуть лежати в основі судового рішення. Визначальними для визнання електронних доказів є чотири критерії: належність, допустимість, достовірність та достатність. Відсутність будь-якого з цих критеріїв може підірвати процесуально-правовий статус доказів та знизити їх доказову значущість у контексті справи [3, с. 303].

Ефективним засобом для забезпечення допустимості електронних доказів є застосування кваліфікованого електронного підпису, що дозволяє гарантувати ідентифікацію автора документа та цілісність інформації. Судова практика підтверджує значення електронного підпису як надійного інструменту, що підсилює доказову силу електронних документів [4, с. 110]. Однак важливо пам'ятати, що

загальна оцінка доказів в сукупності, та інші обставини можуть вплинути на рішення суду щодо довіри до документів, навіть якщо вони підписані кваліфікованим електронним підписом [4, с. 110].

Відповідно до чинного законодавства України, достовірність доказів визначається як здатність доказів підтверджувати дійсні обставини справи. Ця властивість вимагає, щоб зміст доказів відповідав об'єктивним фактам, був беззаперечно правильним, а отримана інформація була неперечною та узгоджувалася з встановленими фактами [2]. Забезпечення достовірності електронних доказів у цивільному процесі часто полягає у поданні їх до суду в оригінальному форматі. Визначення оригіналу електронного доказу має багатогранний характер, де ключовими аспектами є відповідність природі доказу, взаємозв'язок з суб'єктами правовідносин та дотримання спеціальних вимог до структури даних [5, с. 106].

Три підходи до визначення оригіналів електронних доказів включають матеріалістичний, компонентний та інтерперсональний підходи. Матеріалістичний підхід вважає поняття оригіналу електронного доказу беззмістовним, оскільки орієнтується на саму інформацію, а не на її форму. Компонентний підхід дозволяє встановлювати оригінальність на підставі характеристик самого доказу. Інтерперсональний підхід пов'язує визначення оригіналу з особистим ставленням учасників процесу до електронних доказів [5, с. 106].

Крім того, достатні докази мають дозволити суду прийти до висновку про наявність або відсутність необхідних обставин справи. Закон визначає, що суд виносить рішення на основі свого внутрішнього переконання щодо достатності доказів, які були представлені для підтвердження обставин, значущих для справи [2].

Важливою юридичною технікою в процесуальному та доказовому праві є використання доказових презумпцій. Доказова презумпція є правовою конструкцією, яка передбачає певне припущення про наявність чи відсутність факту або обставини з юридичним значенням, щоб спростити процес доказування [6, с. 62]. Презумпції у судочинстві виконують функції перерозподілу обов'язків доказування, визначення складу предмета доказування, та процесуальної економії [6, с. 62]. Ці функції спрямовані на забезпечення балансу інтересів сторін у процесі доказування, де сторона, якій належить довести презюмований факт, отримує можливість довести пов'язані з ним обставини, в той час як протилежна сторона може намагатися спростувати цю презумпцію [6, с. 62].

Отже, в сучасній практиці цивільного процесу важливим є забезпечення валідності електронних доказів, адже це впливає на правильність судових рішень. З огляду на специфіку електронних доказів, важливо враховувати ризики, пов'язані з їх збереженням і представленням в суді, особливо в контексті швидко змінюваної інформації в інтернеті, що може бути видалена до моменту розгляду справи, тим самим ускладнюючи доказування.

Список використаних джерел:

1. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування / Д. М. Цехан // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 5. - С. 256-260. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_5_58.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 40-41, 42. Ст.492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
3. Вернидубов І., Белікова С. Електронні докази: поняття, особливості та проблеми щодо їх дослідження судом. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5. Iss 2. С. 299–305.
4. Каламайко А. Ю. Процесуальне значення електронного підпису в доказовій діяльності. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1 (4). С. 107-113.
5. Гусев О. Ю. Проблеми визначення оригіналу електронного доказу в цивільному процесі України. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 97-109.
6. Гусев О. Ю. Правові презумпції та оцінка достовірності електронних доказів у цивільному процесі. *Правова держава*. 2019. № 35. С. 61-71.

Крамной Станіслав Сергійович, аспірант 1 року навчання,
кафедри Європейського та міжнародного права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Бережна Катерина Вікторівна, д-р. юрид. наук,
професор, зав. кафедри Європейського та міжнародного права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ЗАВДАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

В сучасному світі міжнародні конфлікти стають все більш загрозливими для міжнародної безпеки через зростання геополітичних напруг. Такі конфлікти можуть спричинити гострі міжнародні кризи, порушити стабільність в регіонах та погіршити гуманітарну ситуацію. Розв'язання міжнародних конфліктів вимагає ефективного впливу міжнародних організацій. Такі організації, як МАГАТЕ, Рада Європи, ЮНЕСКО володіють ресурсами, необхідними для зміцнення міжнародного правопорядку.

Після початку повномасштабної агресії росії проти України у 2022 році, Рада Європи активно залучила свої механізми для реагування на агресію однієї з держав-членів проти іншої. Україні вдалося отримати підтримку від держав-членів Ради Європи (далі – РЄ), і у березні 2022 року депутати Парламентської Асамблеї Ради Європи (далі - ПАРЄ) проголосували за виключення росії з РЄ за її агресію проти України. Згідно з резолюцією КМРЄ, Російська Федерація припинила бути членом РЄ з 16 березня 2022 року, а з 23 березня 2022 року втратила статус учасника усіх розширених угод РЄ [3].

На другій частині сесії 2022 року ПАРЄ було ухвалено дві важливі резолюції та рекомендації. Ключові положення цих документів включають збільшення підтримки України з боку держав-членів РЄ, припинення поставок зброї та комплектуючих для російської військової промисловості, надання підтримки людям, які залишають Україну, і створення міжнародного кримінального трибуналу для розслідування злочинів, скоєних політичним і військовим керівництвом Росії. Також вони включають використання активів громадян РФ, на яких накладено санкції, для відшкодування будь-якої шкоди Україні та її громадянам внаслідок агресії. Ці рішення важливі для підтримки України та забезпечення відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та інші міжнародні злочини, скоєні у зв'язку з агресією Росії проти України [3].

Місія ЮНЕСКО в Україні під час війни відіграє важливу роль у збереженні та захисті культурної спадщини. Організація співпрацює з Україною та іншими організаціями для забезпечення безпеки музеїв, пам'яток архітектури та історичних об'єктів в зоні конфлікту. Так, ЮНЕСКО готує всеосяжні звіти про шкоду, завдану ракетними ударами всесвітній спадщині в Україні, для зустрічі країн-учасниць Гаазької конвенції у грудні, що буде використовуватися як доказ в міжнародних судах [1]. Крім того, члени Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включили Софійський собор у Києві, Києво-Печерську лавру та історичний центр Львова до списку всесвітньої спадщини, яка перебуває під загрозою. Вони вважають, що ці

об'єкти стали об'єктом небезпеки через військові дії та обстріли у Києві та Львові. Таке рішення дозволить привернути увагу світової громадськості до необхідності захисту цих культурних скарбів в умовах воєнного конфлікту [2].

Місія МАГАТЕ в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні ядерної та фізичної безпеки на цій найбільшій ядерній установці в Україні та Європі - Запорізькій атомній електростанції (далі - ЗАЕС). Крім того, МАГАТЕ виконує важливу функцію зі збору даних та оцінки ризиків у галузі ядерної та фізичної безпеки, допомагає у приверненні уваги світової громадськості до цієї проблеми. Місія МАГАТЕ в Україні є важливим кроком у розв'язанні міжнародних конфліктів та забезпеченні ядерної безпеки у регіоні [4].

Отже, міжнародні організації відіграють важливу роль у розв'язанні міжнародних конфліктів. Вони сприяють зменшенню напруги, попередженню конфліктів та відновленню миру. РС, МАГАТЕ, ЮНЕСКО використовують свої можливості для вирішення конфліктів у відповідності до принципів міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Місія ЮНЕСКО підготує всеосяжний звіт про шкоду спадщині Одеси. УкрІнформ Веб-сайт. URL: <http://surl.li/jwnvf> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Пам'ятки Києва і Львова через війну внесли до спадщини ЮНЕСКО під загрозою. Які саме і що це дасть? BBC news Україна Веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72eg6v3vxgo> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Участь України у діяльності Ради Європи. Офіційний Веб-сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/rada-yevropi/uchast-ukrayini-u-diyalnosti-radi-yevropi> (дата звернення: 15.04.2024).
4. IAEA Support and Assistance Mission Sets Out to Zaporizhzhya Nuclear Power Plant in Ukraine. International Atomic Energy Agency (IAEA). URL: <https://www.iaea.org/newscenter/news/iaea-support-and-assistance-mission-sets-out-to-zaporizhzhya-nuclear-power-plant-in-ukraine> (дата звернення: 15.04.2024).

Ковтун Єлизавета Максимівна, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ПОКАРАНЬ

Питання покарань і їхнього застосування в кримінальному праві залишається однією з найбільш актуальних тем в сучасному суспільстві. Це питання стає предметом постійного обговорення, дебатів та досліджень через його прямий вплив на правову систему, суспільство та права людини. Сучасне суспільство ставить перед собою завдання побудови більш гуманної та справедливої правової системи. Глибоке розуміння різних видів покарань та їхніх наслідків дозволяє визначити оптимальні стратегії впливу на винуватців та забезпечити більш гуманне та ефективне виправлення.

Основною метою покарання є вирішення конфлікту між державою та особою, встановлення нормального стану правопорядку та ресоціалізація злочинця. Покарання має свої особливості та відмінності від інших заходів нормативно-правового регулювання. Це пов'язано з його суворістю впливу, застосуванням до конкретних осіб, які вчинили правопорушення, обмеженням їхніх прав та свобод, а також метою та соціальною роллю в державі.

Важливо відзначити, що поняття покарання визначається неоднозначно в доктрині кримінального права. Нові уявлення в тлумаченні його суті виникають через постійні зміни у соціальному та економічному житті країни. Розуміння покарання також залежить від тлумачення поняття правопорушення. Усвідомлення поняття покарання та його юридичної природи важливо для розуміння його значення, спрямованості, мети, а також попереджувального та виховного ефектів [1, с. 48]. Покарання відображає суспільні відносини між державою та злочинцем, тому визначення кримінально-караних дій пов'язане з тими діями, що становлять загрозу інтересам держави та суспільства, і перелік яких закріплений в Кримінальному кодексі України.

Карпець І.І. висловлював думку, що види та система покарань є відображенням поглядів на засоби боротьби зі злочинністю, які переважають у конкретному суспільстві. Це визначає формування системи покарань у законодавстві відповідно до уявлень про боротьбу з правопорушеннями та відображає результати розвитку суспільства на різних етапах його історії [2, с. 93].

Насамперед, необхідно визначити класифікацію покарань за їх призначенням, що регулюється статтею 52 Кримінального кодексу України. Зазначена стаття передбачає поділ покарань на три основні категорії: основні, додаткові та змішані.

Основні покарання є тими, які призначаються самостійно і не можуть бути додатковими до інших видів покарань. Це покарання, які найчастіше застосовуються в кримінальному правосудді. Зокрема, до основних покарань відносяться: суспільні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження свободи, направлення в дисциплінарний батальйон

військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі.

Додаткові покарання не можуть застосовуватись самостійно, а тільки як доповнення до основних. Це обмеження або позбавлення певних прав чи статусів. Наприклад, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, а також конфіскація майна.

Змішані покарання можуть виступати як основні, так і додаткові, залежно від обставин справи. Наприклад, штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть бути призначені як основне покарання за одне правопорушення, але також можуть бути додатковими до іншого виду покарання у іншому випадку [3, с. 7].

У теоретичному аспекті, основне покарання розглядається як форма втручання держави у правові відносини з метою відшкодування суспільній правовій системі завданої шкоди через вчинення правопорушення. Згідно з цим підходом, основне покарання є своєрідним інструментом впливу на злочинця, спрямованим на покарання та реабілітацію. Водночас, важливо враховувати, що основні покарання мають бути пропорційними вчиненому правопорушенню та враховувати особливості кожного випадку [4].

Практична реалізація концепції основного покарання відображається у судовій практиці. Суди при винесенні вироків зобов'язані ретельно аналізувати всі обставини справи, враховуючи тяжкість вчиненого правопорушення, особистість правопорушника, його попередню кримінальну історію та інші важливі фактори. При цьому судові органи мають застосовувати основне покарання лише у випадках, коли інші заходи впливу на винну особу, такі як штрафи, умовне покарання чи співробітництво з правоохоронними органами, є недостатніми для відновлення правопорядку та запобігання подальшим правопорушенням [5, с. 27].

Отже, в результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що покарання, незалежно від їх виду, є необхідним елементом правової системи, спрямованим на відновлення порушеного правопорядку та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Використання різних видів покарань, як основних, так і додаткових, дозволяє судам ефективно реагувати на різні ситуації та забезпечити належний рівень правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. [2-ге вид.]. К.: Дакор, 2008. 1428 с. 3.
2. Басалюк Н. В. Система покарань у доктрині кримінального права України. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Вип. 85. Одеса: Гельветика, 2020. С. 11-21.
3. Тютюгін В. І., Євдокімова О. В. Особливості застосування додаткових покарань у кумулятивних санкціях статей Особливої частини Кримінального кодексу України. Вісник Верховного Суду України. 2012. № 7. С. 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2012_7_11 (Дата звернення: 02.04.2024).
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. No 2341-III. Відомості Верховної Рада Украї-ни. 2001р. № 25–26. 131с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення: 03.04.2024).
5. Баулін Ю. В. Європеїзація Загальної частини проекту КК України. Новий Кримінальний кодекс: веб-сайт. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/27/baulin-yu-v-yevropeyzatsiya-zagalnoyi-chastyny-novogo-kku.pdf>.

Борисов Давид Сергійович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального права та кримінології, доктор філософії у галузі права, капітан поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ

В історії кожної держави існують моменти, коли владні структури чи окремі особи викликають сумніви у своїй вірності національним інтересам, безпеці та цінностям. Поняття "державна зрада" стає центральним у таких випадках, визначаючи той порушення, яке вважається найважливішим — зрадою власної держави. Державна зрада перетинає кордони юридичних та політичних визначень, проникаючи в сфери етики, культури та суспільної думки. Це поняття стає емоційно насиченим, викликаючи великі спори та роздуми щодо вірності лідерів, обранців чи вищих посадових осіб.

Державна зрада визначається як умисне діяння осіб, що порушує закони та основні інтереси країни, в результаті чого завдаються шкода національній безпеці. Цей вид кримінального правопорушення може виявлятися в різних формах, таких як розголошення державної таємниці, співпраця з іноземними агентами чи організація протиправних дій, спрямованих проти власної держави [1].

Державна зрада може мати важливий етичний аспект, особливо коли розглядається в контексті відповідальності перед громадянами та майбутніми поколіннями. Лідери, які вчиняють дії, що можуть завдати значної шкоди національним інтересам або безпеці, порушують довіру своїх співгромадян. Поняття державної зради також може виникати у випадках, коли владні структури прямо чи опосередковано ведуть себе в інтересах зовнішніх суб'єктів або втручаються у внутрішні справи країни на шкоду її незалежності.

Основні елементи державної зради включають в себе використання конфіденційної інформації, яка може завдати шкоду національній безпеці, а також участь у діяльності, спрямованій на дезорганізацію державних інститутів та систем. Кримінальні правопорушення цього характеру можуть бути спрямовані на ослаблення обороноздатності країни, порушення територіальної цілісності, або зазіхання на політичну стабільність.

Законодавство України в сфері національної безпеки базується на Конституції, Законі про національну безпеку, Законі про оборону, а також ряді інших законів та нормативних актів. Важливим аспектом є визначення загального стратегічного напрямку забезпечення національної безпеки та оборони, а також визначення інструментів та механізмів впровадження цих стратегій [2, с. 178].

У зв'язку з сучасними глобальними викликами, такими як міграційні та кризи

біженців, чимало країн акцентують увагу на розвитку законодавчих механізмів для ефективного управління кордонами та контролю над потоками людей та запобіганню державної зради.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник, За заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте., 2018. 944 с.
2. Олейніков, Д. Критичний аналіз проекту Закону України № 9223 від 19.04. 2023 в частині кримінальної відповідальності за дії, передбачені ст. 114-3 КК України. Ужгород: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право., 2023. 196 с.

Тюльков Олександр Володимирович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального права та криминології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ СПІВУЧАСНИКІВ

Добровільна відмова співучасників від вчинення кримінального правопорушення є важливою інституцією кримінального права України, що має суттєве значення для характеристики співучасті та диференціації кримінальної відповідальності. Її дослідження дозволяє глибше зрозуміти природу співучасті, механізми впливу на поведінку співучасників, а також виважено підходити до визначення міри їх відповідальності. Поведінка особи у формі добровільної відмови від вчинюваних нею суспільно-небезпечних діянь гарантується обіцянкою держави не притягувати особу до кримінальної відповідальності за розпочате кримінальне правопорушення, тобто співучасники разом припиняють вчинення таких діянь. На нашу думку, саме такий механізм правового регулювання сприятиме ефективній та дієвій боротьбі з організованою злочинністю.

Поняття добровільності для відмови від кримінального правопорушення є ключовим аспектом, що визначається в історії кримінального права та законодавства двома підходами:

- 1) як один із видів замаху - добровільно залишений замах;
- 2) як окреме поняття Загальної частини кримінального права - добровільна відмова. У будь-якому випадку, важливо врахувати, що без виявлення ознаки добровільності така відмова неможлива.

Стаття 17 КК України визначає добровільну відмову, як вчинок особи, яка своєю волею припиняє готування до кримінального правопорушення або замах на кримінальне правопорушення, усвідомлюючи, що могла б довести його до кінця. Це означає, що особа свідомо вирішує припинити вчинення кримінального правопорушення, розуміючи, що має можливість завершити його, але вирішує не робити цього [1].

Така добровільна відмова може відбутися на будь-якому етапі підготовки до кримінального правопорушення чи навіть під час спроби його вчинення. Важливо, щоб особа самотійно та об'єктивно усвідомлювала можливість реалізації свого протиправного наміру і вчиняла відмову з власної волі.

Добровільна відмова співучасника від участі в кримінальному правопорушенні визначається як свідоме відмовлення особи від подальшої участі у протиправній діяльності через усвідомлення нею небезпечності та неприйнятності кримінального правопорушення. Цей акт свідчить про глибоке каяття та бажання зупинити

можливі негативні наслідки. Закон встановлює, що така добровільна відмова звільняє співучасника від кримінальної відповідальності, що є важливим принципом гуманності та справедливості [2, с.289].

Стаття 31 КК України визначає, що добровільна відмова співучасника від участі у кримінальному правопорушенні припиняє його кримінальну відповідальність. Це положення покладається на ідеї гуманізму, які стверджують необхідність врахування людських почуттів та можливостей до самопокарання. Такий підхід сприяє індивідуальному визначенню ступеня відповідальності за вчинені дії, а також сприяє попередженню подальших кримінальних правопорушень.

Для визнання відмови співучасника добровільною та звільнення його від кримінальної відповідальності, необхідно встановити наявність деяких умов [3, с.74]. Один з можливих варіантів - це відмова від виконання обіцянок, де особа, яка планувала брати участь у кримінальному правопорушенні, вирішує не дотримувати своїх зобов'язань. Це може бути спричинене зміною поглядів, почуттями вини або усвідомленням наслідків своїх дій. Також, може виявитися у попередженні інших співучасників про небезпеку кримінального правопорушення. Це може стати результатом співчуття або моральних принципів, коли особа вирішує запобігти кримінального правопорушення через бажання уникнути шкоди іншим.

Крім того, відмова від співучасті може виявитися у активних діях, спрямованих на запобігання вчиненню кримінального правопорушення. Це може бути викликано, наприклад, спонтанними вчинками або під впливом зовнішніх обставин, які переконують особу в неприпустимості дії. Усі ці дії свідчать про зміну ставлення особи до кримінального правопорушення та вказують на можливість її каяття та бажання виправити свої помилки [4, с.53].

Усвідомлення особою суспільної небезпечності та неприйнятності кримінального правопорушення вказує на глибоке переосмислення власних дій та їх можливих наслідків. Це проявляється усвідомленням особою того, що її участь у кримінальному правопорушенні може завдати шкоду суспільству та окремим особам. Це свідчить про зрілість та відповідальність особистості, її готовність прийняти на себе наслідки своїх дій.

У разі добровільної відмови одного із співучасників від участі в кримінальному правопорушенні, відповідальність перед законом залишається на тому, хто підготовлювався до вчинення кримінального правопорушення або замахав на нього. Виконавець кримінального правопорушення несе відповідальність за свої дії, відповідно до того, на якій стадії він перебував на момент припинення своїх дій – готування до кримінального правопорушення чи замаху на нього.

Враховуючи вищесказане, добровільна відмова співучасників від вчинення кримінального правопорушення є дієвим механізмом запобігання кримінальним правопорушенням, що свідчить про гуманізм та справедливість кримінального права України. Її правильне застосування на практиці сприяє виправленню та ресоціалізації осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, а також стимулює їх до правомірної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 03.04.2001, URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (Дата звернення: 04.04.2024).
2. Назимко Є. С., Лосич С. В., Данилевська Ю. О. та ін. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Київ: ВД «Дакор», 2018. 386 с.
3. Панов М. І. Вступ до навчального курсу «Кримінальне право України» : лекція. Київ : Ін Юре, 2015. 104 с.
4. Савченко А. В., Шуляк Ю. Л. Кримінальне право України. Загальна частина (у схематичних діаграмах): навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 156 с.

Івахова Олександра Михайлівна, здобувачка вищої освіти
юридичного факультету

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Виговський Дмитро Леонідович, кандидат юридичних
наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Право інтелектуальної власності (ПІВ) - це правова галузь, що охоплює різноманітні права, які надаються людям на їхні інтелектуальні твори та винаходи. Це може включати такі види інтелектуальної власності, як авторські права, патенти, товарні знаки, промислові зразки, торгові та комерційні секрети тощо.

Авторське право захищає літературні, художні, музичні та інші твори, патенти захищають винаходи, а товарні знаки використовуються для захисту комерційних найменувань товарів та послуг. Промислові зразки захищають зовнішній вигляд продуктів, а комерційні секрети включають в себе конфіденційну інформацію, яка використовується у комерційних цілях.

Право інтелектуальної власності дає власнику право контролювати використання своїх творчих та інтелектуальних зусиль, що забезпечує їм захист від незаконного використання, копіювання або викрадення їхніх ідей і винаходів.

Всі ці винаходи і твори стають об'єктами правової охорони лише тоді, якщо вони варажаються в об'єктивній формі та за дотриманням вимог закону.

Основними законодавчими актами, які регулюють суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності є Закони України “Про авторське право та суміжні права” від 01.12.2022 року, “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” від 15.12.1993 року, “Про охорону прав на промислові зразки” від 15.12.1993 року, тощо.

До кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності відносяться діяння передбаченні ст.176, ст.177, ст. 203-1 та ст.229 ККУ.

Причиною кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності є деформація суспільної свідомості у виді антисоціальних поглядів, традицій, поведінкових установок, що за певних умов закономірно породжують злочинність як свій наслідок.

Різні науковці мають різні думки щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності, до прикладу:

Свгеній Михайлович Компанець у своєму дослідженні “Кримінально-правова характеристика злочинів про порушення прав інтелектуальної власності в Україні” зазначає, що після детального вивчення законодавчих актів, в якій передбачена кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної та аналізу судових справ виявлено декілька проблем у характеристиці цих кримінальних правопорушень, зокрема він пропонує поліпшити описи цих правопорушень, щоб краще захищати інтелектуальну власність через правові механізми [5].

Романюк Ігор Миколайович вважає, що для виявлення порушень у сфері інтелектуальної власності треба перевіряти підприємства, які використовують фонограми та відеограми для комерційних цілей, а також тих, хто торгує аудіо- та відеопродукцією. Також важливо виконувати моніторинг у мережі Інтернет та контролювати місця можливого продажу підробленої продукції та вживати заходи безпеки для захисту інформації [6].

Лев Гула та Уляна Олеярник, у своїй статті «Злочини у сфері інтелектуальної власності та засоби їх виявлення» зазначають, що для виявлення порушень у сфері інтелектуальної власності необхідно мати розуміння процесу виготовлення, реєстрації та обігу об'єктів інтелектуальної власності. Також важливо знати способи підроблення та поширення цих об'єктів в торговій мережі та в Інтернет. Співробітники оперативних та слідчих підрозділів повинні вміти проводити перевірку виробничих та торговельних підприємств. Ефективними методами виявлення та фіксації порушень у цій сфері є контрольоване постачання та контрольна закупка [7].

Щодо використання українською практикою досвіду Німеччини, важливо звернути увагу на організаційно-економічний механізм. Треба пам'ятати, що складність системи не завжди означає її ефективність. Якщо відповідальність за кримінальне правопорушення в сфері інтелектуальної власності стане фінансово не вигідним для правопорушника, це може значно знизити кількість правопорушень, так зазначають Галина Ульянова та Денис Колодін у своїй статті «Кримінально-порівняльне дослідження законодавства України і ФРН в сфері захисту інтелектуальної власності» [8].

З свого боку, після аналізу теоретичних джерел, судової статистики та українських та міжнародних досліджень можна виділити такі пропозиції щодо запобігання кримінальних правопорушень у сфері інтелектуального права:

- Детальніший нормативно-правовий опис правопорушень.
- Просвіта населення, щодо інтелектуальної власності, зокрема боротьба з цифровим піратством.
- Збільшення розміру штрафу за вчинене кримінальне правопорушення, щоб воно стало економічно не вигідним.
- Офіційне блокування піратських сайтів та кібер контроль за дотриманням створення нових.
- Пропаганда цінності інтелектуальної власності, а також плати за контент.

Отже, правові механізми захисту інтелектуальної власності потребують поліпшень, враховуючи проблеми у характеристиці кримінальних правопорушень у цій сфері. Для виявлення порушень необхідно перевіряти підприємства, які використовують та торгують продукцією, а також виконувати моніторинг у мережі Інтернет та застосовувати заходи безпеки.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2005 р. № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Про авторське право і суміжні: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>.

4. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-ХІІ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>.
5. Компанець Є. М. Кримінально-правова характеристика злочинів про порушення прав інтелектуальної власності в Україні. LEGAL SCIENCES AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL CULTURE OF A MODERN MAN. 2022. С. 72-96.
6. Романюк І. М. Поняття інтелектуальної власності та необхідність її захисту. Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 15 травня 2008 р.). Л. 2008. С. 269-271.
7. Гула Л., Олеярник У. Злочини у сфері інтелектуальної власності та засоби їх виявлення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Л. 2018. С. 143-148.
8. Ульянова Г. О., Колодін Д. О. Кримінально-порівняльне дослідження законодавства України і ФРН в сфері захисту інтелектуальної власності. Київський часопис права. К. 2022. С. 163-167.

Сапа Дмитро Юрійович, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Горіславська Інна Вікторівна, канд. юрид. наук,
доцент кафедри Цивільного та господарського права
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ЗДІЙСНЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ

У роботі проаналізовано здійснення спадкових прав, оскільки кожна людина є учасником спадкових правовідносин. З основ законодавчих та теоретичних визначено порядок здійснення спадкових прав. Також визначена роль цивільного законодавства у здійсненні спадкових прав.

Ключові слова: спадщина, спадкові правовідносини, оформлення прав на спадщину, права на спадкування.

Актуальність теми: На сучасному етапі розвитку законодавство в сфері спадкування постійно змінюється, що вимагає від громадян і фахівців (нотаріусів, адвокатів) постійного моніторингу нових норм і правил. Наприклад, можуть змінюватися процедури, строки подання заяви про прийняття спадщини, або вводяться нові податки та збори. В умовах глобалізації все частіше виникають ситуації, коли спадкові права стосуються майна, розташованого в різних країнах. Це вимагає знань не тільки національного, але і міжнародного спадкового права. Крім того, важливим фактором стане особливість здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану.

Мета роботи: є комплексне дослідження правових аспектів спадкування, аналіз існуючих законодавчих норм та процедур, а також розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення для забезпечення ефективного та справедливого здійснення спадкових прав.

Виклад основного матеріалу: Поняття здійснення спадкових прав не визначене законодавцем. В юридичній літературі визначається, що здійснення цивільних прав, в тому числі спадкових, являє собою певну поведінку суб'єкта спрямовану на досягнення бажаного юридичного і фактичного результату. Проблемне і актуальне є питання щодо здійснення суб'єктивних цивільних фізичних осіб. Одним із найважливіших питань у сфері спадкування є здійснення права на спадкування. Це закон є вихідним правовим інститутом спадкового права, навколо якого реалізується здійснення права спадкоємців, їх захист і захист. Спадкоємець, який має право на спадкування, отримує право на його реалізацію. Щоб певне право було ефективно реалізовано на практиці, а його реалізація забезпечувалася ззовні необхідно чітко та стисло розуміння визначення змісту цього права.

Спадковому праву в Цивільному кодексі України присвячена книга шоста «Спадкове право», який складається з наступних підрозділів: «Загальні положення про спадкування», «Спадкування по заповітом», «Спадкування за законом», «Здійснення права на спадщину», «Виконання заповіту», «Формування права на спадщину», «Спадкове договір».

Входячи зі змісту ст.ст. 12, 13 Цивільного кодексу

України (далі - ЦКУ), присвячених принципам та межам здійснення цивільних прав, можна зробити висновок, що здійсненням спадкового права є процес, у

результаті якого уповноважений суб'єкт на основі наявних у нього юридичних можливостей (впливають зі змісту цього права) задовольняє власні матеріальні та моральні потреби.

Відповідно до ЦКУ особа може здійснити свої спадкові права у визначені законодавством способи, а саме прийняти спадщину або відмовитись від прийняття спадщини. При цьому відмова від прийняття спадщини може мати декілька форм: проста відмова і відмова на користь третьої особи.

Глава 87 ЦКУ «Здійснення права на спадкування» починається регламентацією такого суб'єктивного спадкового права як право на прийняття спадщини (ст.ст. 1268-1270 ЦКУ). Саме це право являє собою квінтесенцію спадкових правовідносин.

Для здійснення своїх спадкових прав особа має звернутись до нотаріуса з урахуванням правил, якими встановлено порядок визначення місця відкриття спадщини. Таким чином, особа має обмежений вибір чи взагалі відсутній вибір нотаріусів, які можуть відкрити спадщину. Саме спадкове провадження є достатньо складним, потребує окремих навичок і вмінь, що вимагає від нотаріусів постійного підвищення своєї кваліфікації.

За загальним правилом право на спадкування виникає в день відкриття спадщини в осіб, зазначених у заповіті, або на підставі закону у справі відсутності заповіту, визнання його недійсним або неохоплення заповітом усієї спадщини.

Також може виникнути право на спадщину залежать від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями (ч. 2 ст. 1270 ЦК України); черговість отримання права на спадщину спадкоємцями за законом може змінюватися нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладений після відкриття спадщини (ч. 1 ст. 1259 ЦК України).

За статтею 1216 ЦК спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців), та здійснюється воно за заповітом і законом (ст. 1217 ЦК). [3]

Стаття 1216 ЦК розкриває лише загальні риси спадкування, а тому встановлено таку формулу спадкування: перехід прав та обов'язків від спадкодавця, якою є померла особа, до спадкоємців.

У цій нормі встановлено, що в разі спадкування здійснюється перехід прав та обов'язків, але неможливо тут сприймати права та обов'язки як самостійні категорії, оскільки за ч. 1 ст. 1282 ЦК спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Тобто обов'язки спадкодавця мають бути меншими, ніж належні йому права, оскільки навіть за їх однаковості спадкування фактично не буде, а відбуватиметься відшкодування боргів спадкодавця.

Застосоване у ст. 1216 ЦК поняття «фізична особа» свідчить про те, що:

- спадкодавцем може вважатися лише людина (підрозділ і розділу 1 ЦК), а не юридична особа;

- спадкодавцями можуть бути як громадяни України, так й іноземні громадяни, особи без громадянства та біженці. Але особливості статусу останніх як спадкодавців або спадкоємців нині визначено Законом України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. [2]. Тому права і обов'язки спадкоємців і спадкодавців, які мають статус біженців, будуть прирівняні до прав громадян

України (ст. 26 Конституції України), за винятком деяких особливостей, що впливають з міжнародних договорів, ратифікованих Україною [1].

	Державні нотаріуси	Приватні нотаріуси
2013 рік		
Заведено спадкових справ	13983	5555
Посвідчено заповітів	4948	7466
Видано свідоцтв про право на спадщину, з них:	28969	11519
за законом	5033	2572
за заповітом	23936	8947
2014 рік		
Заведено спадкових справ	14300	5160
Посвідчено заповітів	5386	7351
Видано свідоцтв про право на спадщину, з них:	25944	9220
за законом	21097	6959
за заповітом	4747	2261

Спадкове право у воєнний стан: Зокрема, цим Законом визначено, що протягом дії воєнного стану та протягом двох років із дня його припинення або скасування у випадку, якщо смерть фізичної особи зареєстровано пізніше ніж через один місяць із дня смерті такої особи або дня, з якого її оголошено померлою, строки, встановлені статтями 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1276, 1277, 1283 і 1298 ЦК України, обчислюють із дня державної реєстрації смерті особи. Тобто законодавець вирішив відійти від підходу продовження строку прийняття спадщини на однаковий строк для всіх спадкоємців, який обмежувався строком дії воєнного стану, і передбачив інший підхід, а саме — зміну початку обчислення строків, визначених вище. Такий підхід мав би сприяти більш ефективному правовому регулюванню здійснення спадкових прав і спонукати потенційних спадкоємців не чекати завершення воєнного стану в Україні для прийняття спадщини та здійснювати його в певних визначених законом межах. Водночас у цій нормі було допущено певну непослідовність, яка може призвести до плутанини у порядку обчислення строків. Зокрема, в ній зазначено, що «часом відкриття спадщини вважається день смерті спадкодавця або день, з якого спадкодавця оголошено померлим, незалежно від часу державної реєстрації смерті». Тобто обчислення строку для прийняття спадщини (як і деяких інших строків) не збігатиметься з часом відкриття спадщини.

Висновки:

ЦКУ не визначає поняття здійснення спадкових прав. Глава 87 Книги 6 ЦКУ «Здійснення права на спадкування» визначає загальний порядок здійснення спадкових прав, не називаючи самого поняття здійснення спадкових прав.

Спадкові правовідносини виникають з моменту відкриття спадщини і припиняються в момент належного оформлення спадкових прав, а саме під час отримання свідоцтва про право на спадщину. Спадкові правовідносини за своїм змістом є складними відносинами, у зв'язку з чим у літературі можемо зустріти різні підходи до їхньої структури та виокремлення стадій, які до неї входять.

Провівши аналіз понять «спадкування» та «спадкові право-відносини», можна зробити висновок, що зміст поняття «спадкування» ширший, ніж поняття «спадкове

правовідношення», у зв'язку з чим увесь процес спадкування не може бути охоплений одним правовідношенням.

Спадкування - це процес переходу прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємців, який розпочинається з моменту відкриття спадщини та припиняється в момент прийняття спадщини.

Здійснення спадкових прав є діяльністю активних суб'єктів – спадкоємців, спрямованою на досягнення певного результату – переходу до них спадщини або відмову від неї. Реальне здійснення спадкових прав є однією із форм забезпечення інтересів особи.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Офіційний вісник України. - 2003. — № 11. - Ст. 363..
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування : Закон України від 20 жовтня 2014 року // Голос України. - 2014. - № 232.
3. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 року № 24-753/0/4-13 (Електронний ресурс). - Режим доступу - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>.
4. Рябоконт Є. О. Спадкове правовідношення в цивільному праві: автореф, дис.... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.03 «цивільне право та цивільний процес, сімейне право міжнародне приватне право» / Є. О. Рябоконт: Київський національний університет ім. Т. Шевченка. - Київ, 2002 — 14 с.
5. Заїка Ю. О. Спадкове право: навч. посібник/ Ю. О. Заїка, Є. О. Рябоконт. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 352 с.
6. Козловська, Л. В. Прийняття та відмова від спадщини як здійснення суб'єктивного права спадкування. Цивільне право та цивільний процес: актуальні питання. С. 48–51.
7. Актуальні проблеми спадкового права: навч. пос./ За заг. ред. Ю. О. Заїки, О. О. Лов'яка. Київ: КНТ. ЦУЛ. 2014. 336 с.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Смірнова Ірина Олегівна, старший викладач кафедри Теорії та історії держави і права
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ЖИТЛО ТА ЙОГО ЗАХИСТ В УМОВАХ ВІЙНИ

Право на житло є одним із основних прав людини, що гарантує гідне та достойне існування. З особливою актуальністю це право набирає в умовах війни, коли воєнні дії знищують житловий фонд країни та ставлять під загрозу життя і безпеку мешканців. Україна, перебуваючи під постійним тиском з боку Російської Федерації, стикається зі складністю забезпечення своїх громадян житлом.

Стаття 47 Конституції України заявляє: «Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду». Ця конституційна гарантія виходить із загального права на достатній життєвий рівень, який забезпечує можливість проживання в безпеці та гідності. У своєму рішенні від 22 червня 2022 року, Конституційний Суд України підтвердив це право, визнавши, що житло є необхідною складовою елементом достатнього життєвого рівня, а тому його недоступність може бути розцінена як порушення конституційних прав громадян. Україна також зобов'язана гарантувати право на житло на міжнародному рівні відповідно до Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права. Європейська соціальна хартія також вимагає від держави прийняття заходів для запобігання бездомності та забезпечення доступу до житла належного рівня [1].

У практичному плані реалізації права на житло важливою є створення умов для будівництва, придбання або оренди житла для кожного громадянина. Однак умови війни ставлять під загрозу реалізацію цих прав, оскільки військові дії призводять до зруйнування будівель та зменшення можливостей населення забезпечити собі житло. Тому держава повинна приділяти особливу увагу захисту житлових прав громадян у військових конфліктах, забезпечуючи їм не лише безпеку, але й можливість отримати житло відповідно до закону та міжнародних стандартів прав людини [2].

Право на житло є одним із фундаментальних конституційних прав громадян України, яке забезпечує гідне і комфортне проживання. Відповідно до норм Глави 59 Цивільного кодексу України «Найм (оренда) житла», громадяни можуть здійснювати оренду житла на підставі цивільно-правових договорів, включаючи нотаріально посвідчені. Цей механізм надає можливість швидко реалізувати право на житло, передбачене Конституцією України.

Оренда житла є одним із найбільш доступних у фінансовому плані варіантів забезпечення житлом. Однак варто враховувати і недоліки цього підходу. По-перше, нерідко орендодавці уникають сплати податків від отриманих доходів від здачі в

оренду житла. По-друге, відсутність чіткого регулювання ринку оренди житла призводить до недостатнього захисту прав як орендодавців, так і орендарів. Третім недоліком є відсутність стійкого зв'язку громадян з місцем проживання, що особливо негативно впливає у військових конфліктах [4].

Згідно з частиною 2 статті 47 Конституції України, громадянам, які потребують соціального захисту, житло може бути надане державою або органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Організаційно-правові механізми реалізації цієї норми закладені у Законі України «Про житловий фонд соціального призначення» від 12.01.2006 № 3334-IV, який визначає правові, організаційні та соціальні засади державної політики щодо забезпечення житлом соціально незахищених верств населення [3].

Проте, цей закон не ефективно функціонує, особливо у військових конфліктах, коли зростає потреба у соціальному захисті для більшої кількості громадян. Крім того, в умовах війни кожен власник житла відчуває загрозу його втрати, що ставить під питання гарантію недоторканості житла, забезпечену Конституцією України [4].

Отже, право на житло, затверджене статтею 47 Конституції України, у сучасних умовах, особливо в контексті війни, не реалізується в повному обсязі через недосконале законодавство, яке унеможливорює ефективне забезпечення житлом громадян. Забезпечення цього права можливе лише через ретельне законодавче регулювання ринку житла, розвиток державних програм підтримки та активну участь держави в будівництві житла для соціально незахищених верств населення.

Список використаних джерел:

1. Деякі заходи з формування житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 р. № 495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2022-%D0%BF#Text>.
2. Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 р. № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2023-%D0%BF#n164>.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 р. № 3334-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text>.

Сахно В.О., курсант 1 курсу ННІП та ПФПНП
Україна

Науковий керівник: Марченко Олена Вікторівна
Україна

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Конституційно-правовий статус людини і громадянина визначає їх становище в суспільстві та державі. Це сукупність правових характеристик, закріплених у Конституції та законах України. Основні елементи цього статусу включають правосуб'єктність (здатність бути носієм прав і обов'язків), права і свободи (можливості задовольнювати потреби та інтереси), обов'язки (юридичні зобов'язання), громадянство (правовий зв'язок з державою), гарантії прав і свобод (засоби для їх захисту), та відповідальність за порушення законів. Сутність цього статусу полягає в визнанні людини як найвищої цінності, рівності перед законом, зв'язку прав і свобод з обов'язками, верховенстві права, та взаємній відповідальності держави і громадянина. [1]

Правосуб'єктність - наявність у особи водночас правоздатності й дієздатності (праводієздатності), тобто здатності не лише отримувати права та обов'язки, а й своїми діями набувати прав і створювати для себе юридичні обов'язки, а також нести відповідальність за скоєні правопорушення. Набуття правосуб'єктності фізичними особами прямо передбачається законом, тобто встановлюється, коли саме правоздатна особа набуває дієздатності (право брати участь у виборах, право брати шлюб, можливість кримінальної відповідальності тощо). Юридичні особи набувають правосуб'єктності завжди з моменту їх утворення. Правоздатність - це здатність мати права і обов'язки. Вона включає цивільну правоздатність, яка виникає з моменту народження людини і припиняється зі смертю, кримінально-правову правоздатність, яка дозволяє нести кримінальну відповідальність з певного віку, встановленого законом, та адміністративно-правову правоздатність, яка також виникає з певного віку, встановленого законом. Дієздатність - це здатність своїми діями набувати прав і обов'язків, а також нести відповідальність за свої дії. Вона включає цивільну дієздатність, яка може бути повною (від 18 років), обмеженою (від 14 до 18 років) або неповною (від 7 до 14 років), кримінально-правову дієздатність, яка дозволяє нести кримінальну відповідальність з певного віку, встановленого законом, та адміністративно-правову дієздатність, яка дозволяє нести адміністративну відповідальність з певного віку, встановленого законом. [2]

Права і свободи людини і громадянина - це сукупність можливостей задовольняти свої потреби та інтереси. Ця сукупність прав і свобод класифікується за різними критеріями. За природним походженням існують природні права, такі як право на життя, свободу, особисту недоторканність та повагу до гідності, а також набуті права, які включають майнові, політичні, соціальні та культурні права. За сферою дії права і свободи поділяються на особисті (наприклад, право на життя, свободу, особисту недоторканність та повагу до гідності), політичні (такі як право на участь у політичному житті, голосування, свободу слова та зборів), соціально-

економічні (наприклад, право на працю, соціальне забезпечення, освіту та охорону здоров'я) та культурні (право на свободу творчості, слова та віросповідання). Гарантії прав і свобод включають визнання їх у Конституції та законах, рівність перед законом, незалежність суду, наявність правозахисних органів та можливість звернення до міжнародних судових інстанцій, як, наприклад, Європейського суду з прав людини. Держава зобов'язана захищати права і свободи людини і громадянина, ніхто не може бути позбавлений їх без законних підстав, а за порушення прав і свобод передбачена відповідальність.

Обов'язки людини і громадянина є юридичними зобов'язаннями діяти певним чином. Їх можна класифікувати за різними критеріями. За загальною спрямованістю обов'язки поділяються на конституційні, які випливають з Конституції України, законодавчі, що випливають з законів України, і договірні, які випливають з договорів, укладених з державою. За сферою дії обов'язки можуть бути політичними, що включають участь у політичному житті та дотримання законів, соціально-економічними, такими як праця, сплата податків та піклування про дітей, та культурними, які полягають у повазі до культурних цінностей та бережливому ставленні до культурної спадщини. За невиконання обов'язків передбачена юридична відповідальність, яка може бути цивільною, адміністративною або кримінальною, в залежності від характеру порушення і визначається законом.

Громадянство - це стійкий правовий зв'язок людини з певною державою, який визначає їхні взаємні права та обов'язки. Підстави набуття громадянства можуть бути різними. Наприклад, особа може стати громадянином за народженням, якщо хоча б один з батьків є громадянином України, або якщо вона народилася на території України, але її батьки невідомі або не мають громадянства. Іншою підставою є прийняття до громадянства, яке може статися, наприклад, якщо особа проживає на території України протягом певного часу на законних підставах і має особливі заслуги перед країною. Також можливе відновлення громадянства після його втрати. Припинення громадянства може відбутися за виходом особи зі статусу громадянина або за підставами, визначеними міжнародними договорами України. Важливою деталлю є те, що Україна визнає подвійне громадянство, що дозволяє особам мати громадянство України та іншої держави і користуватися правами та обов'язками, які випливають з обох громадянств. Громадянство визначає правовий статус особи і важливо в контексті взаємодії з державою та суспільством.

Конституція України гарантує права і свободи людини і громадянина, зокрема її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність особистості, свободу визначення національності, політичні, соціальні та економічні права й свободи як найвищу цінність. Для реалізації цих принципів держава використовує різні механізми. Юридичні механізми включають закріплення прав і свобод у Конституції та законах, забезпечення верховенства права, незалежність суду та існування правозахисних органів. Ці механізми гарантують правовий захист і можливість звернення до суду чи правозахисних органів. Інституційні механізми включають органи державної влади, судову систему, правозахисні органи та громадські організації, які спільно забезпечують захист прав і свобод громадян. Гарантійні механізми включають конституційний, парламентський, громадський та міжнародний контроль за додержанням прав людини і громадянина. Забезпечення рівних можливостей та соціального захисту включає заходи забезпечення рівності

перед законом, соціального захисту у скрутні періоди, а також право на працю, житло, охорону здоров'я та освіти.

В Україні існує ряд проблем у сфері прав людини, які потребують вирішення шляхом вдосконалення законодавства. До таких проблем належать недостатнє забезпечення реалізації соціально-економічних прав, неефективні механізми захисту прав людини, дискримінація, проблеми у місцях позбавлення волі та невиконання міжнародних зобов'язань у сфері прав людини. Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство у сфері прав людини. Це можна зробити шляхом прийняття нових законів та підзаконних актів, внесення змін до існуючих законів, гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, підвищення обізнаності населення про свої права, забезпечення незалежності судової системи, створення ефективних механізмів захисту, боротьби з дискримінацією, поліпшення умов утримання у місцях позбавлення волі та виконання міжнародних зобов'язань. Вдосконалення законодавства у сфері прав людини вимагає спільних зусиль влади, громадянського суспільства та міжнародних організацій. Це важливе завдання, яке повинне бути постійним процесом, орієнтованим на відповідь на потреби суспільства та виклики часу.

В останні роки роль правозахисних інституцій в Україні зростає в зв'язку з низкою факторів, таких як зростання кількості порушень прав людини, підвищення обізнаності населення про свої права та зміцнення демократичних інституцій. Це збільшення ролі правозахисних інституцій має позитивні наслідки, такі як кращий захист прав людини, зменшення кількості порушень, підвищення рівня довіри до влади та зміцнення верховенства права. Для того, щоб правозахисні інституції могли ефективно виконувати свою роботу, необхідно забезпечити їх незалежність, надати достатні ресурси, підвищити рівень кваліфікації їх працівників та створити сприятливий правовий клімат для їх діяльності. Збільшення ролі правозахисних інституцій є важливим кроком на шляху до побудови в Україні суспільства, в якому кожна людина матиме можливість жити вільно і щасливо. Крім вищезазначеного, існують інші шляхи збільшення ролі правозахисних інституцій. Важливо, щоб ці шляхи обиралися на основі глибокого аналізу існуючих проблем та з урахуванням кращого світового досвіду. Збільшення ролі правозахисних інституцій має бути постійним процесом, який відповідає потребам суспільства і викликам часу.

Підвищення правової свідомості громадян є одним із ключових завдань, яке має вирішити українське суспільство. Правова свідомість - це система знань, уявлень, переконань та почуттів, які відображають ставлення людей до права, його принципів, норм та інституцій. Високий рівень правової свідомості громадян має такі переваги: зменшення кількості порушень прав людини та законів, підвищення рівня відповідальності громадян, зміцнення верховенства права, зростання довіри до влади та активна участь громадян у житті суспільства. Існує ряд шляхів підвищення правової свідомості громадян. Правова освіта грає важливу роль у цьому процесі, оскільки важливо, щоб кожна людина знала свої права та обов'язки, а також розуміла, як їх можна захистити. Правова освіта може здійснюватися в школах, університетах, на робочих місцях, а також за допомогою ЗМІ. Правова просвіта є ще одним важливим аспектом, оскільки важливо, щоб люди знали про те, які правові інституції існують в країні, як вони працюють і як можна до них звернутися за допомогою. Висвітлення правових питань у ЗМІ може відігравати

важливу роль у підвищенні правової свідомості громадян, а також діяльність правозахисних організацій та залучення громадян до участі в правотворчому процесі сприяють цьому процесу. [3]

У висновку, конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні визначається Конституцією України, законами України, міжнародними договорами, укладеними Україною, та загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Основними елементами конституційно-правового статусу людини і громадянина є правосуб'єктність, яка означає право на має права і обов'язки; права і свободи, що включають політичні, соціальні, економічні, культурні права та свободи; обов'язки, включаючи дотримання Конституції та законів, повагу до прав і свобод інших осіб, та механізми гарантій прав і свобод. Держава гарантує людині і громадянину рівність перед законом, недоторканність особи, повагу до гідності, свободу особистості, право на життя, заборону катувань, свободу слова, релігії, мирних зборів, працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, сім'ю, власність, справедливий суд. Конституційно-правовий статус є основою демократичного суспільства. Вдосконалення конституційно-правового статусу є важливим завданням, що потребує спільних зусиль влади, громадянського суспільства та міжнародних організацій. Тільки спільними зусиллями можна побудувати суспільство, де кожна людина матиме можливість жити вільно і щасливо.

Список використаних джерел:

1. Конституційно-правовий статус особи: поняття та система прав і обов'язків. Навчально-інформаційний портал Урок.ОСВІТА.UA. 2010-09-26. URL - <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10017/>.
2. ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ. Довідкова інформація від 04.05.2007 (З практики застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції). URL - <https://ips.ligazakon.net/document/TS000653>.
3. Калиновський, Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: монографія / Ю. Ю. Калиновський. – Х.: Право, 2008. – С.288.

Реуцька В.В., студентка 3 курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Шепітько М.В., доктор наук,
 професор кафедри кримінального права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З СЕКСУАЛЬНИМИ ДЕВІАЦІЯМИ ЗЛОЧИНЦЯ

Кримінальні правопорушення (КП) проти статевої свободи та статевої недоторканості є злочинами доволі поширеними, з тяжкими наслідками для здоров'я та психологічного стану потерпілих. Підхід до проблеми з'ясування мотивів вчинення злочину має ґрунтуватися й на можливості наявності девіації в суб'єкта КП. Student, обстеживши 150 суб'єктів діагностував наявність девіантних рис у 51%, в 21% випадків девіацій не було виявлено, проте у цих осіб виявлено алкоголізм, а у 5 чоловік діагностував виразну агресивну особистість. [3, с. 47] Тож ймовірно, що суб'єкт КП передбачених розділом IV Особливої частини ККУ – особа, яка може мати сексуальні девіації.

З точки зору сексології сексуальні девіації або перверсії – це будь-які відхилення від норми сексуальної поведінки, незалежно від проявів і характеру, рівня вираження та етіологічних факторів.[4, с. 16] Практично ж вони спонукають девіантна до вчинення сексуальних злочинів. З юридичної точки зору під сексуальним злочином варто розуміти такий тип людської поведінки та її наслідки, пов'язаної з сексуальним життям, який заборонений кримінальним законодавством. Заборона (законодавством або суспільними нормами моралі) і є головною умовою отримання задоволення для перверта.

Покарання має мету, визначену ч.2 ст.50 КК, яка нараховує чотири складові. І якщо в складових кара та загальна превенція – покарання втілює власну мету, то з виправленням та спеціальною превенцією, у випадках КП пов'язаних з парафіліями (сексуальними девіаціями) злочинця, виникає доволі спірний момент. Адже відбування покарання зазначеного у вирокі не формують у перверта готовність до самокерованої правослухняної поведінки. Перверсії є способом отримання задоволення, від якого суб'єкт нізащо не хотів би відмовитися. [5, с. 122] Вони не лікуються та не винищуються у особи шляхом застосування будь-яких санкцій. А тому можливість вчинення засудженими нових сексуальних КП не виключається.

У випадках сексуальних злочинів вчинених первертами мотивом виступає прагнення задовольнити свою статеву пристрасть саме через наявність в особи сексуальних девіацій. Але статистичні дані запевняють, що часто сексуальні злочини вчиняють на тлі алкогольної залежності або у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, а тому однозначно не можна назвати всіх злочинців первертами. У таких випадках мотиваційним приводом можуть бути: ревності, помста, бажання принизити особу тощо. Не рідкість, коли для вчинення злочину, першопричиною якого є сексуальна девіація, перверт вживає алкоголь, аби досягти

бажаного стану (розслаблення, рішучості, впевненості). Тобто, якщо під час вчинення сексуального злочину особа перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, це не свідчить про відсутність в неї сексуальної девіації, яка стала мотивом злочину, і навпаки. А тому такі мотиви не є взаємовиключними та можуть утворювати «симбіоз мотивів».

Задля встановлення наявності сексуальної девіації у суб'єкта варто залучати судово-психіатричну експертизу. Лише після виявлення висновком судово-психіатричної експертизи у особи сексуальної девіації та визначення її мотивом скоєння злочину, можна говорити про невиконання мети покарання у рамках виправлення та спеціальної превенції.

Науковці визначають сексуальні девіації як хворобу, з огляду на це варто окреслити питання осудності девіантів. При статевих збоченнях можливість відчувати статево насолоду іншим шляхом часто обмежена або відсутня. А тому девіації поступово набувають характеру непереборної хворобливої звички, нав'язливості, на кштал залежності від алкоголю чи наркотиків. Однак переверт все ж не втрачає здатності критично мислити та усвідомлювати свої дії.[5] Цей нав'язливий характер формує у людини стійкі переконання, що не визнаються суспільством та (або) забороняються законом (що і є однією з ключових умов для отримання задоволення). Сексуальні девіації не мають ознак таких психологічних захворювань, через які людина втрачає здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними. Тому з огляду на критерії визначення осудності, викладені у ККУ, дослідження психіатрів та наукове роз'яснення природи сексуальних девіацій, можна стверджувати, що перверти є суб'єктами КП.

Кримінальний кодекс України враховує біологічні особливості організму, зокрема психофізіологічний стан людини під час вчинення кримінальних правопорушень, аби розмір та вид покарання був достатнім та справедливим. Наприклад, при кваліфікації сексуальних злочинів, у яких визначальним фактором є згода особи- потерпілого, законодавець вніс правки у розуміння факту надання згоди – наразі відсутнє таке поняття, як «мовчазна згода», адже мобілізована нервова система об'єкта, який перебуває в умовах вчинення проти нього КП, реагує відомою психології тріадою типів гострих стресових реакцій - «Бий. Біжи. Завмири». Остання виникає після вираження нервових потрясінь, у тому числі таких як напад чи жорстоке насилля, коли контакт із навколишнім світом втрачається, через брак сил, які було витрачено на виживання. Така реакція позбавляє людину можливості чинити опір (виражати незгоду), а отже, з правової точки зору це могло виглядати, як мовчазна згода.

Тож, аби виконувалася спеціальна превенція покарання, передбаченого за злочини пов'язані з сексуальними девіаціями злочинця, законодавець має звернути увагу на первертів, як суб'єкт сексуальних КП, який не спроможний на виправлення.

Світовий досвід підказує ефективний метод боротьби з повторністю вчинених первертами сексуальних злочинів – хімічна кастрація. Таке покарання передбачає примусове введення засудженим андрогенних препаратів з метою зменшити лібідо та сексуальну активність. Така процедура застосовується у низці демократичних країн всього світу, у тому числі в США, Великій Британії, Данії, Швеції, Канаді,

Норвегії, Німеччині, Франції, Польщі. Як зазначається у законодавстві цих країн, хімічна кастрація не має незворотної дії, припинення медичного впливу можливе за рішенням суду.

В Україні у 2019 році була спроба (президент не ввів у дію закон) внесення змін у кримінальне законодавство, які передбачали застосування хімічної кастрації для педофілів (за сексуальні злочини проти неповнолітніх). Однак з критичної точки зору вбачається, що підхід законодавця при вирішенні цього питання ґрунтувався на нормах суспільної моралі, яка прагне першочергово забезпечити захист дітей, як найуразливішу ланку, що й змусило при формуванні норм законопроекту фактично поділити КП проти статевої свободи та статевої недоторканості на злочини проти повнолітніх та неповнолітніх об'єктів. Хоча акцентувати увагу варто не на моралі, а на проблемі мети покарання – виправлення злочинця, формування у нього самокерованої поведінки та виключення можливості вчинення нових КП, яка підводить до розуміння неможливості її досягнення у певних випадках із злочинцями-первертами, які вчиняють злочини, жертвами яких є як неповнолітні, так і повнолітні особи. Тож при підході до формування законодавства в рамках цього питання доцільніше поділяти дану категорію КП з огляду на мотив – «сексуальні злочини пов'язані з сексуальними девіаціями злочинця» та «сексуальні злочини з інших мотивів».

Хімічна кастрація в одних країнах є можливістю достроково вийти з в'язниці, в інших – разом з нею застосовується довічне ув'язнення. З даного питання підхід неоднозначний. Однак позбавлення перверта можливості вчиняти проникнення у тіло іншої особи з використанням геніталій не виключає у нього потягу до вчинення тих же дій з використанням будь-яких інших предметів чи вчинення інших дій сексуального характеру для отримання задоволення. Враховуючи цей аспект, вбачається доцільним й інший метод, більш обґрунтований вид покарання - залишення злочинців під вартою після відбуття ними строку покарання за вироком на певний строк або довічно (наприклад, у Німеччині). В українському законопроекті також було передбачено довічний адміністративний нагляд за особами, засудженими за зґвалтування неповнолітніх. Доцільно у новому законопроекті щодо реформування Закону про кримінальну відповідальність стосовно первертів передбачити довічний пробаційний нагляд, що є діючим методом покарання в Україні з 2024 року (як альтернатива довічному адміністративному нагляду).

Кримінальна відповідальність за злочини пов'язані з сексуальними девіаціями злочинця потребує змін. Приклади успішного застосування санкцій до первертів є в усьому світі. Реформування законодавства України з огляду на психологічні особливості злочинця надасть змогу забезпечити основну мету ККУ.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.03.2024).
2. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон

України від 23.08.2023 р. № 3342-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text> (дата звернення: 29.03.2024).

3. Саричев Я. В., Устенко Р. Л., Сонник Є. Г. Сексуальні девіації. Судова сексологія : навч. посіб. Полтава, 2018. 144 с.
4. Сержіо Бенвіґо. Перверсії. Сексуальність, етика, психоаналіз. Київ, 2016. 278 с.
5. Суббота С. О. Формування та прояви сексуальної агресії в контексті сексуальних відхилень. Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: матеріали II Всеукр. науково-практ. конф. (в авт. ред.), м. Кривий Ріг, 7 лют. 2019 р. Кривий Ріг, 2019. С. 121–123.

Ржевський Данііл Едуардович, студент 2 курсу, здобувач вищої освіти юридичного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Горіславська І.В., канд. юрид. наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

МАЙНО, МАЙНОВІ ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Відомо, що поняття "майно", як і об'єкта в цілому, є одним із самих дискусійних в юридичній літературі. Це викликано виключною складністю його сутності. Вказане свідчить про особливе значення питання щодо поняття майна в українській системі права.

Поняття «майно» дуже широке і містить в собі:

- Майно як поняття і права та обов'язки;
- Гроші;
- Цінні папери;

Крім поняття речей у цивільному праві застосовується також і поняття "майно". Відповідно до статті 190 Цивільного кодексу України – «майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки»[1].

Термін "майно" застосовується неоднозначно. По-перше, під "майном" розуміють річ чи конкретну сукупність речей. Саме про таке майно йдеться у нормах, які визначають предмет договорів купівлі-продажу, оренди, дарування, позики тощо. По-друге, під цим терміном розуміють сукупність прав, які належать конкретній особі (ст. 10 ЦК України). По-третє, терміном "майно" позначають також сукупність майнових прав та обов'язків (наприклад, під спадковим майном розуміють усі майнові права та обов'язки спадкодавця, які переходять до спадкоємця).

Оскільки правильне розуміння визначення "майно" в різних значеннях практично важливо для визначення конкретних прав та обов'язків сторін у правовідносинах, де майно є об'єктом права, потрібно щоразу визначати значення даного визначення шляхом тлумачення тексту правової норми.

Важливо зазначити те, що дане поняття трактується в юридичній літературі по-різному і вживається в різних значеннях. Багатозначність цих понять викликана історичними об'єктивними причинами: впливом різних правових доктрин на різних етапах формування цивільно-правової термінології; тісним зв'язком наукової мови цивільного права з побутовою, розмовною українською мовою, однак особливу роль мають значення, в яких використовується цей термін у законодавстві.

Аналізуючи термін «майно», то дане поняття присутнє не тільки в Цивільному кодексі. В статті 139 Господарського кодексу «майно» визначається як сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів [2].

Вбачаючи різницю між формулюванням в двох правових документах, то науковець С. А. Грішин зазначив, що Цивільний кодекс пояснює його з точки зору права, а Господарський – економіки[3]. Відповідно до цього, можна прийти до висновку, що юридична категорія «майно» визначається через поняття «речі та права» що в принципі співпадає з поняттям *res*, яке відомо ще з часів римського права, включає *res corporales* (речі) и *res incorporales* (майнові права).

Також варто зазначити, що термін «майно» використовується в цивільному законодавстві як синонім речі, що не цілком вдало з позиції юридичної догматики, але узгоджується з природною українською мовою, яку в принципі не можна змінити шляхом видання закону або іншим вольовим порядком. Визначаючи річ як матеріальний предмет, доводиться робити застереження – речами будуть і деякі ідеальні об'єкти, на які в силу закону поширюється правовий режим речі. йдеться про без документарні цінні папери, які існують в ідеальному вигляді як інформація (запис) на рахунках, у тому числі і на електронних носіях. Причому річчю буде не матеріальний компонент запису (певне розташування чорнил на аркуші паперу або певні магнітні властивості носія), а сама ідеальна інформація – наприклад, у разі, якщо запис буде випадково стертий, річ не втрачається, а інформація може бути відновлена з резервного носія або на підставі первинних документів.

Таким чином, можна підсумувати те, що якщо поняття речі в принципі є однозначним, то, навпаки, поняття майна має багато значень. Якщо говорити саме про співвідношення двох понять, то варто зазначити, що вони перетинаються лише в одній площині – якщо майно розуміти як об'єкт цивільного права. На думку багатьох вчених, річчю можна вважати предмет матеріального світу і нематеріальний актив, що має об'єктивну економічну цінність. Визначення речі як предмета, який має об'єктивну економічну цінність, виключає розуміння як речей предметів, що такої цінності не мають.

Говорячи про майнові права як об'єкти цивільних правовідносин, то варто зазначити, що за сучасним законодавством відповідно до ч. 2 ст. 190 ЦК України майнові права поряд з речами, сукупністю речей є майном. Законом України від 15 грудня 2005 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» цю статтю доповнено нормою, у якій зазначено, що майнові права є неспоживною річчю та є речовими правами [4]. Майнові права та обов'язки визначаються через поняття «рухоме майно» і у Законі України від 18 листопада 2003 р. «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» [5]. Згідно із Законом України

«Про заставу» заставлятися може будь-яке майно (за винятком зазначеного в ст. 4 цього Закону) та майнові права.

Необхідно підкреслити, що майнове право - це самостійна категорія, воно не може визначатися через інші поняття. На думку О. Яворської, майнові права не можуть ототожнюватися з річчю, тому їх визначення через неспоживну річ, як це зазначено у ст. 190 ЦК України, є некоректним[6, с. 229]. У самому ж Цивільному кодексі неодноразово розмежовують речі як вид майна та майнових прав. Наприклад, норми ст. 656 ЦК України, в якій зазначено, що предметом договору купівлі-продажу може бути товар у розумінні матеріально існуючої речі та майнові права.

Вважаємо за необхідним навести декілька ознак майнових прав.

Однією із найголовніших ознак майна, а отже й майнового права, вчені відокремлюють його здатність належати певній особі. Фактично, без цієї приналежності майна як такого взагалі не існує.

Другою ознакою є можливість грошової оцінки майна. З погляду економіки та інших подібних наук майно є певною цінністю. Науковці зазначають, що майно – це основа будь-якої системи економічних відносин.

Як зазначає А.С. Яковлев, однією з ознак є те, що воно не є властивим суб'єктові від народження, а набувається на підставі певних угод або інших юридичних фактів [7, с.152]. Прикладом можуть виступати майнові права інтелектуальної власності, які виникають на підставі факту створення певного твору, винаходу чи промислового зразка.

У висновку варто зазначити, що майно, як окрема категорія цивільного права, є одним з фундаментальних понять української цивілістики. На даний час цивілістичне поняття «майно» все більш відіграє важливу роль у категоріальному апараті інших галузей права. Аналізуючи багато праць вчених, науковців на дану тематику, ми прийшли до висновку, що юридичний зміст поняття «майно» чітко не визначений, і тому потребує більш детального вивчення та аналізу.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
3. Гришин С. А. Щодо визначення поняття «майно» у цивільному та господарському праві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://конференция.com.ua/files/image/konf%208/sb8_4_26_.pdf.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України №3201-IV від 15 грудня 2005 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3201-15#Text>.
5. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України №1255-IV від 18 листопада 2003 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>.
6. Яворська О. Майнові права як об'єкти цивільного обороту. Вісник Львівського університету імені Івана Франка. Серія «Юридична». 2011. Вип. 53. С. 229-230.
7. Яковлев А.С. Майнові права як об'єкт цивільних правовідносин. Теорія і практика. М: «Ось-89», 2005. 192с.

Корнієнко Сергій Олександрович, курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач
кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

МИРОВІ УГОДИ НА ОКРЕМИХ СТАДІЯХ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Цивільний процес, як відомо, є складним та мінливим інструментом правового регулювання вирішення цивільних спорів. Розвиток цього процесу відбувається в контексті вдосконалення та реформування судової системи, а також з урахуванням змін у суспільстві та сфері правовідносин. Одним із ключових аспектів цього розвитку є алгоритмічна природа цивільного процесу, що полягає у програмованому розгляді цивільної справи через послідовність етапів. Кожен з цих етапів, будучи чітко визначеним та структурованим, сприяє забезпеченню ефективного та справедливого вирішення спору.

Історично слід зазначити, що спочатку розгляд цивільних справ відбувався без чіткої сегментації на стадії. Проте, з розвитком суспільства та зростанням складності правових відносин, стало очевидним, що для забезпечення якості та об'єктивності судового рішення необхідно структурувати процес розгляду справи. Таким чином, розділення цивільного процесу на стадії стало необхідним кроком для забезпечення ефективності та прозорості в судочинстві [1, с. 7].

Стадійний підхід до цивільного процесу передбачає групування процесуальних дій та спрямованість їх на досягнення певних цілей. Кожна стадія має свою визначену мету, досягнення якої створює передумови для переходу до наступного етапу. Такий підхід сприяє систематизації та послідовності у вирішенні справи перед судом. Зазначена структура цивільного процесу ґрунтується на ряді ключових критеріїв, причому одним з найбільш поширених є найближча процесуальна мета. Цей критерій дозволяє чітко визначити момент переходу від однієї стадії до іншої та визначити основні завдання кожного етапу процесу [2, с. 17].

Відповідно до запропонованої структури, цивільний процес може включати вісім основних стадій. Це відкриття провадження у справі, підготовка справи до судового розгляду, врегулювання спору за участі судді, розгляд справи по суті, апеляційне та касаційне оскарження судових рішень, а також оскарження рішень за нововиявленими обставинами та виконання судових рішень.

Кожна з цих стадій має свою унікальну роль та визначені процесуальні вимоги. Наприклад, стадія відкриття провадження спрямована на формалізацію судового розгляду справи та забезпечення правового спору перед судом. Таким чином, позовна заява та ухвала суду про відкриття провадження визначають подальший хід судового процесу. Необхідно відзначити, що на стадії відкриття провадження у цивільній справі неможливе укладення мирової угоди через відсутність обох сторін одночасно на судовому засіданні. Це впливає з процесуальних норм та правової

практики. Також важливо зауважити, що підстава повернення позовної заяви на цій стадії не означає укладення мирової угоди, а лише вказує на можливість примирення сторін за межами цивільного процесу [4, с. 86].

Зважаючи на вимоги законодавства, особливо статей 373, 408 та 19 Закону України «Про виконавче провадження», а також частини 1 статті 207 Цивільного процесуального кодексу, можемо зробити висновок, що мирові угоди в цивільних справах мають свою юридичну основу та порядок укладення.

Відповідно до цих нормативно-правових актів, укладення мирової угоди в цивільних справах відбувається з дотриманням встановлених правил і процедур. Наприклад, укладення мирової угоди на етапі виконання судових рішень передбачено пунктом 2 частини 1 статті 39 Закону України «Про виконавче провадження». Також важливо враховувати вимоги щодо участі всіх зацікавлених осіб у випадку, коли угода укладається за позовом учасника господарського товариства, згідно з частиною 7 тієї ж статті. Таким чином, законодавство встановлює чіткі рамки для укладення мирових угод у цивільних справах, що підтверджує їх юридичну обґрунтованість та важливість у правовій системі [3].

Методика укладення мирової угоди під час судового процесу відповідає загальним правилам, незалежно від того, хто є ініціатором укладення. Однак, важливо розрізняти процес укладення угоди на різних етапах судового процесу, оскільки для судів вищих інстанцій необхідно врахувати вже винесені судові рішення [2]. Щодо укладення мирової угоди на етапі виконання судових рішень, таке право надається сторонам виконавчого провадження. У випадку, коли виконання рішення йде за позовом учасника господарського товариства, угода можлива лише за згодою всіх зацікавлених осіб. В такому випадку суд затверджує угоду, і виконавче провадження припиняється.

Отже, мирові угоди, укладені на різних етапах цивільного процесу, мають свої особливості, залежно від мети, учасників і порядку проведення цих етапів.

Список використаних джерел:

1. Немеш П.Ф., Феннич В.П. Курс цивільного процесу: Загальна частина. Підручник. Ужгород: Вид-во РІК-У, 2020. 808 с.
2. Цивільне процесуальне право України: Підручник; За заг. ред. д.ю.н., професора М.М. Ясинка. Київ: Алерта, 2016. 734 с.
3. Цивільний процес: підручник. За заг. ред. В.В. Заборовського, С.Б. Булеци, В.Г. Фазикоша, В.П. Феннича. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 932 с.
4. Яцина, В. Б. Сутність принципу судового керівництва у цивільному судочинстві. 2021. С. 64.

Правдивець Є.М., курсантка 2 курсу, 3 групи Військового-юридичного інституту *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна*

Науковий керівник: Панченко Вікторія Валеріївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного судочинства, арбітражу та міжнародного приватного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО

Міжнародне приватне право та міжнародне гуманітарне право відіграють ключову роль в умовах воєнного стану в Україні, забезпечуючи правову регуляцію відносин між фізичними та юридичними особами з різних країн, а також захист прав людини під час збройних конфліктів. Війна в Україні створила нові виклики та вимоги до правових систем, стимулюючи їх адаптацію та розвиток. Перспективи розвитку цих правових галузей включають удосконалення законодавства, посилення міжнародної співпраці та впровадження інноваційних механізмів захисту прав громадян, що сприятиме зміцненню правопорядку та гуманності в умовах глобальних викликів.

Взаємодія міжнародного приватного права та міжнародного гуманітарного права в Україні проявляється в забезпеченні правового захисту осіб і майна під час збройного конфлікту, регулюванні транскордонних правовідносин та імплементації міжнародних норм до національного законодавства. Міжнародне приватне право сприяє вирішенню питань юрисдикції, правомочності та захисту інтересів іноземних громадян і компаній, тоді як міжнародне гуманітарне право зосереджується на захисті цивільного населення, поранених та військовополонених. Їх взаємодія забезпечує комплексний підхід до правових викликів, що постають перед Україною в умовах воєнного стану, та сприяє зміцненню правової системи загалом [1, с. 28-33].

С. В. Волошин та М. М. Коба підкреслюють важливість дотримання прав людини та основних свобод у будь-якому конфлікті. Вони посилаються на відповідні міжнародні конвенції і зазначають, що виконання норм, викладених у цих документах, можливе лише за умови належного рівня міжнародного співробітництва [2].

Міжнародне приватне право, крім свого специфічного предмета регулювання, використовує власні методи правового врегулювання. Зокрема, застосовуються такі підходи, як колізійно-правове та матеріально-правове регулювання, включаючи уніфіковані норми "прямої дії", визначені міжнародними договорами. Існування іноземного елемента у справах, що підпадають під міжнародне приватне право, спричиняє колізію законів через різне законодавче регулювання цивільно-правових, сімейних, трудових та інших відносин у різних країнах. Ця колізійна проблема вирішується за допомогою колізійно-правового методу, який допомагає визначити, право якої держави застосовувати у конкретних обставинах. Національне колізійне право, що включає норми для подолання таких колізій, утворює основу для регулювання міжнародних приватних правовідносин, сприяючи визначенню, яке

право слід застосовувати у кожній ситуації [3].

Міжнародне приватне право не обмежується лише колізійним правом. Процеси інтеграції та інтернаціоналізації сприяють уніфікації матеріально-правових норм у сферах торгівлі, транспорту та охорони інтелектуальної власності. Метод матеріально-правового регулювання передбачає гармонізацію цивільного права різних держав через створення міжнародних договорів з єдиною системою правил. У практиці міжнародного економічного співробітництва ефективним є укладення угод, спрямованих на уніфікацію правового регулювання відносин між компаніями та країнами. Ці угоди об'єднують уніфіковані матеріально-правові норми з уніфікованими колізійними нормами, які вказують на застосування національного законодавства у питаннях, що не врегульовані цими нормами [4, с. 138].

Війна в Україні та численні порушення прав людини з боку Російської Федерації загострили проблему забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права, зокрема щодо захисту жертв війни. А.В. Замрига визначає міжнародне гуманітарне право як ефективний інструмент для забезпечення безпеки громадян та їхнього захисту під час воєнного конфлікту. Водночас дослідник зазначає, що міжнародне гуманітарне право має певні проблеми, зокрема невідповідність його норм сучасним реаліям. Конкретно, А.В. Замрига підкреслює, що міжнародне гуманітарне право має обмежені можливості в умовах гібридної війни, такої як російсько-український конфлікт, оскільки не містить визначення поняття "гібридна війна", що ускладнює його застосування в таких ситуаціях [5].

Вивчення міжнародного права щодо обмежень та обов'язків держав під час воєнного стану здебільшого зосереджується на аспектах міжнародного гуманітарного права. Це право складається з правових норм, що застосовуються під час воєнного конфлікту, відображаючи універсальні моральні норми. Під час збройних конфліктів застосовуються як норми міжнародного гуманітарного права, так і права людини. У мирний час норми міжнародного гуманітарного права не діють, оскільки їхня основна мета – захист жертв війни. Право на захист мають окремі групи громадян: діти, жінки, військовополонені, поранені та цивільні особи. Міжнародне гуманітарне право включає численні норми, основні з яких закріплені у Гаазьких конвенціях (1899 і 1907 років) та чотирьох Женевських конвенціях 1949 року [6].

В умовах воєнного стану в Україні міжнародне приватне право та міжнародне гуманітарне право набули особливої актуальності, виступаючи інструментами захисту прав людини та регулювання міжнародних правовідносин. Перспективи їх розвитку пов'язані з необхідністю гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, посиленням правозастосовної практики та розширенням міжнародної співпраці. Це сприятиме не лише підвищенню ефективності правового захисту в умовах конфлікту, але й закладе основу для стійкого розвитку правової системи України в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Шишка Р.Б. Еволюція міжнародного приватного права та глобалізація. Часопис Київського інституту інтелектуальної власності та права. 2023. №. 3. С. 28-33 (дата звернення: 14.05.2024).
2. Волошин С. В., Коба, М. М. Захист прав людини на тимчасово окупованих територіях України згідно Міжнародних Конвенцій. Механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах

- євроінтеграції. Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2023. С. 5–10. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/view/39/753/1576-1> (дата звернення: 14.05.2024).
3. Денисюк О.С., Філіпова Н.А. Співвідношення міжнародного приватного права з міжнародним публічним правом. The XIII International Scientific and Practical Conference "Modern ways of development of science and the latest theories", December 11-13, 2023, Madrid, Spain. 460 p. С. 154 (дата звернення: 14.05.2024).
 4. Тимченко Л.Д., Кононенко В.П. Міжнародне право: навч. посіб. для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2017. 224 с. (дата звернення: 14.05.2024).
 5. Замрига А. В. Застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-04> (дата звернення: 14.05.2024).
 6. Леонтєва А., Предместніков О. Міжнародні стандарти захисту прав людини в умовах війни. Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки: IV Міжнародна студентська наукова конференція, м. Одеса, 7 квітня 2023 р. С. 64–66. Одеса, 2023. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/307> (дата звернення: 14.05.2024).

Іваненко Олександра Олександрівна, здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту права та політології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Дубчак Леся Сергіївна, професор юридичних наук,
доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Система регулювання міжнародних відносин купівлі-продажу включає міжнародні правові акти, міждержавні договори, національне законодавство та цивільно-правові угоди. Ці категорії нормативних актів та договорів визначають правовий статус таких угод. Цивільно-правові договори відіграють ключову роль у встановленні умов контракту та прав та обов'язків сторін. Основним міжнародним правовим документом у цій галузі є Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, яка встановлює стандарти для укладання та виконання таких договорів.

Відносини, які не охоплені Віденською конвенцією 1980 року, регулюються звичаєм, який є одним з джерел міжнародного права. Прогалини в положеннях Віденської конвенції вирішуються за допомогою використання (згідно зі статтею 7): «принципів - згідно з правом, застосованим відповідно до норм міжнародного приватного права» [2].

Це сприяє зменшенню недоліків у законодавстві та забезпечує стабільність у правових відносинах між сторонами. Віденська конвенція є ключовим міжнародним правовим документом, який встановлює єдині норми для регулювання відносин між сторонами у міжнародних угодах купівлі-продажу товарів.

Сфера застосування конвенції охоплює контракти, що мають міжнародний характер, тобто угоди, учасники яких є комерційними підприємствами, розташованими в різних країнах. «Ця Конвенція застосовується до договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, комерційні підприємства яких перебувають у різних державах: а) коли ці держави є Договірними державами; або б) коли згідно з нормами міжнародного приватного права застосовано право Договірної держави.» [2, стаття 1]

Норми конвенції є диспозитивними і можуть бути застосовані до відносин між сторонами у рамках міжнародних договорів купівлі-продажу.

Інкотермс 2020 є ефективним міжнародно-правовим інструментом регулювання договорів купівлі-продажу товарів, визначаючи обов'язки сторін стосовно поставки товару, його доставки та митного оформлення.

За допомогою правил Інкотермс учасники договору можуть зафіксувати фіксують такі важливі умови: - місце виконання обов'язків продавця з передачі товару; - момент виконання цих обов'язків; - процес перекладення ризиків з продавця на покупця; - розмежування обов'язків стосовно оплати необхідних витрат і зборів - отримання експортних і імпорتنих ліцензій; - обов'язки щодо укладення договору перевезення; - розмежування обов'язків сторін стосовно пред'явлення

документації, - обов'язки щодо страхування; - розмежування між сторонами обов'язків по забезпеченню належної упаковки та інше [1 с.211].

Однак Інкотермс не вирішує всі аспекти міжнародних договорів купівлі-продажу, такі як передача права власності, порушення договору та їх наслідки. Ці питання регулюються конкретними положеннями зовнішньоекономічних угод. Вибір базових умов поставки за Інкотермс має значний вплив на управління зовнішньоекономічною діяльністю, зокрема на передачу права власності під час імпорту товарів.

Зважаючи на вищевикладене, міжнародні комерційні угоди є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності та підпадають під систему правового регулювання, яке в Україні встановлене законодавством про зовнішньоекономічну діяльність та іншими відповідними нормативно-правовими актами. Важливо зазначити обов'язковість письмової форми укладення міжнародних комерційних угод сприяє уникненню непорозумінь та забезпечує стабільність у виконанні умов контракту.

Договори в сфері зовнішньоекономічної діяльності є частиною цивільно-правових договорів, що потребують уважного та докладного регулювання. Особливості таких угод включають не лише специфічний предмет та умови контракту, а й спеціальні вимоги до їх укладання та виконання. До того ж вибір правового режиму, що буде застосовуватися до договору, є важливою складовою зовнішньоекономічних угод, оскільки може суттєво впливати на їх зміст і вирішення можливих спорів. Порядок вирішення таких спорів може бути заздалегідь визначеним у договорі або підпадати під відповідне законодавство, що регулює альтернативні методи вирішення суперечок, включаючи арбітраж.

Таким чином, зовнішньоекономічні договори відображають складний характер міжнародних комерційних відносин і потребують уважного юридичного аналізу та підготовки для забезпечення ефективного виконання та захисту прав сторін.

Список використаних джерел:

1. Аляб'єва Н.В. Використання правил «ІНКОТЕРМС» при укладенні договору поставки / Н.В. Аляб'єва // Економіка будівництва і міського господарства. – 2011. – Т. 7. – № 4. – С. 209–215.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_003.

Виноградова К.В., здобувач вищої освіти 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марченко О.В., доктор філософських наук,
доцент, професор кафедри теорії держави і права
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття 24 Конституції України постановляє, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, але в статті 64 цієї Конституції зазначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

24 лютого 2022 року Указом Президента було введено воєнний стан в Україні, чим саме і було обмежено конституційні права і свободи людини і громадянина [2].

А саме було обмежено право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, право на свободу слова, мирні зібрання, власність та інші. Це пов'язано з необхідністю забезпечити обороноздатність країни, захистити життя та здоров'я людей.

Встановлення комендантської години; обмеження на виїзд з населених пунктів або з країни; заборона інформації, яка може зашкодити обороноздатності країни або розпалити ворожнечу; закриття засобів масової інформації, які поширюють неправдиву або шкідливу інформацію; заборона масових зібрань, мітингів та демонстрацій; примусове відчуження власності в публічних інтересах за справедливою компенсацією – ці обмеження мають бути тимчасовими та пропорційними меті їх введення. Законом передбачені механізми судового оскарження незаконних дій органів влади, що обмежують громадянські права.

Важливо пам'ятати, що основні громадянські права та свободи зберігаються, й їх потрібно знати та уміти захищати.

Категорію «обмеження прав людини» необхідно відрізнити від категорії «порушення прав людини», оскільки обмеження, на відміну від порушення може мати як законний, так і протизаконний характер. Водночас порушення завжди перебуває поза межами дозволеного та тягне за собою юридичну відповідальність. Ураховуючи соціальну цінність прав людини та значущість їхнього дотримання для суспільства, більшість таких прав поставлені під охорону кримінального закону [3].

Слід зазначити, що воєнний стан означає можливість законного обмеження прав і свобод громадян та тимчасовий відступ від положень Конвенції з прав і основоположних свобод людини. Однак не обмеження прав і свобод, а можливість такого обмеження у разі необхідності вжити термінові заходи, спрямовані на забезпечення національної безпеки. Тому не слід розцінювати введення воєнного стану як автоматичне обмеження усіх прав і свобод людини, які можуть обмежуватись чинним законодавством України [4, с.229].

Враховуючи стратегічний курс України на вступ до Європейського Союзу та

отримання статусу кандидата в членство ЄС, імплементація європейських правових стандартів набула виняткової важливості та потребує наукового дослідження співвідношення підходів до нормативного регулювання обмеження реалізації прав людини під час дії воєнного стану в Конституції України та Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. До того ж практика Європейського Суду з прав людини щодо обмеження реалізації прав і свобод постійно розширюється, що вимагає продовження наукових досліджень із зазначеної проблематики [5, с.47].

Отже, в умовах воєнного стану зберігається баланс між необхідністю забезпечити обороноздатність країни та захистом громадянських прав та свобод. В умовах воєнного стану захист прав людини є особливо ускладненим. Конституція України та інші нормативно-правові акти передбачають механізм, що допускає обмеження здійснення окремих прав громадян. Однак, такі обмеження повинні бути обґрунтованими, обмежені часом та ресурсами, використовуватися згідно з принципами демократії та правової держави з метою захисту інтересів суспільства, збереження громадського порядку і безпеки, а також прав і свобод інших громадян. Відповідність таких обмежень міжнародним стандартам і правам людини відіграє важливу роль у забезпеченні захисту цих прав. Враховуючи дієвість принципу верховенства права й на підставі рішення Європейського суду з прав людини, у сучасних умовах таки вдалося сформуванню усталену практику щодо визначення правомірності та виправданості обмеження прав та свобод людини [6, с.98].

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 06.04.2024).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 26.11.2018 р. № 393/2018: станом на 28 листоп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018#Text> (дата звернення: 06.04.2024).
3. Мельник Р. І., Чубко Т. П. Проблеми обмеження прав і свобод людини в умовах дії спеціального правового режиму. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2016. Вип. 1. С. 125-134.
4. Фігель Ю. О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. Науковий вісник Львівської комерційної академії. 2015. Вип. 2. С. 222-230.
5. Гриньо Д.Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. Часопис Київського університету права. 2023. С. 45-47.
6. Маркович Х.М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. С. 95-99.

Благоренко Максим Олексійович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСНОВНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Конституція України є основним законом держави, що визначає правові засади, на яких будується система прав та свобод людини і громадянина. Важливою особливістю Конституції є розрізнення понять «права людини» і «права громадянина». Це розрізнення дозволяє більш чітко визначити специфіку та межі дії кожного з цих правових інститутів.

Свобода людини є фундаментальним поняттям у системі прав людини. Вона може розглядатися у широкому і вузькому значеннях.

- Свобода у широкому значенні характеризує загальний стан людини, її соціальний статус. Це базова умова, яка визначає можливість людини діяти вільно, з огляду на існуючі соціальні та правові норми.

- У правовому контексті свобода визначається як можливість людини вчиняти конкретні дії в межах, встановлених законом. Ці можливості, визначені правовими нормами, називаються суб'єктивними правами людини [1, с. 8].

Конституція України визначає свободу людини через кілька ключових аспектів:

- Люди вільні від народження, і ніхто не має права порушувати їхні природні права. Держава в демократичному суспільстві виступає головним гарантом цих прав.

- Людина вільна робити все, що не заборонено законом. Це означає, що свобода обмежується лише тим, що прямо заборонено чинним законодавством.

- Всі люди мають рівні можливості, які закріплені правом. Це забезпечує рівноправність у використанні своїх свобод та реалізації прав.

Конституція України чітко розрізняє права людини і права громадянина:

- Права людини. Це права, що пов'язані з існуванням та розвитком людини як біологічної і соціальної істоти. Прикладами таких прав є право на життя (ст. 27), право на повагу до гідності (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), право на недоторканність житла (ст. 30), право на невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32) тощо. Ці права поширюються на всіх осіб, які перебувають на території України, незалежно від їх громадянства.

- Права громадянина. Це права, що виникають з відносин людини з державою, її інституціями. Вони засновані на належності людини до певної держави. До таких прав належать, наприклад, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36), право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38), право на участь у проведенні мітингів, походів, демонстрацій (ст. 39), право на соціальний захист (ст. 46) тощо [2, с. 48].

Конституція України передбачає різні групи основних прав і свобод:

- Громадянські права. Ці права характеризують фізичне і біологічне існування людини, задоволення її матеріальних та духовних потреб. Приклади: право на життя, недоторканість особи, свободу думки і слова.

- Політичні права. Можливості людини брати участь у громадському та державному житті. Приклади: право брати участь в управлінні державними справами, утворювати громадські об'єднання, проводити мирні зібрання.

- Економічні права. Можливості людини в сфері виробництва матеріальних благ. Приклади: право на приватну власність, право на працю і справедливу оплату праці.

- Соціальні права. Можливості людини забезпечити належні соціальні умови життя. Приклади: право на охорону здоров'я, право на житло, право на соціальний захист.

- Екологічні права. Можливості людини на безпечне екологічне середовище. Приклади: право на безпечне довкілля, право на відшкодування завданої шкоди у разі порушення екологічних прав.

Конституція України встановлює чітку і всеохоплюючу систему прав і свобод людини та громадянина. Свобода людини є фундаментальною основою цієї системи, а розрізнення між правами людини і правами громадянина дозволяє більш точно визначити межі та зміст кожного з цих правових інститутів. Завдяки цьому забезпечується захист і реалізація основних прав та свобод усіх осіб, що перебувають на території України.

Громадянство – це юридичний зв'язок між особою та державою, що передбачає взаємні права та обов'язки. Набуття громадянства можливе двома основними шляхами: за народженням та через натуралізацію [4, с. 49].

Одним із найпоширеніших способів набуття громадянства є народження, або філіація (від лат. *filius* – син). Цей порядок регулюється двома основними принципами: правом крові (*jus sanguinis*) та правом ґрунту (*jus soli*).

Право крові. За цим принципом, дитина автоматично набуває громадянство батьків незалежно від місця народження. Наприклад, якщо обидва батьки є громадянами України, їх дитина також стає громадянином України, навіть якщо народилася за кордоном. Цей принцип діє для дітей віком до 14 років, а в деяких країнах, як-от США, до 12 років. В ситуаціях, коли батьки мають різне громадянство і не можуть дійти згоди щодо громадянства дитини, або перебувають у процесі розлучення, питання громадянства вирішується за участю міжнародного права та відповідних органів опіки та піклування країни народження [3, с. 69].

Право ґрунту. Відповідно до цього принципу, громадянство визначається місцем народження особи, незалежно від громадянства батьків. Наприклад, у США будь-яка дитина, народжена на території країни, автоматично стає громадянином США. Право ґрунту в чистому вигляді діє лише в деяких країнах Латинської Америки. У більшості країн застосовується змішаний принцип, який поєднує елементи права крові та права ґрунту. Міжнародне право визнає право кожної людини на громадянство і забороняє позбавлення громадянства як покарання.

Отже, права, свободи та обов'язки людини і громадянина є фундаментальними елементами правової системи будь-якої демократичної держави. Їх дотримання та захист є основою для забезпечення справедливості, рівності та соціальної гармонії в суспільстві. Україна, як і інші країни світу, зобов'язана постійно вдосконалювати

механізми захисту прав і свобод своїх громадян, адаптуючись до нових викликів та змін у глобальному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Куцепал, Світлана Вікторівна. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина: філософсько-правовий аналіз. Полтавський правовий часопис. 2022. С. 46-55.
2. Кириченко, Юрій Вікторович. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду. 2017. С. 96.
3. Черновол, Ольга Петрівна. Теоретичні моделі правового забезпечення та реалізації обов'язків людини і громадянина в Україні та Польщі: порівняльний аспект. Держава і право. Серія: Юридичні науки. 2017. С. 13-23.
4. Кривдіна, Інна Борисівна, Відповідність норм конституції України міжнародним стандартам загальної декларації прав людини. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені КД Ушинського (м. Одеса), 2019. С. 34.

Кафедри Владислава, II курс, 01-22-15, факультет прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Анісімов К.Г., канд. юрид. наук, голова РМВ, асистент
кафедри цивільного судочинства, арбітражу та міжнародного приватного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ОСНОВНІ ПРАВОВІ ТА КОЛІЗІЙНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСКОРДОННИХ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація розширила можливості для міжкультурних взаємодій, міграції, торгівлі та співпраці, що призвело до збільшення приватних відносин з іноземним елементом. Міжнародне приватне право відіграє ключову роль у регулюванні відносин між приватними особами в різних юрисдикціях.

Глобалізація, що визначається зростанням міжнародної мобільності, економічними зв'язками та культурним обміном, кардинально змінює спосіб, у який люди взаємодіють та створюють сім'ї. [1]

В умовах глобалізації світ стає дедалі більш взаємопов'язаним, кордони між країнами стають менш помітними, і сімейні відносини дедалі частіше виходять за межі національних кордонів. Це явище суттєво впливає на різні аспекти сімейного життя, створюючи як нові можливості, так і нові виклики.

З одного боку, глобалізація розширює горизонти для людей, дозволяючи їм зустрічатися, спілкуватися та створювати стосунки з людьми з різних культур та країн. Чинники що сприяє збільшенню кількості міжнародних шлюбів та партнерств, створюючи унікальні можливості для культурного обміну, збагачення та розширення світогляду.

Проте, ця взаємодія між різними культурами і правовими системами також призводить до складних проблем. Перш за все мова йде проте, що люди з різних країн створюють сім'ї, вони стикаються з різними правовими системами, які можуть мати суперечливі або несумісні підходи до сімейних відносин.

В міжнародному приватному праві, зокрема в контексті сімейних правовідносин, колізійна проблема виникає, коли в ситуації присутній іноземний елемент, і виникає питання, яке законодавство має застосовуватися.

Міжнародні (транскордонні) сім'ї являють собою складну демографічну групу, вони можуть включати в себе широкий спектр динаміки, від двонаціональних шлюбів до сімей, розділених в результаті міграції або через викрадення Транскордонні сім'ї можуть бути більш уразливими до дискримінації, експлуатації та насильства.

Кожна динаміка представляє унікальні правові та соціальні виклики, які часто посилюються різними правовими рамками, культурними практиками та політичним кліматом.

Одна з ключових проблем транскордонних сімей це те що вони стикаються з комплексом проблем, пов'язаних із різними правовими системами, культурними практиками та мовними бар'єрами.

Існує проблема компетенції аби визначити, яка юрисдикція має право

вирішувати сімейні спори з іноземним елементом. Це може стосуватися таких питань, як правоздатність і дієздатність, шлюбний режим, майнові права подружжя. Колізії між різними правовими системами можуть створювати складнощі.

Вибір права може залежати від різних факторів, включаючи колізійні прив'язки, які вказують на те, який правопорядок має перевагу в певних ситуаціях. У деяких випадках, сторони можуть самостійно вибрати застосовне право, що надає їм більшу гнучкість та автономію.

Колізійно-правовий спосіб полягає у виборі компетентного правопорядку для вирішення конкретної справи. Визначення правової системи, яка має юрисдикцію або є найбільш відповідною, є основою цього підходу, ключовим є використання колізійних норм, які вказують на застосовний правопорядок. Колізійні норми можуть бути частиною національного законодавства, міжнародних договорів, або ж мати коріння в прецедентному праві.

Матеріально-правовий спосіб розгляду сімейних правовідносин фокусується на суті питання, без звернення до колізійних норм. Він передбачає аналіз і вирішення конкретних правових аспектів справи, таких як розлучення, опіка над дітьми, або розподіл майна, на основі загальних правових принципів або конкретних правил, незалежно від юрисдикції.

Колізійна проблема - це питання вибору застосовного права. Для її вирішення національні законодавства використовують колізійні норми, що містять колізійні прив'язки. [3]

Досліджуючи механізми колізійного регулювання в міжнародних сімейних відносинах, можна відзначити, що право, яке може застосовуватися, залежить від декількох факторів. Серед них: законодавство країни, де був укладений шлюб (*lex loci celebrationis*); право країни, яка є особистим законом учасників сімейних відносин (*lex personalis*, яке може визначатися по-різному); право країни, де знаходиться майно (*lex rei sitae*); і право країни, яке обрали самі сторони для регулювання своїх відносин (*lex voluntatis*). [2]

Вирішення питань компетентності юрисдикції у міжнародних сімейних справах може базуватися на різних критеріях, а також на міжнародній кооперації для забезпечення ефективного вирішення суперечок.

Суди можуть вирішувати питання про компетентність юрисдикції на основі різних критеріїв, таких як місце постійного проживання сторін, місце укладення шлюбу або місце останнього спільного проживання подружжя. Міжнародна кооперація, суди можуть співпрацювати міжнародною ареною з метою вирішення питань компетенції та визнання та виконання рішень іноземних судів. Дана співпраця має включати обмін інформацією та доказами, а також взаємне визнання судових рішень. розкрити

Уніфікація та гармонізація є ключовими інструментами для вирішення проблем у міжнародному сімейному праві, проте їх застосування пов'язане з багатьма викликами. Уніфікація може бути ефективною, але вона часто стикається з опором через національні особливості та юридичний суверенітет.

На мою думку, гармонізація правових систем може бути найбільш ефективним підходом для вирішення проблем компетенції у сфері сімейного права з іноземним елементом. Вона сприяє створенню єдиних норм та процедур, які застосовуються у всіх країнах, що допомагає уникнути колізій між різними юрисдикціями.

Гармонізація пропонує більше гнучкості, але може бути менш ефективною через відсутність обов'язкових норм.

У сучасному глобалізованому світі транскордонні сімейні відносини стають все більш поширеними, що зумовлює необхідність міжнародного правового регулювання. Гаазька конвенція про укладення шлюбу та визнання його недійсним 1978 року і Гаазька конвенція про визнання розлучень та рішень про роздільне проживання подружжя 1970 року відіграють важливу роль у врегулюванні цих питань. Крім того, міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, розробляють типові закони, які слугують орієнтиром для національних законодавців при прийнятті нових норм або внесенні змін до існуючих.

Ці закони та стандарти стають важливим орієнтиром для національних законодавців і відображають найкращі практики у цій галузі. Їхня розробка та прийняття сприяють гармонізації правових норм і стандартів між країнами, що важливо для вирішення транскордонних сімейних справ. Це допомагає забезпечити більшу захищеність прав усіх учасників сімейних відносин, незалежно від їх місця проживання або національності. І це важливий крок у напрямку побудови справедливого та гуманного сімейного права на міжнародному рівні.

Отже, глобалізація робить значний вплив на міжнародне сімейне право та його колізійні норми. Зростання кількості транскордонних сімей, поява нових форм сімейних відносин та ускладнення правових систем роблять колізійні проблеми більш складними та актуальними. Для їх вирішення потрібна міжнародна співпраця, уніфікація та гармонізація законодавства, а також розвиток міжнародної судової практики.

Список використаних джерел:

1. Калакура В.Я. Міжнародне сімейне право: принципи та особливості колізійного і уніфікаційного регулювання: монографія. Київ. Алерта, 2017.
2. В. Я. Калакура // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2013. - № 3. - С. 69-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_3_14.
3. Чепис О.І., Лазорик Є.В., Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту., Вісник Ужгородського університету, вип..42, 2017 рік URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16520/1/24.pdf>.

Федоренко Світлана, курсантка, 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Рабушко Назарій, курсант, 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДО УЧАСТІ У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИННОСТІ

Протягом останніх кількох років термінологічний арсенал, що використовується для опису теоретичних та практичних засад взаємодії поліції і громадськості, значно розширився. Часто вживаними тепер є такі терміни, як "Community Policing", комунікація, партнерство, діалог тощо. Для загального розуміння цих понять та з метою створення концептуального підходу до використання громадськості поліцейськими під час боротьби зі злочинністю вважаємо за доцільне прийняти за основу вже наявні теоретичні концепції, які, на нашу думку, найбільш повно розкривають сутність вказаних термінів.

Отже, під терміном "Community Policing" мається на увазі організаційна стратегія, що базується на відкритому партнерстві та активному співробітництві між поліцією та громадою. Мета цієї стратегії - досягнення більш ефективного визначення, запобігання та вирішення проблем злочинності, подолання страху перед злочинністю, фізичними та соціальними розладами, з метою підвищення якості життя всіх громадян [1, с. 5].

Важливо відзначити, що термін "участь громадськості" в протидії злочинності можна розглядати з двох перспектив. З одного боку, це представляє собою результат - вже існуючий процес вжиття заходів або виконання робіт щодо профілактики, запобігання або припинення злочинної діяльності або притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочин. З іншого боку, це визначає правовий статус представника громадськості, тобто учасника відносин, що виникають під час протидії злочинності.

Відомо, що найбільш вагомий відсоток виявлення та розкриття загальнокримінальних злочинів припадає на діяльність Національної поліції України. Тому, особливо актуальною, є проблема взаємодії оперативних підрозділів, спеціально створених для боротьби зі злочинністю у рамках виконання основних обов'язків з населенням, адже охорона громадської безпеки, забезпечення прав і свобод громадянина, боротьба з корисливо-насильницькими злочинами не можуть вестись

ефективно без підтримки населення [2].

Проаналізувавши наукові роботи багатьох вчених, можемо визначити деякі види залучення громадськості до протидії злочинності:

1) використання громадськості розглядається як результат проявленої ініціативи (бажання) самих представників громадськості.

2) використання громадськості розглядається як результат відклику громадськості на ініціативу правоохоронних органів щодо їх залучення.

3) використання громадськості як ресурс. У протидії злочинності термін «використання» застосовується й щодо колективних форм громадськості, зокрема у Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» зазначається, що «використання громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону України для виконання завдань, не передбачених цим Законом, забороняється» [3].

Використання громадськості у теорії оперативно-розшукової діяльності (ОРД) розглядається в таких напрямках: залучення осіб до агентурної мережі, що передбачає встановлення негласного співробітництва (вербування) та подальше їх використання під час операцій протидії злочинності (виконання завдань оперативних підрозділів) [4]; залучення до агентурної мережі осіб, які виражають бажання самостійно стати позаштатними працівниками негласного апарату (під час перевірки їхніх особистих і ділових якостей) та їх подальше використання; використання осіб, які перебувають у безпечальних умовах для участі у таких відносинах (згідно з Главою 35 КПК України, яка містить положення, які ставлять підозрюваного або обвинуваченого перед вибором між відбуванням покарання або сприянням у викритті організованої групи чи організації, в складі якої вони вчинили злочин, а також злочинів інших учасників групи чи інших злочинів, вчинених групою або організацією тощо [5]); використання анонімної інформації осіб; використання будь-яких інших осіб для виконання певних дій. У даному випадку висловлення "сприяння громадян", "надання допомоги громадськістю" визначається як використання громадськості підрозділами кримінальної поліції.

Ми згодні з позицією В.Г. Телійчука та В. І. Отрудька, що термін «сприяння ОРД» відносно діяльності підрозділів кримінальної поліції має означати збір та одержання особами, як не є штатними працівниками поліції, оперативно-розшукової та іншої інформації, що становить для підрозділів кримінальної поліції оперативний інтерес, а також передбачає добровільні дії таких осіб з метою здобуття відомостей для подальшого передавання їх оперативному підрозділу або прийняття участі в ОРД або НС(Р)Д, або надання іншої експертної допомоги в розв'язанні задач ОРД [6, с. 32].

Використання громадськості оперативними підрозділами у широкому розумінні означає створення умов та платформ для залучення представників громадськості, таких як об'єднання та формування, а також їхніх можливостей. Це включає їх підбір, залучення та використання зі суспільно значущою користю для підрозділів кримінальної поліції. Метою є виявлення осіб і фактів, які становлять оперативний інтерес, а також умов, що сприяють вчиненню злочинів. До інших завдань входить здійснення превентивного впливу, притягнення осіб, які вчинили

злочини, до кримінальної відповідальності та розшуку осіб, що зникли безвісти або ухиляються від відбування покарання.

У вузькому розумінні використання громадськості оперативними підрозділами полягає в залученні окремих представників громадськості або їх груп, які не є негласними позаштатними працівниками Національної поліції. Це включає їх у заходи з пошуку та отримання інформації оперативного інтересу, використання їх можливостей для підготовки й проведення оперативних пошукових заходів, ініціативних дій, а також створення умов для проведення оперативних комбінацій чи зашифровки джерел інформації.

Мета використання громадськості оперативними підрозділами у контексті протидії злочинності може бути подвійною. З одного боку, стратегічна мета спрямована на зниження рівня злочинності шляхом мінімізації її проявів. З іншого боку, тактична мета передбачає ефективне та комплексне використання зусиль та ресурсів громадськості для вирішення конкретних завдань, які постають перед підрозділами кримінальної поліції у забезпеченні (підвищенні, підтриманні) правопорядку.

Завдання використання громадськості підрозділами кримінальної поліції в рамках протидії злочинності включають: виявлення осіб, які проявляють злочинну активність; превенція (запобігання) злочинам; виявлення латентних злочинів; документування злочинних дій; встановлення осіб, винних у вчиненні злочину; розшук осіб, які зникли безвісти, переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання.

Отже, підсумовуючи зазначене вище можемо прийти до висновку, що, термін "участь громадськості" може розглядатися як результат ініціативи громадян чи відповідь на ініціативу правоохоронних органів. Це також може визначати правовий статус представників громадськості у відносинах, пов'язаних із протидією злочинності. Використання громадськості підрозділами кримінальної поліції може включати різні форми взаємодії, такі як залучення до агентурної мережі, використання анонімної інформації, а також участь громадян у конкретних заходах оперативно-розшукової діяльності. Мета цього використання - досягнення стратегічних та тактичних цілей, спрямованих на зниження рівня злочинності та підвищення якості правопорядку.

Таким чином, вивчення та розвиток підходів до взаємодії поліції і громадськості в сфері протидії злочинності визначаються не лише наявністю відповідного законодавства, але і активним використанням цих правових можливостей у практиці.

Список використаних джерел:

1. Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють з громадою. 48с. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/pdf/Posibnik_zv_gromaga2LQ3.pdf (дата звернення: 14.04.2024).
2. Телійчук В. Г., Семеницький О. В. Взаємодія оперативних підрозділів з населенням при виявленні та розкритті корисливо-насильницьких злочинів: вітчизняний та зарубіжний досвід. – 2019.

3. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (дата звернення: 14.04.2024).
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. (дата звернення: 14.04.2024).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 14.04.2024).
6. Телійчук В.Г. До питання сприяння громадян оперативним підрозділам кримінальної поліції у протидії корисливо-насильницьким злочинам. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/do-pitannya-spriannya-gromadyan-operativnim-pidrozdilam-kriminalnoyi-politsiyi-u-protidiyi-korisливо-nasilnitskim-zlochinam/viewer>.

Мустафаєва Каміла Суп'ян кизи, студентка 4 курсу

Дніпровський національний університет ім.Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Патерило Ірина Володимирівна, д-р. юрид. наук,

професор, професор кафедри цивільного, трудового та господарського права

Дніпровський національний університет ім.Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРИСТУВАННЯ ГУРТОЖИТКАМИ ТА СЛУЖБОВИМИ ЖИЛИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ

Гуртожитком визначають преобладаний або спеціально споруджений жилий будинок, що використовується для проживання студентів, учнів, службовців, робітників та інших громадян під час їх роботи чи навчання. Там обов'язково мають бути приміщення для занять, культурно-масової роботи, побутового обслуговування та іншого комунального призначення.

За спільним рішенням адміністрації підприємства, установи чи організації, органу кооперативної чи іншої громадської організації та відповідним профспілковим комітетом видається житлова площа в гуртожитку. Особі видається спеціальний ордер. Він є єдиною підставою та документом для вселення у надане житлове приміщення.

В порядку визначеному органами місцевого самоврядування видається житлова площа в спеціальних гуртожитках для тимчасового проживання осіб: осіб, які потребують медичної допомоги у зв'язку із захворюванням на туберкульоз, осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк і потребують поліпшення житлових умов, або житлова площа яких тимчасово заселена чи яким повернути колишнє жилає приміщення немає можливості.

Надання житлової площі в гуртожитках відбувається в порядку черговості, в розмірі не менше 6 кв. метрів на одну особу. Заселення забороняється: особам різної статі в одну кімнату; якщо на одну особу припадає менше ніж 6 кв. м.; без санітарного паспорта; над установлену кількість місць. Також мешканці гуртожитків не мають права обмінювати, перепланувати приміщення, проживати з іншими членами сім'ї (але гуртожитки можуть використовуватися для сімейних громадян); тимчасових мешканців та інших громадян. За проживання береться плата за встановленими розцінками.

Щодо осіб, які підлягають виселенню з гуртожитків без надання їм іншого житла то це особи, які припинили трудові відносини з підприємством або ж закінчили навчання.

Особи, які припинили трудові відносини з підприємством чи закінчили навчання, підлягають виселенню з гуртожитків без надання їм іншого житла також існує перелік осіб за ст.125 Житлового кодексу України, що не можуть бути виселені без надання іншого житла. Такі особи мають право отримати житло або інше житлове приміщення, що відповідає технічним та санітарним вимогам і знаходиться в межах того самого населеного пункту. Також особам що мешкають у гуртожитку надається інше житлове приміщення чи гуртожиток, якщо вони виселені через переобладнання в нежилий будинок, через загрозу обвалення будинку та у разі його

знос.

Службові жилі приміщення - це окремі квартири або кімнати в комунальній квартирі, які затверджені як службове житло і надаються особам, які з огляду на трудові відносини, мають проживати за місцем роботи або неподалік від нього.

Надання службових жилих приміщень відбувається відповідно до законодавства України, за рішенням адміністрації підприємства, установи, організації, правління колгоспу, органу управління кооперативної чи іншої громадської організації. Громадянинові видається спеціальний ордер, що є єдиною підставою для заселення. Цей ордер видається комітет міста (району в місті) чи районної державної адміністрації видає, його форма встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до ст. 126 Житлового Кодексу України, порядок надання народним депутатам України службових жилих приміщень і користування ними визначається окремим Положенням, затвердженим Верховною Радою України.

Орган профспілки має право здійснювати контроль за правильним наданням службових жилих приміщень, але законом не передбачено безпосередньої участі профспілкового комітету у винесенні рішення про надання службових жилих приміщень у користування.

Щодо користування службовим житлом застосовуються правила договору найму жилого приміщення, за винятком тих, що передбачені статтями 73-76, 79-83, 85,90,ч. в ст. 101, статтями 103-106 Житлового кодексу України.

Користувач службовим жилим приміщенням не має права на: вимогу надання йому жилого приміщення меншого розміру замість того, що він наймає; вимогу надання в постійне користування іншого жилого приміщення в разі капітального ремонту будинку, у якому знаходиться службове приміщення; вимогу змінити договір найму; бронювання такого приміщення; його обмін..

Перелік категорій працівників, яким надаються службові жилі приміщення: директорам та деяким іншим працівникам медичних установ; майстрам технічних ділянок; дільничним інспекторам міліції та іншим посадовим, службовим особам і робітникам; начальникам житлово-експлуатаційних установ; двірникам; лісничим; директорам деяких навчальних закладів; слюсарям з обслуговування теплових, газових, санітарно-технічних та інших мереж.

Виселенню з приміщення підлягають службовці та робітники (разом з усіма особами, що там проживали разом з ними), які виключені з членів колгоспу чи вийшли за власним бажання або ті, що припинили трудові відносини з підприємством, установою, організацією. Але існує вичерний перелік осіб, які не можуть бути виселені з службових жилих приміщень без надання іншого жилого приміщення. З цим переліком можна ознайомитися у ст.124 Житлового кодексу України.

Нове приміщення має відповідати певним вимогам, а саме:

- повинно бути в межах того самого населеного пункту;
- відповідати встановленим санітарно-технічним нормам.

Отже, надання та користування службовим житловими приміщеннями та гуртожитками регулюється законодавством, визначається рішенням адміністрації підприємства чи установи і має свої обмеження та вимоги. Для користування таким житлом потрібно мати відповідний ордер, а користувачі мають обмежені права

щодо вимог на зміну умов проживання.

Знання в цій сфері є важливими для працівників, студентів та інших осіб, які можуть користуватися службовими житловими приміщеннями або проживати в гуртожитках. Знання своїх прав і обов'язків допомагає у захисті власних інтересів та уникненні можливих конфліктів з адміністрацією або іншими мешканцями. Також ця інформація важлива для роботодавців та установ, які зобов'язані дотримуватися законодавства при наданні та обслуговуванні службового житла.

Список використаних джерел:

1. Житловий Кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text>.
2. Положення про гуртожитки <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498-2018-%D0%BF>.
3. Положення про службові жилі приміщення <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-88-%D0%BF#Text>.

Зацарна Анастасія Володимирівна, здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Ярошевська Тамара Василівна, доктор юридичних
наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-
наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Категорія майна подружжя є однією з центральних тем у шлюбно-сімейних правовідносинах. Адже регулювання майнових правовідносин подружжя є складним комплексом дій щодо встановлення режиму володіння, користування та розпорядження майном.

Тим більше, проголошений нашою державою курс на інтеграцію до Європейського Союзу зумовлює доцільність аналізу законодавчо встановлених правових режимів майна подружжя в країнах ЄС та перспектив їх застосування при регулюванні майнових відносин подружжя в Україні.

На даний час в Європі набули розвитку процеси уніфікації законодавства, які торкнулися і галузі сімейного права [1, с. 112]. Взагалі, у сучасному міжнародному приватному праві існують три основні види правового режиму майна подружжя [2]: 1. Режим роздільності майна. Передбачає, що будь-яке майно подружжя, коли б і яким би шляхом воно не було придбане, вважається їхнім роздільним майном. Власником майна вважається той з подружжя, чие право підтверджується правовстановлюючим документом. Режим введений в Англії в 1882 році, пізніше був прийнятий країнами загального права: Австралія, Нова Зеландія, Канада. 2. Режим спільності майна. Встановлений Цивільним Кодексом Франції 1804 року, прийнятий Іспанією, Італією, Швейцарією, 8-ма штатами США. Режимом передбачено об'єднання майна подружжя на ідеї рівноправності та їх економічному партнерстві. 3. Режим відкладеної спільності. Діє у ФРН та деяких Скандинавських країнах: Швеція, Норвегія, Данія. Особливість цього режиму полягає в тому, що під час шлюбу все майно подружжя належить кожному з них окремо (як при режимі роздільності), але у разі розірвання шлюбу все сімейне майно і кошти поєднуються і поділяються між подружжям порівну.

Треба відразу сказати, що на території України діє режим спільності майна подружжя, що передбачений нормами ЦК та СК України [3-4]. У зв'язку з цим аналіз саме цього режиму становить собою найбільший науковий та практичний інтерес. Як і випливає з його назви, режим спільності передбачає об'єднання майна подружжя (повністю чи певної частини) в єдину майнову масу та встановлення низки спеціальних правил по його володінню, користуванню та розпорядженню.

Цікаво додати, що найбільш поширеним у країнах ЄС є правовий режим майнової спільності подружжя, також відомий як режим абсолютної спільності майна, що передбачає об'єднання в силу укладення шлюбу всього майна та всіх

боргів кожного з подружжя, в т. ч. дошлюбних активів, в єдину майнову масу. Так само майно і борги, набуті кожним з подружжя в період шлюбу, в т. ч. спадщина і дарування, включаються в зазначену майнову масу [5, с. 117]. З історії відомо, що був період, коли дружина не мала повної дієздатності, а тому всім майном фактично управляв і розпоряджався чоловік. Тому подальший розвиток досліджуваного правового режиму майна подружжя уже відбувався в загальноєвропейському контексті та передусім був пов'язаний з боротьбою жінок за свої права.

Сутність правового режиму спільності отриманого доходу полягає в збереженні роздільності майна протягом шлюбу та виникненні права на позов про компенсацію у грошовому виразі після припинення режиму (компенсація конкретним майном радше є винятком, ніж загальним правилом). При цьому майнова роздільність подружжя стосується не лише дошлюбного майна чи спадщини і дарування, а й майна, набутого під час шлюбу [1, с. 118].

Також цікаво звернути увагу на особливості поділу майна подружжя за законодавством ЄС. Так, на відміну від національного законодавства, яке закріплює способи поділу спільного майна одночасно і в ЦК України (ст. ст. 364, 365, 370) [3], і в СК України (ст. 71) [4], законодавство європейських держав зазвичай регламентує це питання лише в одному законодавчому акті чи його структурному підрозділі.

Зокрема, законодавство низки європейських держав, регламентуючи правовий режим подружнього майна, передбачає, що поділ спільного майна подружжя здійснюється за правилами поділу спадщини. Так, згідно зі ст. 1476 ЦК Франції поділ спільної майнової маси подружжя, збереження його у спільній власності, переважні права на отримання певного майна у натурі, продаж майна з публічних торгів та низка інших питань регламентується правилами, передбаченими у титулі «Спадкування» в частині розподілу майна між спадкоємцями. Подібне правило закріплене також у ст. 1476 ЦК Люксембургу, ст. 46 Кодексу сімейного і опікунського Польщі, ст. 1410 ЦК Іспанії [6, с. 191].

Натомість законодавством інших європейських держав передбачено, що поділ спільного майна подружжя відбувається за правилами поділу спільної власності. Наприклад, у Бельгії припинення правового режиму подружнього майна перетворює спільне майно подружжя у пост-шлюбну спільну власність, поділ якої здійснюється за правилами поділу спільної власності. Подібне правило застосовується також в Італії.

Стосовно способів поділу спільного майна у ст. 211 ЦК Польщі передбачено, що кожен зі співвласників може вимагати поділу спільної речі, хіба що поділ суперечить положенням закону чи господарському призначенню речі або ж матиме наслідком істотну зміну речі чи зменшення її вартості. Згідно зі ст. 212 ЦК Польщі якщо припинення спільної власності настає на підставі рішення суду, то вартість часток може бути вирівняна шляхом грошових доплат; при поділі нерухомості суд може обтяжити відповідне майно сервітутом; річ, яка не може бути поділена, підлягає присудженню одному зі співвласників з покладенням на нього обов'язку сплати компенсації іншим співвласникам або ж продажу.

Новий ЦК Чехії також закріплює специфічні правила поділу спільного майна подружжя. У § 712 цього кодексу передбачено застосування за аналогією положень про спільну власність. Згідно з § 1140 ЦК Чехії ніхто не може бути примушений

залишатися у спільній власності, кожен співвласник може в будь-який час вимагати поділу (чи виділу). Відповідно до § 1144 цього кодексу якщо можливо, то суд приймає рішення про поділ спільної речі; однак річ не може бути поділена, якщо внаслідок цього істотно знизиться її вартість, а згідно з § 1145 суд може встановити сервітут або інше речове право, якщо це необхідно для належного використання новостворених речей. Відповідно до § 1147 ЦК Чехії суд за розумну компенсацію для інших може присудити річ одному чи кільком співвласникам; якщо ж ніхто зі співвласників не бажає речі, тоді суд приймає рішення про продаж речі на публічних торгах; в обґрунтованих випадках суд може прийняти рішення, що річ буде продана на аукціоні, проведеному між співвласниками. Згідно з § 1154 кодексу допускається відстрочка судом поділу спільного майна до двох років, а за домовленістю співвласників - до десяти років [1, с. 120].

Отже, на відміну від законодавства європейських держав, ЦК України доволі детально регламентує ситуації, коли один зі співвласників вимагає припинення права іншого співвласника на частку у спільному майні. При цьому в обох випадках події розвиваються всупереч волі одного зі співвласників: того, якому присуджують майно, стягуючи з нього компенсацію, або ж того, якого позбавляють права на частку у спільному майні, присуджуючи йому компенсацію.

Таким чином, організація майнових відносин подружжя в країнах ЄС показує, що правовий режим спільності майна подружжя в цілому є елементом правових систем різних держав. Незважаючи на історичні зміни, глобальні соціально-економічні перетворення, особливо останнього століття, цей режим зберіг свою загальну структуру і своєрідність. У ньому відображені фундаментальні юридичні ідеї про рівноправність та економічне партнерство подружжя, важливість об'єднання їх зусиль для створення економічної основи сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Простибоженко О. С. Правовий режим майна подружжя за законодавством європейських держав: порівняльно-правовий аналіз і напрямки гармонізації. Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство. 2016. Т. 21, Вип. 1. С. 111-129.
2. Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
3. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (зі змінами і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (в ред. від 02 листопада 2016 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Руда О. Правовий режим майна подружжя в міжнародному приватному праві. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 88. 2020. С. 116-122.
6. Простибоженко О.С. Юридична конструкція "договору в інтересах сім'ї" у майнових правовідносинах подружжя: досвід європейських держав і перспективи гармонізації національного законодавства. Часопис Київського університету права: український науково-теоретичний часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2016. № 1. С. 190-195.

Гурський О.С., студент 3 курсу юридичного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Горіславська Інна Вікторівна, канд. юрид. наук,

доцент кафедри цивільного та господарського права

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Згідно зі ст. 1218 Цивільного кодексу України до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Зміст права інтелектуальної власності складають особисті немайнові права інтелектуальної власності та майнові права інтелектуальної власності. Відповідно до статті 424 ЦК, майновими правами суб'єкта права інтелектуальної власності слід визнати ті суб'єктивні права, які породжують для даного суб'єкта певний майновий інтерес.

Проте, враховуючи частину 1 статті 178 Цивільного кодексу України, об'єктом цивільного обороту, тобто об'єктом, який може вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, є лише майнові права інтелектуальної власності, оскільки особисті немайнові права інтелектуальної власності є невід'ємними від фізичної особи. Таким чином, об'єктом спадкування виступають саме майнові права інтелектуальної власності. Аналізуючи частину 2 статті 423 Цивільного кодексу України, відповідно до якої у випадках, передбачених законом, особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть належати іншим особам, можна говорити про наявність винятків із загального правила про невідчужуваність особистих немайнових прав автора[1]. При вивченні питань спадковості майнових прав на інтелектуальну власність важливо зазначити, що, незважаючи на те, що самі об'єкти інтелектуальної власності стають предметом правового захисту, спадкуванню підлягають саме майнові права на ці об'єкти. Тобто, потрібно розрізняти між самими об'єктами права інтелектуальної власності та правами на них як об'єктами спадкування. Крім того, у законодавстві містяться окремі положення щодо спадкування майнових прав на інтелектуальну власність[2].

Так, відповідно до частини 2 статті 448 Цивільного кодексу України право автора на одержання грошової суми у розмірі п'яти відсотків від суми кожного продажу оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору, наступного за відчуженням оригіналу, переходить до спадкоємців автора твору та спадкоємців цих спадкоємців і діє до спливу строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір, установленого статтею 446 цього Кодексу. У постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30.05.2008 № 7 роз'яснено, що до складу спадщини входять майнові права інтелектуальної власності, чинні на час відкриття спадщини (право на отримання винагороди за використання твору, право на відтворення, опублікування і розповсюдження авторських творів, право на оформлення винаходу, корисної моделі тощо) [3].

Отже, об'єкти інтелектуальної власності, як особливий елемент цивільного

обороту, мають властивий їм спосіб спадкування. Це обумовлено наявністю як майнових, так і немайнових прав на такі об'єкти. Згідно загального правила, спадкоємці отримують лише майнові права стосовно інтелектуальної власності. Це право не обмежує обсягу спадкових прав інтелектуальної власності, але використовується для захисту у разі порушення прав творця. Спадкоємці фактично стають власниками інтелектуальних прав, що передаються спадком, але їхні права не настільки широкі, як у первинного володільця. Хоча більшість майнових прав на інтелектуальну власність переходять у спадок, немайнові права передаються лише у тій мірі, яка необхідна для захисту прав первинного власника інтелектуальної власності.

Розглядаючи питання особливостей спадкування майнових прав інтелектуальної власності, важливо зауважити, що у науковій літературі панує думка, що від спадкування авторських прав слід відрізнити спадкування авторської винагороди, яка була нарахована за життя автора, але своєчасно не отримана, або своєчасно не нарахована, або нарахована відповідно до авторського договору на використання твору вже після смерті автора, але до прийняття спадкоємцями спадщини. У цьому випадку об'єктом спадкування виступає не виключне авторське право, а певна грошова сума, яка спадкується на загальних підставах[4].

Враховуючи всі обставини, можна дійти висновку, що майнові права об'єкта права інтелектуальної власності – це суб'єктивні права учасників правовідносин на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній, художній та інших сферах. Майнові права можуть виникати з дій та інших юридичних фактів, передбачених цивільним законодавством, які пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, майновими правами. Цивільним кодексом України, а саме в статті 424 ЦК, задекларовані та перераховані майнові права інтелектуальної власності, до яких відноситься: право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом[1]. Майнові права на інтелектуальну власність є частиною спадщини і, згідно з законодавством, підлягають спадкуванню за загальним порядком. Однак аналіз законів та судової практики показує, що порядок спадкування майнових прав повинен враховувати специфіку самого об'єкта спадкування - майнових прав на інтелектуальну власність.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Січко Д.С Проблемні питання спадкування особистих майнових і немайнових прав: Цивільно – правовий аспект. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2019. №2. С. 49-53 URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2019/14.pdf.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>.
4. Десятерик В.В Особливості спадкування окремих видів майнових прав інтелектуальної власності. Юридичний науковий електронний журнал. – 2022. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/26.pdf.

Патрушева Наталя Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародного та європейського права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Бережний Олександр Іванович, кандидат
юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ОЦІНКА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Оцінка доказів - це одна з головних складових процесу доказування у кримінальному провадженні, яка впливає на прийняття обґрунтованих та справедливих рішень у кримінальних справах, правову визначеність та підвищення довіри громадськості до судової системи, дотримання прав людини, особливо права на захист та справедливий суд. [1] Тому актуальність дослідження та подальшого розвитку цієї теми складно переоцінити, тим паче у сучасних умовах, коли в Україні вже 3 рік поспіль йде повномасштабна війна з росією, а інститут оцінки доказів і досі працює за радянськими стереотипами, що значно гальмує євроінтеграційну політику нашої країни та створює додаткові складності для функціонування кримінального судочинства.

Взагалі оцінка доказів та принципи, згідно з якими вона повинна проводитись, були темою для аналізу та наукових дебатів ще з середини 19 століття, коли було введено в дію перший Статут кримінального судочинства. З моменту визнання незалежності України значний внесок у вивчення цієї проблематики зробив М.М. Михеєнко. [2] Також активним дослідженням та обговоренням дії цього інституту займалися С. М. Сівочек, М. Є. Шумило, О. В. Капліна, Ю. М. Грошевий. Доволі цінними у цьому контексті є праці останнього, Юрія Михайловича Грошевого, який брав участь у реформуванні кримінального процесуального законодавства України та збагатив нас численними науковими працями з цього питання, серед яких монографія «Проблеми реформування суддівського переконання у кримінальному судочинстві». [3]

Але, незважаючи на таку помітну увагу до цієї теми, досі деякі проблеми є відкритими та тільки чекають свого вирішення, і серед них - оцінка доказів слідчим суддею.

Згідно зі статтею 94 чинного Кримінального процесуального кодексу України: «1. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. 2. Жоден доказ не має наперед встановленої сили.» [4] Тож, спираючись на цей нормативно-правовий акт, можна дійти висновку, що закон чітко вказує на те, що оцінка доказів є обов'язковою процесуальною діяльністю для всіх суб'єктів кримінального процесу, які уповноважені приймати процесуальні

рішення у справі. Саме тому слідчий, прокурор і слідчий суддя повинні оцінювати докази перед прийняттям рішення, що впливає на права, обов'язки та статус осіб або їх майна.

Проте варто зазначити, що оцінка доказів не є визнанням вини чи невинуватості особи, бо це вже завдання суду. Правильна оцінка доказів слідчим суддею лише сприяє прийняттю більш об'єктивних, законних рішень, а також допомагає ще на початку визначити всі ключові деталі справи для її більш швидкого розгляду, що принесе користь усім сторонам процесу.

На практиці все відбувається інакше. Яскравим прикладом цьому є справа №991/1960/22, у якій Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду скасувала ухвалу слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на повідомлення про підозру. [5] Слідча суддя аргументувала свою відмову в задоволенні скарги на повідомлення про підозру тим, що, по-перше, стандарт «достатніх підстав та доказів для підозри» є нижчим за стандарт «обґрунтованої підозри». Тому вона розглядала питання про доведеність обставин, на які посилається захист, та чи можуть ці обставини бути підставою для висновку про недостатність доказів для повідомлення про підозру у вчиненні злочину. По-друге, на її думку, слідчий суддя на стадії досудового розслідування не повинен оцінювати докази з точки зору їх допустимості та порядку отримання. Відповідно до ст. 89 КПК України, визнання доказів недопустимими належить виключно до компетенції суду під час судового розгляду. На цій стадії слідчий суддя може лише розглянути та оцінити докази як достатні для підозри, не вдаючись до їх оцінки та аналізу як допустимих.

Проте я підтримую позицію Апеляційної палати ВАКС у цій справі, та можу зауважити, що, по-перше, у Кодексі не згадується ані стандарт «достатніх підстав та доказів для підозри», ані стандарт «обґрунтованої підозри», бо, згідно з п. 1 ст. 84 КПК, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у встановленому цим Кодексом порядку. Вони є підставою, на якій слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд встановлюють наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. По-друге, перевірка доказів на достатність не може існувати окремо від їх допустимості, бо, згідно з п. 1 ст. 94 КПК, достатність доказів згадується разом з положеннями про їх належність, допустимість та достовірність. Тому слідчий суддя повинен спочатку перевірити належність, допустимість та достовірність доказів, а потім оцінити їх сукупність на предмет достатності.

Ще одним аргументом на користь того, що слідчий суддя повинен здійснювати аналіз доказів і перевіряти обґрунтованість клопотання, але при цьому не досліджувати всі обставини справи по суті, є положення ч. 4 ст. 172 КПК: під час розгляду клопотання про арешт майна слідчий суддя має право заслухати свідка чи дослідити матеріали, що мають значення для вирішення питання про арешт. І тут заслуховування стосується лише пояснень, а не допиту, адже, згідно з п. 8 ст. 95 КПК, пояснення не є джерелом доказів, бо на відміну від допиту, заслуховування є пасивною дією. Дослідження матеріалів, наданих сторонами, не можна ототожнювати зі збором матеріалів, оскільки слідчий суддя не здійснює їх виявлення, фіксацію чи вилучення. [6]

Отже, питання оцінки доказів у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування потребує подальшого вивчення та вирішення. На мою

думку, потрібна спільна взаємодія з боку науковців, законодавців, правоохоронних органів та громадськості для якнайшвидшого виправлення ситуації та розробки більш ефективної стратегії для кримінального процесу в Україні. Також можна зазначити, що вже деякі з слідчих суддів потроху починають більш детально та ретельно відноситись до процесу оцінки доказів, що не може не впливати на систему загалом, тож у майбутньому очікуємо ще більше проактивних та прогресивних співробітників суду.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини): https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Міхеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України : підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Либідь, 1999. - 534 с.
3. Грошевий Ю. М. Проблеми реформування суддівського переконання у кримінальному судочинстві / Ю. М. Грошевий. - Харків: Вища шк., 1975. - 144 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1102>.
5. Справа №991/1960/22: Апеляційна палата ВАКС скасувала ухвалу слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на повідомлення про підозру: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=106467957&red=100003862ef2bed0e1d5acd98a8e63076ba8f6&d=5>.
6. Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А. Звіт за результатами дослідження «Роль слідчого судді у кримінальному провадженні» - Київ: ФОП Клименко Ю.Я., 2020. - 127 с.

Каленюшко Станіслав Вікторович, здобувач вищої освіти
магістерського рівня юридичного факультету
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Саско Олена Іванівна, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Україна

ПИТАННЯ ОЗНАК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ (СТ. 18 КК УКРАЇНИ)

Реалізація конституційних засад побудови демократичної держави потребує законного та обґрунтованого притягнення особи до кримінальної відповідальності. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження питань відповідальності суб'єктів кримінальних правопорушень у світлі чинного законодавства України. Суспільно небезпечне діяння і суб'єкт кримінального правопорушення є нероздільними поняттями кримінального права, пов'язаними з багатьма його інститутами, а також іншими юридичними дисциплінами.

У частині 2 ст. 18 чинного КК України визначено, що спеціальним суб'єктом є осудна фізична особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути визначена особа віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Розкриваючи цю норму закону, Т. О. Гончар вказує, що таким суб'єктом кримінального правопорушення може бути особа, якій кримінальним законом надано особливі (окремі) властивості (ознаки), що характеризують, наприклад, її правовий статус: громадянин України або іноземець; службове становище; сімейні стосунки, наприклад мати, батько або мати, батьки; попередня антигромадська діяльність, напр. судимість тощо [1, с. 45].

Традиційно виділяють наступні категорії спеціального суб'єкту, наприклад, це суб'єкт (рис. 1):

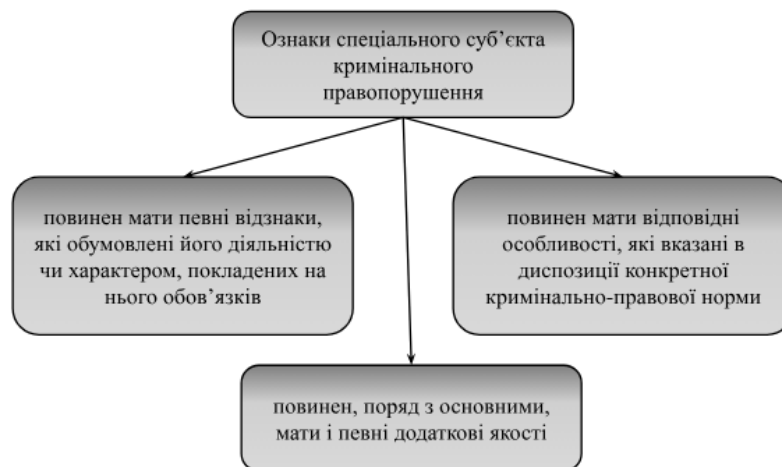

Рис. 1. Категорії спеціального суб'єкта кримінального правопорушення

Вважається, що специфіка кримінальних правопорушень із конкретним

суб'єктом полягає в тому, що шкода суспільним відносинам (предмету кримінального правопорушення) завдається зсередини одним із суб'єктів правовідносин, який одночасно є суб'єктом кримінального правопорушення [2, с. 22].

Можлива й інша систематизація категорії спеціального суб'єкта. Наприклад, правовий статус суб'єкта або соціально-правові та психофізичні характеристики особи чи характер діяльності, яку здійснює суб'єкт.

Загалом, ознаки особливого предмета можуть міститися в основному складі кримінального правопорушення, без якого цей склад кримінального правопорушення взагалі не виникає. Такі ознаки можуть розглядатися як кваліфікуючі ознаки відповідного правопорушення. Вони можуть виступати як обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність тощо. Це досить відомі підходи до визначення поняття та ознак «спецпредмету», які ми використовуємо.

Звичайно, кожна категорія спеціальних сутностей має свої відмінності і заслуговує окремого аналізу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар. Відп. ред. Є. Л. Стрельцов. Х.: Одісей, 2021. 904 с.
2. Стрельцов Є. Л. Нові категорії спеціального суб'єкту та традиційні оцінки їх ознак. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. Вип. 3. С. 94-98.

Варлан Аліна Олегівна, студентка 3 року навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 293 «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Науковий керівник: Бабаєва Олександра Володимирівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального процесу Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДСТАВИ ЇЇ АРЕШТУ ЯК СКЛАДОВА ЗАСАДИ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Найвищою соціальною цінністю в Україні визнаються людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека (ст. 3 Конституції України) [1]. Права і свободи людини та їх забезпечення є головним обов'язком держави. Виходячи з цього, нагальним питанням для законодавця постало визначення та дослідження сутності нормативного змісту однієї із основоположних засад кримінального провадження – забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, яке було закріплено на рівні Конституції України.

Засада забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність знаходить своє нормативне регулювання в ст. 29 Конституції України та в ст. 12 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), та передбачає правове положення, згідно з яким ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених КПК України.

Зміст ст. 12 КПК розкриває суть засади, виокремлюючи її три основні елементи. По-перше, як вже і зазначалося вище, обмеження свободи у кримінальному процесі можливе лише за вмотивованим судовим рішенням; підставою для такого обмеження є підозра у скоєнні кримінального правопорушення; обмеження свободи відбувається у порядку, передбаченому КПК України. По-друге – захист особи забезпечується необхідністю в найкоротший строк доставити затриману особу до слідчого судді та перевірити законність та обґрунтованість обмеження свободи; обов'язкового повідомлення про затримання особи її близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Третій елемент нормативного змісту засади сформульовано кримінальною відповідальністю за завідомо незаконне затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою, а також можливістю відшкодування шкоди, завданої незаконним рішенням, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду [3].

Таке детальне врегулювання забезпечення права на свободу та особисту недоторканність пов'язане з імплементацією положень ст. 5 Конвенції про захист

прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) [4] та практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд). Стаття перелічує велику кількість положень нормативного регулювання засади, але розглянемо детальніше саме пункт 2 зазначеної статті.

Даний пункт регламентує положення, згідно з яким кожен, кого заарештовано, має бути негайно проінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього, що є невід'ємною частиною системи захисту, який надається ст. 5 Конвенції.

Коли йдеться про зрозумілу мову, мається на увазі не тільки власне володіння певною мовою в достатній мірі, але й зрозумілість самого повідомлення. Так у справі «М.С. проти Словаччини та України» заявник скаржився, що словацькі органи влади, затримавши його після перетину кордону з боку України, не поінформували його про причини затримання. ЄСПЛ знайшов порушення положення п. 2 ст. 5, оскільки були відсутні будь-які докази того, що заявнику повідомили про причини його затримання мовою, якою він володів [5]. Проте, навіть якщо особа володіє мовою, саме повідомлення має бути зрозумілим. У справі «Нечипорук та Йонкало проти України», окрім того, що із заявником поводитися як із підозрюваним у кримінальній справі, хоча він був затриманий за вчинення адміністративного правопорушення, сам протокол про адміністративне затримання містив лише посилання на статтю Кодексу України про адміністративні порушення, на підставі якої заявника було затримано, без жодного доказу, що більш детальна інформація про зміст тієї статті кодексу надавалася заявнику хоча б усно [6].

Ще одним прикладом свавільного затримання особи без повідомлення про підстави такого затримання є справа «Луценко проти України» [7]. За твердженнями заявника, під час його затримання йому не було повідомлено про підстави його затримання та не було вручено копію постанови про порушення кримінальної справи. Слідчий також відмовив в наданні копії постанови про порушення кримінальної справи захиснику заявника. Фактично заявник дізнався про подання прокурора під час судового засідання, яке відбулось більше ніж через двадцять годин після його затримання.

Відповідач в свою чергу зазначав, що після затримання заявника менш ніж за годину йому було вручено копію постанови слідчого про порушення другої кримінальної справи щодо нього, але заявник відмовився від підписання протоколу вручення копії вищезазначеного документу. У протоколі затримання заявника зазначалось, що його взяття під варту було необхідним для того, щоб перешкодити йому ухилитись від слідства або справити негативний вплив на його перебіг, а також виключити можливість продовження ним злочинної діяльності та забезпечити його ізоляцію від суспільства. Тому відповідач дійшов висновку, що заявника було повідомлено про підстави його затримання без невиправданої затримки.

Розглядаючи цю справу, Суд наголошував, що пункт 2 статті 5 Конвенції містить первинну гарантію того, що будь-яка затримана особа повинна знати, чому її позбавляють свободи. Згідно з цим положенням кожна особа має бути повідомлена простою, непрофесійною, зрозумілою для неї мовою про основні юридичні та фактичні підстави її затримання, щоб вона мала можливість, якщо вважатиме за потрібне, звернутися до суду з оскарженням законності затримання. У випадку проведення декількох окремих розслідувань державні органи мають надати

відповідній особі хоча б мінімум інформації про кожне з них, якщо матеріали цих розслідувань дають підстави для взяття її під варту [8].

Оскільки сторонами оспорювався факт наявності повідомлення заявника про офіційні підстави його затримання та в якому обсязі, Суд встановив, що на момент затримання заявнику повідомили, що його затримують в рамках однієї кримінальної справи, в той час як на той момент вже існувало інше подання прокурора про обрання заявнику запобіжного заходу в рамках іншої кримінальної справи. Саме це останнє подання розглядалося судом при обранні запобіжного заходу, а заявник дізнався про нього вже в залі судових засідань, а не при затриманні напередодні. Таким чином, ЄСПЛ встановив, що заявника вчасно не повідомили про дійсні підстави його затримання.

Отже, окреслені правові позиції ЄСПЛ підкреслюють усталену практику Суду щодо важливості належного законодавчого регулювання усіх випадків реалізації конвенційної гарантії щодо зрозумілого повідомлення особи про підстави обмеження її права на свободу та особисту недоторканність, що запроваджується з метою захисту осіб від свавільного позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.04.2024).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 19 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.04.2024).
3. Мирошніченко Т. М. Реалізація нормативного змісту засади забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у ході кримінального процесуального доказування //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2021. – Т. 66. – С. 235-239.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 28.04.2024).
5. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «М.С. проти Словаччини та України» (M.S. v. Slovakia and Ukraine) від 11.06.2020 р., заява № 17189/11. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-206033>.
6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Нечипорук та Йонкало проти України» (Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine) від 21.04.2011 р., заява № 42310/04, § 209. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-204031>.
7. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Луценко проти України» (Lutsenko v. Ukraine) від 03.07.2012 р., §§ 77-79, заява № 6492/11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_852.
8. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Лева проти Молдови» (Leva v. Moldova) від 15.12.2009 р., заява № 12444/05, § 61. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96177>.

Сировий Сергій Віталійович, курсант 2 курсу, 1 групи

Військового-юридичного інституту

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Науковий керівник: Панченко Вікторія Валеріївна, кандидат юридичних

наук, доцент, доцент кафедри цивільного судочинства, арбітражу та

міжнародного приватного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ПРАВО НА ОСВІТУ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В КРАЇНАХ ЄС

Право на освіту для біженців з України в країнах Європейського Союзу є надзвичайно актуальною у зв'язку з політичною та соціальною кризою, яка спричинила масовий виїзд українців за межі рідної країни. У 2024 році для біженців з України, які перебувають у країнах Європейського Союзу, існує можливість здобуття якісної освіти на безоплатній основі, зокрема, Німеччина, Чехія та Норвегія, пропонують українським студентам різноманітні освітні програми, що включають стипендії, гранти та партнерські програми, що спрямовані на підтримку безоплатного навчання.

Ці освітні можливості не тільки сприяють здобуттю нових знань і професійних навичок, але й відіграють важливу роль у формуванні міцної основи для майбутнього повернення до України та/або інтеграції в країні прийому [1, с. 30].

Дослідження можливостей отримання освіти для біженців з України в країнах Європейського Союзу у 2024 році базується на комплексному аналізі різних освітніх програм, що пропонуються українським студентам. Методологія включає декілька ключових аспектів: збір даних, аналіз програм навчання, опитування студентів та аналітика юридичної підтримки, що надається біженцям.

Інформація для дослідження збирається з офіційних освітніх ресурсів країн ЄС, університетських веб-сайтів та міжнародних освітніх фондів. Окрім того, аналізувались документи та нормативна база ЄС щодо освіти біженців. Для збору первинної інформації проводились опитування серед українських студентів, які вже навчаються в ЄС або планують вступ. Це дало можливість зрозуміти реальні виклики та переваги, з якими стикаються студенти під час навчання за кордоном.

Аналітика юридичної підтримки полягає в особливій увазі до аналізу юридичної підтримки, яка надається біженцям для спрощення процесу вступу та проживання в країнах ЄС. Це включає вивчення програм правової допомоги, а також міграційних законодавств країн ЄС. Комбінований підхід у цьому дослідженні дозволяє не лише систематизувати інформацію про доступні освітні можливості, але й виявити можливі бар'єри та шляхи їх подолання для українських біженців, що прагнуть отримати якісну освіту за кордоном.

Крім того, розвиток міжнародних освітніх програм і стипендій для біженців є важливим кроком у реалізації міжнародних зобов'язань ЄС щодо підтримки людських прав і свобод. Європейські країни, активно включаючи біженців у свої освітні системи, демонструють солідарність і підтримку у важкий для України час [2, с. 125].

З огляду на це, дослідження доступних освітніх можливостей та вимог до них є ключовим для формулювання ефективних політик і програм, які допоможуть українським біженцям здобути якісну освіту, створити основу для майбутньої професійної кар'єри та, відповідно, кращого життя в новій країні.

У 2024 році українські студенти мають значні можливості для здобуття освіти за кордоном, особливо в країнах Європейського Союзу. Ці можливості включають безоплатне навчання та підтримку через різні стипендіальні програми, що розроблені для полегшення доступу до вищої освіти для іноземних студентів, зокрема з України.

Перш за все, декілька країн ЄС активно пропонують програми безоплатного навчання, які зазвичай фінансуються на державному рівні або через університетські фонди. Наприклад, Норвегія, яка не є членом ЄС, але є частиною Європейської економічної зони, пропонує безоплатне навчання для всіх студентів, незалежно від їхньої національності, при цьому потрібно лише відповідати академічним вимогам та надати мотиваційний лист.

У Чехії українці можуть навчатися безкоштовно, якщо вони володіють чеською мовою на достатньому рівні та пройшли конкурсний відбір. Це відкриває доступ до широкого спектру освітніх програм у таких вищих навчальних закладах, як Празька академія мистецтв або Масариковий університет.

В Німеччині, де освіта традиційно пропонується без навчальних зборів у державних університетах, українські студенти можуть скористатися цією можливістю після двох років навчання в українському ВНЗ або комбінації навчання в Україні та Німеччині. Для цього вони повинні подати атестат про попередню освіту, мотиваційний лист і документи про знання німецької мови.

Крім стандартних програм навчання, є також чимало стипендіальних програм, таких як програми Fulbright, Chevening або Erasmus+, які покривають витрати на навчання та проживання, інколи надаючи додаткову фінансову підтримку. Ці програми відкриті для талановитих та мотивованих студентів, що демонструють високі академічні досягнення та здатність до наукової та професійної роботи.

Освіта за кордоном не тільки надає українцям доступ до вищих стандартів навчання, але й сприяє їх культурній адаптації та професійному зростанню, відкриваючи нові перспективи для майбутньої кар'єри як у країнах ЄС, так і в Україні.

Багато європейських університетів пропонують спеціальні стипендії для міжнародних студентів, зокрема для українців. Ці стипендії можуть покривати всі витрати на навчання і навіть проживання. Програми стипендій часто вимагають від аплікантів високих академічних досягнень та мотиваційних листів, що демонструють здатність студента до навчання та вкладу в наукову спільноту.

Також існують партнерські програми та подвійні дипломи, що виникають в результаті угод між українськими та зарубіжними вищими навчальними закладами. Студенти мають можливість навчатися частину курсу в Україні, а потім продовжити освіту в університеті за кордоном, отримуючи в кінці два дипломи. Такі програми часто супроводжуються стипендіями або знижками на навчання в зарубіжному виші.

Не менш важливим є грантових пропозицій різних урядових та приватних організації, що можуть використовуватися для фінансування навчання за кордоном.

Ці гранти часто орієнтовані на певні галузі знань або наукові дослідження і вимагають від аплікантів розробки проекту або дослідження, яке буде підтримано цими коштами [3, с. 214].

Кожен з цих шляхів має свої особливості і вимоги, але всі вони спільно створюють стабільну основу для українських студентів, які бажають здобути якісну освіту за кордоном без необхідності оплачувати великі суми за навчання. Вибір конкретного шляху залежить від індивідуальних потреб студента, його академічного та професійного фокусу, а також від можливостей, які відкриваються в конкретних університетах та країнах.

Дослідження можливостей отримання освіти за кордоном для українських біженців у 2024 році виявило значний спектр опцій, які дозволяють студентам з України здобувати високоякісну освіту без необхідності оплати навчання. Важливість таких можливостей не можна недооцінювати, адже вони відіграють ключову роль у підтримці інтеграції та довгостроковому соціально-економічному розвитку біженців.

Країни Європейського Союзу пропонують різноманітні програми, які включають стипендії, партнерські програми та гранти. Ці програми забезпечують українським студентам доступ до освіти на високому рівні, що відповідає їхнім професійним і особистісним потребам. Крім того, вони допомагають студентам адаптуватися до нових культурних середовищ та розширювати свої професійні горизонти.

Також, юридична підтримка та відповідні міграційні консультації відіграють незамінну роль у спрощенні процесу вступу та навчання за кордоном. Це допомагає студентам-біженцям подолати бюрократичні бар'єри та зосередитися на своїй академічній та професійній діяльності.

На завершення, слід підкреслити, що освіта за кордоном не тільки забезпечує біженцям з України необхідні академічні знання та навички, але й сприяє їхньому культурному збагаченню та соціальному включенню. Ці можливості мають бути максимально використані для підтримки та розвитку української молоді, яка прагне до освітніх та професійних висот в умовах глобальних викликів та можливостей.

Список використаних джерел:

1. Овчарук, О. В. (2022). Онлайн-можливості отримання освіти для біженців у країнах Європейського Союзу. С. 28-32. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732063/> (дата звернення: 12.05.2024).
2. Гладков, К. (2022). Розвиток освіти в умовах євроінтеграційних процесів України. С. 123-132. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163085> (дата звернення: 12.05.2024).
3. Овчарук, О. В. ПІДТРИМКА ВЧИТЕЛІВ-БІЖЕНЦІВ ТА УЧНІВ У КРАЇНАХ ЄВРОСОЮ. С. 213 – 215. URL: https://lib.iitta.gov.ua/733423/1/%D0%9E%D0%B2%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%B%D1%96%D0%B2.pdf (дата звернення: 12.05.2024).

Сідак А.П., курсантка 2 курсу, 3 групи Військового-юридичного інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Науковий керівник: Панченко Вікторія Валеріївна, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільного судочинства, арбітражу та міжнародного
приватного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Незважаючи на певний прогрес у становленні системи міжнародноправового захисту прав дитини, зокрема підписання низки важливих договорів, конвенцій, ухвалення національних планів дій щодо припинення порушень прав дітей, багато з похмурих реалій продовжують зберігатися або навіть погіршуються в умовах загроз глобальної безпеки. Діти, як об'єкти порушення прав, розглядаються як легші цілі, особливо це стосується немовлят і малих дітей. Діти також розглядаються як символ майбуття суспільства, злочинці (найчастіше це терористи, загарбники та військові сили держави-агресора) перетворюють їх на мішені, беруть у заручники аби підкорити їх родини та оточення, щоб примусити певне суспільство або державу йти на поступки.

У міжнародному праві відсутнє однозначне визначення поняття "дитина", і найбільш повне визначення можна знайти у Конвенції ООН про права дитини. Ця конвенція отримала ратифікацію майже всіма країнами світу, що зобов'язує всі держави гарантувати захист та підтримку прав дітей. Міжнародні закони, спрямовані на захист дітей, мають значні правові наслідки. Перелік міжнародних договорів, конвенцій і законів, що стосуються визначення та захисту прав дитини включає: Конвенцію ООН про права дитини, Конвенцію Міжнародної організації праці № 138, Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво щодо міжнародного усиновлення, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, а також Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них [1].

Основні принципи Конвенції про права дитини включають недискримінацію, врахування найкращих інтересів дитини, гарантування права на виживання та розвиток, а також уважання поглядів дитини. Оцінили, які законодавчі акти включає в себе українське законодавство з прав дитини. Після аналізу законодавства України щодо захисту прав дітей прийшли до висновку, що воно відповідає основним принципам, закріпленим у Конвенції. Узагальнюючи, хоча існують певні спільні риси в законних правах і обов'язках, які надаються дітям у різних культурах і країнах, також існують значні відмінності. Важливо продовжувати працювати над надійним правовим захистом дітей і забезпеченням цього захисту [2].

Збройні конфлікти призводять до серйозних порушень прав дітей, які визначені міжнародним гуманітарним правом та конвенціями про права дитини. Основні види порушень включають вбивство та каліцтво дітей, вербування або

використання їх як солдатів, сексуальне насильство, викладення насильства на дітей, напади на школи та лікарні (включаючи їхню повну руйнацію), та блокаду гуманітарної допомоги дітям. Ці порушення норм міжнародного гуманітарного права становлять серйозні загрози фізичному, емоційному та соціальному благополуччю дітей під час збройних конфліктів. Міжнародні стандарти та механізми відповідальності спрямовані на уникнення цих порушень та забезпечення захисту прав дітей в умовах конфлікту [3, с. 437-440].

Сфери, де найбільше відбуваються порушення прав дітей в Україні: право на освіту, здоров'я та медичне обслуговування, житло та благополучні умови проживання, захист від насильства та дискримінації, а також участь у культурному житті суспільства. Зазначено можливість імплементації закордонного досвіду у захисті прав дітей в Україні, зокрема, запозичення підходів, подібних до Тревізської хартії з метою регулювання взаємозв'язку між інформацією та дитинством. Цей документ міг би забезпечити ЗМІ можливість захищати права дітей у випадках, коли вони пов'язані з будь-якими злочинами, з урахуванням психічного стану дітей. Підкреслено важливість імплементації ефективних прикладів роботи парламентів Південно-Африканської Республіки, Німеччини та Італії, які акцентують необхідність обміну міжнародним досвідом з питань захисту прав дітей. Рекомендовано впроваджувати в національне законодавство окремі правові норми з законодавства іноземних держав [4].

Дослідивши правові норми іноземних країн щодо міжнародного усиновлення та визначивши умови, за яких іноземці можуть усиновити українських дітей. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземцями можливе лише у випадках, коли дитина досягла п'ятирічного віку та перебуває на обліку у відповідній адміністративній установі не менше одного року, проте існують винятки з цих правил. Порівняльний аналіз українського законодавства та законодавства інших країн дозволив виявити основні умови усиновлення дітей іноземними громадянами. Незважаючи на те, що деякі закордонні нормативні акти мають специфічні положення у цій сфері, існують також загальні правила, до яких відносяться отримання згоди усиновлюваної дитини та усиновлювача, наявність дозволу на усиновлення тощо [5].

Виявлено, що на сьогодні Україна зіткнулася зі значними викликами у сфері захисту прав дітей, особливо в контексті співпраці з Європою та гармонізації законодавства. Основні сфери, що вимагають значних зусиль у гармонізації національного законодавства з міжнародним та європейським правом для забезпечення захисту прав дітей, включають зниження рівня дитячої смертності, покращення медичного обслуговування, забезпечення доступу до відпочинку та дозвілля, а також удосконалення системи захисту дітей від насильства, зокрема в рамках кримінального правосуддя. При аналізі захисту прав дітей в межах реалізації міжнародних механізмів захисту, стає очевидним, що важливим аспектом вдосконалення вітчизняного законодавства, особливо в контексті збройної агресії проти України, є формулювання норм, спрямованих на протидію надмірній сексуалізації дітей [6, с. 10-18].

Правовий захист дітей в сучасних умовах у міжнародному приватному праві набуває особливої актуальності через глобалізацію та зростання транскордонних правовідносин. Ефективне забезпечення прав дитини вимагає гармонізації

національних законодавств із міжнародними стандартами, такими як Конвенція ООН про права дитини, а також створення механізмів для швидкого вирішення колізійних питань. Зокрема, необхідно посилити співпрацю між державами у сфері усиновлення, захисту дітей-мігрантів та запобігання торгівлі дітьми, що забезпечить комплексний підхід до захисту прав дитини в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Рогозін Г.М. Міжнародно-правовий захист прав дітей в умовах воєнного конфлікту: проблеми ефективності та чинники впливу. 2023. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/61955> (дата звернення: 13.05.2024).
2. Ревуцька І.Е. Регулювання прав дитини за законодавством ЄС: передумови та основні принципи. 2023. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/60479> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Чернобук В. В. Міжнародно-правові стандарти захисту прав дитини в умовах збройних конфліктів // Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №. 3. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284828/278888> (дата звернення: 13.05.2024).
4. Політова А., Грушко М. Юрисдикція міжнародного кримінального суду як спеціального суб'єкта протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту. Наукові перспективи (Naukovi perspektivi). 2023. №. 8 (38). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/6073/6107> (дата звернення: 13.05.2024).
5. Князева Ю.А. Адміністративно-правове регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/aref/01_2024/Kniazieva_avtoreferat.pdf (дата звернення: 13.05.2024).
6. Добренькая Я. Ю. Співпраця України зі спеціалізованими установами ООН у сфері забезпечення прав і свобод людини. 2023. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/59977> (дата звернення: 13.05.2024).

Мельник Вікторія Ігорівна, здобувач вищої освіти факультету слідчої та детективної діяльності

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Іванова Ксенія Юрійвна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ

1. Факторинг, як інструмент фінансування та управління кредитними ризиками, є доволі поширеним у сучасному світі, а його сліди деякі дослідники знаходять ще в Римській імперії або Вавилоні за часів царя Хаммурапі [1, с. 7]. І хоча між вченими відсутня єдність поглядів щодо початку відліку у становленні і розвитку факторингу, цей інститут, безсумнівно, відточувався століттями.

На сьогодні факторингові послуги використовуються для продажу активів, управління кредитними ризиками, поліпшення ліквідності та забезпечення фінансування бізнесу, оскільки надають компаніям можливість отримувати фінансування на вигідних умовах.

Правове регулювання відносин, пов'язаних із наданням факторингових послуг, здійснюється відповідно до цивільного та господарського законодавства. Однак і Цивільний кодекс (далі – ЦК України), і Господарський кодекси (далі – ГК України) містять майже ідентичні визначення договору факторингу (ст. 1077 ЦК України та ст. 350 ГК України) з тією лише відмінністю, що ГК України регламентує факторингові операції в контексті банківської діяльності, тоді як ЦК України не звужує можливість його застосування конкретною сферою підприємництва. При цьому ГК України з огляду на розташування положень про факторинг в Главі 35, присвяченій фінансовим послугам і банківській діяльності, нібито мав визначати специфіку цих відносин в банківському секторі, між тим змістовного правового регулювання не надав, адже містить бланкетну норму, відповідно до якої "загальні умови та порядок здійснення факторингових операцій визначаються ЦК України, цим Кодексом, іншими законодавчими актами, а також нормативно-правовими актами Національного банку України" (ч. 2 ст. 350 ГК України).

2. Одним з обов'язкових елементів відносин факторингу є відступлення права вимоги. Так, відповідно до ст. 1077 ЦК України за договором факторингу одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).

Вчені небезпідставно відзначають складний характер договору факторингу. Так, В. В. Луць вважає, що він "може включати елементи позики, кредиту, депозиту, оплатного надання фінансових послуг та інше" [2, с. 324]. Бервено С. М. підкреслює, що договір факторингу є "багатоаспектним правочином, що включає елементи торговельно-комісійної операції, фінансування та цесії, серед яких передача права на грошові вимоги є основною юридичною сутністю факторингу" [3, с. 319].

В судових рішеннях можна зустріти позицію, що договір факторингу є змішаним договором, який обов'язково поєднує у собі елементи договору позики або кредитного договору та елементи договору купівлі-продажу грошової вимоги або договору застави грошової вимоги [4]. За таким підходом ми мали б констатувати, що договір факторингу – це сукупність елементів різних договорів, їх поєднання в межах одного, а це, відповідно, мало б наслідком застосування до відносин сторін положень законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі (ч. 2 ст. 628 ЦК України). Наприклад, як зазначає О. В. Орлова, фактор, крім основного зобов'язання з надання коштів, також може брати на себе додаткові зобов'язання щодо надання клієнтові послуг, пов'язаних з обслуговуванням вимоги, яку він відступив [5, с. 283] (зокрема, це характерне для «забезпечувального» факторингу). Між тим коли такі додаткові зобов'язання договором не породжуються, договір факторингу має характеризуватись не як змішаний, а як самостійний вид договорів про надання фінансових послуг.

3. Враховуючи специфіку договору факторингу, яка закладалась законодавцем при конструюванні цієї договірної моделі, як в доктрині цивільного права, так і в судовій практиці, приділяється особлива увага визначенню ознак вказаного договору. Їх можна звести до таких: 1) специфічний суб'єктний склад (клієнт – фізична чи юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності, фактор – банк або інша фінансова установа, яка відповідно до закону має право здійснювати фінансові, в тому числі факторингові операції, та боржник – набувач послуг чи товарів за первинним договором); 2) предметом договору є надання фінансової послуги за плату; 3) зобов'язання, в якому клієнтом відступається право вимоги, може бути тільки грошовим (причому відступлення можливе як наявної, так і майбутньої грошової вимоги); 4) договір факторингу має передбачати не тільки повернення фінансування фактору, а й оплату клієнтом наданої фактором фінансової послуги; 5) договір факторингу укладається тільки в письмовій формі та має містити визначені законом умови.

Цей перелік ознак має важливе значення, коли на практиці постає питання щодо кваліфікації договорів, за якими відбувається відступлення права вимоги, адже останнє може опосередковуватись окрім договору факторингу й іншими цивільно-правовими договорами, зокрема, договором купівлі-продажу, міни, дарування. Особливо це актуально у випадках послідовного укладення низки договорів відступлення права вимоги за кредитним договором, кінцевим набувачем якого стає фізична особа. І якщо загальне правило, передбачене в положеннях ч. 1 ст. 1083 ЦК України (наступне відступлення фактором права грошової вимоги третій особі не допускається), сторони можуть змінити домовленістю між собою, імперативну вимогу щодо суб'єктного складу договору вони обійти не можуть. Це означає, що фізична особа не може набувати право вимоги (майнове право) у договорі факторингу (не може набути статус фактора), але таке право вона може отримати за іншими, вже означеними нами вище договорами, зокрема, купівлі-продажу. З огляду на це перед судом стоїть завдання детального аналізу й інших умов укладеного між сторонами договору щодо відступлення права вимоги.

Доволі часто сторони включають в договір, який спрямований на відступлення права вимоги, певні положення з метою уникнення перекваліфікації його в факторинг, наприклад, такі: "договір не є операцією факторингу" або "жодне з

положень договору, а також будь-які платежі, які здійснюватимуться на виконання договору, не вважаються та не можуть вважатися фінансуванням". Проте подібні застереження не змінюють дійсну правову природу договору.

Як правило, судді зосереджують увагу на ціні, за якою відбувається відступлення права грошової вимоги. Слід зазначити, що як плата за надану фактором фінансову послугу не може розглядатися сама грошова вимога, передана клієнтом фактору. За підходом, що наводиться в судових рішеннях, ціна визначається розміром винагороди фактора за надання клієнтові відповідної послуги; розмір може встановлюватися у твердій сумі, у формі відсотків від вартості вимоги, що відступається; у вигляді різниці між номінальною вартістю вимоги, зазначеної у договорі, та її ринковою (дійсною) вартістю тощо. Номінальною вартістю права вимоги в такому разі є розмір самої вимоги, що відступається (продається) за відповідним договором відступлення. Реальна вартість права вимоги, як і будь якого майна, формується з урахуванням ринкових умов, зокрема, попиту на такий вид вимоги, ліквідності такої вимоги, що залежить від імовірності її задоволення, зокрема через наявність спору щодо вимоги або складний фінансовий стан боржника, а у процедурах банкрутства - через запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів, черговість задоволення таких вимог, недостатній обсяг ліквідної маси боржника для їх повного задоволення.

Так, з аналізу позиції Верховного Суду України, висловленої в постанові від 04 вересня 2019 року у справі № 906/1174/18, слідує, що для кваліфікації договору як факторингу важливо, щоб відступлення права вимоги відбувалось з отриманням додаткової плати понад номінальну вартість. Якщо ж цього не відбувається, ці відносини не можуть бути кваліфіковані як факторинг. Натомість, такі відносини сторін регулюються загальними положеннями про купівлю-продаж з урахуванням норм щодо заміни кредитора у зобов'язанні [6]. Разом із тим можлива різниця між вартістю права вимоги та ціною його продажу може бути обумовлена ліквідністю цього майнового права та сама по собі (за відсутності інших ознак) не свідчить про наявність фінансової послуги, яка надається новим кредитором попередньому [7].

Список використаних джерел:

1. Пальчук О. І. Факторинг на ринку фінансових послуг: монографія. Київ, 2011. 164 с.
2. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності: навчальний посібник. 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
3. Бервено С.М. Проблеми договірної права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
4. Постанова ВП ВС від 08.11.2023 р. у справі № 206/4841/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598838>.
5. Орлова О.В. Договірне регулювання факторингової діяльності: обліково-юридичний аспект. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 1 (22). С. 280–288.
6. Постанова ВС України від 04.09.2019 р. у справі № 906/1174/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84094678>.
7. Постанова ВП ВС від 16.03.2021 р. у справі № 906/1174/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96342866>.

Сапожнікова Р.В., студентка II курсу юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Суббот А.І., доктор юридичних наук, професор
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ: ДОСВІД УКРАЇНИ

У сучасному світі правові аспекти забезпечення мобілізації засуджених стають все більш актуальними. Це обумовлено не тільки зростанням кримінальної активності, але і необхідністю ефективного використання ресурсів держави. Україна, як і багато інших країн, стикається з цим викликом і активно шукає шляхи його вирішення, адже сучасне законодавство держав світу інтерпретує воєнну безпеку як стан захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного порядку та інших критично важливих національних інтересів від воєнних загроз.

Згідно зі ст. 17 Конституцією України, оборона суверенітету та територіальної цілісності України, а також забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, є найпріоритетнішими обов'язками держави, справою всього Українського народу [1]. Питання мобілізації засуджених регулюються Законом України “Про військовий обов'язок і військову службу» (№ 2232-ХІІ). Відповідно до частини 2 статті 4, Збройні Сили України та інші військові формування не мають права включати до свого складу осіб, які були засуджені за вчинення кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України, яке передбачено статтею 111-1 Кримінального кодексу України (КК), якщо ця судимість не була погашена або знята в порядку, встановленому законом, а також злочинів, передбачених ст. 115, 146–147, 152–156, 186, 187, 189, 255, 255-1, 257, 258–262, 305–321, 330, 335–337, 401–414, 426–433, 436, 437–442 Кримінального кодексу України [2]. Статистичний аналіз Генеральної прокуратури України за 2023 рік відносно осіб, які скоїли кримінальні правопорушення, виявив наступне: було повідомлено про підозру 108 271 особі; виявлено 97 951 осіб, які скоїли кримінальні правопорушення, з них 13 103 (13,4 %) - жінки; 3062 особи (3,1 %) були виявлені у скоєнні особливо тяжких кримінальних правопорушень; тільки для 8403 осіб (8,6 %) було обрано запобіжний захід у формі тримання під вартою [5].

З метою удосконалення законодавчих процедур щодо проведення мобілізаційних заходів поліпшення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервів 11 квітня 2024 року був прийнятий ЗУ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку” (№ 3633-ІХ) [3]. Зокрема, було доповнено частину четверту статті 39 ЗУ “Про військовий обов'язок і військову службу” [4]. Відтепер особи, які були засуджені, але звільнені від відбування покарання з випробуванням, можуть бути мобілізовані на військову службу за призовом під час особливого періоду. Згідно цього закону, на прохання засудженого суд має розглянути можливість його умовно-дострокового звільнення для проходження військової служби за контрактом. Тобто ув'язнений сам виявляє

бажання проходження військової служби замість відбування покарання, ніхто не має права примушувати його до цього. Однак це досі не стосується тих, хто був засуджений за злочини проти національної безпеки України.

Варто зазначити, що попри те, що ці особи служитимуть в армії виключно в спеціалізованих підрозділах військових частин, їх залучення створює ризики, які можуть негативно вплинути на стан військової безпеки, зокрема, недостатньо обґрунтований підхід до мобілізації засуджених та осіб, які перебувають під слідством. Це може вплинути на якість підготовки таких осіб до військової служби та створити додаткові передумови для поширення військових злочинів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2024).
2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2024).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2024).
4. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII: станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.05.2024).
5. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Головна - Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 17.05.2024).

Концева В.С., магістр 2 курсу спеціальності Правоохоронна діяльність, Факультет права та економіки
Міжнародний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Арабаджи Н.Б., канд. юрид. наук,
доцент кафедри Державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет, Україна

ПРАВООХОРОННА ТА СУМІЖНІ З НЕЮ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Одним із багатограних понять сучасної юриспруденції виступає правовий захист прав і свобод людини й громадянина. На державу покладається функція забезпечення цих прав і свобод шляхом створення відповідних умов для дієвого виконання, де застосовуються засоби правоохоронної, правозахисної, правозабезпечувальної, судової діяльності. У контексті прагнень нашої держави до ЄС та враховуючи основи реформування органів державної влади слід звернути увагу на ту модель державного управління, яка забезпечує стабільність правового порядку та безпеки у всіх сферах суспільного життя шляхом використання методів реалізації правоохоронної, правозахисної та судової діяльності.

Перші згадки про правоохоронну та правозахисну ми знаходимо у юридичній літературі ще у радянський період, коли поняттям правоохоронної діяльності описувався процес виконання повноважними державними органами завдань з захисту прав та законних інтересів особистості і суспільства.

Зі зростом пильної уваги юридичних шкіл до даних понять, збільшувалась кількість питань щодо їх відмінностей, в результаті чого й виникала тривала полеміка, представники якої розділились на дві групи. Науковці першої групи підкреслювали тотожність між термінами «правоохоронна функція» та «правоохоронна діяльність», окреслюючи універсальний напрям діяльності державних та недержавних органів, спрямованої на підтримання правопорядку та законності. Представники іншої запропонували альтернативну позицію, відповідно до якої правоохоронна функція визначається як процес діяльності правоохоронних органів. З цього випливає, що правоохоронна функція є універсальним завданням будь-якої держави.

В данному випадку мова йде про «правоохоронну функцію» як універсальну функцію будь-якої групи органів державної влади (які можуть бути зібрані у певну систему на тій чи іншій основі), але державної влади як такої і ставиться в один ряд з такими функціями як забезпечення територіальної цілісності, державного суверенітету, стабільності конституційного ладу тощо.

Варто підкреслити, що даний підхід до аналізу правоохоронної функції включає до кола дослідження практично всі органи державної влади та майже всі напрями реалізації їх повноважень. Тому, наряду з терміном «правоохоронна функція» було запропоновано виділяти такий термін як «правоохоронна діяльність», який, на відміну від першого, мав своєрідний «спеціальний характер» і торкається функціонування лише тих органів державної влади, що мали своїм безпосереднім завданням такі цілі як: забезпечення законності і правопорядку,

охорона і захист прав та свобод людини і громадянина, боротьба з правопорушеннями, нагляд за дотриманням прав і свобод людини. Отже, юридична наука не ігнорувала той факт, що серед загальної маси державних органів існують такі, що утворюються безпосередньо або головним чином для захисту права. У цьому сенсі, практично всі органи державної влади у тому чи іншому обсязі виконують правоохоронну функцію. Втім, це не означає, що всі вони є правоохоронними органами, основним напрямом діяльності яких є правоохоронна діяльність.

Тому, аналізуючи процес функціонування окремих правоохоронних органів слід розмежовувати у ньому безпосередню правоохоронну діяльність та виконання інших функцій передбачених законодавством, що входять до компетенції того чи іншого правоохоронного органу. Вживаючи поняття «правоохоронні органи», слід робити певні уточнення, які випливають з аналізу змісту тих досліджень, об'єктом яких є питання організації та функціонування правоохоронних органів, а також реалізації ними правоохоронної діяльності [1].

Окрему увагу слід приділити також правомірності ототожненню правоохоронної діяльності та функціонуванню тих органів державної влади, на які покладається завдання з забезпечення суспільного порядку. Представники радянської науки неодноразово ототожнювали такі дві групи органів державної влади як органи охорони суспільного порядку та правоохоронні органи. Тому й існувала думка, що правоохоронна діяльність – це насамперед боротьба з правопорушеннями та їх профілактика.

Однією з складових частин правоохоронної діяльності виступає охорона суспільного порядку, яка виступає одним з напрямів правоохоронної діяльності та реалізується органами внутрішніх справ. Так, закон України «Про Національну поліцію» відмічає, що основними завданнями поліції є: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [3]. Проте, поряд з охороною суспільного порядку, поняття правоохоронної діяльності включає у себе також прокурорський нагляд, правосуддя, конституційний контроль, розслідування злочинів тощо. Таким чином, не можна ототожнювати поняття «правоохоронна діяльність» та «охорона суспільного порядку», оскільки ототожнюється ціле (правоохоронна діяльність) та тільки одна з її складових елементів (охорона суспільного порядку).

Ще одним суміжним по функціональному направленню до «правоохоронної діяльності» виступає термін «правозастосовча діяльність». Однак, останнє поняття є широким і не дозволяє виокремити у системі органів державної влади таку специфічну групу органів, і відповідно – такий вид діяльності, як правоохоронні органи та правоохоронна діяльність, тому поняття «правозабезпечувальна діяльність» лише конкретизує характер правоохоронної діяльності. У даному випадку мова йде про існування у правоохоронній діяльності такого специфічного напрямку як «правозабезпечувальна діяльність», який рідко використовується в юриспруденції [4].

Ще одним одним дискусійним питанням у сучасній юридичній науці виступає

проблематика віднесення до правоохоронної діяльності процесу реалізації правосуддя. Дана проблема неодноразово піднімалась на теренах радянської юридичної науки. Так, Л.Явич відстоював позицію, що правосуддя виступає одним з напрямків правоохоронної діяльності. Проте, в одних випадках мова йде про правомірність жорсткого розмежування між реалізацією правосуддя та реалізацією діяльності з охорони і захисту прав і свобод людини та громадянина, а в інших – про належність чи неналежність органів судової влади до правоохоронних органів. Тому у будь-якому випадку, суть проблеми залишається незмінною. На думку В.Коржа, суди відносяться до правоохоронних органів, а здійснення правосуддя вважається невід’ємним елементом системної діяльності з охорони та захисту прав людини. Натомість, інші дослідники розглядають правосуддя як специфічний вид діяльності, відокремлено від правоохоронної діяльності, що обґрунтовується специфічною роллю суду як у системі державної влади, так і в процесі захисту прав людини і громадянина. Це підкреслюють Ю.Бисага та М.Палінчак у своїх дослідженнях, де окреслюють правосуддя як самостійну від правоохоронної галузь державної діяльності [5].

І останньою по списку, а не по значущості, спорідненою діяльністю до правоохоронної виступає контрольна. Так, цілий ряд правоохоронних органів, реалізуючи завдання охорони та захисту прав людини і громадянина, так чи інакше виконують контрольні функції (чи не найяскравішим прикладом такого органу державної влади була прокуратура) до її реформування [2]. Втім суттєва різниця між цими двома групами органів полягає у тому, що для правоохоронних функція контрольна діяльність вступає лише засобом охорони та захисту прав людини, тоді як для контрольних органів пріоритетною є функція контролю, а не охорони права.

Підсумовуючи, можна відмітити, що окреслюючи структуру правоохоронної діяльності на основі узагальнення групи основних завдань, що ставляться в процесі цієї діяльності, можна зробити висновок про те, що вона складається з чотирьох основних видів діяльності: діяльність державних органів з реалізації та забезпечення правосуддя; діяльність органів прокуратури; діяльність з виявлення, запобігання та розслідування злочинів; діяльність із захисту державної безпеки, державного кордону та охорони правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Білоус О. В. Сучасна правоохоронна діяльність: сутність, функції, статусні ознаки. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/3. Р. 138–142 (Словацька Республіка).
2. Макарчук В.В. Контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів при реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 4. С. 48-53.
3. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 02 липня 2015 р.: станом на 01 січня 2019 р. [Електронний ресурс] <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Слинько Д.В. Основні риси та структура правозастосовної діяльності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право*. 2015. Вип. 20. С. 21-24.
5. Соболев Є.Ю. Діяльність апарату суду як правоохоронного органу при здійсненні електронного правосуддя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 8-13.

Ковальчук Катерина Валентинівна, здобувач вищої освіти
магістерського рівня юридичного факультету
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Саско Олена Іванівна, кандидат юридичних
наук, доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ ВІД ДОВЕДЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ЗЛОЧИНУ) ДО КІНЦЯ (СТ. 17 КК УКРАЇНИ)

На жаль, Кримінальний кодекс України не дає відповіді на питання, які кримінально-правові наслідки має діяння, вчинене з добровільної відмови, що стало приводом для численних дискусій серед багатьох науковців. Одні з них вважають, що підставою звільнення від кримінальної відповідальності є добровільна відмова, а інші вважають, що така відмова повністю виключає кримінальну відповідальність. Також серед науковців існує думка, що у разі добровільної відмови особа не підлягає кримінальній відповідальності.

У частині 2 ст. 17 Кримінального кодексу визначається лише один кримінально-правовий наслідок: особа, яка добровільно відмовилася від вчинення кримінального правопорушення, підлягає кримінальній відповідальності лише за наявності у фактично вчиненому нею діянні ознак іншого кримінального правопорушення.

Ряд авторів (Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.) вважають, що «виключення кримінальної відповідальності при добровільній відмові обумовлено відсутністю в таких випадках суспільної загрози діянню та особі, яка його вчинила» [1, с. 210].

Деякі вчені (Д. В. Марцovenко) вважають, що «підставою для виключення кримінальної відповідальності є добровільна відмова, оскільки в такому випадку в діянні суб'єкта немає складу кримінального правопорушення. Це означає, що у разі добровільної відмови суб'єкта ознаки суспільної небезпеки відсутні, що виключає можливість притягнення до кримінальної відповідальності. Особа відмовляється від вчинення кримінального правопорушення та не вчиняє жодних дій для досягнення злочинного результату, тобто затримується об'єктивна сторона кримінального правопорушення» [2, с. 127].

В. Тихий вважає, що «підставою для виключення кримінальної відповідальності у разі добровільної відмови від кримінального правопорушення є відсутність або малозначність суспільної небезпеки, вини тощо» [3, с. 117]. Відповідно до ст. 17 КК України, добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення є самостійною підставою для виключення кримінальної відповідальності за незакінчене кримінальне правопорушення, оскільки добровільною відмовою особа припиняє створену нею небезпеку, не допускає її реалізації, і перешкоджає доведенню кримінального правопорушення до кінця.

Крім суто процесуальних питань, не слід забувати про принципово різні

кримінально-правові наслідки вчинення діяння, що містить ознаки кримінального правопорушення, і діянь, що не містять ознак кримінального правопорушення. Як наголошує Ю. Гродецький, «у першому випадку навіть для звільнення від кримінальної відповідальності необхідно формально довести винуватість особи у вчиненому нею кримінальному правопорушенні, що, звичайно, не вимагається у випадках, коли відсутній склад кримінального правопорушення» [4, с. 69]. На мою думку, для її вирішення, насамперед, необхідно з'ясувати, чи є фактично вчинене діяння особи, яка добровільно відмовляється, кримінального правопорушення, тобто чи мають його попередні дії злочинний характер.

Треба погодитися з думкою В. В. Кошеля та А. В. Псьоти, які вважають, що «добровільна відмова погашає всі кримінально-правові наслідки раніше незакінченого злочину, зокрема не може бути врахована як елемент сукупності злочинів тощо. У цьому аспекті добровільну відмову можна віднести до так званих імперативних видів звільнення від кримінальна відповідальність. Мова йде про такий вид звільнень, коли суд, встановивши наявність передбачених кримінальним законом передумов і підстав, зобов'язаний прийняти рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності» [5, с. 253].

Законодавець і правоохоронці не мають права нехтувати будь-якою можливістю запобігання настанню суспільно небезпечних наслідків, особливо при добровільній відмові особи від злочинних намірів.

Отже, зазначена норма Кримінального кодексу має важливе значення для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, оскільки сприяє відмові від продовження та завершення розпочатого особою кримінального правопорушення. Положення певного стандарту щодо добровільної відмови можуть бути використані іншими людьми для запобігання кримінальним правопорушенням.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2020.
2. Марцovenко Д. В. Добровільна відмова при незакінченому злочині. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Вип. 5. Сімф.: Крим. юрид. ін-т, 2014. С. 127.
3. Тихий В. Добровільна відмова від злочину (коментар статті 17 ККУ). Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 5. С. 117.
4. Гродецький Ю. Остаточність добровільної відмови. Вісник прокуратури. 2020. № 9. С. 69.
5. Кошель В. В., Псьота А. В. Особливості добровільної відмови: відмінність від схожих діянь особи, що підлягають кримінальній відповідальності та кримінальний поступок як вид можливого покарання. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 249-255.

Орленко Соломія Іванівна, здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ «В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ» ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

24 лютого 2022 року російською федерацією було розпочато повномасштабне вторгнення на територію України. Указом Президента України № 64/2022 по всій території України введено в дію правовий режим воєнного стану. Кримінальне законодавство не залишилося осторонь надзвичайно складного виклику, що постав перед нашою державою, у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, адже тільки захист прав і свобод людини та громадянина, а також безпеки держави України у будь-якій критичній ситуації є найголовнішим завданням для кримінально-правового регулювання.

Актуальність наукового дослідження обумовлена тим, що протягом останнього десятиріччя кримінальні правопорушення проти власності постійно становили одну з найбільших частин обліковуваних кримінальних правопорушень, що були вчинені на території України. Дія правового режиму воєнного стану суттєво вплинула на стан кримінального законодавства шляхом введення нової кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» до складів кримінальних правопорушень, у зв'язку з чим, законодавцем було значно посилено кримінальну відповідальність за вчинення деяких кримінальних правопорушень.

Станом на зараз Кримінальний кодекс України налічує понад тридцять статей, склади кримінальних правопорушень яких передбачають кваліфікуючу ознаку «в умовах воєнного стану». Введення кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» до складів кримінальних правопорушень проти власності відбулося на підставі Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» № 2117-IX від 03 березня 2022 року, яким доповнено ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 191 Кримінального кодексу України словами «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Після ухвалення вищезгаданих змін до Кримінального кодексу України виникло чимало суперечок стосовно тлумачення кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану», так як при буквальному тлумаченні, її можна розуміти як таку, що означає «в період дії режиму воєнного стану». Відповідно до такого розуміння, будь-яка крадіжка має розглядатися як тяжкий злочин, що в свою чергу спотворює саме поняття «тяжкого злочину» [1]. Як зазначає колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного суду в ухвалі від 28 березня 2023 року у справі № 722/594/22, таке тлумачення ознаки суперечить точному змісту закону і меті, що законодавець ставив, запроваджуючи такі зміни [2].

Чим ж було спричинено конфліктне тлумачення кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану»? Слід зауважити, що поняття «обставина, що обтяжує покарання» і «кваліфікуюча ознака» не є тотожними. У науці кримінального права і судовій практиці існує розрізнення між двома поняттями: вчинення правопорушень «з використанням умов воєнного або надзвичайного стану» як обставини, що обтяжує покарання, яка визначена в статті 67 Кримінального кодексу України та вчинення правопорушення «в умовах воєнного стану» як кваліфікуючої ознаки, що з'явилася з нововведеннями до статей [1].

Питання тлумачення кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» вже перебувало на розгляді Великої Палати Верховного суду як виключна правова проблема у справі № 722/594/22. Проте, ухвалою Великої Палати Верховного суду від 25 травня 2023 року у справі № 722/594/22 було відмовлено у її розгляді у зв'язку з начебто наявністю позиції Касаційного кримінального суду у складі Верховного суду, яка, на погляд Великої Палати Верховного суду, є сталою, оскільки жодних спірних правових позицій щодо зазначеного питання Касаційним кримінальним судом у складі Верховного суду більше висловлено не було.

Не можна не погодитися з тим, що вирішення проблеми правильного тлумачення кваліфікуючої ознаки кримінальних правопорушень «вчинених в умовах воєнного стану» має значення для реалізації фундаментального права людини на свободу (ст. 29 Конституції України, ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). Застосування цієї кваліфікуючої ознаки тягне більш суворе покарання у виді позбавлення волі, а окрім того, тяжкість покарання, яке може бути призначене особі, впливає на вид запобіжного заходу. Так, наприклад, якщо раніше не судима особа підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, за яке законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років, щодо неї може бути обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою (п. 4 ч. 2 ст. 183 КПК України) [3].

Згідно зі статистичними даними з Єдиного державного реєстру судових рішень, у період з 2022 по травень 2024 року, судами першої інстанції постановлено більше двадцяти тисяч вироків, відповідно до змісту яких осіб було визнано винними у вчиненні кримінальних правопорушень проти власності, передбачених ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189 або ч. 4 ст. 191 Кримінального кодексу України з інкримінуванням суб'єктам кримінальних правопорушень кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» без ґрунтового аналізу підстав для її об'єктивного інкримінування.

Тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану» без врахування того, чи були використані такі умови для вчинення кримінального правопорушення, порушує принцип індивідуалізації покарання, визначений ч. 2 ст. 61 Конституції України [2]. Найбільш вражає те, що суди першої інстанції не обґрунтовують наявність у діянні особи причинного-наслідкового зв'язку між вчиненим кримінальним правопорушенням та запровадженим воєнним станом в Україні. На це вказує і статистика: лише 22 березня 2023 року суди кваліфікували за ч. 4 ст. 185 Кримінального кодексу України викрадення мобільного телефону вартістю 469, 42 грн, магазинні крадіжки парфумів вартістю 520, 66 грн, пляшки віскі, товарів загальною вартістю 731, 29 грн, свинячого ошийка вартістю 508, 10 грн і багато подібних за розмахом і тяжкістю діянь. За ці кримінальні правопорушення

засуджені отримали по 5 років позбавлення волі зі звільненням від покарання з випробуванням [2].

Зважаючи на вище наведене, на наш погляд, для об'єктивної характеристики та інкримінування кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» слід виходити з мети, яку переслідував законодавець щодо такого запровадження. Під час ухвалення змін до Кримінального кодексу України законодавцем було передбачено посилення кримінальної відповідальності та визнання більш суспільно небезпечними діянь, що вчинені в умовах та у зв'язку з використанням умов воєнного стану. Таким чином, інкримінування кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» повинне здійснюватися лише у випадку вчинення кримінальних правопорушень за використання умов воєнного стану, адже у зв'язку з у такому разі підвищенням суспільної небезпечності діяння, можна виправдати застосування такої кваліфікуючої ознаки та ознаки, що обтяжує покарання.

Список використаних джерел:

1. Здепська В. С., Мхитарян А. С., Горностай А. В. ВОЄННИЙ ТА НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА КВАЛІФІКАЦІЮ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 6. С. 467.
2. Тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану» призводить до того, що будь-яка крадіжка розглядається як тяжкий злочин, і це спотворює саме поняття, – справу передали до ВП ВС // Судово-юридична газета: [Веб-сайт]. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/268935-tolkovanie-priznaka-v-usloviyakh-voennogo-polozheniya-privodit-k-tomu-chto-lyubaya-krazha-rassmatrivaetsya-kak-tyazhкое-prestuplenie-i-eto-iskazhaet-samo-ponyatie-delo-peredali-na-bp-vs> (дата звернення 01.05.2024).
3. 5 років позбавлення волі за крадіжку під час війни: Велика Палата Верховного Суду відмовилася розглядати виключну правову проблему // Судово-юридична газета: [Веб-сайт]. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/273003-5-let-lisheniya-svobody-za-krazhu-vo-vremya-voyny-bolshaya-palata-verkhovnogo-suda-otkazalas-rassmatrivat-isklyuchitelnyu-pravovuyu-problemu-46097b> (дата звернення 01.05.2024).

Яровицький Ігор Романович, курсант навчальної групи ДР-143
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Кіяниця Володимир Миколайович
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Ефективність проведення допитів визначається насамперед безпосереднім дотримання процесуальним нормам та вправним застосуванням слідчими тактичних прийомів під час проведення даної слідчої дії, зокрема під час допиту неповнолітніх. У кримінально-процесуальному та криміналістичному аспектах допит визначається як слідча дія, що полягає в отриманні органом розслідування відповідно до правил, встановлених процесуальним законом, показань допитуваного про відомі йому факти, що входять у предмет доказування у справі [1].

Допит є однією з найпоширеніших та найбільш інформативних слідчих дій, оскільки він дозволяє отримати свідчення від особи, яка допитується, а також надає можливість обвинуваченому, підозрюваному чи потерпілому захищати свої права та інтереси. Невипадково провадження допитів та очних ставок займає, за даними А.Б. Соловійова, понад чверть робочого часу слідчих, тоді як виконання інших слідчих дій залишається лише близько 4% часу; свідчення є переважним доказом, що використовується в українському кримінальному судочинстві [2, с. 127]. З цього можна зробити висновок про необхідність постійного вдосконалення законодавства щодо проведення допиту, особливо в рамках досудового розслідування.

Слушно видана позиція О.М. Процюка, згідно з якою «допит є одним із складних комунікаційних процесів слідчої діяльності. Він передбачає взаємний обмін інформацією і психологічних станів, а тому для досягнення запланованих цілей у результаті його проведення професійне спілкування слідчого має бути ретельно підготовленим, що неможливо без відповідного методичного забезпечення» [3, с. 3].

Безпосередньо під час допиту у кримінальному провадженні особа може мати статус підозрюваного/обвинуваченого, потерпілого та свідка. Кожен з цих статусів має свою специфіку, але допит як слідча дія проводиться відповідно до встановлених вимог, що забезпечує однакову форму його проведення. А також до специфіки проведення допиту треба віднести і локалізацію до цієї слідчої (розшукової) дії.

Перше, що привертає увагу під час допиту: відбувається все більше більше зближення процедури допиту під час досудового розслідування з процесом отримання пояснень під час дослідчої перевірки.

По-друге, показання у більшості справ є ідентичні за змістом, раніше отриманих від учасників кримінального провадження. Таке дублювання не сприяє ефективності кримінального судочинства: слідчий (дізнавець) двічі виконує схожі процесуальні дії, що призводить до додаткових трудовитрат а також не додає це

громадянам бажання допомагати правоохоронним органам у встановленні обставин кримінально правопорушення;

По-третє, очевидцям вчинення кримінально правопорушення важко пояснити деякі нюанси вітчизняного доказового права, що змушує їх знову приходити до слідчого для повторення розповіді про побачене [2].

Також норми Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України передбачають не безпосереднє надання доступу органам досудового розслідування на територію установи, а діяльність оперативно-розшукових підрозділів, метою яких є здійснення оперативно-розшукової діяльності, основне завдання якої – пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп (ст. 104 КВК України) [4]. «Фіксація фактичних даних» є передусім однією з форм діяльності підрозділів слідства, що здійснюють досудове розслідування, проте законодавець закріпив обов'язок щодо виконання завдань кримінального провадження за підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Основна відмінність допиту досліджуваних учасників кримінального провадження, на нашу думку, полягає в такому: «у разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань» (ч. 3 ст. 224 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України), «підозрюваний, обвинувачений має право:

4) не говорити нічого із приводу підозри проти нього, обвинувачення або в будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

5) давати пояснення, показання із приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати» (п. п. 4, 5 ч. 3 ст. 42 КПК України) [5].

Отже, обов'язковим є надання правдивих показань для потерпілого і свідка під час проведення зазначеної слідчої дії, а також законодавчо передбачено право на будь-якій стадії лавірувати ними або відмовитися від їх надання підозрюваному.

У своїй роботі Р.В. Бараннік зазначає право на захист від самовикриття допитуваних: «Закон покладає обов'язок доведення винності особи та з'ясування всіх обставин справи (як тих, що обвинувачують особу у скоєнні злочину, так і тих, що її виправдовують) на спеціальні державні органи, які ведуть кримінальний процес. Водночас особа на підставі свого права на свободу від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів може взагалі відмовитись від давання показань чи пояснень, виключаючи таким чином використання органами, які ведуть кримінальний процес, її показань і пояснень для з'ясування істини у справі, принцип з'ясування об'єктивної істини вимагає від органів досудового слідства та суду ставитись неупереджено до факту використання досліджуваного права особи і вивчати всі обставини справи всебічно, повно й об'єктивно. Водночас свідок, потерпілий підозрюваний/обвинувачений, підсудний мають право, але не зобов'язані своїми показаннями і поясненнями сприяти з'ясуванню істини у кримінальній справі і в будь-який момент провадження у справі можуть скористатися своїм конституційним правом на свободу від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів» [3, с. 13].

Практично основні відмінності допиту від отримання слідчим пояснень полягають, по-перше, у передбаченій за дачу свідомо хибних показань кримінальної відповідальності, і, по-друге, у можливості застосування до допитуваної особи

примусових заходів (зобов'язання про явку, приводу, грошового стягнення).

Деякі автори пропонують піти ще далі, допустивши можливість «самодопитування» усвідомленої про обставини справи особи з питань, поставлених перед нею слідчим [2, с. 10-12]. Нововведення, що передбачає можливість потерпілому подавати свої свідчення письмово, включаючи електронну форму, може зекономити час як для слідчого, так і для особи, яка допитується. Однак воно потребує додаткового розгляду, оскільки може виникнути низка проблем при самостійному складанні свідчень.

Перше, можуть виникнути проблеми з ідентифікацією автора письмових показань, оскільки існує ризик того, що хтось інший може написати їх від імені потерпілого, особливо у випадку використання електронної пошти.

По-друге, свідок може включити в свої показання неважливі або несправжні деталі, уникнути відповідей на конкретні запитання або намагатися уникнути надання вичерпних відомостей, що може ускладнити проведення слідства.

Крім того, слідчий може бути обмежений у використанні тактичних методів, які сприяють отриманню достовірних та детальних показань, не матиме можливості швидко виявити брехню, задати додаткові запитання або пред'явити докази, а також не зможе встановити психологічний контакт з допитуваним.

Висновки. Отже, у практиці проведення досудового розслідування допит є найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією, яка має місце в кожному кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Хаммуді, А. В. "Особливості допиту потерпілого, свідка під час досудового розслідування в судовому засіданні." Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені ЕО Дідоренка 4.76. 2016. С. 276-284.
2. Кримінальний процес: навч.-метод. посібник / С.В. Албул, С.Л. Дерев'янкін, О.Б. Пойзнер, О.В. Поліщук Одеса: ОДУВС, 2014. 266 с.
3. Корнакова С.В., Сергєєва О.С. Психологічні та тактичні особливості першого допиту неповнолітнього підозрюваного. Пролог: журнал про право. 2017. № 3. С. 29–35.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003 р. № 1129–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112915#Text> (дата звернення 12.04.2021).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2503> (дата звернення 12.04.2021).

Тарнапольська Анастасія Віталіївна, курсант 3го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бабанін Сергій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

РЕЦИДИВИЗМ: АНАЛІЗ ПРИЧИН ПОВТОРНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПРОФІЛАКТИКИ

Рецидивна злочинність – явище, яке турбує суспільство та правоохоронні органи. Дослідження причин, що лежать в основі повторних злочинів, і вдосконалення методів їх запобігання відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки. Згідно статті 34 Кримінального кодексу України «Рецидивом кримінальних правопорушень визнається вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення» [1] Ця проблема має далекосяжні наслідки не лише для безпеки суспільства, але й для реінтеграції злочинців у суспільство. Для рецидиву злочинів характерною є наявність відповідного зв'язку між попереднім і новим злочином. Цей зв'язок очевидний, якщо новий злочин вчиняється протягом відносно нетривалого терміну після засудження за попереднє діяння (дію або бездіяльність). [2] Це складне соціальне явище, яке має значний вплив на безпеку суспільства та потребує комплексного підходу до його вивчення та вирішення.

Розглянемо основні причини рецидивізму та можливі методи профілактики. Отже, існує багато факторів, які можуть призвести до повторного скоєння злочинів. До них належать:

Соціально-економічні фактори такі як бідність, безробіття, обмежений доступ до освіти та інших ресурсів можуть сприяти повторній злочинності. Люди, які не мають можливості забезпечити собі гідний рівень життя, можуть повернутися до злочинної поведінки. Відсутність реінтеграційних програм: відсутність ефективних програм реабілітації та реінтеграції після звільнення може призвести до того, що люди повертаються до злочинного способу життя. Психологічні та емоційні фактори: травми дитинства, ментальні розлади, відсутність підтримки з боку родини або спільноти можуть впливати на повернення до злочинної поведінки. А також середовище: оточення, в якому живе колишній злочинець, може мати значний вплив на його рецидив. Якщо він опиняється в оточенні інших злочинців або в небезпечному середовищі, ризик повторення злочину зростає.

На нашу думку для профілактики рецидивізму необхідно застосовувати комплексний підхід. Реабілітація та ресоціалізація правопорушників допомагають їм повернутися до нормального життя. Програми підтримки після звільнення, зокрема забезпечення житлом, освітою та можливостями працевлаштування, можуть знизити ризик повторної злочинності. Надання психологічної допомоги людям із проблемами психічного здоров'я та залежностями сприяє їхній стабільності після звільнення. Соціальна інтеграція через участь у громадських проектах та заходах допомагає колишнім правопорушникам знайти своє місце в

суспільстві. Підвищення рівня освіти та кваліфікації під час ув'язнення та після звільнення забезпечує колишніх ув'язнених необхідними навичками для працевлаштування. Комплексний підхід до профілактики рецидивізму потребує співпраці між правоохоронними органами, установами освіти, організаціями громадянського суспільства та іншими зацікавленими сторонами. Спільними зусиллями можна забезпечити безпечніше та справедливіше суспільство для всіх.

Тож причини повторної злочинності можуть бути пов'язані з різними факторами, такими як соціальна ізоляція, відсутність освіти та роботи, проблеми з психічним здоров'ям та залежності, а також негативний вплив кримінального середовища. Для профілактики рецидивізму необхідно застосовувати комплексний підхід, включаючи реабілітацію та ресоціалізацію правопорушників, розширення програм підтримки після звільнення, надання психологічної допомоги та створення можливостей для працевлаштування. Інтеграція цих методів у систему правосуддя сприятиме зниженню рівня рецидивізму та підвищенню загальної безпеки в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Рецидивна злочинність. Юридичний вісник України. URL: <https://yvu.com.ua/retsydyvna-zlochynnist/>.

Устименко Владислава Валеріївна, курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ АБО ОГОЛОШЕННЯ ПОМЕРЛОЮ

Якщо місцезнаходження одного із суб'єктів матеріально-правових відносин невідоме, це створює невизначеність правового становища інших учасників цих відносин. Така невизначеність може порушувати їхні інтереси, ускладнювати або робити неможливим здійснення ними своїх суб'єктивних прав і законних інтересів. Для захисту таких інтересів закон передбачає можливість визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року у місці її постійного проживання немає відомостей про її місцезнаходження.

Фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання протягом трьох років немає відомостей про її місцезнаходження. Якщо особа зникла за обставин, що загрожували їй смертю або дозволяють припустити її загибель від певного нещасного випадку, цей термін скорочується до шести місяців. Особа, яка зникла безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою через два роки після закінчення бойових дій. Залежно від конкретних обставин справи, суд може оголосити особу померлою і до завершення цього терміну, але не раніше ніж через шість місяців [1, с. 338].

Предметом доказування у цих справах є факти, що підтверджують відсутність відомостей про місцезнаходження особи у місці її постійного проживання протягом певного періоду. Ці факти можуть підтвердити лише особи, які найчастіше контактували з особою, чиє місцезнаходження невідоме. Тому суд на стадії підготовки справи до розгляду визначає коло осіб (родичів, співробітників тощо), які можуть надати інформацію про зниклу особу, і надсилає запити відповідним організаціям за останнім місцем проживання та роботи відсутньої особи.

Підготовка справи до судового розгляду, як і в інших випадках, повинна завершуватися постановленням ухвали про призначення справи до судового розгляду з викликом та повідомленням учасників процесу [2, с. 502].

Розгляд справ цієї категорії відповідно до ч. 4 ст. 234 Цивільного процесуального кодексу України здійснюється судом у складі одного судді та двох народних засідателів. Процедура розгляду проводиться за загальними правилами ЦПК України. Учасниками процесу є заявник, інші заінтересовані особи, свідки та інші особи, яких суд вважає за необхідне допитати [3].

Якщо під час розгляду справи будуть встановлені підстави для задоволення заяви, суд ухвалює рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або

оголошення її померлою. Це рішення повинно відповідати загальним вимогам ЦПК України. Після набрання рішенням законної сили, суд надсилає копію документа відповідному органу державної реєстрації актів цивільного стану для анулювання актового запису про смерть. Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до правових наслідків смерті. Спадкоємці фізичної особи, оголошеної померлою, не мають права відчужувати нерухоме майно, отримане у спадок, протягом п'яти років. Нотаріус, який видав свідоцтво про право на спадщину на нерухоме майно, накладає заборону на його відчуження [4, с.162-163].

Згідно зі ст. 45 Цивільного кодексу України, якщо фізична особа, визнана безвісно відсутньою, з'явилася або якщо отримано відомості про її місцезнаходження, суд за місцем її перебування або суд, який ухвалив рішення про визнання цієї особи безвісно відсутньою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує це рішення [5].

Відповідно до ст. 250 ЦПК України, якщо отримано заяву про появу фізичної особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою, або відомості про місцезнаходження цієї особи, суд за місцем перебування особи або суд, що ухвалив рішення про визнання її безвісно відсутньою чи оголошення померлою, призначає справу до розгляду за участю цієї особи, заявника та інших заінтересованих осіб і скасовує своє рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Заяву може подати сама особа, яка була визнана безвісно відсутньою або померлою, або інша заінтересована особа [2, с. 504].

Отже, відсутність відомостей про місцезнаходження особи може створювати значні правові невизначеності, що ускладнюють або навіть унеможливають реалізацію суб'єктивних прав інших осіб. Законодавство України передбачає чіткі процедури для таких випадків, встановлюючи терміни для визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, залежно від обставин зникнення. Судовий процес включає ретельну підготовку, збір доказів та опитування осіб, які мали тісний контакт із зниклою особою. Судовий розгляд таких справ проводиться за участю одного судді та двох народних засідателів, з дотриманням загальних правил ЦПК України.

Список використаних джерел:

1. Васильєв С. В. Цивільний процес. Підручник. / С. В. Васильєв – К.: Алерта, 2019. – 506 с.
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 768 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (Дата звернення: 15.05.2024).
4. Цивільний процес : навч. посіб. для підготовки студентів 3-го та 4-го курсів Ц57 бакалаврату літо 2022 року / [уклад. К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]; за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. – Харків : ТОВ «Оберіг», 2020. – 229 с. – Електронне видання. – <https://nlu.edu.ua/depart/kafedra-czyvilno-go-proczesu/>.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Дата звернення: 15.05.2024).

Сергієнко Марія Андріївна, здобувачка вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Щербак Геннадій Ростиславович, здобувач
вищої освіти ступеня доктора філософії, асистент кафедри
міжнародного, цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

РОЛЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У сучасному світі права інтелектуальної власності стають все більш актуальними та важливими. Однією з ключових інституцій, яка займається цим питанням на міжнародному рівні, є Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Проте, не дивлячись на наявні механізми та структури, проблема захисту прав інтелектуальної власності залишається актуальною. Розуміння цих проблем та пошук шляхів їх вирішення є важливим для подальшого розвитку міжнародного захисту інтелектуальної власності.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) була заснована у 1967 році з метою створення єдиного міжнародного стандарту для захисту прав інтелектуальної власності. У 1974 році Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) була визнана як спеціалізоване агентство під егідою ООН. Її головний виконавчий орган, Міжнародне бюро ВОІВ, знаходиться у місті Женева [1].

У розвитку ВОІВ важливу роль відіграють 193 країни-члени та інші зацікавлені сторони, які активно співпрацюють з організацією у формуванні міжнародної політики в галузі інтелектуальної власності. Діяльність ВОІВ сприяє підвищенню усвідомлення важливості інтелектуальної власності для розвитку та інноваційного потенціалу країн у всьому світі. А до основних функцій цієї організації відносять:

- Сприяння охорони інтелектуальної власності: ВОІВ допомагає країнам у розробці та впровадженні ефективних систем захисту прав інтелектуальної власності.

- Забезпечення виконання положень міжнародних договорів: ВОІВ допомагає країнам у виконанні своїх зобов'язань за міжнародними договорами у галузі інтелектуальної власності.

- Вироблення нових правил, норм, стандартів: Організація розробляє нові правила та стандарти у галузі інтелектуальної власності для вдосконалення системи захисту прав.

- Сприяння укладенню нових міжнародних угод: ВОІВ сприяє укладенню нових угод між країнами з метою підвищення захисту прав інтелектуальної власності.

- Забезпечення діяльності спеціальних служб: Організація допомагає у забезпеченні роботи спеціальних служб, які спрямовані на полегшення охорони

прав інтелектуальної власності.

Згідно з положеннями Конвенції Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [2], керівні структури організації включають Генеральну Асамблею, до складу якої входять держави-члени, що є учасниками Паризького або ж Бернського союзів, Конференцію, яка складається з усіх держав-членів ВОІВ, та Координаційний комітет. Керівником Міжнародного бюро ВОІВ є Генеральний директор, якого обирає Генеральна Асамблея.

ВОІВ сприяє розвитку системи правових актів, які регулюють захист інтелектуальної власності, та забезпечує координацію між країнами-членами для гармонізації їх національного законодавства з міжнародними стандартами. Система правових актів ВОІВ включає ряд міжнародних договорів та конвенцій, які встановлюють стандарти захисту інтелектуальної власності. Ці стандарти регламентують форму та зміст патентних документів, правила їх індексування, класифікування і кодування.

Всесвітня організація інтелектуальної власності тісно співпрацює з іншими міжнародними установами з питань інтелектуальної власності. ВОІВ укладає партнерські відносини з такими організаціями, як Світова організація торгівлі, з метою встановлення та підтримки міжнародних стандартів в галузі інтелектуальної власності. Це сприяє створенню єдиного підходу до захисту прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Також, ВОІВ активно співпрацює з країнами-членами для покращення їх національного законодавства з питань інтелектуальної власності, надаючи консультації та підтримку у розробці нових законів та політик, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності.

Україна також є активним членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності з 1970 року. З того часу співробітництво України з ВОІВ активно розвивається. Україна бере участь у засіданнях всіх керівних органів ВОІВ та її профільних комітетів. У 2002 році було укладено Угоду про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та ВОІВ для розвитку законодавства у сфері інтелектуальної власності, підтримки наукових досліджень та навчання фахівців. У 2013 році Україна стала Міжнародним пошуковим органом та Органом міжнародної попередньої експертизи за рішенням держав-членів ВОІВ. А у 2023 році було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності [3]. Меморандум має на меті розширити взаємодію та спрямований на протидію шкідливому впливу воєнної агресії російської федерації, яка зачіпає інноваційні та креативні галузі економіки країни.

Попри те, що Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) є визнаним авторитетом у сфері захисту прав інтелектуальної власності, ця організація також стикається з різними труднощами. Однією з найбільших проблем є недостатнє усвідомлення важливості інтелектуальної власності серед громадськості та підприємств. Це може призводити до несвідомого порушення прав та недооцінки значення захисту інтелектуальної власності. Крім того, різниця у законодавстві між країнами створює складнощі у міжнародному захисті прав інтелектуальної власності.

Незважаючи на певні труднощі, Всесвітня організація інтелектуальної власності має значний потенціал для розвитку та поглиблення впливу в сфері прав

інтелектуальної власності. Організація активно проводить інформаційні кампанії та освітні заходи для підвищення усвідомленості громадськості щодо важливості захисту інтелектуальної власності. Однією з ключових перспектив є подальше зміцнення співпраці з державами-членами та іншими зацікавленими сторонами з метою вдосконалення законодавства та практики в цій області.

Щодо певних прогнозів майбутньої ролі Всесвітньої організації інтелектуальної власності у сфері прав інтелектуальної власності, можна очікувати, що організація буде і надалі виконувати ключову функцію у встановленні та підтримці міжнародних стандартів в цій галузі. А також буде продовжувати поглиблювати співпрацю з іншими міжнародними організаціями та регіональними партнерами для вирішення загальних проблем у цій сфері.

Отже, Всесвітня організація інтелектуальної власності відіграє ключову роль у встановленні міжнародних стандартів та сприянні захисту цих прав. Співпраця з іншими міжнародними установами, такими як Світова організація торгівлі, дозволяє створити єдиний підхід до захисту прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Україна, як активний учасник цієї системи, вносить свій вагомий внесок у розвиток та впровадження міжнародних стандартів в галузі інтелектуальної власності. Незважаючи на наявні труднощі, ВОІВ має потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення міжнародного захисту прав інтелектуальної власності, сприяючи тим самим інноваціям та потенціалу у всьому світі.

Список використаних джерел:

1. WIPO: [Веб-сайт]. URL: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/> (дата звернення: 15.05.2024).
2. Конвенція Всесвітньої організації інтелектуальної власності: [Веб-сайт]. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283833> (дата звернення: 15.05.2024).
3. Постійне представництво України при відділенні ООН та інших Міжнародних організацій у Женеві: [Веб-сайт]. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2610-wipo> (дата звернення: 16.05.2024).

Голобородько Лілія Віталіївна, здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач кафедри цивільного права та процесу *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

РОЛЬ ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Інститут доказів і доказування слугує фундаментом для будь-якої процесуальної галузі права, адже саме він визначає порядок встановлення обставин, які мають вирішальне значення для розгляду справи. Завдяки цьому інституту чітко окреслюються етапи доказової діяльності, а також забезпечується відповідність процесуальної форми доказів вимогам законодавства.

Цивільне судочинство в Україні, відповідно до ч. 2 ст. 19 ЦПК, здійснюється за правилами, передбаченими законом, у трьох основних формах [1]:

- 1) Наказне провадження;
- 2) Позовне провадження (загальне або спрощене);
- 3) Окреме провадження.

Згідно з юридичною літературою, у справах непозовного цивільного судочинства застосовуються загальні правила інституту доказів і доказування, з певними винятками, встановленими законом [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 76 ЦПК України, доказами визнаються будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Докази за своїм змістом складаються з будь-яких фактичних даних, які підтверджують вимоги та заперечення учасників справи, а також з інших обставин, що мають значення для справедливого вирішення справи.

Процесуальною формою доказів є визначені цивільним процесуальним законодавством засоби доказування, в яких фіксуються фактичні дані, що підтверджують вимоги та заперечення учасників справи, а також інші обставини, що мають значення для справедливого вирішення справи [3].

Згідно з ч. 2 ст. 76 ЦПК України, засобами доказування, тобто процесуальною формою доказів, є: письмові, речові та електронні докази, висновки експертів, показання свідків.

Процесуальний порядок одержання, дослідження та оцінки змісту і процесуальної форми доказів – це регламентована цивільним процесуальним законом послідовність дій, спрямованих на отримання, дослідження та оцінку змісту доказів і засобів доказування.

Під час розгляду справ окремого провадження, як і у справах позовного провадження, суд має переконатися, що докази відповідають встановленим законом вимогам, а саме:

- Належність;

- Допустимість;
- Достатність;
- Достовірність;

Правило допустимості доказів закріплено у статті 78 ЦПК України, згідно з якою суд не бере до уваги докази, отримані з порушенням встановленого законом порядку. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими. Таким чином, допустимість кожного конкретного доказу залежить від дотримання процесуального порядку його отримання, дослідження та оцінки, а також його процесуальної форми.

Порушення вимог закону, що пред'являються до порядку формування засобів доказування як процесуальної форми судових доказів, робить ці засоби доказування недопустимими. Відповідно, фактичні дані, які містяться в них, не можуть бути використані для встановлення істини у справі. Наприклад, у справі про встановлення режиму окремого проживання подружжя письмова згода дружини на встановлення такого режиму, отримана під впливом насильства, буде визнана недопустимим доказом.

Третьою вимогою до доказів є їх достовірність. Згідно зі статтею 79 ЦПК України, достовірними визнаються докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Дійсними обставинами справи слід вважати ті, що об'єктивно та неупереджено відображають події дійсності.

Як вже зазначалося вище, крім належності, допустимості та достовірності, докази повинні відповідати вимозі достатності. Достатними вважаються докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, що входять до предмета доказування. Питання про достатність доказів для встановлення обставин, що мають значення для справи, суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання (ст. 80 ЦПК України).

Згідно з ч. 1–2 ст. 95 ЦПК України, письмовими доказами визнаються документи (за винятком електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для справедливого вирішення справи. Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії, якщо інше не передбачено ЦПК України. Якщо для вирішення справи має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього [4].

Важливо зазначити, що до письмових доказів також слід відносити висновки органів державної влади та органів місцевого самоврядування, надані на виконання їхніх повноважень як органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Речовими доказами у цивільному процесі України визнаються предмети матеріального світу, які своїм існуванням, якостями, властивостями, місцезнаходженням та іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення для справи (ст. 97 ЦПК України).

Наступним засобом доказування, який є процесуальною формою доказів у справах окремого провадження, є висновок експерта. Висновок експерта – це опис досліджень, проведених експертом, висновки, зроблені на їх основі, та обґрунтовані відповіді на поставлені йому питання, складені у порядку, визначеному законодавством (ч. 1 ст. 102 ЦПК України).

І нарешті, показання свідка – це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Однак, не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини (ч. 1 ст. 90 ЦПК України). Для підтвердження інших обставин у справах окремого провадження суд може звернутися до показань свідків як джерела додаткової інформації про ті факти, що входять до предмета доказування.

Аналіз інституту доказів у справах окремого провадження дозволяє зробити висновок, що під час розгляду таких справ застосовуються загальні правила доказування, з певними винятками, які встановлені законодавством.

Схоже на те, що відбувається у справах позовного провадження, під час розгляду справ окремого провадження суд зобов'язаний переконатися, що докази відповідають чітко визначеним законом вимогам, а саме:

1. **Належності:** Докази мають стосуватися предмета доказування у справі.
2. **Допустимості:** Докази мають бути отримані законним способом.
3. **Достатності:** Докази у своїй сукупності мають бути достатніми для прийняття судом обґрунтованого рішення.
4. **Достовірності:** Докази мають відповідати дійсності та не викликати сумнівів у їх правдивості.

Важливо підкреслити, що у справах окремого провадження суд може використовувати всі передбачені законом засоби доказування.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 05.05.2024).
2. Цивільний процес: навч. посіб. / [О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. КройЦ58 тор та ін.]; за заг. ред. проф. В. А. Кройтора; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2022. – 336 с
3. Цивільне право України. Навчальний посібник до складання вступного випробування в магістратуру у форматі ЗНО. Борисова В. І., Іванова К. Ю., Карнаух Б. П., Ходико Ю. Є. Видавництво «Право», 2021. 396 с.
4. Цивільний процес України: Навч. посібник для студ. юрид. спец. вищих навчальних закладів / І.О. Ізарова, Р.Ю. Ханік-Посполітак. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: ВД «Дакор», 2018. 276 с.

Кішко Анна Василівна, здобувачка вищої освіти юридичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Братасюк М.Г., доктор філософських наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ

Правнична освіта в сучасному суспільстві має важливе значення як складова формування культури права та правосвідомості громадян. Однак, її ефективність і рівень впливу на суспільство значною мірою залежать від світоглядно-філософських засад, на яких базується цей процес.

Правнична освіта є системою набуття знань, умінь і навичок у сфері права та юриспруденції. Вона спрямована на формування правосвідомості, вміння критично мислити, аналізувати та застосовувати правові норми в практичній діяльності. Також, необхідно вказати, що освіта без філософського підґрунтя не здатна була б до трансгресу – самостійного просування. [1, с. 186]

Світоглядно-філософські засади правничої освіти визначають спосіб мислення та уявлення про право у суспільстві. Вони сприяють формуванню правової культури, яка включає в себе повагу до закону, вміння аргументувати свої правові позиції та дотримання норм моралі та справедливості. Філософія права впливає на зміну світоглядів, спрямовуючи їх до нових цінностей і надаючи їм тим самим тієї єдності. [2, с. 164]

У сучасному світі концепція антропоцентризму здобуває все більшу популярність у різних сферах життя, включаючи і правову освіту. Антропоцентричний підхід до реформування правничої освіти базується на принципі надання переваги гуманізму та людиноцентризму перед державоцентризмом та легістським підходом.

Серед засад антропоцентричного підходу можна виділити:

- **Гуманізм:** Гуманістична спрямованість передбачає визнання гідності та прав людини як найвищого авторитету. В контексті правної освіти це означає акцент на розвиток особистості, її моральних цінностей та етичних принципів.

- **Людиноцентризм:** Ставлення до людини як до головного суб'єкта права та освіти. Ця засада покликана забезпечити індивідуалізований підхід до кожного студента, враховуючи його потреби, можливості та інтереси.

- **Справедливість:** Справедливість у правничій освіті визначається як дотримання моральних та етичних принципів у вирішенні правових питань. Це означає, що студенти повинні розуміти не лише закони, але й їх вплив на суспільство та людей.

- **Відкритість та гнучкість:** Реформування правничої освіти вимагає відкритого та гнучкого підходу до навчання. Сучасний світ швидко змінюється, тому важливо, щоб навчальні програми відображали нові тенденції та виклики.

Преваги антропоцентричного підходу у реформуванні правничої освіти виявляються у здатності студентів розкривати свій потенціал та обирати шлях, що відповідає їхнім унікальним потребам. Зосередження на моральних та етичних

аспектах правової освіти сприяє формуванню високих стандартів професійної моралі серед майбутніх юристів. Гнучкість та відкритість антропоцентричного підходу дозволяють навчальним програмам відповідати сучасним потребам суспільства та ринку праці, допомагаючи студентам адаптуватися до сучасних викликів.

Антропоцентричний підхід у реформуванні правничої освіти є важливим кроком у напрямку створення сучасної, гнучкої та гуманної системи освіти. Засади гуманізму, людиноцентризму та справедливості визначають нові стандарти якості в навчальних програмах та підготовці майбутніх юристів. Цей підхід сприяє розвитку особистості студента, підвищенню його моральних та етичних якостей та адаптації до сучасних викликів у сфері права.

Розвиток стабільного суспільства, дотримання законів та уникнення порушень правопорядку – основа для захисту прав та свобод особи. Високий рівень професійної культури у сфері права надзвичайно важливий, бо успішне вирішення актуальних проблем державотворчого процесу прямо залежить від ефективності юридичних кадрів. Найбільш актуальним завданням у цьому контексті є формування нових поколінь юридичних фахівців. Водночас існує потреба в тому, щоб випускникам вищих навчальних закладів юридичного профілю були притаманні моральні та громадянські якості, котрі дадуть можливість розбудови морально-правового громадянського суспільства в Україні.

Світоглядно-філософські засади правничої освіти відіграють ключову роль у формуванні правової культури та правосвідомості суспільства. Вони визначають основні цінності та принципи, на яких ґрунтується правова система, та сприяють розвитку демократичного правового державного устрою.

Список використаних джерел:

1. Качуровський, М. О. "Філософські засади формування нової освіти." *Філософія науки: традиції та інновації*. Науковий журнал 1 (2009): 185-189.
2. Гарасимів, Т. З., Н. В. Мартинюк. "Концепт права: філософський світогляд." (2016). Режим доступу: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_850_27.pdf.

Шутюк Аліна Євгенівна, здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Суббот А.І., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Адміністративне право та адміністративне законодавство України перебувають у стані постійного розвитку та реформування. Це зумовлено низкою факторів, зокрема: зміна ролі держави в суспільстві та перехід до ринкової економіки, інтеграція України до європейського правового простору, зростання ролі громадянського суспільства та активізація захисту прав людини.[1, с. 20]

Основні характеристики сучасного стану адміністративного права та адміністративного законодавства в Україні:

1. Вдосконалення правових засад адміністративної діяльності. Прийнято низку законів, спрямованих на удосконалення правових засад адміністративної діяльності, зокрема: Кодекс адміністративного судочинства України[2], Закон України "Про правотворчу діяльність"[3], Закон України "Про судоустрій і статус суддів"[4].

2. Розширення прав і свобод людини та громадянина. Адміністративне право та адміністративне законодавство України містять низку норм, спрямованих на розширення прав і свобод людини та громадянина. Зокрема, закріплено право на звернення до органів влади, право на доступ до публічної інформації, право на оскарження адміністративних актів тощо.

3. Зміцнення законності в адміністративній діяльності. Вживаються заходи щодо зміцнення законності в адміністративній діяльності, зокрема: посилення судового контролю за діяльністю органів влади, підвищення відповідальності посадових осіб за порушення закону.

4. Інтеграція адміністративного права України до європейського правового простору. Вживаються заходи щодо інтеграції адміністративного права України до європейського правового простору, зокрема: гармонізація національного законодавства з європейським, імплементація норм та принципів європейського права.

Існує низка основних проблем та викликів, з якими стикається адміністративне право та адміністративне законодавство в Україні, зокрема недостатній рівень правової культури: недостатній рівень правової культури населення та посадових осіб призводить до численних порушень адміністративного законодавства; корупція: корупція є однією з найгостріших проблем в Україні, яка негативно впливає на діяльність органів влади та реалізацію прав людини; недосконалість механізмів реалізації адміністративних прав та свобод: недосконалість механізмів реалізації адміністративних прав та свобод призводить до того, що громадяни часто не можуть ефективно захистити свої права; низький рівень довіри до органів влади:

низький рівень довіри до органів влади негативно впливає на співпрацю між владою та суспільством.

Перспективи розвитку адміністративного права та адміністративного законодавства в Україні: подальше вдосконалення правових засад адміністративної діяльності, забезпечення верховенства права в сфері адміністративного права, зміцнення законності в адміністративній діяльності, інтеграція адміністративного права України до європейського правового простору, підвищення рівня правової культури населення та посадових осіб, боротьба з корупцією, удосконалення механізмів реалізації адміністративних прав та свобод, відновлення довіри до органів влади.

Міжнародне співробітництво є важливим чинником розвитку адміністративного права України. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Рада Європи та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), щодо питань реформування адміністративного права та впровадження кращих європейських практик. [5]

Адміністративне право та адміністративне законодавство України перебувають у стані динамічного розвитку. Вживаються заходи щодо вдосконалення правових засад адміністративної діяльності, розширення прав і свобод людини та громадянина, зміцнення законності, інтеграції до європейського правового простору.

Однак, залишаються й низка проблем та викликів, які потребують вирішення. Подальший розвиток адміністративного права та адміністративного законодавства України має ґрунтуватися на принципах верховенства права, законності, справедливості та публічних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Д. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ. VII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Одеса, 6 листоп. 2020 р. 2020. С. 20.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>(дата звернення: 16.05.2024).
3. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII: станом на 26 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
5. Співробітництво України з радою Європи. https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/spivrobotnytstvo-z-radou_es/chlenstvo-v-radi-evropy/spivrobotnytstvo/.

Зайкіна Юлія Олександрівна, здобувач вищої освіти юридичного факультету Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Суббот Анатолій Іванович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В ІТАЛІЇ

Насамперед, адміністративна юстиція – це порядок вирішення правових справ між приватними особами та органами публічної адміністрації. Хочу зауважити, що в Італії, як і в інших зарубіжних країнах, адміністративна юстиція виступає самостійною формою контролю, що дозволяє контролювати діяльність органів публічної адміністрації, захищати права і законні інтереси приватних осіб від неправомірних дій з боку органів виконавчої влади.

Зародження адміністративного судочинства Італії почалось ще з кінця 19-го століття. 1865 року було створено Консультативну раду юстиції та адміністрації. Продовженням стало заснування IV Відділення Державної ради, яке було наділено повноваженнями вирішувати адміністративні спори.

Адміністративна юстиція в Італії активно розвивалась протягом 20-го століття, коли IV Відділення Державної ради еволюціонувало до Комісії з адміністративних спорів. На даному етапі розвитку це перша інстанція адміністративних судів Італії. Її повноваженнями є вирішення спорів, що виникають між громадянами та органами публічної адміністрації. Закріпили цей орган Законом № 1054, в якому закріпили дворівневу систему адміністративних судів: Комісія з адміністративних спорів (перша інстанція) та Державна рада (апеляційна інстанція).

Варто зазначити, що у світі існує дві моделі адміністративної юстиції: англо-американська (США, Великобританія, Мексика, Нова Зеландія) та континентальна (Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Австрія, Швейцарія). Звичайно, ці моделі діляться на більш вузькі різновиди, наприклад існує німецька та французька моделі континентальної моделі адміністративної юстиції.

Італія відноситься до французької моделі адміністративної юстиції, хоч і має свої особливості. До системи органів адміністративної юстиції входять:

- Ординарні адміністративні суди:
 - Державна рада (Consiglio di Stato);
 - Рада адміністративної юстиції Сицилії (Consiglio di Giustizia Amministrativa della Regione Sicilia), які є апеляційними адміністративними судами;
 - обласні адміністративні трибунали (tribunali amministrativi regionali), які представляють адміністративні суди першої інстанції.
- Спеціалізовані адміністративні суди:
 - Рахунковий суд (Corte dei conti);
 - трибунали у справах публічного водокористування (Tribunali delle acque pubbliche);
 - податкові комісії (Commissioni tributarie);

○ комісії з питань майна та земель загального користування (Commissioni per gli usi civici) [1] [2, с. 57]

Ординарні органи адміністративної юстиції очолює Державна рада (Consiglio di Stato), яка була заснована королем Карлом-Альбертом у 1831 році в якості консультативного органу. У 1889 році було створено четверте відділення Ради, яке було наділене повноваженнями щодо здійснення правосуддя в адміністративній сфері. В даний час його статус і повноваження визначені Конституцією Італії і зведеним текстом законів № 1054 від 26 червня 1924 року «Про Державну раду». Державна рада є консультативним органом з юридичних питань і питань публічного управління, а також органом, що здійснює адміністративне правосуддя. [2, с. 57]

На мою думку, такий поділ є досить функціональним, адже, враховуючи динамічність та потребу в адаптації до кожного громадянина, розгляді та вирішенні конкретних проблем, важливо отримувати певні результати з будь-яких справ, які надійшли до органу публічної влади. Мені до вподоби, що органи адміністративного судочинства Італії співпрацюють між собою, обмінюючись даними та вирішуючи важкі справи щодня.

Хочу окремо зазначити щодо Регіональних адміністративних судів, адже вони, грубо кажучи, існують на рівні з Радою держави. Вони є державними органами адміністративної юстиції першого ступеня, передбаченими ст. 125 Конституції Італії. [3] Регіональні адміністративні суди і Регіональний суд адміністративної юстиції створені для автономного регіону Трентіно-Альто-Адідже (складається з Трибуналу Тренто та Трибуналу Больцано), останній регулюється спеціальним Статутом і відповідними правилами реалізації. [1]

Варто також зазначити про Рахунковий суд (Corte dei Conti), який слідкує за діяльністю органів публічної адміністрації у фінансовій сфері. Порядок формування та повноваження рахункового суду визначені Законами № 453 від 15 листопада 1993 року та № 20 від 14 січня 1994 року про юрисдикцію та контроль рахункового суду (з подальшими змінами та доповненнями). Рахунковий суд складається з декількох відділів (sezioni), три з яких наділені повноваженнями органів адміністративної юстиції і сім – органів фінансового контролю. [2, с. 57]

Для здійснення юрисдикції при Рахунковому суді діє три відділи:

1. Центральний юрисдикційний відділ
2. Обласний юрисдикційний відділ
3. Юрисдикційний відділ у справах Сицилії

Це цілий комплекс органів, що складається з великого різноманіття колегіальних органів, до складу яких входять судді-рахунки з диференційованим статусом порівняно з магістратами, оскільки вони є органами звичайної юрисдикції). Варто зазначити, що члени Рахункової палати Італії не завжди мають такий же ступінь незалежності від парламенту та уряду, який гарантується звичайним магістратам.

Хочу акцентувати увагу на тому, що Рахункова палата також може накладати санкції на певні органи публічної адміністрації, має функції превентивного характеру (профілактичний контроль здійснюється за окремими діями, що призводять до виникнення витрат або доходів, запобігання їх ефективності у разі неправомірності. [4]). Рахункова палата також здійснює безпосередній контроль за державними компаніями та іншими органами публічної адміністрації, в тому числі

й приватними організаціями, адже вони також можуть зашкодити державному бюджету, неправомірно використовуючи державні кошти або майно на власний розсуд.

Щодо проблем в адміністративному судочинстві Італії, то тут перелік досить таки значний, а саме велика кількість адміністративних спорів, тривалість розгляду справ, складність адміністративного судочинства, вплив політичних факторів на діяльність судів. З цього приводу я пропонувала би обмежитись реформуванням адміністративної юстиції, яке необхідне практично кожній країні, адже дуже важливо адаптуватись до проблем сьогодення, а ще важливіше – вирішувати кожну справу.

Незважаючи на ці проблеми, адміністративна юстиція Італії залишається важливим інструментом забезпечення верховенства права та правової держави. Її подальший розвиток та вдосконалення є запорукою захисту прав та законних інтересів громадян, а також сприяння демократичному розвитку Італії.

Список використаних джерел:

1. Giustizia Amministrativa - [giustizia.amministrativa.giustizia.amministrativa](https://www.giustizia-amministrativa.it/). URL: <https://www.giustizia-amministrativa.it/> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Syta Y., Babska I. STUDY OF THE ITALIAN ADMINISTRATIVE SYSTEM. *Economics: time realities*. 2020. Т. 3, № 49. С. 55–60. URL: <https://doi.org/10.15276/etr.03.2020.7> (дата звернення: 20.04.2024).
3. La Costituzione | Senato della Repubblica. Homepage | Senato della Repubblica. URL: <https://www.senato.it/istituzione/la-costituzione> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Contributori ai progetti Wikimedia. Corte dei conti - Wikipedia. Wikipedia, l'enciclopedia libera. URL: https://it.wikipedia.org/wiki/Corte_dei_conti (дата звернення: 20.04.2024).

Сушков Денис Михайлович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ УМИСНОГО ВБИВСТВА ПРИ ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИНАХ

Право на життя являється одним з фундаментальних прав, яке має відношення до так званого першого покоління [1]. Його закріплення міститься в великій кількості міжнародних нормативно-правових актах та вважається основою усіх інших прав. Якщо не буде суворого кримінального законодавства, яке буде гарантувати справедливу відповідальність за порушення цього права, складно буде забезпечити надійне майбутнє правової системи та побудови демократичної правової держави.

Звертаючись до статті 115 Кримінального Кодексу України, умисне вбивство – це умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині [2]. Цей вид кримінального правопорушення є дуже небезпечним, тому що він спричиняє незворотній наслідок – смерть людини, яку не можливо виправити. На сьогодні, в багатьох країнах світу це діяння має кваліфікацію найбільш тяжкого кримінального правопорушення. Тому і санкція, згідно кримінального законодавства, для суб'єкта кримінального правопорушення – найсуворіша.

Проте, окрім кримінальної відповідальності, правопорушника чекає суспільний осуд, що негативно впливає на його моральний та емоційний стан. Тому, як правило, особа, що вчинила це кримінальне правопорушення намагається максимально уникнути покарань, шляхом заплутування розслідування та приховуванням скоєного.

Відповідальність за суспільно-небезпечне діяння у вигляді умисного вбивства, як кримінального правопорушення, закріплена у ст. 115 Кримінального кодексу України. Зазначена вище стаття включає в себе такі дві частини, як простий та кваліфікований склади даного кримінального правопорушення. Здійснення кваліфікації умисного вбивства з обтяжуючими обставинами можливе шляхом юридичного аналізу, а також встановлення усіх елементів його складу кримінального правопорушення, які являють собою об'єкт, суб'єкт, об'єктивну і суб'єктивну сторони.

Як вже зазначалось вище, для вірної кваліфікації умисного вбивства за ч. 2 ст. 115 КК України слід встановити, як мінімум, одну з ознак, що передбачена цією частиною. У випадку коли дії правопорушника містять в собі декілька таких ознак, то кожному необхідно кваліфікувати самостійно та згідно обраного пункту. Проте, якщо винна особа засуджена за декількома пунктами ч. 2 статті 115 КК, то покарання вона понесе одне, тобто окремо за кожним пунктом воно не призначається [3]. Також, коли воно призначене слід брати до уваги ті декілька ознак кваліфікації, які присутні у діях правопорушника, та які виступають

обставинами що визначають ступінь тяжкості кримінального правопорушення (п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07 лютого 2003 року № 2 “Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров’я особи”) [4].

На сьогоднішній день, кримінальна відповідальність за умисне вбивство за обтяжуючих обставин, визначена частиною 2 статті 115 Кримінального Кодексу України, потребує деякого доопрацювання. На мою думку, слід зробити перелік обтяжуючих обставин більш ширше та додати вбивство близьких родичів винної особи, тому що дана кваліфікація діянь відсутня у пунктах, що передбачені частиною 2 статті 115 Кримінального Кодексу України, а, як правило, кваліфікуються за частиною 1 статті 115 Кримінального Кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — К. : Преса України, 2009. — 80 с.
2. Кримінальний Кодекс України : Кодекс, [Електронний ресурс] / Верховна рада України, Відомості ВРУ, - 2001р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. 2-е вид., перероб. та доп. - К.: Декор, 2008. – 1428 с.
4. Мальована Л. В. Жорстокість як кримінально-правова категорія / Л. В. Мальована // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Зб. наук. праць / [ред. кол.: О. В. Негодченко (голова), К. В. Антонов, І. Г. Богатирьов та ін.]. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2008. – № 2 (38). – С. 257-263.

Сачко Яна Миколаївна, курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ (В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ)

У цивільному процесі, де ключовою метою є вирішення правових питань та цивільних спорів, різні учасники виконують важливі ролі. Позивач ініціює процес, пред'являючи вимоги перед судом, у той час як відповідач захищає свої права. Суддя, як об'єктивна постать, приймає об'єктивне рішення, а адвокати виступають представниками сторін у суді. Експерти та свідки можуть допомагати, надаючи додаткову інформацію, а секретар судового засідання веде протокол та підтримує порядок під час судових засідань. Ефективна взаємодія цих учасників сприяє вирішенню справедливих та обґрунтованих рішень у цивільних справах.

Незважаючи на теоретичні дослідження та законодавчі акти, які регулюють поняття суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, участь окремих учасників справи залишається слабко визначеною в Цивільному процесуальному кодексі України. Відсутність чіткого законодавчого визначення ускладнює розуміння ролі та статусу учасників у процесі. Ця неоднозначність стає перешкодою для чіткого розуміння складу судового процесу та його учасників.

Серед учасників справи існують інші учасники судового процесу, чії ролі і статус ще не отримали належного визначення в законодавстві. Статтею 65 Цивільного процесуального кодексу України визначено категорію «інші учасники», але перелік цих учасників не є вичерпним. Це стосується таких учасників, як педагоги та лікарі, які, хоч і не є основними сторонами, можуть відігравати важливу роль у цивільних справах.

Інші учасники судового процесу є окремою групою суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. До цієї групи відносять помічника судді, секретаря судового засідання, судового розпорядника, свідка, експерта, експерта з питань права, перекладача та спеціаліста. Визнання помічника судді як учасника процесу відображає його важливість у сучасному цивільному судочинстві.

А. Коваленко пропонує свою класифікацію учасників цивільного процесу, розподіляючи їх на дві основні категорії: тих, участь яких є обов'язковою, і тих, які залучаються за потреби розгляду цивільної справи.

Відзначаючи обов'язкових учасників, автор підкреслює, що секретар судового засідання та судовий розпорядник мають необхідний характер у розгляді будь-якої цивільної справи. Оскільки вони є працівниками суду, їхня участь у справі є виконанням службових обов'язків та функцій [3, с. 100].

У той же час, участь інших осіб, які сприяють розгляду і вирішенню справи, має необов'язковий характер. Ці учасники, на відміну від секретаря судового засідання і судового розпорядника, залучаються до участі у справі залежно від конкретних обставин цивільної справи.

Коваленко визнає, що така класифікація інших учасників судового процесу є правильною та мотивованою. Вона дозволяє визначити обов'язкові та факультативні ролі учасників, що сприяє більш ефективному та зорієнтованому на конкретну ситуацію вирішенню цивільних справ.

У судовому процесі сторони та інші учасники справи мають визначені цивільним законодавством процесуальні права та обов'язки, прописані в статті 43 Цивільного процесуального кодексу України. Однак на практиці часто виникають випадки зловживання цими правами.

Учасники справи мають право подавати докази, брати участь у судових засіданнях, брати участь у дослідженні доказів та взаємодіяти з іншими учасниками справи. Також вони можуть подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду та висловлювати свої доводи та заперечення.

Однак кожен учасник справи зобов'язаний сприяти об'єктивному встановленню всіх обставин справи, надавати всі доступні докази у встановлені строки, не приховувати докази та надавати повні та достовірні пояснення. Також вони повинні виконувати процесуальні дії у визначені законом або судом строки.

Зловживання цими правами вважається протиправним, несумлінним та неналежним виконанням процесуальних обов'язків з корисливим або особистим мотивом. Така поведінка завдає шкоду інтересам правосуддя та учасників справи і є формою зловживання процесуальними правами. Важливо дотримуватися принципів справедливості та етики у судовому процесі для забезпечення чесного вирішення цивільних справ [1].

Зобов'язання суду повідомити учасників справи про місце, дату і час судового засідання визнається важливою реалізацією принципу відкритості судового процесу у цивільному судочинстві. Ця засада є однією з основних, що гарантує громадськість та прозорість судового розгляду. Невиконання або неналежне виконання судом цього обов'язку не тільки порушує право учасника справи на інформацію про час і місце засідання, але й порушує основні принципи цивільного судочинства.

Розгляд справи в суді першої інстанції за відсутності учасника, якому не було повідомлено про місце, дату і час судового засідання, стає обов'язковою підставою для скасування судового рішення цієї інстанції. Це рішення підтверджено постановою Вищого Суду у складі Об'єднаної палати Конституційного Суду, датованою 18 квітня 2022 року. У межах судової справи № 522/18010/18 (провадження № 61-13667сво21) [2], Вищий Суд ухвалив висновок, що недотримання цього обов'язку становить підставу для перегляду рішення суду першої інстанції та прийняття нового рішення апеляційною інстанцією, якщо учасник справи в апеляційній скарзі аргументує це конкретною невідомістю про судові засідання.

Список використаних джерел:

1. Зловживання процесуальними правами у цивільному процесі: які наслідки. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/zlovzhyvannya-proczesualnymy-pravamy-u-czyvilnomu-proczesi-yaki-naslidky/>.
2. Постанова Верховного Суду від 18.04.2022 у справі № 522/18010/18. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/104086146>.
3. Цивільний процес (загальна частина): навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / А.В. Коваленко та ін.. Дніпро. Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. Ліга ЛТД, 2017. 192 с.

Кушнер Олександра Олегівна, студентка 3 курсу
Факультету міжнародної торгівлі і права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Ліщук Оксана Василівна, старший викладач
кафедри цивільного, міжнародного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ЦИВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВИНЯТКОВИМИ ТА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Суд (суддя) у порядку цивільного судочинства розглядає справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають у цивільних правовідносинах, що передбачає велику систему етапів.

Нам відомо, що положення воєнного часу тягне за собою певні зміни в судовій системі.[1] Так, воєнний стан диктує зміни у проведенні, фіксуванні та винесенні судового рішення за нововиявленими та винятковими обставинами у цивільному процесі. Крім того, нова реальність України передбачає внесення значних змін у загальну процесуальну форму, її зміст.

Цивільним процесуальним кодексом України передбачено ведення цивільного судочинства з використанням великої кількості процесуальних актів-документів та фіксування судового розгляду за допомогою технічних носіїв, але під час дії воєнного стану може бути таке, що сторони та учасники цивільних справ знаходяться, у найкращому випадку, у різних частинах світу. [2]

На нашу думку, саме цей аспект сучасності регулює нюанси застосування норм цивільно-процесуального права, який має бути розглянутий при винесенні рішення про приймання судової справи на розгляд.

Так, Закон України «Про правовий режим воєнного положення» регулює повноваження суддів і зазначає, що суди не можуть припинити свою діяльність в положенні воєнного стану, а також зазначає, що скорочення та припинення різних форм судочинства забороняється. [3, ст. 12]

Згідно рекомендацій з організаційних питань роботи суддів в умовах воєнного стану Ради суддів України 02.03.2022 р., суддям рекомендовано по можливості відкладати розгляд справ за нововиявленими та винятковими обставинами (за винятком невідкладних судових розглядів) та знімати їх з розгляду, зважати на те, що багато учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи через засідання до функціонування критичної інфраструктури, вступ до лав Збройних сил України, територіальної оборони, добровольчих воєнних формувань та інших форм протидії збройної агресії проти України, або не можуть прибути до суду у зв'язку з небезпекою для життя. [4]

У березні 2022 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статут суддів» щодо зміни підсудності суддів». Згідно цього Закону, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами, робота суду може бути припинена з одночасним визначенням іншого суду, який

буде здійснювати правосуддя на території суду, що припинив діяльність та який найбільш територіально наближений до суду, роботу якого припинено. Усі рішення про зміну підсудності ухвалюються Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, а у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень за розпорядженням Голови Верховного Суду. [5, ст. 147]

Враховуючи це, можемо зазначити, що більшість запроваджених змін спрямована на саму можливість прийняття цивільної справи до розгляду за нововиявленими та винятковими обставинами із врахуванням особливостей обставин в певному регіоні.

Але, відкритим залишається питання можливості передачі провадження за нововиявленими та винятковими обставинами, та яким чином у воєнних час вона може бути передана у письмовому, машинописному, відео, аудіо записі, невідомо? Та і взагалі то, законодавство зіткнулося з загрозою збереження самої отої справи, якщо позовна заява була вже прийнята судом до розгляду.

Тому, вважаємо, що ЦПК України необхідно доповнити положенням в якому буде зазначено, або перераховано усі способі передачі провадження за нововиявленими та винятковими обставинами іншому суду, звертаючи увагу на те, що фіксування судового процесу сьогодні ведеться відео записом та дублюється протоколом судового засідання, вважаю за необхідне зазначити це у ЦПК України. До речі суддя, який приймав цю справу раніше може допомогти, ввести у курс юридичних фактів по цій справі суддю, який приймає цю справу до розгляду.

Як ми зазначали раніше, воєнний стан тягне за собою безліч складнощів у багатьох сферах права, у тому числі - у цивільному провадженні, але можемо зазначити, що вони прискорили певну реорганізацію процесу ведення цивільних справ та запровадження змін в процесуальній формі України.

Процесуальна форма - це зовнішнє вираження кожної цивільної справи, яка розглядається судом з застосуванням свого тільки йому притаманному змісту з застосуванням законодавства та внутрішнім судженням суду.

До цього часу українська процесуальна форма мала свою класичну структуру, яка була пов'язана з оформленням, документообігом, однак сьогодні ми вже можемо говорити про дистанційну форму ведення цивільного судочинства, яка на наш погляд є новою для суду і учасників судового процесу, її використання на практиці несе багато нових положень та звертає нашу увагу на вирішення суперечливих питань застосування цієї тепер уже правової форми ведення справи.

Підбиваючи підсумки, під час дії воєнного стану суди продовжують свою діяльність, але зазнають певних змін у самому процесі судового розгляду. Однак, існують певні невирішені питання, які стосуються, наприклад, передачі провадження та фіксації судового процесу. Ми пропонуємо доповнити законодавство положеннями, які визначатимуть способи вирішення зазначених проблем. На нашу думку, війна створює значні труднощі для судової системи, і подолання цих труднощів - найважливіший крок на шляху до забезпечення правосуддя в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших

- законодавчих актів: закон України; прийняття від 03.10.2017, редакція від 26.05.2012 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: у редакції закону № 2147- VIII від 3 жовтня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
 3. Про правовий режим воєнного стану - Закон України від 12.05.2015, редакція від 31.03.2013 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
 4. Рекомендації Ради суддів України з організаційних питань роботи суддів в умовах воєнного стану від 02.03.2022; URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>.
 5. Про судоустрій та статус суддів - Закон України від 02.06.2016 №1402-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t161402?an=&ed=2022_01_01&dtm=&le=.

Корнієнко Сергій Олександрович, курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач
кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах, зокрема після введення в Україні правового режиму воєнного стану з 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією РФ, багато громадян України задаються питанням щодо можливості використання свого права на спадкування.

У відповідності до Цивільного кодексу України, спадкування представляє собою передачу прав та обов'язків (спадщини) від особи, яка померла (спадкодавець), до осіб (спадкоємців), які отримують право на спадщину. В умовах воєнного стану це питання регулюється постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану" від 28.02.2022 року № 164. Також, згідно з Наказом Міністерства юстиції України "Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату" від 11.03.2022 № 1118/5, який набрав чинності 19.03.2022, внесено зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 [1].

Так, відповідно до пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану" від 28.02.2022 р. № 164, термін для прийняття спадщини або відмови від неї призупиняється на період введення воєнного стану, але не більше чотирьох місяців. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після завершення вказаного терміну для прийняття спадщини [2].

Отже, для спадщини, строк для прийняття якої не закінчився до того моменту, коли набрав чинності пункт 3 Постанови або яка відкрилася під час воєнного стану, термін для прийняття (відмови від) спадщини складатиме 10 місяців. Проте, у випадку припинення або скасування воєнного стану, цей термін може бути скорочений до менше ніж 10 місяців.

Давайте розглянемо приклади:

1) Якщо спадщина відкрилася 5 січня 2022 р., то термін для прийняття (відмови від) спадщини закінчиться 5 листопада 2022 р., а видача свідоцтва буде проведена починаючи з 6 листопада 2022 р.

2) Якщо спадщина відкрилася 1 травня 2022 р., то термін для прийняття (відмови від) спадщини закінчиться 1 березня 2023 р., а видача свідоцтва буде проведена починаючи з 2 березня 2023 р., якщо воєнний стан не буде припинено або скасовано раніше.

Важливо відзначити часові аспекти положення пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану" у редакції від

06.03.2022 р. З урахуванням дати набуття ним чинності, це положення застосовується тільки до спадщини, яка відкрилася з 06.03.2022 р. Це означає, що у період від початку воєнної агресії до набрання чинності вказаної норми, враховуються терміни прийняття спадщини, встановлені у Цивільному кодексі України. Це призводить до правової невизначеності у справах спадкування [2].

Іншим інноваційним аспектом, що виник під час воєнного стану, є введення особливостей у нотаріальному оформленні спадщини. Так, з 19 березня 2022 року набув чинності наказ Міністерства юстиції України від 11 березня 2022 року № 1118/5 "Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату" (далі – Наказ № 1118/5) [3].

У Наказі № 1118/5 зазначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану спадкова справа розпочинається за заявою будь-якого нотаріуса України, незалежно від місця відкриття спадщини (останнє місце проживання спадкодавця або, якщо це невідомо, місцезнаходження нерухомого майна чи основної його частини, а відсутність нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна).

Отже, ці норми правового акту вказують на можливість здійснення процедури відповідно до місцезнаходження спадкоємця, що може відрізнитися від реєстрації місця проживання. Особливо це стає актуальним у воєнний період, під час окупації частини територій, коли важливо розробити всі необхідні заходи та механізми для забезпечення виконання обов'язків та якісного функціонування нотаріальних дій.

Спадкова справа повинна обов'язково реєструватися в книзі обліку і реєстрації спадкових справ, алфавітній книзі обліку спадкових справ та Спадковому реєстрі. У ситуації воєнного або надзвичайного стану, коли відсутній доступ до Спадкового реєстру, нотаріус проводить реєстрацію спадкової справи без використання цього реєстру та перевіряє наявність раніше заведеної спадкової справи, спадкового договору або заповіту протягом п'яти робочих днів після відновлення доступу. Якщо під час перевірки встановлено, що спадкова справа раніше була заведена без використання Спадкового реєстру, вона передається до нотаріуса, який раніше її зареєстрував, згідно з визначеним порядком.

Якщо наявність раніше заведеної спадкової справи не підтверджена, проводиться реєстрація цієї справи в Спадковому реєстрі. Заборонено видавати свідоцтво про право на спадщину у спадковій справі, яка була заведена без використання Спадкового реєстру, до її реєстрації в Спадковому реєстрі. Відповідні зміни також внесено до Положення про Спадковий реєстр за наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 [4].

Ця постанова, яка визначає порядок заведення спадкової справи будь-яким нотаріусом на території України, дозволяє спадкоємцям скористатися своїми законними правами. Наприклад, якщо спадкодавець проживав на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій на момент смерті, то спадкоємці могли б бути позбавлені законного права на заведення спадкової справи. Це також стосується внутрішньо переміщених осіб.

Отже, у виняткових випадках місце відкриття спадщини може бути визначено законом, зокрема, згідно зі статтею 1221 Цивільного кодексу України. Згідно зі статтею 111 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" від 15.04.2014 року, у випадку,

якщо останнє місце проживання спадкодавця тимчасово знаходиться під окупацією, місцем визнання спадщини вважається локація, де подається перша заява, свідченням волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, які мають інтерес до збереження спадкового майна, або вимог кредиторів. У випадках, коли місце проживання спадкодавця невідоме чи коли нерухомість розташована на тимчасово окупованій території, також вважається місцем відкриття спадщини територія, де подається перша заява [5].

Дія цього Закону України поширюється на тимчасово окуповані території України, тобто частину території, де збройні формування Російської Федерації або окупаційна адміністрація Російської Федерації фактично контролюють або встановлюють загальний контроль для створення окупаційної адміністрації. Закон не застосовується на територіях, де ведуться бойові дії, а також в населених пунктах, де нотаріуси не можуть здійснювати свої повноваження через воєнну агресію. Це обмеження унеможливило визначення місця відкриття спадщини за принципом подання першої заяви будь-якому нотаріусу України. Проблему, зазначену в контексті місця проживання спадкодавця на тимчасово окупованих територіях, можна вирішити лише на законодавчому рівні через внесення відповідних змін до статті 1221 Цивільного кодексу або Закону України "Про правовий режим воєнного стану" від 12.05.2015 року та встановлення спеціального порядку визначення місця відкриття спадщини під час воєнного стану. В результаті дій держави-агресора внесено ряд значущих змін, які стосуються прийняття спадщини в умовах воєнного стану.

Підсумовуючи вищезазначене, можливо виділити такі особливості прийняття спадщини в умовах воєнного стану:

1. Згідно зі змінами, що набрали чинності з 06.03.2022 року, тривалість строку для прийняття спадщини або відмови від неї призупиняється на період дії воєнного стану, проте не може перевищувати 4 місяці. Загальний термін прийняття спадщини становив 6 місяців до введення змін. Зазначено, що якщо шестимісячний строк ще не закінчився до 06.03.2022 року, він автоматично подовжується на 4 місяці, утворюючи загальний строк у 10 місяців. У випадку, коли він закінчився під час воєнного стану, але до 06.03.2022 року, діє стара норма, яка не передбачає подовження терміну і складає 6 місяців.

2. В умовах воєнного або надзвичайного стану будь-який нотаріус України має право завести спадкову справу за зверненням заявника, незалежно від місця відкриття спадщини.

3. У випадку відсутності доступу до Спадкового реєстру під час воєнного або надзвичайного стану, нотаріус може завести спадкову справу без його використання та перевірити наявність інших спадкових документів протягом п'яти робочих днів з моменту відновлення доступу.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України: Закон України № 435-IV від 16 січня 2003 року. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 25.11.2023).
2. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.11.2023).

3. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 11 березня 2022 року № 1118/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-22#Text> (дата звернення 25.11.2023).
4. Положення про Спадковий реєстр, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text> (дата звернення 25.11.2023).
5. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення 25.11.2023).

Томас Даніїл Сергійович, здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівці для підрозділів Національної поліції *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач кафедри цивільного права та процесу *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

ЩОДО ПИТАНЬ ВІДКЛАДЕННЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ СУДОМ У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАТЯГУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Гарантоване статтею 55 Конституції України право на судовий захист є невід'ємним правом кожної людини і складовою частиною функціонування правової держави. Згідно з підходом Європейського суду з прав людини, воно включає не лише формальну можливість звернення до суду, але й своєчасне вирішення спору судом, що є передумовою фактичного захисту порушених прав. Однак наразі в Україні спостерігається судова практика, коли розгляд цивільних справ відбувається з перевищенням строків, визначених законом.

Причиною цього часто стає затягування цивільного процесу як самим судом, так і учасниками судового розгляду. Це може відбуватися не лише через недобросовісну реалізацію суб'єктами своїх прав, але й через недосконалість цивільного процесуального законодавства.

Конституція України гарантує кожному право на судовий захист. Це право полягає в можливості особи, чії права, свободи або інтереси порушені, невизнані або оспорюються, своєчасно отримати законне та обґрунтоване рішення суду. Важливо зазначити, що зміст конституційного принципу судового захисту прав і свобод вимагає ефективного відновлення прав судовою владою. Це відновлення має здійснюватися у розумний строк (згідно зі ст. 10 Загальної декларації прав людини та п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав і свобод людини).

Так, принцип концентрації зумовлює наявність принципів розумності строків і доступної професійної правничої допомоги. Це пов'язано з тим, що законодавство не встановлює чітких меж щодо компенсації витрат на правову допомогу, оптимальних ставок судового збору тощо [1]. Зрозуміло, що суб'єктивні інтереси учасників цивільного процесу впливають на їх процесуальну поведінку.

В даний час спостерігається брак чіткого та єдиного розуміння поняття "затягування цивільного процесу". Це стосується як доктринального, так і правового рівнів осмислення та регулювання цивільного судочинства. Водночас у фаховій літературі та нормативно-правових актах трапляється вживання термінів, які за своїм змістом близькі до поняття "затягування цивільного процесу", але фактично його не описують. До таких термінів належать: "затягування розгляду справи", "затягування судового розгляду", "затягування провадження у справі", "затягування процесу", "затягування строків розгляду справи" та інші.

Зрозуміло, що така термінологічна неоднозначність є ненормальною як з наукової точки зору, так і з точки зору ефективної юридичної практики. Відсутність

єдиного доктринального розуміння, а також чіткого законодавчого визначення поняття "зловживання правом" та його критеріїв призводить до того, що вирішення цих питань судами ґрунтується лише на суддівському розсуді [2]. На нашу думку, процедуру визначення поняття "затягування цивільного процесу" слід розпочати з розгляду питання про його співвідношення з суміжними поняттями, які використовуються в законодавстві, правозастосовних актах та спеціальній літературі.

Термін "безпідставне затягування розгляду заяви, скарги або справи" вперше було вжито на законодавчому рівні у п. 2 ч. 1 ст. 92 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 07.07.2010 р. та збережено в Законі України "Про судоустрій і статус суддів" від 02.06.2016 р. Близьке до нього поняття "затягування розгляду справи" було використано в п. 1 ч. 2 ст. 44 ЦПК України при характеристиці зловживання процесуальними правами учасників справи та в п. 3 ч. 3 ст. 141 ЦПК України при характеристиці поведінки сторони, врахованої судом під час розподілу судових витрат [3].

Деякі дослідники стверджують, що у разі зловживання стороною або її представником процесуальними правами, або ж якщо спір виник через неправильні дії сторони, суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково, незалежно від результату вирішення спору. [4]

Наприклад, ухвалою від 25 січня 2018 року у справі № 522/8178/17 суд поклав сплачений судовий збір в повному обсязі на відповідача через подання представником позивача заяви про залишення позову без розгляду через усунення відповідачем обставин, які були підставою для звернення до суду. Це суд розцінив як неправильні дії відповідача та фактичне визнання ним позову. [5]

На нашу думку, з урахуванням положень ч. 4 ст. 10 ЦПК України відкладення розгляду справи з цих підстав може мати місце з урахуванням дотримання вимог ч. 1 ст. 169 ЦПК України щодо меж відкладення розгляду справи. Згідно з ч. 3 ст. 191 ЦПК України суд, відкладаючи розгляд справи, призначає день нового судового засідання або його продовження, про що ознайомлює під розписку учасників цивільного процесу, присутніх у судовому засіданні.

Таким чином, закріплення у цивільному процесуальному законодавстві принципу концентрації процесу шляхом встановлення строків вчинення процесуальних дій, а також загальної вимоги, що всі процесуальні дії, які є необхідними для вирішення спору, мають здійснюватися на якомога більш ранніх етапах судочинства, разом із негативними наслідками порушення вказаних вимог унеможливує неодноразові відкладення розгляду справи у зв'язку з поданням нових доказів, та сприяє запобіганню затягуванню цивільного процесу.

Впровадження принципу концентрації процесу в цивільному процесуальному законодавстві шляхом встановлення строків вчинення процесуальних дій та загальної вимоги щодо здійснення всіх необхідних для вирішення спору процесуальних дій на якомога ранніх етапах судочинства, разом із негативними наслідками порушення цих вимог, унеможливує неодноразові відкладення розгляду справи через подання нових доказів, тим самим сприяючи запобіганню затягуванню цивільного процесу.

Слід додати, що у виняткових випадках відкладення розгляду справи не може кваліфікуватися як затягування процесу з боку суду, але може розглядатися як

затягування з боку його учасників за наявності відповідних підстав, що може стати предметом подальших самостійних наукових досліджень.

Важливо зазначити, що не всі випадки відкладення розгляду справи судом можна автоматично кваліфікувати як затягування цивільного процесу. У деяких ситуаціях подібні дії можуть бути зумовлені об'єктивними причинами з боку учасників судового процесу.

Підсумовуючи вищенаведене, доходимо до висновку, що це питання потребує детального вивчення та подальших самостійних наукових досліджень, адже для остаточної оцінки подібних ситуацій необхідно враховувати комплекс факторів, включаючи:

1. Наявність поважних причин для відкладення з боку учасників процесу.
2. Характер та обсяг необхідних процесуальних дій, які потребують додаткового часу.
3. Вплив відкладення на загальну тривалість розгляду справи та дотримання встановлених строків.
4. Можливі негативні наслідки для прав та інтересів інших учасників процесу.

Лише ґрунтовний аналіз всіх цих обставин дозволить зробити об'єктивний висновок щодо того, чи є відкладення розгляду справи виправданим та не призводить до невинуватеного затягування цивільного процесу.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О.С., Дяченко С.В. Концентрація цивільного процесу як засіб забезпечення своєчасного розгляду справи. Прикарпатський юридичний вісник. Т. 1. № 3(28). 2019.
2. Узагальнення судової практики розгляду судами деяких питань пов'язаних із зловживання процесуальними правами: практика застосування новел цивільного процесуального законодавства. URL: https://oda.court.gov.ua/userfiles/file/sud1590/Zlovgivannya_procesyalnymy_pravamy.pdf (дата звернення 20.04.2024).
3. Андронов І.В. Судові рішення в цивільному процесі України : монографія. Одеса : Юрид. лит., 2018. 372 с.
4. Красько В.В., Дяченко С.В. Принцип неприпустимості зловживання цивільними процесуальними правами: правова природа та специфіка застосування в судовій практиці. 2019. 69 с.
5. Рішення суду загальної юрисдикції : ухвала № 367/6643/17 від 5 серпня 2020 року. Ірпінський міський суд. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/90822408> (дата звернення 20.04.2024).

СЕКЦІЯ 9.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

Шеремет Катерина Валеріївна, курсантка II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Серафимова Олена Миколаївна, викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

LEARNING ENGLISH FOR LAW ENFORCEMENT AS A FACTOR IN THE FORMATION OF A POLICE OFFICER'S PROFESSIONAL COMPETENCE

The relevance of this thesis is that learning English for law enforcement officers is an important factor in the formation of a police officer's professional competence. Knowledge of English allows police officers to communicate effectively with foreign colleagues, witnesses and victims, which can be key in resolving criminal cases[1].

In addition, learning English expands opportunities for obtaining new information and technical knowledge from the practice of law enforcement agencies in other countries. This allows for the exchange of experience and skills, which improves the quality of law enforcement work in general.

Learning English helps to increase opportunities for police career development, as many international programs and projects require fluency in English.

As an example, the English for Patrol Police project was launched on November 22. As noted at the presentation, 600 Kyiv patrol police officers will be able to take a free English course.

"The goal of this project is to make Kyiv friendlier for foreign tourists and safer for business guests and investors," said Judith Gough. The course is based on the best practices of the British Council and the U.S. government in teaching English to law enforcement officials around the world. "Learning English by police officers is important in order to improve the quality of service provided by patrol officers and increase their level of training," said Oleksiy Biloshytskyi [1].

Knowledge of English not only opens the door to endless career opportunities, but is also a prerequisite for success in the workplace. Knowledge of the language allows professionals to be competitive, innovative, and solve problems effectively. Investing time and effort in learning English becomes a key factor for success in the police profession.

Lecturers at Kharkiv National University of Internal Affairs, Sazonova L.S. and Rusanova L.I., note in their article that law enforcement officers have been participating

in international peacekeeping and security operations since 1994. Law enforcement officers with knowledge of foreign languages are constantly needed to stabilize the situation in the world's hot spots. Future police officers should realize that the country needs highly qualified personnel with foreign language skills to perform their duties [2].

We also want to draw attention to the fact that learning English may become a mandatory requirement for police officers in the future.

On November 2, 2022, the National Agency of Ukraine on Civil Service (hereinafter referred to as the NAUCS) announced the launch of a project to teach English to public servants. According to the Head of the NAUCS, Nataliia Aliushyna, after Ukraine gained the status of a candidate for accession to the EU, the introduction of English as a language of international communication is gaining special importance [3].

We believe that this project will help to increase the level of English language skills among public servants, which in turn will improve international communication and cooperation, and possibly this project will help Ukraine to strengthen its place in the international community and will help Ukrainian law enforcement officers to understand and cooperate with colleagues from other countries.

Zhylavii M.M. in her article writes that Ukraine's entry into the European and world space, new political, socio-economic and cultural realities require radical changes in the field of teaching foreign languages, in particular English, because it is now recognized as a language of international communication [4].

It is important to prioritize the study of English in the educational system, as well as to create conditions for students to acquire practical skills in this language.

To summarize, we can say that learning English is an important component in the formation of a police officer's professional competence. English language skills contribute to raising the professional level, and the ability to communicate in English allows you to maintain calm and control over the situation in any circumstances.

References:

1. Офіційний сайт патрульної поліції. Стартував проєкт “Англійська мова для патрульної поліції”.
2. Сазонова Л.С., Русанова Л.І. Наукова стаття “Англомова підготовка майбутніх поліцейських до Миротворчої місії”. С. 2-5.
3. Національного агентства України з питань державної служби. Стартував спільний проєкт НАДС та EF Language Learning Solutions з онлайн-вивчення англійської мови публічними службовцями.
4. Жилавий М.М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови під час читання та аудіювання. С.219.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шендакова Катерина Гівіївна, викладач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної, старший лейтенант поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Домашнє насильство є серйозною соціальною проблемою, яка потребує невідкладного та відповідального реагування з боку правоохоронних органів. Українська Національна поліція впроваджує мобільні групи, щоб ефективно реагувати на такі випадки. Ці групи складаються не менше ніж з двох офіцерів поліції, які мають досвід у протидії домашньому насильству та проходили спеціальні курси.

При формуванні мобільних груп перевага надається поліцейським із відповідним досвідом та підвищеною кваліфікацією. Ці групи керуються нормативно-правовими актами, що регулюють протидію домашньому насильству, включаючи закони, кодекси та конвенції.

Основні завдання мобільних груп включають:

- Групи повинні оперативно втручатися в ситуації домашнього насильства.
- Групи приймають заяви від постраждалих та інших осіб стосовно випадків насильства.
- Групи приймають заходи для припинення насильства та надають допомогу постраждалим на основі оцінки ризиків.
- Постраждалі особи отримують інформацію про свої права та доступні соціальні послуги.
- Групи можуть видавати термінові заборонні приписи кривдникам.
- Групи співпрацюють з іншими установами, які займаються проблемою домашнього насильства.
- Групи взаємодіють з відповідними службами для контролю за зброєю кривдників.
- Групи складають протоколи про адміністративні правопорушення та проводять профілактичну роботу з кривдниками [1, с. 4].

Домашнє насильство залишає важкий відбиток на суспільстві, викликаючи не лише фізичні, а й психологічні та соціальні наслідки для постраждалих. Розпізнання, документування та реагування на такі випадки стає пріоритетним завданням правоохоронних органів. У цьому контексті роль поліцейських набуває великого значення. Поліцейські, які приймають заяви або отримують повідомлення про домашнє насильство, першочергово зобов'язані здійснити збір попередніх даних. Цей процес включає встановлення обставин події, оцінку ризиків для життя та здоров'я громадян, наявність неповнолітніх у помешканні, а також існування зброї та загрози її застосування відносно мешканців. У разі потреби також

викликається швидка медична допомога [3, с. 39].

Після розслідування обставин події поліцейські здійснюють перевірку інформації, отриманої з виклику, а також перевіряють повторність випадків насильства. Важливо також визначити, чи перебуває кривдник на профілактичному обліку у поліції [4, с. 15].

Поліцейські реєструють факти насильства, не намагаючись кваліфікувати їх. Отримана інформація може бути важливим доказом у подальшому досудовому розслідуванні та судовому процесі. Взаємодія мобільних груп поліції з іншими правоохоронними органами, підприємствами, установами та громадськими організаціями, спрямованими на боротьбу з домашнім насильством, відіграє ключову роль у координації заходів та запобіганні подібним випадкам. Поліцейські, що працюють у мобільних групах, мають завдання забезпечити дотримання прав і свобод громадян.

На місці події поліцейські звертають увагу на різні аспекти, включаючи сліди насильства, стан кривдника та жертви, а також стан житлового приміщення та предмети, які могли бути використані для заподіяння шкоди [2, с. 11].

Законодавством передбачено право поліцейських на втручання у критичних ситуаціях, коли існує небезпека для життя чи здоров'я жертви. Це може включати доступ до житла без рішення суду. Працівники поліції повинні також взаємодіяти з кривдниками та постраждалими. До кривдників можуть застосовуватися комунікативні навички для заспокоєння та викликання відповідальності за вчинене насильство. Постраждалим слід надавати медичну допомогу та підтримку, а також надихати на подання заяви про насильство. У разі вчинення насильства в присутності неповнолітньої особи важливо зафіксувати ці дії, оскільки неповнолітні, що стали свідками насильства, також мають право на захист і підтримку [1, с. 46].

Домашнє насильство є однією зі складних соціальних проблем, з якою стикаються різні країни, включаючи Україну. Однак в ситуації військового конфлікту воно набуває особливого характеру та має певні специфічні особливості. Законодавство України передбачає ряд спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, особливо в умовах воєнного стану.

Стаття 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає спеціальні заходи, що можуть бути застосовані щодо протидії цьому явищу. Серед них - терміновий заборонний та обмежувальний приписи стосовно кривдника, його взяття на профілактичний облік та проведення з ним профілактичних робіт, а також проходження кривдником певної програми [2].

Працівники поліції, що реагують на випадки домашнього насильства, також мають право вживати адміністративні заходи відповідно до статті 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Ці заходи включають в себе швидке реагування та супровід правопорушника до суду, де розглядається і приймається рішення за адміністративними матеріалами. При цьому, якщо робочий час мобільної групи закінчується, супроводження правопорушника здійснюється через дільничних офіцерів поліції або поліцейських інспекторів ювенальної превенції [3].

Важливою складовою ефективного правового реагування на домашнє насильство є збір статистичних даних та аналіз їх для подальшого вдосконалення системи протидії. Зокрема, наявність точної статистики дозволить змінювати

підходи до розслідування та притягнення винних до відповідальності.

В умовах війни, який має місце на території України, домашнє насильство може мати ще більший негативний вплив на психологічний та емоційний стан осіб. Стрес, посилені умови проживання та загальний психологічний тиск можуть призвести до зростання випадків насильства в родинях. Тому, на додаток до правових заходів, важливо забезпечувати психологічну підтримку та соціальну адаптацію тих, хто потрапив у складну ситуацію внаслідок війни.

Таким чином, правове реагування на домашнє насильство в умовах воєнного стану в Україні вимагає комплексного підходу, який включає не лише прийняття спеціальних заходів з боку правоохоронних органів, але й підтримку психологічного та соціального благополуччя громадян.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 URL: https://kodeksy.com.ua/pro_zapobigannya_ta_protidiyu_domashn_omu_nasil_stvu.htm.
2. Зінченко Д.А. Нормативно-правове забезпечення реагування працівників правоохоронних органів на випадки домашнього насильства. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2022. С. 15–16.
3. Костюк В.Л., Федоровська Н.В., Пашковська М.В. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції: методичні рекомендації. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 42 с.
4. Протидія домашньому насильству органами Національної поліції: методичний посібник. С.В. Альошкін та ін. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019. С. 28–32.

Вознюк Анна, здобувачка вищої освіти 1 курсу ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шило Ірина Вікторівна
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Внаслідок агресії Російської Федерації виникла необхідність у вдосконаленні та реформуванні існуючої системи законодавства України. Особливо це стосується положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які зазнали певних змін з початком воєнних дій на території держави. Продуктивна робота правоохоронних органів в Україні завжди була пов'язана з якістю реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення. Тому чітка правова регламентація процесуальних дій на початку досудового розслідування має велике значення для дотримання основних принципів кримінального провадження та захисту прав і свобод людини під час воєнного стану.

Згідно з чинним кримінально-процесуальним законодавством, кримінальне провадження розпочинається з досудового розслідування, яке починається з внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Згідно зі ст. 214 КПК України, слідчий, дізнавач або прокурор мають внести відомості до ЄРДР протягом доби з моменту отримання заяви чи сповіщення про кримінальне правопорушення [1, с. 15].

Вимоги ст. 214 КПК України стосовно строків та порядку внесення відомостей до ЄРДР є однаковими для всіх видів кримінальних проваджень. Проте, стандарти ефективного розслідування, окреслені практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) й вимагають оперативності та раціонального використання часу у проведенні розслідування. Навіть у випадках виникнення перешкод чи труднощів, що сповільнюють прогрес розслідування, оперативна реакція національних органів влади має велике значення для збереження віри громадськості в верховенство права та їх здатність запобігати незаконним діям або терпимості до них (Рішення ЄСПЛ у справі «Риженко проти України» (Заява № 55902/11)) [3, с. 27].

Під час введеного воєнного стану українським законодавцем було впроваджено зміни до КПК України, що мають відношення до початку досудового розслідування під час особливого режиму кримінального провадження. Згідно з Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-IX від 14.04.2022 року, були внесені деякі зміни, спрямовані на удосконалення процесуального порядку початку досудового розслідування [4, с. 5].

Стаття 615 Кримінального процесуального кодексу України встановлює, що у випадку введення воєнного стану та відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), рішення про початок досудового розслідування приймається дізнавачем, слідчим або прокурором шляхом винесення відповідної постанови. Ця постанова повинна містити відомості, визначені законом,

та може бути прийнята невідкладно після проведення огляду місця події [1, с. 48].

В контексті цих змін, Ірина Гловюк у своїй науковій роботі, яка присвячена коментуванню внесених змін до Кримінального процесуального кодексу України, зосереджує увагу на тому, що процесуальні дії в момент кримінального провадження реєструються у спеціальних процесуальних документах або за допомогою технічних засобів, якщо це технічно можливо. При цьому посилення на такі процесуальні документи вказує на те, що процесуальні дії фіксуються відповідно до загальновстановленого порядку, зокрема у протоколі, на носії інформації, або у журналі судового засідання [2, с. 31].

Аналізуючи ці зміни, можна зробити висновок, що вони є актуальними та необхідними в сучасній обстановці в Україні. У зв'язку зі значними змінами в соціально-політичній, економічній та військовій сферах в Україні, виникає необхідність у відповідному адаптуванні національного законодавства до сучасних реалій. Таким чином, надавати можливість починати досудове розслідування дізнавачу, слідчому або прокурору при відсутності технічного доступу до ЄРДР за допомогою відповідної постанови є результативним заходом у вдосконаленні процесуальних процедур під час особливого режиму кримінального провадження в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. Відомості Верховної ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
2. Справа «Риженко проти України»: Рішення Європейського суду з прав людини від 30.07.2015. Міжнародні суди. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a73.
3. Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Електронне видання. Львів-Одеса, 2022. 31 с. URL: <https://zib.com.ua/files/2022-komentar-rozdil-IX.pdf>.
4. Марченко, Олена Анатоліївна. Деякі процесуальні особливості проведення слідчих розшукових дій в умовах воєнного стану. 2022. С. 37.

Пікінер Максим Олексійович, курсант 1 курсу Начально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Казначеев Дмитро Георгійович, доцент кафедри тактико спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Умови ведення бойових дій, особливо в контексті виконання поліцейськими своїх обов'язків, є сповненими ризиків для їхнього життя та здоров'я. Україна, у зв'язку з введенням воєнного стану за Указом Президента №64/2022, активізувала дії військового командування, Міністерства внутрішніх справ та інших відомств виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, для забезпечення оборони країни, захисту населення та державних інтересів. Під час критичних ситуацій, включаючи надзвичайні події військового характеру, поліцейські зобов'язані дотримуватись базових правил безпеки та використовувати всі доступні засоби захисту, оскільки їхня роль надзвичайно важлива у подоланні воєнних конфліктів.

Зони активних бойових дій стають особливо небезпечними місцями, тому поліцейські, що перебувають у них, повинні мати розширені знання з психології, медичної допомоги (включаючи надання допомоги при опіках, переохолодженнях, кровотечах, пораненнях тощо), захисту від хімічних атак та радіаційного випромінювання, а також правила поведінки з вибухонебезпечними предметами. З огляду на постійний розвиток та модернізацію зброї та обладнання, розуміння їхнього функціонування та методів протидії стає ключовим аспектом в умовах бойових дій [1].

Сучасне обладнання дозволяє імітувати різноманітні сценарії, з якими може зіткнутися поліцейський, що забезпечує покращення його навичок та готовності до реагування на різні ситуації в реальному часі. Тренування відіграють ключову роль у підготовці фахівців, оскільки дозволяють моделювати різноманітні сценарії та вивчати можливі варіанти дій та їхні наслідки, що в свою чергу сприяє ефективнішому реагуванню на надзвичайні ситуації в умовах воєнного стану [3].

Забезпечення безпеки поліцейських у кризових умовах, особливо при виїздах на місця ракетних обстрілів, є критично важливим аспектом, спрямованим на захист їхнього життя та здоров'я. Основна мета індивідуального захисту полягає у захисті тіла або його частин від різноманітних загроз, таких як вогнепальна зброя, холодна зброя та інші предмети. Зона бойових дій є надзвичайно небезпечною для поліцейських, які активно беруть участь у конфлікті, і часто виникають ситуації, коли вони отримують ушкодження, що вимагають медичної допомоги. Таким чином, наявність системи кваліфікованої медичної допомоги є невід'ємною частиною забезпечення безпеки поліцейських у кризових ситуаціях [2].

Забезпечення безпеки поліцейських у надзвичайних воєнних обставинах є багатоаспектним процесом, що в значній мірі залежить від їхніх знань та навичок,

які вони отримують під час навчання у вищих навчальних закладах та під час проходження спеціальних курсів та тренінгів. Держава, у свою чергу, повинна забезпечувати не лише теоретичні знання, але й практичні навички для ефективного захисту життя поліцейських. Якість та захищеність особового складу є однією з основних пріоритетів у будь-якому воєнному конфлікті [4]. Важливо приділяти належну увагу дослідженням та розробці заходів з підвищення безпеки поліцейських, особливо в наш час, коли вони регулярно стикаються з великими ризиками під час виконання своїх службових обов'язків.

У контексті ведення воєнних дій, забезпечення безпеки поліцейських стає важливою складовою в охороні життя та здоров'я працівників правопорядку. Розгорнуті роздуми підтверджують, що ефективний захист в кризових ситуаціях, таких як ракетні обстріли та інші надзвичайні обставини, потребує комплексного підходу та вдосконалення як теоретичних, так і практичних аспектів навчання та підготовки поліцейських. Медична допомога та індивідуальний захист виявляються критично важливими у забезпеченні безпеки особового складу у зоні бойових дій. Забезпечення доступу до кваліфікованої медичної допомоги та належного індивідуального захисту стає запорукою ефективного функціонування поліцейських під час ведення воєнних дій.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
2. Моїсєєва А., Мкртчичева М. Які повноваження надано поліцейським на час дії воєнного стану. Закон і бізнес. 2022. URL: <https://zib.com.ua/ua/print/151773.html>.
3. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#Text>.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. 7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389- VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Грибан В.Г. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій: навчальний посібник (Грибан В.Г., Фоменко А.Є., Казначеев Д.Г., Бойко О.І. / за заг. ред. Грибана В.Г.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.
6. Казначеев Д.Г. Особиста безпека працівників Національної поліції в умовах застосування фосфорних боеприпасів / Д.Г. Казначеев // Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану: матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2022. – С. 41-42. URI: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10457>.
7. Особиста безпека поліцейського (в схемах): навч. посібник / кол. авт. ; за ред. к.ю.н., доц. В. Я. Покайчука. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 280 с. URI: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/11522>.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти
Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Опацький Роман Миколайович, доцент кафедри
адміністративного права, процесу та адміністративної, майор поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Основні напрями діяльності Національної поліції України визначають стратегічні орієнтири, які визначають курс організації та функціонування поліцейських структур. Вони формують основу для створення системи, яка забезпечує безпеку і захист прав і свобод громадян, протидію злочинності та підтримання громадського порядку.

НПУ виконує функції з попередження та припинення порушень громадського порядку, забезпечує безпеку громадян та їх майна. Це включає в себе патрулювання міських територій, реагування на виклики та події, пов'язані з порушенням громадського порядку, та участь у заходах з підтримання громадського порядку на масових заходах тощо. НПУ здійснює дії щодо запобігання, виявлення та розкриття злочинів. Це охоплює розслідування злочинів у всіх їх аспектах, від крадіжок до серйозних злочинів, таких як наркотична торгівля, тероризм тощо. Крім того, поліція здійснює превентивні заходи, спрямовані на зменшення рівня злочинності [1, с. 35].

Одним із сучасних напрямів є боротьба з кіберзлочинністю та захист інформаційної безпеки. НПУ активно співпрацює з іншими органами, в тому числі з спеціалізованими підрозділами, для запобігання кібератак, розкриття злочинів у цій сфері та просування програм з підвищення освіти громадян у сфері кібербезпеки. НПУ відіграє важливу роль у забезпеченні прав та свобод громадян, включаючи захист від дискримінації, насильства, торгівлі людьми та інших форм порушення прав людини. Це охоплює розслідування злочинів проти особистої недоторканності, свободи та гідності особи [3, с. 47].

НПУ прагне залучати громадськість до спільного зусилля у забезпеченні правопорядку, сприяти взаєморозумінню та взаємодії між правоохоронними органами та громадянами. Це включає в себе проведення освітніх заходів, зустрічей з громадськістю, сприяння розвитку громадських ініціатив у сфері правових відносин. В цілому, адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України спрямована на забезпечення правопорядку та захист прав і свобод громадян у сучасних умовах, враховуючи виклики, що стоять перед суспільством у сфері безпеки та правосуддя [4, с. 5].

Вирішення цих питань може бути досягнуте через внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію, зокрема щодо вживання термінів «адміністративно-юрисдикційна діяльність» та «дозвільна система» у контексті поліцейських послуг. Дозвільна система, в якій поліція виконує свою юрисдикційну

діяльність, охоплює процес надання дозволів на відкриття та експлуатацію певних об'єктів. Цей процес включає в себе визначення відповідності суб'єкта вимогам, встановленим для відповідної діяльності, а також врахування технічних можливостей та безпекових стандартів.

Одним із головних напрямків адміністративно-юридичної діяльності Національної поліції України є забезпечення правопорядку та громадської безпеки. Це охоплює патрулювання вулиць, реагування на виклики громадян, ведення службового розшуку, а також контроль за додержанням громадянами правил громадського порядку та участь у профілактичних заходах [3, с. 7].

Адміністративно-юридична діяльність Національної поліції України відображається в різноманітних напрямках, спрямованих на забезпечення правопорядку та захист прав і свобод громадян. Враховуючи сучасні виклики, поліція активно впроваджує стратегічні заходи для попередження та припинення злочинів, забезпечення громадської безпеки у всіх сферах, включаючи інформаційний простір, та співпрацю з громадськістю та іншими суб'єктами правоохоронної діяльності [2].

Важливим аспектом діяльності Національної поліції є підтримка прав людини та гарантування їх свободи та гідності. Шляхом посилення співпраці з громадськістю та іншими правоохоронними органами, Національна поліція відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та безпеки в українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Вісник Пенітенціарної асоціації України, 2020 139-147.
2. Благодарний А. Методологія дослідження правової регламентації адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів. Підприємництво, господарство і право 2018. С. 147-151.
3. Котова Д.М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України. Національний авіаційний університет, 2020.
4. Молчанов Ростислав Юрійович. Адміністративно-юрисдикційна діяльність патрульної поліції у сфері безпеки дорожнього руху. (доктор філософії) 2022. С. 40.

Чиж Анатолій Олексійович, здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

Науковий керівник: Копилов Едуард Володимирович, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

ОСОБИСТИЙ ПОШУК В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Діяльність оперативних підрозділів національної поліції, що спрямована на запобігання злочинам, встановлення осіб, які вчинили нерозкриті кримінальні правопорушення, розшуку злочинців, які переховуються від органів слідства та суду, а також розшуку безвісти зниклих осіб має особливий розвідувально-пошуковий характер. Це пов'язано з тим, що злочинці після вчинення злочину використовують різні тактичні прийоми обману слідчих органів з метою приховування слідів злочину.

Одним із найефективніших шляхів встановлення свідків і очевидців скоєння злочину є особистий пошук, який визначається як метод оперативно-розшукової діяльності [ОРД], що полягає у безпосередньому застосуванні службовою особою оперативного підрозділу прийомів пошуку, розпізнавання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, негласного спостереження, оперативної установки й агентурної роботи для запобігання та викриття злочинів, розшуку зниклих осіб, осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, громадян, які пропали безвісти [1]. Особистий пошук є ефективним оперативно-розшуковим заходом, який може допомогти отримати важливу інформацію для розслідування злочинів і запобігання їх вчиненню.

Проблемні питання, пов'язані з пошуком даних про осіб що становлять оперативний інтерес для суб'єктів ОРД у цілях протидії злочинності, тривалий час перебували та перебувають у колі наукової уваги, адже значущість пошукової роботи, що являє собою окрему форму оперативно-розшукової діяльності, разом з оперативно-розшуковою профілактикою й оперативною розробкою, постійно підтверджується відповідною практикою діяльності оперативних підрозділів Національної поліції.

Окремим аспектам організації і тактики пошукової діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України присвятили свої наукові праці такі сучасні дослідники, як: С.В. Албул, О.М. Бандурка, В.І. Василичук, М.Л. Грібов, Е.О. Дідоренко, В.П. Захаров, О.І. Козаченко, Д.Й. Никифорчук, М.А. Погорецький, М.Б. Саакян, М.В. Стацак, В.Є. Тарасенко, В.В. Шендрик та інші. Водночас питання визначення поняття та сутності оперативного пошуку злочинно-активних осіб підрозділами кримінальної поліції, залишаються такими, що потребують удосконалення [2].

У теорії та практиці карного розшуку пошук осіб, предметів і подій визнається самостійним видом оперативно-розшукової діяльності, що має низку характерних

ознак. У сукупності ці ознаки вказують на природу розшукової діяльності та її місце в системі оперативно-розшукової діяльності кримінальної поліції. Це своєрідний базис цього виду діяльності, без якого неможливе успішне вирішення завдань боротьби зі злочинністю. Характерними рисами такого пошуку (виявлення) є:

1. Здійснення не лише у зв'язку з вчиненим злочином, а й незалежно від кримінальної події. Це характеризує оперативний пошук як ініціативну, активну дію, відміну від інших оперативно-розшукових заходів, що здійснюються стосовно конкретних злочинів та осіб, які підозрюються у злочинній діяльності. Ініціативний оперативний пошук сприяє як ефективному оперативному обслуговуванню об'єктів, території, так і розслідуванню злочинів, зокрема й за межами зони обслуговування.

2. Проведення в його межах розвідувальних заходів є не лише правом, а й одним з основних обов'язків кримінальної поліції. Застосовувані водночас заходи мають утворювати єдину пошукову систему, що охоплює всю обслуговувану підрозділом поліції територію. Оперативний пошук проводиться цілеспрямовано, на підставі вивчення й оцінки оперативної обстановки і становить вид оперативно-розшукового провадження, здійснюваного у формі виявлення і перевірки осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів.

3. Комплексне здійснення в його межах заходів із розвідувальною спрямованістю. Водночас у вирішенні пошукових завдань беруть активну участь інші підрозділи поліції, однак головна роль належить оперативно-розшуковим підрозділам відповідно до їхньої компетенції та спеціалізованих завдань щодо боротьби зі злочинністю [2].

Особистий пошук спрямований на точне виявлення серед великої кількості схожих осіб пошуку тих, які мають відношення до ознак конкретного злочину. Об'єктами, щодо яких застосовується особистий пошук, є особи які викликають оперативний інтерес. До них, в першу чергу, відносяться такі, що: - замислюють, готують, чи вчиняють злочинні дії; - схильні до скоєння злочинів; - розшукуються за раніше скоєнні злочини; - володіють інформацією про протиправні діяння інших громадян [3].

Для якісного та чіткого виконання покладених на органи та підрозділи Національної поліції України завдань оперативно-розшукової діяльності потребує зміни й існуюча система їх підготовки та нормативне забезпечення їх діяльності [4, ст.35]. Виклики сьогодення, пов'язані з військовою агресією російської федерації вказують на необхідність зміни стандартних підходів до функцій та обов'язків окремих правоохоронних органів України. Вказані обставини змусили правоохоронну систему налаштуватися на нові реалії і ключове місце, в розслідуванні воєнних злочинів посіли саме органи та підрозділи Національної поліції. Чи не малу роль щодо виявлення та фіксації фактів вчинення злочинів у вказаній системі відіграють підрозділи кримінальної поліції та органи досудового розслідування Національної поліції України [13, ст. 40].

Таким чином, сутність особистого пошуку полягає в тому, що він є різновидом (по суті) ініціативної та активної розвідувальної діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції, яка відбувається не тільки у зв'язку з кримінальним правопорушенням, а й незалежно від кримінальної події. Іншими словами, суть оперативно-розшукової діяльності полягає у швидкому виявленні осіб які

потребують ідентифікації або мають відношення до вчинення кримінально-протиправної діяльності або переховуванню від органів НП України.

Список використаних джерел:

1. Про оперативно розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 30.03.2024).
2. Дьоров С. Л. Поняття та сутність опертивного пошуку злочинно-активних осіб підрозділами кримінальної поліції / С. Л. Дьоров // Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. – 2020. – URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/1/10.pdf>. (дата звернення 30.03.2024).
3. Використання психологічних знань в оперативно-розшуковій діяльності: Монографія / О.Ф. Долженков, Г.Е. Запорожцева, А.П. Кіцул, Е.В. Рижков. - Одеса: ОІВС, 2001. 231с.
4. Копилов Е.В. Деякі аспекти здійснення прокурорського нагляду за проведенням оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції України в умовах воєнного стану. Colloquium-journal № 17 (176) 2023. С. 33-37.
5. Дараган В.В., Карповський С.В., Копилов Е.В. Стан та перспективи розвитку підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування у закладах вищої освіти МВС України. Scientific monograph. Academic Council of Baltic ResearchInstitute of Transformation Economic Area Problems according to the Minutes № 4 dated 2023. С. 40-53.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Кривопис Олександр Григорович, викладач кафедри криміналістики та домедичної підготовки, капітан поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБІ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ

Перша медична допомога є важливим етапом у системі надання медичної допомоги, спрямованим на негайну реакцію на надзвичайні ситуації, такі як нещасні випадки та раптові захворювання. Її метою є забезпечення негайного припинення дії ушкоджуючого фактора, усунення загроз життю, полегшення страждань потерпілого та підготовка його до подальшого медичного обстеження та лікування.

Перша медична допомога виконується найпростішими медичними діями безпосередньо на місці події у найкоротші терміни після травми або раптового захворювання. Часто вона надається не медичним персоналом, а навичними першочерговими реагентами, які перебувають у місці події або його неподалік. Оптимальний час для надання першої медичної допомоги вважається 30 хвилин після отримання травми [1, с. 45].

При ДТП послідовність надання допомоги включає такі кроки:

Виклик швидкої допомоги. Негайно викликається екстрена медична допомога для надання кваліфікованої медичної допомоги та транспортування потерпілих до лікувальних закладів.

Вилучення постраждалого з автомобіля. Цей етап є важливим та вимагає обережності, оскільки неправильні дії можуть загострити тяжкість травм. Потерпілого вилучають з автомобіля, узявши за пахвові області. Важливо усунути перешкоди перед вилученням та уникати різких рухів, що можуть спричинити додаткові пошкодження, особливо при підозрі на травму хребта [4, с. 66].

Оцінка стану потерпілого. Після вилучення потерпілого з автомобіля важливо негайно та обережно оцінити його стан. Це включає в себе усунення одягу, який здавлює, для забезпечення припливу кисню, та максимально обережне перевіряння наявності травм. Будь-які рухи повинні бути обережними, оскільки неправильні дії можуть загострити стан постраждалого [2, с. 31].

У разі неможливості виклику лікаря на місце події необхідно забезпечити транспортування постраждалого до найближчого лікувального закладу. Перевозити постраждалого можна лише при задовільному диханні та стійкому пульсі. Якщо стан потерпілого не дозволяє його транспортувати, необхідно продовжувати надавати допомогу.

Оцінка стану постраждалого є невід'ємною складовою першої медичної допомоги та визначає подальший характер надання допомоги. Цей процес передбачає оцінку життєво важливих функцій, кожен з яких може свідчити про

серйозність стану постраждалого та необхідність негайного медичного втручання.

Дихання. Нормальна частота дихання у дорослих становить 16-20 вдихів за хвилину, а у дітей - 20-23. Зміни у частоті дихання, такі як прискорення (25-30 вдихів) або сповільнення (8-10 вдихів), можуть свідчити про розвиток шоку, який потребує негайного втручання.

Пульс. Пульс можна промацувати на сонній артерії або променевій артерії. Нормальний пульс у дорослих становить 60-80 ударів за хвилину, у дітей - 80-90. Зміни у частоті пульсу, зокрема збільшення або зменшення його частоти, а також неритмічність, можуть свідчити про стан шоку.

Реакція зіниць. У здорових осіб зіниці звужуються при світлі та розширюються при темряві. Розширені зіниці, які не реагують на світло, можуть свідчити про небезпечний для життя стан [2].

Шкірні покриви. Нормальний колір шкіри - рожевий та теплий на дотик. У разі непритомності та крововтрати шкіра стає блідою та холодною, а при тяжкому порушенні дихання та крововтраті може набути синюшного відтінку [1].

Важливо відзначити, що швидкість та якість надання першої медичної допомоги має значний вплив на подальший стан здоров'я постраждалого та навіть на його виживання. Для незначних ушкоджень обсяг першої допомоги може бути обмежений, але при серйозних травмах, таких як переломи, вивихи, кровотечі та ушкодження внутрішніх органів, перша медична допомога є вирішальним кроком, перед лікуванням у лікувальному закладі.

Список використаних джерел:

1. Горбіков, Володимир, and Костянтин Остапов. Використання сарм-л та сарм-с для підвищення ефективності аварійно-рятувальних робіт при ДТП. НУЦЗУ, 2022.
2. Домедична допомога на місці події: практичний посібник. П. Б. Волянський, А. М. Гринзовський, С. О. Гур'єв та ін. ; за заг. ред. П. Б. Волянського та С. О. Гур'єва. Херсон: Гельветика, 2020. 224 с.
3. Домедична допомога постраждалим внаслідок ДТП: Методичний посібник. В. О. Крилюк, Ю. О. Чорний, А. І. Гоженко, М. І. Квітка. Київ: ФОП Ференець В. Б., 2014. 84 с.
4. Про прийняття національних стандартів України, гармонізованих з міжнародними стандартами, затвердження національних стандартів України, змін до національних стандартів України та скасування національного стандарту України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 11.06.2013 р. № 622.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Застосування вогнепальної зброї в умовах правоохоронної діяльності визнається одним з найбільш суворих заходів примусу, як це передбачено в пункті 1 статті 46 Закону України «Про національну поліцію» [1]. Однак, в контексті потенційних ситуацій, пов'язаних з загрозою громадському порядку та безпеці, кожен поліцейський повинен мати не лише готовність, але й навички для ефективного та безпечного використання вогнепальної зброї.

Система навчальних заходів з вогневої підготовки, спрямована на підвищення бойової готовності підрозділів поліції, включає в себе як теоретичні знання, так і практичні вміння [2, с. 124]. Відповідно до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, вогнева підготовка охоплює комплекс заходів, спрямованих на оволодіння поліцейськими основами стрільби з вогнепальної зброї, а також на вивчення правомірного застосування та безпечного поводження з нею [3].

Згідно з вищезазначеним Положенням, вогнева підготовка має наступні завдання:

Вивчення матеріальної частини та тактико-технічних характеристик зброї, це включає в себе ознайомлення з характеристиками конкретної моделі зброї, її технічними параметрами та особливостями функціонування.

Формування і вдосконалення практичних навичок безпечного та вмілого поводження зі зброєю, це включає в себе тренування з правильною технікою тримання, перенесення та очищення зброї.

Формування навичок швидкісної стрільби в різних умовах та положеннях, це включає в себе тренування з виконання стрільби з різних позицій, в різних умовах освітлення та з використанням різних методів наведення на ціль.

Формування навичок правильного застосування вогнепальної зброї у реальних умовах оперативно-службової діяльності: це включає симуляцію реальних ситуацій, де вогнепальна зброя може бути необхідною для забезпечення громадського порядку та захисту життя інших осіб [1].

Така система навчальних заходів з вогневої підготовки дозволяє забезпечити високий рівень професійної майстерності поліцейських та готовність до ефективного застосування вогнепальної зброї у відповідності з вимогами законодавства.

У сучасних умовах, коли стабільність громадського порядку може бути під загрозою через воєнний стан, якісна вогнева підготовка поліцейських стає вирішальним фактором для забезпечення безпеки та ефективного виконання їхніх

службових обов'язків. Однак, на тлі важливості цієї складової професійної підготовки, дослідники звертають увагу на проблеми, пов'язані зі способом поводження поліцейських зі зброєю [4, с. 37]. Це вказує на те, що сучасна вогнева підготовка вимагає подальшого покращення та розвитку.

Серед методик, які виявилися ефективними у процесі вогневої підготовки поліцейських, можна виділити такі:

- Форми тренування без патронів, ця методика дозволяє поліцейським підвищувати майстерність у використанні зброї без реального застосування патронів, зосереджуючись на правильному технічному виконанні рухів та процесу стрільби.

- Вправи, спрямовані на наближення занять до реальних умов, ця методика полягає у виконанні вправ, які імітують реальні ситуації, пов'язані з застосуванням зброї. Це дозволяє поліцейським отримати практичний досвід та адаптувати свої навички до конкретних умов.

- Практичні вправи зі стрільби з використанням ухиляючих дій, ця методика спрямована на тренування поліцейських у стрільбі в умовах, коли потрібно реагувати на непередбачені ситуації та швидко змінювати позицію для захисту.

Погоджуючись з висновками дослідників, важливим є постійне покращення процесу вогневої підготовки поліцейських шляхом впровадження нових методик та вправ. Доцільно включати в навчальні програми складні стрілецькі вправи та використовувати приклади успішного досвіду досвідчених поліцейських-професіоналів з обов'язковим аналізом результатів [3, с. 18].

Отже, можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану якісна вогнева підготовка поліцейських набуває особливої актуальності. З огляду на потенційні загрози та ризики, пов'язані з такими ситуаціями, подальше вдосконалення цієї складової професійної підготовки є невід'ємною умовою забезпечення безпеки та захисту як поліцейських, так і громадян.

Список використаних джерел:

1. Бодирев, Д. А., О. Д. Завістовський. Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. С. 246-249.
2. Владимиров, М. В., and В. В. Підгайна. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану." Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)]. Вінниця: ХНУВС, 2023.С. 66-69, 2023.
3. Гриб, Богдан. Порівняння сучасних методів вогневої підготовки поліцейських в Україні та країнах Європи. Матеріали конференцій МЦНД 05.05. 2023; Вінниця, Україна. 2023. С. 93-95.
4. Шелест, Юлія Дмитрівна. Вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану. Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 квіт. 2022 р.). Харків, 2022.С. 316-318, 2022.

Кузьмічов Андрій Вікторович, здобувач вищої освіти 1 курсу

Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Смірнова Ірина Олегівна, старший викладач

кафедри Теорії та історії держави і права

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СИСТЕМА КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

В контексті сучасних викликів та динамічної політичної ситуації, обговорення аспектів, принципів, інститутів та норм конституційного права має важливе значення для розуміння державно-правових засад сучасної України.

Система конституційного права України представляє собою комплекс взаємопов'язаних норм та принципів, які визначають основи правового устрою держави. Основні принципи системи конституційного права України включають правову демократію, верховенство права, розділення влади, дотримання прав та свобод громадян. Система конституційного права України складається з Конституції, законів, підзаконних актів та міжнародних угод, які мають найвищу правову силу в державі.

Конституційне право України є однією з найважливіших галузей права, яка регулює основи суспільно-політичної організації суспільства, правовий статус людини і громадянина, форму держави і порядок формування та організації органів державної влади та місцевого самоврядування. Система конституційного права України є об'єктивно зумовленою сукупністю інститутів та норм конституційного права, які регулюють суспільні відносини, що є предметом цієї галузі права [1, с. 56].

Актуальність дослідження системи конституційного права України обумовлена кількома факторами. По-перше, конституційне право є основою для формування та функціонування інших галузей права. По-друге, конституційне право регулює найважливіші суспільні відносини, пов'язані з організацією та функціонуванням держави, правами і свободами людини і громадянина. По-третє, конституційне право є основою для розвитку демократичних інститутів і норм у суспільстві [2, с. 67].

Тема є надзвичайно актуальною та важливою. Це обумовлено наступними аспектами. Конституційна реформа. Україна переживає процес конституційної реформи, спрямованої на покращення правового устрою держави. Розуміння та критичний аналіз системи конституційного права надзвичайно важливі для успішної реалізації змін в конституційній сфері.

Захист прав громадян. Знання конституційних норм та принципів є важливим для забезпечення захисту прав та свобод людини в Україні. Особливо в контексті неперервного розвитку та змін в суспільстві.

Європейська інтеграція. Україна прагне до європейської інтеграції, а отже, порівняння системи конституційного права з європейськими стандартами є необхідним для гармонізації правової системи з міжнародними нормами.

Політична стабільність. Чітке розуміння і реалізація принципів та інститутів конституційного права в Україні сприяє політичній стабільності та правовому

порядку.

Розвиток держави. Дослідження системи конституційного права допомагає в сприйнятті правових засад функціонування української держави та сприяє її подальшому розвитку.

Окрім того, розгляд цієї теми сприятиме поглибленню розуміння конституційно-правових аспектів та наближенню до розбудови сучасного правового державотворення.

Проблематика темивключає в себе декілька важливих аспектів. Реформа конституційної системи. Україна перебуває у процесі конституційних змін з метою адаптації її законодавства до вимог сучасності. Це створює проблеми у розумінні, інтерпретації та прийнятті нових норм та принципів. Дотримання конституційних норм. Важливо розглянути проблеми, пов'язані з дотриманням конституції, гарантуванням прав та свобод громадян, а також конституційної влади та розподілу компетенцій [3, с. 80].

Юридична несправедливість. Визначення протиріч у конституційних нормах та їхнє врегулювання створюють проблеми у забезпеченні справедливого застосування права.

Забезпечення прав людини. Активне розгляд конституційних прав громадян та їх захист від недобросовісних або неправильних дій держави та інших інститутів також є важливою проблемою.

Гнучкість та зміцнення правової системи. Система конституційного права повинна бути гнучкою для врахування змін у суспільстві, але одночасно потребує стабільності для забезпечення правової надійності.

Ця проблематика вимагає уважного аналізу та обговорення з метою забезпечення правового розвитку України та покращення системи конституційного права у контексті сучасних викликів та динамічного розвитку суспільства.

Теза відкриває детальне розгляд ключових аспектів системи конституційного права України та підкреслює її значення для правового устрою сучасної держави. Ретельний аналіз цих аспектів допоможе краще зрозуміти та застосовувати норми та принципи конституційного права в контексті розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Олександрів В.В. Конституційне право України. Підручник. - Київ: Юрінком Інтер. 2022. С.656.
2. Бойко О.І. Конституційне право України. Підручник. - Київ: Знання. 2022. С. 576.
3. Іваницький В.Ф. Теорія держави і права. Підручник. - Київ: Юрінком Інтер. 2022. С. 480.

Д'яченко Максим Олександрович, курсант 1-го курсу ННІПФПНП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович, старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ ЗІ ЗЛОЧИНЦЯМ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У світі, де безпека належить до ключових цінностей, нам часто доводиться стикатися з ситуаціями, які піддають цю цінність під загрозу. Злочини, що порушують закон та покладають під загрозу життя та добробут людей, стають серйозним викликом для нашого суспільства. У критичних ситуаціях, коли на кону стоїть людське життя, виникає необхідність застосування спеціальних методів - переговорів з злочинцями [1]. Це складний та ризикований процес, який вимагає високої кваліфікації, терплячості та глибокого розуміння психології злочинця [2].

Переговори з злочинцями вимагають від переговорників не лише професійних навичок, але й особистісних якостей. Переговорник повинен бути спокійним, виваженим і мати здатність швидко приймати рішення у стресових ситуаціях. Важливою є здатність до емпатії, щоб зрозуміти мотиви злочинця і знайти спільну мову.

Цілі проведення переговорів з злочинцями:

- Гарантування безпеки заручників та інших осіб, які опинилися у складній ситуації.

- Зниження напруги та конфліктів.

- Створення сприятливих умов для мирного врегулювання ситуації.

- Успішне затримання злочинця з мінімальними ризиками для всіх учасників.

Основні стратегічні принципи, які необхідно враховувати при проведенні переговорів:

Забезпечення безпеки є надзвичайно важливою. Пріоритетом є безпека переговорника та всіх інших осіб. Необхідно виконувати всі заходи безпеки і уникають ризикованих ситуацій за будь-яких обставин.

Побудова зв'язку і встановлення контакту з особою, яка скоїла злочин, є критично важливою. Необхідно продемонструвати свою співчутливість, відкритість і бажання надати допомогу, щоб встановити емоційний зв'язок з цією особою [3].

Проведення активного слухання важливою складовою у взаємодії з злочинцем. Необхідно бути уважними, сприймати і розуміти не лише слова, а й мотиви та вимоги цієї особи, щоб побудувати ефективне спілкування та знайти шлях до вирішення проблеми.

Розглядайте ситуацію з точки зору злочинця, спробуйте відчувати та зрозуміти його почуття та емоції, виявляючи співчуття та розуміння у взаємодії з ним.

Підтримання контролю над своїми емоціями вкрай важливо у взаємодії з злочинцем. Необхідно зберігати спокійність та утримувати себе від реакцій на провокації, оскільки емоційне напруження може призвести до загострення

конфлікту та ускладнити ситуацію.

Під час взаємодії з злочинцем важливо шукати компроміс та працювати над знаходженням рішення, яке б задовольнило усіх учасників ситуації.

Під час взаємодії з правоохоронними органами важливо, щоб переговорник співпрацював та діяв у тісній координації з поліцією та іншими відповідними службами, забезпечуючи ефективну комунікацію та спільну стратегію дій.

Ефективні методи та прийоми, які можна використовувати під час ведення переговорів:

- Використання відволікання. Створення ситуацій, що відволікають увагу, може сприяти успішній реалізації спеціальних операцій.

- Тактика затягування часу. Чим більше тривають переговори, тим більше можливостей для досягнення мирного розв'язання конфлікту.

- Використання обману. У виняткових ситуаціях, коли на кону стоїть людське життя, можливе використання обману злочинця для забезпечення безпеки.

Кожен випадок має свої особливості, тому не існує жодної універсальної стратегії для проведення переговорів з злочинцями.* Рішення щодо проведення переговорів приймають правоохоронні органи.

Ведення переговорів з злочинцями - це не просто розмова, а справжнє мистецтво, де кожне слово, жест, інтонація можуть мати вирішальне значення. Це процес, що вимагає ретельної підготовки, аналізу ситуації та чіткого розуміння цілей. Тактика повинна бути гнучкою та адаптивною, адже злочинець може діяти непередбачувано. Успіх переговорів залежить не лише від професіоналізму переговорника, а й від скоординованих дій правоохоронних органів, які мають забезпечити безпеку всіх учасників процесу.

Отже, ведення переговорів з злочинцями є надзвичайно важливим і необхідним інструментом у протидії злочинності. Цей процес дозволяє запобігти потенційним жертвам та зменшити негативні наслідки злочинних подій. У цій сфері професіоналізм, терплячість і гуманність відіграють вирішальну роль, оскільки вони впливають не лише на долю злочинців, а й на життя невинних людей.

Список використаних джерел:

1. Переговори зі злочинцями [Електронний ресурс] URL: https://pidru4niki.com/78520/psihologiya/peregovori_zlochintsyami.
2. ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ З ТЕРОРИСТАМИ [Електронний ресурс] URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/60f2647b-d110-4dad-9069-f6f8055577d2/content>.
3. Психологічні аспекти ведення переговорів зі злочинцями [Електронний ресурс] URL: <https://www.yport.inf.ua/psihologicheskie-aspektyi-vedeniya-peregovorov.html>.
4. Зікрач ДО, Плахотний АП. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. InThe 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023 Aug 14 (p. 597).

Соломатін Микола Сергійович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович, старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТАКТИЧНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

У сучасних умовах українського суспільства, перебуваючи у воєнному стані, основний акцент робиться на високоякісній службовій підготовці працівників Національної поліції. Зокрема, важливий аспект цієї підготовки - це фізична підготовка, яка, згідно з Загальними Положеннями Наказу МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», є комплексом заходів, спрямованим на формування і покращення рухових навичок, розвиток фізичних якостей і здібностей поліцейських, враховуючи особливості їхньої професійної діяльності [3].

Фізична підготовка працівників Національної поліції України включає кілька ключових компонентів, серед яких загальна фізична підготовка, тактика самозахисту та особиста безпека. Процес фізичної підготовки спрямований на розвиток і вдосконалення рухових навичок і вмінь поліцейських, які є важливими як у повсякденній діяльності, так і в екстремальних ситуаціях, зокрема під час виконання бойових завдань. Урахування особливостей професійної діяльності дозволяє надати поліцейським необхідні навички та здатності для ефективної дії в умовах, що вимагають миттєвої реакції та високого рівня фізичної витривалості [2, с. 43].

У зв'язку зі змінами, що відбулися у зв'язку з воєнним станом в Україні, визначимо основні завдання та цілі, які необхідно досягти під час проведення навчальних занять для підготовки курсантів Міністерства внутрішніх справ України у період воєнного стану.

Розвиток навичок, спрямованих на ефективну реакцію при загрозі злочинцями, які володіють різноманітною зброєю. Особлива увага приділяється затриманню правопорушників, обшуку та їх транспортуванню, включаючи застосування методів страховки та взаємодопомоги під час виконання службових обов'язків.

Забезпечення швидкого та ефективного виконання службово-бойових завдань в умовах складної оперативної ситуації. Розвиток стратегічного мислення та оперативної ефективності є ключовими аспектами такої підготовки.

Спонування курсантів до підвищення рівня фізичного розвитку та формування стійкості для виконання важких фізичних завдань у сфері служби. Розвиток фізичних якостей важливий для успішного виконання обов'язків під час воєнного стану.

Вдосконалення моральних та вольових якостей курсантів, необхідних для ефективного виконання службово-бойових завдань у ситуаціях паніки в суспільстві.

Велика увага приділяється також ментальному здоров'ю здобувачів вищої освіти.

На першому етапі фізичної підготовки майбутніх працівників поліції розробляється стратегія розвитку їхніх фізичних якостей, створюється міцна основа для формування навичок у використанні поліцейських заходів примусу. Цей етап орієнтований на покращення м'язів опорно-рухового апарату, розвиток базової сили та витривалості, підвищення функціональної стійкості серцево-судинної та дихальної системи організму, а також на розвиток швидкості, координаційних здатностей і гнучкості [1, с. 52]

Основне завдання цього етапу - розвиток здатності приймати обґрунтовані рішення в ускладнених умовах, зокрема виконання бойових завдань. Для досягнення цієї мети важливо впроваджувати комплексні засоби та методи в навчальний процес, які гарантуватимуть максимальну ефективність підготовки бойових навичок працівників Національної поліції України.

Умови воєнного стану створюють нові виклики для фізичної підготовки майбутніх поліцейських, охоплюючи екстремальний стрес, фізичне та моральне виснаження, обмежений рух та комунікації, використання зброї, співпрацю зі збройними силами та цивільним контролем.

Завдяки ефективній підготовці та спеціалізованому навчанню, курсанти можуть бути краще підготовлені до роботи в умовах воєнного стану. Важливо надати навички та знання, які дозволять їм ефективно виконувати свої обов'язки, забезпечуючи безпеку та правопорядок у сучасних умовах. Усунення основних проблем фізичної підготовки та співпраця між військовими та правоохоронними органами грають ключову роль у досягненні успішних результатів у цій складній сфері.

Підсумовуючи, підготовка майбутніх поліцейських до роботи в умовах воєнного стану є критично важливою для забезпечення безпеки та правопорядку під час конфліктів та екстремальних ситуацій. Ця підготовка вимагає уваги до фізичної та психологічної готовності, а також ефективної співпраці між всіма відповідними державними структурами [4, с. 204].

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. [за матеріалами III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 трав. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз.підготовки ф-ту № 2. Харків. 2018. С. 52–57.
2. Бондаренко В.В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт : журнал / уклад. А. В. Цьось, А. І. Альошина. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2017. Вип. 25. С. 43–49.
3. Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України (редакція від 16.08.2022 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>.
4. Тьорло О. І., Музика Б.Ю., Флуд О.В та ін. Застосування заходів фізичного впливу в обмеженому просторі: навч.-метод. посібник / Львів: ЛьвДУВС, 2020. 204 с.

Слюніна Аміна Артурівна, курсанта групи ПД-332,
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Єфімов Володимир Веніамінович, кандидат
юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТЕКСТ ЯК ОСНОВНИЙ РЕКВІЗИТ ДОКУМЕНТА

У сучасному інформаційному середовищі текст документу виступає не лише як засіб комунікації, а й як засіб впливу, засіб вирішення проблем. Відповідно, при його створенні важливо враховувати ряд факторів, що забезпечують якість та ефективність комунікації. Одними з найважливіших вимог до тексту документу є його достовірність, об'єктивність, нейтральність тону, стислість та повнота інформації.

Поняття достовірності у контексті тексту документу означає відсутність подвійного тлумачення слів та виразів. Це вимагає чіткості та однозначності висловлення, виключаючи можливість розбіжностей у розумінні інформації. Для досягнення цієї мети необхідно використовувати лексико-семантичні засоби, які відповідають загальноприйнятим нормам мовлення та виключають амбігвалентність [1, с. 9].

Об'єктивність та нейтральність тону тексту забезпечуються відсутністю висловлювань, які могли б викликати сумніви у безпристрасності чи об'єктивності автора. Це означає уникання вживання емоційно забарвлених слів, фраз або оцінок, які можуть викликати певні реакції чи відчуття у читачів [2, с. 35].

Стислість та повнота інформації - це два аспекти, які взаємодоповнюються в тексті документу. Стислість полягає в уникненні зайвих деталей та допомагає зосередитися на основній інформації, що має значення для адресата. Повнота ж означає врахування всіх необхідних аспектів питання, включаючи факти, докази, пояснення та інші матеріали, які можуть бути важливими для розуміння контексту. Структура тексту документу передбачає введення, доказ та закінчення. Введення має на меті зазначення приводу, що послужив появі документу, і виклад історії питання. Доказ включає сутність питання та супроводжується цифровими розрахунками, посиланнями на законодавчі акти та інші матеріали. Закінчення формулює мету, заради якої складено документ.

В сучасному діловому мовленні синонімія відіграє важливу роль, оскільки її мета полягає в максимально точному відтворенні відтінків людської думки. Вміле використання синонімів збагачує мовлення, роблячи його більш виразним та досконалим. При виборі слів з синонімічних рядів слід враховувати їхні відтінки в значенні та стильову належність [4, с. 27].

Наприклад, слово "документи" може бути замінене на "ділові папери", "папери", "джерела", "першоджерела", в залежності від контексту та специфіки мовлення. Таке використання синонімів допомагає уникнути монотонності та різноманітності мовлення. Деякі синоніми можна легко розрізнити за значенням, наприклад, "робітник", "працівник", "співробітник". Однак існують слова, які

можуть створювати певне непорозуміння через схожість у значенні. Наприклад, "замісник" та "заступник" мають відмінні відтінки: "замісник" - тимчасово виконує обов'язки, а "заступник" - офіційно призначений на постійну посаду.

Особливу увагу потребують терміни, які мають визначене значення в межах певної галузі. Термінологічна лексика, така як "аргумент", "дослідження", "теорія", вимагає точності та однозначності використання. Їхнє значення розкривається в контексті вживання, тому необхідно уникати недорозумінь та використовувати їх згідно зі словниковими визначеннями. Під час складання ділових документів часто виникають труднощі через використання паронімів - слів, що схожі за звучанням та будовою, але мають різні значення. Це може призвести до неправильного вживання слів та невірною розуміння тексту. Тому важливо вміти відрізнити такі пароніми, зокрема за допомогою словників [3, с. 6].

З точністю мовлення пов'язана логічність, яка забезпечує послідовність та змістовність висловлювання. Логічне побудоване висловлювання передбачає правильне використання слів, словосполучень та речень, а також уникнення тавтології та плеоназму, що можуть призвести до збільшення обсягу тексту без додаткової інформації.

Таким чином, використання синонімів, точна та логічна побудова мовлення є ключовими аспектами для успішного ділового спілкування, що дозволяють досягти зрозумілості та ефективності комунікації між учасниками процесу.

У контексті ділового спілкування, ефективність мовлення визначається його переконливістю, якістю та стислістю. Використання фразеологізмів, допустимих в офіційно-діловому стилі, надає тексту живості та емоційного забарвлення, що зробить його більш привабливим та запам'ятовуваним для адресата. Повнота тексту документа гарантує вичерпність інформації та врахування всіх обставин справи, що є важливим для зрозуміння контексту та прийняття рішення.

Стислість тексту досягається шляхом виключення зайвих слів та смислових повторів, надмірно довгих міркувань, що дозволяє зосередитися на основній суті інформації. Переконливість тексту визначається його здатністю впливати на адресата, спонукаючи його до прийняття пропозиції або виконання прохань, викладених у документі. Структура тексту документа, складаючись з вступу, доказу та закінчення, забезпечує логічність та послідовність викладу інформації. Застосування прямого або зворотного порядку розташування логічних елементів залежить від змісту та специфіки документа. Усі ці аспекти важливі для створення тексту документа, який був би інформативним, переконливим та ефективним у спілкуванні з адресатом.

Список використаних джерел:

1. Бондурівська, Л. Ю. Службовий документ як креолізований текст. Архів кваліфікаційних робіт (2019-2020÷ 2022-2023 н. р.) 2020. С. 115
2. Перцева, В. А. Документний текст у комунікативно-жанровому аспекті. 2022. С. 75.
3. Полуніна, Л. В., Т. В. Динис, Д. О. Приймак. Питання призначення технічної експертизи документів під час фінансових розслідувань. Київський часопис права. 2021. С. 306-310.
4. Янишин, О. К., В. М. Пахомов, Б. Л. Гривнак. Особливості перекладу протоколів: когнітивний та соціокультурний аспект. 2020. С. 7.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович, старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС

Необхідність постійного вдосконалення професійної підготовки майбутніх кадрів для Національної поліції обумовлена не лише соціально-економічною ситуацією, але й зміною характеру протиправної діяльності в Україні. Ці обставини суттєво впливають на систему фізичної підготовки правоохоронців. Зокрема, введення воєнного стану зобов'язало до оптимізації структури та змісту службової підготовки поліцейських.

Крім цього, в умовах воєнного стану зростає вимоги до фізичної готовності поліцейських, оскільки вони залучаються до протистояння диверсійно-розвідувальним силам, військовим із збройними формуваннями агресора. Це вимагає високого рівня професійної фізичної підготовки. З урахуванням цих викликів пропонується ряд інновацій для вдосконалення методик спеціальної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців [3].

Впровадження в освітній процес відпрацювання ситуаційних завдань, що максимально наближені до реальних. Застосування ігрових методів для ефективного опанування цих завдань. Поступове введення їх у навчальний процес з урахуванням розвинутих рухових навичок;

Застосування диференційованого підходу в освітньому процесі з фізичної підготовки, поєднуючи колективні та індивідуальні форми навчання. Більша частина навчання повинна проводитися в невеликих групах курсантів із приблизно однаковим рівнем підготовки;

Використання тренажерів та спеціального обладнання для підготовки фахівців різних спеціальностей. Це дозволить застосовувати ефективні методи навчання, відповідно до їхніх конкретних службових обов'язків [2].

Отже, з врахуванням особливостей діяльності працівників Національної поліції України, які зазнають постійних фізичних та психічних перенавантажень, та у зв'язку зі змінами у соціально-економічному та політичному контексті країни, вдосконалення системи спеціальної фізичної підготовки у закладах Міністерства внутрішніх справ (МВС) стає актуальним завданням.

Важливо враховувати високі вимоги, які виникають у зв'язку із воєнним станом та потребами у протистоянні диверсійно-розвідувальним силам та іншим воєнізованим формуванням агресора. У зв'язку з цим, пропонується ряд новацій, спрямованих на ефективне впровадження покращених методик фізичної підготовки майбутніх правоохоронців.

Сучасна ситуація в суспільстві вимагає від співробітників правоохоронних органів високого рівня професійної підготовки та фізичної підготовленості.

Особливу увагу приділяється підготовці спеціалістів у сфері правопорядку, які повинні мати не лише високу кваліфікацію, але й відповідну фізичну форму для ефективного виконання своїх обов'язків.

Удосконалення спеціальної фізичної підготовки у закладах системи МВС є одним із пріоритетних завдань у сфері підготовки кадрів правоохоронних органів. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати сучасні методи та технології, які забезпечують ефективний розвиток фізичних якостей та підвищення загального рівня фізичної підготовленості працівників. Один із ключових аспектів удосконалення спеціальної фізичної підготовки полягає у використанні інноваційних методик тренувань, спрямованих на розвиток не лише силових та витривалих якостей, а й координації, швидкості реакції та гнучкості. Такі комплекси вправ дозволяють не лише підтримувати фізичну форму, але й підвищують рівень функціональних можливостей організму, що є важливим у виконанні службових обов'язків [4, с. 5].

Крім того, важливим елементом удосконалення спеціальної фізичної підготовки є індивідуалізація програм тренувань. Кожен працівник правоохоронних органів має унікальні фізичні можливості та потреби, тому важливо розробляти програми, які враховують індивідуальні особливості кожного співробітника. Це дозволяє досягати оптимальних результатів у підготовці та забезпечує запобігання травмам та перенавантаженням [2, с. 35].

Удосконалення спеціальної фізичної підготовки у закладах системи МВС є важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності правоохоронних органів. Застосування сучасних методик тренувань та індивідуальних підходів сприяє формуванню здорової, фізично сильної та готової до викликів силових структур. Результатом такого підходу є забезпечення безпеки громадян та зміцнення довіри суспільства до правоохоронних органів.

Важливими є введення в освітній процес відпрацювання ситуаційних завдань, що максимально відображають реальні умови служби, та застосування диференційованого підходу з урахуванням різниці в рівні фізичної підготовки. Крім того, використання тренажерів та спеціального обладнання може забезпечити оптимальне навчання фахівців для успішного виконання їхніх службових обов'язків [3].

Удосконалення спеціальної фізичної підготовки у закладах системи МВС виявляється критичним аспектом підготовки кадрів правоохоронних органів в умовах сучасних викликів та загроз. На основі аналізу літературних джерел та практичних досліджень можна зробити наступні висновки:

- Впровадження сучасних методів та технологій у фізичну підготовку дозволяє ефективно розвивати фізичні якості, необхідні для виконання службових обов'язків.
- Розробка індивідуальних програм підготовки дозволяє краще враховувати особливості кожного працівника та забезпечує оптимальні результати безпеки та ефективності.
- Заходи з удосконалення фізичної підготовки сприяють підвищенню функціональних можливостей організму та загального рівня готовності до викликів [1].

Отже, удосконалення спеціальної фізичної підготовки у закладах системи МВС є ключовим елементом підвищення ефективності правоохоронної діяльності

та забезпечення безпеки громадян. Важливо продовжувати дослідження у цій області та вдосконалювати підходи до підготовки кадрів для забезпечення оптимальних результатів.

Список використаних джерел:

1. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін. за ред. В. Чернея, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2021р. 341 с. URL: <http://surl.li/dhsth>.
2. Бондаренко В. В., Данильченко В. А., Худякова Н. Ю. Кримець О. І. Методологічні підходи до професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи». 2019р. Вип. 2. 80–88с.
3. Дідковський В. А. Критерії та показники спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів національної поліції України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: збір. наук. праць V Міжнар. наук.-практ. конф. Харків: Вид-во ХНУВС. 2020р. 79-83с.
4. Ворона Д. Спеціальна фізична підготовка поліцейських. 2023р. 43-48с.

Ковальова Анастасія Сергіївна, курсант 1-го курсу НННППФПН
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович, старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі, де технології стають все більш невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, кібербезпека стає вирішальним елементом національної безпеки будь-якої країни. Кіберзлочинці стають бойовою одиницею, які наносять удари за допомогою кібератак.

Кібербезпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі. [1] Також це є своєрідною здатністю протистояти подіям з кіберпростору, які можуть поставити під загрозу доступність, цілісність або конфіденційність даних, що зберігаються, обробляються та передаються.

Національна поліція відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки громадян та інфраструктури країни в цих умовах, так як кібератаки можуть бути використані з різною метою, включаючи дестабілізацію суспільства, порушення роботи критично важливої інфраструктури, підрив комунікацій та оборонних операцій. Крім того, в умовах воєнного стану атаки можливі не лише з боку ворогів, які прагнуть використати інформаційний простір для підриву обороноздатності України, а й з боку тих, хто намагається скористатися ситуацією, коли правоохоронні органи перевантажені. Національна поліція повинна мати відповідні інструменти, навички та координацію з іншими органами безпеки для протидії таким загрозам. Для забезпечення кібербезпеки необхідно постійно оновлювати та вдосконалювати навички персоналу, розвивати технології та співпрацювати з міжнародними партнерами. В умовах воєнного стану ці завдання стають ще більш важливими, оскільки противник може спробувати використати слабкі місця в кіберінфраструктурі для власної вигоди.

Проблематика, яка постає у вигляді воєнного стану породжує за собою завдання для забезпечення захисту від кібератак, й включає такі аспекти:

- **Рівень вразливості:** оцінка існуючих систем кіберзахисту і визначення рівню їхньої вразливості у військовому контексті. Це включає огляд існуючих слабких місць і потенційних точок входу для кіберзлочинців.

- **Реакція на загрози:** аналіз реакції існуючих систем захисту на відомі або потенційні кібератаки у воєнних умовах. Це включає ефективність виявлення, реагування та відновлення після кібернападів.

- **Специфіка воєнного стану.** при оцінці ефективності оборонних систем. Це

включає в себе інтенсивність кібератак, зміни в методах атак і використання нових типів загроз.

- Співпраця з різними органами: оцінка рівня співпраці та координації між Національною поліцією та іншими структурами, а також з міжнародними партнерами у сфері кібербезпеки.

- Навчання та підготовка персоналу: аналіз рівня підготовки персоналу до дій в умовах кібервійни, включаючи регулярні тренування, навчання та імітації відпрацювань.

Складовими механізми щодо забезпечення кібербезпеки Національною поліцією мають включати у себе наступні кроки:

- Початкові положення для механізму кібербезпеки: об'єкти та суб'єкти та принципи забезпечення кібербезпеки правоохоронної системи.

- Кроки щодо забезпечення кібербезпеки в правоохоронній системі України: нормативно-правове, організаційне, фінансове та матеріально-технічне забезпечення; заходи щодо забезпечення кібербезпеки правоохоронної системи; система обміну інформацією між правоохоронними органами, адміністративними органами, органами місцевого самоврядування, міжнародними поліцейськими організаціями.

- Процедури оцінки рівня кіберзагроз та кібербезпеки, а також моніторингу та контролю за впровадженням заходів кібербезпеки в правоохоронних системах.[3]

Нормативно-правову базу кібербезпеки в країні окрім Конституції України та Стратегії кібербезпеки України складають: Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року, Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року, постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, електронних, комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах» від 29 березня 2006 року та інші.

Також відповідальність за кіберзлочини передбачена розділом XVI Кримінального Кодексу України, саме дві норми цього розділу і зазнали змін. Було оновлено основну правову структуру злочину, передбаченого статтею 361 Кримінального кодексу. Окрім термінології, стаття 361 КК зазнала наступних змін: по-перше, конструктивні зміни - формальний склад був замінений на матеріальний. З метою визнання діяння кримінальним правопорушенням у майбутньому. По-друге, щоб кваліфікувати діяння як злочинне за такими нормами, людині досить вчинити дії (несанкціоноване втручання), а наслідки необов'язкові (наприклад, поворот, втрата, підробка, блокування інформації і т.д.). [2]

Тож, враховуючи усе вище зазначене, можемо підвести такі висновки: кібербезпека є вирішальним елементом національної безпеки будь-якої країни в сучасному світі, де технології стають невід'ємною частиною повсякденного життя. А враховуючи воєнний стан створює додаткові виклики для забезпечення кібербезпеки, вимагаючи оцінки вразливості систем, реакції на загрози та специфічних процедур для забезпечення захисту від кібератак. Національна поліція України грає ключову роль у забезпеченні безпеки громадян та інфраструктури країни в умовах кіберзагроз, і їй необхідно мати відповідні інструменти, навички та координацію з іншими органами безпеки. Співпраця з міжнародними партнерами також є важливою складовою стратегії забезпечення кібербезпеки, оскільки

кіберзагрози не мають кордонів і вимагають глобального підходу до протидії. Нормативно-правова база, відповідальність за кіберзлочини та постійне оновлення навичок персоналу є ключовими елементами успішного забезпечення кібербезпеки.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
2. СМІЛЯНЕЦ, Єгор; БІЛАШ, Олексій; ПЛАХОТНИЙ, Артем. ЩОДО КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Матеріали конференцій МЦНД, 2023, 22.12. 2023; Одеса, Україна: 166-170. URL: Переглянути статтю ([google.com.ua](https://www.google.com.ua)).
3. GRYSYSHEN, Dimitriy, et al. Механізм забезпечення кібербезпеки правоохоронної системи. Social Development and Security, 2023, 13.4: 18-34. URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/576>.

Стародубцев Ростислав Анатолійович, здобувач вищої освіти Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Завгородня Юлія Степанівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

УТВОРЕННЯ Й ІСТОРИЧНА ДОЛЯ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Галицько-Волинське князівство (1199—1349 рр.) представляло собою важливу середньовічну монархічну державу у Центрально-Східній Європі. Використовуючи латинську назву «Королівство Руське», воно здобуло визнання в деяких європейських джерелах. Сформоване внаслідок приєднання Галицького князівства в 1199 році волинським князем Романом Мстиславичем, князівство відіграло ключову роль у подальшій історії українського народу.

Після занепаду Києва Галицько-Волинське князівство стало новим політичним та економічним центром. Його успішне географічне розташування, особливо близькість до західноєвропейських торговельних шляхів, сприяло економічному зростанню та зміцненню. Об'єднавши значну частину етнічних українських земель, князівство забезпечило збереження власної культури від завоювання та асиміляції, сприяючи консолідації і усвідомленню самобутності [1, с. 45]. Енергійна об'єднавча політика князів Романа Мстиславовича та Данила Романовича Галицького сприяла політичному піднесенню князівства, перетворюючи його на активного учасника міжнародних відносин. Протягом понад століття позиція Галицько-Волинського князівства суттєво впливала на політичні процеси Центральної Європи.

Князівство входило до складу найбільших феодальних держав Русі, охоплюючи значну територію від Галичини до Волині, Поділля та територій між Східними Карпатами, Дністром і Дунаєм. Активна зовнішня політика князівства орієнтувалася на взаємодію з сусідніми державами, включаючи Польщу, Угорщину, Золоту Орду та Литву [3].

Проте, династична криза та вплив боярської шляхти призвели до занепаду князівства. Після смерті останнього повновладного правителя Юрія Болеслава Тройденевича в 1340 році, розпочався конфлікт за спадщину. У 1349 році князівство розпалося на частини: Галичина стала частиною Польського королівства, а Волинь поступово інкорпоровалася Гедиміновичами до Великого князівства Литовського. Після зникнення Галицько-Волинського князівства в його колишніх територіях утворилися нові адміністративні одиниці, такі як Руське та Белзьке воєводства, що свідчить про важливість і вплив цієї держави на подальший розвиток регіону [1, с. 14].

Галицько-Волинське князівство відтворювало ключові аспекти суспільного й державного устрою, які були характерними для Давньоруської держави. Проте, через вплив сусідніх держав середньовічної Європи, воно також набуло свої власні особливості в суспільній та державній організації [2, с. 57].

Велику економічну та політичну базу у Галичині складала значна група

боярської аристократії, відомої як «мужі галицькі». Вони володіли великими земельними володіннями, численними сілами і містами, і мали значний вплив на внутрішню та зовнішню політику держави. Бояри підтримували князівську владу, оскільки це відповідало їхнім власним інтересам, але одночасно вони протистояли будь-яким спробам обмежити їх владу на користь великого князя чи ростучих міст. Крім того, до панівного класу також належали служилі феодалі, які були у залежності від боярської верхівки та великого князя [4, с. 66].

У суспільній структурі також значне місце займала верхівка духовенства. Церква володіла великими землями і мала значний вплив на соціально-політичне життя держави, або вплив на соціально-політичне життя суспільства. Селяни, що становили основну масу населення, переважно були особисто вільними, але залежали від феодалів, які мали земельні володіння. Селяни сплачували податки та виконували військову повинність за користування землею [3, с. 5].

На відміну від Давньоруської держави, в Галицько-Волинському князівстві існували тісні економічні та торговельні зв'язки з європейськими державами. Це сприяло швидкому розвитку міст, які стали адміністративними, торговельно-ремісничими і культурно-релігійними центрами. Мешканці міст мали важливу роль у політичному житті держави, але соціальний склад міського населення був неоднорідним, з різним ступенем влади та привілеїв. Хоча Галицько-Волинське князівство зберігало багато рис державного устрою Давньоруської держави, воно також мала свої особливості. Влада Великого князя була обмежена впливом боярської аристократії, і нерідко залежала від їхньої підтримки. Також, застосування дуумвірату — спільного правління двох найвищих посадових осіб — було характерною особливістю державного управління в цьому князівстві.

Судова система Галицько-Волинської держави не відокремлювалася від князівської адміністрації. Вищою судовою інстанцією був князь, а в окремі періоди — боярська рада. Від імені князя нерідко суд здійснював двірський, який був суддею князівського двору. Певні функції щодо забезпечення князівського судочинства належали також княжим тіунам, вірникам, мечникам, отрокам.

Право суду належало й посадовцям місцевого рівня: тисяцьким, посадникам, воєводам, волостелям, а також великим землевласникам — вони судили залежних від них селян. Значною була роль церковного суду, до юрисдикції якого належали справи про порушення церковних законів, шлюбно-сімейні справи й деякі цивільні справи, що стосувалися церковного майна.

Список використаних джерел:

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: Навч. посіб. К., 2003. С. 58–66.
2. Іванов В. М. Історія держави та права України: Навч. посіб.: У 2 ч. К., 2002–2003. Ч. I. С. 45–53.
3. Історія держави і права України. Академічний курс: У 2 т. За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. К., 2000. Т. I. С. 115–125.
4. Історія держави і права України: Підручник: У 2 ч. За ред. А. Й. Рогожина. К., 1996. Ч. I. С. 84–99.

Мартиненко Ганна Аскерівна, курсантка 3 курсу ННП та ПФПНП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач
кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЩОДО ПИТАНЬ ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ

Від лютого 2014 року розпочалася збройна агресія Російської Федерації, яка в лютому 2022 року перетворилася на повномасштабні воєнні дії. Ця агресія призвела і продовжує призводити до серйозних матеріальних і моральних збитків для громадян України. Люди, які стали жертвами цього конфлікту, несуть великі фізичні та моральні страждання, а також втрати через знищення та пошкодження свого майна. Пошкодження також стосується об'єктів військової, транспортної, та промислової інфраструктури, які належать державі, територіальним громадам, та юридичним особам. Бізнес-структури також несуть великі втрати через руйнування та знищення, а також втрату можливості отримання прибутку. У цьому контексті гостро виникає питання про захист прав та інтересів тих, хто постраждав від цієї збройної агресії.

Українські громадяни звертаються за компенсацією завданої шкоди як в національні судові установи на основі чинного цивільного законодавства, так і в міжнародні судові органи. Проте на сьогоднішній день не існує ефективного механізму відшкодування шкоди, заподіяної збройною агресією.

Наразі існують різноманітні нормативні акти, які враховують окремі аспекти відшкодування шкоди, заподіяної воєнними діями країни-агресора, включаючи компенсацію за зруйновані житлові приміщення та фіксацію завданої шкоди. Деякі законопроекти були розроблені з метою вирішення організаційно-правових аспектів компенсації шкоди, заподіяної під час збройної агресії.

Відповідно до загального принципу, обов'язок відшкодування шкоди може лежати або безпосередньо на особі, яка заподіяла шкоду, або на особі, яка юридично визначена законодавством (наприклад, батьки несуть обов'язок відшкодування шкоди, завданої їхньою неповнолітньою дитиною, відповідно до статті 1178 Цивільного кодексу України). У випадку заподіяння шкоди воєнними діями практично неможливо визначити, який саме військовослужбовець армії країни-агресора винен у шкоді, тому доцільно покласти обов'язок відшкодування шкоди на саму країну-агресора. Однак у таких ситуаціях виникає концепція (принцип) судового імунітету, яка впливає з принципу "par in parem non habet imperium" - "рівний над рівним влади не має".

Український Верховний Суд прийняв постанову у справі № 308/9708/19, яка визначає відсутність судового імунітету Російської Федерації у справах про компенсацію шкоди, заподіяної державою-агресором. У своєму рішенні суд вбачає, що Російська Федерація порушила свої суверенні права, втручаючись у справи іншої країни збройною агресією, відмовляючись визнавати суверенітет України та

ведучи загарбницьку війну проти неї. Зазначається, що відсутні будь-які зобов'язання щодо поваги та дотримання суверенітету України, що надає підстави не застосовувати (ігнорувати) принцип імунітету держави та розглядати справи щодо відшкодування шкоди, спричиненої фізичній особі внаслідок збройної агресії Російської Федерації, за позовами, поданими саме до цієї іноземної країни після початку війни в Україні (з 2014 року), де відповідачем визначено Російську Федерацію. Це рішення дало можливість національним судам визнавати Російську Федерацію відповідачем у позовах про компенсацію шкоди, заподіяної збройною агресією Російської Федерації, та покладати на неї обов'язок відшкодування.

Ці справи розглядаються на підставі відповідних статей Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), а саме статей 22, 23, 1166, 1167, 1177. Статті 1166 і 1167 ЦК України визначають загальний делікт відшкодування шкоди, для якого потрібно довести протиправність дій заподіювача, факт заподіяння самої шкоди, причинно-наслідковий зв'язок і вину заподіювача. У випадку відшкодування шкоди, завданої збройною агресією, можливо розглядати цільовий ефект агресії, відсутність необхідності доводити вину, оскільки факт агресії, нападу на іншу країну і окупація території є достатньою підставою для вваження дій країни-агресора навмисними, спрямованими на порушення порядку мирного існування та функціонування країни, яка постраждала від нападу [1].

Стаття 1177 ЦК України визначає спеціальний делікт щодо відшкодування (компенсації) шкоди фізичній особі, яка стала жертвою кримінального правопорушення, зокрема, порушенням законів і звичаїв війни, відповідно до статті 438 Кримінального кодексу України. Проте сама стаття 1177 ЦК України не містить механізму відшкодування шкоди, лише зазначаючи, що така шкода компенсується відповідно до закону. Це передбачає наявність спеціального нормативно-правового акту, який регулює відносини щодо відшкодування шкоди в результаті кримінального правопорушення.

Важливо відзначити, що в певному відношенні компенсація шкоди, завданої в результаті воєнних ситуацій як відокремленого типу надзвичайних ситуацій, регулюється Кодексом цивільного захисту України. Статтею 84 цього Кодексу передбачено заходи соціального захисту та відшкодування матеріальних збитків для постраждалих внаслідок надзвичайної ситуації. Ці заходи включають: 1) надання (виплату) матеріальної допомоги (компенсації); 2) забезпечення житлом; 3) надання медичної та психологічної допомоги; 4) гуманітарну допомогу; 5) інші форми допомоги [2].

Згідно з цим законом, постраждалими внаслідок надзвичайної ситуації вважаються особи, які зазнали моральної, фізичної або матеріальної шкоди через надзвичайну ситуацію або внаслідок робіт з її ліквідації. При цьому, Кодексом цивільного захисту України передбачено грошову компенсацію від держави для тих постраждалих, які втратили житло, включаючи те, яке було зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації [3].

У законопроекті України "Про компенсацію за завдану шкоду та руйнування конкретних категорій нерухомого майна унаслідок воєнних дій, терористичних актів, диверсій, зумовлених військовою агресією Російської Федерації" від 24 березня 2022 року №7198 визначені юридичні та організаційні засади виплати

компенсації за завдану шкоду та руйнування певних об'єктів нерухомості внаслідок воєнних дій, терористичних актів, диверсій, викликаних військовою агресією Російської Федерації з дня набуття чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 "Про введення воєнного стану в Україні" (далі - Законопроект №7198) [4]. Мета цього законопроекту полягає в забезпеченні компенсації громадянам України за завдану шкоду та руйнування конкретних категорій нерухомого майна внаслідок воєнних дій, терористичних актів, диверсій, ініційованих військовою агресією РФ, а також збору інформації для подальших судових позовів України до Російської Федерації у зв'язку з військовою агресією останньої [5].

У даному законопроекті компенсація розглядається як відшкодування майнової шкоди за пошкоджений та (або) знищений об'єкт нерухомого майна, заподіяної внаслідок воєнних дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією РФ. Ця компенсація надається в порядку черговості за поданням заяви до Комісії з розгляду питань щодо виплати компенсації у вигляді: а) грошової компенсації шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок отримувача компенсації; б) об'єкта нерухомого майна шляхом фінансування його будівництва; в) фінансування виконання будівельних робіт з відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку.

Проектом закону №7198 передбачається утворення Державного реєстру пошкодженого та знищеного майна, яке виникло внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією РФ. Цей реєстр планується як єдина державна інформаційно-комунікаційна система, створена для збору, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації (документів) про майно, яке зазнало пошкоджень або було знищене внаслідок зазначених подій. Цей реєстр також включатиме дані про власників пошкодженого та знищеного майна, а також інформацію (документи), яку визначено відповідним Законом. Важливо відзначити, що з назви законопроекту можна зробити висновок, що йдеться лише про нерухоме майно, що пошкоджено чи знищено внаслідок збройної агресії, а не про весь майновий комплекс, до якого входить і рухоме майно.

На сьогоднішній день, питання відшкодування шкоди як ефективного заходу захисту порушених прав набуває особливої актуальності. Існуючий у сучасному законодавстві механізм компенсації не враховує унікальних властивостей завдання шкоди внаслідок збройної агресії іншої країни, що підтверджується і створенням робочої групи для розробки та впровадження міжнародно-правових механізмів компенсації за шкоду, заподіяну Україні у результаті воєнної агресії Російської Федерації, а також прийняттям ряду нормативних актів щодо цього питання, але всі ці акти потребують додаткового доопрацювання, тому на мою думку порядок відшкодування шкоди завданої зброєною агресією рф, ще є недосконалим.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. №№ 34-35. Ст. 458.
3. Питання виплати грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої зброєю

агресією Російської Федерації, затв. постановою КМ України від 02 вересня 2020 №767. Урядовий кур'єр. 2020. 8 вересня. №173.

4. Проект Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» від 24 березня 2022 р. №7198. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1248275> (дата звернення 25.11.2023).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» від 24 березня 2022 р. №7198. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1248278> (дата звернення 25.11.2023).

Мартиненко Ганна Аскерівна, курсантка 3 курсу ННП та ПФПНП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Єрмолаєв Ігор Володимирович, курсант 3 курсу ННП та ПФПНП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Чорна Аліна Геннадіївна, старший викладач
кафедри Кримінального права та кримінології, капітан поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ МЕТИ ТА МОТИВУ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Кримінальні правопорушення, що зазіхають на безпеку держави, є одними з найнебезпечніших для суспільства. Їх шкода полягає в посяганні на основи державного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та економічної безпеки України.

За останні роки спостерігається значне зростання кількості таких злочинів. Це потребує переосмислення та вдосконалення чинного законодавства про кримінальну відповідальність за даний вид злочинів.

Криміналізація дій, що становлять загрозу для основ національної безпеки, ґрунтується на правових принципах, закріплених у Конституції України. Згідно з нею, територія України є цілісною та недоторканою, а влада змінювати конституційний лад належить виключно народу і не може бути узурпована державою чи посадовими особами. Отже, пряме закріплення юридичної відповідальності за порушення конституційних норм, що загрожують національній безпеці, знаходить відображення в Розділі I "Злочини проти основ національної безпеки України" Особливої частини Кримінального кодексу України [1].

Мета та мотив злочину відіграють важливу роль у кримінально-правовій кваліфікації діянь, передбачених статтями 109-114-1 Кримінального кодексу України та застосування принципу пропорційності: Кримінальне право повинно дотримуватись принципу пропорційності, де кваліфікація злочину відповідає суспільній небезпеці та мірі провини злочинця. Тобто їх правильне визначення є необхідним для справедливого призначення покарання винній особі [2].

Проте існують випадки, коли виникають спірні питання щодо Статті 109-114-1 КК України не дають чіткого визначення мети та мотиву злочину. Це може призвести до помилок при кваліфікації діянь та призначення покарання [3].

Існує ряд проблемних питань, пов'язаних з визначенням мети та мотиву при кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України:

- Відсутність чіткого законодавчого визначення мети та мотиву. Кримінальний кодекс України не дає чіткого визначення мети та мотиву злочину. Це може призвести до помилок при кваліфікації діянь та призначення покарання.

- Складність у доведенні мети та мотиву. Мета та мотив злочину є суб'єктивними поняттями, тому їх доведення в суді може бути складним завданням.

- Необхідність врахування мети та мотиву при кваліфікації злочинів. Мета та

мотив злочину можуть впливати на кваліфікацію діянь. Наприклад, умисний вбивство, вчинене з метою повалення державного ладу, буде кваліфіковано за статтею 112 Кримінального кодексу України, а вбивство, вчинене з хуліганських мотивів, - за статтею 115 Кримінального кодексу України.

Із пропонованих вченими визначень концепції мети злочину випливає, що цей аспект притаманний винятково злочинам з прямим умислом, оскільки вказує на бажання або прагнення до досягнення певного наслідку. Проте важливо зазначити, що, по-перше, мету злочину не можна зрівняти з суспільно-небезпечними наслідками, які є ознакою об'єктивної сторони складу злочину. По-друге, потрібно розрізнити мету як частину "бажання" в контексті вольового елементу прямого умислу від мети як самостійної ознаки суб'єктивної сторони злочину. У першому випадку мета відображає об'єктивну сторону злочину, маючи матеріальне об'єктивне втілення в характеристиках останньої, зазначених у статті Особливої частини закону про кримінальну відповідальність.

Після аналізу різноманітних підходів до визначення терміну "мотив злочину" можна зазначити, що такий мотив: а) є свідомим і вольовим; б) зазвичай базується на системі потреб особистості; в) має суб'єктивно-об'єктивний характер, оскільки постійно розвивається, змінюється і перетворюється під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

У відміну від вини, мета і мотив є необов'язковими правовими характеристиками суб'єктивної сторони злочину, що визначають її сутність. Це означає, що: 1) вони впливають на класифікацію вчиненого злочину у випадках, коли вони прямо зазначені у законі або впливають з характеру дії; 2) вони не мають впливу на класифікацію, але розглядаються судом при визначенні покарання для винної особи як обставини, які можуть пом'якшити (згідно з частиною 1 статті 66 Кримінального кодексу України) або утяжнити (згідно з частиною 1 статті 67 Кримінального кодексу України) ситуацію.

Аналіз умов статей, які включені до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України, показує, що мета має важливе значення для кваліфікації певних злочинів. Це обумовлено тим, що: 1) вона являє собою обов'язкову характеристику суб'єктивної сторони основного складу злочину (згідно з пунктами 1 статей 109, 110, 113 та 114 Кримінального кодексу України); 2) вона впливає змісту норм закону, що передбачають кримінальну відповідальність за основний (згідно з пунктом 1 статті 111 КК України), кваліфікований (згідно з пунктом 2 статті 110 КК України) або особливо кваліфікований (згідно з пунктом 3 статті 110 КК України) складу злочинів. Згідно з пунктом 1 статті 111 КК України, метою зазначеного складу злочину у формі шпигунства є передача інформації, яка становить державну таємницю, іноземній державі, іноземній організації або їх представникам. Проте в основних, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складах фінансування дій, спрямованих на насильницьку зміну або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, зміну меж території або державного кордону України (відповідно до статей 110–2 КК України), мета не є обов'язковою характеристикою суб'єктивної сторони, але враховується для кваліфікації, оскільки прямо згадується у примітці 1 до статей 110–2 КК України. Однак ця частина закону про кримінальну відповідальність має певні недоліки, тому потребує удосконалення [4].

Слід відзначити, що корисливий мотив, як необов'язкова характеристика, може виявлятися у всіх випадках злочинів, передбачених у Розділі I Особливої частини Кримінального кодексу України. Крім отримання вигоди, мотиви для злочинів проти основ національної безпеки України можуть бути різними: незадоволення діями чинних представників влади, політичний ризик, бажання здійснити кар'єрний ріст, прагнення до помсти, відзначення власної активності, мотиви самоствердження та інші.

У зв'язку з великою різноманітністю проявів злочинної поведінки особи, неможливо навести вичерпний перелік внутрішніх мотивів, які спонукають до цих порушень, передбачених у Розділі I Особливої частини Кримінального кодексу. Проте багато з цих мотивів можуть бути спільними для різних злочинів, за якими передбачена відповідальність згідно зі статтями 109–114–1 КК України. Загалом, ці мотиви можна умовно розділити на декілька категорій, таких як політичні, особисті, економічні, корисливі, професійні тощо.

Отже, мета є обов'язковою характеристикою суб'єктивної сторони основного, кваліфікованого або особливо кваліфікованого складу злочину проти основ національної безпеки України. У складах злочинів, зазначених у статті 110–2 Кримінального кодексу України, мета має важливе значення для кваліфікації, оскільки її прямо зазначено у примітці 1 до цієї статті.

В той же час мотив є важливою характеристикою лише в кваліфікованому складі злочину згідно з пунктом 3 статті 110–2 Кримінального кодексу України. Цей мотив включає отримання користі у вигляді майна, грошей, прав на майно або будь-якої іншої матеріальної вигоди від осіб, які вчиняють злочини, описані в статтях 109 та 110 Кримінального кодексу України, у тому числі цінностей, грошей, предметів через їх продаж, передачу або використання у користуванні тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.02. 2024).
2. А.Г.Чорна, Д.Є. Мілохіна, А. Д. Коваль. Проблемні питання кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я осіб. URL: https://scholar.google.com.ua/citationsview_op=view_citation&hl=uk&user=GCF-0IkAAAAAJ&citation_for_view=GCF-0IkAAAAAJ:YFjsv_pBGBYC.
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.02. 2024).
4. О Бантишев, О Шамара, Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія (2-ге вид, Київ, Наук-вид відділ НА СБ України 2010).

Самарський Данііл Сергійович, курсант 1-го курсу ННІППФПНП
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЯК ЗМІНИЛИСЯ ВИМОГИ ДО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану змін у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках та процедурах зазнають майже всі державні інституції. Національна поліція не є винятком: до нормативно-правових актів, які регулюють її діяльність, внесено значну кількість змін, які регулюють функціонування цього органу в період воєнного стану. Звісно, великі зміни стосуються застосування і використання вогнепальної зброї поліцією.

Під час дії воєнного стану питання щодо вимог до вогнепальної зброї та засобів індивідуального захисту поліцейських стає вкрай актуальним. Вогнепальна зброя, як ключовий елемент у забезпеченні безпеки та захисту громадян, завжди виступала сильним аргументом проти злочинців. Проте, коли поліція має протидіяти озброєним мародерам, проросійським бойовикам та навіть силам регулярної армії ворога, арсеналу підрозділів НПУ може бути недостатньо. Саме тому, поліція під час воєнного стану має посилене озброєння, яке хоч законодавчо входить до переліку озброєння НПУ, але не використовувалося поліцією так широко і на постійній основі. Як приклад можна виділити заміну АКС-74У на звичайні АК-74 та навіть гвинтівки АК старих моделей під калібр 7,62x39, а також використання підствольних гранатометів ГП-25 (для озброєння стандарту НАТО - М209, проте випадки їх використання поза підрозділами спеціального призначення можна перерахувати на пальцях), забезпечення ручними гранатами та гранатометами одноразової дії (РПГ-18, РПГ-22, передані в рамках військової допомоги М72, тощо).

У паралелі із змінами в озброєнні виникла необхідність розглядати індивідуальний захист поліцейських. Посилені засоби індивідуального захисту повинні не лише забезпечувати безпеку від прямих фізичних загроз, але й бути ергономічними та зручними для використання в різних умовах, включаючи використання в вуличних боях. Це передбачає використання спеціальних матеріалів та технологій, які забезпечують не лише високу ступінь захисту, але й можливість вільного руху для ефективного виконання службових обов'язків.

Також, посилені патрулі використовують замість звичайного поліцейського транспорту позашляховики, броньовані автівки, як спеціальні, так і імпровізовані (деякі з них залишилися ще з часів найгарячіших етапів АТО, як наприклад грузовий транспорт, посилений металевими пластинами та протикумулятивними решітками). Також слід зазначити, що багато захопленої ворожої техніки використовується НПУ. Одним з найкращих прикладів є неодноразове застосування російських броньованих автомобілів ГАЗ "Тигр" поліцією.

Правила застосування заходів примусу, в тому числі найсуворішого заходу примусу - вогнепальної зброї, також були змінені. У мирний час, у визначеному

законом порядку та випадках, поліцейським дозволено застосовувати такі заходи примусу як фізичний вплив (сила), спеціальні засоби (кийки, кайданки, засоби сльозогінної та дратівної дії, ін.), вогнепальна зброя. Поліцейським заборонено застосовувати заходи примусу, не передбачені законом. Втім, під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати як заходи примусу, так і підручні засоби. [1]

Так, Верховна Рада під час останнього пленарного засідання ухвалила (на базі проекту №7147) Закон «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану. Відповідно, кожен співробітник Національної поліції України має повноваження, що передбачають застосування заходів примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України без урахування встановлених вимог та заборон щодо застосування зброї. [2]

Відтак, за необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського чи іншої особи, та усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір, поліцейський має право застосовувати будь-які підручні засоби, а не тільки ті спеціальні засоби, які передбачені ст. 45 Закону (ч. 5 ст. 42).

Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені ст. 42, стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, які стосуються порядку застосування заходів примусу, порядку застосування спеціальних засобів та порядку застосування вогнепальної зброї (ч. 9 ст. 42).

У разі застосування такого примусу, внаслідок чого зазначеним особам було спричинено тілесне ушкодження, каліцтво, вогнепальне поранення, поліцейський за можливості має усно або за допомогою засобів комунікації повідомити про це свого безпосереднього керівника, який у разі необхідності за можливості повідомляє центральний орган управління поліції та відповідного прокурора (ч. 10 ст. 42). [3]

Під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії проти України у період дії воєнного стану поліцейські мають право застосовувати вогнепальну зброю для:

- відбиття нападу або запобігання загрозі нападу на військові та/або цивільні об'єкти, що охороняються;
- запобігання вчиненню та/або припинення протиправних дій чи діяльності осіб, причетних до збройної агресії;
- звільнення захоплених військових та/або цивільних об'єктів або запобігання (перешкоджання) такому захопленню;
- знищення зброї, бойової техніки, транспортних або технічних засобів, які перебувають у користуванні осіб, причетних до збройної агресії;
- захисту цивільних осіб, військових та/або цивільних об'єктів від нападу;
- запобігання та/або припинення діяльності, затримання, роззброєння або знешкодження осіб, причетних до збройної агресії;
- припинення дій осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;
- припинення дій осіб, які перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до виконання завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням

заходів правового режиму воєнного стану;

- відбиття нападу на осіб, залучених до виконання завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, або інших осіб, у разі виникнення загрози їх життю чи здоров'ю. [4]

Вимоги до вогнепальної зброї та засобів індивідуального захисту поліцейських під час воєнного стану націлені в першу чергу на протидію озброєним агресорам, що переважають за озброєнням та амуніцією, фактично прирівнюючи поліцію до Збройних Сил (саме тому було введено поняття Об'єднаних Сил Оборони). Під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії проти України у період дії воєнного стану мають право самостійно приймати рішення про застосування вогнепальної зброї та інших летальних засобів.

Підбиваючи підсумки, можна зробити кілька важливих висновків. Вимоги до вогнепальної зброї та засобів індивідуального захисту поліцейських під час воєнного стану є невід'ємною частиною стратегії забезпечення громадської безпеки. Загрози, з якими стикаються поліцейські, вимагають впевнених рішень, які могли б здатися екстремальними у невоєнний час. Надання більшої свободи дій поліції та забезпечення будь-якими необхідними засобами, як індивідуального захисту так і озброєння, є і має бути першим пріоритетом, коли на кону життя людей та територіальна цілісність країни.

Список використаних матеріалів:

1. Інформаційний портал ЛігаЗакон - https://biz.ligazakon.net/news/210645_d-noviy-poryadok-zastosuvannya-vognepalno-zbro-tsilnimi-osobami-pd-chas-vyni.
2. А. П. Плахотний, Є. В. Швець - ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ - https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5020/3/Tezy_21-10-22_1-12-22%20Av.pdf#page=273.
3. ПРАВО В УМОВАХ ВІЙНИ - <https://law-in-war.org/naczionalna-policziya-v-umovah-voyennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/>.
4. ЯКІ ПОВНОВАЖЕННЯ НАДАНО ПОЛІЦЕЙСЬКИМ НА ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ? - <https://golaw.ua/ua/insights/publication/yaki-povnovazhennya-nadano-policzejskim-na-chas-diyi-voyennogo-stanu/>.

СЕКЦІЯ 10.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Соломатін Микола Сергійович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підготовка правоохоронців у сфері вогневої техніки перебуває у стані сталих трансформацій у зв'язку з наростанням екстремальності ситуацій, з якими вони стикаються у своїй професійній діяльності. Зокрема, збільшення конфліктів з використанням зброї та поширення вибухових пристроїв серед цивільного населення створює нові виклики для підготовки правоохоронців.

Основні компоненти вогневої підготовки, які висвітлюються під час навчання, охоплюють різноманітні аспекти: від перспектив розвитку стрілецької зброї до безпеки в маніпулюванні нею та використанням боєприпасів. Зрозуміння та дослідження законодавчої бази, яка регулює використання вогнепальної зброї, є ключовим аспектом для ефективної підготовки. Наприклад, стаття 46 Закону України «Про Національну поліцію» визначає застосування вогнепальної зброї як останній захід примусу, а неправомірне використання її може мати серйозні правові наслідки для поліцейських [4].

У сучасному контексті важливо не лише оволодіти технічними аспектами зброї, але й розуміти стратегічні та тактичні вимоги сучасного бойового середовища. Тому навчання офіцерів включає в себе не лише вправи зі стрільби, але й аналіз сучасних методів бою, розгляд ролі різних типів зброї та їх місця у бойових операціях. Окрім теоретичної бази, важливо також практичне навчання, яке відбувається на заняттях з вогневої підготовки. Це включає в себе ознайомлення з правилами та процедурами безпечного користування зброєю, відпрацювання навичок стрільби, а також вивчення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронців [1].

Враховуючи потреби і сучасні вимоги, програми підготовки правоохоронців постійно адаптуються і покращуються. Завдяки цьому правоохоронці можуть здійснювати свої обов'язки з максимальною ефективністю та безпекою для себе та громадян [3].

Сучасні вищі навчальні заклади, що готують кадри для сектору безпеки та оборони України, мають значний вплив на вдосконалення методів підготовки

фахівців. Важливою частиною цього процесу є постійне оновлення навчальних програм, враховуючи успішний досвід країн-членів Європейського Союзу та НАТО [5]. Нові підходи до підготовки також мають враховувати поточні загрози та воєнний стан, що ставлять під загрозу національну безпеку та суверенітет. У цьому контексті, важливою метою є адаптація концепцій підготовки таким чином, щоб ефективно використовувати знання, отримані на заняттях з вогневої підготовки, і забезпечити високий рівень підготовки спеціалістів. Створення нових підрозділів для забезпечення безпеки на території України, таких як об'єднана штурмова бригада Національної поліції «Лють», свідчить про стрімкий розвиток сектору оборони та потребу в нових стратегіях та тактиці боротьби.

Бійці цих нових підрозділів повинні мати навички захисту від збройної агресії, проведення штурмових операцій та знешкодження ворожих груп. Підготовка таких кадрів включає не лише оволодіння основами вогневої підготовки, але й тактичною медициною. Загальний підхід до підготовки не може обійтися без уваги до гендерної рівності, що стає все більш актуальним у сучасному суспільстві. Важливо визнавати досягнення як чоловіків, так і жінок, і підтримувати рівні можливості для всіх [2].

Психологічна підготовка кадрів також відіграє ключову роль у забезпеченні успішності операцій. Це охоплює широкий спектр методів, від симуляційних тренувань до медитації та тренувань на підвищення самосвідомості. Використання цих методів сприяє не лише підвищенню ефективності дій у стресових ситуаціях, але й зміцнює психічний стан та самоконтроль бійців [4].

Отже, вогнева підготовка курсантів в умовах воєнного стану є критично важливою складовою процесу формування кваліфікованих та готових до дій кадрів для забезпечення безпеки та оборони країни. З урахуванням сучасних загроз і викликів, зокрема збройної агресії та диверсійно-розвідувальних акцій, необхідно звертати особливу увагу на вдосконалення методів вогневої підготовки. Розвиток нових підрозділів та технологій вимагає не лише оволодіння технічними аспектами вогневої підготовки, але й підвищення психологічної стійкості та ефективності дій у стресових ситуаціях. Отже, забезпечення успішної вогневої підготовки включає в себе вивчення і адаптацію сучасних методів та стратегій, таких як симуляційні тренування, медитація та підвищення самосвідомості.

Незважаючи на всі виклики та складнощі, важливо пам'ятати про необхідність розвитку гендерної рівності та врахування потреб кожного курсанта незалежно від їх статі. Крім того, важливо забезпечити ефективну організацію підготовки, яка враховує особливості вогневої тактики та можливості максимально точного відтворення реальних бойових умов.

Список використаних джерел:

1. Ю.Д. Шелест, В.О. Найда. Актуальні питання вдосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану // Збірник наукових праць Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. Харків, 2022. 281 с.
2. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр. / МВС України, Харків. Наука та безпека. Харків: ХНУВС, 2022. 440 с.
3. Литвиненко О. Сучасна вогнева підготовка Національної поліції. Матеріали конференцій МНЛ 8 грудня 2023 р., м. Суми 2023р. 153-154с.
4. Вогнева підготовка : навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. / кол. авт.; за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. В. Я. Покайчука. Дніпро : ДДУВС, 2021. 264 с.
5. Шовкун В. М. Взаємодія вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки. Академічні візії № 29 2024р. 54-56 с.

Борисевич Дмитро Олександрович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Біліченко Валерій Віталійович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ» В НАВЧАННІ КУРСАНТІВ

Дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка» в навчанні курсантів має визначальне значення, оскільки вона спрямована на формування та вдосконалення ключових навичок та властивостей, які є необхідними для ефективного виконання службових обов'язків правоохоронців у найрізноманітніших ситуаціях.

Тактико-спеціальна підготовка є ключовою складовою навчання працівників правоохоронних органів, спрямованою на вивчення та вдосконалення дій, виконуваних за допомогою спеціальних засобів для розв'язання оперативно-службових та оперативно-бойових завдань. Ця дисципліна забезпечує співробітників комплексним навчанням, включаючи професійну майстерність, витримку, морально-психічну та фізичну підготовку [1].

З урахуванням постійної модернізації системи підготовки правоохоронців, нових методів та засобів навчання, а також розширення законодавчої бази, таке навчання стає систематичним та інтенсивним процесом. Роль тактико-спеціальної підготовки визначається важливою функцією забезпечення безпеки та виконання специфічних завдань кримінально-виконавчої системи [2].

Особливе значення тактико-спеціальної підготовки (далі – ТСП) виявляється в контексті спеціальних дисциплін, спрямованих на навчання особового складу виконанню ефективних заходів у надзвичайних ситуаціях. Це включає ліквідацію наслідків подій, збереження життя та здоров'я громадян, захист їх прав та свобод, а також забезпечення безпеки матеріальних цінностей від знищення чи розкрадання [3].

По-перше, тактико-спеціальна підготовка надає курсантам унікальні інструменти та знання для аналізу та оцінки оперативної обстановки в реальному часі. Це дозволяє їм приймати обґрунтовані та стратегічні рішення в умовах надзвичайних ситуацій, де кожна секунда має важливе значення для успішного вирішення завдань.

По-друге, дисципліна сприяє розвитку професійної майстерності курсантів. Вони засвоюють не лише теоретичні аспекти тактико-спеціальної підготовки, але і отримують практичні навички її застосування в різноманітних умовах. Це включає в себе навички взаємодії в команді, ведення переговорів, та використання спеціальних засобів та обладнання.

У контексті сучасних викликів та збільшеної кількості надзвичайних ситуацій, особливу увагу слід приділити модернізації системи навчання. Зокрема, проблема підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів, які навчаються у неспеціалізованих юридичних вузах, потребує ретельного вирішення та адаптації програм до нових реалій [3].

Тактико-спеціальна підготовка в сфері нормативно-правового регулювання надзвичайних ситуацій базується на Законі «Про Національну поліцію» та інших відповідних нормативно-правових актах [4]. Співробітники, які завершили неспеціалізовані юридичні виші, виявляють недостатню підготовку до вирішення ситуацій надзвичайного характеру. Вони не володіють необхідними навичками для правильної оцінки обстановки та постановки завдань оперативним групам з метою захисту населення [4].

Саме через вивчення тактико-спеціальної підготовки відбувається розвиток особистості співробітника, що включає в себе реалізацію індивідуальних та професійних якостей [2]. Тактико-спеціальна підготовка готує співробітників до справжніх викликів, таких як режим контртерористичної операції, воєнний стан, надзвичайні ситуації та стан [3].

Ця підготовка сприяє формуванню навичок оцінки оперативної обстановки в екстремній ситуації, професійного прийняття рішень та правильної організації особистої та суспільної безпеки. Професійна спрямованість співробітників МВС визначається якостями та рисами характеру, які набуваються в процесі вивчення тактико-спеціальної обстановки [3].

Для ефективного вирішення проблеми недостатньої підготовки майбутніх співробітників, які навчаються у неспеціалізованих юридичних вузах, необхідно внести дисципліну «Тактико-спеціальна підготовка» до навчальної програми за напрямом «Юриспруденція» [1, 2].

На кожному виїзді має створюватися нова обстановка для точного формування уявлень особового складу у спеціальних ситуаціях, що виникають. Таке вивчення дозволяє точно визначити необхідні якості співробітників для ефективності при моделюванні небезпечних сценаріїв [3]. В результаті занять з тактико-спеціальної підготовки курсант набуває комплексу навичок, таких як професійна підготовка, психологічна стійкість та здатність взаємодіяти в колективі під час виконання завдань ТСП.

Отже, ця дисципліна відіграє ключову роль у підготовці майбутніх правоохоронців, водночас враховуючи зростаючі виклики та нові сценарії надзвичайних ситуацій. Вона створює основу для забезпечення безпеки та реагування на події будь-якого рівня складності, формуючи у курсантів високий рівень професійної підготовки та відповідальності перед суспільством.

Список використаних джерел:

1. Албул С.В. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції. 2018. С. 68.
2. Глоба Д.А. Роль і місце тактико-спеціальної підготовки в навчальних закладах, що готують фахівців за спеціальністю «правоохоронна діяльність». редакційна колегія Швець ДВ, кандидат педагогічних наук, доцент (Харківський національний університет внутрішніх справ); Сокурєнко ВВ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Головне управління Національної поліції в Харківській області) 2019. С. 318.
3. Тарасова Р.Р. Тактико-спеціальна підготовка, як основа службово-бойової діяльності поліцейських. Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: V матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 30-31 травня 2022 року.–Львів: Львівський науковий форум, 2022 73 с.: 66.
4. Шлячак А. В. Роль тактико-спеціальної підготовки співробітників органів внутрішніх справ у формуванні їх професійної спрямованості." Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 20-21 січня 2022 року.–Львів: Львівський науковий форум, 2022.76 с.: 74.

Борисевич Дмитро Олександрович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ МВС

Вогнева підготовка курсантів МВС поліції в Україні є ключовим елементом формування високопрофесійних та відповідальних представників правоохоронних органів. Для досягнення максимальної ефективності у цьому аспекті, необхідно впроваджувати цілеспрямовані заходи, спрямовані на підвищення навичок, тактичної готовності та загальної ефективності вогневої підготовки курсантів.

Досвід роботи зарубіжних співробітників правоохоронних структур свідчить про те, що широке використання сучасного мобільного зв'язку, транспортних засобів та системи патрулювання сприяє, з одного боку, швидкому та оперативному реагуванню на правопорушення, а з іншого боку, - різко підвищується частота контактів з правопорушниками і, в зв'язку з цим, значно почастишали випадки нападу на поліцейських [1]. Така тенденція висуває серйозні проблеми перед фахівцями професійної підготовки поліцейських.

Важливою складовою методичної системи професійної підготовки є особистість самих офіцерів, їх професіоналізм та педагогічна майстерність. Педагоги повинні враховувати, що професійні знання, уміння й навички необхідно формувати та розвивати в особового складу під час занять з професійної та гуманітарної підготовки, а також у процесі служби з охорони державного кордону.

Вони повинні пояснювати сутність та зміст професійних якостей військовослужбовця, пропагувати передовий досвід прикордонної служби [3]. Важливо насамперед на високому рівні вирішувати навчальні та оперативно-службові завдання через моделювання умов і обстановки охорони державного кордону та внесенням елементів змагання у прикордонну працю [1].

Відпрацювання бойових прийомів проводиться груповим і потоковим методами або у вигляді навчальних сутичок за завданнями керівника заняття з бойового хортингу. Одним із дієвих засобів фізичного та морально-етичного виховання патріотичної і фізично підготовленої молоді є бойовий хортинг, який сприяє вихованню особистості з високою внутрішньою культурою та гармонійному формуванню фізичного апарату дитини [1].

Один із способів удосконалення тренувань курсантів у вогневій підготовці полягає у використанні сучасних педагогічних методик, які включають в себе використання комп'ютерних технологій та спеціального програмного забезпечення. Ці підходи дозволяють більш ефективно викладати теоретичні основи стрільби та розвивати навички маневрування різними видами зброї. Наприклад, через застосування комп'ютерних ігор можна імітувати різноманітні ситуації, тренуючи

курсантів на швидкі та ефективні реакції на них [2, с. 58].

Паралельно із цим, вдосконалення вогневої підготовки включає проведення регулярних тренувань і практичних занять на стрільбищах. Під час таких занять курсанти отримують практичні навички стрільби з різних видів зброї та вивчають методи визначення та аналізування ситуацій, які можуть виникнути під час військових дій.

Додатково, удосконалення вогневої підготовки передбачає удосконалення тактичних та стратегічних аспектів ведення бойових дій. Курсанти вивчають навички планування та координації дій своєї групи, а також виконання різноманітних військових завдань.

Вогнева підготовка курсантів МВС України є одним з найважливіших етапів їх професійної підготовки. Вона має на меті підвищення рівня їхньої готовності до ведення бойових дій в умовах небезпеки та підвищення їхньої компетентності у вогневій боротьбі.

Забезпечення курсантів сучасними та ефективними видами зброї та боєприпасами, враховуючи сучасні тенденції в збройній техніці, є першочерговим завданням. Завдяки цьому, курсанти отримують можливість вдосконалити свої навички з використанням передового обладнання. Систематична перевірка та оновлення тактичних курсів, враховуючи сучасні загрози та стратегії, дозволить забезпечити курсантів найбільш актуальними та ефективними стратегіями під час виконання завдань. Використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність та симулятори стрільб, дозволить створити реалістичні умови для тренувань, підвищуючи реалізм і ефективність вогневої підготовки [4, с. 6].

Забезпечення курсантів можливістю проведення більше практичних занять сприятиме удосконаленню їхніх навичок і забезпечить глибоке вивчення стрілецької майстерності. Введення регулярних тестів та систематична оцінка прогресу курсантів дозволять ідентифікувати слабкі сторони та забезпечити індивідуальний підхід до кожного слухача. Створення умов для спільних тренувань та виконання завдань в команді сприятиме розвитку навичок співпраці та комунікації, що є ключовими у вогневій підготовці.

Забезпечення психологічної підтримки курсантам допоможе вирішити питання стресостійкості та відповідальності під час виконання службових обов'язків.

Отже, впровадження цих заходів допоможе створити ефективну та сучасну систему вогневої підготовки, яка відповідає найвищим стандартам та забезпечить найвищий рівень професіоналізму серед курсантів МВС поліції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Волошин В. Д. До проблеми реалізації сучасного змісту вогневої підготовки та особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників. *Naukovyi chasopys* 2019. С. 41.
2. Головацький О. О., В. М. Прядко. Особливості вогневої підготовки поліцейських на початковому етапі навчання. *Правничий часопис*. 2019 р. С. 16.
3. Зеленський Є. С. Вогнева підготовка–складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції. Підготовка в умовах реформування системи МВС України: збірник наукових праць. МВС України. Харківський нац. Ун-т внутр. справ 2019 р. С. 122-124.
4. Петренко В.М. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. 2020 р. С. 85.

Степаненко В.В., студент

Національна академія Служби Безпеки України, Україна

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОБЛАСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СКЛАДНІСТЮ І ШВИДКОЮ ЗМІНОЮ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Нестача спеціалістів. Основна проблема кадрової політики в сфері інформаційної безпеки - нестача професійних кадрів. Багатьом компаніям і установам не вистачає кваліфікованих фахівців для ефективного захисту своїх цифрових ресурсів від постійно зростаючих загроз. Дефіцит кваліфікованого персоналу ускладнює реагування на нові технології та методи нападу, збільшуючи ризик порушення безпеки даних та інформаційних систем.

Швидкі зміни в методах і методах атаки. Друга проблема пов'язана з швидкими змінами в технологіях і методах атак в цифровому просторі. Заходи технічного захисту, що вступили в силу в минулому році, можуть закінчитися протягом декількох місяців з появою нових загроз і вразливостей. Кадрова політика повинна заохочувати постійне навчання та оновлення інформації, щоб співробітники могли ефективно виявляти та вирішувати нові проблеми інформаційної безпеки.

Недостатня обізнаність про серйозність проблеми. Третя проблема полягає в тому, що ми недооцінюємо серйозність проблеми інформаційної безпеки. Багато компаній та установ не розуміють серйозності ризиків, пов'язаних із порушеннями безпеки даних та інформаційних систем. Недостатнє фінансування та недостатня увага до заходів безпеки можуть призвести до недооцінки загроз та порушення конфіденційності, цілісності та доступності даних.

Неуважність до культури безпеки-четверта проблема. Відсутність дека вкоріненою культури безпеки серед співробітників. Навіть найкращі технічні заходи не спрацюють, якщо співробітники не зрозуміють важливість дотримання політики та процедур безпеки. Кадрова політика повинна сприяти формуванню культури безпеки, включаючи навчання та усвідомлення відповідальності за захист інформації.

Тому зараз для України необхідні кроки в напрямку інформаційного майбутнього враховують багатомірний характер явища інформаційної безпеки, перспективні тенденції в інформаційній сфері, деталі геополітичної ситуації, економічне становище країни у сфері інформаційної безпеки, оскільки воно засноване на сталому функціонуванні сучасного суспільства. інформаційної інфраструктури, що робить реалізацію національних інтересів України в інформаційній сфері важливим елементом національної безпеки. Це розробка всеосяжної, гнучкої та динамічної національної політики в Китаї, яка відображається в обізнаності громадськості про Китайську Народну Республіку, Китайську Народну Республіку, Китайську Народну Республіку та Китайську Народну Республіку. [5].

Конкуренція з іншими секторами: П'ята проблема - це конкуренція з іншими секторами за кваліфікований персонал. Ринок праці в області інформаційної безпеки

дуже конкурентоспроможний, і компаніям доводиться конкурувати з іншими секторами за компетентних фахівців. Це ускладнює залучення та утримання кваліфікованого персоналу в області інформаційної безпеки [3].

Впровадження механізмів кадрової безпеки полягає у створенні стабільних високопрофесійних кадрів у державних установах, що відповідають сучасним вимогам адміністративної системи та громадянського суспільства [4].

Висновок в цілому необхідний комплексний підхід до вирішення питань кадрової політики в сфері інформаційної безпеки. Необхідно збільшити інвестиції в навчання і розвиток персоналу, створити культуру безпеки в організації і розробити стратегії залучення і утримання компетентних фахівців. Це єдиний спосіб ефективно захистити цифрові активи та запобігти серйозним наслідкам порушень безпеки даних та інформаційних систем.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
3. Збірник конференції МПА 2023 URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2023/pages/23984/maket230647.pdf>.
4. В. Я. Карковська Особливості механізму кадрової бузпеки державної структури URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/34.pdf.
5. Ткачук Т.Ю. Державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки на сучасному етапі URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34230/1/1.pdf>.

Кузьмічов Андрій Вікторович, здобувач вищої освіти 1 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович, старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ З УРАХУВАННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ

Вдосконалення системи навчання курсантів з вогневої підготовки в умовах можливого виникнення воєнного стану вимагає комплексного та науково обґрунтованого підходу. З метою ефективної підготовки поліцейських до операційного середовища, що може бути вкрай динамічним та непередбачуваним, необхідно розглянути кілька ключових аспектів.

Методика навчання повинна базуватися на передових наукових досягненнях у галузі психології та навчання. Використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність та інтерактивні симулятори, дозволить курсантам отримати реалістичний досвід безпекової практики вогневої підготовки.

Необхідно враховувати специфіку воєнного стану та можливість негайної мобілізації. Тому важливо мати систему навчання, яка може швидко адаптуватися до змін у воєнній стратегії та тактиці.

Психологічна підготовка, стратегічне мислення та прийняття рішень у стресових ситуаціях повинні бути невід'ємною частиною програми навчання.

Ефективне оцінювання навчальних досягнень курсантів є ключовим для забезпечення якості підготовки. Використання об'єктивних методів та критеріїв, таких як регулярне тестування та практичні вправи, допоможе визначити рівень готовності курсантів до виконання обов'язків [1, с. 146].

Використання передових технологій, включаючи аналітику даних, може значно підвищити ефективність навчання та дозволить забезпечити постійне вдосконалення системи на основі зібраних даних та аналізу подій в умовах дію в'ійськового стану.

Загальна мета цього підходу полягає в створенні гнучкої, адаптивної та науково обґрунтованої системи навчання, яка забезпечить курсантам необхідні знання та навички для ефективного функціонування в умовах воєнного стану.

Крім того, для успішного вдосконалення системи навчання курсантів з вогневої підготовки в умовах воєнного стану, необхідно активно впроваджувати принципи наукового підходу та досліджень. Важливо створити механізми для постійного збору даних про ефективність навчальних програм, а також аналізу результатів військових операцій та взаємодії з противником.

Наукові дослідження з області психології дій в умовах сьогодення можуть визначити нові методи навчання та підвищити ефективність підготовки. Також важливо враховувати внесок експертів та практиків у формування навчальних

програм та методик, оскільки вони мають безцінний досвід у реальних бойових ситуаціях [2, с. 104].

Проведення наукових конференцій, семінарів та тренінгів з приводу вдосконалення системи навчання може сприяти обміну досвідом та ідеями між фахівцями з різних сфер, що дозволить вдосконалити методи навчання та підвищити його ефективність.

Навчання в умовах воєнного стану також має включати елементи колективної роботи та командного взаємодії, оскільки успіх в працівників структур МВС залежить від здатності підрозділів працювати як одне ціле. Тому, розвиток навичок комунікації, лідерства та координації дій повинен бути важливою складовою навчання.

Загалом, вдосконалення системи навчання курсантів з вогневої підготовки в умовах воєнного стану є складним та багатоаспектним завданням, яке потребує поєднання наукового підходу, передових технологій та практичного досвіду експертів. Впровадження цих принципів допоможе забезпечити підвищення рівня підготовки курсантів та готовності до ефективної дії в умовах сучасних воєнних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. І.О.Линник, Т. О. Скрипник. "Проблемні питання вогневої підготовки особового складу Національної поліції України в умовах воєнного стану". Науковий вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2022. № 1. С. 145-152. (дата звернення 10.05.2024) URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1037>.
2. О.В.Єгорова, В. В. Кравченко. "Шляхи вдосконалення системи вогневої підготовки особового складу Національної поліції України". Вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2021 р.. № 4. С. 102-110. (дата звернення 10.05.2024) URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/138>.

Аксьонов Артем Євгенович, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Удосконалення вогневої підготовки є однією з найважливіших складових вогневої підготовки. З кожним днем ставлення до цього аспекту професійної діяльності стає все більш вагомим, оскільки забезпечення високої рівня навичок володіння вогнепальною зброєю та ефективність в її застосуванні стають критичними. Розвиток новітніх технологій, зміни в природі військових конфліктів та вимоги до військових операцій вимагають постійного удосконалення методів та засобів вогневої підготовки для забезпечення найвищого рівня бойової готовності. У цьому контексті вивчення та вдосконалення вогневої підготовки набуває особливого значення, адже вона безпосередньо впливає на успішність виконання завдань у сучасному бойовому середовищі [3].

Вогнева підготовка у системі МВС викликає особливий інтерес у зв'язку з її важливістю як складової професійної та фізичної підготовки правоохоронців. Враховуючи унікальні вимоги цієї сфери, навчання та підготовка до використання вогнепальної зброї вимагають спеціального підходу та особливої уваги до деталей.

Одним з основних викликів, які впливають на рівень підготовки правоохоронців, є недостатнє укомплектування тирів та обладнанням сучасними технологіями. Це створює обмеження у наближенні умов тренування до реальних ситуацій, що можуть виникнути під час служби.

Поруч з цим, необхідно вдосконалювати психологічну підготовку поліцейських, оскільки ефективність їхніх дій у стресових та екстремальних ситуаціях значно залежить від психологічної стійкості та здатності приймати обґрунтовані рішення [2].

Проблеми, пов'язані з організацією вогневої підготовки та психологічного супроводу, стають актуальними у сучасних умовах. Це вимагає комплексного підходу до навчання та підготовки кадрів в системі МВС, з урахуванням специфіки їхньої професійної діяльності та вимог сучасного часу [5].

Для покращення вогневої підготовки у ближньому вогневому бою, можна розглянути кілька оптимізаційних заходів. Перш за все, важливо створити умови, що максимально наближені до реальних ситуацій, імітуючи дії «противника» під час стрільби. Це може бути досягнуто за допомогою спеціальних мішеней та обладнання, які дозволяють проводити тренування з точністю та реалізмом.

Другим кроком є модернізація військових стрільбищ та навчальних полігонів з урахуванням умов бою в населених пунктах. Це передбачає не лише обладнання полігонів відповідною інфраструктурою, але і використання підйомних пристроїв рухомих цілей для імітації переміщення «противника».

Третім етапом є створення макетів будівель та укриттів для навчання особового складу в реальних умовах. Це дозволить ефективно вправлятися у веденні вогню та виконанні тактичних дій у складних обставинах [1].

Нарешті, важливо широко використовувати засоби імітації умов бойових дій та систематично застосовувати їх у процесі навчання. Це дозволить підвищити реалізм тренувань та підготувати до різних сценаріїв дій в реальному бойовому середовищі [4].

Враховуючи важливість вогневої підготовки та її потенційну небезпеку, необхідно постійно удосконалювати методики навчання та підготовки. Підвищення психологічної готовності особового складу та створення реалістичних умов тренувань є ключовими аспектами в цьому процесі.

Застосування цих оптимізаційних заходів сприятиме підвищенню ефективності вогневої підготовки у ближньому вогневому бою та готовності їх до дій в умовах бойових дій [2].

Отже, удосконалення вогневої підготовки є невід'ємною складовою їхньої професійної підготовки та ключовим аспектом забезпечення їхньої бойової готовності. Враховуючи різноманітні аспекти та виклики, що виникають у сучасних умовах, важливо регулярно вдосконалювати методики та засоби навчання.

Перш за все, модернізація інфраструктури навчальних полігонів та стрільбищ, використання імітаційних засобів і підвищення реалізму тренувань дозволять отримувати практичні навички в умовах, які максимально наближені до реальних бойових ситуацій.

Подальша розробка та впровадження нових методик навчання, які акцентують увагу на психологічній готовності та їх мотивації до професійного розвитку, також є надзвичайно важливими.

Крім того, постійний моніторинг ефективності проведених заходів та адаптація методик до змінюючихся умов дозволить забезпечити постійне підвищення якості вогневої підготовки та готовності до викликів сучасного бойового середовища.

Список використаних джерел:

1. Бодирев Д. А., О. Д. Завістовський. Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство № 3 2023 р. 246-249 с.
2. Владимиров М. В., and В. В. Підгайна. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)].–Вінниця: ХНУВС, 2023 р. 66-69 с.
3. Литвиненко О. Сучасна вогнева підготовка Національної поліції. Матеріали конференцій МНЛ 8 грудня 2023 р., м. Суми 2023 р. 153-154 с.
4. Немеш А. В., О. М. Лопаєва. Сучасні напрями розвитку вогневої підготовки. Упорядники 2021 р. 231 с.
5. Шелест Ю. Д. Вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану. Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 квіт. 2022 р.). Харків, 2022 р. 316-318с.

СЕКЦІЯ 11.

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

Скляр Анастасія Георгіївна, здобувачка вищої освіти
факультету агротехнологій та природокористування
Сумський національний аграрний університет, Україна

СТІЙКЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

1. Важливість стійких практик: Впровадження екологічно чистих методів землеробства, таких як органічне землеробство та агролісомеліорація, для збереження родючості ґрунту та біорізноманіття.

В зазначеному напрямку проводили дослідження Шикула М.К., Антоненць А.С., Писаренко В.Н., Писаренко П.В., Писаренко В.В., Капштик М.В., Кобець М.І., Кисіль В.І., Ляшенко В.П., Танчик С.П., Глушко Т.П., та багато інших науковців.

Стійкі практики в сільському господарстві є ключовими для збереження екологічного балансу, підтримання родючості ґрунтів і забезпечення довготривалої продуктивності аграрних систем. Два важливих аспекти стійких практик включають впровадження екологічно чистих методів землеробства, таких як органічне землеробство та агролісомеліорація.

Органічне землеробство. Збереження родючості ґрунту:

- Відсутність хімічних добрив та пестицидів: Органічне землеробство виключає використання синтетичних добрив і пестицидів, що зменшує ризик виснаження ґрунтів і забруднення водних ресурсів.

- Компостування та сидерати: Використання органічних добрив, таких як компост і сидерати, сприяє поліпшенню структури ґрунту і його родючості, збагачуючи ґрунт необхідними мікроелементами.

Підтримка біорізноманіття:

- Ротація культур: Органічне землеробство включає практики, такі як ротація культур і вирощування різноманітних рослин на одній ділянці, що сприяє збереженню біорізноманіття.

- Біологічний контроль шкідників: Використання природних хижаків та паразитів для контролю шкідників, знижує потребу в хімічних пестицидах і підтримує екосистемний баланс.

Агролісомеліорація. Захист і відновлення ґрунтів:

- Лісосмуги та захисні насадження: Створення лісосмуг і захисних насаджень навколо полів допомагає захистити ґрунти від вітрової та водної ерозії, зберігаючи їх структуру і родючість. Ґрунтозахисна система землеробства базується на застосуванні комплексу протиерозійних заходів (організаційно-господарських, агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних). Але в умовах сучасних форм господарювання і розпаювання земель великих сільськогосподарських підприємств не враховуються ґрунтозахисні аспекти землеробства на схилі землях, недостатньо вивчена ґрунтозахисна та агрономічна ефективність. [3]

- Поліпшення водного балансу: Лісові насадження сприяють збереженню вологи в ґрунті, покращуючи водний баланс та знижуючи ризик посух.

Підтримка екосистемних послуг:

- Біорізноманіття: Лісові насадження створюють середовище проживання для різноманітних видів рослин і тварин, сприяючи збереженню біорізноманіття.

- Зниження вуглецевого сліду: Деревя поглинають вуглекислий газ і зменшують рівень викидів парникових газів, сприяючи боротьбі зі змінами клімату.

Впровадження стійких практик, таких як органічне землеробство та агролісомеліорація, є надзвичайно важливим для збереження родючості ґрунтів та біорізноманіття. Ці методи сприяють не лише підвищенню екологічної стійкості агросистем, але й забезпечують довготривалу продуктивність та сталий розвиток сільського господарства.

2. Зменшення використання хімічних добрив та пестицидів: Пошук альтернативних методів боротьби зі шкідниками та хворобами, таких як біологічний контроль та інтегрована боротьба з шкідниками.

Зменшення використання хімічних добрив та пестицидів є важливим кроком для збереження навколишнього середовища та здоров'я людей. Альтернативні методи боротьби зі шкідниками та хворобами, такі як біологічний контроль та інтегрована боротьба з шкідниками, можуть значно знизити залежність від хімічних засобів.

Практичний досвід вітчизняних та закордонних сільськогосподарських товаровиробників, що перейшли на застосування альтернативних методів аграрного виробництва засвідчує зменшення загального обсягу понесених витрат на одиницю вирощеного врожаю в 2-6 разів. [1, с. 38, 39]

Біологічний контроль. Використання природних ворогів шкідників:

1. Ентомофаги: Впровадження корисних комах-хижаків (наприклад, сонечок, які поїдають попелиць) та паразитів, які контролюють популяції шкідників.

2. Патогени: Використання мікроорганізмів, таких як бактерії, гриби та віруси, які викликають хвороби у шкідників. Наприклад, бактерія *Bacillus thuringiensis* ефективно бореться з гусеницями.

Залучення корисних організмів:

1. Природні середовища: Створення середовищ, які сприяють залученню та підтримці популяцій природних ворогів шкідників. Наприклад, висадка квіткових рослин, що приваблюють комах-хижаків.

Інтегрована боротьба з шкідниками. Моніторинг та ідентифікація:

1. Регулярні обстеження: Систематичний моніторинг полів для виявлення шкідників і хвороб на ранніх стадіях, що дозволяє вчасно реагувати.

2. Ідентифікація шкідників: Визначення видів шкідників та їх популяцій для застосування цілеспрямованих методів боротьби.

Рекомендовані заходи:

1. Агротехнічні прийоми: Використання сівозміни, міжрядних посадок та мульчування для зниження ризику поширення шкідників та хвороб.

2. Стійкі сорти: Вирощування сортів рослин, стійких до певних хвороб і шкідників.

Мінімізація хімічних обробок:

1. Цілеспрямоване використання: Використання хімічних пестицидів лише в

крайніх випадках і тільки після застосування інших методів боротьби.

2. Вибіркові пестициди: Застосування вузько направлених пестицидів, які мінімально впливають на корисних організмів.

Культурні практики:

1. Сівозміна: Зміна послідовності вирощування культур для зменшення накопичення специфічних шкідників та хвороб.

2. Покривні культури: Використання покривних культур для покращення структури ґрунту і зниження ерозії, що також допомагає контролювати шкідників.

Зменшення використання хімічних добрив та пестицидів через впровадження альтернативних методів, таких як біологічний контроль та інтегрована боротьба з шкідниками, сприяє збереженню екологічного балансу та підвищенню стійкості агросистем. Ці підходи дозволяють ефективно боротися зі шкідниками та хворобами, знижуючи при цьому негативний вплив на навколишнє середовище і здоров'я людей.

Список використаних джерел:

1. Органічне землеробство: з досвіду ПП «Агроекологія» Шишацького району Полтавської області. Практичні рекомендації / Антоненко С.С., Антоненко А.С., Писаренко В.М. та ін. - Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 200 с.
2. Примак І. Д., Гудзь В. П., Рошко В. Г. та ін. Раціональні сівозміни в сучасному землеробстві. — Біла Церква, 2003. — 384 с.
3. Шикун М. К. Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві. — К.: Оранта, 1998. — 662 с.

СЕКЦІЯ 12.

ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

Yaroslav Kapaniuk, the applicant of higher education of medical faculty
Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

Scientific supervisor: Nadiya Hopta, Candidate of Biological Sciences,
Associate Professor, Associate Professor of the Department of Biological
and Medical Chemistry named after Academician H. O. Babenko
Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

CHANGES IN THE MINERAL DENSITY OF FEMUR BONES OF WHITE RATS UNDER THE INFLUENCE OF CADMIUM IONS

The urgency of the problem. Anthropogenic pollution of the environment by heavy metal compounds, in particular cadmium (Cd), is increasing every year, as evidenced by monitoring studies of soil, water, and air in different countries [1]. This is especially true in areas with a significant industrial load, which is typical for many regions of Ukraine. Intense military operations, which have been going on for three years in the east and south of our country, in addition to the terrible losses and suffering of Ukrainians, cause irreparable damage to nature and further pollute the environment [2]. On the other hand, according to WHO experts, bone diseases are among the most common pathologies. Environmental factors play an important role among a number of reasons that cause them. In particular, the endemic bone disease “itai-itai” (Japan), which developed in people who consumed rice grown in fields contaminated with cadmium salts, is described. Smokers are also exposed to cadmium, as tobacco smoke contains significant amounts of cadmium compounds along with other equally toxic substances. It is known that once it enters the body, cadmium enters into a competitive relationship with calcium and other osteotropic elements [3]. This heavy metal belongs to the group of highly toxic metals. It has a high ability to accumulate in the body, known as thiol poison, as it blocks sulfhydryl groups of proteins, changing their structure and properties, and thus acts as an inhibitor of enzyme systems [4]. However, the mechanism of the heavy metal cadmium's effect on bone mineral density (BMD) and metabolic processes in bone tissue remains unclear.

The aim of the present study was to determine the effect of cadmium intoxication on BMD, calcium content and activity of bone remodeling enzymes in the blood plasma of experimental animals.

Methods and results of research. The experiment was conducted on white male rats weighing 180-200 g, which were divided into two groups: I - intact (control), received saline, II - animals were injected with CdCl₂ solution at a dose of 1/10 LD₅₀ for 10 days. The material (femurs and blood) was collected on the 14th and 28th day after the end of toxicant administration in compliance with bioethical requirements. After thorough cleaning of the bones from soft tissues, BMD of the femoral head, neck, epiphysis, and diaphysis was measured using a KUNT CERD-701 densitometer. Calcium (Ca), acid (AP)

and alkaline (ALP) phosphatase activity were determined in blood plasma [3]. The results were statistically processed using Student's t-test, and the significance (p) was determined in comparison with intact animals.

Our studies show that on the 14th day after intoxication, bone BMD of experimental animals significantly decreased by about 25-30% in the neck, epiphysis and diaphysis of the femur, and most of all - in the femoral head - by 2.4 times ($p < 0.001$). During this period, the content of total Ca in the plasma increased by 18%, the activity of ALP decreased by 2.3 times, and the AP increased by 4.2 times. On the 28th day after the end of cadmium ion administration, the BMD of the femurs of rats of group II increased slightly compared to the 14th day, but remained lower than the control values of intact animals. In particular, in the femoral head, epiphysis and diaphysis, BMD was 1.5-1.6 times lower, and in the neck, respectively, 1.7 times lower. At the same time, the plasma Ca concentration remained higher by 22 %, the activity of ALP decreased by 2.8 times, and the AP exceeded the intact values by 2.3 times. Given that AP is considered an indicator enzyme reflecting the activity of osteoclasts, and ALP, respectively, of osteoblasts, the following conclusion can be drawn:

The studies indicate that bone tissue of animals affected by cadmium ions shows impaired remodeling processes, which is manifested by a decrease in the mineral density of femurs, changes in the activity of indicator enzymes of bone metabolism and the level of total calcium in blood plasma. The data obtained encourage further research, in particular, on the mineral composition of bones and the search for effective means of correction.

References:

1. https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets/581276_dovkillya_movchazna_zhertva_
2. Andresen E. Cadmium toxicity in plants / E. Andresen, H. Küpper // *Met Ions Life Sci.* – 2013. – Vol. 11. – P. 395-413.
3. Khopta N, Zolotukhina A-M. Influence of the combined action of cadmium chloride and sodium nitrite on indicators of phosphorus-calcium metabolism in the blood of rats. In: Daisy Farrell, Aidan Hayes, Olivia Cunningham, editors. *Interdisciplinary Science Studies. Medical Sciences. Proceedings of the 2nd International Scientific Conference. 2023 May 4-5; Dublin, Ireland. 2023.* p. 296-300.
4. Casalino E. Enzyme activity alteration by cadmium administration to rats: the possibility of iron involvement in lipid peroxidation / Casalino E., Sblano C., Landriscina C. // *Arch. Biochem. Biophys.* — 2007. — Vol. 346, № 2. — P. 171-179.

Матросов Ілля Олександрович, студент групи ХТ-51м
Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

Науковий керівник: Ортинська Галина Євгенівна, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри технологій деревинних композиційних
матеріалів, целюлози та паперу
Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

ВПЛИВ МОДИФІКУВАЛЬНИХ РЕЧОВИН НА ВЛАСТИВОСТІ КЛЕЇВ НА ОСНОВІ СОЄВОГО ПРОТЕЇНУ

На сьогоднішній день клейові композиції, що використовуються у виробництві фанери та фанерної продукції, є на основі синтетичних термореактивних смол: фенолоформальдегідної, карбамідоформальдегідної. Дані смоли отримуються із невідновлюваних нафтохімічних продуктів, а їх вартість із кожним роком зростає, що впливає на собівартість фанерної продукції. Крім того, отримані деревинні композиційні матеріали, які склеюються за допомогою цих смол, виділяють формальдегід. Відомо, що вільний формальдегід є канцерогеном, який негативно впливає на здоров'я людини та навколишнє середовище. Отже, питання охорони навколишнього середовища та виготовлення екологічно чистої продукції є досить актуальними, а це призводить до зростання інтересу у використанні біоклеїв для виробництва деревинно-композиційних матеріалів, зокрема фанери.

Багато природних ресурсів, таких як крохмалі, протеїни, лігнін потенційно добре підходять для виготовлення клею. Дані речовини одержують із відновлювальних ресурсів і на ринку вони є досить дешевими.

У дослідженнях лідерську позицію для виготовлення клеїв для виготовлення фанери займають протеїни на основі сої. Соя є важливою сільськогосподарською культурою, поновлюваною, легкодоступною та недорогою, яка широко культивується у всьому світі. Побічним продуктом виробництва соєвої олії є борошно соєвих бобів, яке характеризується високим вмістом протеїну і являє собою переважно суміш соєвого білка та вуглеводів, які містять велику кількість полярних функціональних груп, що становить хорошу основу для виготовлення клеїв для деревини. Ідеальним варіантом може стати соєве борошно (вміст протеїну 40-54%), як сировина для виготовлення клеїв, завдяки його низької вартості, високому вмісту протеїну. Є також більш концентровані форми соєвих протеїнів, тобто концентрати (60-65%) та ізоляти (90-92%), які також є придатною сировиною для виробництва клею, крім що їх властивості та ціни вищі [1, 2, 3, 4]. Оскільки, найбільшу кількість протеїну містить соєвий ізолят, то це буде забезпечувати утворення клейових композицій із високими адгезійними властивостями.

Однак клеї на основі соєвих протеїнів є неводостійкими, мають високу в'язкість і короткий термін зберігання, все це обмежує їх широке застосування, тому рекомендують їх модифікувати за допомогою фізичного, хімічного та ензимного методів [5]. Проте, дані методи рекомендовані для склеювання масивної деревини та для виробництва стружкових плит, тому питання щодо модифікування соєвих протеїнів у виробництві фанери залишається актуальним.

Метою роботи було дослідити можливість впливу модифікувальних речовин на властивості клейових композицій на основі соєвого протеїну.

Рекомендуємо виготовляти клеї на основі соєвого протеїну для виробництва фанери. Клеї приготують наступним чином: до соєвого протеїну додавали дистильовану воду у співвідношенні 1:10; 1:15. Отримані суспензії модифікували за допомогою цитратної кислоти, натрій цитрату та натрій гідроксиду. Дані речовини мають різні значення рН середовища, що буде впливати на денатурацію соєвого протеїну. Показник кислотності середовища рН є одним зі способів вираження концентрації йонів гідрогену у середовищі. Модифікувальні речовини додавали в межах від 1 до 5 мас.ч.

Для виконання дослідів використовували лущений березовий шпон (розміром $300 \times 300 \times 1,5$ мм, вологістю $8 \pm 2\%$) та виготовляли п'ятишарову фанеру за таких режимних параметрів склеювання: тиск – 1,8 МПа, температура – 150°C , тривалість – 10, витрата клею – 150 г/м². Для оцінювання якості склеювання фанери визначали міцність її на зріз згідно ДСТУ EN 314-2.

Отримано однорідні клейові композиції, які добре наносяться на поверхню лущеного шпону. Суттєво дані речовини впливають на рН середовища клейової композиції, відповідно це буде впливати на створення міцних адгезійних зв'язків.

Цитратна кислота містить три кислотні групи COOH , які по черзі взаємодіють з NaOH . Коли по одній кислотній групі у всіх наявних у системі молекул перетворилося на COONa , тоді починає реагувати друга кислотна група і так далі. Коли рН доводимо до 8, у системі всі молекули лимонної кислоти є перетвореними на сіль – натрій цитрат (або можемо її назвати тринатрій цитрат) $\text{C}_3\text{H}_4(\text{OH})(\text{COONa})_3$. В проміжку між рН 2 та 8 в розчині існує суміш лимонної кислоти та її солі або суміш двої солей. Наприклад, при рН ближчому до 2 буде суміш лимонної кислоти і мононатрій цитрату - $\text{C}_3\text{H}_4(\text{OH})(\text{COOH})_3$ та $\text{C}_3\text{H}_4(\text{OH})(\text{COOH})_2\text{COONa}$.

А при рН ближчому до 8 в розчині буде суміш динатрій цитрату та тринатрій цитрату - $\text{C}_3\text{H}_4(\text{OH})(\text{COOH})(\text{COONa})_2$ та $\text{C}_3\text{H}_4(\text{OH})(\text{COONa})_3$. При подальшому збільшенні рН понад 8, у розчині існує тринатрій цитрат та NaOH . Однак у низці наукових статей прийнято називати, що маємо розчин цитратної кислоти з рН=8, хоча фактично у цьому розчині вже немає цитратної кислоти а присутня лише її сіль. Відповідно до цього в цій роботі розчини з різним рН називаються розчинами лимонної кислоти з певним рН. Хоча при потребі деякі розчини називаємо розчинами натрій цитрату. При цьому важливо відзначити, що у процесі роботи було виявлено, що при додаванні протеїнового ізоляту сої до розчинів лцитратної кислоти та до розчинів NaOH змінюється рН розчинів дещо в бік рН 7. Зокрема, якщо розчини лимонної кислоти у воді мають рН близький до 2-2,5 то при додованні протеїнового ізоляту рН зміщується в інтервал 4-6, залежно від кількості доданого протеїну та концентрації вихідного розчину. Зміна рН розчинів кислот або лугів при додаванні протеїнів є відомим явищем, вона обумовлена наявністю у протеїнах одночасно і кислотних і основних груп, які при змішуванні розчинів можуть реагувати і з кислотами і з лугами, дещо змінюючи рН розчину. Ця властивість протеїнів називається кислотно-основною буферністю. На буферні властивості протеїнів слід зважати при створенні клейових композицій.

Оскільки літературні дані свідчать, що зшивання цитратною кислотою

відбувається як у кислому так і у лужному середовищі, то з цього можемо робити висновок, що зшивати соєвий протеїн може як цитратна кислота так і натрій цитрат (оскільки цитратна кислота у лужному середовищі існує у вигляді цитрату).

Виготовлена фанера із використанням соєвої суспензії є екологічно чистим матеріалом, проте низької водостійкості. Збільшення вмісту модифікувальних речовин у клейовій композиції, зокрема фенолоформальдегідної смоли, призводить до зростання міцності фанери на зріз і коливається в межах від 0,65-1,4 МПа.

Отже, застосування клеїв, на основі соєвої суспензії, яку модифікували гідроксидом натрію дає можливість виготовляти фанеру міцністю фанери на зріз, що відповідає вимогам стандарту.

Список використаних джерел:

1. Zhong Z., Thermal and mechanical properties and water absorption of soy protein / Z. Zhong, X. Sun // Polycaprolactone Blends, Polymer, 2001. – № 42. – P. 6961-6969.
2. Shukla R. The industrial protein from corn / R. Shukla, M. Cheryan // Industrial Crops and Products, 2001. – №13. – P. 171-192.
3. Richard P. W. Bio-based polymers and composites / P. Richard, Xiuzhi Susan Sun – Science & Technology Books, 2005.
4. Kumar R. Adhesives and plastics based on soy protein products / R. Kumar, V. Choudhary, S. Mishra, I. Varma, B. Mattiason // Industrial Crops and Products, 2002. – №16. – P. 155-172.
5. Sun X. Shear strength and water resistance of modified soy protein adhesives / X. Sun, K. Bian // JAOCS, 1999. – vol.76, №8 – P. 977-980.

СЕКЦІЯ 13.

ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Дузь Філіпп Артемович, здобувач вищої освіти
факультету менедженту та маркетингу
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ВПЛИВ РОЗВИТКУ НАУКИ НА РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У сучасному світі динаміка розвитку молочної промисловості значною мірою визначається науковими інноваціями та технологічними проривами. Науковий прогрес дозволяє підприємствам адаптуватися до змінних вимог глобального ринку та розширювати свою присутність за кордоном через вдосконалення продукції і оптимізацію виробничих процесів.

Сучасні біотехнології сприяють покращенню генетичних характеристик молочної худоби, що безпосередньо впливає на якість та кількість молока. Використання ензимних препаратів і пробіотиків у виробництві молочних продуктів забезпечує високу біологічну цінність продуктів та подовжує термін їх придатності, що є важливим для експортних операцій.

Молочна продукція має досить малі терміни зберігання відносно більшості інших продуктів. Географія експорту молочної продукції часто залежить від максимальних термінів придатності. Наприклад цільномолочна продукція на українських підприємствах, такі як білі сири може мати терміни придатності до 6 місяців в охоложеному стані. Як правило цю продукцію не можна заморожувати. Проте розвиток технологій та поява сучасних термізаторів дозволяють збільшити строки придатності певних видів цільномолочної продукції до 8-10 місяців, що значно збільшує можливості експорту української цільномолочної продукції.

Більші строки придатності може мати молочна продукція, яку можна заморожувати, наприклад масло, тверді сири, кисломолочний сир та рослинно молочні суміші. В замороженому стані така продукція має строк придатності 12 місяців. Однак за рахунок розвитку технологій обробки ці терміни також можна збільшити і зробити українську продукцію більш конкурентоспроможною на світових ринках [1].

Впровадження інновацій у методи зберігання та логістики, такі як використання смарт-контейнерів з контролем температури і вологості, дозволяє зменшити втрати продукції під час транспортування і забезпечити свіжість продуктів при довготривалій доставці.

Інтеграція системи управління на основі інтернету речей та штучного інтелекту дозволяє підприємствам автоматизувати процеси, підвищити прозорість

виробництва та забезпечити належний контроль за продуктами. Це сприяє довірі та збільшенню попиту на продукцію на міжнародному рівні.

Наукові дослідження допомагають підприємствам розробляти продукцію, що відповідає високим міжнародним стандартам безпеки і якості. Отримання міжнародних сертифікатів, які підтверджують безпеку та екологічність продукції, забезпечує переваги на зовнішніх ринках [2].

Розвиток науки та технологій є критично важливим для розширення експортної діяльності підприємств молочної промисловості. Інновації не тільки сприяють підвищенню конкурентоздатності продукції, але й відкривають нові ринки, що забезпечує стійке зростання та розвиток галузі.

Список використаних джерел:

1. Загальні технології харчових виробництв: підручник / В. А. Домарецький, П. Л. Шиян, М. М. Калакура, Л. Ф. Романенко; Національний університет харчових технологій. – Київ: Університет Україна, 2010. – 814 с.
2. Промислові технології переробки м'яса, молока та риби: підручник / Ф. В. Перцевий, О. Г. Терешкін, П. В. Гурський та ін.; за ред. Ф. В. Перцевого, О. Г. Терешкіна, П. В. Гурського. – Київ: Інкос, 2014. – 340 с.

СЕКЦІЯ 14.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

Бікшаєва Анастасія Олексіївна, здобувач вищої освіти факультету Інфраструктура та рухомий склад залізниць
Державний університет інфраструктури та технологій, Україна

Науковий керівник: Кульбовський Іван Іванович, канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології транспорту
Державний університет інфраструктури та технологій, Україна

РОЗРОБКА ІНТЕГРАЦІЙНИХ WEB-SERVISІВ

Постановка проблеми. Зростаюча потреба у взаємодії між різними системами та додатками ставить перед розробниками завдання розробки інтеграційних web-сервісів. В сучасному світі компанії часто використовують різноманітні системи та платформи, і інтеграційні web-сервіси допомагають їм забезпечити взаємодію та спільне використання даних. Інтеграційні web-сервіси дозволяють різним системам та додаткам обмінюватися даними та виконувати функції, що сприяє покращенню ефективності та функціональності. Використання web-технологій для створення інтеграційних сервісів сприяє зниженню складності та підвищенню масштабованості систем. Інтеграційні web-сервіси дозволяють масштабувати системи та змінювати їх складність без значних змін в вихідному коді. Важливим є забезпечення безпеки під час розробки інтеграційних web-сервісів у зв'язку з можливими загрозами та ризиками. Web-сервіси можуть забезпечувати механізми автентифікації, авторизації та шифрування для забезпечення безпеки обміну даними між системами [1].

Основні матеріали досліджень. Інтеграційні web-сервіси дозволяють різним програмним системам обмінюватися даними та функціональністю через мережу Інтернет. REST (Representational State Transfer) та SOAP (Simple Object Access Protocol) - два основних протоколи, які використовуються для реалізації web-сервісів. REST зазвичай використовує HTTP і прості URL-адреси для доступу до ресурсів, тоді як SOAP базується на XML (eXtensible Markup Language) та може використовувати різні транспортні протоколи.

Розробка інтеграційних сервісів часто відбувається в контексті архітектури мікросервісів, де функціональність розбивається на невеликі незалежні компоненти, які легко масштабувати та підтримувати. Основні принципи архітектури мікросервісів включають:

1. Розбиття на сервіси. Система розбивається на невеликі автономні сервіси, кожен з яких відповідає за конкретну функціональність.
2. Легка масштабованість. Кожен мікросервіс може масштабуватись окремо від інших, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів.
3. Незалежність розгортання. Кожен сервіс може розгортатись незалежно, що спрощує розробку, тестування та впровадження змін.

4. Комунікація через API. Сервіси взаємодіють між собою за допомогою API, що дозволяють бути незалежними та замінюватись без перерви у роботі системи.

5. Використання контейнерів. Зазвичай мікросервіси розгортаються в контейнерах, що забезпечує їх ізоляцію та стабільність роботи.

6. Автоматизація інфраструктури. Використання інструментів автоматизації дозволяє швидко розгортати та керувати мікросервісами.

Ці принципи сприяють покращенню гнучкості, масштабованості та стійкості системи в цілому. Однак, варто враховувати, що розробка та підтримка мікросервісної архітектури може вимагати більшої складності у порівнянні з традиційними монолітними підходами [3].

При розробці інтеграційних Web-сервісів важливо враховувати наступні підходи:

1. Стандартизація. Використання відомих стандартів і протоколів (наприклад, JSON (JavaScript Object Notation) або XML для обміну даними, HTTPS для безпечної комунікації) сприяє покращенню сумісності та забезпеченню інтероперабельності між різними системами.

2. Тестування. Ретельне тестування інтеграційних сервісів допомагає виявити та виправити помилки та несправності ще до випуску.

3. Моніторинг та логування дозволяє відстежувати роботу сервісів в реальному часі та вчасно виявляти проблеми та збої [2].

Висновки. У цій статті ми дослідили важливість розробки інтеграційних web-сервісів. Вона є дуже актуальною в наш час і відіграє ключову роль у сучасних програмних рішеннях, оскільки вона дозволяє різним програмним системам взаємодіяти та обмінюватися даними через Інтернет. З ростом технологій хмарних обчислень мікросервісної архітектури та розширення Інтернету речей (IoT) потреба у зв'язку між різними системами стає ще більш важливою. Інтеграційні web-сервіси дозволяють компаніям розширювати свої можливості, спрощувати процеси та підвищувати ефективність роботи, тому ця область залишається актуальною і відкриває багато перспектив для розвитку та інновацій. Розробка інтеграційних web-сервісів є дуже важливою і цікавою областю програмування. Це дозволяє створювати зв'язки між різними програмними системами, що робить їх більш гнучкими, ефективними і здатними взаємодіяти одна з одною. Розробники інтеграційних web-сервісів можуть вирішувати складні завдання з обміном даними, забезпечуючи безпеку та ефективність взаємодії між системами. Ця область постійно розвивається, вносячи нові технології та підходи, що робить її захоплюючою для вивчення та використання. Розробка інтеграційних web-сервісів є складним процесом, який вимагає глибоких знань технологій і практичних навичок. Проте за допомогою правильного планування, використання сучасних технологій та уникнення типових помилок, розробники можуть створити ефективні та надійні інтеграційні web-сервіси, які допоможуть покращити функціональність та ефективність інформаційних систем.

Список використаних джерел:

1. S.Allamaraju. "RESTful Web Services Cookbook: Solutions for Improving Scalability and Simplicity".
2. S.Newman "Building Microservices: Designing Fine-Grained Systems".
3. E.Cerami "Web Services Essentials".

СЕКЦІЯ 15.

ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Діброва Назарій Орестович, здобувач вищої освіти магістр спеціальності «Технології захисту навколишнього середовища»
*Інститут сталого розвитку імені В'ячеслава Чорновола,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна*

Науковий керівник: Руда Марія Віталіївна, канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри екологічної безпеки та природоохоронної діяльності
*Інститут сталого розвитку імені В'ячеслава Чорновола,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна*

КОНЦЕПЦІЯ ОЦІНКИ КЛІМАТИЧНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ НА ОСНОВІ ЕКОСИСТЕМ

Зміна клімату збільшує величину, частоту, тривалість і серйозність кліматичних небезпек. Це стало основною рушійною силою втрат від катастроф і невдач у досягненні розвитку [1].

Ризики, пов'язані з кліматом і стихійними лихами, виникають через комплексні та каскадні небезпеки та впливи, що призводять до складних і взаємопов'язаних негативних наслідків для різних екологічних і людських систем. У той час інші чинники ризику, такі як бідність, швидке та незаплановане зростання населення, деградація земель або конфлікти, посилюють вплив і вразливість до небезпек, пов'язаних із кліматом.

Таким чином, оцінка та управління ризиками в контексті зміни клімату вимагають комплексного, системного погляду на ризики та їх основні чинники через складний і системний характер ризиків, пов'язаних із кліматом [2].

Знакові рамки та угоди Організації Об'єднаних Націй 2015 року – Сендайська рамкова програма зі зменшення ризику лих на 2015–2030 роки (далі – Сендайська рамкова програма; Організація Об'єднаних Націй, 2015), Паризька угода та «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року» (Порядок денний на період до 2030 року) – визначили порядок денний для зменшення ризиків, пов'язаних із усіма типами небезпек. Усі три системи визнають зміну клімату важливим рушієм ризику. Узгодженість між програмами досягається на політичному рівні та підтримується такими ініціативами, як Глобальна ініціатива з управління ризиками стихійних лих [3]. Проте інтеграція, швидше за все, залишиться частковою через різні пріоритети окремих програм. Незважаючи на те, що були розроблені інноваційні концепції для кращого зв'язку між адаптацією до зміни клімату (climate change adaptation CCA) і зменшенням ризику стихійних лих (disaster risk reduction DRR), існують спеціальні методи та інструменти, які допомагають реалізувати такі підходи, як комплексне управління ризиками (comprehensive risk management CRM) на місцях на рівні країни та субнаціональних

рівнях, часто в зародковому стані. Тут мають значення два аспекти: з одного боку, керівництво та підходи до спільного вирішення ризиків стихійних лих та кліматичних ризиків, які все ще залишаються складними до розуміння, а з іншого боку, DRR та ССА зазвичай управляються окремими установами та інструментами на національному та субнаціональному рівнях. Це ускладнює впровадження комплексних підходів.

Список використаних джерел:

1. UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction) (2019a). Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction 2019. Geneva. Available at https://gar.undrr.org/sites/default/files/reports/2019-05/full_gar_report.pdf.
2. Renn, O., M. Laubichler, K. Lucas, W. Kröger, J. Schanze, R.W. Scholz and P. Schweizer (2020). Systemic risks from different perspectives. Risk Analysis. Available at <https://doi.org/10.1111/risa.13657>.
3. BMZ (German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development) (2018). Global Initiative on Disaster Risk Management (GIDRM). Available at <https://www.gidrm.net/en>.

СЕКЦІЯ 16.

КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

Охотникова Олександра Сергіївна, здобувачка вищої освіти
факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Олійник Олена Володимирівна, старший викладач
кафедри програмної інженерії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

АВТОРИЗАЦІЯ ЗА ДОПОМОГОЮ JWT ТОКЕНІВ

У сучасному світі веб-розробки питання безпеки та авторизації користувачів набувають все більшого значення. Розробникам необхідно використовувати надійні інструменти для забезпечення безпеки і контролю доступу до даних, одним з яких є веб-токени JSON (JWT). Наразі JWT токени є одним із найпопулярніших засобів авторизації.

Веб-токен JSON (JWT) — це відкритий стандарт (RFC 7519), який визначає компактний і самодостатній спосіб безпечної передачі інформації між сторонами в якості JSON об'єкту. Цю інформацію можна перевірити та довіряти їй, оскільки вона має цифровий підпис. JWT можна підписати за допомогою секрету (з алгоритмом HMAC) або пари відкритих/приватних ключів за допомогою RSA або ECDSA [1]. Тобто у своїй основі JWT – це спосіб перевірки автентичності даних, які записані у JSON форматі, адже цифровий підпис гарантує що вміст даних не було підроблено під час зберігання або передачі [2]. Варто також підкреслити, що JWT забезпечує підтвердження права власності на дані, але не їх шифрування. Це означає, що будь-хто, хто перехопить токен, зможе побачити дані токена декодувавши його [3].

Веб-токени JSON складаються з трьох частин, розділених крапками (.), які є закодованими рядками у base64url: заголовок (header), дані (payload) та підпис (signature) [1]. Це означає, що кожна з цих частин є JSON об'єктом, який потім кодується за допомогою base64url для утворення 3 частин JWT. Перша частина, заголовок, зазвичай складається з типу токена, що в цьому випадку є JWT та використовуваний алгоритм підпису, наприклад HMAC SHA256 або RSA. Наступна частина містить дані або претензії (claims) про сутність, такі як id користувача в системі, а також додаткові дані, наприклад, iss (дата видачі токена), exp (дата його закінчення) та інші. На останок, щоб створити останню частину, потрібно взяти закодовані перші дві частини, секрет (рядок, який розробник повинен зберігати в безпечному місці, як-от .env файл), алгоритм, указаний у заголовку, і підписати це секретом [1].

В основному є 2 способи використання JWT токенів: авторизація та передача даних. Однак, у цьому документі ми зосередимося виключно на принципах авторизації. Отож, найпоширенішим сценарієм використання JWT є авторизація. Після першого входу користувача у додаток кожен наступний запит включатиме

токен, що дозволить користувачеві отримати доступ до послуг і ресурсів, які дозволені цьому токєну.

Розглянемо більш детально принципи авторизації користувачів за допомогою JWT-токєнів. Коли користувач входить до системи, після успішної автєнтифікації сервер генєрує JWT токєни та вїдправляє їх клієнту. Рекомендується, щоб весь зв'язок між клієнтом і сервером використовував протокол HTTPS, щоб запобігти підслухуванню мережі та атакам типу «людина посередині» (man-in-the-middle). У свою чергу, клієнт зберігає токєни у локальному сховищі або файлах cookie. Утім, рекомендується зберігати обидва токєни у HTTP-only cookie. Це означає, що вони будуть доступні лише для серверних запитів і недоступні для JavaScript, що знижує ризик зловживання атаками міжсайтового скриптування (XSS) [4].

Після отримання токєнів, для кожного наступного запиту, який вимагає авторизованого користувача, клієнт надсилає JWT у заголовках запиту або прикріплює HTTP-only cookie за допомогою властивості setCredentials. Сервер перевіряє токєн, перевіряючи підпис і декодує дані, щоб переконатися в автєнтичності та авторизації користувача.

Зокрема, в цій схемі авторизації використовуються два типи токєнів: короткотривалий access токєн та довготривалий refresh токєн. Зберігаючи довготривалий refresh токєн у базі даних, система дозволяє користувачам оновлювати свій access токєн без необхідності повторної авторизації кожного разу, коли він закінчується. Це забезпечує довготривалу сесію користувача та зручність використання системи. Короткотривалість access токєну необхідна з міркувань безпеки, адже якщо токєн буде перехоплений зловмисником, то він зможе здійснити вхід до системи від імені користувача.

У разі компрометації refresh токєну, зловмисник буде мати доступ до системи до закінчення терміну дії токєну. Щоб зменшити цей ризик, можна застосувати функцію ротації токєнів. Ротація токєнів — це процес періодичної видачі нових токєнів на заміну існуючим Є кілька способів здійснення цього, наприклад, видача нової пари токєнів на основі певних подій, таких як зміна пароля користувача [5].

На завершення, впровадження JSON Web Tokens (JWT) в веб-застосунках значно підвищує рівень безпеки та ефективності автєнтифікації і обміну даними. Завдяки своїй простоті, безстанності (stateless) та надійності, JWT стають незамінним інструментом для сучасних веб-розробників. Використання передових практик і глибоке розуміння принципів роботи з JWT дозволяють створювати безпечні, масштабовані та надійні системи, які відповідають вимогам сьогодення і забезпечують захист даних користувачів.

Список використаних джерел:

1. Introduction to JSON Web Tokens. URL: <https://jwt.io/introduction> (дата звернення: 18.05.2024).
2. Copes F. JWT authentication: Best practices and when to use it. URL: <https://blog.logrocket.com/jwt-authentication-best-practices/#:~:text=The%20server%20sends%20the%20JWT,need%20for%20constant%20database%20lookups.> (дата звернення: 18.05.2024).
3. JWT Debugger. URL: <https://jwt.io/#debugger-io> (дата звернення: 18.05.2024).
4. Krishna V. Using JWTs as HttpOnly cookies with React.js. URL: <https://vivekkrishnavk.medium.com/using-jwts-as-http-only-cookies-with-react-js-a301991fdfab> (дата звернення: 18.05.2024).
5. Shaw A. JWT Token Rotation and Reuse Detection. URL: <https://aryanshaw.hashnode.dev/jwt-token-rotation-and-reuse-detection> (дата звернення: 18.05.2024).

Панасенко Ігор Сергійович, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Олійник Олена Володимирівна, старший викладач
кафедри програмної інженерії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ОБ'ЄДНАННЯ ПЛАТФОРМ: МОЖЛИВОСТІ .NET MAUI ДЛЯ РОЗРОБНИКІВ

.NET MAUI (Multi-platform App UI) є сучасним крос-платформеним фреймворком для розробки мобільних і десктопних додатків з єдиною кодовою базою. Це наступний етап у розвитку Xamarin.Forms, який поєднує простоту розробки мобільних додатків з масштабованістю та потужністю .NET. .NET MAUI дозволяє розробникам створювати додатки для iOS, Android, macOS та Windows, використовуючи єдиний кодовий базис та спільний UI-компоненти, написані мовами C# та XAML [1].

З моменту свого випуску у травні 2022 року, .NET MAUI привернула значну увагу розробників, особливо тих, хто вже знайомий з екосистемою .NET. Завдяки потужним інструментам і можливостям, .NET MAUI швидко стає популярним вибором для створення крос-платформених додатків. За даними опитувань, багато розробників, які раніше використовували Xamarin.Forms, активно переходять на .NET MAUI. Відомі компанії, такі як NBC Sports Next та Escola Ágil, вже впровадили .NET MAUI у свої проекти, що демонструє довіру до цієї технології серед великих гравців ринку [2]. Однак, незважаючи на зростаючу популярність, деякі розробники висловлюють незадоволення через існуючі проблеми з продуктивністю та стабільністю фреймворку [3].

Однією з ключових переваг MAUI є його здатність компілювати код у нативний код платформи. Це досягається за допомогою Ahead-of-Time (AOT) компіляції для Android та Just-In-Time (JIT) компіляції для інших платформ, таких як iOS і Windows. Використання AOT компіляції дозволяє перевести код на машинний рівень до виконання, що зменшує час запуску додатку та покращує його продуктивність. Крім того, це забезпечує більш ефективне використання ресурсів пристрою та покращує загальну швидкодію додатків.

Переваги компіляції в нативний код [1]:

- **Покращена продуктивність:** Компіляція в нативний код значно підвищує продуктивність додатків, зменшуючи час запуску та забезпечуючи більш ефективне використання ресурсів пристрою.

- **Зменшення навантаження на процесор:** Нативний код виконується швидше і з меншою кількістю ресурсів, що знижує навантаження на процесор і покращує енергоефективність додатку.

- **Плавніший інтерфейс користувача:** Завдяки зменшенню затримок і оптимізації виконання, користувачі отримують більш плавний та швидкий досвід роботи з додатком.

Окрім цього можна виділити такі переваги використання фреймворку .NET

MAUI:

- Краща крос-платформна розробка: .NET MAUI дозволяє використовувати один код для різних платформ, таких як iOS, Android, macOS та Windows, що значно спрощує процес розробки та підтримки додатків [1].

- Зручна робота з інтерфейсом користувача: Використання звичних інструментів та мов програмування, таких як C# та XAML, дозволяє легко створювати стильні та функціональні інтерфейси користувача [1].

- Використання популярного шаблону проектування MVVM (Model-View-ViewModel), що спрощує розробку, тестування та підтримку додатків, забезпечуючи чистоту коду та зручну структуру проекту [4].

- Розділення обов'язків: MVVM дозволяє розділити додаток на три основні компоненти: модель (Model), вигляд (View) та модель-представлення (ViewModel), що полегшує розробку великих та складних додатків.

- Підтримка двунправленого зв'язку даних: MVVM забезпечує механізм двунправленого зв'язку даних між моделлю та виглядом, що дозволяє автоматично оновлювати інтерфейс користувача при зміні даних в програмі.

- Інтерфейсні тести: Завдяки розділенню логіки додатку та його інтерфейсу, використання MVVM спрощує написання інтерфейсних тестів, що дозволяє швидко та ефективно виявляти та виправляти помилки.

- Підтримка асинхронної роботи: .NET MAUI та архітектура MVVM ідеально підходять для розробки додатків, що використовують асинхронні операції, такі як завантаження даних з мережі чи робота з базою даних [5].

- Широкі можливості розширення: .NET MAUI та MVVM надають широкі можливості для розширення функціональності додатку за допомогою сторонніх бібліотек та інструментів.

Однак незважаючи на досить велику кількість позитивних аспектів, існують також негативні сторони у використанні даної платформи.

- Складність вивчення: Для новачків може знадобитися досить тривалий час, щоб оволодіти .NET MAUI та розуміти концепції MVVM, що може вимагати додаткового часу та зусиль.

- Можливість виникнення проблем з продуктивністю: Недоліки або неоптимальне використання пам'яті можуть призвести до проблем з продуктивністю додатку, особливо на мобільних пристроях з обмеженими ресурсами [5].

- Обмеження крос-платформності: Хоча .NET MAUI спрощує розробку для різних платформ, можуть виникнути ситуації, коли необхідно писати платформо-специфічний код для досягнення певної функціональності.

- Сумісність зі старим кодом: Перехід на .NET MAUI та MVVM може вимагати переписування частин існуючого коду, особливо якщо він базується на застарілих технологіях або підходах [4].

- Можливість зростання розміру додатку: З використанням крос-платформних інструментів та бібліотек може збільшитися розмір додатку, що може вплинути на час завантаження та використання ресурсів пристрою.

У підсумку можемо підкреслити, що .NET MAUI є потужним інструментом для розробки крос-платформних додатків, що дозволяє значно скоротити час та зусилля, необхідні для створення додатків для різних платформ. Завдяки підтримці

MVVM архітектури, розробка стає більш структурованою, а код чистішим та легшим для тестування. Однак, як і будь-яка технологія, .NET MAUI має свої мінуси, такі як складність вивчення для новачків та можливі проблеми з продуктивністю. Попри це, .NET MAUI продовжує набирати популярність і обіцяє стати важливим інструментом у арсеналі розробників крос-платформених додатків у 2024 році та надалі. Оскільки відбувається активний розвиток цього фреймвору, для успішного та ефективного використання .NET MAUI розробникам необхідно вкласти час у його детальне вивчення, а після підтримувати актуальні знання даної технології.

Загалом, .NET MAUI є чудовим вибором для розробників, які вже працюють з екосистемою .NET і хочуть створювати ефективні та красиві крос-платформові додатки.

Список використаних джерел:

1. What is .NET MAUI? - .NET MAUI. Microsoft Learn: Build skills that open doors in your career. URL: <https://learn.microsoft.com/en-us/dotnet/maui/what-is-maui?view=net-maui-8.0> (дата звернення: 17.05.2024).
2. .NET MAUI customers showcase | .NET. Microsoft. URL: <https://dotnet.microsoft.com/en-us/platform/customers/maui> (дата звернення: 17.05.2024).
3. Speed R. Microsoft .NET MAUI mired in developer complaints. The Register: Enterprise Technology News and Analysis. URL: https://www.theregister.com/2023/11/29/microsoft_net_maiu_devs_unhappy/ (дата звернення: 17.05.2024).
4. Luchaninov Y. 2024 Cross-Platform Mobile App Development Frameworks Compared. MobiDev. URL: <https://mobidev.biz/blog/cross-platform-mobile-development-frameworks-comparison> (дата звернення: 17.05.2024).
5. Is .NET MAUI the Right Investment for Your Brand?. Bottle Rocket. URL: <https://www.bottlerocketstudios.com/news-views/is-net-maui-the-right-investment-for-your-brand/> (дата звернення: 17.05.2024).

Чернихівський Михайл Русланович, учень 9-А класу
Спеціалізована школа № 185 ім. В. Вернадського, м. Київ, Україна

Педагогічний керівник: Жук Алла Володимирівна, учитель інформатики
Спеціалізована школа № 185 ім. В. Вернадського, м. Київ, Україна

ПЕРЕВАГИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Наш світ стрімко розвивається і його неможливо уявити без сучасних технологій, комп'ютерів і програм. З кожним роком технології програмування розвиваються дедалі швидше, з'являються нові інструменти та методи розробки програмного забезпечення. Сьогоднішній етап розвитку програмування пов'язаний з появою нових технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн і багато інших, тим самим підвищуючи продуктивність і якість багатьох проєктів.

Об'єктно-орієнтоване програмування (ООП) – один із сучасних підходів до створення програм. На ньому ґрунтуються такі мови програмування як C++, C#, Java, ObjectPascal, Python, тощо.

Об'єктно-орієнтоване програмування – одна з парадигм програмування, яка розглядає програму як набір об'єктів. Тобто, це більш логічне розбиття програми на окремі блоки, які функціонують між собою, але водночас кожен з них має своє призначення і певну незалежність від іншого об'єкта [1].

Головною перевагою ООП є модульність програмного забезпечення – тисячу функцій, можна замінити кількома десятками класів із своїми методами [2].

Об'єктно-орієнтовані мови програмування є потужним інструментом. Використовуючи об'єкти, класи та структури даних, маємо можливість створювати надійні, ефективні та практичні програми.

Найкращими об'єктно-орієнтованими мовами програмування вважаються Python, Java, C# і C++, з ними можна створювати більш чутливі та інтерактивні додатки.

До переваг об'єктно-орієнтованого програмування слід віднести спосіб написання коду, що забезпечує потужний і гнучкий підхід до розробки програм і додатків, роблячи код інтуїтивно зрозумілим і простішим в обслуговуванні.

ООП дає змогу розробникам створювати ефективний і «багаторазовий» код, скорочуючи час і вартість розробки в цілому, а також додавати нові функції до існуючого коду.

Вся парадигма об'єктно-орієнтоване програмування – це концепція об'єктів. Ці об'єкти містять дані, які називаються атрибутами або властивостями.

Отже, успіх ООП полягає в правильному застосуванні його принципів.

Для того, щоб ефективно розробляти програми з використанням ООП, необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- простота коду;
- легкість у підтримці коду;
- розуміння класів їх взаємозв'язок та взаємодію.

Підсумовуючи слід зазначити, що об'єктно-орієнтоване програмування – це

важливий інструмент для розв'язання складних проблем програмування. Розбиваючи проблему на об'єкти та маніпулюючи цими об'єктами для досягнення бажаного результату, програмісти можуть створювати легкі, прості, надійні рішення.

Список використаних джерел:

1. Програмне забезпечення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5462335/>.
2. Розробка програмного забезпечення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://softpro.ua/rozrobka-programnogo-zabezpechennja>.

Сьомко Павло Ярославович, здобувач вищої освіти
кафедри програмного забезпечення
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНАЛІЗУ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

За допомогою аналізу та видобування даних із набору інформації про електромобілі можна спробувати вирішити проблеми для досягнення цілей компаній або знайти певну інформацію:

- Знаходження автомобілів, які можуть бути використанні для міського користування. Порівняння характеристик ціни, запасу ходу, швидкості зарядки;

- Знаходження інформації про ціни на автомобілі в інших країнах, для вигіднішої покупки.

- Аналіз оптимізації запасу ходу, можна дослідити зв'язок між характеристикою запас ходу та ефективність, щоб зрозуміти, наскільки ефективно електромобілі використовують свою енергію для досягнення більшого запасу ходу.

- Дослідження впливу характеристики ефективності на швидкість розгону до 100км/год.

- Дослідження придатності авто під спеціальні завдання (перевезення більших та важчих вантажів, проїзд у складній місцевості), за допомогою порівняння приводу авто, запасу ходу, кількості місць.

- Дослідження місцевості на наявність швидкісних і звичайних зарядних станцій, щоб підібрати автомобіль.

Також в залежності від результатів аналізу даних можна спробувати виділити ще якісь цілі для знаходження корисної інформації.

Основна проблема буде вирішена методом класифікації. Наприклад, поділ електромобілів на групи для міського застосування і спеціальних важчих завдань. Також може бути використана регресія для прогнозування довжини маршрутів відповідно до запасу ходу автомобіля [3, 4].

Інформація в наборі даних:

1. Name: Назва або модель електромобіля.

2. Subtitle: Додаткова інформація про модель, наприклад, конкретний варіант або характеристики.

3. Acceleration: Прискорення електромобіля від 0 до певної швидкості, зазвичай в секундах.

4. TopSpeed: Максимальна швидкість електромобіля, вимірювана в кілометрах на годину (км/год).

5. Range: Дальність ходу електромобіля на одному заряді акумулятора, зазвичай в кілометрах.

6. Efficiency: Ефективність електромобіля, яка вказує, скільки кілометрів можна проїхати на одному кіловат-година енергії.

7. FastChargeSpeed: Швидкість заряджання батареї на швидкій зарядній станції.

- 8. Drive: Тип приводу електромобіля (наприклад, передній, задній, повний).
- 9. NumberofSeats: Кількість місць для пасажирів у салоні електромобіля.
- 10. PriceinGermany: Ціна електромобіля в Німеччині, зазвичай в євро.
- 11. PriceinUK: Ціна електромобіля в Великій Британії, зазвичай в фунтах стерлінгів.

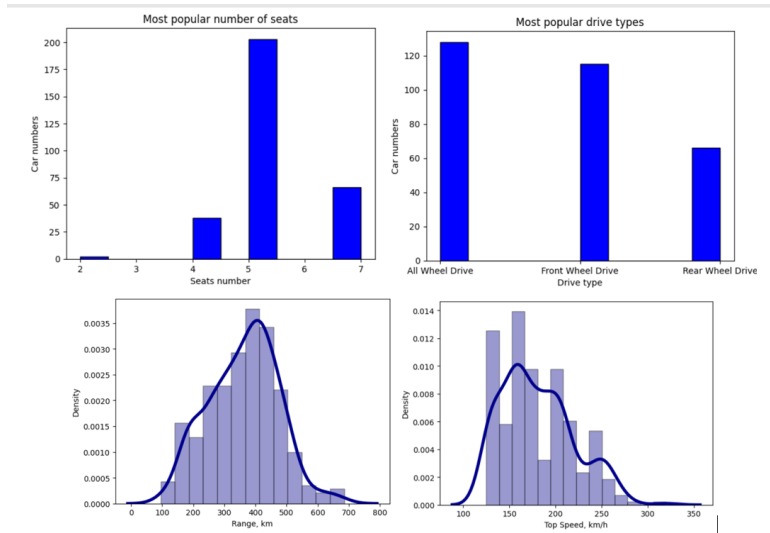

Рис. 1. Графік розподілу даних

Виконано розподіл для кількості сидінь, типу приводу, запасу ходу і максимальної швидкості. З першого розподілу корисного можна було би дізнатися для виробників машин, наприклад, на яку кількість сидінь створювати авто, відповідно до популярності цієї кількості на ринку, ми можемо помітити, що на 3 сидіння і 6 практично немає пропозицій. Із іншими параметрами ситуація для виробників аналогічна. На гістограмах (Рис. 1.) можна побачити тип ймовірного розподілу як негативний біноміальний.

На діаграмі залежності ефективності від запасу ходу можна побачити реальні співвідношення, які вказують, скільки кілометрів можна проїхати на одному кіловат-годину енергії і скільки реально проїжджає автомобіль на повній зарядці. Ця діаграма дозволяє порівняти не переплачувати за ефективність в показниках автомобіля, коли можна знайти інший аналог із меншою ефективністю, проте таким самим запасом ходу [5, 6].

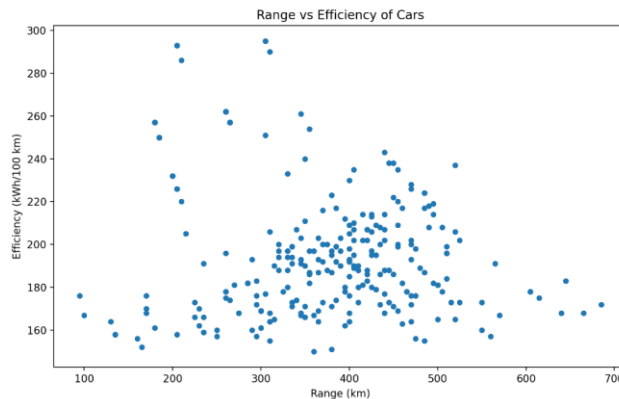

Рис. 2. Графік залежності Efficiency/Range

Коефіцієнт кореляції між прискоренням та максимальною швидкістю становить $-0,862546$. Це вказує на те, що існує досить сильна від'ємна зв'язок між цими двома змінними. Це означає, що чим вище прискорення автомобіля, тим нижча його максимальна швидкість, і навпаки.

Коефіцієнт кореляції між дальністю їзди та максимальною швидкістю становить $-0,757704$. Це вказує на те, що існує теж досить сильний від'ємний зв'язок між цими двома змінними. Це означає, що автомобілі з більшою максимальною швидкістю можуть мати трохи менший запас ходу, і навпаки.

Коефіцієнт кореляції між ефективністю та іншими змінними є досить низьким, що позначається значенням близько 0. Це означає, що ефективність автомобіля майже не корелює з іншими характеристиками.

PriceinGermany та PriceinUK корелюють між собою на 100% (коефіцієнт кореляції = 1), оскільки це одна і та ж характеристика (ціна) в різних валютах.

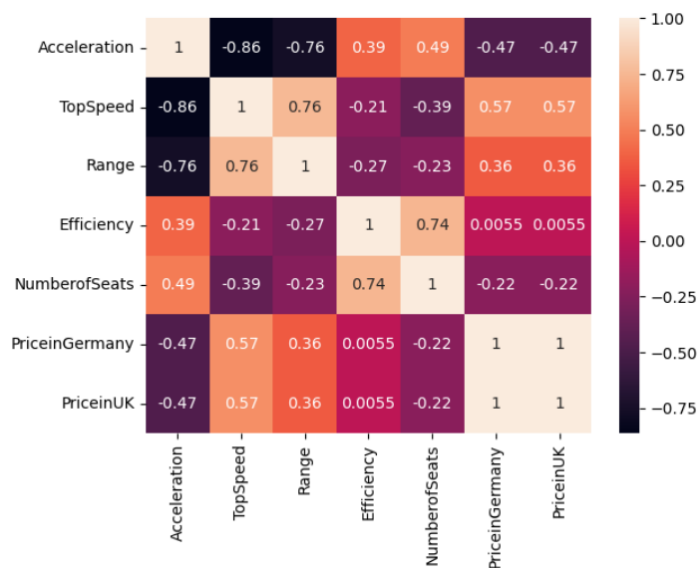

Рис. 3. Heatmap для кореляційної матриці

Список використаних джерел:

1. Белоусова Н.І., Радченко А.І. Можливості використання електромобілів в умовах міста. Застосування методів машинного навчання для оптимізації режимів руху. Вісник СХУ ім. В.Даля. 2017. № 7(237). С. 35-41.
2. Говоров П.П. Аналіз даних щодо попиту на електромобілі із застосуванням алгоритмів машинного навчання. Проблеми машинобудування. 2019. Т.22, №3. С.43-51.
3. Костенко Д.Ю., Солоха Р.В. Моделювання вартості життєвого циклу електромобіля з використанням методів машинного навчання. Автомобільний транспорт. 2020. №46. С.69-77.
4. Кулик В.В., Єріна О.М., Риндюк Д.В. Застосування методів машинного навчання для класифікації електромобілів та прогнозування попиту. Вісник НТУ "ХПІ". 2021. №4(6). С.95-104.
5. Левченко О.Г. Перспективи використання електромобілів в Україні: аналіз на основі машинного навчання. Інтелектуальні системи прийняття рішень та проблеми обчислювального інтелекту. 2018. С.186-194.
6. Хрутьба В.О., Заплатніков В.М., Дмитрієв М.М. Моделювання показників ефективності електромобілів за допомогою методів машинного навчання. Вісник НТУ "ХПІ". 2022. №16(1452). С.25-33.

Ляшенко Марія Андріївна, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Олійник Олена Володимирівна, старший викладач
кафедри програмної інженерії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ПОПУЛЯРНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ REACT, А ТАКОЖ ПЛЮСИ І МІНУСИ ВИКОРИСТАННЯ

React js – це інтерфейсна бібліотека, яка стала популярним середовищем для сучасної веб розробки у спільноті програмування JavaScript. Він використовується для швидкого та ефективного створення інтерактивних користувацьких інтерфейсів і веб додатків із застосуванням значно меншої кількості коду, ніж під час використання звичайного JavaScript [1].

React став надзвичайно популярним серед розробників з кількох важливих причин.

По-перше, його простота у використанні. React має зрозумілий та логічний API, що дозволяє розробникам швидко зрозуміти, як працює бібліотека і почати створювати ефективні інтерфейси.

По-друге, компонентний підхід [2], який лежить в основі React дозволяє розробникам створювати незалежні та багаторазові компоненти. Це не тільки спрощує структуру коду, але й робить його більш модульним та легким для підтримки.

Ще однією важливою причиною є висока продуктивність React. Бібліотека використовує віртуальний DOM (Document Object Model) [2], що значно підвищує ефективність оновлення інтерфейсу. Замість того, щоб оновлювати весь реальний DOM при кожній зміні, React оновлює лише ті його частини, які були змінені. Це забезпечує швидку реакцію інтерфейсу та зменшує навантаження на браузер, що особливо важливо для великих та складних додатків.

В цілому, комбінація простоти використання, компонентного підходу, високої продуктивності, великої спільноти та підтримки від великої компанії зробили React одним з найпопулярніших інструментів для розробки інтерфейсів користувача. Тепер розглянемо переваги та недоліки цієї бібліотеки.

React зарекомендував себе як ключова бібліотека для створення динамічних і адаптивних веб-додатків з наступних причин:

1. Компонентна архітектура. Традиційні додатки на JavaScript часто стикаються з проблемами управління станом при масштабуванні. Проте React пропонує складні, незалежно підтримувані та повторно використовувані компоненти, що дозволяє розробникам оновлювати частини веб-сторінки, не зачіпаючи інші, забезпечуючи слабку зв'язність та функціональність спільної роботи.

2. Перспективний вибір для розробників. Перспективність React – одна з найбільш переконливих переваг, які він пропонує розробникам. Гнучка архітектура React задовольняє поточні потреби веб-розробки, а також легко адаптується до

нових технологій, що будуть визначати найближче майбутнє галузі [4]. Одним із найбільш яскравих прикладів є TensorFlow.js, бібліотека машинного навчання, що використовується для розпізнавання зображень та образів. Аналогічно, React дозволяє інтегрувати чат-ботів на базі машинного навчання та навіть функції рекомендацій. Крім того, WebAssembly може стати корисним помічником, дозволяючи додаткам машинного навчання, написаним на Rust, Python або C++ існувати в рідному додатку.

3. Redux для управління станом [3]. В односторінкових додатках, також відомих як SPA, де декілька компонентів розташовані на одній сторінці, управління станом і міжкомпонентним зв'язком може швидко стати складним завданням – саме в цьому Redux для React і проявляється. Будучи невід'ємною частиною React, він служить «менеджером» для забезпечення узгодженого та точного потоку даних між компонентами, централізуючи управління станом та сприяючи незалежності компонентів, що значно покращує стабільність даних та зручність використання.

Хоча React надає багато переваг розробникам різного рівня кваліфікації, він не позбавлений відповідних недоліків, серед яких:

1. Складні концепції та просунуті шаблони: React представляє кілька просунутих концепцій та шаблонів, які спочатку можуть бути складними для новачків. Розуміння JSX, компонентів, властивостей, управління станом, методів життєвого циклу та перехоплювачів вимагає чіткого розуміння основ JavaScript.

2. Складність інтеграції з іншими технологіями [4]. React часто використовується у поєднанні з іншими інструментами та технологіями, такими як Redux, React Router і різним проміжним програмним забезпеченням, і розуміння того, як інтегрувати ці технології з React, може виявитися складним завданням для новачків.

3. Бар'єр для розробників, що не використовують JavaScript: Сильна залежність React від JavaScript може стати бар'єром для розробників, не знайомих із JavaScript [2]. Хоча JavaScript є універсальною та широко використовуваною мовою, розробникам з іншим досвідом програмування може бути складно адаптуватися до парадигм JavaScript та способів його використання в React.

4. Не повноцінна платформа [4]. React в першу чергу обробляє «представлення» частини MVC, також відомої як архітектура контролера представлення моделі. Для «Моделі» та «Контролера» потрібні додаткові бібліотеки, що в кінцевому підсумку може призвести до менш структурованого та потенційно більш хаотичного коду порівняно з повнофункціональними фреймворками, такими як Angular.

5. Роздування коду. React.js, характеризуючись високими вимогами до бібліотек і залежностей, відомий своїми роздутими додатками. Це роздування часто проявляється у збільшенні часу завантаження, особливо у складних проектах [4]. Структура платформи, значною мірою заснована на віртуальному DOM, вимагає завантаження цілих бібліотек навіть для незначних функцій, що значно збільшує цифровий слід додатку та знижує його ефективність.

В кінцевому підсумку, незважаючи на деякі проблеми, React залишається ключовою бібліотекою в розробці веб-сайтів та мобільних додатків завдяки його гнучкості та надійній екосистемі. Він продовжить служити надійним інструментом для розробників, дозволяючи їм без проблем впроваджувати передові функції у свої

додатки. Однак варто відзначити, що складність React та його залежність від передових концепцій JavaScript можуть потребувати значного часу на навчання, особливо для початківців або тих, хто ще не дуже добре розбирається в JavaScript. Також важливо враховувати, що React в першу чергу стосується аспекту "Вигляд" архітектури MVC, що потребує додаткових інструментів для повної розробки додатків, що може призвести до більш складних та менш структурованих кодових баз.

Незважаючи на ці проблеми, активне та обширне співтовариство React відіграє важливу роль у його розвитку, що робить його надійним вибором для розробників у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Projector Creative & Tech Institute. React: Що таке React? Як почати вивчати Реакт? Основні навички. CASES. URL: <https://cases.media/en/article/who-take-react-js-how-to-start-learn-react-skills> (дата звернення: 18.05.2024).
2. Ibrahim M. S. S. ReactJS – Advantages & Disadvantages. Medium. URL: <https://medium.com/@muhammed.salih/reactjs-advantages-disadvantages-16f479b3aa47> (дата звернення: 18.05.2024).
3. Why Use React Redux? | React Redux. React Redux | React Redux. URL: <https://react-redux.js.org/introduction/why-use-react-redux> (дата звернення: 18.05.2024).
4. Pros and Cons of Using React | Advantages & Disadvantages - DS. Devstringx Technologies. URL: <https://www.devstringx.com/pros-and-cons-of-using-react> (дата звернення: 18.05.2024).

Литвинов Кирило, здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна

Науковий керівник: Садовенко Володимир, канд. фіз.-мат. наук, доцент
кафедри Інженерії програмного забезпечення
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна

РОЗРОБКА ЗАСТОСУНКУ МОВОЮ PYTHON ДЛЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО СТВОРЕННЯ ОНЛАЙН-ТЕСТІВ НА ОСНОВІ ПОВНОТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ

Вступ. У сучасному світі Інформаційні технології відіграють важливу роль в різних областях, в тому числі і в освіті. З розвитком цифрових технологій автоматизація освітнього процесу набуває все більшого значення. Використання цифрових інструментів в освіті дозволяє підвищити ефективність навчання, забезпечити кожному учню індивідуальний підхід і спростити процес оцінки знань. Одним з ключових аспектів цієї автоматизації є створення онлайн-тестів, які дозволяють учням ефективно оцінювати свої знання.

Онлайн-тестування стало невід'ємною частиною освітнього процесу, особливо в контексті дистанційного навчання, яке стало популярним в останні роки. Однак створення якісних тестових завдань залишається трудомістким процесом, що вимагає від викладачів значних зусиль і часу. Автоматизація цього процесу може значно зменшити навантаження на викладачів та підвищити якість навчальних матеріалів.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є розробка застосунку, який автоматично генерує тестові завдання на основі повнотекстових джерел, використовуючи мову програмування Python.

Суть дослідження. Сьогодні існуючі методи автоматизованого створення тестів зазвичай засновані на використанні шаблонів або баз даних з готовими питаннями. Однак ці методи обмежені в гнучкості і не завжди враховують деталі конкретного навчального матеріалу. Використання повнотекстових джерел в якості основи для генерації тестових завдань відкриває нові можливості для створення більш точних і актуальних тестів. Мова програмування Python є потужним інструментом для розробки програмних рішень в різних областях, включаючи освіту [1]. Здатність Python обробляти текстові дані робить його ідеальним вибором для розробки додатків, які автоматизують створення тестових завдань.

Автоматизація створення тестів є активною темою досліджень в області освітніх технологій [2]. Сучасний підхід до автоматизованого створення тестів заснований на різних методах обробки тексту і машинного навчання. Основні підходи можна розділити на кілька категорій:

- система шаблонів - використовують готові шаблони для генерації питань. Ці системи прості у використанні, але мають обмежену гнучкість і не завжди враховують особливості конкретного навчального матеріалу;

- база готових питань - використовують базу даних з великою кількістю готових питань. Основним недоліком такої системи є те, що базу даних необхідно постійно оновлювати, а можливість адаптувати питання до конкретного змісту

обмежена.

- обробка природної мови (NLP) - вона використовує технологію NLP для вилучення важливих понять з тексту і автоматичної генерації питань. Такий підхід є більш гнучким і дозволяє створювати більш точні і релевантні питання.

- машинне навчання: використовують алгоритми машинного навчання для підвищення точності та різноманітності створених тестових завдань. Цей підхід вимагає великої кількості навчальних даних та великих обчислювальних ресурсів.

Для створення тестових завдань на основі повнотекстових джерел був розроблений алгоритм спочатку текст збирається з різних джерел (наукові статті, підручники, новинні статті) і піддається попередній обробці, такий як видалення стоп-слів, токенизацію і т. д. Далі були використані методи NLP, такі як TF-IDF (частота використання терміна - зворотна частота використання документа) і тематичне моделювання, щоб визначити ключові поняття і терміни в тексті. Наступним етапом відбулася генерація питань - різні типи питань генеруються на основі ключових понять, таких як: питання з множинним вибором, відкриті запитання, питання на відповідність. Та останній етап формування тесту.

Програмне забезпечення було реалізовано на Python за допомогою наступної бібліотеки: NLTK (Natural Language Toolkit) - використовується для токенизації, складання Лем та видалення стоп-слів; scikit-learn - використовується для реалізації TF-IDF та інших алгоритмів машинного навчання; Flask - використовується для створення веб-інтерфейсу для програми.

Основними етапами впровадження є створення веб-інтерфейсу, в який користувачі можуть завантажувати текст і налаштовувати параметри створення тесту, використання NLTK для розмітки тексту, видалення стоп-слів та повторної обробки, використання алгоритму NLP та машинного навчання для визначення ключових понять та автоматичного генерування питань, Об'єднання питань в готові тести відповідно до заданих параметрів, таких як кількість питань, рівень складності і тематична спрямованість. Цей застосунок дозволяє зберігати або експортувати згенеровані тести в різних форматах.

Результати тестування та їх обговорення розроблене додаток було протестовано на різних текстових джерелах, включаючи наукові статті, підручники та новинні статті. Тестування показало наступні результати: точність формування питань, різні типи питань, ефективність, гнучкість.

Висновок. У цій роботі було представлено розробку застосунку Python для автоматичного створення онлайн-тестів на основі повнотекстових джерел. Розроблене додаток демонструє високу ефективність і може бути корисним інструментом для викладачів і освітніх установ.

Список використаних джерел:

1. Олександр Мізюк – Путівник мовою програмування Python. Вивчення основ програмування для початківців. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pythonguide.rozh2sch.org.ua/>.
2. Python – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.plug.org.ua/documentation/about-python/>.

СЕКЦІЯ 17.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

Mykyta Antosin, Student

Kharkiv National University of Radioelectronics, Ukraine

Scientific supervisor: Olexander Kuzomin, Professor of the Department of Informatics, Doctor of Technical Sciences, Professor

Kharkiv National University of Radioelectronics, Ukraine

DEVELOPMENT OF AN INTELLIGENT SYSTEM FOR MODELING EYES AFFECTED BY GLAUCOMA

Today, new information technologies significantly change human life and penetrate every sphere of society. The number of available sources of information for specialists in any field, especially in the medical field, is of great importance. This is underscored by the saying, "Knowledge is power." Hence, the importance of advanced diagnostic technologies cannot be disputed.

Glaucoma is one of the leading causes of blindness worldwide. It is characterized by damage to the optic nerve, leading to gradual vision loss. Early detection and continuous monitoring of eye conditions are crucial in preventing the progression of glaucoma. Modern diagnostic methods often involve visual analysis of the fundus, which is a labor-intensive process for ophthalmologists. Intelligent systems, particularly Convolutional Neural Networks (CNNs), hold great potential for automating the analysis of fundus images, which can significantly improve the accuracy and speed of glaucoma diagnosis. CNNs can effectively recognize complex patterns in visual data, making them ideal for application in medical diagnostics [1].

The objective of this work is to investigate technologies and algorithms for developing intelligent models of eyes affected by glaucoma using CNNs. Achieving this objective involves addressing the following tasks:

- Investigate current methods for modeling eye structures and detecting glaucoma.
- Describe a comprehensive system model utilizing CNNs for analyzing fundus images.
- Conduct a detailed analysis of existing technologies for eye modeling and glaucoma detection.
- Evaluate the effectiveness of using CNNs for developing accurate models of eyes affected by glaucoma.
- Assess the practical implementation and provide statistical data on the outcomes of the proposed methods.

After training the CNN on a large dataset of fundus images, I obtained the following graphs illustrating the training and validation accuracy and loss (Pic.1):

Pic. 1. Graphic of training CNN model

Training and Validation Accuracy: The graph shows an increasing trend in training accuracy, reaching approximately 0.87. However, the validation accuracy remains relatively low and fluctuates around 0.40. This suggests that the model might be overfitting, where it performs well on the training data but poorly on validation data.

Training and Validation Loss: The training loss shows a decreasing trend, which is typical as the model learns from the training data. However, the validation loss is significantly higher and fluctuates, indicating overfitting and suggesting that the model does not generalize well to unseen data.

The presented graph indicate several potential issues with the model training process:

Overfitting: The significant gap between training and validation accuracy and the high validation loss suggest that the model is overfitting. This means that while the model is learning the training data well, it is not generalizing to new, unseen data. Overfitting can occur when the model becomes too complex and starts to memorize the training data rather than learning generalizable patterns. This is evident from the increasing training accuracy and decreasing training loss, while the validation accuracy remains low and validation loss is high.

Validation Data Issues: The fluctuations in the validation accuracy and loss could also point to issues with the validation data. This might include insufficient validation samples, which can cause high variance in the validation performance, or differences in the distribution of training and validation datasets. Ensuring that the validation set is representative of the data the model will encounter in practice is crucial for accurate performance assessment.

To improve the model and address the identified issues, several steps can be taken:

– Regularization Techniques: Applying regularization techniques such as dropout, L2 regularization, or data augmentation can help reduce overfitting by preventing the model from becoming too complex and memorizing the training data. These techniques introduce noise during training or penalize large weights, encouraging the model to learn more general patterns.

– Increasing Dataset Size and Quality: Enhancing the dataset by adding more diverse and high-quality samples can help the model generalize better. Ensuring that the dataset includes a wide variety of cases can reduce the risk of overfitting and improve validation performance.

– Hyperparameter Tuning: Adjusting hyperparameters such as learning rate, batch size, and the number of epochs can significantly impact the model's performance. Using techniques like grid search or random search can help identify the optimal set of hyperparameters for the given task.

– Cross-Validation: Implementing cross-validation, where the dataset is split into multiple training and validation sets, can provide a more robust evaluation of the model's performance. This approach helps in understanding how the model performs on different subsets of the data, providing insights into its generalizability.

Early Detection and Monitoring: The early detection and continuous monitoring of glaucoma using CNN-based systems can significantly improve patient outcomes. By identifying the disease at an early stage, appropriate interventions can be implemented to slow its progression and preserve vision [1].

Accessibility and Cost-Effectiveness: Automated CNN systems can make glaucoma screening more accessible and cost-effective, particularly in underserved regions where access to specialized ophthalmic care is limited. These systems can be integrated into portable devices, allowing for widespread screening in various settings [2].

In conclusion, developing an intelligent system for modeling eyes affected by glaucoma using Convolutional Neural Networks (CNNs) represents a significant advancement in ophthalmology. The proposed system enhances the accuracy and efficiency of glaucoma detection and makes advanced diagnostic tools more accessible and affordable. Future research should focus on refining the CNN architectures, integrating additional data types, and validating the system in diverse clinical settings.

References:

1. Aksu, G., Ataer-Cansizoglu, E., & Devrimci-Ozguven, H. (2015). A comprehensive guide to convolutional neural networks. URL: <https://deepai.org/machine-learning-glossary-and-terms/convolutional-neural-network>.
2. Saha, S. (2018). A comprehensive guide to convolutional neural networks—the ELI5 way. *Towards data science*, 15, 15.
3. Prokipets, V., & Kuzomin, O. (2023). USAGE OF DATA SCIENCE METHODOLOGY IN COMPUTER SECURITY. *Матеріали конференцій МНЛ*, (24 листопада 2023 р., м. Житомир), 270-271.
4. Nakamura, T., Kitana, J., Fujiki, J., Takase, M., Iyori, K., Simoike, K., & Iwano, H. (2020). Lytic activity of polyvalent staphylococcal bacteriophage PhiSA012 and its endolysin Lys-PhiSA012 against antibiotic-resistant staphylococcal clinical isolates from canine skin infection sites. *Frontiers in medicine*, 7, 234.
5. Ajitha, S., Akkara, J. D., & Judy, M. V. (2021). Identification of glaucoma from fundus images using deep learning techniques. *Indian journal of ophthalmology*, 69(10), 2702-2709.

Палій В.В., здобувач першого (бакалаврського) рівня ОП «Комп'ютерних наук»
Поліський національний університет, Україна

Науковий керівник: Гіваргізов І.Г., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри комп'ютерних технологій і моделювання систем
Поліський національний університет, Україна

ВПЛИВ ІОТ-ПЛАТФОРМ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА СТІЙКІСТЬ СИСТЕМИ ВЕГЕТАЦІЇ РОСЛИН В ТЕПЛИЦЯХ

Світове населення невпинно зростає, і вже перевищило 8 мільярдів. Це ставить перед людством гострі виклики, пов'язані із забезпеченням продовольчої безпеки. Непередбачувані погодні умови, які часто призводять до втрати значної частини врожаю, роблять проблему ще більш актуальною. У багатьох регіонах світу вирощування врожаю двічі на рік є неможливим. Використання теплиць стає все більш поширеним способом вирішення проблеми продовольчої безпеки. Ці штучні середовища дозволяють фермерам вирощувати широкий спектр сільськогосподарських культур протягом усього року, незалежно від погодних умов. Однак для досягнення максимальної продуктивності та стійкості системи вегетації рослин в теплицях необхідний комплексний підхід, який включає оптимізацію умов середовища, моніторинг стану рослин та своєчасне реагування на проблеми. Саме тут IoT-платформи стають незамінним інструментом. У цьому контексті використання IoT-платформ набуває великого значення. Шляхом використання передових технологій збору даних та аналізу, IoT дозволяє реалізувати автоматизоване керування мікрокліматом у теплицях, що забезпечує оптимальні умови для росту та розвитку рослин. Також, вирощування рослин стає більш продуктивним, стійким та екологічно безпечним [1]. Використання IoT-платформ у теплицях дозволяє реалізувати автоматизоване керування мікрокліматом, що забезпечує оптимальні умови для росту та розвитку рослин. Завдяки датчикам, які постійно збирають дані про температуру, вологість, освітлення та рівень CO₂, можна створювати ідеальні умови для різних видів рослин. Наприклад, система "Smart Farm" використовує ці дані для автоматичного регулювання систем поливу, освітлення та вентиляції. Це дозволяє підтримувати оптимальний мікроклімат, що сприяє підвищенню врожайності та зниженню енергоспоживання. Окрім контролю мікроклімату, IoT-платформи також дозволяють здійснювати моніторинг стану рослин за допомогою дронів та систем обробки зображень. Дрони можуть здійснювати огляд теплиць, а спеціальні алгоритми аналізувати зображення для виявлення ознак стресу у рослин, таких як жовтіння листя або пошкодження шкідниками. Наприклад, платформа "Agrilyst" надає інструменти для моніторингу та аналізу даних, що дозволяє фермерам своєчасно виявляти проблеми та вживати необхідних заходів для їх вирішення [2].

Автоматизовані системи поливу також є важливим компонентом IoT-платформ. Такі системи, як "Netafim", використовують дані про рівень вологості ґрунту та погодні умови для визначення оптимального часу та обсягу поливу. Це не лише знижує витрати води, але й підвищує ефективність її

використання, забезпечуючи рослини необхідною кількістю води у потрібний момент. Завдяки впровадженню IoT-платформ, тепличні господарства можуть суттєво підвищити свою продуктивність. За даними досліджень, використання таких систем може підвищити врожайність до 20-30% за рахунок точного контролю умов вирощування та своєчасного реагування на зміни в середовищі. Крім того, автоматизація процесів дозволяє знизити витрати на ручну працю та енергоресурси, що позитивно впливає на економічну ефективність господарств.

Одним із прикладів успішного впровадження IoT є компанія "Agrilyst", яка пропонує платформу для управління теплицями. Система дозволяє відстежувати всі ключові параметри мікроклімату та автоматично регулювати їх, що дозволяє зменшити втрати врожаю та підвищити ефективність виробництва [3].

Висновки та пропозиції: Отже, IoT-платформи значно впливають на продуктивність та стійкість систем вегетації рослин у теплицях. Використання датчиків, автоматизованих систем поливу та моніторингу стану рослин дозволяє оптимізувати процеси вирощування, підвищуючи врожайність та зменшуючи витрати. Це робить вирощування рослин більш ефективним та стійким, що є особливо важливим в умовах зростаючого населення та змін клімату.

Список використаних джерел:

1. Дослідження теплиці як об'єкта автоматизації та удосконалення системи автоматичного керування мікрокліматом [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/7d3e3fc6-76ed-4c18-8a6c-4d687de1f2e4/content>.
2. Застосування Інтернету речей (IoT) для оптимізації тепличних середовищ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mdpi.com/2624-7402/3/4/60>.
3. Застосування IoT для оптимізації тепличного середовища та управління ресурсами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168169922003106>.

Станішевський Олександр Валентинович, здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліський національний університет, Україна

Науковий керівник: Николок Ольга Миколаївна, доктор економічних наук, професор
Поліський національний університет, Україна

ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСЬКОЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ

У ХХІ ст, що характеризується активними процесами міської індустріалізації, важливо забезпечити ефективне управління земельними ресурсами міста. Однією із технологій збереження, обробки та візуалізації усіх форм інформації є геоінформаційні системи (ГІС). Географічна інформаційна система – це система, яка створює, керує, аналізує та наносить на мапу всі типи геопросторових даних. ГІС накладає дані на мапу, об'єднуючи інформацію про місцезнаходження об'єктів з усіма типами описової інформації цих об'єктів. Геоінформаційні системи міста поступово стають невід'ємною частиною розумного планування транспортних мереж, водопостачання міста, генеральних планів, будівельних і соціальних проєктів, а також є інструментом для систематизації й обробки даних [1]. Геоінформаційні системи впроваджуються у вигляді геопорталів міста [2].

Виникнення геоінформаційних систем припадає на середину ХХ ст. У 1960 р. розроблено першу ГІС “*Canada Geographic Information System*”. Активний розвиток цієї технології відбувався в 1970-1980 рр. Учені Р. Томпінсон [3] та Дж. Естел почали реалізовувати ідеї та методології зі створення цифрових мап та геоінформаційних систем. Прорив у цій області дозволив ГІС стати зручним і ефективним інструментом візуалізації даних у галузях де важливі знання про місцезнаходження та форму об'єктів у просторі, а саме: критична інфраструктура, геодезія, архітектура.

Завдяки доступності та зручності у використанні, геоінформаційні системи відіграють важливу роль у акумулюванні, управлінні та відображенні картографічних ресурсів, які стосуються функціонування та розвитку міської громади. ГІС в управлінні міською громадою використовується для вирішення низки проблем, пов'язаних з критичною інфраструктурою (табл. 1). Геоінформаційні системи міста регулюються законами України [4, 5, 6, 7].

Таблиця 1

Особливості міських ГІС

Типи міських ГІС	Особливості
Проектування міста	Ефективна реалізація проєкту міста вимагає розробки цифрової системи, яка може керувати та візуалізувати геопросторові дані в зручному середовищі
Міське водопостачання	Маніпуляція міським водопостачанням з використанням <i>Big Data</i> . Оптимізація об'єктів водопостачання та експлуатаційної ефективності водопровідної мережі, щоб постійно постачати високоякісну питну воду
Якість повітря	Діагностика та моніторинг якості, а також виявлення факторів впливу на якість повітря для подальшого виправлення проблеми

Продовження табл. 1

Особливості міських ГІС

Типи міських ГІС	Особливості
Благоустрій міста	Модуль ГІС, який відображає порядок комплексного виконання робіт з прибирання та розчищення, озеленення території, забезпечення екологічних заходів з покращення мікроклімату
Метеопрогнози	Відображення на мапі рівня та вірогідності опадів, напрям вітру, індекс якості повітря
Кадастр	Геоінформаційна система упорядкованих даних просторових об'єктів
Охорона здоров'я	Відображення на мапі медичних закладів, спортивних майданчиків, пункти вакцинації

Джерело: [8, 9, 11, 14]

У табл. 2 відображено приклади функціонуючих геоінформаційних систем українських та зарубіжних міст. Зокрема, для оцінювання якості повітря у містах Великобританії використовується рішення від *SUEZ Group*, яке передбачає проведення діагностики джерел забруднення, а також моніторинг повітря у реальному часі. Геопортал міста Львова має велику кількість модулів для відображення геопросторової інформації, а саме: місцерозташування медичних закладів, відділів поліції, точок продажу питної води, спортивних майданчиків [12]. *Rotterdam op de kaart* – карта Роттердаму на якій відображається соціальна, транспортна, телекомунікаційна та комунальна інфраструктура міста [13]. У процесі активної розповсюдження COVID-19 з'явилася ГІС охорони здоров'я міста Тернополя, яка відображає загальну кількість осіб із підтвердженою хворобою, кількість ліжок у всіх лікарнях області, а також аптеки, які працюють цілодобово [14]. Державний водний кадастр України відображає дані про кількість, якість та використання водних ресурсів, а також забезпечує моніторинг стану водних об'єктів [15]. *CleanStat Los Angeles* відображає дані про стан прибирання та утримання громадських місць у місті Лос-Анджелес [16].

Таблиця 2

Функціонуючі ГІС в Україні та закордоном

Назва	Місто, країна	Набір даних що відображається
ГІС охорони здоров'я	Тернопіль, Україна	Лікарні, поліклініки, аптеки, інформація про доступність медичних послуг, демографічні дані пацієнтів та епідеміологічні показники
<i>Rotterdam op de kaart</i>	Роттердам, Нідерланди	Набір даних <i>Traffic and transport</i> : дороги (вело доріжки, трамвайні колії), паркінги, станції зарядки електромобілів; <i>Sports and recreation</i> : парки, спортивні майданчики, місце для кемпінгу; <i>Living and living</i> : офісні будівлі, громадські місця, кладовища; <i>Accommodating and Culture</i> : ринки, культурні центри
Геопортал міста Львова	Львів, Україна	Розташування будівель та споруд, дорожню інфраструктуру, парки та зелені зони, громадський транспорт, інженерні мережі (водопостачання, каналізація, електромережі, культурно-історичні об'єкт)
Державний водний кадастр України	Україна	Кількість та розподіл водних ресурсів: поверхневі води (річки, озера, водосховища), підземні води; Якість водних ресурсів: хімічний склад води, біологічні показники якості води, забруднення води; Гідротехнічні споруди: дані про греблі, канали, водосховища, технічний стан гідротехнічних споруд
Berlin Geoport	Берлін, Німеччина	Дорожня інфраструктура, культурно-історичні споруди, екологічні показники, соціальна інфраструктура (школи, лікарні), парки
CleanStat	Лос-Анджелес, США	Утилізація сміття: розміщення контейнерів для сміття, щільність заповнення, час останнього вивезення; Прибирання вулиць: області де проводились прибирання, час останнього прибирання; Контроль за вивозом сміття: маршрути та графіки вивозу сміття;

Отже, у сучасному інформаційному суспільстві геоінформаційні системи відіграють важливу роль в ефективному управлінні міськими ресурсами. Наразі ГІС стали невід'ємним інструментом всебічного аналізу та оптимізації роботи об'єктів критичної інфраструктури міста. Вони надають широкі можливості щодо розв'язання задач оптимізації розташування соціальних, комунальних, медичних та освітніх інституцій, забезпечуючи їх доступність для містян. Крім того, геоінформаційні системи є невід'ємною частиною планування транспортної мережі, водопостачання, будівельних і соціальних проєктів. Організація ефективного розташування закладів громадського призначення на базі ГІС може скоротити час, необхідний для покращення якості обслуговування та забезпечити населення більш зручним доступом до комунальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Що таке ГІС? URL: <https://www.esri.com/en-us/what-is-gis/overview> (дата звернення: 16.05.2024).
2. Що таке Геопортал. URL: <https://softpro.ua/scho-take-geoportal-i-navischo-vin-peresichnim-gromadjanam> (дата звернення: 16.05.2024).
3. Roger Tomlinson. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Roger_Tomlinson (дата звернення: 15.05.2024).
4. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від 13.04.2020 № 554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
5. Про містобудівний кадастр: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 25.05.2011 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.05.2024).
6. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування...: Закон України від 29.07.2022 № 2486-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
8. Air-Quality in UK. URL: <https://www.suez.com/en/uk/air-quality> (дата звернення 16.05.2024).
9. ГІС благоустрою міста. URL: <https://magneticonemt.com/mlmt-geoinformasiina-systema-blagoustroyu-mista/> (дата звернення: 16.05.2024).
10. Геопортал Житомира. URL: <https://oda.ztmbk.gov.ua/> (дата звернення: 16.05.2024).
11. Кадастр. URL: <https://w.wiki/8AQR> (дата звернення: 16.05.2024).
12. Геоортал міста Львова. URL: <https://map.city-adm.lviv.ua/> (дата звернення: 16.05.2024).
13. Rotterdam op de kaart. URL: <https://kaartlaag.rotterdam.nl/rotterdam-op-de-kaart> (дата звернення: 16.05.2024).
14. ГІС охорони здоров'я міста Тернополя. URL: <https://magneticonegis.maps.arcgis.com/apps/dashboards/ea5eac6bbb6744d5a1bf8f00b31da6b8> (дата звернення: 16.05.2024).
15. Geoportal Berlin. URL: <https://www.berlin.de/sen/sbw/stadtdaten/geoportal/> (дата звернення: 16.05.2024).
16. CleanStat. URL: <https://lahub.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=4b62eb4528944af9ac1535817da965c4> (дата звернення: 16.05.2024).

Кульков М.О., здобувач вищої освіти

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Бутенко Є.В., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ДИСТАНЦІЙНІ ЗАСОБИ ЗОНДУВАННЯ ПРИ ОЦІНЦІ РІВНЯ ЗБИТКІВ В НАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ

Вступ

Дистанційні засоби зондування використовуються для збору інформації про об'єкти або середовище на відстані, без прямого контакту з ними. У контексті воєнних дій зондування може відноситися до дій розвідки або військової розвідки, коли ворожі сили використовують спеціальні засоби для збору інформації про ворожі позиції, рухи, стратегічні об'єкти та інші важливі дані.

Класифікації дистанційних засобів зондування

Дистанційні засоби зондування грають важливу роль у визначенні рівня збитків від воєнних дій. Ось деякі з найпоширеніших методів та технологій, які використовуються для цієї цілі:

1. Супутникові знімки: Супутникові системи знімків надають детальні зображення територій до, під час і після конфлікту. Аналіз цих зображень дозволяє визначити зруйновані об'єкти, пошкоджені інфраструктуру та зміни в географічних умовах.

2. Дрони (БПЛА): Безпілотні літальні апарати (БПЛА) можуть бути використані для надання детальних зображень конкретних областей, де звичайні супутникові системи можуть бути неефективними через обмежену роздільну здатність або погодні умови.

3. Літаки з ультрафіолетовим та інфрачервоним зондуванням: Ці літаки можуть використовуватися для виявлення пошкоджень та оцінки масштабів знищення, навіть у недоступних для супутників місцях або під час погодних умов, які перешкоджають зондуванню з поверхні.

4. Географічні інформаційні системи (ГІС): ГІС можуть використовуватися для аналізу та візуалізації даних щодо пошкоджень, розташування об'єктів і потенційних небезпек. Вони допомагають в оцінці ризиків та прийнятті рішень щодо надання допомоги та відновлення.

5. Радіометри і лазерні сенсори: Ці засоби можуть вимірювати рівні радіації та інші параметри, що можуть вказувати на присутність пожеж, вибухів, хімічних речовин або інших небезпечних умов.

6. Штучний інтелект та машинне навчання: Автоматизовані системи аналізу можуть бути використані для швидкого оброблення великого обсягу даних з різних джерел, щоб швидко визначити рівень збитків та виділити критичні області для надання допомоги.

Перевага при використанні дистанційних засобів зондування при оцінюванні рівня збитків в наслідок воєнних дій

Використання дистанційних засобів зондування при оцінці рівня збитків від

воєнних дій має безліч переваг:

1. Безпека: Дистанційне зондування дозволяє отримувати інформацію з віддалених територій без необхідності висилання на них людей, що знижує ризик для життя та безпеки персоналу.

2. Доступ до важкодоступних областей: Засоби дистанційного зондування можуть долучатися до важкодоступних або небезпечних місць, таких як бойові зони або райони з неприступним тереном, де важко чи небезпечно висилати людей.

3. Зменшення витрат: В порівнянні з традиційними методами оцінки збитків, використання дистанційних засобів зондування може бути економічно вигідним, оскільки воно зменшує витрати на персонал та інфраструктуру.

Загалом, використання дистанційних засобів зондування дозволяє швидко, безпечно та об'єктивно оцінити рівень збитків від воєнних дій і допомогти у прийнятті ефективних рішень для надання допомоги та відновлення.

Недоліки при використанні дистанційних засобів зондування при оцінюванні рівня збитків в наслідок воєнних дій

1. Обмежена точність: дрони можуть мати обмежену роздільну здатність, що ускладнює деталізовану оцінку збитків, особливо у великих масштабах або в умовах погіршеної видимості.

2. Залежність від погодних умов: Погодні умови, такі як хмарність, дощ або туман, можуть ускладнювати зондування та знижувати ефективність супутникових та аеріальних систем.

3. Вартість та доступність: при розробці, запуску та упавлінні може обмежити їх доступність для всіх регіонів або суб'єктів оцінки збитків

Висновок

Дистанційні засоби зондування при оцінці рівня збитків в наслідок воєнних дій вони забезпечують можливість збору об'єктивної інформації з великої відстані, що дозволяє аналізувати стан інфраструктури, рух військових сил, виявлення пошкоджень і оцінку масштабів руйнувань. Таким чином, дистанційні засоби зондування грають ключову роль у визначенні наслідків воєнних дій та управлінні їх наслідками.

Список використаних джерел:

1. Сміт, Дж. (2018). «Методи дистанційного зондування в оцінці збитків від війни». Журнал дистанційного зондування та геоінформаційної науки, 10(2), 87-104.
2. Джонсон, К. і Браун, А. (2020). «Використання БПЛА для швидкої оцінки збитків від війни: приклад із Сирії». Матеріали Міжнародної конференції із застосування дистанційного зондування, 45-56.
3. Джонс, М. (2019). «Аналіз супутникових зображень для оцінки шкоди в зонах конфлікту». Журнал дистанційного зондування, 15 (3), 210-225.
4. Ван, Л. і Чен, С. (2021). «Застосування технології LiDAR для оцінки руйнувань міст, спричинених війною». Geomatics and Urban Sensing, 28(4), 332-345.
5. Мартінес, Р. і Гарсія, П. (2017). «Інтеграція ГІС і дистанційного зондування для оцінки збитків у післявоєнних умовах». Міжнародний журнал геопросторового аналізу, 8(1), 56-71.
6. Андерсон, Т. (2016). «Використання зображень SAR для оцінки шкоди інфраструктурі: уроки недавніх конфліктів». Матеріали Міжнародного симпозіуму із застосування дистанційного зондування, 78-89.
7. Кім, Ю. та Лі, Х. (2018). «Застосування методів глибокого навчання для автоматизованої оцінки пошкоджень за допомогою аерофотознімків». IEEE Transactions on Geoscience and Remote Sensing, 25(2), 134-147.

8. Чжан, К. і Лю, В. (2019). «Оцінка збитків від війни з використанням супутникових зображень високої роздільної здатності: практичне дослідження в Ємені». Журнал прикладного дистанційного зондування, 12(4), 210-225.
9. Браун, П. (2020). «Геопросторовий аналіз шкоди від конфлікту: виклики та можливості». Міжнародний журнал географічної інформації, 18(3), 221-236.
10. Гарсія, М. і Мартінес, А. (2017). «Оцінка шкоди навколишньому середовищу, спричиненої військовими операціями: підхід дистанційного зондування». Екологічний моніторинг та оцінка, 35 (2), 189-202.
11. Бутенко Є.В. Купріянич І.П. «Фотограмметрія та дистанційне зондування: навч. пос. для студ. вищ. навч. Закл.», 2013.
12. Ірина Петрівна Купріянич, Ольга Степанівна Дорош, Євген Володимирович Бутенко «Застосування даних дистанційного зондування Землі при вирішенні проблем управління землями сільськогосподарського призначення»

Зілько Віталій Валерійович, здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Національний університет «Поліський національний університет», Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДТРИМКИ ВИБОРУ КНИГ

Сучасна епоха ставить перед читачами, видавцями та книжковими магазинами унікальний набір викликів через велику кількість інформації та величезну кількість літературних творів. Маючи тисячі книг на вибір, читачам часто важко знайти літературу, яка найбільше відповідає їхнім потребам. Водночас видавництва та книжкові магазини прагнуть ефективно демонструвати свою продукцію, щоб залучити та утримати покупців. У цьому динамічному середовищі підтримка вибору відіграє важливу роль у спрощенні процесу вибору книг. Використовуючи машинне навчання та алгоритми аналізу даних, сучасні системи штучного інтелекту генерують персоналізовані рекомендації. Вивчаючи індивідуальні вподобання, попередній вибір, відгуки та оцінки, ці системи пропонують книги, які відповідають інтересам користувачів. Це підвищує задоволеність користувачів і сприяє розвитку їхніх читацьких звичок. Комплексна система обробки даних збирає дані з різних джерел, таких як книжкові онлайн-магазини, бібліотеки, платформи соціальних мереж і форуми читачів. Ця велика кількість інформації дозволяє системі точно передбачати тенденції та задовольняти інтереси різних сегментів читачів. Аналіз цих даних включає обробку текстової інформації, статистичний аналіз і побудову прогнозних моделей.

Щоб оптимізувати доступність і розширити базу користувачів, система має можливість легко інтегруватися з різними платформами, включаючи електронні бібліотеки, системи керування бібліотеками та платформи для самостійного видання. Ця інтеграція сприяє створенню єдиної екосистеми, де користувачі можуть зручно отримувати доступ до рекомендацій, переглядати колекції книг, переглядати вміст і навіть робити покупки. Це не тільки приносить користь читачам, але й пропонує цінну допомогу видавцям і книгарням. Аналізуючи дані про попит і переваги, ці системи дозволяють покращити планування закупівель і маркетингові стратегії, визначити популярні жанри та авторів, а також ефективніше керувати асортиментом продукції.

Завдяки конкретним персоналізованим рекомендаціям, які надаються, вони позитивно впливають на збільшення читацької аудиторії. Користувачі, які отримують відповідні рекомендації, з більшою ймовірністю знайдуть книги, які відповідають їхнім інтересам, як наслідок, вони, швидше за все, будуть читати їх регулярно та відкривати для себе нових авторів і жанри.

Висновки та пропозиції: Сучасне інформаційне середовище має вирішальне значення для вибору книги. Вони не тільки полегшують процес відбору літератури для читачів, а й впливають на розвиток видавничої галузі, покращують маркетингові стратегії та збільшують читацьку аудиторію. Поєднання сучасних технологій і аналізу великих даних дозволяє створювати нові можливості для всіх учасників літературного ринку, це забезпечує персоналізований ефективний підхід до вибору книг.

Музика Станіслав, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних систем
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Науковий керівник: Смоляр Владимир Павлович, старший викладач
кафедри Інформаційних технологій
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УНІФІКОВАНОЇ СИСТЕМИ З ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

З кожним днем конкуренція на ринку логістики та перевезень зростає. Підприємства постійно шукають способи оптимізації своїх процесів, зменшення витрат та підвищення ефективності [1, с.8-14]. Сучасні інформаційні системи надають засоби для швидкого та точного аналізу даних, який дозволяє бізнесу реагувати на зміни в реальному часі і приймати обґрунтовані стратегічні рішення [2, с.88-96].

Логістичні процеси стають все більш складними через зростання обсягів та глобалізацію ринків. Сучасні інформаційні системи дозволяють автоматизувати та оптимізувати процеси від постачання до доставки. Наприклад, системи управління складом (WMS) дозволяють ефективно використовувати складські ресурси та забезпечувати точність обліку запасів. Але концепція розвитку напрямів оренди транспорту, логістики, перевезень та організації бізнесу в цьому сегменті є досить актуальним та сучасним.

Для забезпечення ефективного функціонування транспортного комплексу який має багатоцільовий характер, потрібно виконання значної кількості обмежень технічних, економічних і соціальних показників, які взаємопов'язані між собою і піддаються впливу численних факторів. Іншою особливістю перевантажувальних процесів - є їх безперервний розвиток, обумовлений як зміною потреб у переробці тих або інших вантажів, так і постійно мінливою обстановкою всередині транспортної компанії і в обслуговуваних регіонах. Це викликає необхідність максимальної формалізації способів прийняття рішень з оперативно-диспетчерського управління перевантажувальними процесами, так і при їх модернізації та реорганізації. Розробка ефективної координуючої системи управління технологічними процесами в транспортних вузлах є одним із резервів зниження витрат на розвиток перевантажувальних потужностей і поліпшення експлуатаційних і техніко-економічних показників їх роботи. Початкова концепція інформаційної системи з надання транспортних послуг зображена в діаграмі варіантів використання, рис. 1.

Розробка такої інформаційної системи дозволить актуалізувати напрям бізнесу в сфері: логістики, прокату транспорту, вантажних перевезень, пасажирських перевезень тощо. Концепція системи дозволить створити основу фундаментальної частини, яка буде поєднувати сферу оренди транспортних засобів та перевезень вантажів.

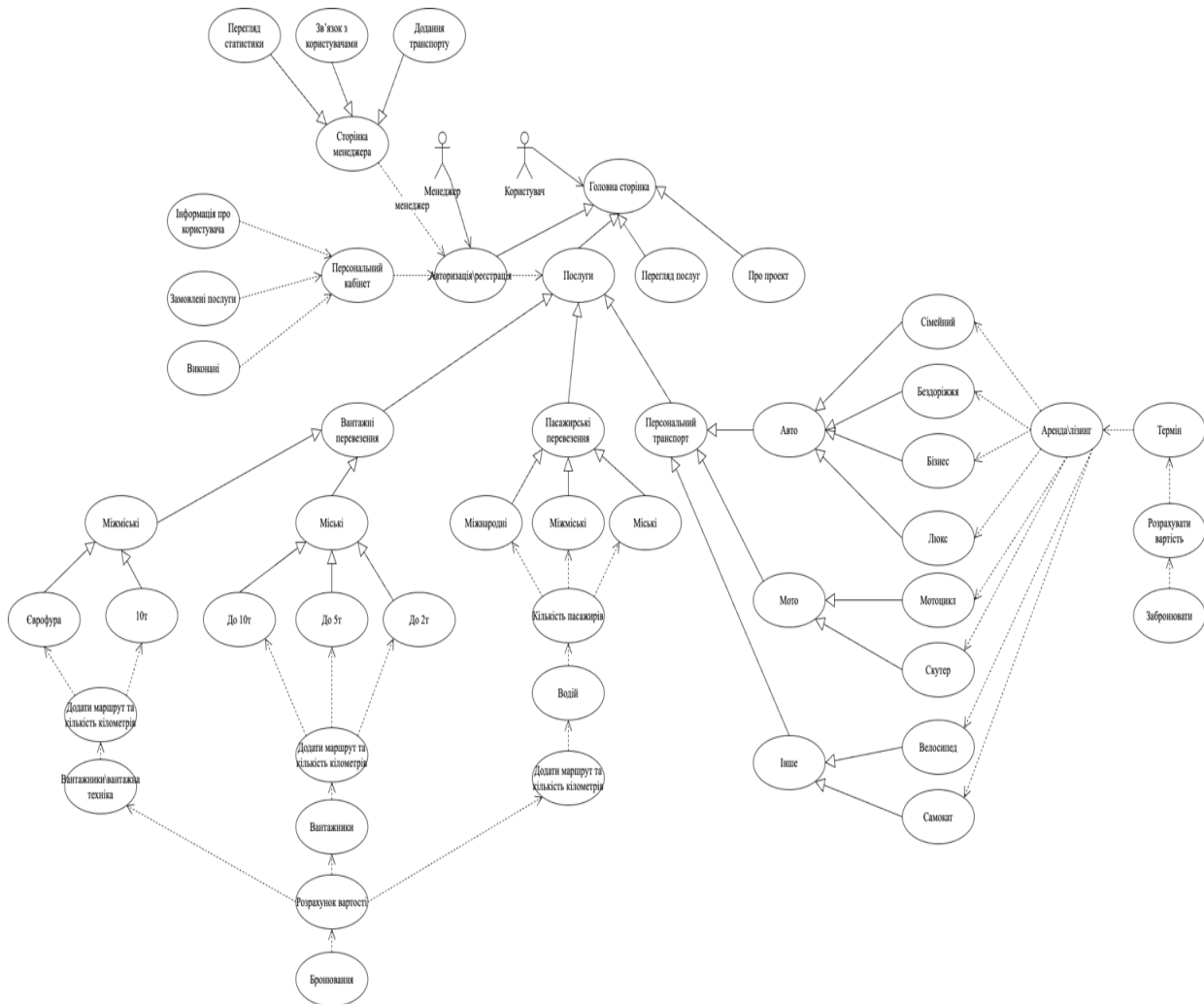

Рис. 1. Діаграма варіантів використання інформаційної системи

Список використаних джерел:

1. Логотова Т.Г., Полторацький М.М. Сучасний стан транспортної інфраструктури України. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2015. Вип. 2 (12). Т. 2. С. 8–14.
2. Мохова Ю.Л. Значення транспортної галузі в системі національної економіки України. Дон ДУУ. Менеджер. 2015. № 1 (69). С. 88–96.

Чудак Ярослав, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних систем
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Науковий керівник: Шибасєва Наталя Олегівна, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри Інформаційних технологій
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ СПРОМОЖНОСТІ ПОКУПЦІВ ДО СФЕРИ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Ресторанна галузь є однією з найдинамічніших та конкурентоздатних галузей господарства. Кожен ресторанный заклад має свої унікальні особливості, відмінності та потреби, але всі вони спрямовані на надання якісного харчування та задоволення клієнтів. У сучасному світі програмне забезпечення стає важливою складовою успішного управління ресторанным бізнесом, сприяючи оптимізації процесів та забезпеченню більш ефективного функціонування закладу [1].

Актуальність розробки програмного забезпечення для ресторанів визначається рядом факторів. По-перше, сучасні технології швидко розвиваються, а клієнти стають все більш вимогливими щодо якості обслуговування [2]. Програмні рішення дозволяють ресторанам впроваджувати нові технології, які полегшують процес замовлення, оплати та обслуговування клієнтів. Крім того, велика кількість даних, які генеруються ресторанами щоденно, створює потребу в ефективному аналізі цих даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Функціональні задачі, які вирішуються при розробці програмного засобу для ресторанної галузі, різноманітні та мають на меті оптимізувати різні аспекти управління закладом. Найбільш актуальною та провідною технологією вирішення проблеми з методів керування закладом харчування є проведення аналізу ефективності роботи ресторану. Це включає в себе моніторинг та аналіз прибутковості різних страв та позицій меню, визначення популярних днів та годин, а також оцінку якості обслуговування та задоволення клієнтів. На основі цього аналізу ресторан може розробити стратегії підвищення прибутковості та задоволення клієнтів, що дозволяє підтримувати конкурентоспроможність та розвиватися на ринку. Архітектурна логіка концепції інформаційної системи зображена на рис. 1.

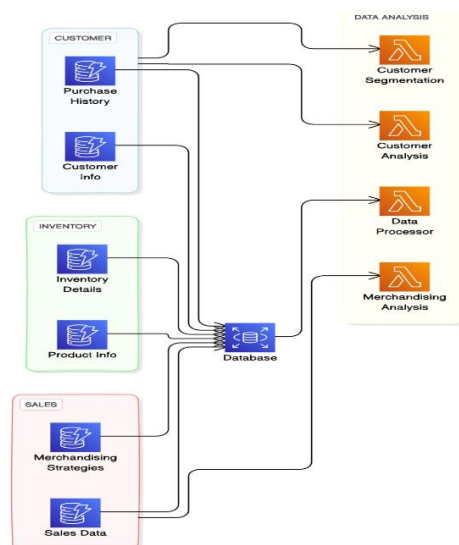

Рис. 1. Схема архітектурної логіки інформаційної системи

У результаті, програмні засоби з аналітики ефективності ресторану можуть значно змінити галузь управління закладами. Вони дозволяють ресторанам ефективніше управляти своїми ресурсами, забезпечувати якісне обслуговування клієнтів та приймати обґрунтовані стратегічні рішення на основі об'єктивних даних та аналізу.

Список використаних джерел:

1. Іванова О.М. Типологія співробітників ресторану: Як сформувати команду, яка працює на результат / О.М. Іванова // Київ: Гастрономічна культура, 2020. – 154 с.
2. Сидорова Н.П. Маркетинг готелів та ресторанів / Н.П. Сидорова // Київ: Готельна експертиза, 2019. – 544с.

Максимов Ян Олегович, здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук
*Національний технічний університет «Харківський національний
університет радіоелектроніки», Україна*

Науковий керівник: Петрова Роксана Вадимівна, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри Системотехніки
*Національний технічний університет «Харківський національний
університет радіоелектроніки», Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА З МОНІТОРИНГУ ТА КООРДИНАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Розвиток інформаційних систем та впровадження їх у повсякденне життя стало невід'ємною частиною розвитку інформаційних технологій. В зв'язку з ситуаціями, які відбуваються в наше сьогодення, створення та впровадження систем для волонтерських організацій є основним принципом для допомоги людям.

Бувають випадки, коли в певних тяжких ситуаціях необхідно організувати та допомогти населенню, яке опинилося в осередку лиха. Потреба в допомозі може бути зумовлена з різних причин, таких як: війна, епідемія серед населення, випадках коли небезпека може бути природнього або техногенного характеру, які загрожують або можуть загрожувати життю людей. Загалом, коли виникають подібні ситуації і вони стають масовими, чітка та скоординована взаємодія між різними суб'єктами, такими як місцеві чи міжнародні організації, приватні компанії, волонтери, є дуже важливою і необхідною. Сучасні технології, які можуть обробляти великі обсяги даних, забезпечують швидку та ефективну взаємодію між суб'єктами та населенням, яке потребує допомоги. Сучасні системи, які займаються моніторингом та координацією гуманітарної допомоги мають велике значення у вирішенні непередбачуваних ситуацій і допомагають швидкому їх подоланню [1].

Сьогодні існує достатня кількість різноманітних організацій і компаній або невеликих груп волонтерів, які пропонують свою допомогу для надання гуманітарної допомоги людям, які постраждали від лиха. Але практично жодна гуманітарна організація чи група людей не в змозі задовольнити всі гуманітарні запити, тому виникає потреба в створенні системи в якій необхідно об'єднати наявні в цих організаціях ресурси реагування на надзвичайні ситуації.

У сучасному світі несподівані гуманітарні виклики та події можуть призвести до несподіваних ситуацій, які вимагають оперативного реагування та оперативного втручання для налагодження ситуації. Організаційна координація та співпраця між різними суб'єктами має вирішальне значення в складних ситуаціях для забезпечення швидкої та ефективної доставки гуманітарної допомоги. Метою такої взаємодії є забезпечення оперативної допомоги постраждалим через технічну інфраструктуру системи, що підтримується наданням ресурсів та координацією дій.

Розроблювальна система передбачає наявність центральної системи, яка буде виконувати головні функції, такі як моніторинг та доставка гуманітарної допомоги постраждалим. Завдяки великим системам обробки даних можна автоматизувати координацію реалізації різних видів гуманітарної допомоги. За допомогою таких систем можна забезпечити наскрізну оперативну видимість, забезпечуючи швидке

реагування та кращу якість надання допомоги населенню. Гуманітарна координація має вирішальне значення для здатності задовільнити населення в їх потребах та ефективно діяти під час стихійних лих чи конфліктів.

Метою доповіді є проектування та аналіз інформаційної системи з моніторингу та координації гуманітарної допомоги, в якій наглядно буде відображено всі бізнес-процеси з доправлення та розподілу гуманітарної допомоги.

В доповіді наводяться аналізи засобів проектування інформаційної системи, аналіз систем автоматизації бізнес-процесів, проектування інформаційної системи з моніторингу та координації гуманітарної допомоги, автоматизація процесів проектування інформаційної системи. Наведені дані показують, що виникає велика потреба в надійній та швидкій інформаційній системі, яка допомагатиме організації та користувачам швидко і прозоро створити заявку на допомогу і отримати її [2]. Організації структура повинна дозволяти вносити в неї корективи у зв'язку зі зміною методів, завдань, цілей, масштабів не комерційної діяльності волонтерської організації, появою нових технологій і ресурсів, доступність всіх рівнів організації.

Організаційна структура полягає в тому, щоб забезпечити досягнення поставлених перед організацією завдань. Проектування структури базується на стратегічних планах волонтерської організації.

Список використаних джерел:

1. V.Filatov, A.Yerokhin, O.Zolotukhin, M. Kudryavtseva. Interbranch collection of scientific papers «Information Extraction and Processing». National Academy of Sciences of Ukraine. 47 (123). – 2019. – PP.80–86. DOI:<https://doi.org/10.15407/vidbir2019.47.080>.
2. V.Filatov, A.Yerokhin, O.Zolotukhin, M. Kudryavtseva. Personalized Adaptation of Learning Environments // Proc. of the 8th International Conference on Advanced Optoelectronics and Lasers (CAOL*2019). 09-11 Sep 2019, Sozopol, Bulgaria. – P. 584 – 587. DOI: 10.1109/CAOL46282.2019.9019525.

Гребенюк Людмила Андріївна, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Кунанець Наталія Едуардівна, професор кафедри інформаційних систем та мереж
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ СТУДІЇ ДИЗАЙНУ

Сучасний графічний дизайн не стоїть на місці. В пошуках ідеалу дизайнери створюють дуже різну та унікальну графіку. Основною функцією графічного дизайну є візуальна мова, яка повинна приваблювати і переконувати [1].

Графічні дизайнери створюють візуальні продукти різної складності, від маленького флуоресцентного екрана до великої глобальної панелі приладів, від короткої реклами до сотень друкованих сторінок. Для передачі інформації використовуються традиційні принтери, сучасні електронні пристрої та інші комп'ютерні технології.

Різні методи графічного дизайну передбачають створення інформаційних повідомлень за допомогою графічних продуктів.

Інформаційна система оптимізації роботи студії дизайну може стати успішним проектом на сучасному ринку.

Масовий перехід бізнесу в онлайн почався у 2019 році і він не зупиняється до сьогодні. Рекламні банери, веб-сторінки, пакування, логотипи, оформлення соц мереж – це те, без чого не може існувати бізнес.

Може здатися, що дизайнерів-фрілансерів і студій дизайну вже достатньо, але це не так, адже користувачі та динамічність сучасного світу вимагають все нових і нових рішень [2].

Кожен, хто хоче створити власний бізнес, намагається знайти ключ до успіху, великої кількості клієнтів, розвитку та затребуваності на ринку.

Одним з найважливіших ключів є якісна і приваблива графічна оболонка продукту. Для створення цієї оболонки бізнесмену потрібен професійний дизайн.

Студія дизайну збирає досвід, знання, аналізує стан бізнес індустрії і вкладає всі найкращі ідеї в розробку дизайн продукту. Але замовник не дізнається про все, що може запропонувати студія, поки не почне співпрацювати з нею та її працівниками.

Враховуючи те, що в сучасних умовах сприйняття користувачами контенту дуже важко привернути увагу, потрібно створити систему, яка зможе виділитися серед десятків аналогів, зацікавити та заслужити довіру бізнесмена. Тому створення інформаційної системи оптимізації роботи студії дизайну є актуальною задачею.

Серед ключових аспектів, які підкреслюють важливість оптимізації варто виділити: зменшення затрат часу і ресурсів на виконання завдань, зменшення шансів виникнення неполадок і підвищення задоволення клієнтів, забезпечення високого рівня комунікації та співпраці в команді, швидке виконання завдань і вчасна доставка проектів, систематична комунікація і звітність, що сприяють

розумінню клієнтом етапів роботи.

Оптимізація робочих процесів у студії дизайну — це не просто ефективне управління часом і ресурсами, але й ключ до досягнення високої якості та конкурентоспроможності на ринку дизайну [3].

Предметом дослідження є методи та засоби розробки інформаційної системи оптимізації роботи студії дизайну.

Інформаційна система оптимізації роботи студії дизайну дасть користувачам змогу ознайомитися з студією дизайну, послугами, які вона надає, методами розробки, прикладами робіт в портфоліо та прискорить процес замовлення розробки дизайн продуктів.

Список використаних джерел:

1. Тренди у графічному дизайні 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.depositphotos.com/ua/trendy-u-grafichnomu-dyzajni-2022-infografika.html> (дата звернення: 15.12.2023).
2. Дослідження ринку дизайну Львова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Lviv_Design_Market_Study_PPV_2019_UA.pdf (дата звернення: 15.12.2023).
3. Оптимізація роботи веб-студії. Затосування теорії обмежень у виробництві сайтів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://habr.com/ru/amp/post/145777/> (дата звернення: 15.12.2023).

Демченко Ігор Олександрович, здобувач вищої освіти інституту атомної та теплової енергетики (ІАТЕ)
Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Україна

Науковий керівник: Сидоренко Юлія Всеволодівна, канд. техн. наук, доцент
Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Україна

МОДУЛЬ ВЕДЕННЯ ДАНИХ ТА ПОШУКУ КОМПАНІЙ-ПАРТНЕРІВ НА ПЛАТФОРМІ ODOO

У сучасному світі ринкових відносин, де підприємці борються за те щоб збільшити кількість продажів, наданих послуг, а клієнт має можливість вибирати, у кого саме купувати, замовляти послуги, підприємцям доводиться часто вирішувати питання: «Кому можна продати цей продукт?», «Як знайти клієнта?». Вирішення даних питань займає ключову роль у подальшому існуванні, розвитку продукту/послуги, адже для цього завжди потрібні кошти, тобто прибуток, який підприємець отримує за рахунок реалізацію цих продуктів/послуг. Прибуток необхідний для покриття витрат та ресурсів майбутнього розвитку. Це базова умова існування бізнесу, яка забезпечує його виживання, зростання та інновації[1].

Маркетинг – стратегія яка використовується саме для розв’язання задачі пошуку нових клієнтів. З одним із продуктів даної сфери ми зіштовхуємося кожного дня – це звичайна реклама, яку ми бачимо в автобусах, метро, на стінах будівель, на білбордах, слухаючи радіо, дивлячись телевізор чи YouTube. Ми звикли до неї, вона є частиною нашого життя. Не можна однозначно сказати чи ефективний даний метод залучення клієнтів. У певних випадках – так, в інших – ні, існує багато факторів, які впливають на це: місце розміщення, правильність побудови та ступінь впливу на цільову аудиторію. На цю тему написано дуже багато робіт, статей і всі вони сходяться до того, що потрібно перш за все правильно обрати саме цільову аудиторію, тобто дати відповідь на запитання: «Хто є мій клієнт?». Далі потрібно правильно показати свій продукт/послугу і останнє – найголовніше продати це клієнту, довести до етапу, коли клієнт заплатить кошти[2].

Платформа ODOO – це інтегрована ERP(Enterprise Resource Planning) система, що пропонує широкий спектр бізнес-додатків, які охоплюють різні бізнес-потреби, включаючи CRM (управління відносинами з клієнтами), електронну комерцію, бухгалтерський облік, інвентаризацію, планування ресурсів підприємства, управління проектами та інші[сайт ODOO]. ODOO побудована як набір модулів, кожен з яких відповідає за певний аспект бізнес-операцій. Модульна архітектура забезпечує високу ступінь гнучкості, оскільки користувачі можуть додавати або видаляти модулі в залежності від змін у своїх бізнес-процесах або зростання компанії. Окрім тих модулів, що існують в ODOO також можна додавати власні модулі або внести зміни в уже наявні, оскільки ODOO це платформа з відкритим вихідним кодом і будь-хто може використовувати його для власних цілей[4]. Такий підхід дав поштовх до утворення великої спільноти ODOO розробників і зокрема

приніс компанії світове визнання.

Розробка ODOO модуля зводиться до побудови нових моделей даних, організацію зв'язків між моделями та побудови відображення. Для більш «розумніших» модулів також може бути додано певні кнопки, інтерактивні поля, що будуть змінювати своє значення у залежності від даних, інших полів. Розробник може запрограмувати і серверні дії, що дозволять взаємодіяти з іншими моделями, які існують на платформі ODOO. Для випадків, коли нам не потрібно зберігати дані постійно, а лише використати для певної задачі можливе використання тимчасових моделей, що через певний час автоматично видаляють усі записи, що існують на момент видалення[5].

При встановленні ODOO користувач отримує базові модулі для ведення власного бізнесу, що були описані вище, але також існують модулі для проведення маркетингових(рекламних) кампаній, Email Marketing, SMS Marketing для залучення нових клієнтів. Усе що потрібно зробити це сформувати список потенційних клієнтів, створити шаблон реклами, надіслати і очікувати реакцію на цю кампанію. Звучить просто і це дійсно так, якщо ви маєте цей список контактних даних потенційних клієнтів. Інша справа коли, цього списку немає, тоді на допомогу прийде модуль зберігання, кластеризації даних та пошуку компаній-партнерів.

Модуль зберігання, кластеризації даних та пошуку компаній-партнерів – це фактично велика база даних про юридичні особи, підприємців, що окрім контактних даних також містить інформацію, де потенційний клієнт знаходиться, чим він займається, певну фінансову інформацію. В архітектурі даного модуля передбачено інтеграцію з іншими основними модулями ODOO, а саме:

- `res.partner` – модель контактів, що є своєрідною записною книжкою для зберігання контактних даних певної особи або компанії;
- `crm.lead` – модель, яка відображає перший етап комунікації з клієнтом, тобто коли було зроблена пропозиція клієнту, у подальшому, якщо клієнт виявився вдалим даний лід можна перетворити у нагоду, тобто тут відображається процес ведення клієнта з метою укладення певної угоди, що має принести прибуток;
- `mailing.list` та `mailing.contact` – перша модель є батьківською для другої, вони обидві використовуються у контексті розсилок, це той самий список контактів, необхідний для проведення маркетингових кампаній про, який згадувалося раніше.

Інтеграція зі згаданими моделями полегшує процес перенесення важливих контактних даних у відповідні моделі, виключаючи помилки, які виникають через людський фактор. Користувач може здійснити перенесення даних вибравши з меню серверних дій відповідну операцію. Після чого йому відкривається форма уточнення, як саме виконувати перенесення даних. Дана форма автоматично заповнюється даними відповідної компанії, користувач бачить, що саме буде перенесено у відповідну модель та може за потреби змінити певне поле.

Припустимо, що маємо 3 мільйони записів про юридичних та фізичних осіб, що знаходяться в різних куточках країни, займаються різними видами діяльності. Як серед них обрати саме тих, хто може стати клієнтом? Відповідь очевидна – провести кластеризацію, за певними критеріями розподілити їх, відкинути тих, що точно не можуть бути клієнтами через географічне положення, вид діяльності чи інші особливості. У модулі зберігання, кластеризації даних та пошуку компаній-партнерів це реалізовується за допомогою групування та фільтрації, за вибраними

полями. Користувач також може застосувати власну стратегію пошуку, що надає платформа, для цього потрібно обрати, що саме потрібно зробити, відфільтрувати чи згрупувати, далі якщо це фільтрація, то обрати поле та вказати умову, якій мають відповідати записи, якщо ж групування – обрати відповідне поле.

Висновки. Підсумовуючи, розроблений модуль зберігання, кластеризації даних та пошуку компаній-партнерів дасть можливість користувачам використовувати підготовлену базу даних для пошуку нових клієнтів та інтегрувати ці дані в інші модулі, для подальшої взаємодії з клієнтами. Даний модуль надає можливості користувачам значно швидше, зручніше, та якісніше виконувати рутинні процеси розширення клієнтської бази.

Список використаних джерел:

1. Peter F. Drucker. The Practice of Management. USA: Harper Collins. 2010. 416p.
2. Філіп Котлер. Маркетинг 4.0. Від традиційного до цифрового. Київ: Видавнича група КМ-БУКС. 2018. 208с.
3. Сайт платформи ODOO – https://www.odoo.com/uk_UA/page/.
4. Daniel Reis, Greg Mader. Odoo 15 Development Essentials: Enhance your Odoo development skills to create powerful business applications. 5-th edition. UK: Packt Publishing Ltd. 2022. 548p.
5. Greg Moss. Learn Odoo: A Beginner's Guide to Designing, Configuring, and Customizing Business Applications with Odoo. 1-st edition. UK: Packt Publishing Ltd. 2019. 504p.

Щербаков Олег Костянтинович, здобувач вищої освіти
навчально-наукового фізико-Технічного Інституту
Національний технічний університет «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ОБФУСКАЦІЯ JAVASCRIPT КОДУ

Постановка проблеми.

З розвитком веб-технологій та зростанням популярності JavaScript, все більше веб-додатків використовують цей скриптовий мову для реалізації функціоналу на клієнтській стороні. Однак, відкритість JavaScript коду робить його вразливим до аналізу, крадіжки та зворотного інжинірингу. Це підвищує ризики пов'язані з безпекою даних та захистом інтелектуальної власності. Обфускація коду, тобто його приховування та ускладнення для розуміння, є одним із методів, який може допомогти зменшити ці ризики, що в свою чергу може ускладнити розуміння злочинцями важливих механізмів того чи іншого програмного коду.

Аналіз останніх досліджень.

Останні дослідження в галузі обфускації JavaScript коду зосереджені на розробці ефективних методів, які дозволяють ускладнити процес аналізу коду, зберігаючи при цьому його функціональність. Було запропоновано кілька підходів до обфускації, включаючи статичну та динамічну обфускацію, а також застосування різних інструментів та технік, таких як мінімізація коду, зміна імен змінних та функцій, вставка зайвого коду, та інші. Наприклад, дослідження показують, що використання різних комбінацій обфускаційних технік може значно підвищити рівень захисту коду від зворотного інжинірингу.

Мета дослідження.

Метою даного дослідження є аналіз ефективності різних методів обфускації JavaScript коду з точки зору їх здатності захистити код від несанкціонованого доступу та аналізу, а також визначення оптимальних підходів до обфускації для різних типів веб-додатків. Дослідження спрямоване на розробку рекомендацій щодо використання обфускаційних технік для розробників з метою підвищення безпеки їх програмних продуктів.

Виклад основного матеріалу.

Методи обфускації можуть бути різноманітними та використовуватись залежно від конкретних цілей та контексту застосування. Як вже було зазначено, основна мета обфускації полягає в тому, щоб зробити код важким для розуміння при спробі аналізу людиною або машинними алгоритмами, не впливаючи при цьому на його виконання. Нижче представлені декілька основних методів обфускації.

- Зміна імен.

- Зазвичай використовується у інтерпретованих (та мовах, де може зберігатись інформація про назви змінних, функцій, класів, і т.п.) мовах програмування, де основним із способів аналізу коду є аналіз вихідного коду. Один з найпростіших методів обфускації полягає в зміні імен змінних, функцій, класів та інших ідентифікаторів на менш зрозумілі або випадково згенеровані. Це ускладнює розуміння логіки коду та зв'язків між різними частинами програми.

- Вставка мертвого коду.

○ Додавання інструкцій, які не впливають на кінцевий результат програми, але ускладнюють її структуру, є ще одним способом обфускації. Це можуть бути умовні оператори, цикли, функції тощо, які ніколи не будуть виконуватись або їх результат не використовується.

● Ускладнення контролю потоку виконання.

○ Зміна логіки контролю потоку програми без зміни її функціональності може суттєво ускладнити аналіз. Це може включати в себе використання нестандартних циклів, рекурсій, а також впровадження додаткових умовних операторів та переходів, що роблять потік виконання менш прямолінійним та передбачуваним.

● Шифрування/Кодування

○ Шифрування/кодування важливих рядків даних або ресурсів, як-от текстові повідомлення, URL-адреси або ключі доступу, з подальшим їх дешифруванням у рантаймі, є ефективним способом обмеження доступу до цих даних. Це ускладнює розуміння та модифікацію коду без належного аналізу механізмів шифрування та дешифрування.

● Віртуалізація коду

○ У контексті JavaScript коду, весь код що виконується – буде виконуватись у “віртуальному середовищі”, тому, якщо створити циклічний запуск нового коду віртуальному середовищі – це значно ускладнить аналіз.

Висновки.

Обфускація коду є важливим інструментом для захисту JavaScript додатків від несанкціонованого доступу та зворотного інжинірингу. Використання різних технік обфускації, таких як мінімізація, зміна імен, вставка зайвого коду, а також комбінування статичної та динамічної обфускації, може значно підвищити безпеку коду. Проте, слід пам'ятати, що обфускація не є абсолютним захистом і повинна використовуватися разом з іншими заходами безпеки, такими як шифрування та контроль доступу. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку більш ефективних методів обфускації та їх інтеграцію у процес розробки веб-додатків.

Список використаних джерел:

1. "A Framework to Quantify the Quality of Source Code Obfuscation". Електроний доступ: https://www.researchgate.net/publication/378836485_A_Framework_to_Quantify_the_Quality_of_Source_Code_Obfuscation.
2. "Measuring Software Obfuscation Quality—A Systematic Literature Review". Електроний доступ: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9474335>.
3. "ShadObf: A C-Source Obfuscator Based on Multi-objective Optimisation Algorithms". Електроний доступ: <https://ieeexplore.ieee.org/document/6650916>.
4. "Predicting the resilience of obfuscated code against symbolic execution attacks via machine learning". Електроний доступ: <https://dl.acm.org/doi/abs/10.5555/3241189.3241241>.
5. "Detecting source code similarity using code abstraction". Електроний доступ: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/2448556.2448630>.
6. "JSObfusDetector: A binary PSO-based one-class classifier ensemble to detect obfuscated JavaScript code". Електроний доступ: <https://ieeexplore.ieee.org/document/7123508>.

Скидан Данило Романович, здобувач вищої освіти Фізико технічного інституту Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

Науковий керівник: Гальчинський Леонід Юрійович, канд. техн. наук, доцент Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПРОТОКОЛІВ БЕЗДРОТОВИХ МЕРЕЖ

Вступ. Забезпечення безпеки бездротових мереж є однією з найважливіших задач у сучасному світі, де інтернет та бездротові підключення стали невід'ємною частиною повсякденного життя. Протоколи WPA2 (Wi-Fi Protected Access 2) та WPA3 (Wi-Fi Protected Access 3) були розроблені для забезпечення надійного захисту бездротових мереж від різних типів атак, таких як несанкціонований доступ та перехоплення даних. Незважаючи на те, що WPA3 є новішим стандартом, спрямованим на вирішення недоліків WPA2, обидва протоколи мають свої вразливості. Буде розглянуто вразливості кожного з протоколів, та мати у висновку уявлення про наскільки новий протокол WPA3 має краще захист ніж протокол WPA2.

WPA2 (Wi-Fi Protected Access 2) є стандартом безпеки для бездротових мереж, який замінив свого попередника WPA, забезпечуючи підвищену безпеку через використання протоколу шифрування AES (Advanced Encryption Standard). Він був запроваджений у 2004 році й став обов'язковим для всіх пристроїв, сертифікованих Wi-Fi Alliance з 2006 року. WPA2 забезпечує автентифікацію на основі 802.1X для корпоративних мереж і спрощений механізм автентифікації для домашніх мереж. Для кращого порівняння буде наведена коротка характеристика кожного з протоколів (табл 1.).

Таблиця 1

Коротка характеристика Wi-fi протоколів

	WPA2	WPA3
Основні характеристики	Функціонує на стандарті 802.11i, але для його роботи потрібне нове апаратне забезпечення, яке забезпечує більш надійний захист бездротової мережі.	Сучасний стандарт, анонсований і підтримуваний Wi-Fi Alliance
Шифрування	CCMP/AES	GCMP-256
Метод аутентифікації	WPA2-Personal WPA2- Enterprise	WPA3-Personal WPA3-Enterprise
Технології для забезпечення даних	Cipher Block Chaining Message Authentication Code (based on AES)	256-bit Broadcast/Multicast Integrity Protocol Galois Message Authentication Code (BIP-GMAC-256)
Протоколи для аутентифікації та обміну ключами	4-way handshake	Elliptic Curve DiffieHellman (ECDH) exchange and Elliptic Curve Digital Signature Algorithm (ECDSA)

А тепер розглянемо вразливості для WPA2, а саме WPA2 – Personal. Метод

призначений для захисту бездротових мереж із використанням попередньо погодженого пароля або спільного ключа PSK (Pre-Shared Key), який повинні знати всі пристрої та користувачі, щоб отримати доступ до мережі.

Cracking the 4-way handshake

Атака спрямована на пошук вразливих місць у процесі встановлення безпечного з'єднання між пристроєм і бездротовим маршрутизатором. Тут можна спробувати зламати 4-стороннє рукоштовкання, яке використовується для аутентифікації та встановлення ключа для шифрування даних.

PMKID Dump

Процес отримання та збереження PMKID (Ідентифікатора Головного Ключа Порівняння) з бездротової мережі, яка працює за протоколом WPA/WPA2. PMKID є частиною ключової інформації, що використовується для встановлення безпечного з'єднання між клієнтським пристроєм та точкою доступу. Цей процес схожий на перемикування між стільниками у мобільних мережах. Іноді він впливає на стабільність з'єднання, оскільки кожного разу, коли клієнт виходить за межі однієї точки доступу і підключається до іншої, відбувається нове 4-стороннє рукоштовкання. Для зменшення затримок під час таких переходів існує функція кешування Pairwise Master Key (PMK).[1]

WPS PIN Bruteforce

Ще одна можлива вразливість у протоколі WPA2-PSK — можливість атак на систему захисту Wi-Fi Protected Setup (WPS). Такі атаки спрямовані на виявлення проблем у процесі встановлення безпечного з'єднання між пристроєм і бездротовим маршрутизатором з використанням WPS.

Протокол WPA2-Enterprise

Для протоколу WPA2-Enterprise розглянемо два типи атаки : Evil Twin (Stealing Credentials) і Online Bruteforce.

Evil Twin (Stealing Credentials)

Атака включає створення підробленої точки доступу, яка імітує цільовий SSID, щоб привернути клієнтів і змусити їх провести аутентифікацію на другій фазі з підробленим RADIUS-сервером. Таким чином, ми можемо спробувати захопити облікові дані відкрито або виклик-відповідь дані, що використовуються в процесі внутрішньої аутентифікації.

Online Bruteforce.

Незважаючи на те, що мережі WPA-Enterprise вважаються більш безпечними, ніж мережі WPA-PSK, вони часто стають жертвами атак онлайн перебору паролів.

- 1.Процес організації такої атаки виглядає наступним чином:
- 2.Встановлення бездротової мережевої карти в режим моніторингу;
- 3.Ідентифікація цілі - сканування мережі та пошук клієнтів, що використовують цільову мережу;

Створення списку з можливими іменами користувачів і паролями, які можуть бути використані для аутентифікації - тут можуть допомогти різні методи OSINT.[2]

Розгляд вразливостей для протоколу WPA3.

WPA3 (Wi-Fi Protected Access III) є наступником WPA2, представлений у 2018 році, з метою усунення вразливостей попередніх версій та забезпечення ще більш високого рівня безпеки. WPA3 включає покращений алгоритм автентифікації, використовує протокол SAE (Simultaneous Authentication of Equals), який робить

паролі менш вразливими до атак перебору. Також він пропонує кращий захист у відкритих мережах за допомогою функції OWE (Opportunistic Wireless Encryption) і має вдосконалені можливості для пристроїв IoT.

У 2019 році дослідники з безпеки Меті Ванхофом (Mathy Vanhoef) та Ейал Ронен (Eyal Ronen) виявили недоліки в дизайні WPA3, які можна розділити на дві категорії: downgrade-атаки та слабкі моменти в Dragonfly handshake, що використовується в WPA3:

Downgrade & Dictionary Attack проти WPA3-Transition — атаки через зловживання зворотною сумісністю WPA3, коли клієнта змушують підключитися до піддробленої точки доступу WPA2 для захоплення рукописання;

Security Group Downgrade — коли клієнта примушують вибирати слабкі групи безпеки, шляхом відхилення його коміт-фреймів через rogue AP;

Timing-Based Side-Channel Attack — зловживання часом відповіді точки доступу на коміт-фрейми при використанні груп безпеки MODP;

Cache-Based Side-Channel Attack — коли memory access patterns розкривають інформацію про пароль, якщо атакуюча сторона контролює додаток на пристрої жертви;

DoS — абьюз коміт-фреймів, який викликає велику навантаження на процесор (CPU) або призводить до дисконекту клієнта.[3]

Висновок. Отже, при оцінюванні рівня вразливостей протоколів WPA2 та WPA3, важливо враховувати не лише технічні аспекти та відомі вразливості, але й практичні сценарії використання, здатність до своєчасного оновлення та впровадження додаткових заходів безпеки. Міграція з WPA2 на WPA3 є рекомендованою для покращення безпеки бездротових мереж, проте організації та користувачі повинні залишатися обізнаними про можливі ризики і постійно слідкувати за новими рекомендаціями та оновленнями від виробників та дослідників у сфері кібербезпеки.

Список використаних джерел:

1. Key Reinstallation Attacks: Forcing Nonce Reuse in WPA2 — URL: <https://papers.mathyvanhoef.com/ccs2017.pdf>.
2. A Comprehensive Attack Flow Model and Security Analysis for Wi-Fi and WPA3 — URL: <https://doi.org/10.3390/electronics7110284>.
3. Analysing WPA3's Dragonfly Handshake — URL: <https://wpa3.mathyvanhoef.com/>.

Горбовий Віталій Романович, здобувач вищої освіти
кафедри програмного забезпечення
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНАЛІЗУ РЕСТОРАНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Для розгляду предметної області для аналізу наборів даних обрано ресторани. У наш час вони є невід’ємною складовою суспільства. Набір даних надає уявлення про фактори, що впливають на ринок ресторанів у різних районах міста. Пуне - місто з більш ніж 10 000 ресторанів. Незважаючи на постійне відкриття нових закладів, ринок не насичується. Попит на готельний бізнес зростає щодня, але конкурентне середовище створює складнощі для нових ресторанів. Дані надають географічні координати, рейтинги та кількість голосів, що допомагає аналізувати вплив розташування та типу спільноти на бізнес у певних районах міста. Набір даних містить 12190 записів [1].

За допомогою аналізу та видобування даних із цього набору можна спробувати вирішити проблеми для досягнення певної цілі або знайти певну інформацію:

- Дослідження розташування закладів у місті. Знаходження зон з метою:
 - визначення впливу локації на вартість повноцінного набору їжі за поточними тарифами;
 - виявлення областей, де не вистачає закладів певних типів;
 - аналізу доступності закладів в певних інтервалах дня;
- Аналіз розподілу оцінок для виявлення ресторанів з певним типом кухні, що отримують найбільше позитивних відгуків.
- Визначення типу закладу на основі кухні та його додаткових зручностей.

Уданій області присутні проблеми з конкурентністю закладів. Через їх велику кількість та скупченість важко отримати своїх клієнтів. Також присутня проблема низької якості обслуговування, що впливає на рівень задоволення клієнтів.

“Bottleneck” у цьому напрямі може бути пов’язаний з ручною обробкою великого обсягу даних про ресторани та відгуки користувачів Zomato. Автоматизація процесів аналізу цих даних може допомогти зрозуміти тенденції споживання, виявити слабкі місця та розробити стратегії для покращення якості послуг та конкурентноспроможності закладів. Це може реалізовуватись шляхом веб-скрепінгу чи інших методів з метою збору даних про заклади з веб-сайтів, соціальних мереж та інших джерел.

Автоматизація рекомендацій, пошуку закладів з певним типом кухні Zomato для клієнтів, щоб спростити знаходження закладів, які відповідають заданим потребам. Сюди ж може бути включений аналіз тенденцій щодо якості обслуговування та страв [2].

Складність у процесі роботи полягає у форматі даних. Наприклад, замість точних координат присутня адреса та локація закладу, що вимагає додаткових засобів для опрацювання текстових даних для подальшого перетворення в координати. Додаткового перетворення потребує також середня вартість набору їжі

на обох осіб, оскільки окрім числового значення присутня й валюта, та робочі години закладу, що записані у текстовому вигляді.

Колонки набору даних:

1. **Restaurant_Name** - назва закладу
2. **Web_Link** – веб-посилання на заклад.
3. **Locality** – місцевість, назва району.
4. **Sponsored** – тип ресторану.
5. **Ratings_out_of_5** – середня оцінка з 5.
6. **Number of votes** – кількість оцінок, наданих клієнтами.
7. **Cuisines** – типи кухонь.
8. **Charges_for_two** – середня плата за двох людей згідно з поточними тарифами, що включає одну основну їжу, напій та десерт.
9. **payment_modes** – доступні способи оплати.
10. **Rest_timming** – проміжок часу, коли заклад доступний для відвідування.

Для подальшого аналізу можуть бути використані всі (з певними обмеженнями в окремих випадках) колонки, адже кожна із них дає певний опис закладів.

Виконано розподіл для середньої вартості страв для двох, робочих годин закладу, оцінок клієнтів, типів закладів та методів оплати (рис. 1). Це дає змогу нам дізнатись про середню вартість, яку клієнти закладу зазвичай витрачають на їжу для двох осіб. Це може бути корисно для розрахунку бюджету, аналізу прибутковості закладу, встановлення цін на меню, а також для вивчення споживчих звичок і попиту клієнтів. Кількість робочих годин дозволяє зрозуміти конкурентноспроможність закладів у наданні послуг, що може збільшити прибутки. Оцінки клієнтів визначають їх рівень задоволеність від закладів Zomato, що характеризує тенденцію розвитку даної мережі. Популярність тих чи інших методів оплати дозволяє впроваджувати нові для певних закладів формати оплати. Типи закладів дозволяють оцінити, яких типів бракує, або ж які користуються попитом.

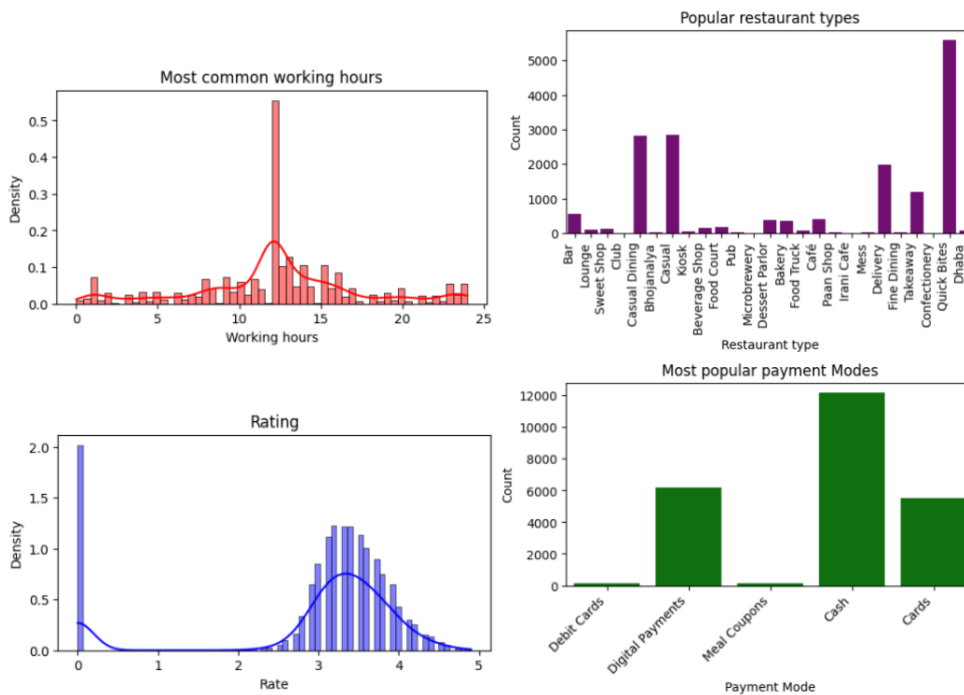

Рис. 1. Розподіл даних

Графік, зображений на рис. 2, дозволяє розставити пріоритети відносно оцінки клієнтів та робочих годин закладу. Заклади з більш тривалим робочим часом мають вищі оцінки. Це може бути через більший обсяг обслуговування, більше можливостей для покращення обслуговування та задоволення клієнтів або інші фактори, які впливають на загальне сприйняття закладу.

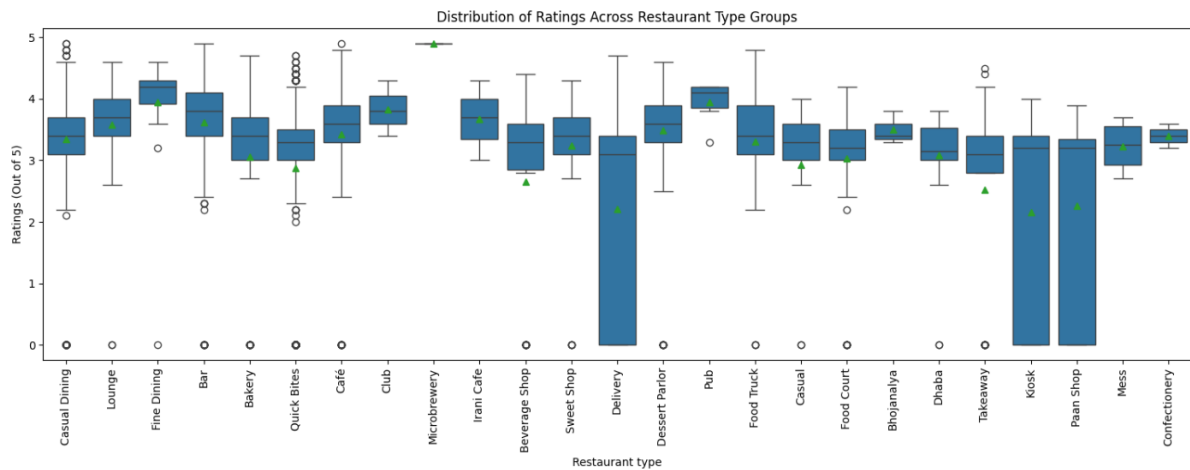

Рис. 2. Графік залежності Rate/Restaurant type

Аналіз набору даних про ресторани у Пуне дозволяє зробити наступні висновки та рекомендації:

- **Вплив розташування на успіх ресторанів:** Географічні координати та локації закладів вказують на значний вплив розташування на привабливість ресторанів. Ресторани, розташовані в більш жвавих чи туристичних районах міста, зазвичай мають вищі рейтинги та більше відгуків, що може свідчити про вищий попит. Це може допомогти інвесторам та власникам ресторанів визначити перспективні місця для відкриття нових закладів або для маркетингових акцій.

- **Конкуренція та ринкова насиченість:** Хоча ринок ресторанів у Пуне не вважається насиченим, присутність понад 10,000 закладів створює високий рівень конкуренції. Ресторани мають враховувати це, адаптуючи стратегії залучення клієнтів, такі як унікальні кулінарні пропозиції, високий рівень обслуговування та ефективні маркетингові кампанії.

- **Потреба в автоматизації:** Великий обсяг даних про ресторани та відгуки користувачів вимагає ефективних інструментів для аналізу. Використання автоматизованих інструментів для веб-скрепінгу, обробки та аналізу даних може допомогти виявити тенденції, слабкі місця та можливості для розвитку. Автоматизація також може включати розвиток систем рекомендацій для клієнтів на основі їх переваг та попереднього досвіду [3, 4].

Список використаних джерел:

1. Мельник О.Г. Нові тенденції в ресторанному бізнесі України // Гастрономічний журнал. – 2022. – № 5. – С. 14-22.
2. Ковальчук А.Б. Вплив локації на успішність ресторанів у великих містах // Управління готельно-ресторанним бізнесом. – 2021. – № 3. – С. 50-58.
3. Захарченко Г.В. Економічні стратегії у ресторанному бізнесі. Одеса: Астропринт, 2020. – 220 с.
4. Бондаренко С.І. Маркетинг у гастрономії: від теорії до практики. Харків: Флагман, 2018. – 134 с.

Касумов Б.Ю., здобувач першого (бакалаврського) рівня
ОП «Інформаційні системи і технології»
Поліський національний університет, Україна

Науковий керівник: Гіваргізов І.Г., кандидат економічних наук, старший
викладач кафедри комп'ютерних технологій і моделювання систем
Поліський національний університет, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМИ ЗАПИСАМИ ЧЕРЕЗ ВЕБ-ДОДАТОК

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень

В умовах сучасної системи охорони здоров'я управління медичними записами є одним з ключових аспектів, який суттєво впливає на якість надання медичних послуг. Застарілі методи ведення медичної документації, такі як паперові записи, часто призводять до проблем, таких як втрата даних, помилки при введенні інформації та обмежений доступ до медичних історій пацієнтів. Згідно з дослідженнями, електронна медична документація (EHR) значно покращує ефективність управління медичною інформацією шляхом полегшення доступу до даних та зменшення адміністративного навантаження на медичний персонал (Jones et al., 2020) [1]. Використання веб-додатків для управління медичними записами сприяє автоматизації цих процесів та забезпечує надійний та швидкий доступ до інформації для лікарів і пацієнтів.

Основний матеріал

Переваги веб-додатків для управління медичними записами вражають своєю багатогранністю та значущістю. Вони дозволяють автоматизувати повсякденні процеси введення, збереження та оновлення медичних записів, зменшуючи ймовірність помилок. Це охоплює автоматичне заповнення форм, нагадування про необхідність оновлення інформації та інтеграцію з іншими медичними системами.

Веб-додатки забезпечують швидкий доступ до медичних записів з будь-якого місця та в будь-який час, що особливо важливо у ситуаціях невідкладної допомоги. Лікарям можна оперативно отримувати інформацію про стан пацієнта, історію хвороб, результати аналізів та призначене лікування.

Сучасне застосування використовують передові технології шифрування та аутентифікації для захисту конфіденційної інформації. Це ризика несанкціонованого доступу до даних та витоку інформації - це критично важлива складова для збереження довіреності пацієнтів [2].

Веб-додатки також пропонують інструменти для аналізу медичних даних і формування звіту що допомагає медичним закладам приймати обґрунтовані рішення по покращенню якості обслуговування і оптимізації інтернет процесів. Аналітика та звітність дозволяють виявляти тенденції та потенційні проблеми, що сприяє більш ефективному плануванню та реагуванню на потреби пацієнтів.

Використання веб-додатків для управління медичними записами значно спрощує щоденні процеси, пов'язані з документуванням медичної інформації. Автоматизований процес заповнення та збереження даних дозволяє медичному персоналу сконцентруватися на безпосередньому наданні медичної допомоги,

замість того, щоб витратити час на ручне введення інформації у систему.

Швидкий доступ до медичних записів гарантується завдяки технологіям хмарного збереження та мобільним додаткам, яким лікарі та інший медичний персонал можуть отримувати доступ до інформації з будь-якого пристрою, підключеного до Інтернету. Це особливо корисно в ситуаціях невідкладної допомоги або коли потребують швидко консультуватися з медичною історією пацієнта.

Щодо захисту особистих даних, веб-додатки застосовують передовий шифрувальний метод та аутентифікацію для забезпечення конфіденційності та цілісності медичної інформації. Вони також відповідають стандартам безпеки у відповідності до законодавства про захист персональних даних.

Загалом, користування веб-додатками для управління медичними записами не лише сприяє роботі медичного персоналу, але також покращує якість надання медичних послуг, забезпечуючи швидкий доступ до актуальної інформації та гарантуючи високий рівень захисту конфіденційної медичної інформації.

Висновки та пропозиції

Веб-додатки для управління медичними записами можуть стати цінним інструментом для покращення ефективності, якості та задоволеності пацієнтів у системі охорони здоров'я. Використання веб-додатків для управління медичними записами є важливим кроком у модернізації медичної інфраструктури та підвищенні якості медичного обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Jones, K., Thornton, K., & Smith, R. (2020). The Impact of Electronic Health Records on Healthcare Quality and Efficiency: A Review. *Journal of Medical Systems*, 44(2), 34-45.
2. Smith, L., & Brown, J. (2019). Improving Patient Care with Automated Health Record Systems. *Healthcare Management Review*, 41(3), 201-210.

Черніков Владислав Володимирович, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерних наук та кібернетики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Колянова Тетяна Володимирівна, канд. фіз.-мат. наук,
асистент, асистент кафедри математичної інформатики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ПОБУДОВА ВЕБ-ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ У СФЕРІ FMCG МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Робота присвячена розробці веб-застосунку для прогнозування попиту у сфері товарів швидкого обігу (FMCG) з використанням методів машинного навчання. Об'єктом дослідження є попит на товари швидкого обігу, тоді як предметом дослідження виступає система прогнозування попиту, розроблена на основі сучасних методів машинного навчання. Метою роботи є створення ефективного веб-застосунку, який забезпечить користувачів зручним інтерфейсом для отримання точних прогнозів попиту.

Розробка веб-застосунку включає використання мови програмування Python та фреймворку Django для реалізації серверної частини, а також Vue.js для клієнтської частини. Для створення моделей прогнозування використовуються методи машинного навчання, зокрема градієнтний бустинг, який дозволяє забезпечити високу точність прогнозів. Поєднання цих технологій забезпечує надійність і гнучкість розробленої системи.

Результатом роботи є функціональний веб-застосунок, який надає можливість користувачам отримувати точні прогнози попиту на товари швидкого обігу. Новизна роботи полягає в інтеграції машинного навчання у веб-застосунок для прогнозування попиту, що дозволяє автоматизувати процес прийняття рішень щодо закупівель та управління запасами. Це, в свою чергу, сприяє зменшенню витрат на зберігання товарів та підвищенню задоволеності клієнтів завдяки забезпеченню наявності необхідних товарів у потрібний час.

Практичне значення розробленої системи полягає в її можливості бути впровадженою в будь-яку компанію, що працює у сфері FMCG, для поліпшення управління ланцюгами постачання та оптимізації запасів. Використання сучасних технологій і методів машинного навчання робить цю систему потужним інструментом для підвищення ефективності бізнес-процесів і прийняття обґрунтованих рішень у сфері управління попитом.

Список використаних джерел:

1. Опитування розробників 2023 [Електронний ресурс] // Stack Overflow. – Режим доступу: <https://survey.stackoverflow.co/2023/>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

Якушенко Станіслав Анатолійович, здобувач вищої освіти
інституту комп'ютерних систем
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Науковий керівник: Павлов Олег Олександрович, старший викладач
кафедри Інформаційних технологій
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

ПОБУДОВА КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З 3D-РЕКОНСТРУКЦІЇ НА ОСНОВІ АЛГОРИТМУ SFM

Люди сприймають велику кількість інформації про тривимірну структуру в навколишньому середовищі, рухаючись навколо нього. Коли спостерігач рухається, об'єкти навколо нього рухаються на різну величину залежно від відстані від спостерігача. Це відомо як паралакс руху, і ця інформація може бути використана для створення точного тривимірного представлення навколишнього світу [1].

Створення тривимірної моделі з нуля - дуже трудомісткий процес, але завдяки системам для реконструювання, - цей процес можливо покращити. Отримана модель може стати гарною основою для подальшого створення, або може використовуватися в поточному вигляді. До того ж можливість отримати тривимірну модель будь-якого об'єкта, маючи лише його зображення, - грає велику роль на сьогодні [2].

Structure from motion (SFM) - це процес оцінки тривимірної структури сцени з набору двовимірних зображень. SFM використовується в багатьох програмах, таких як тривимірне сканування, доповнена реальність і візуальна одночасна локалізація та відображення (vSLAM). Однією з ключових переваг розробки інформаційної системи на основі алгоритму SFM є здатність швидко та точно реконструювати 3D-моделі архітектурних об'єктів. SFM використовує відео- або фотозображення для визначення 3D-структури об'єктів, що дозволяє ефективно та швидко створювати віртуальні моделі будівель без потреби в складних обладнаннях та довготривалих процедурах.

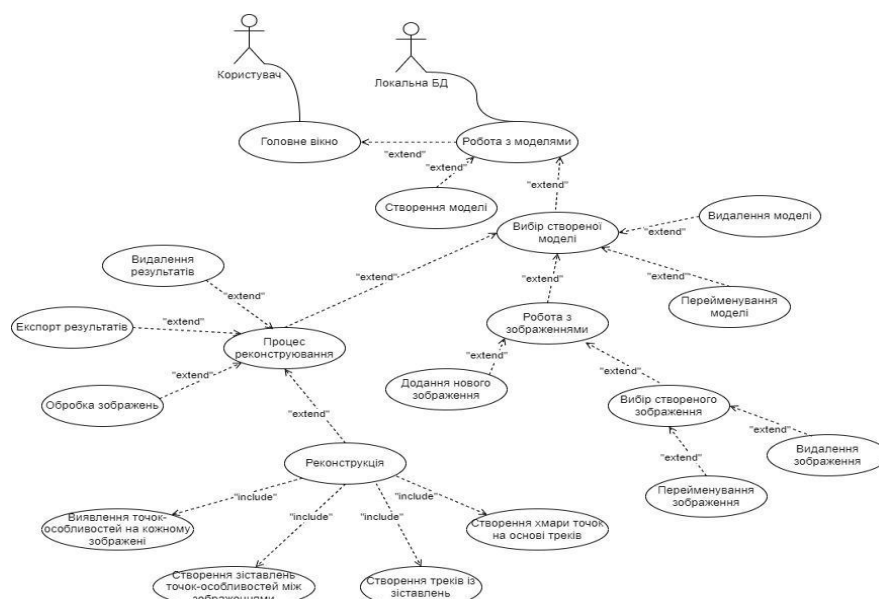

Рис. 1. Діаграма варіантів використання інформаційної системи

Основним концептуальним фактором, який впливає на процес розробки інформаційної системи – є початкове проектування інформаційної системи, яка оснований на побудові діаграми варіантів використання до системи, рис. 1.

Розробка інформаційної системи з використанням алгоритму SFM для 3D-реконструкції архітектурних об'єктів має величезну актуальність у сучасному світі. Вона допомагає вирішувати важливі завдання, такі як швидке та точне відтворення об'єктів, візуалізація проектів, розвиток віртуальної реальності та збереження культурного спадкування. Застосування цієї технології відкриває нові можливості для індустрії будівництва, туризму, освіти та багатьох інших галузей.

Список використаних джерел:

1. Сію Чжу, Тяньвей Шен, Лей Чжоу, Рунцзе Чжан, Цзінлу Ван, Тянь Фан, Лонг Куан; Паралельна SFM від локального приросту до глобального усереднення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/1702.08601> – Дата доступу: 07.04.2024.
2. М. Холіл, І. Ісманто та М. Н. Фуад; 3D-реконструкція з використанням алгоритму Structure From Motion (SFM) та Multi View Stereo (MVS) на основі комп'ютерного зору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/1073/1/012066> – Дата доступу: 07.04.2024.

Клебан Дар'я Андріївна, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту атомної та теплової енергетики
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

Науковий керівник: Полягушко Любов Григорівна, канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри цифрових технологій в енергетиці
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Зі зростанням швидкості технологічного прогресу і зміною потреб суспільства, світ постійно змінюється. Технології відіграють ключову роль у цьому процесі, впливаючи на всі сфери нашого життя, сфера освіти не є виключенням. Сучасне покоління виростає в умовах цифрової ери, де доступ до інформації є легким і миттєвим. Тому, для ефективного навчання і підготовки молоді до викликів сучасного світу, потрібні нові методи та підходи до освіти. Оскільки традиційні методи навчання часто виявляються недостатньо ефективними, використання інноваційних освітніх технологій та онлайн платформ стає необхідним кроком у вдосконаленні навчального процесу.

Після виникнення пандемії COVID-19 різко зросла потреба у використанні онлайн навчання, онлайн платформи стали відповіддю на цей виклик. Згідно дослідження [1] було виявлено, що під час пандемії COVID-19 кількість студентів онлайн зросла з 30% до 70%. Також враховуючи воєнний стан, в Україні продовжується дистанційне навчання з залученням онлайн платформ, тому для України залишається вкрай важливим розвиток онлайн-навчання.

Мета нашого дослідження полягає в проведенні аналізу різних платформ для онлайн-навчання з ціллю виявлення їх основних переваг та недоліків. Цей аналіз спрямований на детальне вивчення функціональних можливостей кожної платформи, а також на оцінку їхнього впливу на навчальний процес. Визначення сильних та слабких сторін платформ допоможе виявити, які аспекти вимагають уваги та можливих поліпшень. В подальшому це сприятиме вдосконаленню подібних програмних продуктів поліпшуючи якість онлайн-освіти та забезпечення кращого досвіду навчання для користувачів.

Платформа онлайн-навчання — це веб-простір або портал для освітнього контенту та ресурсів. Вона об'єднує в собі різноманітні компоненти, такі як лекції, навчальні матеріали, можливості для взаємодії між учасниками, та дозволяє вчителям та учням вести моніторинг та контроль за прогресом у навчанні.

Існують різні типи онлайн-платформ для навчання, основні з них:

1. Сайти навчальних ресурсів (англ. Learning Destination Sites, LDS) – це сайти, на яких багато різних розробників курсів пропонують свої навчальні матеріали. У студента є можливість вибрати теми та викладачів, та записатись на курс відповідно до уподобань. Прикладами таких платформ є Coursera, EdX та Udemy.

2. Системи управління навчанням (англ. Learning Management System, LMS) –

це веб-сайт або додаток для організації та проведення навчальних процесів. Вони зазвичай використовуються в межах конкретної організації чи установи. На відміну від LMS платформ, за створення курсів відповідають уповноважені особи установи. Прикладами таких платформ є Google Classroom, Moodle.

3. Екосистеми керування навчанням (англ. Learning Management Ecosystems, LME) – це розширений навчальний інструмент, який об'єднує кілька програмних рішень. Такі екосистеми зазвичай використовуються великими організаціями, які пропонують багато онлайн програм [2].

Детально розглянемо LMS платформи. Однією з таких платформ є Google Classroom – це безкоштовна платформа, розроблена Google для освітніх закладів, що дозволяє вчителям створювати, розповсюджувати та оцінювати завдання. Вона спрощує процес збору робіт від учнів, взаємодію між учасниками навчального процесу. У Google Classroom можна створювати віртуальні класи, куди вчителі запрошують учнів та співробітників, де можна додавати завдання, матеріали для читання, відео та інші ресурси. Вона також інтегрується з іншими продуктами Google, такими як Google Drive, Google Docs, Google Sheets та іншими, що дозволяє зручно працювати з документами.

Основні переваги даної платформи, які можна виділити:

- Наявність веб-застосунку та додатку, що забезпечує зручне навчання на будь-якому пристрої.
- Сповіщення про отримання оцінки, нагадування про необхідність здачі роботи до певного терміну.
- Інтеграція з іншими продуктами Google.
- Можливість надсилати запрошення учням.
- Можливість додавати декількох учителів або кураторів до класу з метою перевірки робіт.

Але існує і низка недоліків. Основним недоліком даної платформи являються:

- Відсутність фільтрування за датою публікації матеріалу. Задля того щоб переглянути найперший урок курсу доведеться перелискувати всі уроки.
- Розміщення оголошень та завдань усіх разом в одній стрічці ускладнює перегляд. При великій кількості уроків і оповіщень стає важко знайти потрібний запис та зорієнтуватися.
- Відсутність пошуку за назвою уроку/завдання.
- Відсутність відслідковування прогресу та отримання загальної оцінки по всьому курсу.

- Не можливо створювати інтерактивні тести або завдання.

Наступною платформою для аналізу було обрано Moodle. Moodle – це безкоштовна платформа для управління навчанням, яка надає широкі можливості. Завдяки своїй гнучкості, Moodle став популярним інструментом для організації онлайн-курсів у навчальних закладах та корпоративних середовищах.

Основні переваги використання, як можна виділити:

- Надає широкі можливості для взаємодії між учасниками навчального процесу, такі як форуми, чати, відеоконференції тощо.
- Гнучкий, що дозволяє налаштовувати робочий простір під індивідуальні вимоги.
- Можливість створювати тести з великою низкою налаштувань.

Недоліками даної платформи є:

- Складність використання для нових користувачів. Для тих, хто тільки починає знайомитися з Moodle, інтерфейс може здатися складним та заплутаним.
- Підтримка та налаштування Moodle може вимагати технічних знань або спеціаліста з ІТ, щоб забезпечити ефективну роботу платформи.
- Великі вимоги до хостингу. При великій кількості користувачів або обсязі навчального матеріалу, можуть виникнути проблеми з продуктивністю та швидкістю роботи Moodle.

Додатково було проаналізовано платформи Westudy та Softbook та внесено результати до таблиці 1.

У таблиці 1 наведено усі дані, які були зібрані в ході аналізу, та представлено результати. У цій таблиці "+" позначає присутність, а "-" відсутність певної функціональної можливості.

Таблиця 1

Порівняння платформ онлайн навчання

		Платформи онлайн-навчання			
		Google Classroom	Moodle	Westudy	Softbook
Функціональні можливості	Сортування по часу публікації	-	+	-	-
	Пошук по назві завдання/оголошення	-	+	-	-
	Підтримка різних типів контенту	+	+	+	+
	Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс	+	-	-	+
	Інтерактивне тестування	-	+	+	+
	Додаток на мобільні пристрої	+	-	-	-
	Відстеження прогресу проходження курсу	-	+	+	+
	Безкоштовно (для викладача)	+	+	-	-

У результаті аналізу було досліджено, що платформи онлайн-навчання мають величезний потенціал для оптимізації навчального процесу. Однак, вони вимагають певного вдосконалення, щоб процес навчання був більш ефективним і зручним. Google Classroom спрощує взаємодію вчителів і учнів, але обмежений у функціональності. Moodle надає гнучкість у налаштуванні робочого простору, але має складний інтерфейс та вимагає технічної підтримки. Westudy та Softbook пропонують багато функціональних переваг, але їх недоліки та висока вартість переважають ці переваги. Навіть з усіма вищезазначеними обмеженнями та вадами, платформи онлайн-навчання є ключовим інструментом у сучасному освітньому середовищі, який має потенціал значно поліпшити якість та доступність навчання.

Список використаних джерел:

1. Dos Santos L. M. Completing engineering degree programmes on-line during the Covid-19 pandemic: Australian international students' perspectives. Global Journal of Engineering Education. 2021. Vol. 23, no. 2. P. 143–149.

2. What are Online Learning Platforms? URL: <https://www.mycomputercareer.edu/news/what-are-online-learning-platforms/#:~:text=An%20online%20learning%20platform%20is,teacher%20to%20monitor%20student%20progress.>
3. Classroom Management Tools & Resources - Google for Education. Google for Education. URL: <https://classroom.google.com.>
4. Moodle. URL: <https://moodle.org.>
5. Платформа для створення курсів WeStudy. URL: <https://westudy.ua.>
6. Softbook. URL: <https://softbook.app.>

Борисьонук Олександр Олександрович, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Рибчак Зоряна Любомирівна, доцент кафедри інформаційних систем та мереж інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРОЄКТ СИСТЕМИ АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ НА ОСНОВІ ЧАТУ GPT

В епоху швидкого розвитку інформаційних технологій освіта стає все більш цифровізованою. Штучний інтелект (ШІ), зокрема моделі на зразок GPT (Generative Pre-trained Transformer), відкривають нові горизонти для аналізу та оптимізації навчального контенту. Використання таких систем дозволяє створювати інноваційні підходи до навчання, що відповідають потребам сучасних студентів і викладачів.

Однією з головних переваг систем на основі GPT є їх здатність швидко і ефективно аналізувати великі обсяги навчального матеріалу. Це значно полегшує роботу викладачів, які можуть більше часу приділяти безпосередньому навчанню студентів, а не рутинним задачам. Системи GPT можуть автоматично виявляти ключові теми, аналізувати структуру контенту та навіть оцінювати його якість.

Використання GPT для аналізу навчального контенту дозволяє підвищити його якість[1]. Система може виявляти орфографічні та граматичні помилки, стилістичні недоліки, а також пропонувати рекомендації щодо покращення тексту. Це сприяє створенню більш якісних і зрозумілих навчальних матеріалів, що покращує процес засвоєння знань студентами.

GPT здатний адаптувати навчальний контент під індивідуальні потреби студентів. Це особливо важливо в умовах, коли кожен студент має різний рівень знань і різні навчальні потреби. Система може надавати персоналізовані рекомендації та матеріали, що сприяє більш ефективному засвоєнню знань і підвищенню мотивації до навчання.

Однією з унікальних можливостей GPT є надання підтримки у режимі реального часу[2]. Це означає, що студенти можуть отримувати відповіді на свої питання та консультації щодо навчальних матеріалів безпосередньо під час навчання. Така інтерактивність сприяє кращому засвоєнню матеріалу та швидкому вирішенню навчальних проблем.

Викладачі можуть використовувати GPT для підготовки навчальних матеріалів, створення тестів та контрольних завдань, а також для аналізу результатів навчання студентів. Це дозволяє більш ефективно планувати навчальний процес, виявляти слабкі місця у знаннях студентів та надавати їм необхідну підтримку.

Системи аналізу навчального контенту на основі штучного інтелекту допомагають автоматично обробляти, аналізувати та відфільтровувати навчальний контент. Вони можуть виявляти ключові поняття, зв'язки між темами, а також рекомендувати студентам матеріали, які найкраще відповідають їхнім потребам.

Сучасні технології штучного інтелекту та машинного навчання відкривають широкі можливості для оптимізації навчального процесу, адаптації навчального контенту для індивідуальних потреб студентів, підвищення ефективності освітніх програм та покращення якості навчання взагалі.

Такі системи можуть допомагати в аналізі та врахуванні різних факторів, таких як індивідуальні особливості студентів, їхні успіхи та труднощі, шляхи найбільш ефективної передачі знань. Це дозволить покращити персоналізацію навчання та забезпечити кожного студента оптимальними умовами для здобуття знань.

Крім того, у зв'язку зі зростанням обсягів інформації та швидкими темпами змін у сучасному світі, автоматизована система аналізу навчального контенту може стати невід'ємним інструментом для вчителів та освітніх установ. Вона дозволить швидко адаптувати навчальні програми до нових вимог та потреб, а також виявляти та вирішувати проблеми навчання на ранніх стадіях.

Отже, проєкт розробки системи аналізу навчального контенту на основі чату GPT є надзвичайно актуальним і важливою в контексті сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Artificial Intelligence Technologies in Education: Benefits, Challenges and Strategies of Implementation [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/353712184_Artificial_Intelligence_Technologies_in_Education_Benefits_Challenges_and_Strategies_of_Implementation (дата звернення: 14.05.2024).
2. Challenges and benefits of 7 ways artificial intelligence in education sector [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://educationai-review.org/revista/article/view/3> (дата звернення: 15.05.2024).

Ляшовський Андрій Ігорович, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Демків Любомир Ігорович, д-р. техн. наук,
професор кафедри інформаційних систем та мереж
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРОЄКТ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СТВОРЕННЯ КОНТЕНТУ ДЛЯ МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ

Протягом останнього десятиліття соціальні медіа стали популярним каналом для зміцнення відносин споживачів з продуктами, брендами та компаніями. Практично кожен бізнес використовує соціальні медіа для просування свого продукту. Однак, зі збільшенням кількості кінцевих користувачів та маркетологів, які активні у соціальних медіа, компаніям стає все важче виділитися з натовпу, щоб залучити свою цільову аудиторію. Близько 90 відсотків маркетологів мають труднощі з відповіддю на питання щодо найкращих способів залучення цільової аудиторії [1]

На початку 2024 року кількість користувачів соціальних мереж становила 5.04 мільярда, що еквівалентно 62.3% від загальної чисельності населення світу[2]. Оскільки соціальні медіа надають недорогий спосіб взаємодії та залучення такої великої кількості потенційних клієнтів, маркетинг у соціальних медіа став цінним каналом для бізнесу. Метою використання маркетингу у соціальних медіа є брендинг, просування, дослідження ринку, обслуговування клієнтів[3].

Інстаграм, зокрема, відіграє ключову роль у формуванні візуальної культури та маркетингу. Проєкт системи підтримки прийняття рішень для створення контенту на Інстаграмі пропонує інноваційний підхід до управління контентом, який базується на аналітиці даних та штучному інтелекті.

Сучасні бренди та індивідуальні творці стикаються з викликом створення контенту, який би відповідав очікуванням аудиторії та сприяв залученню уваги в широкому потоці інформації. Проєкт системи підтримки прийняття рішень дозволяє оптимізувати цей процес, використовуючи передові алгоритми для аналізу трендів, вподобань та поведінки користувачів.

Використання машинного навчання та обробки природної мови дозволяє системі аналізувати ефективність контенту та пропонувати рекомендації щодо його оптимізації. Це включає вибір ключових слів, хештегів, часу публікації та навіть стилістику візуального оформлення.

Проєкт сприяє не лише комерційному успіху, але й позитивному соціальному впливу, допомагаючи творцям контенту більш точно досягати своєї цільової аудиторії та висловлювати соціально значущі ідеї. Це відкриває нові можливості для культурного обміну та підтримки різноманітності.

Розвиток проєкту може включати інтеграцію з іншими соціальними платформами, розширення функціоналу аналітики та створення інтерактивних інструментів для залучення аудиторії. Це створить умови для більш глибокого

занурення в світ цифрового маркетингу та відкриє нові горизонти для креативності.

Проект системи підтримки прийняття рішень створення контенту для Інстаграму є важливим кроком у напрямку автоматизації та оптимізації цифрового маркетингу. Він пропонує новаторські рішення для вирішення актуальних завдань та відкриває шлях до створення більш ефективного та змістовного контенту.

Список використаних джерел:

1. Using generative artificial intelligence for social media content creation [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0969698924000869?fr=RR-2&ref=pdf_download&rr=88454d8e9f6bfbd (дата звернення: 13.05.2024).
2. СТАТИСТИКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ПОНАД 40 INSTAGRAM [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.websiterating.com/uk/research/instagram-statistics/> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Understanding consumer engagement in social media: The role of product lifecycle [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167923621002177> (дата звернення: 13.05.2024).

Чудак Ярослав, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних систем
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Науковий керівник: Шибасва Наталя Олегівна, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри Інформаційних технологій
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ РЕСТОРАННОГО ЗАКЛАДУ

Ресторанний бізнес є однією з найважливіших галузей господарства, яка постійно розвивається та модернізується, щоб задовольняти зростаючі потреби клієнтів. Програмні засоби для аналізу ефективності роботи ресторанних закладів стають невід'ємною частиною цього процесу, допомагаючи власникам та керівникам ресторанів більш ефективно керувати бізнесом та збільшувати його прибутковість [1, с.31-56].

При розробці програмного засобу з аналізу ефективності ресторанного закладу важливо враховувати потреби та особливості самого ресторанного бізнесу, а також вимоги сучасних технологій. Система аналізу будується на основі даних про покупки клієнтів, особливостях придбання страв та позицій меню для надання глибокого інсайту у функціонування ресторану та його ефективності.

Однією з ключових функціональних задач програмного засобу є аналіз покупецької здатності. Такий метод включає в себе оцінку та аналіз покупок клієнтів, а також визначення тенденцій у витратах на різні категорії страв та напоїв. На основі цього аналізу ресторан може розробити персоналізовані пропозиції та акції для клієнтів, що сприятимуть збільшенню їхнього задоволення та збільшенню частоти відвідувань [2, с. 21-72].

Другою важливою функціональною задачею є аналіз ефективності меню. Це означає визначення найбільш та найменш продаваних позицій меню, а також аналіз прибутковості та маржі кожної страви. За допомогою такого аналізу ресторан може видалити меню менш популярні або неефективні позиції, а також розробити нові страви або змінити ціни на існуючі, що допоможе збільшити прибуток та задоволення клієнтів.

Серед актуальних проблем, вирішення яких є важливим організаційно-технічним кроком є прогнозування попиту. Це дозволяє ресторану заздалегідь планувати свої запаси, оптимізувати закупівлю продуктів та уникнути недостачі або перевищення запасів. Прогнозування попиту базується на історичних даних про замовлення, сезонності та інших факторах, що впливають на попит.

Оптимізація управління запасами може суттєвим чином вплинути на якість роботи закладу та мінімізувати витрати на зайві придбання, особливо, що стосується сезонних пропозицій. Оптимізація запасами включає в себе моніторинг та управління запасами сировини, продуктів та інгредієнтів, а також визначення оптимальних рівнів запасів для мінімізації витрат та максимізації ефективності.

Додатковою функцією, реалізація якої може суттєво покращити ефективність роботи інформаційної системи, є аналіз ефективності обслуговування. Це означає

моніторинг та аналіз часу обслуговування, задоволення клієнтів та їх реакцію на обслуговування. На основі цього аналізу ресторан може покращити свої процеси обслуговування та забезпечити більш високу якість сервісу. Крім того, програмний засіб повинен забезпечувати можливість створення звітів та аналітичних документів для керівництва та інвесторів. Це допоможе керівництву приймати обґрунтовані стратегічні рішення на основі об'єктивних даних та аналізу.

Розробка сучасної, функціональної та якісної інформаційної системи з аналізу ефективності роботи ресторанного закладу – є актуальною та важливою задачею в сфері застосування інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Іванова О.М. Типологія співробітників ресторану: Як сформувати команду, яка працює на результат / О.М. Іванова // Київ: Гастрономічна культура, 2020. – 154 с.
2. Сидорова Н.П. Маркетинг готелів та ресторанів / Н.П. Сидорова // Київ: Готельна експертиза, 2019. – 544 с.

Куліш Валентин Ігорович, здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліський національний університет, Україна

РОЗРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯМ ВІРТУАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ

У сучасному світі дані не тільки про користувачів, але й про їх активність в мережі Інтернет – покупки, вподобання, місця відвідування та інтереси, стали найціннішим ресурсом. Ця інформація не лише допомагає компаніям адаптувати свої продукти та послуги до потреб споживачів, а й служить основою для розробки маркетингових стратегій, прогнозування ринкових тенденцій, дослідження відвідуваності місць та вдосконалення своїх продуктів. Далі ці дані використовуються для оптимізації бізнес-процесів, підвищення ефективності рекламних кампаній та навіть для розробки нових продуктів і послуг, які відповідають вимогам сучасних користувачів.

Соціальні мережі є одними з найбільших джерел збору, обробки та аналізу даних користувачів з метою адаптації контенту до їхніх інтересів. Важливим аспектом розвитку кожної віртуальної спільноти є контингент користувачів, які нею користуються найчастіше. Для цього також здійснюється збір даних, але з використанням дещо інших алгоритмів для збору та аналізу інформації. Наприклад, можуть використовуватися методи машинного навчання для прогнозування та визначення тенденцій у поведінці користувачів, що допомагає підлаштовувати контент для максимальної взаємодії з аудиторією.

Кожна сучасна система оснащена функціоналом для її управління, який забезпечує необхідний рівень взаємодії із користувачами. Системи функціонують на основі алгоритмів, які допомагають спростити і оптимізувати робочі процеси. Ці алгоритми, зокрема, відповідають за моніторинг активності користувачів, взаємодію користувачів між собою, кількість створених публікацій, коментарів і т.д. Зібрані дані зберігаються у базі даних і подальше їх оброблення для створення аналітики спільноти відбувається вручну, що створює незручності.

За допомогою аналітики спільнота може залучити нову аудиторію, підвищити свою активність і розвивати платформу відповідно до потреб спільноти. Збір і аналіз даних стають ключовими процесами для успішного функціонування соціальних мереж.

Кожен користувач повинен розуміти, що його дані будуть збиратися та аналізуватися для створення статистики віртуальної спільноти. Для управління віртуальною спільнотою, інформаційна технологія збирає та аналізує дані користувачів для створення статистики та надання рекомендаційного рішення віртуальній спільноті. Важливо розуміти, що для роботи технології необхідна база даних, яка містить всю необхідну інформацію для ефективного керування.

На рис.1 зображено діаграму потоків даних, яка демонструє, як дані збираються, обробляються та зберігаються на сервері веб-сайту.

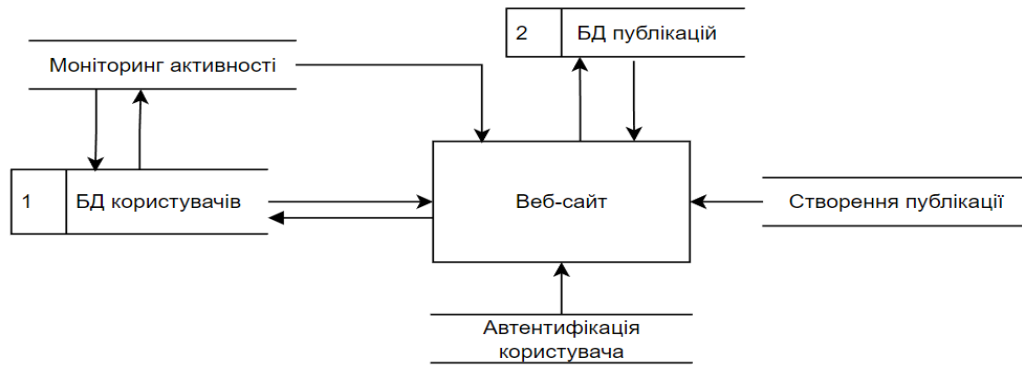

Рис. 1. DFD-діаграма

Це важлива інформація для розуміння того, як працює технологія та як зберігаються дані користувачів.

Інформаційна технологія управління функціонуванням віртуальною спільнотою включає інструменти для модерування контенту, керування користувачами, аналітики та забезпечення комунікації. Вона містить автоматизовані алгоритми, котрі допомагають у модеруванні контенту. На рис.2 представлено IDEF0-діаграму інформації технології.

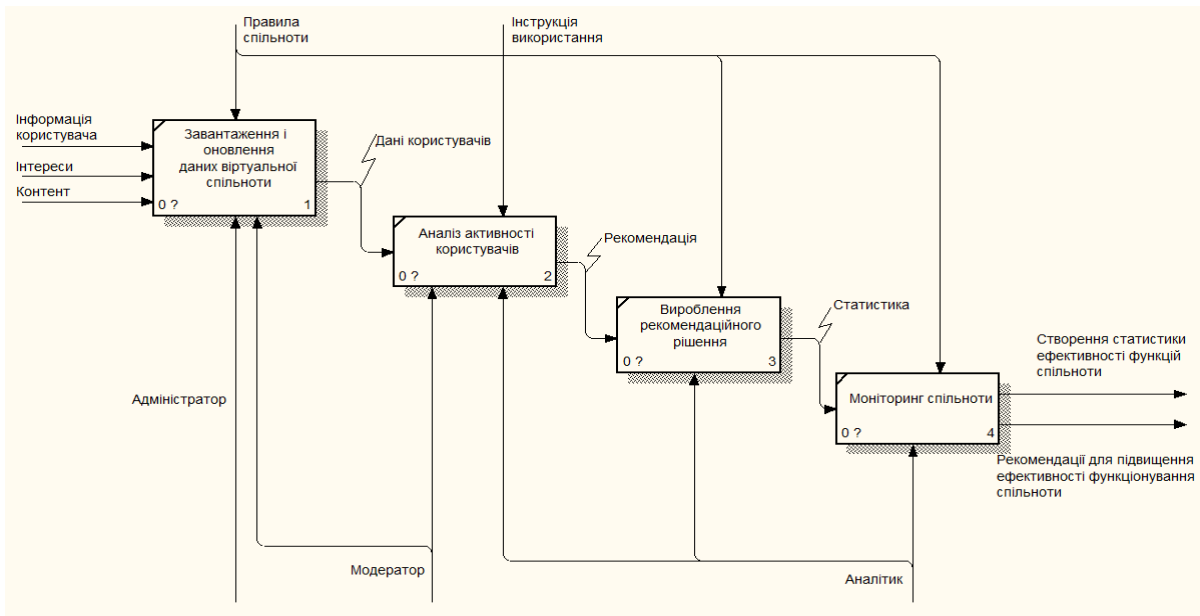

Рис. 2. ideo-diagrama системи управління

Для початку роботи технології, необхідно завантажити і оновити наявні дані віртуальної спільноти, після чого запуститься алгоритм, який в результаті надасть статистику та рекомендаційне рішення віртуальній спільноті. На діаграмі, яка зображена на рис. 3 представлено функціонування віртуальної спільноти, яка демонструє, як алгоритми взаємодіють із користувачем від моменту їх входу в спільноту.

Процес збору та аналізу даних має автоматизовані алгоритми, які постійно збирають та обробляють дані. Дане рішення є дуже ефективним, адже спрощує створення аналітики для спільноти.

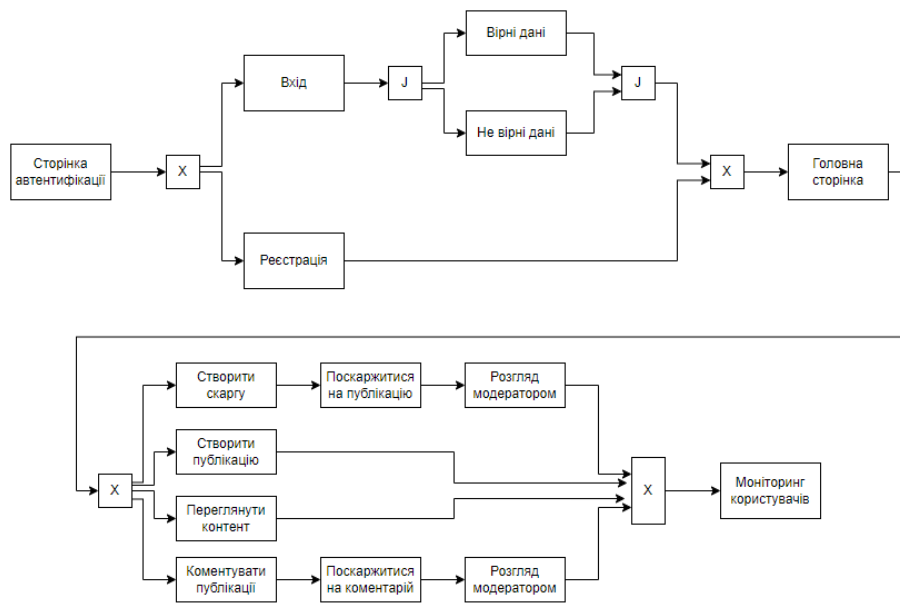

Рис. 3. IDEF-3 діаграма

На рис.4 представлено UML-діаграму прецедентів, яка ілюструє, як функціонує наша технологія управління функціонуванням віртуальною спільнотою. Вона демонструє взаємодію користувачів з нашою технологією та різними ролями в цій спільноті.

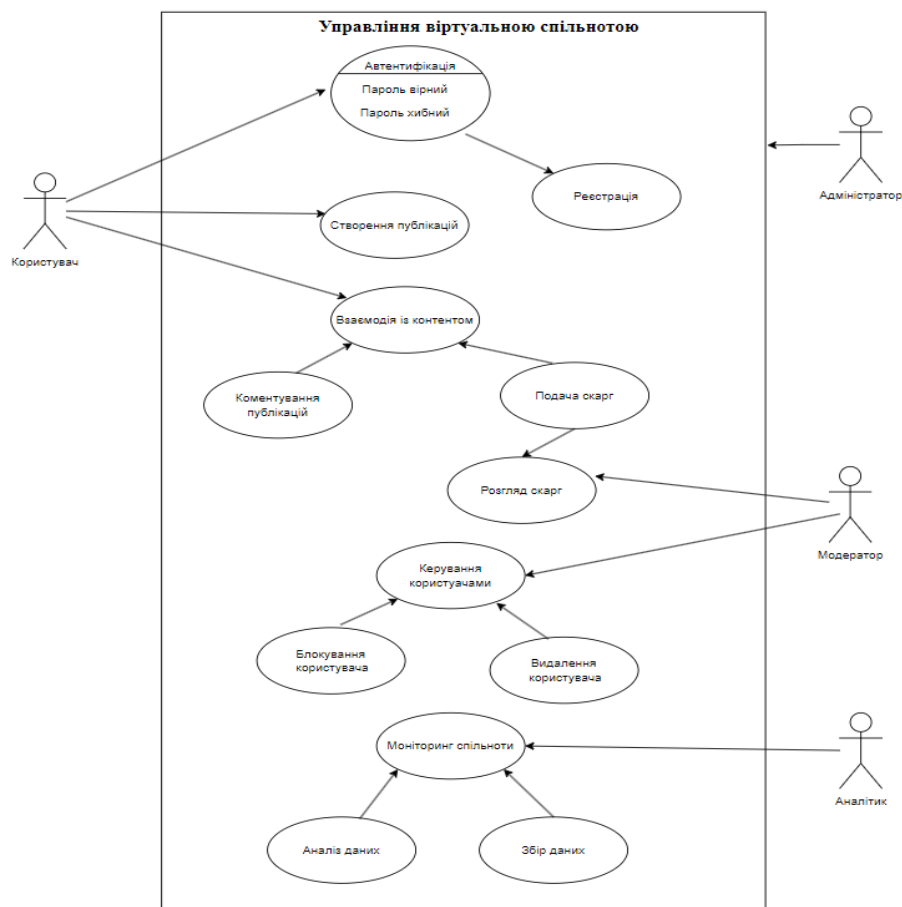

Рис. 4. UML-діаграма прецедентів

Віртуальні спільноти мають певні ролі для виконання конкретних задач. Технологія управління функціонуванням віртуальної спільноти забезпечує 3 ролі з необхідними інструментами для ефективного виконання їхніх обов'язків.

Технологія є залежною від бази даних, тому для демонстрації повної роботи технології, було створено тестову соціальну мережу.

Отже, створення автоматизованих алгоритмів, які збиратимуть та оброблятимуть дані для створення аналітики віртуальної спільноти, надання рекомендаційного рішення для неї, є важливим та необхідним кроком. Автоматизація забезпечує глибоке розуміння поведінки та вподобань користувачів, що допомагає ефективно вирішувати проблеми спільноти та формувати стратегічні напрямки її розвитку.

Дякун Станіслав Олегович, здобувач вищої освіти інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Рибчак Зоряна Любомирівна, канд. техн. наук,
доцент кафедри інформаційних систем та мереж
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПЕРЕГЛЯДУ ПРОДУКТИВНОСТІ В ІТ-КОМПАНІЇ

Системи підтримки прийняття рішень (СППР) в ІТ-компаніях є критично важливими інструментами, які сприяють оптимізації процесів та підвищенню ефективності роботи. Вони дозволяють керівництву компанії аналізувати великі обсяги даних, виявляти тренди та швидко реагувати на зміни у бізнес-середовищі.

Розробка СППР вимагає глибокого розуміння не тільки технологічних можливостей, але й специфіки бізнес-процесів в ІТ-галузі. Це включає в себе аналіз потреб користувачів, визначення ключових показників продуктивності (KPI) та розробку гнучких моделей, які можуть адаптуватися до змін у ринкових умовах.

Використання передових технологій, таких як машинне навчання та обробка природної мови, дозволяє СППР не тільки аналізувати існуючі дані, але й прогнозувати майбутні тенденції, що надає компанії стратегічної переваги. Інтеграція з іншими корпоративними системами, такими як ERP та CRM, забезпечує більш повне розуміння внутрішніх процесів та сприяє кращому взаємодії між відділами [1].

СППР можуть бути особливо корисними в процесі перегляду продуктивності, де вони допомагають виявляти “вузькі місця” в робочих процесах та пропонувати рекомендації щодо їх усунення. Це може включати в себе оптимізацію розподілу ресурсів, планування навчання та розвитку персоналу, а також вдосконалення технологічної інфраструктури.

Проектування СППР повинно враховувати потребу в захисті даних та забезпеченні конфіденційності інформації. Це вимагає впровадження надійних механізмів безпеки та регулярного оновлення системи для запобігання можливим кібератакам.

Успішне впровадження СППР може стати вирішальним фактором у підвищенні конкурентоспроможності ІТ-компанії, забезпечуючи їй можливість швидко адаптуватися до змін у технологіях та ринкових умовах. Це також сприяє кращому задоволенню потреб клієнтів та підтримці високого рівня сервісу.

Розвиток СППР може включати створення інтерактивних інструментів для залучення співробітників до процесу прийняття рішень, що сприяє підвищенню їх мотивації та залученості. Крім того, можливе розширення функціоналу системи для включення аналітики соціальних медіа та інших зовнішніх джерел даних.

Проект СППР для ІТ-компаній є важливим кроком у напрямку цифрової трансформації та автоматизації бізнес-процесів. Він пропонує інноваційні рішення

для вирішення актуальних завдань та відкриває шлях до створення більш ефективного та змістовного контенту [2].

Список використаних джерел:

1. Системи підтримки прийняття рішень: навч. посіб. / М.А. Демиденко; Нац. гірн. ун-т. — Електрон. текст. дані. – Д.: 2016. – 104 с. – Режим доступу: <http://nmu.org.ua> (дата звернення: 17.05.2024).
2. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ / С.М. Чуруброва [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/117099/09-Churubrova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.05.2024).

Марку В.Ф., студент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Бутенко Є.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ АЕРОЗЙОМКИ ТА СТВОРЕННЯ ОРТОФОТОПЛАНІВ

Аерозйомка (або також її називають зйомкою дроном, коптером, коптерна зйомка) – це метод отримання зображень або даних земної поверхні з повітряного судна. Іншими словами, аерозйомка дозволяє робити фотографії або збирати інформацію про землю з висоти пташиного польоту.

Ортофотоплан – це точний цифровий план місцевості, створений на основі аерофотозйомки. Він відрізняється від звичайної аерофотографії тим, що зображення на ньому не спотворене рельєфом місцевості [7].

- У сучасному світі аерозйомка та створення ортофотопланів стали незамінними інструментами у різних сферах діяльності. За допомогою цих технологій можна отримати точні та актуальні зображення земної поверхні, які використовуються для вирішення широкого спектру завдань [1,2,8].

- Існує кілька основних методів аерозйомки, кожен з яких має свої переваги та недоліки:

1. Безпілотні літальні апарати (БПЛА).

- Їх переваги є низька вартість, можливість польотів у складних умовах, висока маневреність. Недоліки, обмежена вантажопідйомність, залежність від погодних умов, необхідність отримання дозволів на польоти.

- Крім того, аерофотозйомка із БПЛА має цілий ряд переваг перед традиційними видами геодезичних вишукувань - БПЛА дуже мобільні, мають величезну економічну вигоду, вкрай точні, безпечні для людини та довкілля, а також можливі для застосування будь-де і в будь-яку погоду. Саме при допомозі БПЛА отримують ортофотоплани з найвищою точністю та достовірністю даних [3].

2. Супутники.

- Переваги: Широке охоплення території, регулярне знімання, низька вартість.

- Недоліки: Обмежена роздільна здатність, залежність від хмарності, неможливість отримання стереозображень.

3. Літаки.

- Переваги: Висока роздільна здатність, можливість отримання стереозображень, незалежність від погодних умов.

- Недоліки: Висока вартість, обмежена маневреність, наявність спеціальних аеродромів.

- Вибір методу аерозйомки залежить від поставлених завдань, бюджету та інших факторів.

- Для аерозйомки використовуються різні датчики, кожен із яких має свої характеристики, це цифрові фотокамери; мультиспектральні датчики та лідари. Вибір датчика залежить від типу аерозйомки, необхідної роздільної здатності та інших факторів [5].

Для обробки аерознімків та створення ортофотопланів використовуються спеціалізовані програми та геоінформаційні системи (ГІС). Ці інструменти забезпечують високу точність та якість ортофотопланів, що є важливим у різних сферах діяльності.

Програми для фотограмметрії використовуються для обробки аерознімків та створення тривимірних моделей території. Вони автоматично визначають координати точок на зображеннях та дозволяють створювати ортофотоплани.

Програми для створення ортофотопланів об'єднують оброблені зображення в єдиний ортофотоплан, застосовують корекцію кольору та контрасту, а також додають картографічні елементи для полегшення сприйняття інформації [6,8].

Геоінформаційні системи (ГІС) дозволяють працювати з ортофотопланами в комплексі з іншими просторовими даними. Вони використовуються для аналізу та вирішення різних завдань, а також для створення тематичних карт та програм.

Створення ортофотопланів складається з наступних етапів:

Обробка аерофотознімків: На цьому етапі аерофотознімки очищаються від спотворень, таких як атмосферна димка та геометричні спотворення.

Створення точок фотограмметрії: На цьому етапі на аерофотознімках знаходяться точки, які можна ідентифікувати на обох зображеннях та які мають відомі координати.

Створення 3D-моделі земної поверхні: На цьому етапі з точок фотограмметрії створюється 3D-модель земної поверхні.

Незважаючи на уявну простоту рельєфу як об'єкта моделювання практика пропонує велику кількість способів і технологій формування ЦМР. Множина типів джерел вихідних даних для створення ЦМР спричинена розмаїттям способів отримання й організації первинних даних та їх похідних[4].

Різноманіття програмних забезпечень, в яких є можливість побудови ЦМР, лише підкреслює актуальність даної теми. У даній роботі найбільш докладно розглянута програма Autodesk Civil 3D. Докладний опис процесу побудови поверхні дозволяє визначити її переваги та недоліки. Перевагою програми Civil 3D, звичайнає широкий функціонал. Недоліком є час обробки. Використана у процесі дослідження хмара точок містить в собі близько 2,5 млн. точок, час її обробки приблизно 30-50 хвилин [4].

Генерація ортофотоплана: На цьому етапі з 3D-моделі земної поверхні генерується ортофотоплан.

• Ортофотоплани мають своє застосування в різних сферах діяльності, таких як топографічне картографування, міське планування, землеупорядкування, сільське господарство, лісове господарство, моніторинг довкілля, археологія та надзвичайні ситуації [7].

Використання ортофотопланів у надзвичайних ситуаціях є особливо важливим, оскільки вони допомагають рятувати життя людей і мінімізувати збитки, завдані стихійними лихами[6,7]. Вони надають оперативну та точну інформацію для координації рятувальних робіт та прийняття стратегічних рішень у кризових ситуаціях. Майбутнє аерозйомки та створення ортофотопланів[4].

У майбутньому технології аерозйомки та створення ортофотопланів розвиватимуться ще стрімкіше. Очікується, що:

1. Вартість аерозйомки знижуватиметься.

2. Дозвіл ортофотопланів збільшуватиметься.
3. Створюватимуться тривимірні ортофотоплани.
4. Використання штучного інтелекту (ІІ).
5. Розвиток хмарних технологій[2,8].

Ортофотоплани стануть ще потужнішим інструментом для вирішення різних завдань, що дозволить зробити наше життя безпечнішим, ефективнішим і комфортнішим.

Висновок: в цілому, сучасні технології аерозйомки та створення ортофотопланів дозволяють отримувати більш точні та деталізовані дані про поверхню землі, що має широкий спектр застосувань. Вони допомагають у плануванні містобудівних проєктів, моніторингу сільськогосподарських угідь, оцінці екологічного стану, створенні цифрових карт та багато іншого. Завдяки постійному розвитку технологій та покращенню сенсорних можливостей, очікується, що аерозйомка та створення ортофотопланів продовжуватимуть еволюціонувати та надавати все більший вплив на різні галузі та галузі діяльності.

Список використаних джерел:

1. American Society for Photogrammetry and Remote Sensing. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.asprs.org/>.
2. Білоус В.В., Боднар С.П. Фотограмметрія. Навчальний посібник. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2021 р. – 137 с. – Режим доступу: https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/Navch_pos_Fotogrametri_Bilous2021_proekt.pdf.
3. Бутенко Є. В., Невоїт Н.О. Особливості проведення геодезичних робіт із застосуванням БПЛА для потреб землеустрою. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель, (1), 95-102.
4. Бутенко Є. В., Боровик К.В., Герин А.Р., Губкін Б.А. Формування цифрової моделі рельєфу за матеріалами аерофотозйомки в програмному засобі Civil3D. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель, (2-3), 156-168.
5. Кузьменко, О. П. Використання ортофотопланів для вирішення задач землеустрою. Землеустрій та кадастр, 2021, 91(2), 50-54.
6. Jensen, J. R. Remote Sensing of the Environment: An Earth Resource Perspective. Prentice Hall.
7. Державна служба геодезії, картографії та кадастру України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://land.gov.ua/>.
8. Пономаренко, О. В. (2016). Цифрова фотограмметрія та геоінформатика. Київ: Лібриком.

Азізов Артем Артемович, здобувач фахової передвищої освіти
Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права, Україна

Науковий керівник: Клименко Марія Юріївна, викладач
Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права, Україна

ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ КІБЕРЗАГРОЗ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Вступ

У сучасному світі, де інформація стає все більш цінною, кіберзагрози стають дедалі більш серйозною проблемою. Зловмисники постійно шукають нові та інноваційні способи проникнення в комп'ютерні системи, крадіжки даних та завдання шкоди. З появою криптовалюти зловмисникам відкрився дуже великий простір та мотивація для створення більш сильних та складних кіберзагроз для наживи на людях[9].

Причини виникнення кіберзагроз

Існує багато причин, чому виникають кіберзагрози. Проведений аналіз людського фактору показує, що на даний момент кіберзагрози розробляються виключно людьми. З цього можна виділити п'ять основних мотивів, що спонукають людей створювати різні кіберзагрози. Деякі з найпоширеніші причини наведені нижче (таблиця 1).

Таблиця 1.

Найпоширеніші причин створення кіберзагроз[7]

Мотивація (причина)	Приклади нападників	Головна мета	Топографія	Жертва
Фінансова	Кримінальні організовані злочинні групи Довірені особи Конкуренти	Економічна вигода Несанкціонований доступ	Один до одного	Фізична особа Приватна організація
Політична	Політичні активісти Державний актор	Досягнення цілей зовнішньої політики	Багато до одного Один до одного	Політичні веб-сайти Приватні або державні організації
Емоційна	Кіберпанки Скрипт-кідери Сталкер	Збудження "Справедливість" Виконання бажань	Один до одного	Приватна організація Фізична особа
Ідеологія	Кібертерористи Хактивісти	Створити страх і хаос Політичні/соціальні зміни	Один до одного	Приватна організація

Так, при створенні кіберзагроз ці причини можуть взаємодіяти або витікати одна з одної, допустим шантаж за допомогою програм-вимагачів: у 2017 році компанія Maersk стала жертвою атаки з використанням програми-вимагача WannaCry, в результаті якої вона заплатила 4 мільйони доларів США викупу за розшифровку своїх даних. У цьому прикладі перетнулись шантаж за грошей[2].

Конфіденційність

Зростання кількості атак, спрямованих на крадіжку даних: зловмисники

використовуватимуть все більш витончені методи для викрадення особистих даних, медичних записів, фінансової інформації та інших конфіденційних даних.

Зловживання штучним інтелектом (ШІ): ШІ може використовуватися для автоматизації атак на кібербезпеку, роблячи їх більш масштабними та ефективними[6].

Розширення використання хмарних технологій: зростання популярності хмарних сервісів створює нові ризики для конфіденційності, адже дані зберігаються на віддалених серверах, доступ до яких можуть отримати несанкціоновані особи[5].

Цілісність

Зростання кількості атак з використанням програм-вимагачів: зловмисники використовуватимуть програми-вимагачі, щоб шифрувати дані жертв і вимагати викупу за їх розшифровку.

Більш складні атаки на ланцюги постачання: зловмисники атакуватимуть постачальників, щоб отримати доступ до даних та систем своїх клієнтів.

Використання deepfake для дезінформації: Deepfake технології можуть використовуватися для створення фейкових відео та аудіозаписів, щоб обдурити людей та поширювати дезінформацію.

Доступність

Атаки на критичну інфраструктуру: зловмисники можуть атакувати електромережі, транспортні системи та інші критичні об'єкти, щоб завдати шкоди економіці та суспільству.

Використання ботів для перевантаження мереж: Зловмисники можуть використовувати бот-мережі для генерування великої кількості трафіку, щоб перевантажити веб-сайти та онлайн-сервіси.

Відмова в обслуговуванні (DoS)

Більш складні DDoS-атаки: DDoS-атаки ставатимуть потужнішими та складнішими, що може призвести до значних перебоїв у роботі веб-сайтів та онлайн-сервісів.

Використання ботів для перевантаження мереж: зловмисники можуть використовувати бот-мережі для генерування великої кількості трафіку, щоб перевантажити веб-сайти та онлайн-сервіси.

Використання IoT-пристроїв для DDoS-атак: зловмисники можуть використовувати зламані IoT-пристрої для запуску DDoS-атак.

Несанкціоноване розголошення інформації (UDI)

Зростання кількості витоків даних: Зловмисники використовуватимуть все більш витончені методи для викрадення даних з комп'ютерних систем та баз даних.

Використання хмарних технологій для UDI: Зростання популярності хмарних сервісів створює нові ризики для UDI, адже дані зберігаються на віддалених серверах, доступ до яких можуть отримати несанкціоновані особи.

Людська помилка: Людська помилка, така як ненавмисне розголошення інформації або неправильне налаштування систем безпеки, може призвести до UDI.

Прогнозування розвитку кіберзагроз

Зростання кіберзагроз стає дедалі більш серйозною проблемою. Зловмисники постійно шукають нові та інноваційні способи проникнення в комп'ютерні системи, крадіжки даних та завдання шкоди.

Збільшення кількості та складності кібератак: зловмисники матимуть доступ

до більш потужних інструментів та технологій, що призведе до зростання кількості та складності кібератак[4].

Збільшення кількості цільових атак: зловмисники все частіше використовуватимуть цільові атаки, які спрямовані на конкретні особи або організації.

Використання штучного інтелекту (ШІ): зловмисники все частіше використовуватимуть ШІ для автоматизації кібератак, що зробить їх більш ефективними та складними для виявлення[6].

Зростання кіберзлочинів у хмарі: з кожним роком кількість людей, які зберігають свої дані у хмарових сховищах, зростає, тому попит у кіберзлочинців на вкрадення даних з хмар також зростає[5].

Небезпека для Інтернету речей (IoT): зростаюча кількість пристроїв IoT робить їх більш вразливими до кібератак.

Зростання кіберзлочинів, пов'язаних з криптовалютою: сьогодні і так досить багато кіберзагроз у цьому напрямку, але через великий обсяг грошей, що тут задіяні, це стає метою кіберзлочинців, що сприяє зростанню небезпеки у цьому секторі Інтернету[9].

Висновки

Кіберзагрози, що постійно розвиваються, стають дедалі більш серйозною проблемою в епоху штучного інтелекту (ШІ). З одного боку, ШІ може нести значну користь для людей, автоматизуючи рутинні завдання та покращуючи якість життя. З іншого боку, ШІ, потрапляючи до рук зловмисників, може стати потужною зброєю для створення нових, складніших кіберзагроз.

На протидію кіберзагрозам впливають декілька ключових факторів:

Розуміння причин створення кіберзагроз: вивчення мотивів та цілей зловмисників може допомогти у розробці ефективних методів протидії.

Підвищення рівня обізнаності людей з правилами кібербезпеки: навчання людей про кіберзагрози та методи захисту може значно знизити ризик кібератак.

Інвестування у надійні системи безпеки: великі корпорації та організації повинні вкладати значні кошти у захист своїх даних та систем, використовуючи новітні технології та постійно оновлюючи протоколи безпеки.

Співпраця між урядами та приватним сектором: ефективна протидія кіберзагрозам потребує спільних зусиль урядів, правоохоронних органів, приватних компаній та наукової спільноти.

Важливо зазначити, що боротьба з кіберзагрозами – це постійний процес, який потребує постійної адаптації та оновлення методів захисту. Завдяки спільним зусиллям та розумінню сучасних тенденцій ми можемо значно знизити ризики кібератак та захистити себе, свої дані та свої організації в епоху ШІ.

Список використаних джерел:

1. Сайт Міжнародної спілки електрозв'язку (ITU): <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>.
2. Стаття про програми-вимагача WannaCry від BBC: <https://www.bbc.com/news/technology-39901382>.
3. Стаття про аналіз кіберзагроз від IBM: <https://www.ibm.com/reports/threat-intelligence>.
4. Стаття про масштаби кіберзагроз в 2023 році від Європейського агентства з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA): <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2023>.

5. Стаття про безпеку хмарних сховищ від Forbes: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2021/10/25/the-5-biggest-cloud-computing-trends-in-2022/>.
6. Стаття про використання штучного інтелекту (ШІ) для виготовлення кіберзагроз від Forbes: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2023/06/23/ai-and-cybercrime-unleash-a-new-era-of-menacing-threats/?sh=369c0069162b>.
7. Стаття про аналіз мотивів кіберзлочинців від Psychology Today: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/long-fuse-big-bang/202209/the-cyber-security-head-game>.
8. Дослідження мотиви кіберзлочинців: аналіз 1000 випадків: https://www.researchgate.net/publication/280204402_A_Conceptual_Review_and_Exploratory_Evaluation_of_the_Motivations_for_Cybercrime.
9. Дослідження кіберзлочинів у криптовалюті: <https://www.brookings.edu/articles/shifting-crypto-landscape-threatens-crime-investigations-and-sanctions/>.

Заєць Артьом Андрійович, здобувач фахової передвищої освіти
Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права, Україна

Науковий керівник: Клименко Марія Юріївна, викладач
Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Вступ

Одним з найважливіших питань стратегії кібербезпеки будь-якої організації є збереження корпоративних даних, а також запобігання витоку інформації. Це може включати такі речі, як дані в стані спокою, в процесі передачі і використанні. Існують різні форми технологій захисту даних, які можуть включати:

- брандмауери
- контроль доступу
- шифрування
- маскування даних
- апаратна безпека
- резервне копіювання даних і стійкість

Брандмауери

Коли ми говоримо про безпеку мережі, брандмауери зазвичай згадуються як перший рівень захисту. Ці системи призначені для запобігання доступу сторонніх осіб або людей до бізнес-даних. Як правило, брандмауер знаходиться між локальною мережею (LAN), де співробітники підключають свої комп'ютери в своїх офісах і глобальний Інтернет за межами зовнішнього комп'ютера, який з'єднується безпосередньо з приватними лініями окремих осіб або організацій, як вдома і в школах. Правила брандмауера використовуються брандмауерами для перевірки всього трафіку, що входить або виходить з певної мережі. Брандмауери забезпечують засоби, за допомогою яких шкідливе програмне забезпечення, таке як вірус, може бути заборонено отримувати доступ до машин у межах цієї мережі. При обговоренні безпеки мережі, перше, що спадає на думку це саме брандмауери.[2,3,5]

Контроль доступу

Контроль доступу - це засіб обмеження доступу до конфіденційної інформації тільки для користувачів, які мають відповідні дозволи. Це можна досягти за допомогою різних методів, таких як використання паролів, багатофакторної аутентифікації та управління доступом на основі ролей. Ці заходи забезпечують, що лише авторизовані особи мають доступ до конфіденційної інформації, що допомагає у зменшенні ризику порушення безпеки даних.

Однією з ключових переваг контролю доступу є можливість встановлення підзвітності в організаціях. Це дозволяє відслідковувати, хто має доступ до різних ресурсів і які дії вони виконують, що допомагає у запобіганні внутрішнім загрозам. Крім того, контроль доступу покращує ефективність управління дозволами, зменшуючи час і ресурси, потрібні для керування доступом для багатьох користувачів.

Як і з будь-якими заходами забезпечення безпеки даних, важливо належним чином реалізувати контроль доступу, щоб він був ефективним. Наприклад, паролі повинні бути складними і унікальними, а багатофакторна аутентифікація повинна

використовуватися для забезпечення додаткового рівня безпеки. Крім того, системи контролю доступу повинні періодично оновлюватися та тестуватися, щоб гарантувати ефективну роботу та захист конфіденційної інформації від несанкціонованого доступу.[1,2]

Шифрування

Шифрування - це важлива складова безпеки особистих даних, яка полягає в перетворенні конфіденційної інформації в нечитабельний формат, доступний лише з правильним ключем для розшифрування. Цей метод широко застосовується для захисту даних під час їх передачі через мережу Інтернет та зберігання на пристроях, таких як комп'ютери і смартфони.

Однією з головних переваг шифрування є високий рівень безпеки, навіть якщо дані стануть доступними зловмисникам. Зашифрована інформація залишається нечитабельною без відповідного ключа для розшифрування, забезпечуючи захист навіть у випадку порушення безпеки. Крім того, шифрування допомагає компаніям відповідати вимогам правил і стандартів щодо конфіденційності даних, таких як GDPR та PCI DSS.

Проте важливо реалізувати шифрування належним чином, щоб забезпечити його ефективність. Наприклад, втрата або крадіжка ключа шифрування може призвести до втрати доступу до даних навіть законному власнику. Також важливо регулярно оновлювати алгоритми шифрування, оскільки вони можуть бути піддані атакам зловмисників, якщо залишаються застарілими. [5]

Маскування даних

Маскування даних - це процес сховування інформації шляхом її заміни на інші дані таким чином, що навіть у випадку несанкціонованого доступу до цих даних, зловмисники не можуть отримати доступ до справжніх даних. На відміну від шифрування, яке використовує складні алгоритми для перетворення даних в нечитабельну форму, маскування даних використовує заміну реальних даних на аналогічні, але фіктивні дані. Цей метод особливо корисний у випадках, коли реальні дані не потрібні, наприклад, у процесі тестування програмного забезпечення або для навчання користувачів.

Токенізація є одним з прикладів маскування даних, де оригінальні дані замінюються унікальними токенами, які не мають зв'язку з реальною інформацією і не можуть бути перетворені назад у початкові дані, навіть якщо вони стануть доступні несанкціонованій стороні.

Апаратна безпека

Апаратна безпека - це забезпечення фізичного захисту пристрою, яке доповнює програмне забезпечення, встановлене на ньому. Це означає, що виробники пристроїв повинні враховувати заходи безпеки на рівні апаратного забезпечення, а не лише сподіватися на програмне забезпечення для захисту від загроз.

Приклади апаратної безпеки включають апаратні брандмауери, проксі-сервери та апаратні модулі безпеки. Ці пристрої працюють разом із загальними процесорами, але забезпечують додатковий рівень захисту, що дозволяє уникнути атак на програмне забезпечення.

Апаратна безпека також може включати в себе використання безпечних анклавів, які ізолюють чутливі дані та операції від основного процесора. Наприклад,

у пристроях Apple використовується безпечний анклав для зберігання та обробки конфіденційної інформації, що дозволяє забезпечити високий рівень безпеки на рівні апаратного забезпечення.[2]

Резервне копіювання даних і стійкість

Регулярне резервне копіювання даних є ключовим аспектом забезпечення безпеки даних, оскільки воно забезпечує їх збереження в разі втрати або пошкодження. За допомогою резервних копій, збережених в безпечному місці, організації можуть швидко відновити свої дані у випадку непередбачуваних ситуацій, таких як катастрофи. Багато компаній використовують хмарні сервіси зберігання даних, такі як TitanFile, для забезпечення безпечного та надійного зберігання і відновлення інформації.

Метод 3-2-1 для резервного копіювання даних - це стратегія, яка передбачає створення трьох копій даних: дві локальні (на оригінальному пристрої та зовнішньому жорсткому диску) та одна поза сайтом (наприклад, в хмарі). Це забезпечує надійність та доступність даних у найрізноманітніших умовах.

Однією з головних переваг резервного копіювання є можливість швидко відновити дані в разі втрати, що допомагає мінімізувати простой та знижує ризик постійних втрат. Крім того, відновлення даних до попереднього моменту часу може скасувати будь-які несподівані зміни або видалення, що є ще однією перевагою.

Проте важливо пам'ятати, що ефективність резервного копіювання залежить від середовища, де вони знаходяться. Копії даних повинні зберігатися в безпечному місці, поза межами основного сайту, для захисту від різних ризиків, таких як крадіжки або стихійні лиха. Крім того, вони повинні періодично перевірятися, щоб гарантувати їхню доступність та відновлюваність у випадку необхідності.[1]

Висновки

Захист даних стає ключовою проблемою як для індивідуальних користувачів, так і для організацій у цифровому віці, і вимагає постійної уваги на всіх етапах обробки і передачі інформації. Комплексний підхід до захисту даних, що включає шифрування, резервне копіювання, контроль доступу, безпеку мережі та фізичний захист, є ефективним способом забезпечити безпеку та конфіденційність конфіденційної інформації. Регулярна перевірка та оновлення заходів безпеки є необхідною, щоб утримувати високий рівень захисту в умовах швидко змінюючогося технологічного середовища та постійно зростаючих загроз.

Список використаних джерел:

1. Сайт блогу для IT-спеціалістів TechTarget <https://www.techtarget.com/searchsecurity/feature/Top-7-types-of-data-security-technology>.
2. Стаття про засоби захисту інформації від TitanFile: <https://www.titanfile.com/blog/5-methods-of-protecting-data/>.
3. Стаття про кібербезпеку від Володимира Наконечного, Сергія Толупи та Олександра Успенського: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/b99f4f0d-fc86-48de-a4a4-dab648ab2556/content>.
4. Статті про технології та засоби захисту інформації: <https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/information-protection>.
5. Стаття про типи захисту інформації від OrientSoftware: <https://www.orientsoftware.com/blog/types-of-information-security/>.

Фомін Артем Євгенійович, здобувач вищої освіти
інституту комп'ютерних систем
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Науковий керівник: Кунуп Тетяна Василівна, старший викладач
кафедри Інформаційних технологій
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ З МОНІТОРИНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ ФРУКТОВОГО САДІВНИЦТВА

Врожайність сільськогосподарських культур (ВСК) - один з найважливіших показників ефективності всього агропромислового комплексу, що враховується при плануванні імпортно-експортних операцій на ринку сільськогосподарської продукції [1, с.10-11]. Стандартні методи збору інформації про врожайність на рівні країни та її адміністративних одиниць часто суб'єктивні та не забезпечують необхідною оперативністю та завчасністю. З розвитком технологій дистанційного зондування Землі з космосу з'явилася можливість проводити моніторинг стану посівів на великих територіях оперативно та з мінімальними фінансових витрат. До теперішнього часу у світі накопичено великий досвід використання супутникової інформації в агрометеорології [2, с.26-29]. Фізичною основою супутникового моніторингу ВСК є той факт, що багато структурні та біохімічні зміни рослин протягом вегетаційного періоду виявляються у спектрах відображення ними сонячного випромінювання, що реєструються фотоприймачем на супутниковому носії.

Якщо проаналізувати поточну ситуацію з розвитком садівництва, можна зробити висновок, що найбільшу долю поточного ринку займає персональне приватне садівництво, яке орієнтована на найбільш популярні фруктові сорти. Використання супутникових або інших складних методів з аналізу ефективності врожайності, застосування складного обладнання в системах прогнозування та інші варіації, які вимагають як великої кількості ресурсів так і масштабів їх дії – неможливі або несумісні з невеликими приватними ділянками та агро-компаніями. Для приватного садівництва актуальним є розробка та впровадження нових та функціональних засобів, які ґрунтуються на сучасних інформаційно-технічних системах і не вимагають великих коштів для інтеграції. Такі рішення мають застосовувати системи аналізу та прогнозування врожайності. Концепція інформаційної системи зображена в діаграмі варіантів використання, рис. 1.

З точки зору прогнозування, врожайність фруктових садів є дуже трудомістким завданням, оскільки формування врожаю пов'язане як з дією виробничих факторів, так і погодних умов та особливостями польових біологічних систем фруктових культур. Отримання максимально точного прогнозу врожаю дозволить правильно вирішувати питання щодо формування резервних фондів продовольства, наявності необхідних ресурсів для зберігання отриманого врожаю, а також вибудовувати ефективну політику зовнішньої торгівлі фруктовими культурами. До того ж своєчасний прогноз врожайності фруктових садів є основою для ефективного коригування структури садівництва, його розміщення

та розподілу ресурсів.

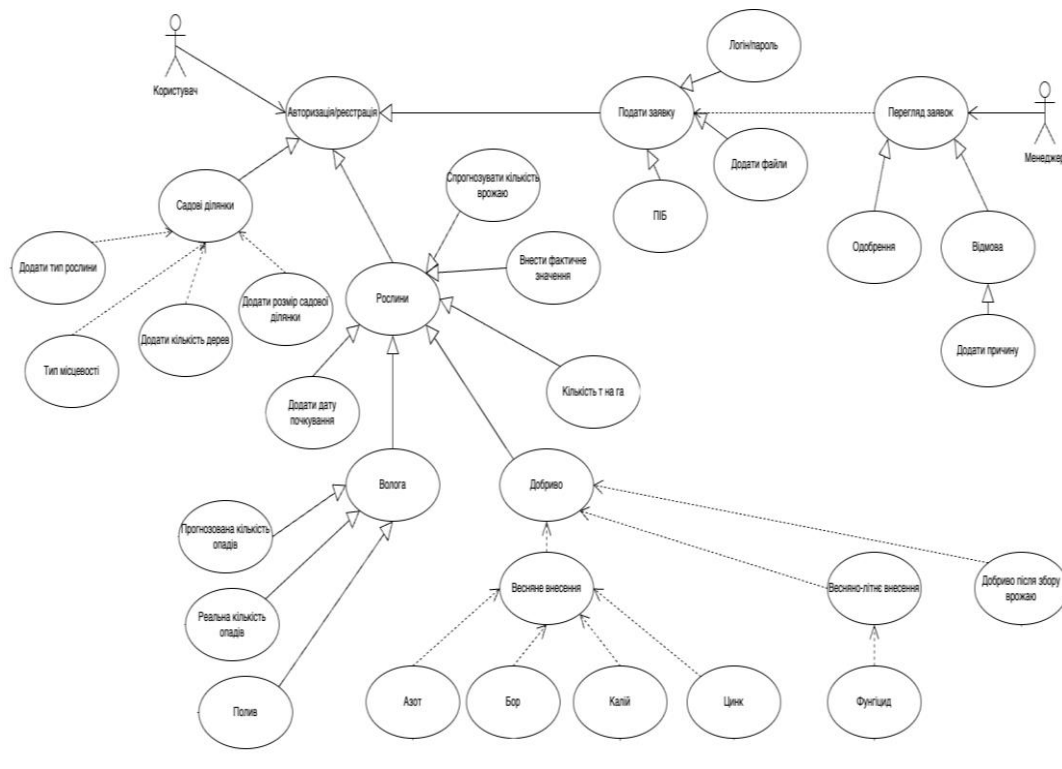

Рис. 1. Діаграма варіантів використання системи

Список використаних джерел:

1. Грицаєнко А. О. Обрізування дерев // Новини садівництва. - 1999. - №2. - с. 10-11.
2. Волощенко П. Ю. Дотримуйтесь технології // Новини садівництва. - 2003.- №3. - с. 26-29.

СЕКЦІЯ 18.

ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Огейчук Максим Русланович, здобувач вищої освіти механічного інституту
Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

Науковий керівник: Вакуленко Катерина Євгенівна, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри транспортних технологій і технічного сервісу
Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

РОЛЬ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У СИСТЕМІ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Глобальний розвиток економіки та зростання міжнародної торгівлі в останні десятиліття стимулюють пошук оптимальних шляхів для ефективного переміщення вантажів та пасажирів. У цьому контексті мультимодальні перевезення, що базуються на інтеграції різних видів транспорту, набувають все більшого значення. Транспортно-логістична інфраструктура виступає ключовим елементом у забезпеченні успішності цієї концепції. У даній науковій роботі аналізується роль транспортно-логістичної інфраструктури в системі мультимодальних перевезень, виокремлюються основні тенденції її розвитку та розглядаються перспективи подальшого вдосконалення.

Мультимодальні перевезення представляють собою систему транспортування, яка використовує різні види транспорту (автомобільний, залізничний, морський, повітряний тощо) для доставки вантажів або пасажирів від відправника до отримувача. Головною перевагою цієї концепції є можливість вибору оптимального маршруту та транспортних засобів для кожного етапу перевезення, що дозволяє знизити витрати та скоротити час доставки.

Транспортно-логістична інфраструктура в системі мультимодальних перевезень виконує ряд ключових функцій:

- інтеграція транспортних вузлів забезпечує зв'язок між різними видами транспорту та вузлами перевантаження, що є важливим для забезпечення безперервності перевезень.
- оптимізація маршрутів дозволяє вибирати оптимальні маршрути для перевезення вантажів або пасажирів з урахуванням різних факторів, таких як відстань, час, витрати із урахуванням особливостей транспортно-логістичної інфраструктури.
- забезпечення безпеки та надійності, включаючи контроль за рухом транспортних засобів, підтримку технічної готовності і попередження аварій.

Збільшення інтенсивності міжнародних транспортно-економічних зв'язків та географічне розширення транспортно-логістичної діяльності відображають геопросторовий процес транспортно-логістичної інтеграції [4].

Це призводить до ускладнення структури транспортно-логістичної інфраструктури та зростання обсягів, інтенсивності й концентрації потоків. Ці тенденції підкреслюють важливість розвитку ефективної транспортно-логістичної інфраструктури та впровадження концепції інтегрованої логістики в практику господарювання підприємств України [3]. Створення сучасних інноваційних транспортно-логістичних центрів і кластерів є одним із стратегічних напрямків для підвищення ефективності та конкурентоспроможності національних бізнесових структур.

Транспортно-логістична інфраструктура представляє собою систему об'єктів та суб'єктів, які забезпечують транспортування, зберігання, розподіл товарів, а також правову підтримку цих процесів. Основною функцією логістично-транспортної інфраструктури у вантажних перевезеннях є забезпечення надійної, безпечної та своєчасної доставки товарів до їх споживачів у необхідних кількостях [2].

На сьогодні універсальним інструментом оцінки рівня розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на макрорівні є Індекс ефективності логістики (LPI — Logistics performance index). Він надає якісну характеристику країни за шістьма компонентами логістичної діяльності. Значення компонентів LPI коливаються від 1 до 5, де «1» вказує на нижчі показники логістики, а «5» - на високі показники логістики. Основні компоненти Міжнародного LPI та їх вагові коефіцієнти зазначені у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні компоненти Міжнародного LPI та їх вагові коефіцієнти

№	Компонент	Опис	Вага
1.	Митниця (Customs)	ефективність митного та прикордонного управління	0,4
2.	Інфраструктура (Infrastructure)	якість транспортної інфраструктури, напр. порти, залізниці, дороги, інформаційні технології	0,42
3.	Міжнародні перевезення (International shipments)	простота організації доставки за конкурентними цінами	0,40
4.	Компетентність та якість логістики (Logistics quality and competence)	якість логістичних сервісів	0,42
5.	Відстежуваність (Tracking and tracing)	можливість відстежувати відправлення	0,41
6.	Своєчасність (Timeliness)	час, з якою відправлення досягає замовника в межах запланованих або очікуваних термінів доставки	0,40

Джерело: *The Logistics Performance Index*. URL: <https://lpi.worldbank.org/> [1]

LPI надає комплексну оцінку країни за шістьма компонентами логістичної діяльності, включаючи митницю, інфраструктуру, міжнародні перевезення, компетентність та якість логістики, відстежуваність і своєчасність.

При цьому у розрізі компонентів LPI в Україні спостерігається практично за ними всіма напрямками зниження показників з 2010 до 2023 року, за винятком відстеження та вчасності, які трохи зросли. Падіння показників може свідчити про можливі труднощі або проблеми у галузі логістики в Україні, що потребують

додаткового дослідження та удосконалення.

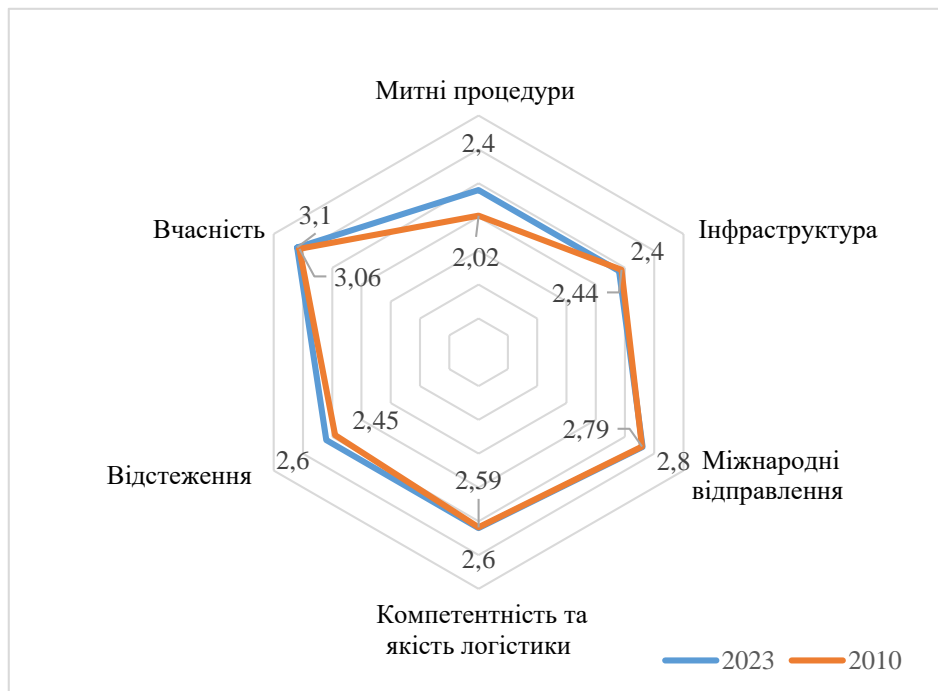

Рис. 1.2. Оцінка України за основними компонентами Міжнародного LPI за 5-ти бальною шкалою у 2010 р. та 2023 р., бали

Джерело: *The Logistics Performance Index*. URL: <https://lpi.worldbank.org/> [1]

Таким чином, транспортно-логістична інфраструктура в системі мультимодальних перевезень відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності та надійності перевезень, а також у підтримці розвитку економіки. Подальший розвиток і вдосконалення цієї інфраструктури є ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності транспортно-логістичної системи.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. (2023). Індекс логістичної ефективності // <https://lpi.worldbank.org/> [Веб-сайт]. - URL: <https://lpi.worldbank.org/> (дата звернення: 03.05.2024).
2. Міністерство інфраструктури України (2024) // <https://mtu.gov.ua> [Веб-сайт]. - URL: <https://mtu.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2024).
3. Пашкевич С.М., Никончук В.М., Сорока В.С., Кристопчук М.С. Конкурентоздатність транспортно-експедиційних компаній на ринку транспортних послуг. Сучасні технології в машинобудуванні та транспорті. Науковий журнал. – Луцьк: ЛНТУ, 2023.– No2(21).– С. 174-180. Режим доступу: <https://eforum.lntu.edu.ua/index.php/jurnal-mbf/article/view/1222>.
4. А.В.Грекова, К. Є. Вакулєнко, Н. А. Соколова Впровадження логістичної концепції “часове вікно” при удосконаленні вантажних перевезень в центральній частині міст (на прикладі в м. Валки, Україна) // Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт): поствоєнна розбудова: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (квітень 2023 року). – Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2023 рік – С. 424 – 430.

СЕКЦІЯ 19.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Здітовецька Ольга, здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Науковий керівник: Прус Алла, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ВИВЧЕННЯ ТРИКУТНИКІВ З ОРИГАМІ НА УРОКАХ ГЕОМЕТРІЇ

Дослідження базується на аналізі законодавства України та інших науково-методичної літератури, методичних посібників, наукових статей, журналів та робіт попередніх та сучасних вчених і дослідників а саме: Сью Поуп, І. Торкова, А. Лях, О. Закусілова, Р. Ланг, Т. Кавасакі, Дз. Маекава, Е. Демайн. Ці вчені і дослідники зробили значний внесок у розвиток та використання математичного оригамі в навчальних процесах.

Завдання вивчення геометрії часто потребує творчого підходу та використання різних методів навчання. Один із таких підходів — застосування оригамі, традиційного японського мистецтва складання паперу, для вивчення трикутників на уроках геометрії. Цей метод не тільки допомагає зробити навчання більш інтерактивним і захоплюючим, але й покращує розуміння основних геометричних принципів і властивостей трикутників.

Оригамі — це мистецтво створення фігур із паперу шляхом складання без використання клею або різання. Воно містить багато геометричних аспектів, зокрема вивчення кутів, довжин, площ та симетрії. Використання оригамі на уроках геометрії дозволяє учням відчувати, як геометричні фігури взаємодіють у тривимірному просторі, і допомагає поглибити розуміння абстрактних концепцій [2, с.55].

Застосування оригамі на уроках геометрії має багато переваг. Практичний досвід, який учні отримують, складаючи папір і створюючи різні форми, сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Окрім того, оригамі допомагає візуалізувати властивості та закономірності трикутників, такі як сума кутів трикутника, медіани, бісектриси та висоти.

Оригамі також сприяє розвитку творчості та стимулює творче мислення, що є важливою навичкою у багатьох сферах життя. Використання оригамі в навчальному процесі робить уроки цікавішими та захоплюючими, що підвищує мотивацію до навчання.

Учні можуть виконувати різні завдання з оригамі на уроках геометрії. Наприклад, вони можуть скласти різні види трикутників (рівносторонні, рівнобедрені, прямокутні) з паперу та вивчати їхні властивості. Можуть розраховувати площу фігур, складених з оригамі, використовуючи відповідні формули. Дослідження симетрії та властивостей трикутників, складених з паперу,

допомагає учням краще розуміти їхні особливості.

Застосування оригамі на уроках геометрії дає можливість учням досліджувати різноманітні аспекти трикутників та їх взаємозв'язки. Крім того, робота з папером сприяє розвитку просторової уяви та моторних навичок, оскільки учні працюють руками, створюючи різні геометричні форми. Такий підхід до навчання може також посприяти розвитку логічного мислення, оскільки учням доводиться аналізувати та передбачати результати своїх дій [1, с.14].

Під час роботи з оригамі на уроках геометрії учні можуть розвивати уявлення про різні типи трикутників, складаючи папір і створюючи різні форми. Це дозволяє їм порівнювати рівносторонні, рівнобедрені та прямокутні трикутники й аналізувати їхню симетрію.

Учні можуть досліджувати властивості трикутників, використовуючи оригамі для вивчення важливих параметрів, таких як кути, довжини сторін, а також властивості медіан, бісектрис та висот. Також завдання з оригамі можуть включати дослідження різних закономірностей і залежностей у трикутниках, наприклад, експериментувати з пропорціями сторін різних типів трикутників або перевіряти закономірності в сумі кутів.

Використання оригамі також сприяє співпраці між учнями, оскільки вони можуть працювати в групах, обмінюватися ідеями та обговорювати свої роботи. Це допомагає створити позитивну навчальну атмосферу та заохочує учнів активно брати участь у процесі навчання.

Після вивчення основних трикутників учні можуть використовувати свої навички для створення складних оригамі-конструкцій, які можуть включати поєднання різних трикутників. Це може бути гарним способом застосувати свої знання на практиці.

Оригамі може бути корисним інструментом для вчителів геометрії, оскільки воно дозволяє урізноманітнити уроки та зробити їх більш інтерактивними. Крім того, цей підхід може бути корисним для різних стилів навчання учнів, особливо для тих, хто краще засвоює інформацію через практичний досвід та візуалізацію.

Застосування оригамі на уроках геометрії — це ефективний метод навчання, який поєднує творчий підхід з вивченням основних геометричних концепцій. Завдяки цьому методу учні можуть отримати глибше розуміння трикутників і їхніх властивостей, а також розвинути творчі та аналітичні здібності. Такий підхід допомагає зробити уроки більш цікавими та залучити учнів до процесу навчання [3, с.10].

Загалом, використання оригамі на уроках геометрії сприяє не лише кращому засвоєнню матеріалу, але й розвитку важливих навичок, таких як творчість, просторове мислення, аналітичні здібності та вміння працювати в команді. Це робить навчання більш цікавим і захоплюючим для учнів, сприяючи їхньому розвитку та розширенню кругозору.

Список використаних джерел:

1. Балдіна Л. М. Розвиток творчої компетентності учнів на уроках математики. Математика в школах України. 2016. № 29 (149). С.14-18.
2. Близнюк, І. Модульне оригамі - складання фігур з трикутників. Трудове навчання. Шкільний світ. 2012. № 2. С. 52-57.
3. Ковальов Ю.І. Геометрія і оригамі: від класу до виробів. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2021. № 4(83). С. 5-13.

Литвин Дар'я, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Науковий керівник: Фонарюк Олена, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри та геометрії
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ ПРИЙОМІВ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

На уроках математики в основній школі важливо застосовувати різноманітні прийоми розумової діяльності, які допомагають учням систематично підходити до розв'язування задач, покращують навички логічного мислення, сприяють розвитку розумових здібностей, формуванню критичного мислення та навичок самостійності в розв'язанні математичних задач.

Багато вчених досліджували теоретичні засади розвитку мислення та способи, якими учні здійснюють розумову діяльність. Великий внесок у цьому напрямі зробили Л. Виготський, Ж. Піаже, О. Запорожець, Б. Гринченко, В. Зінченко та ін.

Один з основних прийомів прийомів розумової діяльності при розв'язуванні задачі з математики в основній школі – це аналіз умови задачі. Учень повинен усвідомити умову задачі, зрозуміти, що задано в умові, що потрібно знайти, які залежності між величинами можуть бути встановлені. Для цього важливо встановити ключові слова та словосполучення, спрямовані на визначення дій, які потрібно виконати, щоб знайти розв'язок.

Застосування розумових дій у ході розв'язування задач має багато переваг. Учні навчаються аналізувати, узагальнювати та доходити висновку. Систематичне розв'язування задач практичного змісту переконує учнів, що математика справді широко застосовується. Разом з тим ці задачі сприяють виробленню в учнів певного практичного досвіду застосування математичних понять та тверджень.

Загальні розумові дії та прийоми розумової діяльності допомагають учням не тільки засвоювати математичні знання, але й розвивати вміння мислити критично, аналітично та креативно. Вироблені навички учні застосовують на практиці.

Розглянемо декілька прикладів **застосування** прийомів розумової діяльності при розв'язуванні задач з математики в основній школі [1].

1) Аналіз – це розбиття складної задачі на більш прості частини.

Задача №1.

Поїзд відправляється зі станції *A* до станції *B* і проходить цю відстань за 3 години. Відстань між станціями *A* та *B* становить 240 км. Яка середня швидкість поїзда?

Для аналізу задачі на рух, учень може розділити її на такі частини:

1. Дано:

- Відстань між станціями *A* та *B*: 240 км.
- Час подорожі: 3 години

2. Знайти:

- V (поїзда),

3. Формула для обчислення середньої швидкості:

- $V = S / t$,

4. Розв'язання:

- $V = 240 \text{ км} / 3 \text{ год} = 80 \text{ (км/год)}$,

Таким чином, середня швидкість поїзда складає 80 км/год.

2) Узагальнення – це розширення висновків, отриманих на основі одного задачі, на більш широкий клас задач. Наприклад, використання властивостей кутів трикутника для доведення теорем у різних геометричних фігурах.

Задача №2.

Розглянемо чотирикутник $ABCD$, у якого $\angle ABC$ та $\angle ADC$ є прямими кутами. Потрібно довести, що цей чотирикутник є прямокутником.

1. Дано: чотирикутник $ABCD$, $\angle ABC$ та $\angle ADC$.

2. Довести: що цей чотирикутник є прямокутником.

3. Розв'язання:

Використовуємо властивості кутів трикутника. З огляду на трикутники ABC та ADC , ми знаємо, що сума кутів у трикутнику дорівнює 180 градусів.

Оскільки $\angle ABC$ та $\angle ADC$ є прямими кутами, то кут $\angle ABD$ та кут $\angle ACB$ також є прямими кутами.

Отже, ми бачимо, що в чотирикутнику $ABCD$ всі кути $\angle ABD$, $\angle BCD$, $\angle ADC$ і $\angle CDA$ є прямими кутами.

Згідно з узагальненими властивостями кутів трикутника, які були застосовані до цього чотирикутника, можна зробити висновок, що всі кути цього чотирикутника є прямими.

Отже, чотирикутник $ABCD$ є прямокутником.

3) Дедукція – виведення конкретних висновків з загальних правил або теорем. Наприклад, застосування теореми Піфагора для знаходження довжини сторони в прямокутному трикутнику.

Задача №3.

Знайти гіпотенузу прямокутного трикутника, якщо його катети дорівнюють 5 см і 12 см. [1, с. 137].

1. Дано: прямокутний трикутник ABC , $AB = 5 \text{ см}$ і $BC = 12 \text{ см}$ – катети,

2. Знайти: AC – ?

3. Розв'язання:

Теорема Піфагора стверджує, що квадрат гіпотенузи дорівнює сумі квадратів катетів: $a^2 + b^2 = c^2$

4. Застосуємо теорему Піфагора до прямокутного трикутника ABC :

$$AC^2 = AB^2 + BC^2$$

$$AC^2 = 5^2 + 12^2$$

$$AC^2 = 25 + 144, AC^2 = 169.$$

5. Застосувавши дедукцію, ми можемо отримати довжину гіпотенузи: $AC = \sqrt{169}, AC = 13$.

Отже, при розв'язуванні задач на уроках математики в основній школі застосування прийомів розумової діяльності дозволяє стимулювати та активізувати пізнавальну діяльність учнів., допомагає усвідомити математичні зміст і закономірності, а також розвиває логічне, критичне та творче мислення, сприяє

розвитку розумових здібностей. Крім того, вміння самостійно розв'язувати складні завдання є необхідним для подальшого життя та розвитку учнів.

Список використаних джерел:

1. Істер О.С. Геометрія: підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. Освіти. 2-ге вид. переробл. Київ: Генеза, 2021. 240 с.
2. Мельниченко, Л. І. Формування інтелектуальних умінь учнів на уроках математики в основній школі. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки, 2015. Вип. 136. С. 50-55.
3. Павленко, С. І. Формування креативних здібностей учнів на уроках математики в основній школі. Шлях освіти, 2018. № 5. С. 77-81.

СЕКЦІЯ 20.

СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

Никончук Софія Андріївна, студентка 1 курсу

Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський економіко – технологічний фаховий коледж» Національного університету водного господарства та природокористування, Україна

Науковий керівник: Мельник Максим Володимирович, викладач спеціалізації, голова циклової комісії управління та адміністрування

Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський економіко – технологічний фаховий коледж» Національного університету водного господарства та природокористування, Україна

РОЛЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності розуміння ролі студентів у процесі формування соціальної активності майбутніх фахівців у сучасному освітньому середовищі. Студенти, як внутрішні стейкхолдери, виявляють активний інтерес у формуванні навчальних програм та впливають на їх структуру та зміст. З урахуванням змін у сучасному ринку праці, де високо цінуються соціальні навички та активна громадянська позиція, важливо дослідити, як участь студентів у процесі прийняття рішень впливає на їхню соціальну активність під час та після завершення навчання. Розуміння цього впливу дозволить розробляти більш ефективні освітні програми, спрямовані на підготовку громадян, які активно долучаються до соціального життя та мають високий рівень громадянської свідомості. Такий підхід сприяє підвищенню якості освіти та відповідатиме сучасним вимогам ринку праці.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі здобувачів фахової передвищої освіти як внутрішніх стейкхолдерів освітньо-професійних програм (ОПП) у контексті формування соціальної активності майбутнього фахівця. Досягнення зазначеної мети зумовлює вирішення таких завдань: проаналізувати нормативно-правову базу у сфері фахової передвищої освіти щодо розробки освітньо-професійних програм; здійснити структурний аналіз ОПП «Інформаційна діяльність підприємства»; провести анкетування серед здобувачів освіти ВСП «РЕТФК НУВГП» I, II та III курсів щодо рейтингу фахових навчальних дисциплін ОПП «Інформаційна діяльність підприємства»; проаналізувати результати анкетування та надати пропозиції щодо їх використання при розробці та оновленні ОПП «Інформаційна діяльність підприємства»; окреслити механізм залучення здобувачів фахової передвищої освіти ВСП «РЕТФК НУВГП» до розробки освітньо-професійних програм.

Об'єктом дослідження є процес формування соціальної активності майбутніх фахівців у контексті освітньо-професійних програм (ОПП) у Вищому навчальному закладі «РЕТФК НУВГП».

Предметом дослідження є роль здобувачів фахової передвищої освіти як внутрішніх стейкхолдерів у цьому процесі, а також їх вплив на розробку та оновлення освітньо-професійних програм, зокрема на прикладі ОПП «Інформаційна діяльність підприємства» у ВСП «РЕТФК НУВГП».

У процесі дослідження було визначено, що інтереси та очікування здобувачів фахової передвищої освіти є критичними для вдосконалення освітньо-професійних програм. Зокрема, їхні потреби в сучасній та якісній освіті, сприятливих умовах для особистісного розвитку та навчання, а також збереження фізичного та психічного здоров'я мають прямий вплив на формування програм.

Для врахування цих потреб було проведено анкетування серед здобувачів освіти ВСП «РЕТФК НУВГП». У першому анкетуванні студенти оцінювали рейтинг фахових навчальних дисциплін в порядку важливості, а у другому вибирали дисципліни з каталогу вибірковок дисциплін. Отримані результати дослідження дозволили виявити пріоритетні потреби здобувачів освіти у фахових дисциплінах, що є ключовими компонентами освітньо-професійних програм. Ці дані використовувалися для подальшого оновлення та розробки програм з метою відповіді на потреби та очікування студентів, а також для підвищення якості навчання та готовності майбутніх фахівців до викликів ринку праці.

Дослідження проводилося серед 65 респондентів ВСП «РЕТФК НУВГП» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» з Освітньо-професійною програмою «Інформаційна діяльність підприємства». Анкетування респондентів проводилося у письмовій та електронній формах через заповнення спеціально розроблених бланків-анкет. Під час анкетування студентам пропонувалося оцінити порівняльну якість фахових навчальних дисциплін за допомогою ранжування важливості. Методика визначення підсумкового рейтингу фахових навчальних дисциплін полягала у обчисленні середнього значення 65 рейтингових показників для кожної з 10 дисциплін, за якими проводилось ранжування. На основі цих результатів було визначено підсумковий рейтинг (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені результати анкетування здобувачів освіти I–III курсів (Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність підприємства»)

Назва дисципліни	Підсумковий рейтинг					
	I–III курс (65 чол.)	I–III курс (жінки – 33 чол.)	I–III курс (чоловіки – 32 чол.)	I курс (26 чол.)	II курс (21 чол.)	III курс (18 чол.)
Інформаційна діяльність підприємства	1	1	1	3	2	1
Економіка торговельного підприємства	2	2	2	1	3	5
Фінанси підприємства	3	4	3	2	7	2
Інтернет-технології в інформаційній діяльності підприємства	4	3	5	8	1	6
Інформаційні системи і технології на підприємстві	5	5	4	4	8	2
Захист інформації на підприємстві	6	6	6	5	6	4
Основи алгоритмізації та програмування	7	7	9	9	4	8
Офісні системи і електронний документообіг	8	8	8	7	9	7
Економічна кібернетика	9	9	7	6	10	9
Електронна комерція	10	10	10	10	5	10

Згідно зі сформованим рейтингом фахових навчальних дисциплін ОПП «Інформаційна діяльність підприємства», пріоритетними були визначені такі освітні компоненти: «Інформаційна діяльність підприємства», «Економіка торговельного підприємства» та «Фінанси підприємства». За результатами анкетування студентів, дисципліни «Економічна кібернетика» та «Електронна комерція» виявилися менш важливими у контексті освітньо-професійної програми. Це ранжування відображає враження студентів від навчання за кожною з дисциплін.

Результати опитування свідчать, що деякі фахові дисципліни, які мають високі рейтинги, є особливо цікавими та корисними для майбутньої професійної діяльності у сфері інформаційної діяльності підприємства. Враховуючи ці результати, рекомендується акцентувати увагу на викладанні та розвитку дисциплін, які займають високі позиції в рейтингу, а також розглядати можливості оптимізації та покращення дисциплін з меншим рейтингом.

Крім того, за результатами анкетування студентів було визначено перелік вибіркового дисциплін, які відповідають їхнім інтересам та цілям у рамках освітньо-професійної програми «Інформаційна діяльність підприємства». Студенти обрали такі дисципліни, як «Історія української культури», «Нормативна база інформаційної діяльності», «Основи підприємництва» та «Логістика», які допоможуть їм розширити культурний контекст, засвоїти правові аспекти та розуміти ключові аспекти підприємницької діяльності.

Важливим аспектом є залучення здобувачів освіти до розробки та оновлення освітньо-професійних програм. Здобувачі освіти є ключовими внутрішніми стейкхолдерами у формуванні якісних освітньо-професійних програм. Вони сприяють не лише формуванню професійних, а й особистісних компетентностей, що необхідні для подальшого професійного росту. У взаємодії з викладачами та адміністрацією установи вони вирішують організаційні питання, політику закладу та умови навчання, що сприяє створенню циклічного процесу покращення якості освіти та відповідає їхнім потребам й очікуванням. У цілому, здобувачі фахової передвищої освіти у ВСП «РЕТФК НУВГП» відіграють ключову роль у формуванні якісних освітньо-професійних програм та готовності майбутніх фахівців до викликів сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Методологія експертного оцінювання: Конспект лекцій для використання в навчальному процесі в системі підвищення кваліфікації кадрів / Уклад. Новосад В. П., Селіверстов Р. Г. Київ: Вид-во НАДУ, 2008. 56 с.
2. Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341: Постанова КМУ від 25 червня 2020 р. № 519. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/519-2020-п#пiо> (дата звернення: 15.11.2023).
3. Стандарт фахової передвищої освіти: освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/07/08/076.Pidpryyemnytstvo.torhivlya.birzhova.diyal.08.07.docx> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Положення про академічну доброчесність у ВСП «РЕТФК НУВГП» URL: <https://retfk.edu.rv./положення-інструкції/> (дата звернення: 22.12.2023).

5. Положення про стейкхолдерів освітньо-професійних програм ВСП «РЕТФК НУВГП». URL: <https://retfk.edu.rv./положення-інструкції/> (дата звернення: 15.10.2023).
6. Положення про студентське наукове товариство ВСП «РЕТФК НУВГП» URL: <https://retfk.edu.rv./положення-інструкції/> (дата звернення: 22.12.2023).
7. Положення про студентське самоврядування ВСП «РЕТФК НУВГП» URL: <https://retfk.edu.rv./положення-інструкції/> (дата звернення: 22.12.2023).
8. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. Дата оновлення: 27.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 29.12.2023).

СЕКЦІЯ 21.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

Anna-Maria Leonidivna Lishchenko, Student of the Faculty of Technology and Business
State University of Trade and Economics, Ukraine

Research Supervisor: Yuliia Oleksandrivna Yuvkovetska, Ph.D. in Philosophy, Associate Professor
State University of Trade and Economics, Ukraine

INTERNET JOURNALISM'S IMPACT ON ENGLISH LANGUAGE AND INTERCULTURAL COMMUNICATION

Over the past decade, the internet has significantly changed our perception of information and the way we interact with each other, opening up limitless opportunities for the development of language and cultural exchange.

Internet journalism has become not only the dominant source of news but also a powerful catalyst for changes in the usage of the English language. This creates both challenges and opportunities, influencing vocabulary, grammar, and style. In our time, it is important to understand how these changes affect intercultural communication and information perception.

Aspects of the impact of internet journalism on the development of the English language and intercultural communication include the following key points:

• **Challenges of Translation and Adaptation:** Translating internet materials requires high professional competence and cultural understanding, as the text may contain intercultural or technical expressions.

International words and "false friends of the translator" - words that came to us from other languages, but lost their meaning and gained a new one, attract the attention of a large number of scientists.

Internationalisms, international vocabulary, international words are words that express a certain concept of international significance and exist in many languages of the world, keeping a close or common meaning with the language of origin.

I. V. Korunets emphasizes the following methods of translating international words: literal translation (transliteration), transcription (rendering the sound structure), practical transcription, descriptive translation, and translation by substitution with synonyms. [1]

• **Changes in lexical composition:** Internet journalism introduces new words and expressions into the English language through the development of technologies, social networks, as well as through the influence of other cultures and languages.

With the advent and widespread use of the Internet, new terminology has emerged to describe various online activities, platforms, and phenomena. Words such as "blog," "vlog," "podcast," "tweet," "hashtag," "emoji," and "meme" have become commonplace

in everyday language, reflecting the evolution of digital communication.

Moreover, the expansion of social media platforms has led to the creation of new vocabulary related to online interactions and networking. Terms like "friend," "like," "share," "comment," "follow," and "tag" have acquired new meanings in the context of social media usage.

Additionally, the influence of other cultures and languages on the Internet has contributed to the adoption of foreign words and phrases into English. Borrowings from languages such as French, Spanish, Japanese, and Chinese are frequently encountered in online discourse, enriching the lexicon of the English language.

•**Development of language skills:** The use of Internet journalism can contribute to the development of English language skills such as reading, writing, listening, and speaking.

Firstly, reading news, articles, blogs, and other materials on the Internet helps to expand vocabulary and understanding of the English language. Users may encounter new words and phrases, learn their meanings, and understand their usage in different contexts.

Secondly, written expression can be improved by publishing personal comments, blogs, or articles on various topics online. This provides an opportunity to practice creating texts using various styles and genres.

Thirdly, listening to video and audio materials, such as podcasts, video blogs, and online broadcasts, helps improve understanding of the English language in spoken form. It provides an opportunity to learn correct pronunciation, intonation, and speech rhythm.

•**Grammatical and Stylistic Differences:** The style of internet journalism may differ from traditional print media, affecting the grammar and style of the English language.

Human existence is impossible without communication, so it's not surprising that the Internet is used for communication. Websites and applications for communication such as ICQ, QIP, and others emerge as a result. This leads to the emergence of a unique language form, electronic.

Linguistic scientists argue that electronic language influences spoken language. The Internet, television, radio - all of these shape cyberspace. Users of cyberspace are called "Webies", the language they use is called "Netspeak", and the rules of behavior in it are called "Netiquette". Internet language is unpretentious and allows for mistakes, abbreviations, slang, or shortcuts. All means of word abbreviation are used to reduce the time spent on writing messages. Typically, this vocabulary becomes part of ordinary English language.

Some scientists consider such language "vandalism", as even those who do not use the Internet start using slang phrases and making the same mistakes.

But not all scientists are too categorical about "electronic language". For example, David Crystal considers cyber-language a possible way of language development. People communicate with non-standard language, and this scientist is fascinated by its extraordinary variety of forms, its creativity, and was impressed by such an invention. The language itself changes very slowly, but the Internet significantly speeds up this process. It is the "users" of the Internet who shape new language norms. [2]

•**Increasing awareness of different cultures:** Through internet journalism, people can learn about various cultures, traditions, and ways of life, which promotes intercultural understanding and cooperation.

The Internet serves as a vast repository of information about cultures from around the world. Through online news platforms, blogs, social media, and other digital resources, individuals can explore diverse cultural practices, beliefs, and customs. They can access articles, videos, and multimedia content that provide insights into the daily lives, celebrations, and challenges faced by people from different cultural backgrounds.

Internet journalism facilitates virtual cultural exchanges, allowing individuals to interact with people from diverse cultures in real-time. Social media platforms, online forums, and virtual communities provide spaces for individuals to share their experiences, ask questions, and engage in discussions with people from different parts of the world. This direct interaction fosters empathy, appreciation, and respect for cultural diversity.

Advertising activity, as a spectacle, as a synthesis of arts, as a specific cultural practice, is the integrative epicenter of mass culture, which has undergone its development and is being built in the context of the evolution of advertising activity in the dimension of modernism, avant-garde, and postmodernism, leading to the application of values of ethno-culture, their presentation in the context of broad innovations related to avant-garde art, as well as postmodern cultural practices, including land art, pop art, op art, performance, etc. [3]

The conclusion drawn from the analysis of the impact of internet journalism on the development of the English language and cross-cultural communication can be summarized as follows. Firstly, internet journalism significantly contributes to the expansion of the language's lexical repertoire by introducing new terms and expressions reflecting contemporary technologies and social phenomena. Secondly, it enhances awareness of different cultures and ways of life, fostering cross-cultural understanding and cooperation. Additionally, it influences the development of language skills by stimulating reading, writing, listening, and speaking in English. Therefore, internet journalism plays a crucial role in the modern world, promoting language development and facilitating cross-cultural understanding.

References:

1. Ювковецька Ю.О. Тонконог І.В. / Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського / Мовні відмінності та особливості перекладу інтернаціоналізмів / 110-115 ст. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_3/1-3_2020.pdf#page=118.
2. Лащ К. Вплив розвитку технологій та інтернету на розвиток англійської мови [Текст] / К. Лащ; наук. кер. О.О. Жулавська / Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. / Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. - Суми : СумДУ, 2015. - С. 22-23.
3. <https://core.ac.uk/download/pdf/324277617.pdf>.
4. Ювковецька Юлія Олександрівна/СОЦІОКУЛЬТУРНА ЕВОЛЮЦІЯ РЕКЛАМИ ХХ СТОЛІТТЯ / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук / МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені М.П. ДРАГОМАНОВА <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6995/100171944.pdf?sequence=4>.

Щербаченко Галина Миколаївна, здобувач вищої освіти Навчально-методичного центру заочної та вечірньої форм навчання
Дніпровський національний університет імені О. Гончара, Україна

Науковий керівник: Анісімова Алла Ігорівна, канд. філол. наук,
доцент, завідувач кафедри англійської філології
Дніпровський національний університет імені О. Гончара, Україна

VERBALIZATION OF THE CONCEPT "BRITISH MONARCHY": LINGUA-CULTURAL ASPECT

Concepts, being multidimensional mental formations that accumulate knowledge, representations, and value orientations of a particular linguistic culture, find their expressions in various linguistic nominations. These means of nominating concepts constitute an extremely important object of study in the field of cultural linguistics, as they enable us a deeper understanding of their nature, structure, and functioning characteristics [4].

This article focuses on the analysis of the concept "British Monarchy" through the lens of cultural linguistic approach and verbalization of the concept using lexical, phraseological, and paremiological units.

According to the renowned linguist V.V. Zhaiworonok, the founder of the cultural linguistic approach to concepts is considered to be V.Vorobiov. He proposed distinguishing universal (common human) concepts and those unique to a particular culture. The latter are of particular interest to cultural linguists as they reflect specific features of national consciousness and mentality [2].

For example, the concept "British Monarchy" is representative of British linguistic culture, reflecting the centuries-old history of this institution, its role in society, and specific traditions.

For the cultural linguistic study of the concept "British Monarchy" the exploration of means for verbalizing concepts in language is an important aspect.

Lexical units are of primary importance for verbalizing concepts. For example, in British linguistic culture the concept "British Monarchy" is associated with monarchical tradition and has a number of key lexical representations such as "king," "queen," "prince," "princess," "monarch," "royal family," "crown," "throne," etc. These words form the core of the concept, capturing the basic understanding of the royal person and his or her attributes.

In addition, lexical means of verbalizing concepts can be represented by different parts of speech. Hence, a concept can be nominated through nouns (for example, "monarchy," "crown," "throne"), adjectives ("royal," "regal," "majestic"), verbs ("to reign," "to abdicate," "to ascend the throne"), etc. Each of these linguistic elements exemplifies certain aspects of the concept, giving it a variety of characteristics [4].

Typical of British linguistic culture is the presence of a developed system of titles and addresses associated with the monarchical person, which includes such titles as "Her/His Majesty," "His/Her Royal Highness," "Your Majesty," "Your Highness," etc. These linguistic means nominate the concept "British Monarchy", and, what's more, reflect the deep respect and reverent attitude of the British towards the monarchy.

At the same time, lexical units that verbalize concepts can have a distinct cultural

component of meaning. For instance, such important lexemes as "crown," "sceptre," "orb," "royal robes" signify and symbolize the attributes of monarchical power in British linguistic culture. These segments nominate the perceptions of their connotations, and likewise accumulate cultural representations, traditions, and rituals associated with the British monarchy [1].

But for lexemes, the concept "British Monarchy" may find its expression in stable phraseological units that reflect various aspects of monarchical tradition: "the crown jewels", "the powers of the crown", "to wear the crown" (being a monarch), "to ascend the throne", "to abdicate the throne", etc. These patterns not only represent the certain images associated with the British monarchy but also encapsulate culturally significant representations, traditions, and rituals [5].

Phraseologisms that verbalize the concept "British Monarchy" often have a metaphorical nature, reflecting deep connections between the monarchical institution and various spheres of social life. One of the examples to illustrate the notion is the expression "the crown is the wellspring of justice" that emphasizes the perception of the monarch as a source of justice and protection of subjects' rights.

In British linguistic culture, the concept "British Monarchy" may also be represented by paremiological units such as "The King can do no wrong," "The King's word is law," "The crown must never fall", etc. These proverbs and aphorisms designate the monarch and his power and reflect the traditional British perceptions of the infallibility, inviolability, and sanctity of royal authority [3].

It is important to underline that paremiological units associated with the concept "British Monarchy" often are of a didactic, moralizing character, consolidating in the public consciousness subject virtues and loyalty to the monarch. For example, the saying "Honour the King though he be not worthy" emphasizes the unconditional nature of monarchical power, which does not depend on the personal qualities of the monarch.

Thus, the concept is represented by various nominative means of language - lexical, phraseological, and paremiological units. These linguistic and cultural representations nominate the concept "British Monarchy" as well as facilitate a better understanding of the mechanisms of intercultural communication as they provide an opportunity to discover universal and ethno-specific elements in the conceptospheres of different linguistic cultures.

In conclusion, the concept "British Monarchy" is a complex and multifaceted unit of knowledge that requires more detailed analysis and further research on the verbalization of this concept in the English discourse.

References:

1. Белехова Л.І., Федотова О.С. Лінгвокогнітивні механізми концептуалізації емотивного досвіду людини в англomовному поетичному дискурсі. Вісник Донецького національного університету. Серія Б: Гуманітарні науки. 2015. № 1-2. С. 177-184.
2. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. Київ: Довіра, 2017.
3. Маленко О.О. Вербалізація концепту "ВІЙНА" в українському художньому дискурсі. Філологічні трактати. 2015. Т. 7, № 4. С. 53-60.
4. Ущাপовська О.В. Лексичні засоби вербалізації концепту "ГРІХ" у сучасному українському масмедійному дискурсі. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016. Вип. 10. Ч. 1. С. 307-315
5. Bussmann, H., & Traugott, E. C. (Eds.). (2021). *The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics*. Bloomsbury Publishing.

Синюк Софія, здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин і права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних
наук, Кафедра германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

АМЕРИКАНСЬКА АНГЛІЙСЬКА: ГРАМАТИЧНІ Й ЛЕКСИЧНІ АСПЕКТИ

Постановка проблеми. Англійська мова в наш час дуже неоднорідна. Нині існує величезна кількість діалектів, серед яких найпопулярнішим є американська англійська мова. Вона використовується як офіційна мова у США та Канаді, а також є дуже цікавою темою для вивчення і удосконалення філологічних навичок [1]. Саме тому дана тема є **актуальною**. Багато наукових робіт, як іноземних дослідників (D. Crystal, R. Quirk), так і українських вчених (Ю. Жлуктенко, Ю. Зацний, О. Швейцер), присвячені вивченню варіантології англійської мови, зокрема американського діалекту.

Мета роботи - розглянути специфічні лексичні й граматичні аспекти американського варіанту англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Зосередимо увагу на головних аспектах будь-якої мови, а саме на двох рівнях: лексичному і граматичному.

Лексичний аспект. Запозичення з різних мов, таких як індіанська, французька, іспанська, голландська та німецька, мали значний вплив на словниковий запас вище згаданої мови. Наприклад, індіанські слова використовувалися для назв ботаніки, тварин, риб та культурологічних понять; французькі слова, такі як «rumpkin», «praline», «cent», також увійшли до лексики; іспанські слова «sombbrero», «cafeteria», «canyon», «tumba» теж були запозичені; голландські слова «Santa Clause», «Yankee» були додані; німецькі слова «hamburger», «noodle», «wiener», «seminar» увійшли до лексики. Цікаво, що ці запозичення не вплинули на фонологічні та граматично-синтаксичні особливості мови [2]. Крім того, в кожному регіоні Америки, як і взагалі в кожній країні, є свої окремі акценти, сленг і ідіоми. До прикладу, слова, які зможете почути лише в Нью – Йорку – bodega (невеликий продуктовий магазин, в якому можна купити каву, ліки тощо); the city (Манхеттен); Uptown & Downtown (північ і південь); huge (величезний – huge); mad (дуже – very) та інші. А ще є багато таких слів, які відрізняються від того ж британського варіанту, точніше мають одне значення, але вимова і письмо зовсім різне: ліфт – elevator (Am.), lift (Br.); кінотеатр – movies (Am.), cinema (Br.); печиво – cookie (Am.), biscuit (Br.) та інші.

Граматичний аспект. Принцип Вебстера, визначає, що граматику слід розвивати на основі мовлення, а не навпаки. Ось кілька головних відмінностей американської англійської від інших з наведенням прикладів:

1. Використання часів - в американській англійській теперішній досконалий час (Present Perfect) частіше використовується для позначення минулого досвіду: I've already eaten lunch. - Я уже пообідав.

2. Вживання артиклів - в американському варіанті іноді може пропускатися

означений артикль «the»: He's in hospital. - Він у лікарні.

3. Використання дієслова «have» - американці часто використовують цю форму для вираження наявності чи володіння (тоді як наприклад британці використовують фразу «have got»): She has a car. - У неї є машина.

4. Розмовні форми - американці часто говорять «I gotta» (скороч. «I got to» - я маю йти), «I wanna» (скороч. «I want to» - я хочу): I gotta go. - Я маю йти [3].

Звісно ж це не всі перелічені граматичні особливості, але найбільш важливі.

Висновки. Отже, у цьому дослідженні були розглянуті не всі граматичні правила та способи творення лексичного запасу мови, але найтипівіші, які найбільш зустрічаються в текстах чи в живому спілкуванні. Проаналізувавши основні граматичні і лексичні особливості, можемо впевнено сказати, що потрібно завжди вдосконалювати свої мовні навички, адже це буде необхідним в подальшому житті, щоб краще розуміти носіїв мови і не мати проблем з різними текстами в перекладі.

Список використаних джерел:

1. Бобровник Ю.О. Лексичні та граматичні особливості американського варіанту англійської мови. [Електронний ресурс] Київ: вісник психології і педагогіки. 2014. URL: <https://www.psyh.kiev.ua/>.
2. Миклаш Л.Т. Особливості американського варіанта англійської мови: історичне тло. [Електронний ресурс] Львів: науковий вісник НЛТУ України. – 2008. С. 298-301.
3. Пескова Вікторія. Американська і британська англійська: головні відмінності. JustSchool. [Електронний ресурс] / Пескова Вікторія. URL: <http://surl.li/tlasc>.

Самарчук Соломія Вадимівна, здобувач вищої освіти
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Сидорук Галина Іванівна, кандидат філологічних
наук, доцент, викладач та провідний перекладач
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

АМЕРИКАНСЬКИЙ СЛЕНГ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА КІНО

1. Особливості американського сленгу: історія, розвиток, вплив культурних чинників.

2. Ускладнення перекладу американського сленгу в художній літературі та кіно: культурні та лінгвістичні виклики.

3. Адаптація американського сленгу у кіно та літературі: відтворення автентичності та зрозумілості.

4. Теоретичні аспекти дослідження використання сленгу в кінотеледискурсі

5. Особливості англійського молодіжного сленгу в телесеріалах в українському перекладі

6. Роль американського сленгу у створенні автентичних образів персонажів.

7. Інструменти та стратегії перекладу американського сленгу у літературних творах.

8. Аналіз перекладу сленгу в конкретних художніх творах (літературних або кінематографічних).

9. Роль контексту у передачі американського сленгу: відтворення культурних нюансів у перекладі.

10. Виклики та можливості перекладу американського сленгу: пошук балансу між вірністю оригіналу та локалізацією для місцевої аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Baker, Mona, and Saldanha, Gabriela. "Routledge Encyclopedia of Translation Studies." Routledge, 2009. [с. 163-178].
2. Baker, Mona. "In Other Words: A Coursebook on Translation." Routledge, 2011. [с. 45-61].
3. Hatim, Basil, and Munday, Jeremy. "Translation: An Advanced Resource Book." Routledge, 2004. [с. 112-127].
4. Venuti, Lawrence. "The Translator's Invisibility: A History of Translation." Routledge, 2008. [с. 78-92].

Сташевська Богдана Андріївна, здобувач вищої освіти
факультету Міжнародних Відносин і Права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

Б'ЮТІ-ТЕРМІНИ ЯК ПРОБЛЕМА У ПЕРЕКЛАДІ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Постановка проблеми перекладу б'юті-термінів полягає в тому, що це специфічна галузь, яка використовує власну термінологію, часто засновану на англійській мові та може бути складною для адекватного перекладу на іншу мову.

Актуальність дослідження полягає в тому, що б'юті-індустрія є однією з найбільш зростаючих та впливових галузей сучасного ринку. Попит на косметичні продукти та засоби догляду за собою призводить до збільшення обсягу інформації, що потребує перекладу для міжнародного споживача. Однак, переклад б'юті-термінів стикається зі значними труднощами через технічність термінології, культурні відмінності та вплив маркетингових стратегій компаній. Вирішення цих проблем є критично важливим для забезпечення точного та ефективного сприйняття інформації споживачами з різних країн та культур. Таким чином, дослідження актуально для вдосконалення процесу перекладу б'юті-термінів і покращення комунікації в міжнародному масштабі.

Мета дослідження- аналізувати проблеми, що виникають у перекладі б'юті-термінів, виявити основні чинники, які ускладнюють процес перекладу в цій галузі, та розробити ефективні стратегії та методи для подолання цих проблем.

Вклад основного матеріалу.

Терміни, що використовуються в б'юті індустрії, створюють проблеми для перекладачів через їхню специфічність та постійні зміни. Вирішення цих проблем потребує культурного розуміння та уваги до контексту. Згідно з Р. Якобсоном, переклад мовних знаків є ключем до розуміння лінгвістичних явищ. К. Малмк'єр вказує, що аналіз способів вирішення проблем перекладу може допомогти краще зрозуміти суть лінгвістичних явищ. Терміни у мові формуються з метою точного та стислого вираження інформації, що потребує уважного вибору еквівалентів під час перекладу. Переклад термінів включає аналіз контексту та різноманітні перекладацькі трансформації, такі як додавання, вилучення, заміна та перестановка. Для успішного перекладу термінів б'юті індустрії можна використовувати різні стратегії, такі як транскодування, калькування та експлікація, а також їх комбінації.

1) Транскодування — спосіб перекладу, коли звукова та графічна форми термінів вихідної мови передаються засобами абетки цільової мови. Транскодування поділяється на транскрипцію (відтворення звукової форми) та транслітерацію (передається графічна форма слова). Як приклад застосування прийому транскодування можна навести наступні б'ютітерміни: *contouring* — контурінг, *patch* — патч, *pigment* пігмент.

2) Калькування — це спосіб перекладу, коли в цільовій мові вибирається перший за порядком відповідник в словнику. Наприклад: *eyelashextension* —

нарощування вій, *Barbershop* — перукарня для чоловіків. Проте термін *Barbershop* може ще й перекладатися за допомогою транскодування.

3) Експлікація або описовий переклад — спосіб перекладу, коли лексична одиниця вихідної мови замінюється словосполученням, яке передає її значення у цільовій мові, наприклад, *SWT (Shockwave Therapy)* – косметологічна процедура за допомогою акустичних імпульсів для стимуляції природного процесу загоєння організму.

Отже, якщо в цільовій мові відсутній еквівалент англійського б'юті-терміну, переклад здійснюється із використанням перекладацьких трансформацій.

Висновок. Різниці у структурі мов створюють виклики під час перекладу термінів з однієї мови на іншу. Кожна мова має свою унікальну семантичну структуру, яка може відрізнятися від інших мов. Це призводить до потреби застосування різних методів перекладу, зокрема лексичних трансформацій, під час перекладу англійських термінів красової індустрії на українську мову. Лексичні трансформації використовуються тоді, коли немає точного еквіваленту для певного терміну у цільовій мові. Успішний переклад вимагає не лише вміння працювати з мовою, але й уважний аналіз контексту.

Список використаних джерел:

1. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : підруч. для студ. ін-тів і фак. іноземних мов. Харків : Основа, 1993. 256 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вид. 5-те, виправ. і допов. Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
3. Словник української мови : в 11 т. Т. 10 / редкол.: Білодід І. К., Бурячок А. А., Винник В. О. та ін. Київ : Наукова думка, 1979. 659 с.
4. Косметика. Вікіпедія. URL: <https://bit.ly/3VCM6qY>.

Говорун Марія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету іноземної філології та соціальної комунікації
Сумський державний університет, Україна

Науковий керівник: Кобякова Ірина Карпівна, канд. філол. наук, професор кафедри германської філології
Сумський державний університет, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ІНТЕГРАЦІЯ ЇХ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ

Вивчення іноземних мов має велике значення в сучасному світі, особливо в контексті глобалізації та інтеграції України до Європейського Союзу. Володіння іноземними мовами сприяє культурному обміну, професійному розвитку та взаєморозумінню між народами. Незважаючи на важливість, багато людей відчувають труднощі з вивченням іноземних мов, особливо у спілкуванні. Впровадження іноземних мов у навчальні програми з раннього віку може допомогти подолати ці труднощі.

Вивчення англійської мови в українських школах почалося в старших класах з фокусом на граматиці та адаптованих текстах. У 1960-х постановою Ради Міністрів УСРР було змінено цей підхід, зосередившись на розвитку розмовних навичок та створено більше 700 шкіл з поглибленим вивченням англійської [1]. Початкове вивчення розпочалося у V-VI класах, а згодом, у 1980-х, у третьому-четвертому класах, а з 2000-х - у другому класі. Після реформ 2010-х англійську мову почали вивчати з першого класу, але якість навчання залишається обговорюваною.

Проблема профільності навчання виникла після ухвалення Закону про зміцнення зв'язку школи з життям у 1958 році. Це призвело до створення класів за інтересами учнів, спеціалізованих шкіл для обдарованих дітей та системи професійно-технічної освіти. У старших класах введено єдиний обсяг загальної середньої освіти з провідними профільюючими предметами [2].

Основна різниця між загальноосвітніми та спеціалізованими класами полягає у розподілі годин на певні предмети. У загальноосвітніх школах години розподіляються рівномірно, у той час як у спеціалізованих школах поглиблено вивчаються певні дисципліни. Існують п'ять типів спеціалізованих класів, зокрема професійний, фізико-математичний, хіміко-біологічний, спортивний та гуманітарний. У гуманітарних класах на вивчення англійської мови відводиться більше часу, що залежить від можливостей школи забезпечити вчителів англійської мови. Класи можна поділити на "загальні" та спеціалізовані з гуманітарним профілем. Робота з художнім текстом у цих класах відрізняється за рівнем поглибленості вивчення англійської мови. Основна ознака роботи з художнім текстом полягає в інтерактивності – взаємодія з текстом, автором, літературним героєм, критиком, товаришем, викладачем, що підкреслює діалогічний характер навчання [2], [3], [4].

На мою думку, головною різницею між роботою з художнім текстом з

англійської літератури у загальному чи гуманітарному класі є рівень складності тексту для пересічного українського учня. Нестача годин на вивчення англійської мови у негуманітарних класах є головним лімітуючим фактором щодо вибору тексту для опрацювання і вимоги до такого. Спробуємо їх сформулювати.

Вибір тексту: Тексти для негуманітарних класів повинні бути легкими з точки зору граматики, синтаксису, а особливо – лексики. Це не обов'язково можуть бути адаптовані твори. Це не обов'язково можуть бути адаптовані твори, хоча з них можна почати, поступово переходячи до «справжньої» англійської літератури. Доцільним є вивчення сучасної, молодіжної та популярної художньої літератури, такої як «Гаррі Поттер», «Володар Перстнів», «Хроніки Нарнії». Слід пам'ятати, що обсягом позакласного читання на уроках англійської не треба перевантажувати старшокласників [5].

Навички роботи з текстом: Робота з текстом повинна формувати здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку англійської літератури, еволюцію напрямів, жанрів і стилів [6].

Інтеграція курсів: Це дасть змогу до усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів англійською мовою, що створить для учнів конкурентну перевагу під час навчання у вищому навчальному закладі та у роботі, оскільки саме на англійській мові існує переважна частина літературних джерел у будь-якій галузі виробничої діяльності [7].

Мотивація студентів в навчанні є ключовим фактором, що визначає їхню ефективність та залученість у навчальний процес. Існуюча мотивація може допомогти менш обдарованим учням подолати труднощі та досягти бажаних результатів у навчанні. Зокрема, позитивна мотивація до навчання відображається в ситуаціях, де винагороджуються самовдосконалення, креативність, допитливість та виконання нових інтелектуальних завдань. Створюючи "гру рівних можливостей", мотивація дозволяє усім учням продемонструвати свої досягнення відповідно до стандартів досконалості, а не порівнювати себе з іншими.

Гуманітарні класи можуть мати різний рівень знання англійської мови серед учнів, що вимагає гнучкого підходу до роботи з художнім текстом. Наприклад, роботу з художнім текстом можна починати з адаптованих творів, поступово переходячи до оригінальної англійської літератури. Гнучкість у прийнятті управлінських рішень є перевагою вчителя перед штучним інтелектом у таких ситуаціях.

Використання комунікативного підходу у навчанні старшокласників, враховуючи їхній навчальний і життєвий досвід, інтереси, схильності та здібності, сприяє активній соціальній взаємодії учнів під час навчання. Застосування різноманітних методів, таких як рольові ігри, навчальні ситуативні завдання та групова робота, сприяє формуванню готовності до самостійної діяльності та власної відповідальності.

Інтерактивні методи навчання, такі як веб-квести, є ефективними у формуванні критичного мислення та комунікативних навичок учнів. Вони можуть бути спрямовані на вирішення спірних проблем або переконання. При цьому важливо надати чіткі інструкції та встановити очікування щодо кінцевого результату роботи учнів.

Аналіз методичних досліджень переконує у можливості успішного

використання літературних текстів у навчально-виховному процесі. Робота з текстом включає кілька етапів:

Підготовка до отримання роботи: На цьому етапі студентів готують до сприйняття тексту, створюючи правильний настрій та зацікавленість. Це включає пояснення незрозумілих слів і фраз, а також надання необхідної інформації для розуміння контексту.

Експозиція тексту: У цей період важливо, щоб учні уважно слухали або читали текст, щоб отримати загальне уявлення про його зміст.

Аналітична та синтетична обробка тексту: На цьому етапі студенти аналізують та синтезують інформацію з тексту, визначаючи ключові елементи, такі як персонажі, час і місце дії, та виражають власні думки.

Використання тексту для різноманітної діяльності: У цьому етапі текст використовується для проведення різноманітних навчальних та виховних заходів, таких як вправи з усного мовлення, читання, письма та розвитку творчості.

Інтегровані уроки не є дуже поширеною практикою серед вчителів, але можуть бути виправданими в ситуаціях, коли є дублювання матеріалу в підручниках, обмежений час або бажання показати поняття в більш комплексному світлі.

Отже, можливість інтеграції зарубіжної літератури у процес вивчення англійської мови включає створення частково інтегрованого курсу, де твори з англійської літератури стають складовою частиною курсу з англійської мови. Це може сприяти оптимізації навчального плану, хоча бюрократичні перешкоди можуть бути проблемою. Найбільшу ефективність такого підходу можна очікувати в спеціалізованих гуманітарних класах.

Список використаних джерел:

1. Перегляд цілей навчання іноземної мови за умов шкільних реформ (1956 – перша половина 1980-х рр.) [Електронний ресурс] / Т. Литнєва // Актуальні питання гуманітарних наук. - 2020. - Вип. 32(2). - С. 152-158. - Режим доступу: 28.pdf (aphn-journal.in.ua).
2. Концепція профільного навчання в старшій школі: Затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 25.09.03 № 10/12-2 / АПН України. Ін-т педагогіки; Уклад.: Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда та ін. // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3- 15. – Додаток: Структура профільного навчання, с. 15; Завуч. – 2004. – Черв. (№ 16). – С. 3-13. – Спецвипуск; Освіта України. – 2003. – 25 листоп. (№ 88). – С. 4-5.
3. Авраменко В. Інноваційні прийоми роботи над художнім твором / В. Авраменко, Л. Пархета // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2019.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.4.
5. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
6. Загальноєвропейський досвід самонавчання іноземних мов у контексті „Концепції профільного навчання у старшій школі” / О.В. Рябоконт // Наук. зап. Сер. Педагогіка і психологія / Вінниц. 33 держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – № 11. – С. 156-159. – Бібліогр.: 10 назв.
7. Демчук О. Не розкіш, а необхідність: Прогр. спецкурсу для старшокласників „Види аналізу художніх текстів” / Олег Демчук // Укр. мова й л-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – № 4. – С. 128-133. – Бібліогр.: 44 назви.

Ковальчук Ольга, здобувач вищої освіти Факультету міжнародних відносин і права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, Кафедра германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ

Постановка проблеми. Невід’ємним атрибутом живого функціонування будь-якої мови є існування в ній своєрідних підмов - так званих соціолектів.

Це мови, якими спілкуються окремі соціальні групи, представники певних професій та вікових категорій. Знакове місце серед них займають жаргони. Нині найпопулярнішим серед жаргонів є молодіжний сленг.

Суспільно-політичний розвиток безперервно розширює сленговий простір, а постійним джерелом нової лексики є англійська мова. Загальноживаними вже стали англіцизми: ок (ok), сорі (sorry), хай (hi), бай (bye), френд (friend), бой (boy), герл (girl), бест (best) тощо. Тому на сучасному етапі дослідження ролі англіцизмів в сучасній українській молодіжній мові є досить доцільним і актуальним.

Мета дослідження - визначити, яку роль відіграють англіцизми в сучасній українській молодіжній мові та окреслити позитивні і негативні риси даного впливу.

Виклад основного матеріалу. У жаргонізованому мовленні сучасної молодої людини можна помітити кілька лексем-англіцизмів, які вона використовує постійно, інші ж перебувають на периферії (мовець розуміє їх значення, але сам майже не використовує). [1] При невимушеному спілкуванні вживання англіцизму служить певним контрастом, оригінальною лексемою з підвищеною експресивністю на фоні розмовної стилістично заниженої лексики. У ході проведеного соціолінгвістичного дослідження серед молоді з’ясувалося, що до найуживаніших слів належать іменники: герл, шузи, паті та прикметники: драйвовий, окейний, суперний та інші.

Процес появи англійського сленгізму має дещо специфічний характер.

На відміну від запозичень до літературної мови, де причиною запозичення є відсутність лексеми для позначення тієї чи іншої реалії, сленг часто запозичує лексичні елементи для номінації таких понять, які вже мають словесне оформлення в літературній мові. Це свідчить про вторинний характер молодіжного сленгу, його субхарактер, орієнтацію на систему літературної мови.

[2] У сучасному мовному середовищі дослідники виокремлюють такі підгрупи англіцизмів, що вживають підлітки під час спілкування:

1) слова, що позначають стилі музики: попса (від амер. Pop music - популярна музика), транс (від англ. Trance), хаус (від англ. House), техно (від англ. Techno - техно (стиль у музиці)), репер (від англ. Rapper).

2) лексеми на позначення кіно, музики, телебачення: шоу-біз (від англ. Show biz), супер стар (від англ. Super star), юкрейніан фешн вік (від англ. Ukrainian fashion week), файна Юкраїна (від англ. Fine i Ukraine), комеді клуб (від англ. Comedy club), муві (від амер. Movie), фейк (від англ. Fake - підробка), стайл (від англ. Style);

3) Слова, які застосовуються у спортивній сфері спілкування: пофітнесити-ся (від англ. Fitness - фітнес), бодібілдинг (від англ. Body building - культуризм), армреслінг (від англ. Armwrestling), квест (від англ. Quest - пошук), пейнтбол (від англ. Paintball), сноуборд (від англ. Snowboard);

4) Слова, що позначають предмети вжитку (одяг, взуття, харчові продукти): шузи, світшот, айс-ті, фаст-фуд, найк;

5) Лексеми для позначення грошових одиниць: мані (від англ. Money), бакси (від амер. Bucks);

6) Слова для вираження емоцій, подяки, привітання, вибачення, тощо: сорі (від англ. Sorry), сенк ю (від англ. Thank you), окей (від амер. Okay), Хеппі Бьоздей (від англ. Happy Birthday), бай (від англ. Bye), ес (від англ. Yes), бест (від англ. Best), крейзі (від англ. Crazy).

Ще одну велику групу англіцизмів охоплює інтернет-сленг. Причиною швидкої появи нових слів з цієї сфери є стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, популяризація соціальних мереж та відеоігор. [3] Порівняно молодий вік фахівців, зайнятих у цій сфері професійної діяльності, а також популярність комп'ютерів серед молоді, схильної до вживання сленгових висловів, визначають моду на них серед користувачів.

Отже, англіцизми, якими послуговуються молоді люди для спілкування в мережі Інтернет переходять до щоденного мовлення. Серед іншого, це слова:

інет (від англ. Internet - інтернет), погуглити (від англ. Google - браузер), вебка (Web-camera - веб-камера), вінда (Windows - комп'ютерна програма), забанити (toban - банити), лайкнути (Like - подобатися), вотс ап (What's up - що трапилося?), юзер (від англ. User - користувач).

Дослідники зазначають, що процес потрапляння англіцизмів неоднозначно впливає на розвиток рідної мови і має позитивні й негативні наслідки. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням.

Висновки. Таким чином, слід відзначити велике значення англіцизмів у процесі формування словника сучасної молоді людини. Процес запозичення відбувається постійно, віддзеркалюючи нові реалії життя, даючи їм нові найменування. Але не можна допустити, щоб такі процеси проходили стихійно, невмотивовано, бо часто яскрава та приваблива запозичена лексема є зовсім непродуктивною в системі сучасної української мови.

Список використаних джерел:

1. Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть. Мовознавство. 2001. № 3. С. 17-20. [вебсайт] URL: <http://bit.ly/443Fcgx>.
2. Василенко Ю. А. Сучасний український молодіжний сленг. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2009. С. 8-13. [вебсайт] URL: <https://bit.ly/3TYsKdz>.
3. Воскресенська А. А. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. Національний авіаційний університет, Україна. 15-16 травня 2002 р. Бердянськ, 2002. С. 23-29. [вебсайт] URL: <https://bit.ly/3W0KLd>.

Васильковська Анна Миколаївна, здобувач вищої освіти факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Волкова Марина Юріївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Поняття тексту є багатогранне та об'ємне, що є предметом вивчення у різних науках, таких як лінгвістика, літературознавство, мовознавство та ін. Текст (лат. — тканина, зв'язок, побудова) — відтворені на письмі або друком авторська праця, висловлювання, документи тощо [3, 662]. Він може належати до різних жанрів та стилів, але одним з найпоширеніших є художній, що охоплює всю жанрову своєрідність художньої літератури. Для художнього стилю характерно використання різноманітних стилістичних засобів і прийомів.

Стилістичний прийом – спосіб створення стилістичного значення або його відтінку за допомогою стилістичних засобів; різні способи комбінування мовних одиниць. Стилістичні прийоми використовуються для посилення виразності висловлювання. Очевидно, що використання таких засобів особливо яскраво просліджується у художніх текстах. Вони поділяються на лексичні, фонетичні (звукові), синтаксичні, фразеологічні. До фонетичних відносять алітерацію, анафору, асонанс, дисонанс, епіфору, звуконаслідувальні слова, риму, тонему; до синтаксичних - еліпс, замовчування, анафору, епіфору, повтор, тавтологію, плеоназм, власне риторичні фігури, ампліфікацію, градацію, парцеляцію, асиндетон, полісиндетон, лейтмотив, рефрен. Серед лексичних виділяють явища полісемії, омонімії, паронімії, антонімії, синонімії лексем. Тут важливо розглянути таке явище як полісемія, яка є основою виникнення всіх троп.

Під тропом розуміють мовностилістичний засіб (словесну фігуру), який полягає у “вживанні слова чи сполучення слів у переносному значенні й при цьому відбувається нарощення змісту і конотації” [1, 68]. У світлі сучасної класифікаційної системи виразальних засобів до них належить епітет, порівняння, метафора, метонімія, синекдоха, персоніфікація, гіпербола, літота, мейозис, алегорія.

Усі ці стилістичні засоби та прийоми служать для надання тексту художньої естетичності та допомагають автору повніше розкрити свій авторський задум. Щоб зрозуміти якими саме засобами користувався автор, щоб втілити свій творчий задум, треба зробити стилістичний аналіз художнього тексту, який являє собою з'ясування особливостей мовного стилю (підстилю), його стилетвірних ознак, а саме: сукупності таких фонетичних, лексичних, фразеологічних, граматичних одиниць, що формують цей стиль, увиразнюють мовлення. Перші вагомні кроки у осмисленні поняття “лінгвістичний аналіз тексту” за словами І.М.Кочан, сталися у 60-70 років ХХ століття. З того часу ця галузь лінгвістики інтенсивно досліджується

і розвивається.

Серед сучасних українських вчених дослідженням питання лінгвостилістичного аналізу тексту займалися І.І.Ковалик, В.Я.Мельничайко, М.Я.Плющ, С.Я.Єрмоленко, І.М.Кочан, Л.І.Мацько та ін.

Список використаних джерел:

1. Коломієць І.І. Стилістика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення) Навч.-метод. Посіб. для студентів-філологів закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-тет української філології, К-дра української мови та методики її навчання. – Умань : Візаві, 2019. – 240 с.
2. Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

Телегань Наталія Юрїївна, студентка III курсу факультету германської філології і перекладу
Київський національний лінгвістичний університет, Україна

Науковий керівник: Терехова Діана Іванівна, канд. філол. наук,
доцент, професор кафедри англійської філології і філософії мови
Київський національний лінгвістичний університет, Україна

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ ВОЛЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Українська мова, як один із ключових елементів національної ідентичності, носій унікальних етнокультурних особливостей, глибоко пронизана історією, культурою та духовними цінностями українського народу. Її особливості відображають широкий спектр культурних та історичних впливів, що відбиваються в лексиці, граматиці, фонетиці, а також у символіці. Вивчення етнокультурних аспектів української мови розкриває глибину та багатство культурного досвіду українського народу, що збагачує світову культурну спадщину. За В. фон Гумбольдтом, саме мова є найважливішим чинником світосприйняття етносу.

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження мовної свідомості представників різних лінгвокультурних спільнот, що відбиває менталітет, особливості культури, національного характеру етносу. Такі наукові розвідки на часі, що засвідчують численні праці дослідників, зокрема Голубовської І.О. (2010), Мартінек С.В. (2021), Петрової Г.Л. (2015), Терехової Д.І. (2021), у яких предметом вивчення є мовна свідомість як окремого етносу, українського, так і в зіставленні з мовною свідомістю представників інших народів, виявлення етноспецифічних рис мовної свідомості.

Найбільш цінним у вивченні основоположних культурних концептів є їхній розгляд у межах конкретного суспільно-історичного контексту епохи. У цьому плані доцільними є психолінгвістичні дослідження, засновані на зібранні мовного матеріалу безпосередньо від представників конкретного етносу.

Метою роботи є визначення національно-культурної специфіки сприйняття волі представниками української лінгвокультурної спільноти.

Матеріалом дослідження послуговували результати вільного асоціативного експерименту, проведеного у квітні - березні 2024 року в Україні.

У контексті історії українці приділяли велике значення поняттю "воля". Це виражалось у творах багатьох українських поетів і письменників, які прославляли та прагнули цього простого, на перший погляд, аспекту. Ще в епоху козацтва воля стала не лише символом, а й необхідним елементом існування справжнього козака, без якого життя втрачало сенс. Безперечно, воля, бажання до волі та свободи, є важливою складовою менталітету українського народу.

Поняття "воля" є одним із ключових у формуванні етносвідомості українців. Аналіз цього поняття дозволяє відобразити специфіку ментального уявлення про світ та його складові. Для свідомості українського етносу воля є необхідною складовою його існування.

Зі сторони філософії осмислення волі та свободи в українській культурі

відображено в працях Г. Сковороди, який розглядав свободу як запоруку розвитку здібностей людини, а також Т. Шевченка, М. Костомарова, П. Куліша, М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського та ін. Зокрема, А.К. Мойсієнко, досліджуючи поетичний текст Т. Шевченка, наголошує, що "макросвіт Шевченкової волі вибудовується на конкретних репрезентантах духовної і фізичної свободи, позначених просторовими, часовими, аксіологічними та ін. координатами" (Мойсієнко, 1997).

Сутність поняття "воля" зафіксовано у словниках української мови.

Згідно зі "Словником української мови", "**Воля** – одна з функцій людської психіки, яка полягає насамперед у владі над собою, керуванні своїми діями й свідомому регулюванні своєї поведінки" (СУМ, Т. 1, с. 735). З цього випливає, що воля відіграє важливу роль у формуванні особистості та управлінні власним життям. Проте у відповідних контекстах це слово вживається як синонім до слова **свобода**.

Так, "Словник синонімів української мови", за Л.М. Полюгою, подає такі варіанти: "**Воля** – (відсутність обмежень у чому-небудь), свобода (повна незалежність), привілля, дозвілля, (політична) незалежність, самостійність" (Полюга, 2006, с. 18).

До прикладу, словник В. Жайворонка "Знаки української етнокультури" наводить визначення концепту ВОЛЯ з погляду на його паремійний зміст: "**Воля** – свобода, незалежність на протигагу неволі, рабству; також в особистому плані – здатність здійснювати, переходити від думки до дії; понад усе слов'яни любили особисту волю, а це не давало їм змоги єднатися у великі суспільні організації й породжувало поміж ними незгоду та ворожнечу; у народі символізує силу; ставиться понад життя; часто зіставляється з долею, узалежнюється від неї" (Жайворонок, 2006, с. 113).

Сучасне уявлення про волю надають найбільш точно асоціативні словники. До прикладу, "Український асоціативний словник" (Мартінек, & Мітьков, 2021) подає словникову статтю до стимулу ВОЛЯ, яка відбиває фрагмент мовної свідомості представників українськомовної лінгвокультурної спільноти початку ХХІ століття. За його даними, найчастіше ВОЛЮ українські респонденти асоціюють з таким поняттям, як поле, ймовірно, через його розмір та відкритий простір.

У словнику В. Жайворонка "Знаки української етнокультури" зазначено, що численні предки українців жили в основному сільським життям серед свого поля (Жайворонок, 2006). Це засвідчує напрям формування такого образу у свідомості українця.

За наслідками проведеного вільного асоціативного експерименту було зібрано 104 анкети, 99 реакцій, серед яких виявлено 57 різних асоціатів. Аналіз поданих результатів дозволив виявити структуру асоціативного поля. Зона ядра становить 33% від загальної кількості асоціацій і містить найчастотніші асоціації, до прикладу: *свобода (13), Україна (9)*.

Периферія поділяється на два складники: ближня периферія (23%, до прикладу: *доля, перемога, смерть (3), вибір, вільність, народ (2)*) та дальня периферія (43%, до прикладу: *Бог, важлива, відчуття, вітер, голуб, добро, дорога, життя, здобуток, інтернет, козаки, людини, мета, незламність, необхідність, повітря, принцип, подих, птах, рівність, сміливість, честь, Шевченко (1)*).

Отже, найчастіше згадуваною реакцією була *свобода* з частотою 13%, що

співпадає з визначенням цього терміну в словнику значень української етнокультури В. Жайворонка. Це свідчить про те, що поняття "воля" в українській культурі тісно пов'язане зі свободою та має глибоке коріння в традиціях і цінностях народу.

Аналізуючи етнокультурні аспекти поняття "воля" в українській мові, засвідчимо, що воно є ключовим символом національної самосвідомості та культурного досвіду українського народу. Історичний контекст, культурна спадщина, літературна традиція та політичний вимір цього поняття відображають глибоке коріння і багатогранність його значення. Наукові дослідження українських учених сприяють кращому розумінню та осмисленню поняття "воля" в українському контексті. Аналіз синонімів та асоціацій, пов'язаних з поняттям "воля", розкриває його багатогранність та глибину значень. Таким чином, дослідження етнокультурних особливостей концепту ВОЛЯ в українській мові свідчить про його важливе місце у формуванні національної ідентичності та культурного самоусвідомлення українського народу.

Список використаних джерел:

1. Голубовська, І. О. (2010). Етнічні особливості української національно-мовної картини світу. *Studia Linguistica*, 4, 400-412.
2. Жайворонок, В. В. (2006). *Знаки української етнокультури: Словник-довідник*. Київ: Довіра.
3. Мартінек, С., & Мітьков, В. (2021). *Український асоціативний словник*. Львів: ПАІС. Т. IV. Від реакції до стимулу. <https://day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita/volya-zasvidchena-spravamy>.
4. Мойсієнко, А. К. (1997). Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша. Київ.
5. Петрова, Г. Л. (2015). Способи класифікації вербальних асоціацій у вільному асоціативному експерименті. *Проблеми зіставної семантики*, 12, 186-193.
6. Полюга, Л. М. (2006). *Словник синонімів української мови*. Київ, Довіра.
7. *Словник української мови: в 11 тт.* (1970–1980). АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ, Наукова думка.
8. Терехова, Д. І. (2021, 13–14 травня). Зіставний аспект вивчення мовної свідомості. "Ad orbem per linguas. До світу через мови". Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Світ цінностей і цінності у світі" (с. 381-391). Київ, Київський національний лінгвістичний університет.

Мороз Наталія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету української мови та іноземної філології

Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка, Україна

Науковий керівник: Лазірко Наталія Орестівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики

Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка, Україна

ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ТА ТЕМАТИКА РОМАНУ ЕМІЛЯ ЗОЛЯ «КАР'ЄРА РУГОНІВ»

Тематика роману «Кар'єра Ругонів» є типовою для реалістичного жанру. Основні теми, які досліджуються у романі – це боротьба за владу та багатство, соціальні нерівності, корупція та підлість, людська амбіційність та зневага до інших. Ці теми пов'язані з історичною ситуацією Франції XIX століття, коли «країна переживала багато соціальних, економічних та політичних змін» [1, с. 64].

Відомо, що «роман – це прозовий твір, що містить розповідь про життя та долі героїв. Це один з найбільш популярних літературних жанрів, що розвивався протягом десятиліть історії літератури» [4, с. 83]. Роман як літературний жанр має великий потенціал у передачі глибоких думок та почуттів, він може стати засобом соціальної критики та розвитку емпатії. Це вимагає від автора вміння створювати характери, сюжетні лінії та взаємозв'язки між ними, а також ефективно використовувати мову та стиль письма для передачі своїх ідей. Також важливо мати розуміння історичного та соціокультурного контексту, в якому роман створюється та сприймається, щоб передати реалії того часу та місця, в якому дія розгортається.

У романі «Кар'єра Ругонів» Еміль Золя розкриває соціальну структуру французького містечка та жорстоку боротьбу за владу та багатство між різними групами людей. Головний герой роману, Ежен Ругон, прагне стати багатим та впливовим, використовуючи будь-які можливості, в тому числі і корупцію. Роман також досліджує психологію персонажів та їхні внутрішні конфлікти, зокрема, брата Ругона, який не прагне багатства та влади, але страждає від невизнання та бездіяльності. Таким чином, тематика роману «Кар'єра Ругонів» відображає соціальну та історичну ситуацію Франції XIX століття, де боротьба за владу та багатство, соціальні нерівності та корупція були поширеними явищами. Це створило підґрунтя для розвитку реалістичного жанру, який намагався максимально точно відобразити реальний світ та поведінку людей у ньому.

У романі «Кар'єра Ругонів» тема соціальної нерівності та корупції має особливе значення. Автор зображує соціальні реалії того часу, коли було надзвичайно складно піднятися по соціальній драбині без підкупу, хитростей та інших викрутасів. З цього приводу, головні герої роману – Ругони – роблять все можливе, щоб піднятися на суспільну драбину [3, с. 79]. Крім того, в романі описується політична та економічна ситуація в той час, коли Францію охопила революційна хвиля. Наприклад, у романі згадується, що збройний переворот 1851 року, за якого Наполеон III захопив владу, сприяв підйому бізнесу та збагаченню окремих сімей, в тому числі і Ругонів. Також у романі активно висвітлюється проблема боротьби за владу та вплив на неї з боку окремих осіб. Автор показує, що

деякі персонажі готові на все, щоб досягти своїх цілей та зберегти владу в своїх руках.

У романі «Кар'єра Ругонів» простежується тема руйнування сімейних цінностей і моралі. Родина Ругонів вважає гроші і успіх найважливішими речами в житті, і готова на все, щоб їх досягти. Це призводить до того, що «кожен з родичів Ругонів привертає увагу до своїх особистих інтересів, і ніхто не звертає увагу на те, що сталося зі сімейними зв'язками і з моральними цінностями» [5, с. 145].

Таким чином, тематика роману «Кар'єра Ругонів» зосереджена на різноманітних соціальних та моральних проблемах, які стали актуальними для суспільства Франції XIX століття. Роман є важливим свідченням того часу і став важливою складовою французької літератури. Отже, тема роману «Кар'єра Ругонів» пов'язана з соціальними та історичними проблемами Франції XIX століття, а саме з проблемою соціальної мобільності та боротьбою за владу.

Одним з головних тематичних напрямків роману є соціальна мобільність та прагнення до здобуття влади. Головні герої роману походять з простого селянського середовища, проте завдяки своїм здібностям та невгамовному бажанню досягти успіху, вони рухаються вгору по соціальній драбині та здобувають владу та багатство. Крім того, роман відображає боротьбу за владу між політичними силами, яка відбувалась у Франції в той час. Головні герої вступають у політичні суперництва, зламують свої засади, обдурюють один одного та використовують кожен можливість для здобуття влади. Узагальнюючи, тематика роману «Кар'єра Ругонів» відображає складні соціальні та політичні проблеми Франції XIX століття, а саме соціальну мобільність та боротьбу за владу.

Роман «Кар'єра Ругонів» є прикладом того, як література може відобразити соціальні проблеми та реалії свого часу. У творі йдеться про амбіційну родину Ругонів, яка намагається зробити кар'єру в Наполеонівській Франції. Роман «розкриває тему боротьби за владу та багатство в тогочасному суспільстві» [4, с. 45].

У романі зображено, як люди готові йти на будь-які жертви, щоб досягти своєї мети. На фоні загальної безперспективності та бідності переважної більшості населення, персонажі роману Ругонів готові використовувати свої знання та зв'язки, щоб здобути багатство та вплив. Один з епізодів роману, наприклад, описує фінансову шахрайку, яка намагається заволодіти спадщиною своїх родичів, щоб забезпечити собі безтурботне життя. Це лише один з прикладів того, як автор відображає соціальну проблематику, пов'язану з безжальним здобутком багатства та влади.

У романі також присутня тема політичної боротьби. Наполеонівська Франція переживала тяжкі часи політичної нестабільності та конфліктів. У той час, коли родина Ругонів займається бізнесом та здобуває багатство, звичайні люди стикаються з різними формами соціального тиску та репресій. Таким чином, тематика роману «Кар'єра Ругонів» відображає соціальну та історичну ситуацію у Франції наприкінці XIX століття, що робить твір цікавим як для людей, які цікавляться історією, так і для тих, хто вивчає проблеми суспільства та політики. Жанрова специфіка роману полягає в реалістичному відображенні різноманітних соціальних проблем, таких як корупція, конкуренція, кар'єризм, взаємовідносини між класами, проблеми міського життя та інші. Ці теми відображають реальність

того часу та стали основою для розвитку реалістичного жанру.

Крім того, тема сімейних стосунків та психології персонажів стає ще однією важливою складовою твору. За допомогою цих тем автор показує вплив соціального оточення на поведінку та менталітет людини. Наприклад, Ругон, головний герой роману, заради кар'єри готовий на все, навіть зраджує своїм близьким. Його дії та моральні принципи відображають тодішнє суспільство, яке пріоритетом ставило кар'єру та багатство.

Отже, тематика роману «Кар'єра Ругонів» є важливим елементом жанрової специфіки реалістичного роману, а її відображення робить твір актуальним та цікавим до сьогодні» [3, с. 87].

Відтак, тематика роману «Кар'єра Ругонів» має актуальність й досі. Вона порушує питання корупції, маніпулювання та взаємовідносин між бізнесом та політикою, які є не менш актуальними й у сучасному світі. Тому твір можна вважати не лише відображенням минулого, а й певною мірою пророчим поглядом на теперішність. Зокрема, у романі зображені різні соціальні групи того часу: бідняки, робітники, буржуазія, представники влади, які конфліктують між собою. Він також розкриває тему амбіцій та мрій про успіх, за якими головні герої прагнуть на будуще. Це відображає не лише проблеми суспільства того часу, а й універсальність людських прагнень та мрій.

Тематика роману «Кар'єра Ругонів» досі залишається актуальною та важливою для розуміння сучасного світу. Відображення соціальних проблем та конфліктів у творі створює можливість порівняти тодішню та сучасну ситуації, а також зрозуміти та оцінити наслідки певних соціальних процесів. Багато з тем, з якими стикався Золя у своєму романі, залишаються нагальними і сьогодні, такі як питання соціальної мобільності, корупції та психологічного стану людей, що мають владу.

Тому можна сказати, що реалістичне відображення соціальних проблем у романі «Кар'єра Ругонів» робить його «важливим для розуміння не лише соціальної та історичної ситуації минулого, а й для аналізу та оцінки сучасного світу» [4, с. 87]

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. О. Е. Золя та його роман «Кар'єра Ругонів» у контексті французької літератури другої половини XIX століття. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 256 с.
2. Годлевська І. В. Жанр роману у французькій літературі. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2008. 200 с.
3. Фоменко І. М. Е. Золя та його роман «Кар'єра Ругонів»: соціально-психологічний аналіз. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2011. 216 с.
4. Шеремета Н. С. Е. Золя та його роман «Кар'єра Ругонів»: тематика, сюжет та композиція. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2005. 240 с.
5. Бондаренко Л. О. Творчість Е. Золя в контексті французької літератури XIX століття. – Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2005. 240 с.

Кандюк Аліна Віталіївна, здобувач вищої освіти факультету іноземної філології та соціальної комунікації
Сумський державний університет, Україна

Науковий керівник: Кобякова Ірина Карпівна, канд. філол. наук,
професор кафедри германської філології
Сумський державний університет, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ОНЛАЙН

У сучасному світі зростає популярність онлайн-навчання, особливо у сфері вивчення іноземних мов. Інтернет дозволяє отримати доступ до навчальних матеріалів та зв'язатися з вчителем з будь-якої точки світу, що робить процес навчання більш гнучким та доступним. Проте, одним із викликів, з якими зіштовхуються вчителі та учні, є необхідність ефективної індивідуалізації навчання для кожного учня.

Серед вчених-методистів, які на різних етапах досліджували індивідуальне навчання іноземних мов, а також методи та підходи до навчання онлайн-середовищах можна відмітити: S. Krashen, D. Larsen-Freeman, R. Oxford, С. Ніколаєва, М. Ляховицький, М. Головка, О. Братанич, Г. Костюк, та ін.

У методиці навчання іноземних мов активно досліджується концепція індивідуального навчання. Це поняття має багато похідних, таких як «індивідуалізація навчання», «індивідуальне навчання», «індивідуальний підхід», тощо.

Варто зазначити, що протягом усієї історії розвитку, починаючи з часів Я. Коменського, який наполегливо пропонував вчителям у процесі навчання вивчати та враховувати індивідуальні особливості учнів, і до нашого часу це питання залишається актуальною проблемою педагогіки і методики навчання іноземних мов і культур. Її дослідженням на різних етапах займалися: Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, П. Блонський, М. Ляховицький, С. Ніколаєва, S. Krashen, R. Oxford та ін. [1, 2, 3, 6, 7, 9, 11].

За основу індивідуалізації навчання В. Онищук, І. Унт, Т. Васильєва, О. Савченко, покладають врахування індивідуальних особливостей учнів під час навчання [1, 2, 3]. М. Ляховицький індивідуалізацію навчання розглядає як наближення навчального процесу до оптимальної моделі студента. У своїй роботі В. Володько зазначає, що індивідуалізація навчання – це «організація такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, коли якомога повніше враховуються і використовуються індивідуальні можливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку та гармонійного вдосконалення особистісної структури, відбувається пошук засобів, що компенсували б наявність недоліків і сприяли формуванню індивідуальної особистості» [1]. Г. С. Костюк дає наступне визначення індивідуальному підходу до навчання: «це не лише пристосувати навчання до індивідуальних особливостей учнів, але й впливати на формування індивідуальних особливостей учнів, керувати ними, забезпечувати всі умови для максимального розвитку нахилів, здібностей, талантів» [3]. Це передбачає

налаштування освітнього процесу на потреби кожного учня. Основна ідея полягає у тому, щоб кожен учень міг максимально реалізувати свій потенціал і досягти успіху у навчанні іноземних мов.

Дослідженням концепції індивідуального навчання також активно займалася низка зарубіжних вчених як-от: Howard Gardner, Carl Rogers, Benjamin Bloom, Albert Bandura, Jerome Bruner, Jean Piaget, D. Larsen-Freeman, [10, 11]. Дослідження ефективності індивідуального підходу в навчанні іноземних мов включає аналіз практичних аспектів його впровадження, а також розгляд конкретних стратегій і методів індивідуалізованого навчання. Система загальної середньої освіти передбачає можливість індивідуального навчання, спрямованого на забезпечення умов для здобуття загальної середньої освіти або задоволення інших загальноосвітніх потреб особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей. [6, с. 15]. Індивідуальне навчання організовується для осіб, які:

1. виявили бажання навчатися індивідуально;
2. мають високі навчальні можливості;
3. неспроможні засвоїти навчальний матеріал в обсязі базового рівня у визначений державою термін;
4. не можуть відвідувати школу за станом здоров'я [6, с. 15].

Онлайн навчання іноземних мов має свої переваги, такі як доступність, гнучкість та індивідуалізація, але супроводжується недоліками, такими як відсутність безпосереднього спілкування та проблеми з мотивацією та дисципліною. Індивідуальне онлайн навчання іноземних мов може використовувати як синхронні, так і асинхронні форми. Це може бути корисним як для індивідуальних, так і для групових занять, стимулюючи комунікацію та співпрацю між учнями. [4, 5, 8].

Вчені-методисти наголошують, що підбір стратегій для індивідуального навчання іноземних мов онлайн є критично важливим компонентом. Оскільки, кожен учень має унікальні освітні потреби, то важливо забезпечити індивідуальний підхід для максимальної ефективності. Крім того, залучення та мотивація учня може сильно варіюватися, тому потрібно обирати ефективні підходи та стратегії, які стимулюють активну участь та зацікавленість. При виборі конкретних освітніх стратегій для індивідуального навчання іноземних мов онлайн необхідно враховувати наступне:

Мету - на початковому етапі організації індивідуалізованого підходу важливо визначити мету навчання іноземної мови, наприклад, підготовка до іспитів, підвищення рівня знань тощо.

Рівень знань - визначити поточний рівень володіння іноземною мовою, щоб зрозуміти які саме мовленнєві аспекти потребують особливої уваги).

Вікові особливості - врахувати до якої освітньої ланки, – початкової, основної чи старшої школи, належить учень.

Індивідуальні особливості - взяти до уваги такі фактори, як низька успішність, проблеми соціального характеру, чинник інклюзивності, та ін.

Вибір онлайн ресурсів - видів, форм та засобів, котрі найкраще відповідають індивідуальним освітнім потребам.

Розробка індивідуального плану навчання - створення плану та детального розкладу з урахуванням потреб, рівня знань та інтересів учня, рівномірно

розподіляючи час на мовні аспекти, такі як читання, письмо, граматику, слухання та усне спілкування.

Оцінка прогресу - вчителів важливо оцінювати прогрес учня на регулярній основі та вносити корективи в стратегію навчання відповідно до їхніх потреб та досягнень.

Необхідно зазначити що, існує велика кількість інтерактивних онлайн платформ, розширень та мобільних додатків, які слугують прекрасним інструментом для навчання іноземних мов онлайн. Серед найефективніших можна відзначити: навчальні платформи BBC Learning English та British Council, вебплатформи та мобільні додатки Duolingo, Babbel, Memrise, Rosseta Stone, HelloEnglish, HelloTalk, HiNative, Busuu та онлайн редактор на основі ШІ Grammarly.

Отже, можна зазначити, що концепція індивідуального навчання іноземних мов, як і концепція навчання загалом, має свої унікальні особливості, що визначаються потребами та можливостями кожного учня. Вона передбачає використання різних методів, стратегій та ресурсів, спрямованих на максимальне розвиток мовних навичок та забезпечення успішності в навчанні. Індивідуальне навчання іноземних мов онлайн викликає як позитивні, так і виклики, проте з правильним вибором стратегій та ресурсів може бути дуже ефективним засобом навчання.

Окрім того, важливо зауважити, що для подальших досліджень на цю тему можуть бути корисними такі напрямки, як використання штучного інтелекту для індивідуалізованого навчання іноземних мов, а також дослідження найбільш ефективних індивідуальних стратегій навчання для різних типів учнів. Це допоможе покращити процес навчання та зробити його більш ефективним та доступним для всіх.

Список використаних джерел:

1. Володько В. М. Індивідуалізація та диференціація навчання і виховання: гуманітарні науки / В. М. Володько, 2001. № 1. С. 54–65.
2. Годованюк Т. Л. Індивідуальне навчання у вищій школі: Монографія. Київ: НПУ імені Драгоманова, 2010. 160 с.
3. Денисенко І. І., Тарасюк А. М. Особливості навчання іноземної мови в умовах співпраці в контексті вищої освіти. Науково-методичний журнал «Іноземні мови». № 3. 2020. DOI: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.3>.
4. Організація дистанційного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/orhanizatsiiadystantsiinocho-navchannia-inozemnykh-mov-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity81951.html> (дата звернення: 05.04.2024).
5. Особливості дистанційного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти в умовах карантину. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2243/ (дата звернення: 05.04.2024).

Шмир Олександр

Хмельницький національний університет, Україна

ІННОВАЦІЇ В МАШИННОМУ ПЕРЕКЛАДІ НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПЕРЕКЛАДАЦЬКУ ІНДУСТРІЮ

Постановка проблеми: Машинний переклад (МП) — технологія автоматизованого перекладу текстів (письмових та усних) з однієї природної мови на іншу за допомогою комп'ютера напрямок наукових досліджень, пов'язаний з побудовою систем автоматизованого перекладу. Інновації в машинному перекладі значно просунули можливості перекладачів і змінили індустрію перекладів. Новітні технології, такі як нейронні мережі, дозволяють досягати високої точності перекладу, але водночас ставлять перед дослідниками нові виклики, пов'язані з обробкою мовних нюансів та контексту. Це відкриває дискусію про майбутнє професійних перекладачів та їх ролі у світі, де машинний переклад стає все більш доступним і точним. [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Останнім часом темою машинного перекладу займаються багато фахівців і дослідницьких організацій. Наприклад, команда Phrase розглядає історію та майбутнє технології перекладу, а в Built In обговорюють, як машинний переклад працює та які інструменти можна вибрати. LanguageWire розробляє унікальні рішення для нейронного машинного перекладу та великих мовних моделей, а Nimdzi Insights надає огляд технологій мови. Також компанія TransPerfect пропонує послуги зі штучного інтелекту та машинного перекладу. [2]

Мета дослідження: Метою дослідження інновацій у машинному перекладі є вивчення того, як новітні технології можуть покращити точність та ефективність перекладу, зменшити бар'єри між мовами та культурами, а також визначити, як ці зміни впливають на роль професійних перекладачів. Це також включає аналіз викликів, які стоять перед перекладацькою індустрією, особливо у контексті збереження мовної різноманітності та культурної специфіки. [3]

Виклад основного матеріалу: Основний матеріал теми машинного перекладу можна поділити на декілька ключових аспектів.

1. Історія та розвиток: Машинний переклад (МП) має довгу історію, яка почалася майже 90 років тому. Початкові дослідження були зосереджені на створенні систем, здатних перекладати прості тексти з однієї мови на іншу.

2. Від правил до статистики та нейронних мереж: Спочатку МП базувався на правилах, але з часом перейшов до статистичного та нейронного машинного перекладу. Нейронний МП використовує штучні нейронні мережі, що дозволяє системі вчитися на семантичному рівні.

3. Технологічні прориви: Значні технологічні прориви відбулися завдяки розвитку комп'ютерних наук та лінгвістики. Це включає використання синтаксичної інформації у моделях перекладу та впровадження мовленнєвого перекладу на мобільних пристроях.

4. Виклики та перспективи: Незважаючи на прогрес, існують виклики, такі як інтеграція синтаксису та семантики у МП, а також забезпечення точності перекладу

з урахуванням мовних нюансів.

5. Вплив на суспільство: МП має значний вплив на суспільство, зокрема на спілкування та взаєморозуміння між людьми з різних культур. Це також стосується ролі професійних перекладачів та потенційного зменшення мовних бар'єрів.

6. Нові підходи та ресурси: Дослідження включають нові підходи до впровадження та розгортання МП, інтеграцію лінгвістичних знань та використання ресурсів для підвищення якості перекладу. [3]

І хоч на перший погляд МП здається ідеальним інструментом для перекладу текстів все ж він має свої переваги та недоліки:

Переваги:

1. Швидкість та об'єм: МП може перекладати мільйони слів за лічені секунди, що явно буде перевагою для великих проєктів.

2. Вартість: МП значно дешевший за людський переклад, особливо в по з постредагуванням людини, знижуючи загальні витрати на 15-30%.

3. Доступність: Технології МП стають все більш доступними, дозволяючи все більш широкому колу користувачів перекладати тексти без необхідності залучення професійних перекладачів. Недоліки:

1. Точність: Навіть враховуючи сучасні досягнення, МП може бути неточним, що може призвести до непорозумінь або помилок, особливо у випадках, коли потрібна 100% точність.

2. Контекст та нюанси: МП часто втрачає мовленнєві нюанси та контекст, що може бути критичним для правильного розуміння тексту. Наприклад при перекладі тексту з декількох можливих значень слів вибирається найбільш загальноживане, яке не завжди буде правильним.

3. Залежність від даних: Якість МП залежить від обсягу та якості навчальних даних, і він може бути неефективним для мов або діалектів з обмеженими ресурсами. [4]

Висновок:

Інновації в машинному перекладі, зокрема впровадження нейронних мереж та штучного інтелекту, революціонізували перекладацьку індустрію, забезпечуючи швидкість, точність та доступність перекладів. Ці технології відкривають нові можливості для глобального спілкування та сприяють культурному обміну, одночасно ставлячи під сумнів традиційну роль людських перекладачів. Проте, необхідно враховувати, що машинний переклад не може повністю замінити людський елемент, особливо у випадках, коли потрібне глибоке розуміння культурних нюансів та контексту. Майбутнє перекладацької індустрії буде залежати від здатності адаптуватися до цих змін та інтегрувати новітні технології у свою роботу

Список використаних джерел:

1. Getting Past the Language Gap: Innovations in Machine Translation [Електронне джерело] URL: <https://bit.ly/4aaDuLL>.
2. Machine Translation: 90 Years of Innovation and Progress [Електронне джерело] URL: <https://bit.ly/4dsia7m>.
3. Machine translation [Електронне джерело] URL: <https://bit.ly/4dscnPe>.
4. Machine Translation: Advantages and Disadvantages [Електронне джерело] URL: <https://bit.ly/4a4Rois>.

Ушива Тетяна Дмитрівна, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Єрух Андрій Анатолійович, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Западинська Ірина Георгіївна, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ІНОЗЕМНА МОВА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі, в якому процес глобалізації вже став невід’ємним, знання англійської мови стають ключем до успіху. Вона дає доступ до спілкування з людьми з різних країн, навчання, розвитку кар’єри та розуміння різних культур. Англійська мова об’єднує людей, допомагаючи їм спільно вирішувати складні світові проблеми. Її роль у вивченні іноземних мов стає все більш вагомим, адже вона перетворюється на основний засіб комунікації в багатьох країнах. Вплив англійської мови відчувається у таких сферах, як державне управління, правосуддя, ЗМІ та медицина. Її важливість настільки велика, що з’являються спроби спростити мову, щоб іноземцям було легше її вивчити. Одним із таких прикладів є Globish - мова, створена Жаном-Полем Нер’єром у 2004 році. Її словниковий запас обмежується 1500 словами, що робить її більш доступною для вивчення [1].

Англійська мова є офіційною мовою міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету та технологій, науки та мистецтва. 75% ділового мовного простору займає вона. Кожен із нас усе частіше стикається з нею у спілкуванні з партнерами по роботі та у відпустці. Використовуємо англійську мову під час заповнення анкет, написання резюме, ділового та особистого листування. Добре володіти англійською – це вже не приємна навичка, а необхідність [2].

Вона стала не лише засобом комунікації, а й ключовим елементом успішної роботи підприємств в умовах глобалізації. Це стосується як великих компаній, так і малих підприємств, які прагнуть розширити свої можливості на міжнародних ринках. Володіння високим рівнем англійської дозволяє співробітникам ефективно взаємодіяти з партнерами, клієнтами та колегами з усього світу...

Англійська мова стала домінуючою мовою в інтернеті. Більше половини всього веб-контенту написано цією мовою. Знання англійської мови дозволяє користувачам вільно пересуватися в онлайн-середовищі, користуватися різноманітними онлайн-сервісами та знаходити відповіді на свої запитання. Через розвиток та популяризацію комп’ютерних технологій та Інтернету з’являється інтернет-мова, яка вимагає простої й зручної мови спілкування. Головною метою інтернет-англійської є миттєва комунікація, що передбачає короткі та стислі повідомлення [3]. Це виявляється використанням аббревіатур, які спрощують спілкування для користувачів. Специфічна лексика мережі часто користується скороченнями для зручності. Тому користувачам не доводиться запам’ятовувати складні терміни та жаргон. Швидкість набору тексту важлива для ефективного

розповсюдження інформації. Оскільки ці слова є неформальними і розмовними, вони можуть бути незрозумілі для інших сфер суспільства. Наприклад, GTG (Got To Go), IMHO (in my humble opinion), YOLO (you only live once), BFF (Best Friends Forever), IDK (I don't know) [4].

Також англійська має дуже велике значення для студентів. Вона відкриває перед ними світ інформації, яка доступна лише англійською. Студенти, які володіють цією мовою, можуть здійснювати міжнародні практики та відкривати для себе нові країни та нові можливості для знайомств. Без іноземної мови не обійтись і в сфері ІТ, вона дуже допоможе у розумінні свого “ремесла”.

Англійська мова сьогодні – одна з найпопулярніших мов світу, що активно розвивається та втілює в собі усі світові процеси життєдіяльності людства. Англійська мова залишається мовою, яку найчастіше використовують в мережі. На відміну від минулого, коли англійською користувались в основному носії, наразі англійською часто спілкуються у інтернеті велика кількість людей, рідною мовою яких не є англійська. Англійська використовується як глобальний засіб комунікації. Вона важлива як для особистісного розвитку людини, так і для вирішення питань на міжнародному рівні [5].

Список рекомендованих джерел:

1. Голик С.В. Англійська мова як LINGUA FRANCA у сучасному світі: глобалізаційні виклики. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 14.- Дрогобич, 2015. - С. 125-131.
2. Важливість мови та шляхи їх вивчення. Переяславська міська рада. URL: <https://phm.gov.ua/?p=41179>.
3. Важливість англійської мови в сучасному світі. Міжнародний бізнес і кар'єрні можливості. Сайт міста Маріуполя. 2023 URL: <https://www.0629.com.ua/list/472329>.
4. Особливості інтернет-англійської мови. Науковий блог Національний університет “Острозька академія”. URL: <https://naub.ua.edu.ua/osoblyvosti-internet-anhlijskoji-movy>.
5. Тенденції розвитку англійської мови у XXI столітті. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/16.pdf.

Щербань Анна Миколаївна, здобувачка вищої освіти філологічного факультету
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Науковий керівник: Меленчук Ольга Василівна, канд. філол. наук,
асистент кафедри української літератури
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ІНТИМНО-ФІЛОСОФСЬКА ТОНАЛЬНІСТЬ ПОЕЗІЙ У ЗБІРЦІ «АРТЕРІЯ» ДМИТРА ЛАЗУТКІНА

«Артерія» – збірка поезій українського поета, журналіста та телеведучого, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка (2024) Дмитра Лазуткіна, присвячена двом ключовим темам: любові та війні. До книжки увійшли поезії, які автор писав упродовж семи років. Також збірка проілюстрована QR-кодами, завдяки чому є можливість відразу перейти на YouTube та прослухати вірші під музичний супровід [2].

Візьмемо до уваги II розділ збірки, що має назву «під сонячними мостами». Його можна назвати філософсько-ліричним. Саме тут з'являються легкі або ж майже прямі сугестії на альтер-его самого поета, утіленого в ліричному герої, який почасти взаємодіє з ліричною героїнею. Тому й не дивно, що в цих текстових тканинах нерідко блукає солодкава й іноді наївна романтика [1].

Наприклад, історія короткотривалого роману простежується у вірші «любов немов метелик-одноденка». Автор передає миттєві емоції й почуття: «ця закоханість як віхола / двох мелодій двох заграва / грала ти на флейті-пікколо / я на барабані грав» [3, с. 84], проте все швидко «промайнуло, мов примарилось» й залишився лише післямак любовної пригоди.

Примітно, в розділі «під сонячними мостами» у віршах фігурують власні назви. Особливістю є те, що автор їх вживає з малої літери. До таких належать топоніми: «сідаєш в гондолу в їжджаєш в уганду...», «так мала б виглядати королева англії...» та персоналії («монолог марії стюарт» та ін.).

Хоча є винятки. У вірші «Є висота, де голосу не чути», яким розпочинається розділ «під сонячними мостами», поет подає власні назви з великої літери. Йдеться про Матір Божу, яку автор чомусь порівнює з Брітні Спірс:

І ця смішнюча дівчинка тривожна,
і ця надія, ця бентега – скрізь –
і Матір Божа на іконі схожа
на Брітні Спірс [3, с. 50].

Автор тут дещо нівелює божественну роль Божої Матері, прирівнюючи її до образу земної жінки.

Примітною рисою поезії Д. Лазуткіна є те, що правопис всіх слів подається з малої літери й відсутні розділові знаки, як наприклад, у вірші «...а є слова що важко вимовляти...», в якому возвеличується феномен поезії. Та в останньому рядку автор курсивом виокремлює словосполучення, що є своєрідною алюзією на вірш Ліни Костенко «Страшні слова, коли вони мовчать»:

водночас або ні не так важливо
усе невідворотно а натомість

поезія це темрява це диво...

поезія це завжди неповторність [3, с. 149].

Подекуди автор застосовує принцип двомов'я, де поруч з українськими словами вживає англійські. Характерною особливістю є те, що слова з різних мов звучать гармонійно й утворюють риму (кролик – alcoholic):

на мить блюзнір

на ніч – шалений кролик

хто зможе ліпше – мабуть дорікне...

forever young

forever alcoholic [3, с. 87].

Інтимні мотиви в поезії Д. Лазуткіна переплітаються з філософськими роздумами про життєві перипетії ліричного героя, наприклад, у вірші «цього не назвати ніяк...»:

цього не назвати ніяк

нібито життя навпаки

важчає останній косяк

світяться до ранку зірки

шелестять листки мов плащі

як мене сюди занесло? [3, с. 138].

Як бачимо, поетичні твори в розділі «під сонячними мостами» в збірці поезій Дмитра Лазуткіна «Артерія» є доволі цікавими та неординарними за змістом. Велика кількість художніх засобів увиразнюють почуття ліричного героя, надають віршу таємничості, загадковості. Особливу атмосферу створює прослуховування поезій під музичний супровід. Адже, як зазначив сам автор про написану ним збірку, «„Артерія” є живою – її можна читати й слухати водночас» [2].

Список використаних джерел:

1. «Артерія» Дмитра Лазуткіна: Війна, любов, мангал. URL: <https://chytomo.com/arteriya-dmy-tra-lazutkina-vijna-lyubov-mangal/>.
2. Дмитро Лазуткін презентував чернівчанам «Артерію». URL: <https://shpalta.media/2018/06/21/dmitro-lazutkin-prezentuvav-chernivchanam-arteriyu/>.
3. Лазуткін Д. Артерія. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 208 с.

Єрмініюк Ірина, здобувач вищої освіти
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук, доцент
Хмельницький національний університет, Україна

КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Англійська мова є мовою міжнародного спілкування, що використовується людьми з різними культурними фонами.

Нерозуміння культурних особливостей англійської мови може призвести до проблем у міжкультурній комунікації. Саме тому, на мою думку, ця тема є актуальною.

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою роллю англійської мови як мови міжнародного спілкування.

Мета дослідження – проаналізувати культурні особливості англійської мови.

Англійська мова має свої унікальні культурні особливості, які відображають історію, традиції та цінності англословних країн. Деякі з найважливіших культурних особливостей англійської мови включають:

1. Культура ввічливості: Англійська мова відома своєю ввічливістю, що виражається через вживання різних форм ввічливого звертання та виразів, таких як "please" (будь ласка), "thank you" (дякую) та "excuse me" (пробачте).

2. Стиль комунікації: В англословних країнах зазвичай приділяється значна увага точності та прямому спілкуванню. Люди часто використовують прямі слова та вирази, уникаючи зайвих омовленостей.

3. Культурні конотації слів: Багато слів та виразів у англійській мові мають культурні конотації, що можуть бути неправильно зрозумілі або викликати недорозуміння у людей інших культур. Наприклад, "It's raining cats and dogs" (Лле як з відра) - вислів, який може здатися дивним для тих, хто не знає його культурного походження. [1]

4. Ідіоми та фразеологізми: Англійська мова багата на ідіоми та фразеологізми, які можуть бути важко зрозуміти для тих, хто навчається мови. Наприклад, "to hit the nail on the head" (влучити в яблучко) - означає точно визначити або висловити щось правильне.

5. Різноманітність діалектів та акцентів: У англійській мові існує широка різноманітність діалектів та акцентів, залежно від регіону та країни. Наприклад, британський, американський, австралійський та ірландський акценти можуть змінювати звучання слів та вимову. [2]

6. Сленг: Сленгові слова та вирази також відбивають культурні особливості мови. Наприклад, слово "mate" (друг) використовується в англійській мові неформально, в основному серед молоді.

7. Система часів: В англійській мові система часів більш складна, ніж в українській. Це пов'язано з тим, що англійська мова більш чітко розрізняє часові відтінки.

8. Modal verbs: Modal verbs (модальні дієслова) також мають культурне значення. Наприклад, modal verb "should" використовується для вираження поради або рекомендації, що відповідає культурній цінності англословних країн - поважати

думку інших людей.

Ці культурні особливості важливі для розуміння англійської мови та ефективної комунікації з людьми, які використовують цю мову в різних культурних контекстах.

Висновок. Отже, знання культурних особливостей англійської мови є важливим фактором успішного спілкування в сучасному глобальному світі. У ході дослідження було з'ясовано, що англійська мова містить багато культурних особливостей, які впливають на розуміння та сприйняття інформації. Ці особливості проявляються на різних мовних рівнях: лексичному, граматичному, стилістичному. Важливо знати ці особливості та вміння їх враховувати для успішної міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Тейлор, С. (2021). Культурні аспекти вивчення англійської мови. Матеріали Міжнародної конференції з вивчення мов, стор. 45-50.
2. Грін, М. КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ [Електронний ресурс]. Доступно за посиланням: <http://www.englishculture.com/green>.

Заєць Альона Вікторівна, здобувачка вищої освіти факультету торгівлі та маркетингу, кафедра іноземної філології та перекладу, спеціальність 035 «Філологія», ОП «Прикладна лінгвістика. Політична лінгвістика. Англійська мова»

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Харитоновна Дар'я Дмитрівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ ПРЕЗИДЕНТА ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО, ВИГОЛОШЕНИХ ІЗ НАГОДИ ДЕРЖАВНИХ СВЯТ

Сучасне вивчення політичної комунікації дозволяє нам краще зрозуміти механізми, за допомогою яких політичні тексти впливають на переконання громадськості і політичний процес загалом.

Політичний дискурс, як форма комунікації, служить інструментом, рушійною силою для політичних думок і політичних дій, підпорядковується специфічними соціокультурним традиціям, співвідноситься з ширшою суспільною свідомістю, відображає взаємозв'язок між політичною думкою та дією, політикою та мовою. Саме цей прояв мовлення відображає суспільно-політичне буття країни, містить частину її культури та вказує на специфічні цінності на національному рівні.

Основною функцією політичної комунікації є боротьба за політичну владу на основі використання комунікативних ресурсів: політична комунікація має на меті прямо чи опосередковано впливати на розподіл влади (через вибори, призначення на посади, формування громадської думки тощо) та її використання (приймати рішення, закони, видавати укази та постанови). [1]

Як центральний елемент політичної комунікації, політичні тексти відіграють важливу роль у формуванні політичного життя країн. Політичний текст включає широкий спектр форм спілкування, наприклад, промови, інтерв'ю, статті, рекламні ролики, прес-релізи, твіти, публічні дебати, конференції та інші форми політичного вираження. Важливість політичних промов полягає в їх здатності впливати на громадську думку, формувати політичну ідеологію, визначати напрям політичної дискусії. [4]

Для політичних текстів існує система знаків, що в сукупності становить мову політики. Якщо брати до уваги термін політична мова, то його трактують як сукупність вербальних структур, що використовуються у сфері політики та мають вплив на формування та еволюцію політичної свідомості особистості, її участі в політичних процесах; як набір дискурсивних практик, що утворюють сферу політичної комунікації. Функція мови в політичній сфері полягає в тому, що вона є ефективним засобом реалізації ідей політиків. У промовах і виступах глави держав озвучують свої позиції, ідеї, плани на майбутнє, перспективи їх реалізації. [3]

Лексико – стилістична організація політичних текстів із нагоди державних свят представлена використанням різних прийомів для досягнення оратором бажаного

ефекту. Ці прийоми мають на меті об'єднати суспільство, підвищити національну свідомість та зміцнити патріотичні настрої. [2] Ключовим питанням щодо будь-якої комунікації є те, як оратор бажає донести інформацію та яку емоцію хоче викликати у слухачів.

Щодо промов пана Зеленського, особливість риторики Президента полягає в тому, що виступи та тексти вирізняються саме своєю простотою. Президент не вживає складних термінів, не переповнює тексти цитатами. Використання патріотичних мотивів (*жовто-блакитна спадщина, незламність українського духу, генетичний код нашої нації*), емоційних звертань (*Великий народі великої країни! Наші захисники і захисниці! Незламні громадяни незламної країни!*), історичних посилянь (*козаки-характерники, форпост Русі-України, Княжа держава Володимира Великого*) та стилістичних прийомів, таких як метафори, символіка, риторичні питання, повтори, забезпечує багатогранність тексту, збагачуючи його зміст та емоційне навантаження. Це, в свою чергу, сприяє формуванню більш глибокого зв'язку між політиком та аудиторією, зміцнюючи довіру та підтримку.

Президент також використовує спеціальні позамовні маркери, що передають емоційну та когнітивну інформацію (загальний зовнішній вигляд - легка неголеність у поєднанні з наближеними до військової форми одягом темно-зелених кольорів, міміка - опущені брови, відсутність посмішки, що візуалізує всю біль українського народу від наслідків війни, жести - стиснуті кулаки).

Як висновок, варто зазначити, що звернення Президента з нагоди державних свят та пам'ятних дат представлені як тексти гордості, що сприяють єдності громадян, прагненню досягати нових висот. Ці тексти формують національну свідомість і важливі внутрішні цінності. Лексика та стилістичні прийоми, які використовує мовець, відіграють важливу роль у сприйнятті громадянами, створюють довіру між президентом і народом, інформаційний вплив та приємну атмосферу. Важливо розуміти силу слова та його вплив на суспільні процеси, а також відповідально підходити до формування будь-яких текстових повідомлень, спрямованих на широку аудиторію.

Список використаних джерел:

1. Gonçalves, G. (2018) Political Communication. ResearchGate. DOI: 10.1002/9781119010722.iesc0129. URL: https://www.researchgate.net/publication/327879415_Political_Communication.
2. McCrone, D., & McPherson, G. (Eds.). (2009). National day's: Constructing and mobilising national identity. N.Y.: Palgrave Macmillan. 288 p.
3. Нагорна, Л. П. (2015). Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ, 380 с.
4. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти : [Монографія] / Галина Петрівна Щедрова. – Луганськ : Вид-во Елтон-2, 2009. – 308 с.

Ромашек Марія Юріївна, здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Бєлявська Марія Юріївна, канд. філол. наук,
доцент кафедри романо-германської філології
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОГО СВИТОГЛЯДУ У РОМАНІ Е.-Е. ШМІТТА “MONSIEUR IBRAHIM ET LES FLEURS DU CORAN”

У середньовічній літературі дитинство не розглядалося як важливий етап життя, увага зосереджувалася лише на дорослих героях. Діти зображувалися як маленькі дорослі, без власного голосу та погляду на світ. Лише в ХІХ столітті, з розвитком освіти, діти стають центральними фігурами в літературі, сприймаються як повноцінні особистості, які цікавляться філософськими питаннями про життя, істину та знання. Дитина стала сприйматися як самостійна особистість з власною “духовною природою”, наділена позитивними цінностями та можливістю кинути виклик світу дорослих.

Образ дитини в сучасній літературі є надзвичайно комплексним і багатомірним, він представляє дитину як істоту з абсолютною невинністю, окрему особистість, що стикається з викликами розвитку, символ вразливості чи допитливості та уяви. Сучасна література також надає голос самим дітям, пропонуючи автентичний погляд на їхню реальність, а письменники намагаються осягнути психологію дитини, описуючи її поведінку, почуття, переживання та внутрішній світ. Відображення **дитячого світогляду** в літературі часто відкриває унікальний погляд на світ та думки, що характеризують перспективу юного розуму, як у романі Е.-Е. Шмітта “Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran”, де образ дитини та її світогляд займають центральне місце. Шмітт у своїй творчості майстерно відтворює атмосферу та соціальні умови, які оточують головного героя, і розкриває, як саме це середовище впливає на формування його світогляду, особистих ідеалів та духовно-моральних цінностей.

Момо (Мойсей) — єврейський хлопчик-підліток, що жив у похмурому оточенні з байдужим батьком у Парижі середини ХХ ст., відчуваючи самотність, нерозуміння та бажання бути визнаним. Незважаючи на труднощі, він змушений долати проблеми, які перевищували його вік, що викликає відчуття безпорадності: “Donc, ce n’était pas suffisant de me faire engueuler au lycée comme à la maison, de laver, d’étudier, de cuisiner, de porter les commissions, pas suffisant de vivre seul dans un grand appartement noir, vide et sans amour, d’être l’esclave plutôt que le fils d’un avocat sans affaires et sans femme, il fallait aussi que je passe pour un voleur! Puisque j’étais déjà soupçonné de voler, autant le faire” [2]. Особлива потреба у спілкуванні штовхнула Момо на знайомство з паном Ібрагімом, який став для нього мудрим наставником, відкривши нові горизонти розуміння світу та життя. Пан Ібрагім підтримував підлітка, даруючи розуміння справжнього багатства — внутрішньої гармонії та вдячності за прості радощі. Завдяки подорожам з паном Ібрагімом Момо розширив свій світогляд, зрозумівши різноманітність культур і красу простих речей. Пан

Ібрагім став для Момо не лише наставником, а й батьком, допомігши йому знайти власну ідентичність та сенс життя.

У романі “Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran” Е.-Е. Шмітт відтворює складність **конфлікту між дорослими та дитиною** у релігійному та духовному контексті, відображаючи розвиток головних персонажів та їхню внутрішню боротьбу. Момо не відчуває духовної спорідненості зі своїм батьком, який втратив віру та емоційно відсторонився від сина через особисті травми та невдачі: “Ton père, il n’avait pas d’exemple devant lui. Il a perdu ses parents très jeune parce qu’ils avaient été ramassés par les nazis et qu’ils étaient morts dans les camps” [2]. Через повну незадоволеність життям батько Мойсея створює психологічний натиск синові, принижуючи його та порівнюючи з вигаданим ідеальним сином Пополем. Пан Ібрагім стає справжнім наставником для Момо, компенсуючи батьківську любов, ділячись знаннями про життя, людські відносини та духовність, спонукаючи хлопця бачити красу світу.

Момо відкидає темний світ батька та обирає спокій і свободу з паном Ібрагімом: “Délivré de l’obligation archaïque d’être pareil à son père, du sentiment de n’appartenir à personne, Moïse rend inopérants les écarts artificiels entre les deux cultures. Du monde terne, fatiguant et déprimant où vivait son père il se sépare pour rejoindre le monde vivant, tranquille et libre de monsieur Ibrahim” [1] Він мало що розуміє про релігію, лише згодом дізнається про трагічну пам’ять, що обтяжувала його батька. Помічаючи, що його народ сконцентрований на трагедіях історії, а в його житті немає радісних спогадів, Момо звертається до духовної філософії **суфізму**, яка базується на вірі в єдиного Бога та його неподільну природу. У суфізмі є практика шанування святих як духовних посередників між людьми та Богом, і пан Ібрагім як суфій зосереджується на внутрішній рівновазі та гармонії, спонукаючи Момо до духовного розвитку. Подорож до Туреччини допомагає героям пізнати себе та інші культури, демонструючи загальний підхід суфіїв до толерантності та взаєморозуміння. Пан Ібрагім супроводжує Момо у своєрідному обряді посвяти в доросле життя, передаючи найцінніші уроки.

Життєві поради старшого товариша пана Ібрагіма допомагають підлітку Момо орієнтуватися в навколишньому світі та вперше відчути опору і підтримку. **Концепт “усмішки”** як символу щастя супроводжує весь роман, демонструючи духовне зростання Момо: “[...] c’est là que tu te trompes. C’est sourire, qui rend heureux” [2]. Спільна подорож з паном Ібрагімом символізує глибинну внутрішню трансформацію юного героя, який долає страхи, відкриває красу різноманітності культур і релігій, зокрема вчиться поважати іслам. Пан Ібрагім став провідником Момо на шляху від дитинства до дорослого життя, допомігши йому побудувати власну особистість і знайти гармонію.

Таким чином, у підлітковому віці Момо переживає своє друге народження, кардинально змінивши світобачення та ставши суфістом, як і пан Ібрагім, буквально перейнявши його життя і соціальну роль: “Momo, adoptant avec humour et conviction, selon une démarche en quelque sorte existentialiste, le titre de gloire de celui qui l’a sauvé du désespoir. Aussi peut-on lire aux dernières lignes du roman: “Pour tout le monde, je suis l’Arabe du coin. Arabe, ça veut dire ouvert la nuit et le dimanche, dans l’épicerie” [3]. Старання пана Ібрагіма не пройшли дарма: Момо навчився жити щасливо, прощати людей, бути толерантним до інших релігій та культур, хоча відголоски минулого

назавжди відчуватимуться в його серці. Згідно з постулатом Корану про необхідність опанувати знання протягом життя, пізнання Момо не завершене і триває. Засушені квіти в Корані символізують, що лише систематичне повернення Момо до нього може оживити їх, дати чергове духовне зростання та наповнити любов'ю до всього, що створено Богом.

Список використаних джерел:

1. Arnat M. Comment peut-on devenir Arabe, “Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran”. *Revue annales du patrimoine*. 2005. № 3. P. 7—13.
2. Schmitt E.-E. *Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran*. Paris: Albin Michel, 2001. 37 p.
3. Soron A. “Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran”: une vie littéraire derrière soi. Eric-Emmanuel Schmitt: *La Chair et l’invisible*. “Présence de l’écrivain” Dax: Passiflore, 2016.

Касянчук Дана Борисівна, здобувач вищої освіти
факультету Міжнародних відносин і права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Актуальність. Спорт набуває дедалі більшої глобалізації, і спортивні події отримують широке висвітлення у медіа по всьому світу. Вболівальники та професіонали з різних країн потребують доступу до інформації про спортивні події, що зумовлює необхідність якісного перекладу термінології для забезпечення взаєморозуміння. Спортивна термінологія часто має глибокі культурні корені, які можуть бути складними для перекладу. Існує велика кількість різноманітних видів спорту, кожен з яких має свою унікальну термінологію. Перекладачам необхідно володіти спеціалізованими знаннями в кожній конкретній спортивній дисципліні, щоб адекватно передати зміст оригіналу. Важливо враховувати всі відмінності, щоб забезпечити точний і зрозумілий переклад. Особливості перекладу спортивної термінології розглядали Гаврилюк Н. А., Іщенко Т. В., Карпенко С. С., Коробова І. О., Палей Т. А.

Мета - виявити особливості перекладу спортивної термінології.

Виклад основного матеріалу. З розвитком глобалізації спорт став одним з основних засобів об'єднання людей з різних куточків світу. Міжнародні спортивні події, такі як Олімпійські ігри, чемпіонати світу, Ліга чемпіонів, привертають увагу мільйонів. Це створює потребу у високоякісному перекладі спортивних термінів, щоб забезпечити чітке та зрозуміле інформування для глядачів різних країн. Перекладачі повинні враховувати специфіку кожного виду спорту та його термінологію, аби не спотворити зміст.

Приклад 1. *Free kick* – вільний удар, *kick-off* – вибивання м'яча, *tackle* – відбір, *back* – гравець задньої лінії. Кожен вид спорту має свої особливості, які відображаються у його термінології. Наприклад, американський футбол має багато специфічних термінів, деякі з яких були наведені вище. Всі ці терміни можуть бути незрозумілими для людей з країн, де цей вид спорту не є популярним, тому перекладачі повинні не лише знати відповідні терміни мовою перекладу, але й розуміти їх культурний контекст, щоб передати не лише буквальный зміст, але й сутність поняття [2].

Приклад 2. *Vunt* – спеціальний вид удару у бейсболі, при якому гравець ледве торкається м'яча битою, направляючи його в короткий відрізок поля [3]. Часто буває таке, що спортивні терміни не мають прямих відповідників в інших мовах. Це може бути пов'язано з тим, що в одній культурі той чи інший вид спорту є більш поширеним і розвинутим, ніж в іншій, тому у таких випадках перекладачі змушені використовувати описовий переклад або запозичення, щоб розкрити зміст термінів та донести їх значення до глядачів.

Приклад 3. *VAR (Video Assistant Referee)* – відеоасистент рефері, *on-field review* – перегляд на полі (коли рефері переглядає відеоповтор безпосередньо на полі), *clear and obvious error* – явна і очевидна помилка (підстави для втручання VAR), *goal-line technology* – технологія визначення голу, *heatmap* – карта активності. З розвитком нових технологій у спорті швидко та постійно з'являються нові терміни. Наприклад, відеоасистент рефері (VAR) у футболі – це нововведення, яке потребувало створення нових, наведених вище термінів для опису процесів, пов'язаних з використанням відеоповторів для прийняття рішень суддями. Перекладачі повинні постійно оновлювати свої знання, щоб бути в курсі останніх нововведень і забезпечувати їх актуальний переклад та доступне трактування.

Висновки. Переклад спортивної термінології є складним і багатогранним завданням, яке вимагає від перекладачів високого рівня професіоналізму, глибоких знань та вміння адаптуватися до нових викликів. Перекладачі, що працюють у цій сфері повинні враховувати всі проблематичні аспекти перекладу, з якими вони можуть зіштовхуватися під час роботи, вміти не тільки швидко та якісно адаптувати нові терміни для української аудиторії, але й зрозуміло та доступно передавати своїм перекладом їх зміст та значення. Якісний переклад спортивних термінів сприяє кращому розумінню та популяризації спорту у всьому світі, об'єднуючи людей різних культур і національностей.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. ВТФ «Перун», 2001.
2. Іщенко Т.В. Деякі особливості перекладу фахових текстів спортивної тематики. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки», 2014.
3. Official Baseball Rules. Major League Baseball. 2021.

Романюк Юлія Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародних відносин і права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних
наук, Кафедра германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПЕРЕКЛАДУ НА МІЖКУЛЬТУРНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕКСТІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У світі глобалізації та інтенсивного міжкультурного спілкування переклад літературних текстів відіграє важливу роль у розумінні та сприйнятті різноманітних культур. В сучасному світі зростає значення міжкультурного спілкування та розуміння різних культурних контекстів. Переклад літературних текстів відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки він дозволяє людям з різних країн і культур сприймати та розуміти твори, створені в іншій мові та культурному середовищі. У загальному вигляді процес міжкультурної комунікації являє собою взаємодію індивідів, які є носіями різних культур і кожен з яких має свою мову, тип поведінки, ціннісні установки, звичаї та традиції. У процесі комунікації кожен учасник виступає одночасно і як окремих індивід, і як член якоїсь соціокультурної групи, і як представник певного культурного співтовариства, і як представник всього людства. Проблеми художнього перекладу досліджували М. Алексєєв, О. Білецький, М. Драгоманов, В. Коптілов, Ю. Левін, О. Потєбня, М. Рильський, А. Федоров, І. Франко, О. Чередниченко.[1]

Мета - виявити основні фактори, що впливають на міжкультурне сприйняття літературних текстів через переклад, а також аналіз практичних прикладів з різних літературних традицій та культур.

Виклад основного матеріалу. Художній переклад – це один з найкращих проявів міжлітературної та міжкультурної взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу. Художній переклад має справу не з комунікативною, а з естетичною функцією мови. Важливим у процесі перекладу є вибір твору, найчастіше обумовлений внутрішніми потребами літератури-реципієнта, її здатністю певним чином засвоїти іншонаціональне літературне явище, певним чином зреагувати на його художні особливості. Без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті.[3]

Щоб перекласти художній твір, перед перекладачем постають такі вимоги:

1. Перекладач має докласти всіх зусиль, щоб компенсувати брак нерозуміння мови оригіналу читачем. Перекладений текст має бути максимально наближеним до оригінального тексту.

2. Не вносити навмисних змін у текст першотвору задля того, щоб зробити його більш зрозумілим та прийнятним для читачів іншомовної версії.

3. Перекладач має передати читачеві той самий образ, те саме враження, яке він, знаючи мову оригіналу, отримав би від прочитання першотвору.

4. Перекладач мусить підводити читачів до власного погляду, який фактично їм чужий.[2]

Дослідження впливу перекладу на міжкультурне сприйняття літературних текстів є важливим для розуміння того, які аспекти творів можуть бути передані або втрачені у процесі перекладу, а також як це впливає на сприйняття та інтерпретацію тексту різними читачами. Художній переклад має особливості – він передбачає мовленнєву творчість перекладача, а це вимагає відповідного таланту. Цей вид перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку перекладача, широкого світогляду, але й досконалого володіння як іноземними, так і рідною мовами. Дослідження впливу перекладу на міжкультурне сприйняття літературних текстів включає аналіз таких аспектів, як відтворення культурних особливостей, менталітету та естетичних цінностей в перекладі, адекватність передачі смислу та емоційного навантаження, вплив перекладу на сприйняття іншими культурами та створення образу автора в іншому культурному середовищі. [4]

Висновки. У результаті дослідження впливу перекладу на міжкультурне сприйняття літературних текстів було встановлено, що переклад має значний вплив на сприйняття та розуміння тексту читачами з різних культурних та мовних середовищ. Крім того, дослідження показало, що переклад може впливати на сприйняття культурних концепцій, цінностей та норм у різних культурах. Також важливо досліджувати роль перекладача як посередника між двома культурами та його вплив на сприйняття тексту.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К. Академія, 2004.
2. Моцар М.М. Формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів: дис. канд. пед. наук. К., 2018.
3. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. Т.П. Андрієнко. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 13–18.
4. Линтвар О.М. До проблеми художнього перекладу. О.М. Линтвар. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2012. № 30. С. 144–147.

Коваль Зоряна, здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин і права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук,
Кафедра германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ПЕРЕКЛАД ГАСТРОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. З покоління в покоління в кожному народі передавалися кулінарні традиції, завдяки яким нам відомо, чим відрізняється французька кухня від азіатської, американська від мексиканської. Проте зараз кулінарія вийшла на новий рівень і слугує свого роду мистецтвом. Відбувається певним чином змішання культур, наприклад, Америка запозичує кулінарні техніки й поняття з французької кухні тощо. На перший погляд може здатися, що в перекладі кулінарних рецептів чи меню немає нічого складного, оскільки в них відсутні складні терміни або граматичні конструкції. Однак практика показує, що труднощі можуть виникнути в процесі перекладу будь-якого інгредієнта або способу його приготування. Перекладаючи гастрономічні лексичні одиниці, фахівець повинен знати й розуміти кулінарію мови оригіналу та мови перекладу, а також лексичні та граматичні особливості. Аналізом лексико-граматичних трансформацій при перекладі рецептів займалися І. М. Клименко, Г. М. Кушнір, Я. І. Рецкер, Л. С. Бархударов, А. Б. Шевнін, Н. П. Сєров, О. Л. Буряк.

Мета дослідження – дослідити, проаналізувати та виявити особливості перекладу гастрономічної термінологічної лексики у різноманітних текстах і телерепортажах.

Виклад основного матеріалу. Перекладаючи рецепти екзотичних страв, виникає необхідність пошуку еквівалентів певних неіснуючих продуктів у мові перекладу. Відмінності в мовних картинах світу спричиняють відсутність прямих відповідників у мові перекладу (назви страв та їх складників можуть бути реаліями однієї культури і повністю відсутніми в іншій). Вартими уваги є також стилістичні особливості глютонічної лексики, адже вона наповнена виразами, які передбачають використання гри слів, художніх засобів (персоніфікація, метафора, метонімія, алітерація).

До основних проблем перекладу текстів глютонічного типу належать: переклад заголовків (або назв страв), інгредієнтів (частин або кількості компонентів), скорочень, назв кухонних інструментів, назв одиниць вимірювання, а також кулінарних лексем, які повністю можуть бути відсутніми в українській мові. Від влучного перекладу назви страви залежить подальше сприйняття рецепта. Саме назви страв надають рецептам національного колориту – зазвичай, їх вважають такими, що не підлягають перекладу.[1]

Кулінарний або гастрономічний дискурс має потужний лінгвокультурний потенціал, тому важливо знати історію національної кухні мови, кулінарні традиції, які є в цій культурі.

В англосаксонській системі гастрономії переважали природні джерела їжі, популярним було полювання на звіра, збиралися гриби, ягоди, лікарські трави, викошувалося сіно, вирощувалися агрокультури. Найвідоміші ресторани Лондона часто акцентуються на англійських традиційних стравах «від буряка до свинячих ніжок і тельбуха.

Для кожного регіону характерні свої неповторні страви, тому варто зазначити стереотипні особливості кожної з цих кухонь: [2]

– в англійській кухні превалюють страви з риби (оселедець, сьомга, тріска), м'яса (баранина, курка, яловичина, свинина) й овочів (переважно печених); наприклад: Fish and Chips - смажена картопля у фритюрі; A frog in a hole – смажені сосиски в тісті;

– у шотландській кухні – різноманітні супи, крупи і м'ясні страви; наприклад: Irn Bru – помаранчева газована вода; Cock-a-leekie – суп з курячого бульйону;

– в ірландській кухні – морепродукти, хліб (фруктовий, картопляний), червоні водорості; наприклад: Hot Toddy – глінтвейн; Champ – картопляне пюре; Boxtu – млинці з картоплі;

Лінгвісти, які зверталися до вивчення гастрономічного або кулінарного дискурсу, розглядають його з погляду семасіології, лінгвокультурологічного аналізу, ономастики. Наприклад, Т.М. Курушкіна вказує, що в основі найменувань гастрономічного дискурсу лежить ономастика. Ономастика включає в себе різноманітні власні та загальні назви, її основна функція – номінативна. Онім – (від грец. *onoma* – ім'я, назва) – це слово, словосполучення чи речення, яке слугує для виділення іменованого ним об'єкта з подібних, індивідуалізуючи та ідентифікуючи цей об'єкт.

На думку таких мовознавців, як І. Клименко, Г. Кушнір, Я. Рецкер актуальними саме для цієї термінології, є такі лексичні прийоми: транскодування, калькування та описовий переклад.[3]

1. Транскодування поєднує транслітерацію і транскрипцію. Більшість найменувань харчових продуктів, є загальновідомими й закріпленими в словниках. Однак наявні такі, які є характерними тільки для культури того чи іншого народу. Як правило, у перекладі вони транскрибуються або передаються за допомогою транслітерації, наприклад: *Koriander* – *кориандр*, *Mozarella* – *моцарела*.

2. Калькування. Цей спосіб перекладу дає змогу найточніше передати зміст оригіналу та весь колорит гастрономічної лексики. Калька – слово або вираз, утворені за взірцем слів або виразів чужої мови, що є результатом калькування. Кальки можна розглядати як свого роду запозичення, а тому під час перекладу слово залишається без будь-яких змін.

3. Описовий переклад. Під час описового перекладу відбувається доповнення або уточнення характеристик об'єкта посилення.

Висновки. Аналіз матеріалу засвідчив, що під час перекладу іноземних текстів на гастрономічну тематику, зокрема для перекладу термінів культурно-специфічного порядку, використовують транскодування, калькування й описовий переклад, вибір яких визначається відповідно до цільової аудиторії, орієнтуючись на споживача інформації. Проблема гастрономічної лексики завжди залишатиметься однією з актуальних і цікавих і лінгвістів, і перекладознавців.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з аналізом гастрономічної лексики в контексті її прагматичного значення, когнітивних і культурологічних особливостей.

Список використаних джерел:

1. Візнічак Є. В. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 43 том 5. [вебсайт] URL: <https://bit.ly/3Q7IJG9>.
2. Заболотна І. С. Специфіка утворення та функціонування кулінаронімів та стратегії їх перекладу. [вебсайт] URL: <https://bit.ly/4aHazQB>.
3. Кобиляцька Г. С. Теорія і практика перекладу. [вебсайт] URL: <https://bit.ly/4b58vSw>.

Черніюк Анастасія Дмитрівна, здобувач вищої освіти
факультету Міжнародних Відносин і Права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ ІНДУСТРІЇ МОДИ

Актуальність. Термінологія індустрії моди є однією з менш досліджених терміносистем. Вона стає все більш актуальною зі зростанням цієї галузі та постійною появою нових термінів. Дослідження в цьому напрямі, орієнтовані на встановлення закономірностей вибору еквівалентів з урахуванням різноманітного контексту, є дуже важливими. Відтак, виникає необхідність у дослідженні термінів модної індустрії, а також їх функціонування в умовах сучасної міжкультурної комунікації. Такий аналіз допоможе краще розуміти особливості використання та сприяти адекватному перекладу термінів моди для міжнародного спілкування та співпраці в цій галузі. Особливості перекладу термінів індустрії моди розглядали Долгова Т. В., Косицька Ф. Л., Матосян Я. С., Підлужна І. А., Попова І. В. та Сергієнко М. С.

Мета. Виявити особливості перекладу термінів модної індустрії.

Виклад основного матеріалу. Термінологія модної індустрії налічує суто українські відповідники, а також запозичення. Для правильного перекладу терміна важливо знати його морфологічну і словотвірну структуру, а також семантичні відмінності від загальноживаних слів. Також потрібно володіти достатньою кількістю інформації щодо цього аспекту, а також професійними перекладацькими вміннями. Для цього дослідження були використані словники та тексти, наведені у журналах *Vogue* та *Harper's Bazaar*, проаналізувавши саме елементи жіночого гардероба так, як вони є більш популярними за чоловічі.

Приклад 1. *“Even if you're tired of wearing heavy coats and sweaters, these sales have you covered with tons of steep markdowns on cute yet cozy layers. Among them, an Acne Studios trench that makes the perfect transitional piece. Just because it's freezing outside doesn't mean you have to settle for an unsightly parka.”* [1]. У цьому прикладі наведено чотири модні терміни, що позначають елементи гардероба: *coat*, *sweater*, *trench* та *parka*. Термін «coat» має два українські відповідники — плащ і пальто. Стаття була написана на початку весни, тому «coat» краще перекласти саме як «пальто». Термін «parka» транслітеровано, тому перекладаємо як «парка». Наступне слово — «trench». Цей термін позначає модель двобортного плаща і перекладається на українську як «тренч». Термін «sweater» є запозиченим, і перекладається як «светр».

Приклад 2. *“But I truly love a woman's attitude when she wears lats, like my Mia mules.”* [1]. У цьому прикладі ми бачимо один приклад, який номінує модель взуття. Термін «mules» позначає жіноче взуття на підборах без п'яти, може мати закритий або відкритий носок. Цей термін перекладаємо як «мюлі».

Приклад 3. *“I love the look, says Simons, who is dressed in minimalist utilitarian ankle boots.”* [2]. У цьому прикладі надано один термін. Термін «ankle boots»

позначає черевики до щиколоток, які мають різні форми носка, висоту каблука. Цей термін ми перекладаємо як «ботильйони».

Приклад 4. “*She is still dressed in her dancing gear: high-waisted gray leggings, a cropped turtleneck, black Nike sneakers, and large silver hoop earrings.*” [1]. У цьому прикладі наведено чотири терміни жіночого гардероба. Термін «leggings» позначає спортивні лосини, які виготовлені з еластичної тканини й повністю обтискають ноги. Український відповідник — «лосини». Термін «turtleneck» позначає тонкий обтислий светр із коміром, що закриває шию. Еквівалентний термін українською мовою — водолазка. Термін «hoop earrings» позначає сережки, які здебільшого бувають круглої форми, у вигляді кільця різного діаметра. Найкращим перекладом цього слова буде «сережки-кільця». А «sneakers» це проміжне взуття між кросівками та кедами. Перекладається як «снікери», або «снікерси».

Висновки. Дослідження, проведене у даній роботі, розкриває особливості перекладу термінів модної індустрії, зокрема українських еквівалентів та запозичень. Аналіз вказує на необхідність уважного вибору перекладів з урахуванням контексту та специфіки вживання термінів у міжнародному спілкуванні. Результати дослідження можуть бути корисними для лінгвістів, перекладачів та фахівців у сфері модної індустрії, сприяючи більш точному та адекватному перекладу термінологічних одиниць у цій галузі.

Список використаних джерел:

1. Harper's BAZAAR. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.harpersbazaar.com/>.
2. Vogue. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.vogue.com/>.
3. Підлужна І. А., Сергієнко М. С. Відтворення особливостей перекладу дискурсу індустрії моди. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 41 том 2.

Миколок Арман Васильович, здобувач вищої освіти
міжнародного-правового факультету
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АМЕРИКАНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ

Постановка проблеми. У сучасному світі, де міжнародні зв'язки стають все тіснішими, розуміння мовних особливостей та культурного контексту стає важливою складовою комунікації. Одним із найбільш цікавих та непередбачуваних аспектів мови є студентський сленг, що постійно змінюється та адаптується відповідно до суспільних та культурних тенденцій. Особливо це стосується американського студентського середовища, де сленг відіграє важливу роль у спілкуванні та формуванні ідентичності. Перекладацький аналіз американського студентського сленгу має важливе значення як для наукового дослідження мовних процесів, так і для практичного мовного перекладу. Розуміння та адекватне відтворення студентського сленгу у перекладі дозволить якнайточніше передати контекст і специфіку тексту оригіналу, забезпечуючи ефективну взаємодію між різними культурними спільнотами та сприяючи подальшому розвитку міжнародних зв'язків. Доповідь спрямована на висвітлення проблематики перекладу американського студентського сленгу, зокрема на виявлення особливостей та методів адаптації цього явища у перекладі, а також на аналіз впливу студентського сленгу на міжкультурну комунікацію та мовний обмін. З огляду на ці особливості перекладацький аналіз американського студентського сленгу є **актуальним**.

Мета дослідження полягає у вивченні та розумінні особливостей проблем американського студентського сленгу з перекладацької перспективи.

Виділяють наступні проблеми перекладу американського студентського сленгу:

Лексика та фразеологія. Американський студентський сленг використовує незвичайні та винахідливі слова та вирази, які можуть бути важкі для перекладу. Наприклад: сленговий вираз: «*chillax*» (поєднання «*chill*» та «*relax*», означає «розслабитися»). Переклад: «відпочинок» або «релакс», проте це не передає таку саму легкість та невимушеність.

Граматика та синтаксис. Часто використовуються нелітературні форми граматики та нетрадиційні конструкції, що потребують специфічного підходу при перекладі. Наприклад: сленгова фраза: «*I ain't gonna do it*» (формально - «*I am not going to do it*»). Переклад: «Я не збираюся це робити» - адаптований переклад, щоб передати стиль та тон мовлення.

Культурні асоціації. Деякі вирази та сленгові терміни мають культурні асоціації, які можуть бути важко передати в іншій мові. Наприклад: сленговий

термін: «*buck*» (як в американському виразі «*a buck*» - долар). Переклад: «бакс» - може бути менш зрозумілим в українському контексті, оскільки використання не так розповсюджене в українському мовленні.

Американський студентський сленг багатий на синоніми слів, що позначають предмети та процеси повсякденного життя школярів, тому для ефективного перекладу необхідне розуміння особливостей американської культури. Наприклад, для українських учнів іменник «*unpargalka*» має такі англійські еквіваленти: «*cheat*», «*sheet*», «*cold copy*», «*bug out*», «*animal*», «*beast*», «*horse*», «*pony*», «*mule*», «*trot*», «*bicycle*», «*jack*», «*plug*», «*gauge*», «*growl*», «*rack*» тощо [1].

Іноді студенти скорочують слова до одної літери, щоб зекономити час. «*V*» може означати багато речей, але насправді це дуже просте слово: «*very*». Наприклад: «*V dope, isn't it?*». А як щодо слова «*dope*»? У студентському середовищі це не слово, пов'язане з наркотиками, а прикметник, що є синонімом «*cool*». Ще одна поширена річ в студентському житті – це плітки. Фраза «*throw shade*» означає «пліткувати». Студенти «*throw shade*» дуже часто [2].

Одним з найбільш популярних слів американського студентського сленгу є «*flex*». Воно означає демонструвати те, що у вас є, або те, що ви робите, тикаючи це в обличчя інших людей. Це як сказати: «*Гей, подивіться на цю круту штуку, якої у вас немає, але я маю*» [2].

Ще одне популярне слово – «*lowkey*». Коли ви здійснюєте щось таємно, щоб ніхто не побачив, ви робите це «*lowkey*»: «*I am lowkey trying to copy the next exam*». Натомість, повна протилежність слову «*lowkey*» – це «*highkey*», означає – робити щось голосно й відкрито: «*I highkey want to improve my tech skills*» [3].

Цікавим випадком є використання слова «*mood*» в студентському середовищі. Цей термін є сучасним способом сказати: «*Ой, я теж!*». Наприклад, ваш друг каже: «*Я хотів би зараз бути на пляжі!*», а ви відповідаєте «*Mood!*», щоб погодитися з ним [3].

У цьому дослідженні ми розглянули перекладацький аналіз американського студентського сленгу, звертаючи увагу на його особливості, виклики та методи перекладу. Переклад студентського сленгу вимагає від перекладача не лише лінгвістичної компетентності, але й глибокого розуміння культурного та соціального контексту, що відображається у виразах та фразах студентського середовища. Ми визначили, що студентський сленг характеризується незвичайною лексикою та фразеологією, часто використовує нетрадиційні форми граматики та містить глибокі культурні асоціації. Ці особливості створюють виклики для перекладу, особливо у відтворенні гумору, а також у передачі соціокультурного контексту. Наше дослідження показало, що для ефективного перекладу студентського сленгу потрібно застосовувати різноманітні стратегії, такі як транслітерація, використання еквівалентів або пояснювальних приміток. Важливо також враховувати культурні нюанси та виразно передавати стиль та ідентичність мовлення.

Перспективним та необхідним є подальше дослідження в цій області, розвиток нових методів перекладу та вивчення впливу студентського сленгу на міжкультурну комунікацію. Розуміння та відтворення цього явища у перекладі є ключовим для

підтримки міжнародного спілкування та культурного обміну, що сприяє поглибленню розуміння різноманітності та багатства людської мови та культури.

Список використаних джерел:

1. Матюшенко Е. Е. Современный молодежный сленг : формирование и функционирование : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Волгоград, 2007. 188 с.
2. Потятиник У. О. Соціолінгвістичні та прагмастилістичні аспекти функціонування сленгової лексики (на матеріалах періодики США): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2003. 246 с.
3. Хохлова Є. Британський сленг: як його розуміти та найпопулярніші фрази. Enguide: вебсайт. URL: <http://enguide.ua/magazine/britanskiy-sleng-kak-ego-ponimat-i-samye-populyarnye-frazy> (дата звернення: 12.05.2024).

Тритяк Владислав Дмитрович, здобувач вищої освіти
факультету Міжнародних відносин і права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет, Україна

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Актуальність. Футбол вже давно закріпив за собою статус одного з найпопулярніших видів спорту. Цю спортивну дисципліну знають, в неї грають та її люблять майже у всіх країнах світу. Останнім часом футбол почав ще більше цікавити та заохочувати людей до себе. Українці та українки також почали більше стежити за цією грою, завдяки неперевершеним виступам національної збірної та українських футболістів. Усі люди які цікавляться та хочуть дізнатися щось про футбол і повинні знати хоч частину термінів які вживаються у цьому виді спорту.

Мета дослідження. Виявити проблеми з якими може зіштовхнутися перекладач при роботі із футбольною термінологією.

Виклад основного матеріалу. Футбольна лексика об'єднує футбольну термінологію (терміни, що позначають певні абстраговані поняття цієї галузі спорту), номенклатуру (назви спортивних команд, назви гравців) та прошарок загальноживаної лексики, яка служить для опису термінологічних понять.

Більша частина футбольних термінів запозичена з англійської мови й залишилися в інших мовах. Порівняймо лексеми в англійській та українській мовах: *goal* – гол; *penalty* – пенальті (одинадцятиметровий удар); *offside* – офсайд (положення поза грою); *pass* – пас; *sector of the stadium* – сектор стадіону; *foul* – фол; *football* – футбол; *league* – ліга; *hat trick* – хет-трик (три голи в одному матчі); *goalkeeper* – голкіпер (воротар); *striker* – страйкер (центральний нападник); *center back* – центрбек (центральний захисник); *out* – аут (коли м'яч виходить за бокову лінію поля). Ще одним важливим питанням є правильний переклад аббревіатур, котрі зустрічаємо у футбольній термінології. Саме в цьому випадку перекладач повинен бути максимально уважним для того, щоб відобразити точний зміст. Як приклад можемо навести найбільш уживані аббревіатури у галузі футболу - FIFA – ФІФА (Міжнародна Асоціація Футбольних Організацій); UEFA - УЄФА (Союз європейських футбольних асоціацій). Також важливий переклад різних прізвиськ футбольних клубів. До прикладу: *The Reds* («Червоні» – футбольний клуб «Liverpool»); *the Yellow*s («Жовті» – команда «Hucknall Town»), а також є *the Bees* («Бджоли» - футбольний клуб «Боруссія Дортмунд»), *the Wolves* («Вовки» - футбольний клуб «Вулверхемптон») тощо.

Висновки. Спорт зближує народи, об'єднує спортсменів, тренерів, вболівальників, організаторів змагань з різних країн. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в забезпеченні якісної комунікації між спортсменами, тренерами, журналістами, фанатами – представниками різних країн та різних культур. Такі завдання зазвичай ставляться перед перекладачами. Переклад термінів в цілому і

спортивних термінів зокрема може становити складність для перекладача, тому що переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується оригінальний текст. Перекладач повинен розуміти зміст термінів іноземною мовою і мати знання в термінології рідної мови. При перекладі футбольної термінології виникає багато проблем, але перекладачі зазвичай вдало їх передають словами іншомовного походження або переформовують словами тієї мови на яку вони перекладають.

Список використаних джерел:

1. Проблеми перекладу футбольної термінології / Р. С. Коваль / (http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2010_14_60).
2. Тернопільський державний педагогічний університет автор Струганець Ю. Б. (<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/10385/1/Struganec.pdf>).
3. Футбольні терміни: особливості перекладу та функціонування автор Сучок О.В. (<https://dspace.onu.edu.ua/items/c02efa01-2c33-4857-b565-fe434302723a>).

Богак Артем Русланович, здобувач вищої освіти філологічного факультету
Сумський державний університет, Україна

Науковий керівник: Кобякова Ірина Карпівна, канд. філол. наук,
професор кафедри германської філології
Сумський державний університет, Україна

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Метою цього дослідження є аналіз та вивчення ролі комунікативно-мовленнєвих ситуацій у формуванні мовленнєвих умінь і навичок задля подальшого покращення методик навчання мовленнєвої діяльності учнів початкових класів. Опанування мовлення включає не лише знання граматики і лексики, але й вміння використовувати мову в реальних ситуаціях спілкування, що забезпечує глибше розуміння та засвоєння мови. У цьому дослідженні будуть розглянуті різні аспекти комунікативно-мовленнєвих ситуацій: класифікація, значущість та їх вплив на розвиток мовленнєвих умінь і навичок.

Предметом дослідження є комунікативно-мовленнєві ситуації та їхній вплив на формування мовленнєвих умінь і навичок. **Актуальність** теми полягає в тому, що ефективне використання комунікативно-мовленнєвих ситуацій є ключовим фактором у навчанні мовленнєвої діяльності. Це допомагає зрозуміти, як реальні ситуації спілкування впливають на навчальний процес та сприяють формуванню мовленнєвих компетенцій, необхідних для успішного спілкування в різних сферах життя.

Класифікація комунікативно-мовленнєвих ситуацій має важливе значення для розуміння їх ролі у формуванні мовленнєвих умінь і навичок. Вона пропонує розділити ці ситуації на навчальні та реальні, виходячи з контексту їх використання. Навчальні ситуації створюються спеціально для освітніх цілей і можуть бути змодельовані в класі, тоді як реальні ситуації виникають природно і непередбачувано. Обидва види ситуацій мають свої особливості та переваги, але їх комбінація є найефективнішою для розвитку мовленнєвих навичок [1].

Комунікативно-мовленнєві ситуації сприяють формуванню таких навичок:

1. Навички адаптації до різних комунікативних умов. Реальні ситуації спілкування вимагають від мовця швидкої адаптації до змін, що сприяє розвитку гнучкості мовленнєвих умінь. Це підтверджується дослідженнями, що показують значне підвищення рівня комунікативної компетенції учнів після систематичного використання таких ситуацій.

2. Засвоєння лексичних та граматичних структур в контексті. Навчання у контексті реальних ситуацій спілкування допомагає краще засвоїти мовні структури, оскільки вони використовуються в природних умовах [2]. Це значно покращує запам'ятовування та розуміння матеріалу.

3. Розвиток навичок міжкультурної комунікації. Використання комунікативно-мовленнєвих ситуацій, що відображають культурні особливості різних народів, допомагає учням краще розуміти і поважати інші культури, що є важливим

аспектом сучасної мовної освіти.

Таким чином, комунікативно-мовленнєві ситуації є важливим інструментом у формуванні мовленнєвих умінь і навичок. Їх використання сприяє розвитку гнучкості та адаптивності мовленнєвої діяльності, покращує засвоєння мовних структур та сприяє міжкультурному розумінню. Це робить їх незамінним елементом у навчанні мов та забезпечує високий рівень комунікативної компетенції.

Список використаних джерел:

1. Ткачук О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів початкових класів. Рівненський державний гуманітарний університет. УДК 373.3.016:81.
2. Шитікова Д. А. Формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі. Чернівці, 2021. 107 с.

Волкова Валерії Олексіївна, здобувач вищої освіти факультету філології, психології та іноземних мов
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

Науковий керівник: Коваль Людмила Миколаївна, завідувач кафедри української мови, теорії та історії української і світової літератури
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ЕПІТЕТІВ У НОВЕЛІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО «ЦВІТ ЯБЛУНІ»

Михайло Коцюбинський – винятково освічена особистість. Він майстерно володів дев'ятьма мовами і мав широкі знання європейської літератури. Крім того, він підтримував контакти з літературними та просвітницькими діячами, зокрема, спілкувався з членами Братства тарасівців. Життєвий шлях спонукав його до глибокого та різнобічного пізнання світу: він багато подорожував, працював учителем, редагував газету «Волинь», був автором багатьох статей. Коцюбинський цікавився різними галузями знань – політекономією, історією, медициною, психологією, етнографією. Відображенням широкого світогляду та глибокої освіченості стала його літературна спадщина, яка містить неоціненні скарби власного досвіду [1, с. 8].

За словами Г. Степанова, Михайло Коцюбинський був справжнім майстром художнього слова. Своєю вмілою художньо-мовною практикою він продемонстрував, що національна мова здатна вирішувати й складні художньо-стилістичні завдання. Тим самим він сприяв вихованню національної самосвідомості [1, с. 9].

Новела «Цвіт яблуні», яка вперше з'явилася у літературній збірці «На вічну пам'ять Котляревському» у 1904 році, отримала високу оцінку від Івана Франка. Він відзначив, що цей твір «виявляє руку великого майстра і незвичайно тонку спостережливість щодо дуже складного психологічного процесу» [1, с. 15]. Ідея про письменника, якому доводиться стикатися зі смертю єдиної улюбленої дитини, а фантазія, незважаючи на його волю, вже формує у нього матеріал для майбутнього твору, вразила Франка.

У новелі «Цвіт яблуні» акцентовано на психології митця, його внутрішній складності та роздвоєності як особистості й творця. Це виявляється через внутрішній монолог батька-письменника, що переживає смерть своєї доньки. Через «потік свідомості» читач отримує можливість відчутти його роздуми, спогади, аналіз різних станів свідомості та підсвідомості.

Характерно, що тему психологічної роздвоєності митця досліджували й інші письменники XIX і початку XX століть, зокрема, Еміль Золя, Гі де Мопассан, Антон Чехов. У фокус їхньої уваги також потрапили складні душевні процеси, що відбуваються у внутрішньому світі творчої особистості. Цей факт засвідчує загальну тенденцію того часу щодо психологічного поглиблення літератури та зростання інтересу до внутрішнього життя людини. У такому річищі працював і Михайло Коцюбинський.

Письменник вдало відтворив роздвоєність людської душі та почуття батька-

письменника через акцентування на кольорових контрастах. Він майстерно використовує образний поділ на два контрастні світи, що відображають внутрішній стан головного героя: світло і темрява, спокій і неспокій, реальність та ірреальність створюють атмосферу душевної напруги й драматизму.

Такий контраст між світами також може символізувати боротьбу між реальністю й фантазією, між болем втрати і творчим натхненням. Через використання кольорових контрастів та образного поділу, Коцюбинський передає глибину внутрішнього конфлікту головного героя, його пошуки власного місця в світі: *Вгорі темний, похмурий, важкий, під ним – залитий світлом, із ясними блисками і з сіткою тіней* [1].

Ядром першого є епітет **чорний** з відповідними асоціаціями (*ніч, темрява, павук, море, тінь, скелі, морок*): *моя хата здається мені каютою корабля, що пливе десь у невідомому чорному морі разом зі мною* [1]; *ціле море дерев у цвіту... м'якими чорними хвилями котиться навкруги... Спить містечко, як купа чорних скель..., так само хилитаються тіні й висить морок* [1].

Тривога вербалізована в персоніфікованому образі: *якась істота з великими чорними крилами* [1]. Напруженість стану героя відтворюють дієслова і дієслівні сполуки з відповідною семантикою: *скрикне, обірветься, зітхає, снує, стрепенувся, розлазиться холодок мурашками, трясуться, завмер, тріщить*. Частотність повторювання чорних і сірих тонів створює загальну атмосферу тривоги, неспокою.

Асоціативно-образне поле **радість** (*життя*) формують переважно епітети *білий, зелений, блакитний* з асоціатами (*цвіт яблуні, вишні, небо, дерева, луки, трава*): *ціле море дерев у цвіту* [2]; *зелена чашечка, що лишилась у руках* [2]. Окрім кольорової гами, психоемоційний стан персонажа передають іменники на позначення нюхових, тактильних і звукових асоціацій: *запахи душать груди* [2], *чорне волосся дружини м'яке та тепле* [2].

Ритмічна організація етюдів підпорядкована звуковій гамі. Неспокій ліричного героя відображає звукова градація *свисту*: *з присвистом віддиху, а свист не вгаває* [2], *свистить, свистить ... мені сперло віддих у грудях од того свисту* [2].

Внутрішнє емоційно-психологічне та фізичне напруження ліричного героя окреслюють номінації предметів побуту, дії з якими створюють звуки низького регістру: *дзвін відра, годинника (Годиннику столовій пробив другу. Голосно, різко. Сі два дзвінки впали мені на голову, як грім із неба, як ніж гільйотини* [2]. Цим немилосливим асоціаціям протиставлені так звані *звуки життя*: *щебет птахів під блакитним небом, лопотіння босих маленьких ніжок* [2].

Михайло Коцюбинський у своїй новелі «Цвіт яблуні» майстерно передає терзання головного героя, який стикається з втратою дитини. Ця втрата стає для нього дуже болісною й тяжкою, він переживає величезну душевну скорботу.

Через внутрішній монолог батька-письменника, читач отримує можливість зануритися в глибини душі героя, відчутти його біль і страждання. Автор використовує різноманітні літературні засоби, включаючи епітети, метафори, порівняння, щоб передати цю складну психологічну драму: *«І знов усе тихо, коли б не той свист здушеного горла, не те сичання чигаючої смерті... Куди мені втекти од того свисту, де мені подітися?»* [2]; *«В хаті все так само, як і досі було: так само нагинається од руху повітря жовте полум'я свічки, так само хилитаються тіні й висить морок, а проте є щось нове. Певно, сіре вікно»* [2]; *«Потому вона*

переводить очі на мене. *Гарячі й темні* од нічниць і тривоги, *блискучі* од сліз і гарні. Я бачу її миле заплакане обличчя, її голу шию і злегка розхристані груди, звідки йде запашне тепло молодого тіла, і в той мент, коли вона лежить у мене на грудях і тихо ридає, я обіймаю її не тільки як друга, а як *привабливу* жінку, і наче крізь сон тямлю, що в голові моїй лишається невисловлена думка: «Не плач. Не все пропало. Ще у нас будуть...» А, підлість!.. як може родитись така потіха під свист здушеного смертю горла? Хто може виточити кров мого серця, коли я ще *живий*... Мою Оленку, мою радість, мою дитину *єдину*... Ні, не може того бути... не може бути... А, се безглуздо врешті, кажу я!..» [2].

Цей уривок відображає бінарність душі головного героя як батька і чоловіка. Головний герой переживає внутрішню боротьбу між своїм батьківським і чоловічим аспектами, що відбивається у його емоційному стані та внутрішньому конфлікті.

Втрата дитини в новелі викликає у головного героя глибоке переосмислення життя, віру в справедливість та вічний порядок речей. Його терзання та страждання стають основною темою твору, а майстерна художньо-літературна обробка цієї теми робить новелу виразною та запам'ятовуваною.

На основі виконаного аналізу простежено, що епітети в новелі Михайла Коцюбинського «Цвіт яблуні» виконують такі стилістичні функції:

1. формують образність літературного твору (епітетні образи передають читачеві зображення, атмосферу та настрій);
2. увиразнюють емоційне забарвлення тексту (посилюють емоційність зображення описаних явищ і подій);
3. впливають на читача (посилюють враження від прочитання, поглиблюють розуміння тексту).

Отже, у новелі Михайла Коцюбинського «Цвіт яблуні» епітети слугують потужним інструментом створення образності, вираження емоційності та посилення вражень від читання. Через них письменник передає глибину почуттів та емоцій головного героя, а також створює свій неповторний літературний світ.

Список використаних джерел:

1. Гайова О. В. Михайло Коцюбинський. Дослідження життя і творчості : до 150-річчя від дня народження М. М. Коцюбинського / О. В. Гайова ; відп. за вип. Г. П. Сурніна. Чернігів, 2014. 40 с.
2. Коцюбинський М. Цвіт яблуні URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2548>.
3. Черемська О. Символіка кольору в мові малої прози М. Коцюбинського URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/112063/08-Cheremaska.pdf?sequence=1>.
4. Шуляр В. Відкриваймо таїну краси імпресіонізму [Імпресіонізм у творчості М. Коцюбинського та М. Хвильового] / В. Шуляр // Укр. мова та літра. 2000. № 44.
5. Яременко В. Панорама української літератури ХХ століття / В. Яременко // Укр. мова та література. 2001. № 11. С. 3–23.

Давидова Маргарита Олексіївна, здобувач вищої освіти
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Плетенецька Юлія Миколаївна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ КАЛАМБУРІВ І ТЕМАТИЧНОГО ОНОМАСТИКОНУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛОКАЛІЗАЦІЇ МУЛЬТСЕРІАЛУ “MONSTER HIGH” (2010-2015 PP.)

Дуже часто в літературі трапляються випадки, коли потрібно відтворити експліцитний зв'язок слів, які мають схожу фонетичну (здебільшого) форму. Академічний тлумачний словник зазначає, що каламбур – це «дотеп, в основі якого лежить використання різних значень якогось одного слова або кількох різних слів, схожих звучанням; гра слів» [3]. Особливість каламбурів полягає у досягненні комічного ефекту, який досягається через одночасне сприйняття в реципієнта основного і додаткового значення фрази, одне з яких є неочікуваним [2, ст. 256].

До каламбурів нерідко вдаються в творах, чия історія відбувається у вигаданому всесвіті. Гра слів може використовуватися не скільки лише задля утворення комічної атмосфери, скільки ще для надання мовленню героїв певної тематичної особливості з посиланням на реалії справжнього світу. Мультсеріал “Monster High” (2010-2015 pp.) є прикладом саме такого використання гри слів.

Варто зазначити, що переклад каламбурів з однієї мови іншою не може бути стовідсотковим або взагалі присутнім через існування «ядерних» слів каламбурів у різних фонетично-асоціативних полях у порівнюваних мовах. Тому адаптація гри слів є неабияким проявом творчості й винахідливості перекладача.

Також характерною особливістю цього мультфільму є своєрідний ономастичний простір. Загалом виділяють такі оніми (власні назви): назви географічних об'єктів (топоніми), назви осіб (антропоніми), назви божеств, міфічних істот (теоніми, міфоніми), клички тварин (зооніми), назви організацій, виробничих та суспільних об'єднань (ергоніми), назви відрізків часу, подій (хрононіми), назви предметів матеріальної і духовної культури (хрематоніми) [1].

Проаналізувавши приклади з вище згаданого мультсеріалу, ми можемо виділити наступні стратегії відтворення каламбурів й ономастикону:

1. транскодування:

- Jaundice Brothers – Жондіс Бразерс (поєднання назви групи Jonas Brothers і слова jaundice);
- Lou Zarr – Лу Зерр (прочитання імені, яке нагадує слово лузер, тобто невдачу);
- Justin Biter – Джастін Байтер (ім'я співака Джастіна Бібера);
- Robecca – Робекка (поєднання префіксу робо- й імені Ребекка);
- Sirena – Сирена (транслітерація для збереження асоціації із сиреною);
- Costa Shrieka – Коста-Шріка (Коста-Ріка).

2. переклад:

• *Operetta* – *Оперета* (збереження асоціації із видом вистави в імені героїні-музикантки);

• *Venus* – *Венера* (збереження асоціації із назвою планети в імені героїні, яка займається захистом навколишнього середовища);

• *creepateria* – *страшнотерій* (поєднання семи *страшно-* з другою частиною слова *кафетерій*);

• *frightlands* – *жахогори* (переклад семи *fright-* і другої частини слова *highlands*);

3. комбінація перекладу і транскодування:

• *Clawdeen Wolf* – *Клодін Вовк* (поєднання імені *Claudine* і слова *claw* з перекладеним прізвиськом);

• *Monte Scarlo* – *Монте Страшло* (транскодування першої частини і переклад другої);

• *monsterazzi* – *монстріації* (переклад першої частини і транскодування другої);

4. компенсація:

• *New Tide's Eve* – *День Нептуна* (заміна лексичних одиниць зі збереженням морської тематики);

• *Chainsgiving* – *День примарної подяки* (заміна лексичної одиниці зі збереженням примарної тематики);

5. якісне збіднення – це заміна понять, висловлювань, внаслідок чого зникає образ, вкладений автором [4, ст. 291]:

• *fear camp* – *табір* (вилучення семи *fear* у перекладі);

• *monster thistle* – *чортполох* (вилучення семи *monster-* у перекладі);

• *vamptastic* – *чудовий* (заміна основи слова *fantastic* із семою *vamp-*);

• *cat catastrophically* – *катастрофічно* (вилучення асоціації з котами);

• *howliday* – *свято* (переклад з вилученням семи *howl-* в слові *holiday*);

• *clawculus* – *математика* (узагальнений переклад слова *calculus* з вилученням семи *claw-*);

6. кількісне збіднення – це лексична втрата, через яку в перекладі використовується менше позначень певного явища, ніж в оригіналі [4, ст. 292]:

• семи *creep-* / *fright-* / *scare-* перекладаються семами *страх-* і *жах-*.

7. руйнування ритмів – це зміна «темпу» твору, коли в перекладі маркери опису і сюжету відрізняються від оригіналу [4, ст. 292]:

• *student disembodied president* – *президент для зомбі* (вилучення каламбуру зі словом *body* шляхом конкретизації, яка створить логічну «діру» в сюжеті);

8. неуніфікація перекладу:

• *Hoodude* – *Бугай* / *Нефарт*;

• *ICoffin* – *айтруна* / *айтрун*;

• *Monster High* – *Школа монстрів* / *Монстер Хай*;

• *scaremester* – *жахоместр* / *страхоместр*;

• *Rotland* – *Ротландія* / *Ротланд*.

Отже, можемо спостерігати, що ономастикон відтворений переважно за допомогою перекладу і транскодування, але також і через компенсацію.

Здебільшого це були топоніми, міфоніми і хрематоніми. Загальні назви, які водночас є каламбурами, відтворені через переклад і транскодування, якісне і кількісне збіднення і руйнацію ритмів. Неуніфікованість перекладених одиниць характеризується відношенням «доместикація – форенізація» і різноманіттям перекладу конкретних сем.

Список використаних джерел:

1. Власні назви (оніми). Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-35126> (дата звернення: 10.05.2024).
2. Гнедкова О. Г., Карпенко З. О. Особливості утворення та перекладу каламбуру як різновиду мовної гри. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71), № 1 Ч. 2. С. 254–261.
3. Каламбур. Академічний тлумачний словник: Словник української мови. 1973. URL: <http://sum.in.ua/s/kalambur> (дата звернення: 08.05.2024).
4. Berman A. Translation and the Trials of the Foreign // The Translation Studies Reader. London and New York: Routledge, 200. P. 284-297.

Тарадай Катерина, здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин та права
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Тарасова Ольга Володимирівна, канд. пед. наук, доцент
Хмельницький національний університет, Україна

СУБТИТРУВАННЯ ЯК СПОСІБ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Субтитрування – це один з способів аудіовізуального перекладу. Цей вид перекладу вважається найпершим та довгий період часу був єдиним. На сьогоднішній день велика кількість фільмів, серіалів, телепередач, новин тощо з'являються у різних країнах. Оскільки така продукція повинна бути адаптована для глядачів іншомовних країн, використовуються певні види аудіовізуального перекладу, зокрема субтитрування. Такий спосіб перекладу є найшвидшим, потребує невелику кількість працівників, тому є і найменш витратним, але також має певну специфіку під час створення тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику відтворення субтитрів як аудіовізуального перекладу у відеоматеріалах розглядали такі фахівці: А. Козуляєв, Є. Маленова, І. Ткачова, Л. Яковлева, Е. Bartoll, Е. Janesova, Р. Otero, Т. Tomaszkiwicz, та інші [1].

Мета дослідження. Метою даного дослідження є опрацювати створення субтитрів та їх відтворення, проаналізувати сучасні методи та підходи до такого виду перекладу відеоматеріалів, розглянути зручність субтитрів при перегляді відео мовою оригіналу.

Виклад основного матеріалу. Субтитрування – це відтворення тексту у письмовій формі мовою перекладу під час відтворення кіноматеріалу мовою оригіналу таким чином, щоб текст співпадав з діалогами на екрані. Створення субтитрів досить нелегкий процес і для того, щоб досягти бездоганного результату існують певні вимоги та особливості, яких потрібно дотримуватись:

1. Субтитри повинні розміщуватись внизу екрану, у країнах Азії з лівого боку;
2. Кількість символів не повинна перевищувати приблизно 40 знаків, це зумовлено тим, що глядач не встигатиме їх прочитати;
3. Субтитри повинні затримувати на екрані не довше 4-5 секунд;
4. Субтитри повинні містити не більше двох рядків, і іншому випадку вони перебиватимуть текст;
5. Субтитри повинні бути синхронізованими, з'являться та зникати відповідно до реплік акторів;
6. Під час перекладу тексту перекладач передає усю інформацію, яка зазначена у тексті оригіналу, до прикладу пісні, які у дубляжі залишаються не перекладеними [2].

Переклад за допомогою субтитрів, на перший погляд здається простим та примітивним, проте він має велику кількість переваг. До прикладу, перекладаючи фільм з використанням субтитрів зберігається його художня особливість, глядач чує

справжні голоси акторів, їхню інтонацію. Перевагою використання субтитрів також є саме мова оригіналу, адже люди які володіють знаннями певної мови або люди, що вивчають мову можуть слухати оригінал і одразу отримувати письмовий переклад, цим самим покращуючи свої навички. Також субтитри є менш витратним видом перекладу, який потребує меншої кількості людей під час його створення. І тому відеоматеріали у перекладі за допомогою субтитрів виходять у показ раніше, аніж у перекладі за допомогою дубляжу.

Субтитрування має і певні недоліки: швидкість читання субтитрів є нижчою ніж швидкість мовлення, тому використовується компресія; велика кількість глядачів надає перевагу дубляжу, адже читати субтитри це додаткові зусилля при перегляді фільму чи серіалу.

З усіх типів перекладу аудіовізуальних продуктів субтитрування найменше модифікує оригінальний кінотвір, субтитри можна назвати «найбільш нейтральним, мінімально опосередкованим способом, зв'язуючою ланкою між джерелом оригіналу та його перекладом».

Висновки. Субтитрування і надалі залишається затребуваним видом перекладу через його певні переваги, збереження автентичності, не високі витрати. Підводячи підсумки можна вважати, що створення перекладу за допомогою субтитрів має певні складнощі, особливості. Тому перекладач повинен досконало володіти мовою перекладу, мовою оригіналу та вміти застосовувати свої навички під час роботи з текстами.

Список використаних джерел:

1. Єлісеєва С. В. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Особливості субтитрування як напряму перекладацької діяльності. 2018. Випуск 32. Том 2. С. 158-160.
2. Конкульовський В. Наукові записки. Серія: філологічні науки. Субтитрування як один з видів аудіовізуального перекладу. 2020. Випуск 187. С. 634-637.

Ходимчук Діана Вадимівна, здобувач освіти філологічного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
«Навчально-науковий інститут філології», Україна

Науковий керівник: Доній Тетяна Миколаївна, канд. філол. наук,
асистент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
«Навчально-науковий інститут філології», Україна

ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ЕПОНІМІВ ПОЛІТИЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ

Політичні тексти – предмет багатьох досліджень у різних напрямках і підходах, але більшість лінгвістів дотримуються думки, що політичні тексти, як і інші тексти, слід вивчати з точки зору суб'єктної позиції комунікатора, його поглядів, переконань, особистісних якостей, продукування тексту адресантом, функцій, умов сприйняття та взаємозв'язку з іншими текстами. [2] Вони вважають, що їх слід вивчати, приділяючи їм належну увагу. Іншими словами, політичні тексти сьогодні варто досліджувати в динаміці комунікативної ситуації, тобто, як дискурс.

У фокусі нашої уваги перекладознавчий та лінгвістичний аналізи спеціальної лексики, а саме епонімів, у політичному дискурсі. **Епоніми** — це власні назви, які стала основою для створення лексеми з новим значенням; епоніми — це антропоніми: “антропонім як твірне слово має спеціальний термін для своєї ідентифікації — “епонім” (“особа, ім'я якої є основою для найменування іншої особи, сім'ї, місця, речі, тощо)”.

Дослідження в галузі політичного перекладу вважається важливим й актуальним саме тому, що направлене на досягнення та поширення правильних, адекватних, а головне, зрозумілих перекладів. Така експертиза сприяє вирішенню багатьох прикладних завдань та прискоренню обміну якісної інформації у галузі новітніх досягнень політики серед фахівців і політичних діячів різних країн.

Вивчаючи теоретичну частину нами було з'ясовано, що у сучасних лінгвістичних дослідженнях, зокрема в контексті політичної промови, існує широкий спектр тем і аспектів, які досліджуються. Це відображається у різноманітних аналізах жанрів та стилів текстів різних функціональних стилів. Політичні промови, як складова цього дослідження, виступають як мовними творами, спрямованими на переконання аудиторії шляхом позитивної або негативної оцінки, аргументації та планування. Вони відрізняються між собою високим ступенем інформативності, що вимагає уважного підбору мовних засобів на всіх рівнях для досягнення основної мети – переконання. [5]

Такі дослідники як Дж. Перрі Гіллс та Дж. Хоган, звертають увагу на те, що структура політичної промови зазвичай складається зі вступу, основної частини та кінцівки. Кожна з цих частин має свою функцію: привернути увагу, представити інформацію та аргументацію, а також узагальнити ключові моменти промови. Різноманітні мовні засоби, наприклад, метафори, пейоративи та іронія, використовуються для створення образного уявлення про об'єкт чи явище. [5]

Відомо, що у процесі перекладу політичних текстів виникають складнощі через культурні та мовні відмінності. Перекладач повинен не лише володіти мовою та термінологією, а й розуміти політичний контекст та культурні особливості країни мови перекладу. Для досягнення майстерності важливо використовувати трансформації, які відтворюють функції риторичних прийомів і забезпечують відтворення сенсу та ефективність цього тексту. [4]

Ми також з'ясували, що процес творення слів від імен президентів США стає все більш популярним і відображає загальний процес словотворення в англійській мові. Нові слова відображають сучасні соціокультурні тенденції та ставлення до політичних фігур. Неологізми, а зокрема епоніми є цікавим об'єктом для досліджень, бо відображають процес мовної творчості та використання лінгвістичних засобів у політичних текстах. [3]

Для класифікації епонімів політичних текстів важливо враховувати їхню функціональність, яка включає символіку, порівняльний ефект, емоційний вплив, легендарність та авторитет, структуру наративу та політичний меморіал. Такі елементи сприяють створенню ефективного мовного впливу в політичних промовах, акцентуючи увагу аудиторії на ключових ідеях та аспектах політичної діяльності.

При перекладі таких епонімів важливо враховувати лінгвістичні та культурні особливості мови, а також стратегії словотвору та використання мовних засобів. Подібний аналіз допомагає зрозуміти не лише семантику і мовну специфіку епонімів, а й їхню роль у політичному дискурсі та взаємозв'язок із соціокультурним контекстом. Процес словотворення політичних епонімів у сучасній англійській мові – складне явище, яке відображає не лише політичну реальність, але й мовний та культурний контексти. Епоніми мають різне значення в залежності від способу їхнього словотворення та соціально-політичного контексту. [1]

Згідно із дослідженням політичні епоніми мають яскраво виражений позитивно- та негативно маркований характер, який залежить від політичних уподобань та освіченості мовців. Важливим аспектом є також прагматичне та соціокультурне забарвлення мови при виборі методу перекладу епонімів. Вивчення підходів науковців та аналіз наукових здобутків показують, що для перекладу політичних епонімів найчастіше застосовуються стратегії транскодування, практичного транскодування, описового перекладу, прийому прямого включення та їх поєднання. Вибір стратегії перекладу залежить від конотацій епонімів, мовленнєвої ситуації та культурного досвіду мовців.

Практична частина приділена стратегіям і тактикам перекладу епонімів у політичному дискурсі, звідки можемо зробити висновок про те, що зміни в політичному житті відображаються у сучасному політичному дискурсі та мові та є формою вираження політичного письма. У контексті суспільно-політичних процесів переклад епонімів є важливою складовою комунікації між країнами та культурами, так само вони виконують важливу роль характеризуючи самих політиків та російсько-українську війну й відносини між ними зокрема. Наприклад, прем'єр-міністра Великої Британії, Бориса Джонсона українці називають Джонсоноюком, додавши до його прізвища український суфікс -юк, що притаманний для утворення українських прізвищ, і відповідно, свідчить про приналежність до української національності. До того ж, сам прем'єр-міністр обрав для себе такий нік

в мережі «Інстаграм», і для британців це лише офіційна назва його сторінки. Як би там не було, українці вподобали собі таку гру слів і з того моменту вважають Джонсона членом українського суспільства.

При перекладі епоніма **BorisJonsonuk** використовується стратегія транслітерації, а також тут відбувається морфологічна трансформація – Борис Джонсонюк. Такий епонім свого часу дуже поширився серед ЗМІ, і вартий був нашої уваги.

Відомо, що росіяни вірять у будь-яку брехню російських пропагандистських ЗМІ, зокрема і про українського політичного діяча Степана Бандеру. Вони бояться його чи ненавидять. Тому українці назвали саморобну домашню зброю "Бандера-смузі" або "бандеросмузі", що є синонімом до звичного усім коктейлю Молотова (Molotov's cocktail). Приклад використання та переклад:

«A TV presenter makes a "Bandera smoothie". A doctor of science sorts humanitarian aid in Poland. And an opera singer evacuates hundreds of people in his car». – «Телеведуча готує бандеросмузі...» При перекладі була використана стратегія транскодування та **прийом адаптації**: поєднання двох окремих слів суфіксом *-o-* для утворення словосполучення, що властиво українській мові. Тут також варто було б скористатися також і описовим перекладом, надавши синонім до цього епоніма, який надає читачу розуміння цього терміну, якщо той ознайомлений із його бекграундом – тобто, це така собі метафора до коктейлю Молотова.

Аналіз прикладів показує, що при перекладі епонімів важливо враховувати не лише мовні аспекти, а й контекстуальні особливості. Використання різних стратегій перекладу, таких як транскодування, морфологічна трансформація, трансформація додавання, прийом прямого включення та описовий переклад та ін., дозволяють передати контекст та семантичні відтінки епоніма.

Отже, переклад епонімів у контексті суспільно-політичних процесів, різних політичних подій та характеристик політиків є складним і багатограним завданням, яке вимагає ретельного аналізу та виваженості у виборі стратегій перекладу. Тільки такий підхід дозволяє зберегти автентичність та передати повний обсяг семантичної інформації між мовами та культурами.

Список використаних джерел:

1. Білоус Н.П., Новохатська Н.В. Способи творення та особливості функціонування неологізмів 2015–2017 років. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. 2017. Вип. 64. С. 60–63.
2. Василенко К. Англійськомовний політичний дискурс: лінгвостилістичний параметр. Магістерські студії. Альманах. Вип. 20. 2020. Херсон. ХДУ, 2020. С. 27–29.
3. Лебедева Н. М., Посиліна К. С. Функціонування неологізмів в сучасному політичному дискурсі. Нова філологія : зб. наук. праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2008. Вип. 32. С. 161–164.
4. Специфіка перекладу сучасних політичних промов. URL: 9.pdf (mgu.od.ua).
5. Фесенко Л. І. Особливості перекладу політичних промов та текстів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2015. Вип. 55. С. 264–266.

Бойчук Оксана Григорівна, здобувач вищої освіти Факультету філології
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Пена Любов Іванівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри української мови
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ОЛЬГИ СЛОНЬОВСЬКОЇ ЯК МАТЕРІАЛ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТЕСТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Одним із новітніх засобів перевірки засвоєння матеріалу є використання тестових завдань. Тест – це форма контролю, що допомагає встановити рівень опанування навчального матеріалу. На думку практиків, це доволі продуктивний метод перевірки якості знань, оскільки за короткий термін визначає підготовку всіх учнів у класі.

Є чимало форм тестових завдань, базовими з яких є такі види:

1) тести закритого типу, що передбачають вибір однієї або кількох правильних відповідей із переліку запропонованих;

2) тести відкритого типу, специфіка яких полягає у самостійному формулюванні учнями відповіді. Застосовуючи такий тип контролю, учитель повинен установити чіткі критерії щодо оцінювання;

3) тести напіввідкритого або напівзакритого типу (марковані словами «вставте», «додайте» тощо);

4) тести на відновлення правильної послідовності;

5) тести на встановлення правильної відповідності між представниками відмінних семантичних груп. Функція таких тестів – перевірка уміння порівнювати та диференціювати зв'язки між різними класами [2, 110].

У науковій розвідці методичного характеру ми розробили низку тестових завдань на матеріалі роману сучасної української письменниці Ольги Слоньовської «Загублені в часі», які можуть стати цінним інструментом для моніторингу рівня знань учнів у 10 класі під час повторення теми «Лексична стилістика». Наведемо деякі зразки.

1. Визначте, у якому реченні вжито емоційно забарвлене слово зі зменшувально-пестливим значенням:

А) «Надворі світив місяць, було видно кожен листочок на найближчих деревах, росу на стеблинках трави» [1, 119];

Б) «Неждана гостя перелякано дивилася на дівчат з моєї кімнати, і я вивела сестру в коридор» [1, 39];

В) «Мені стало непереливки, зрадливо запалали щоки, а ще відразу чомусь зробилося дуже кривдно й соромно і я разревілася мало не вголос» [1, 19];

Г) «Я зрозуміла, що вчителька зараз побіжить плачучи додому й покватилася до виходу, але надворі блискало й гриміло, йшов рясний холоднючий дощ» [1, 30].

2. У якому рядку використано тільки загальнозживані слова?

А) «Ну, хіба при такому збіговиську дячок читатиме панахиду?» [1, 31];

Б) «Я не стала чекати, що буде далі, й побігла додому. Решту ночі не вдалося склепити повік і на мить» [1, 37];

В) «Таня і Сніжана також чомусь віддалилися, хоч ми всі разом й надалі вечеряли чи снідали, ходили в магазини за продуктами, згідно черги прибирали на гуртожитській кухні» [1, 43];

Г) «Ми з Уляною взагалі школу покинемо, рвонемо звідси в енном напрямленні, але в інтернаті жити не погодимося!» [1, 81].

3. Укажіть **правильне** твердження:

А) У реченні «Зате після його трагічної загибелі під колесами марирутки тих двох «афганців» таки довгенько тягали слідчі, підозрюючи в неіснуючому смертному гріху, поки не встановили їхнє абсолютне алібі» [1, 210] **вжито термін із юридичної сфери;**

Б) У реченні «Я уникла прямої відповіді, муркнувши щось абсолютно невизначене: – Казав сліпий: «Побачимо!». Казав глухий: «Почуємо!» [1, 211] використано тільки загальноповживані слова;

В) У реченні «Ходжу в панчохах і влітку, й взимку, щоб ніхто їх не бачив, бо сині, як буз» [1, 103] виділене слово – архаїзм;

Г) У виділеному слові «Через хвилину премудра **машинерія** озвалася до Ромки французькою мовою співучим жіночим голосом» [1, 169] емоційна забарвленість виражається зменшувально-пестливим суфіксом.

4. Укажіть **НЕправильне** твердження:

А) Виділене слово «Він що, буде салютувати під час Василькового **погребіння** зі своєї бойової зброї?» [1, 32] представляє групу книжної лексики;

Б) У реченні «Тепер мене заставлять партквиток на червоне сукно в райкомі покласти, з роботи звільнять за статтею» [1, 94] використано два історизми;

В) У підкресленому слові «Я збрала в **кулачок** усю свою мужність і вирішила, не відкладаючи, **прямувати на залізничну станцію**» [1, 119] емоційна маркованість представлена збільшувально-згрубілим суфіксом;

Г) У реченні «...прийшлося на півдорозі добрих двадцять хвилин відпочивати, щосили тримаючись за підвіконник, щоб не **геннутися** на підлогу...» [1, 156] виділене слово належить до просторіч.

5. Підкреслені слова мають значення руху в усіх реченнях, **ОКРІМ:**

А) «**Не батрачити, не загинатися в безпросвітніх злиднях, поначіплявши на себе десятки обов'язків, які насправді тебе не стосуються жодною мірою**» [1, 181].

Б) «Перед малою ж мені було соромно відступати і, тамуючи дрижаки й хвилювання, я прямо з автостанції **поперлася** в районне відділення міліції» [1, 41].

В) «Ми **прителембалися** в село пізно вночі, тож Мотричко довго сигналив біля нашої хати, поки у вікні не засвітилося світло й на порозі не показався засланий і злий-злющий Петро Перший» [1, 151].

Г) «Ще й Кумася **прителюцилася**, почала умовляти Лесю на суді погоджуватися вийти заміж за Саву» [1, 92].

6. Виберіть стилістично нейтральний відповідник до виділених слів у реченнях

«Тепер усе місто про Ліндине рукоприкладство стосовно нагородженого грамотою активіста **триндить!**» [1, 52]; «Ромка також висунулася з вікна і так **заджеркотіла** французькою, що тим, які їхали в джипі, на якусь мить відібрало мову» [1, 167]; «Тут щось так загриміло! – **прошамрала** котрась із бабусь» [1, 37]:

- А) думати;
- Б) співати;
- В) писати;
- Г) **говорити.**

7. Виберіть рядок, у якому підкреслене слово випадає з логічного ряду:

А) «Ці здоровецькі собацюри мали кінську силу, й часом так рвалися з моїх рук, що, бувало, й волочили за собою» [1, 143];

Б) «...побачила маленьке гніздечко, в якому сиділа перелякана, але незворушна пташка. Я впізнала її: співучий корольок, «волове очко»» [1, 75];

В) «Проте одного разу обличчя Лінди розпогодилося і вона аж вигукнула: - Еврика!» [1, 176];

Г) «Ліфт гегехнув усіма своїми металічними нутрощами, зупиняючись, скрежетнув – і з натугою відчинився, тому Пазор замовк на півслові» [1, 211].

8. Укажіть речення, у якому підкреслене слово – жаргонізм:

А) «Ось із цього балончика один пирскав йому в обличчя, а другий тримав бейсбольну біту в руках і зловтішно шкірився» [1, 216];

Б) «...не витримала мого питального погляду зав'язана пуховою хусткою тлуста молодиця з трьома підборіддями» [1, 89];

В) «Покинувши машину з відчиненими дверцятами, дуже подібний до бабусі товстий онук з кошиком яєць і скляними слоїками з молоком у полотняній квітчастій торбині ледве встигав за нею» [1, 120];

Г) «Я постійно пропонувала їй, що надішлю трохи грошей, але сестра категорично відмовлялася: ніяких грошей не візьме й усі мої бакси переказом повернуться мені назад із відчисленням витрат за пересилку в обидва боки» [1, 149].

9. Виберіть рядок, у якому підкреслене слово на позначення родинних зв'язків належить до емоційно нейтральної лексики:

А) «Теофіл Мар'янович і моя мама випроводжали її у те місто із якоюсь аж зловісною назвою на ріці Амудар'ї, за якою вже Афганістан...» [1, 30];

Б) «Після двох годин умовлянь, залякувань і попереджень гостей і несусвітніх плачів моїх сестричок головиха и директор школи погодилися відкласти справу з інтернатом до вересня» [1, 62];

В) «Усіх їх я називала своїми кумасями, хоча в церкві ця роль випала тільки Ромі» [1, 260];

Г) «...напевно, ніколи не матиму ні ось такого розумного синочка, ні такої гарнюсенької донецки» [1, 239].

Отже, тестові завдання, розроблені на основі тексту роману Ольги Слоньовської «Загублені в часі», мають неабиякий потенціал під час перевірки знань учнів із теми «Лексична стилістика». Здобувачі освіти отримують результати про рівень засвоєння матеріалу й водночас естетичну насолоду від художньої

майстерності авторки роману. Вважаємо, що такий тип оцінювання є доцільним під час повторення вивченого в 10 класі, оскільки текст адресований старшій віковій аудиторії. Запропоновані завдання можуть стати зразком для створення тестів на матеріалі текстів, зокрема й художніх, інших майстрів слова.

Список використаних джерел:

1. Слоньовська О. Загублені в часі : роман. Київ : Український пріоритет, 2018. 272 с.
2. Черіпко С. Тестування як метод діагностики навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів (на матеріалі з української літератури). Методичні аспекти підготовки абітурієнтів до вступу у ВНЗ : матеріали VII Міжрегіонального семінару, м. Київ, 20 квітня, 2012 р. Київ: НАУ, 2012. С. 107-118.

СЕКЦІЯ 22.**ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ**

Черська Дарія Миколаївна, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Кокарча Юлія Анатоліївна, кандидат політичних наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ШІ – КОЛИ ФІЛОСОФІЯ СТАЄ ЧАСТИНОЮ БІЗНЕСУ

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) у бізнес-практиці є серйозною технологічною зміною з глибоким філософським наслідком. Розгортання штучного інтелекту кидає виклик традиційній етиці, змінює роль людей на робочому місці та ставить питання про його ширший вплив на суспільство.

У сучасний період часу ми спостерігаємо величезне протистояння між компанією Google, OpenAI, університетами та асоціаціями з відкритим кодом, що активно підтримують та розгортають обговорення навколо ChatGPT та Генеративного ШІ. Однією з нагальних і, можливо, найцікавіших тем, яка виникла під час дискусії, є питання не лише технологічних викликів, а й людської відповідальності [1].

Обговорення відповідального використання технологій загалом, а не лише штучного інтелекту, існує протягом багатьох років. Було створено безліч книг та фільмів, що проєктують картину майбутнього, де безвідповідальне використання технологій може призвести до апокаліптичного та хаотичного світу, яким можуть керувати екстремальні режими [3]. Уже у 1921 році Карел Чапек опублікував свою роботу «Універсальні роботи Россума», в якій описав створення штучних істот для вирішення небезпечних чи нудних завдань, перед тим як це переросло в жорстокий конфлікт. З тих пір було немало прикладів подібних "повістей", таких як «1984», «Термінатор», «Орлиний погляд», а можливо, найвідоміша з них – "Матриця". Незважаючи на це, професійна та громадська участь у цьому питанні довгий час залишалася в межах байдужого ставлення. Однак усе змінилося з появою ChatGPT на світовій арені. Так само, як з багатьма іншими речами, ChatGPT перевершив уявлення про технологічну відповідальність, або, представивши цю проблему з професійної точки зору – виклики, пов'язані з розумним штучним інтелектом. Зрозуміло, що це не є прихованим питанням, яке може обмежитися лише словами та обіцянками; це повинно бути невід'ємною складовою будь-якої організації, що має намір використовувати таку технологію.

Хоча організації знають про спроби вторгнення третіх сторін (наприклад, через електронну пошту компанії) і інвестують значні ресурси в підвищення обізнаності та навчання співробітників, щоб запобігти цьому, їх здатність небезпечно використовувати штучний інтелект або створювати діри в безпеці в організації

майже ніколи не припиняється. Подивіться лише на випадок, коли розробники Samsung використовували ChatGPT для контролю якості та виявили помилки в коді продукту компанії, що призвело до витоку конфіденційної інформації в Інтернет. Очевидно, що ця небезпека існує в кожній організації, незалежно від її технічного рівня.

Останній вимір стосується того, наскільки ШІ сприяє співпраці та соціальному впливу. Запуск механізму штучного інтелекту потребує дорогої та обчислювальної потужності. Повсякденне використання штучного інтелекту не тільки не приносить справжньої цінності людському суспільству та його членам, але й витрачає природні ресурси. ШІ має допомогти подолати розрив, сприяти більш правильному та ефективному використанню ресурсів і загалом приносити користь людству. Ми також бачили прояви цього в механізмах розпізнавання облич, які роблять значно більше помилок у розпізнаванні облич чорношкірих жінок, ніж білих чоловіків, або в системі класифікації резюме, яка не приймає жінок на роботу.

Іншим рівнем, який, зрозуміло, повинен існувати, є реальна підзвітність. Організація повинна розуміти, що коли вона створює механізм на основі штучного інтелекту, вона несе відповідальність за етичні проблеми, які можуть виникнути внаслідок його неналежного використання, навіть якщо хтось інший. Так само організації, які використовують технологію, розроблену іншою [4] організацією, несуть відповідальність за її належне використання її персоналом.

Механізми ШІ навчаються на даних. Значна частина цих даних містить приватну інформацію; тому рівень конфіденційності та управління даними дуже значний. Розголошення особистої інформації та неналежний захист приватної інформації в корпоративному середовищі може завдати серйозної шкоди правам особи.

Якщо раніше алгоритми знаходили в основному в цифровому світі, то сьогодні все більше механізмів штучного інтелекту також виражаються фізично. Автономне керування транспортом та політ, керування роботами тощо потребують фізичної безпеки, щоб запобігти фізичному зіткненню з людьми. Кібербезпека також необхідна для запобігання зловживанню механізмами з метою нанесення шкоди організації або витоку інформації.

Згадані проблеми можуть виникнути майже з будь-яким механізмом ШІ. Досі ми, як дослідники штучного інтелекту, звикли мати справу щонайбільше з одним або двома типами етичних проблем в одному інструменті чи моделі. ChatGPT створює виклики в усіх сферах і на кожному рівні, що змушує нас дотримуватися найвищих етичних стандартів. Тимчасові виправлення більше не можна використовувати для усунення певних уразливостей. Проблема слід розглядати більш комплексно. Безумовно, існує згода щодо того, що при використанні ШІ слід враховувати відповідальність і відповідальний ШІ загалом, але є розбіжності щодо того, як це зробити.

Серед усієї цієї моральної темряви є одна важлива світла пляма, а це те, що ще багато, а це те, що ще багато роботи! Як і у філософії, все починається зі знання того, як задавати запитання. Спочатку задайте питання: Ключ до правильного використання штучного інтелекту полягає в нашій здатності розуміти його обмеження та проблеми? Кожна організація повинна прийняти концепцію «поважати їх і підозрювати їх». Я за демократизацію штучного інтелекту. Це може

значно оптимізувати наше повсякденне життя та збільшити цінність, яку ми отримуємо від різноманітних послуг. Однак ми повинні бути критичними і глибоко розуміти, що це за тварина, яку ми приносимо додому. Так само, як ми проводимо співбесіду з потенційним працівником. «З великою силою приходить велика відповідальність», — сказав Вольтер (за ним — Людина-павук). Ми всі розуміємо, наскільки потужним є штучний інтелект. Ми «просто» повинні бути однаково відповідальними.

Список використаних джерел:

1. Бостром, Н. та Юдковські, Е. Етика штучного інтелекту. Кембриджський довідник з штучного інтелекту. - 2014. - С. 316–334.
2. Воллах, В. та Аллен, К. Моральні машини: навчання роботів розрізняти добро і зло: монографія. - Оксфорд: Видавництво Оксфордського університету, 2008. - 316 с.
3. Лем, С. Сума технології. - Краків: Літературне видавництво, 1970. - 448 с.
4. Брайсон, Дж. Дж. Пацієнтність не є чеснотою: дизайн інтелектуальних систем і систем етики. Етика та інформаційні технології. - 2018. - Т. 20, № 1. - С. 15–26.

Гриценко Інна Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут «Державного торговельно-економічного університету», Україна

Науковий керівник: Кокарча Юлія Анатоліївна, кандидат політичних наук
Вінницький торговельно-економічний інститут «Державного торговельно-економічного університету», Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВИХ ПОШУКІВ В ЕПОХУ НОВОГО ЧАСУ

Актуальність вибраної теми визначається фундаментальністю Нового часу, яка заклала фундамент для сучасної науки. Це знання, в свою чергу, може допомогти нам краще оцінити та вдосконалити ці течії. Також дослідження концепції розвитку науки в Новий час, дає можливості краще зрозуміти сутності характеристики наукового знання.

Метою дослідження є визначити філософські течії в епоху Нового часу, вплив філософських теорій та проаналізувати розвиток науки того періоду.

Епоха Нового часу - це період в історії Європи, який розпочався приблизно в XV столітті і тривав до кінця XVIII століття. Цей період характеризується значними змінами в політичній, соціальній, економічній, культурній та релігійній сферах життя.

Філософи Нового часу у своїх наукових пошуках звертали увагу на визначення ефективного методу, визначення цінності знання тощо.

Зокрема, Рене Декарт, французький філософ, математик, фізик і письменник XVII століття, мав значний вплив на розвиток науки в епоху Нового часу. Його ідеї та методи стали фундаментом для наукового мислення та досліджень того часу. Декард вважається одним із засновників раціоналізму, філософської течії, яка стверджує, що знання можна здобути лише за допомогою розуму. Він підкреслював важливість логічного мислення, дедукції та критичного аналізу для пізнання світу. Ці ідеї сприяли розвитку наукового методу, який ґрунтується на спостереженнях, експериментах, формулюванні гіпотез та їх перевірці. Він також відомий своїм дуалізмом, який полягає у поділі світу на дві субстанції: тіло і душу. Ця ідея мала значний вплив на розуміння людського пізнання та місця людини у Всесвіті. Філософ вірив, що Всесвіт можна описати як механізм, що складається з частинок, які рухаються за законами механіки. Цей механістичний світогляд став основою для розвитку класичної механіки, яка описує рух макроскопічних об'єктів. Рене Декард зробив значний внесок у розвиток аналітичної геометрії, об'єднавши алгебру та геометрію. Цей новий математичний інструмент став потужним методом для дослідження фізичних явищ. Щодо наукового методу Декарт сформулював принципи наукового методу, які включають спостереження, формулювання гіпотез, їх перевірку та узагальнення результатів. Ці принципи стали основою для сучасної науки [1].

Френсіс Бекон, англійський філософ, державний діяч, юрист і письменник XVI-XVII століть, мав значний вплив на розвиток науки в епоху Нового часу. Його

ідеї та методи стали основою для нового наукового мислення та досліджень. Бекон вважав, що знання можна здобути лише через досвід та спостереження. Бекон закликав вчених проводити експерименти, збирати дані та робити узагальнення на основі цих даних. Він написав свою знамениту роботу "Новий органон" (1620), в якій він виклав свою критику схоластичної науки та запропонував нову методологію наукового дослідження. Ця робота мала значний вплив на розвиток наукового методу та сприяла переходу від традиційної науки до сучасної. Бекон був одним із засновників емпіризму, філософської течії, яка стверджує, що знання можна здобути лише через досвід. Філософ запропонував класифікацію наук, яка поділяла їх на три категорії: природничі науки, суспільні науки та гуманітарні науки. Ця класифікація мала значний вплив на розвиток наукової системи [2].

Джон Локк, англійський філософ, політик і лікар XVII століття, мав значний вплив на розвиток науки в епоху Нового часу. Його ідеї та методи сприяли формуванню емпіризму та наукового мислення. Філософ був одним із найвизначніших представників емпіризму, філософської течії, яка стверджує, що знання можна здобути лише через досвід. Він підкреслював важливість спостережень та експериментів для пізнання світу. Джон Локк сприяв розвитку наукового методу, який ґрунтується на спостереженнях, експериментах, формулюванні гіпотез та їх перевірці. Він підкреслював важливість критичного мислення та скептицизму для наукового дослідження [3].

Ісаак Ньютон, англійський фізик, математик, астроном, алхімік, теолог і державний діяч XVII століття, мав безпрецедентний вплив на розвиток науки в період Нового часу. Його роботи та ідеї заклали фундамент для класичної механіки, математичного аналізу та сучасного наукового мислення. Фізик сформулював три закони механіки, які описують рух макроскопічних об'єктів. Ці закони стали основою для класичної механіки, яка протягом двох століть домінувала у фізиці. Ньютон, спільно з Готфрідом Вільгельмом Лейбніцем, розробив математичний аналіз, який став потужним інструментом для дослідження природи. Цей метод дозволив вченим описувати та аналізувати складні фізичні явища, такі як рух рідин, коливання та теплообмін. Математик підкреслив важливість емпіричних досліджень, формулювання гіпотез, їх перевірки та узагальнення результатів. Цей підхід став основою для наукового методу, який використовується вченими досі.

Бенедикт Спіноза один із найвидатніших філософів Нового часу, чий ідеї мали значний вплив на розвиток західної філософської думки. Він народився в Амстердамі в сім'ї португальських євреїв-сефардів, які втекли від інквізиції. Отримав ґрунтовну освіту в єврейській релігійній школі, де вивчав Тору, Талмуд та єврейську філософію. Основні ідеї Спінози полягали в тому, що він стверджував, що існує лише одна субстанція, яку він називає Богом або Природою. Бог не є особистим творцем, а є сукупністю всіх речей, що існують. Все, що відбувається, є результатом необхідних причинно-наслідкових зв'язків у рамках єдиної субстанції. Етика Спінози ґрунтується на розумінні природи Бога як єдиної субстанції. Він вважав, що найвищою метою людського життя є пізнання Бога та досягнення інтелектуальної любові до нього. Це пізнання веде до звільнення від афектів та досягнення етичної досконалості. Філософ був прихильником детермінізму, віри в те, що всі події спричинені попередніми подіями. Він стверджував, що свобода волі є ілюзією, адже наші дії зумовлені необхідними причинами. А також Спіноза

виступав за створення демократичної республіки, де влада належить народу. Він вважав, що держава повинна ґрунтуватися на законі та розумі, а не на релігійній вірі чи авторитет [4].

Отже, епоха Нового часу стала періодом бурхливого розвитку науки та наукових досліджень. Незважаючи на це, епоха Нового часу стала переломним моментом в історії науки. Вчені цього періоду заклали фундамент для сучасної науки та відкрили нову еру наукових досліджень, яка триває і досі.

Список використаних джерел:

1. Філософія Нового часу: метод пізнання, процес пізнання. URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12746/> (дата звернення 29.04.2024).
2. Філософські погляди епохи Нового часу. URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12886/> (дата звернення 29.04.2024).
3. Р.І. Данканіч «Філософія Нового часу» 2015 рік. URL: <http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/1bfa83a8ff5ff81fafa6b1fc4195c040Dankanich-R.I.-Filosofiya-Novogo-chasu-Naukovo-metodichna-rozrobka.pdf> (дата звернення 29.04.2024).
4. Вільчинський Ю. М «ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ ТА ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА» 2020 рік. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/35e3d38c-ae28-42dd-8634-c0edcc0b0793/content> (дата звернення 29.04.2024).

Баланова Анна Олександрівна, здобувач вищої освіти факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно–економічний інститут «Державного торговельно–економічного університету», Україна

Науковий керівник: Кокарча Юлія Анатоліївна, кандидат політичних наук
Вінницький торговельно–економічний інститут «Державного торговельно–економічного університету», Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОШУКІВ В ПЕРІОД АНТИЧНОСТІ

Актуальність теми дослідження зумовлена популярністю античних творів в сучасному світі, як з точки зору філософських пошуків, так і для загального розвитку суспільства. Вивчення античної філософії може допомогти нам краще зрозуміти себе, світ навколо нас і наше місце в ньому. Це може бути цінним інструментом для особистого та інтелектуального зростання.

Метою дослідження є проаналізувати аргументи філософської школи, порівняти та протиставити різні філософські погляди, дослідити вплив античної філософії на подальші філософські концепції, вивчити та дослідити характеристики філософських пошуків в період античності.

Антична філософія заклала фундамент для західної думки та мала значний вплив на розвиток науки, політики, етики та естетики. Це було часом бурхливого розвитку філософії, який характеризувався унікальними особливостями, що й досі мають значний вплив на людську думку[3].

Ключовою особливістю філософських пошуків в період античності був перехід від міфологічного до світогляду. Перехід від міфологічного до раціонального світогляду був складним і поступовим процесом, який тривав століттями. Цей процес не був лінійним, і в ньому було багато зворотів. Філософи почали ставити під сумнів міфологічні пояснення світу та шукати раціональні відповіді на питання про його походження, природу та закономірності. Це призвело до розвитку космології, фізики, математики та інших наук. Перехід від міфологічного до раціонального світогляду не був простою заміною одного іншим. Міфологія продовжує відігравати важливу роль у багатьох культурах світу, і вона може служити цінним джерелом знань, натхнення та сенсу. Раціональне мислення також має свої обмеження, воно не завжди може дати нам остаточні відповіді на всі питання. Це було складним і суперечливим процесом, але він мав глибокий вплив на розвиток людської думки та культури. Цей процес продовжується й досі, оскільки ми постійно шукаємо нові способи зрозуміти себе та світ навколо нас.

Визначним аспектом античної філософії був антропоцентризм. Антропоцентризм, мав значний вплив на філософські та культурні думки того часу. Декілька проявів антропоцентризму в античному світі: зосередження на людині (античні філософи, такі як Сократ, Платон і Аристотель) цей акцент свідчив про зростання самосвідомості та прагнення до розуміння власного місця в світі, філософи досліджували природу добра і зла, сенс життя, етичні принципи, політичні

системи та форми правління.

Проте, антропоцентризм не був без своїх критиків. Деякі мислителі застерігали від надмірного зосередження на людині, стверджуючи, що це може призвести до егоїзму, експлуатації природи та зневаги до інших живих істот. Ці дебати про місце людини у Всесвіті продовжуються й досі [2].

Особливого значення філософії набував гуманізм. Гуманізм, отримав значного поширення та впливу на тогочасні думки. Він виник в Стародавній Греції, підкреслюючи цінність людської особистості, свободу, творчий потенціал та розум. Цей рух протиставив себе міфологічному світогляду, ставлячи людину в центр світу та надаючи їй відповідальність за свою долю. Незважаючи на ці зауваження, гуманізм в античності залишається важливою віхою в історії людської думки. Він заклав основи для багатьох цінностей та ідей, які й досі мають значний вплив на наше життя. Гуманістичний акцент на людині, її свободі та розумі дає нам можливість постійно досліджувати, розвиватися та творити краще майбутнє.

Важливо зазначити, що гуманізм не є статичною концепцією. Він постійно еволюціонує та адаптується до нових викликів та обставин. В сучасному світі гуманістичні цінності стають ще більш актуальними, адже вони закликають нас до поваги людської гідності, справедливості, рівності та відповідальності перед усіма живими істотами та планетою.

Ключовим рушійним чинником було заснування філософських шкіл.

Античний період був часом бурхливого розвитку філософії, який призвів до заснування багатьох впливових філософських шкіл. Ці школи пропонували різні погляди на природу реальності, знання, етику, політику та інші теми, стимулюючи жваві дискусії та сприяючи прогресу філософської думки.

Сократична школа: заснована Сократом, ця школа підкреслювала важливість критичного мислення, самопізнання та етичного життя. Платонівська Академія: заснована Платоном, ця школа розвинула ідеалізм, стверджуючи, що існує вищий світ ідей, досконалих форм, до яких прагне людська душа. Ліцей Аристотеля: заснований Аристотелем, цей ліцей пропонував всебічну освіту з філософії, науки та інших дисциплін. Епікуреїзм: заснований Епікуром, епікуреїзм стверджував, що метою життя є щастя, яке досягається через помірність, задоволення та свободу від страху. Стоїцизм: заснований Зеноном Кітійським, стоїцизм вчив, що добродієність є єдиним справжнім благом, а емоції та зовнішні події не мають влади над розумом мудрого. Скептицизм: скептичні філософи, такі як Піррон та Секст Емпірик, ставили під сумнів можливість істинного знання, стверджуючи, що всі судження є суб'єктивними та не можуть бути доведені з абсолютною впевненістю. Важливо зазначити, що це лише деякі з багатьох філософських шкіл, які існували в античності. Кожна з них мала свої унікальні ідеї та методи дослідження, які робили значний внесок у розвиток філософської думки [1].

Отже, античні філософські пошуки заклали фундамент для багатьох аспектів сучасного життя. Їхні ідеї про раціональне мислення, етику, політику та людську природу й досі залишаються актуальними та стимулюють до роздумів. Цей період характеризувався багатством ідей, різноманітністю шкіл та активними дискусіями, які охоплювали широкий спектр тем, включаючи природу реальності, знання та естетику. Вивчення античної філософії дає нам можливість краще зрозуміти себе,

світ навколо нас та історію розвитку людської думки.

Список використаних джерел:

1. Філософська думка стародавніх Греції і Риму. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13274/#google_vignette (дата звернення 30.04.2024).
2. Антропоцентризм. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC> дата звернення 30.04.2024).
3. Т.І. Вітюк «ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В АНТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ» 2016 рік. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/4954/1/20160428-29_TEZY_V3_P286.pdf (дата звернення 30.04.2024).

Шабуня Даріна Євгенівна, здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Жидкова Оксана Олегівна, старший викладач
кафедри філософії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному світі, де інформація є одним з найважливіших ресурсів, питання свободи та відповідальності в інформаційному середовищі набуває особливої актуальності. Це стосується не лише права на доступ до інформації, але й обов'язку відповідально користуватися та поширювати цю інформацію. В умовах глобалізації та розвитку цифрових технологій, ця проблема набуває особливої складності, оскільки інформаційні потоки перетинають кордони та культурні бар'єри, впливаючи на суспільні процеси, політику, економіку та особистісний розвиток.

Окреслимо деякі з головних питань, які мають вирішальне значення, при розв'язанні проблеми свободи і відповідальності в сучасному інформаційному середовищі.

1. Інформаційна свобода як право.

Право на інформацію – одне з фундаментальних прав людини, яке закріплене основоположними документами з прав людини, в конституціях багатьох країн, де визначаються його зміст, механізм реалізації, гарантії здійснення [1, с. 71-79]. Без свободи вираження поглядів, суспільство не може бути демократичним. Право на інформацію забезпечує вільний обмін ідеями, думками та інформацією, що дозволяє членам суспільства формувати власну думку щодо важливих суспільних питань. Свобода вираження поглядів робить можливими публічні дискусії та сприяє роботі вільної та незалежної преси, усвідомленій громадянській активності та прозорому функціонуванню держави. Сучасні медіа інформують суспільство з питань, що становлять суспільний інтерес, і створюють важливу платформу для громадських дебатів, аналізу та роздумів. Тому, вільний доступ до інформації і можливість вільно висловлювати свої думки, це, безперечно, прояв демократичного суспільства.

2. Баланс між свободою та безпекою.

Право на свободу вираження поглядів є широким, але не абсолютним, і може обмежуватися. Це стається тоді, коли свобода вираження поглядів однієї людини порушує права іншої людини або цінності суспільства загалом. У подібних ситуаціях держава може законно обмежити вираження поглядів, які завдають шкоди, або покарати за них. Прикладами є порушення недоторканості приватного життя, наклеп, мова ворожнечі, непристойність, порушення громадського порядку, національної безпеки, секретності інформації, комерційної таємниці чи авторських прав. Тому, забезпечення балансу між свободою інформації та безпекою суспільства, стає одним з головних викликів сучасності. З одного боку, потрібно захищати право на свободу слова, але з іншого – запобігати зловживанням, які можуть призвести до порушення прав інших осіб, або загрожувати національній безпеці країни.

3. Розвиток правової системи та відповідальність у цифрову епоху.

Актуальність розвитку правової системи у сучасному інформаційному

суспільстві, зумовлена необхідністю пошуку оптимальної моделі регулювання типу правовідносин, заснованого на застосуванні цифрових технологій. В умовах інформаційної глобалізації створилася ситуація, коли право є не тільки інструментом, що регулює використання цифрових технологій у суспільних відносинах, але й об'єктом впливу на протікання процесів інформатизації суспільства [2, с. 209]. Сьогодні основна потреба полягає у вдосконаленні нормативних актів у сфері цивільного, адміністративного, трудового, кримінального та інших галузей права, а також у трансформації нормативних комплексів у сфері інформації, медицини, освіти. Формування нових норм права вимагає переосмислення процесів їх здійснення у правозастосовній практиці, у межах якої особливе значення має юридична кваліфікація, тлумачення норм права, подолання правових прогалів, вирішення юридичних колізій.

4. Етика та мораль в інформаційному суспільстві.

У світлі того факту, що цифрове спілкування зараз значною мірою залежить від ботів і все більше управляється «громадськими» алгоритмами, а не об'єктивними фактами та/або принципами, керуючись істиною або іншими етичними чеснотами, необхідно замислитися про деякі етичні принципи, які стосуються того, як ми повинні здійснювати комунікацію в інформаційному середовищі, які нові ціннісні орієнтири будуються сьогодні. Під час обговорення етичних проблем слід мати на увазі два аспекти. З одного боку, важливо розглянути, як класичні, «вічні» етичні проблеми що модифікуються, конкретизуються в сучасну епоху, з іншого боку, не менш важливо виявити можливості нових інформаційних технологій у вирішенні етичних проблем [3, с. 272]. Ключове завдання етики інформаційного суспільства – надати людям альтернативи формування особистого та суспільного життя. Комп'ютерні технології не нейтральні – вони наповнені людськими, культурними і соціальними цінностями. У сучасному полікуртурному світі існують різні системи цінностей, які можуть конкурувати. Тому очевидно, що нормативне регулювання глобальної Мережі й необхідне, й неминуче. І від учасників інформаційного обміну потрібна орієнтація не тільки на юридичні, а і на моральні норми, які передбачають високий рівень розвитку етичної самосвідомості та саморегуляції.

Отже, перспективи розвитку інформаційного суспільства залежать від здатності суспільства адаптуватися до швидких змін та забезпечити якісне використання інформації. Проблема свободи і відповідальності в інформаційному середовищі вимагає комплексного підходу, який включає можливість кожній особі шукати, отримувати та передавати інформацію без обмежень. В той же час, важливим є розвиток правового регулювання та відповідального ставлення до розповсюдженої інформації, формування інформаційної культури та високого рівня етичної самосвідомості особистості.

Список використаних джерел:

1. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина України / ред. академік НАН України Ю.С.Шемшученко. м. Київ: «Юрид. думка», 2008. 252 с.
2. Теличко О.А., Рекун В.А. Розвиток правової системи у цифрову епоху. Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету. №1/2022. С. 209-212.
3. Жидкова О. Проблематика інформаційної етики в контексті цифрової культури. «Innovative research and perspectives of the development of science and technology». IV Міжнар. науково-практ. конф. м. Стокгольм, 29-31 січ. 2024 р. С. 270-272.

Струнь Анастасія Олегівна, здобувачка вищої освіти
на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник Виговський Леонід Антонович, доктор філософських
наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук
та фізичного виховання
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ПРОБЛЕМИ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВИ

Держава – це фундаментальне поняття політичної науки, що описує складну й багатогранну систему суспільних відносин, засновану на владі, примусі та монополії на легітимне насильство. Протягом століть науковці намагалися сформулювати чітке та універсальне визначення держави, яке б охоплювало всі її суттєві характеристики. Однак це завдання виявилось надзвичайно складним через динамізм розвитку державних форм, різноманіття історичних умов та існування різних теоретичних парадигм. Проблема визначення держави сягає корінням античних часів. Платон у своєму діалозі "Держава" описував державу як ідеальне суспільство, засноване на справедливості та поділі праці. Аристотель у трактаті "Політика" розглядав державу як природну форму організації людського життя, необхідну для забезпечення загального блага. У середньовіччя домінуючою концепцією держави була теорія божественного права, згідно з якою влада монарха походила від Бога. Ця теорія давала монархам абсолютну владу та виправдовувала будь-які їхні дії. Новий час ознаменувався появою теорій суспільного договору, які стверджували, що держава виникає внаслідок угоди між людьми про передачу частини своїх прав владі в обмін на захист та порядок. Найвідомішими представниками цих теорій були Томас Гоббс, Джон Локк та Жан-Жак Руссо. У ХІХ столітті з'явилися матеріалістичні теорії держави, які розглядали державу як продукт класового суспільства та інструмент панування одного класу над іншими. Найвідомішими представниками цих теорій були Карл Маркс та Фрідріх Енгельс. ХХ століття принесло нові виклики для теорії держави. Дві світові війни, виникнення тоталітарних режимів та глобалізація призвели до суттєвих змін у характері держави. Вчені змушені були переглянути свої теорії й шукати нові підходи до визначення держави [1].

Сьогодні існує безліч різних підходів до визначення держави. Найбільш поширені з них можна поділити на такі групи:

- Класичний підхід, що розкриває поняття «держава», як публічно-владну організацію, що володіє монополією на легітимне насильство на певній території та здійснює суверенітет над цією територією та її населенням.

- Матеріалістичний підхід, де держава – це продукт класового суспільства, інструмент панування одного класу над іншими.

- Юридичний підхід, котрий визначає, що держава – це суверенна організація публічної влади, що володіє апаратом примусу та здійснює правотворчу, управлінську та судову діяльність.

- Соціологічний підхід: держава – це інституціоналізована система суспільних відносин, що регулює поведінку людей та забезпечує порядок у суспільстві.

- Символічний підхід, за яким держава конструюється та легітимізується через мову та символи [2, с.29-32].

Кожен з цих підходів має свої переваги та недоліки. Класичний підхід підкреслює ключові характеристики держави, такі як монополія на насильство та суверенітет, але воно не пояснює причини виникнення держави та її роль у суспільстві. Матеріалістичний підхід розглядає державу як інструмент класового панування, але воно не враховує інших функцій держави, таких як забезпечення загального блага та захист прав людини. Юридичний підхід акцентує увагу на формальних аспектах держави, але воно не розкриває її сутнісної природи. Соціологічний підхід підкреслює роль держави у регулюванні суспільних відносин, але воно не дає чітких критеріїв відмінності держави від інших соціальних інституцій. Символічний підхід звертає увагу на важливість символів та дискурсу в легітимізації влади, але він ризикує недооцінити роль матеріальних факторів, таких як економіка та військова сила. Розуміння держави неможливе без урахування інших ключових понять політичної науки. Держава тісно пов'язана з такими поняттями, як:

- влада: Держава – це інституціоналізована форма влади, що здійснюється на певній території та стосовно певного населення.

- суверенітет: Держава – це суверенна організація, що не підпорядковується жодній іншій владі на міжнародному рівні.

- легітимність: Держава потребує легітимності, тобто визнання її права на здійснення влади з боку населення [3].

Динамічний розвиток світу ставить нові виклики перед теорією держави. Глобалізація, зростання ролі міжнародних організацій, поява нових технологій – все це впливає на характер держави та її функції. Деякі науковці стверджують, що держава поступово втрачає свою монополію на насильство та суверенітет в умовах глобалізації. Інші вважають, що держава залишається ключовим актором у міжнародній політиці, але їй необхідно адаптуватися до нових реалій. Отже, пошук універсального визначення держави залишається актуальним завданням політичної науки. Дослідження держави потребує комплексного підходу, що враховує історичний контекст, різноманіття державних форм, сучасні виклики та взаємозв'язок держави з іншими політичними поняттями.

Політологічне визначення держави – це складне та багатогранне завдання. Різноманіття визначень відображає динамізм розвитку державних форм, існування різних теоретичних парадигм та складність суспільних відносин, що становлять основу держави. Проте, незважаючи на цю складність, дослідження проблем політологічного визначення держави є важливим для розуміння сутності влади, суспільного устрою та перспектив розвитку політичних систем.

Список використаних джерел:

1. Ф.М.Кирилюк. Політологія: історія та методологія. Київ. 2000. С. 293 – 294.
2. Ю.А. Ведерников. Теорія держави і права. Підручник. Дніпро. 2016. 480 с.
3. Копча В. В. Сучасна держава: основні підходи до розуміння. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету №43. 2020. С.13-17.

Нестерович Крістіна Іванівна, здобувачка вищої освіти юридичного факультету Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Виговський Леонід Антонович, професор, доктор філософських наук, завідувач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ПРОФСПІЛКИ ТА ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ

Важливим напрямком розвитку політичних систем є їх вдосконалення. Це стосується й системи політичних партій та організацій, які є її невід'ємною складовою. Для сучасних демократій характерна багатопартійність, що ґрунтується на принципі політичного плюралізму. Це протилежно однопартійності, яка властива тоталітарним режимам.

Професійна спілка (профспілка) - це незалежна, некомерційна громадська організація, що об'єднує людей за спільними інтересами, пов'язаними з їхньою професійною діяльністю (роботою, навчанням). Створення профспілок не потребує попереднього дозволу і ґрунтується на принципі вільного членства. Політична партія - це зареєстроване відповідно до законодавства добровільне об'єднання громадян, які поділяють спільну загальнонаціональну програму суспільного розвитку. Її мета - сприяти формуванню та вираженню політичної волі громадян, а також участь у виборах та інших політичних заходах. [1, с. 110].

Існує тісний зв'язок між профспілками та політичними партіями. Профспілки мають можливість створювати власні політичні об'єднання, ставати їхніми колективними учасниками та надавати їм фінансову підтримку з власних політичних фондів, як це практикується у Великій Британії. При цьому не обов'язково мати повний збіг програм та залежати від партій політично. Профспілки мають власну програму, а партії лише включають до своїх передвиборчих платформ окремі пункти, які відповідають інтересам профспілкового руху. Профспілки надають підтримку депутатам, обраним за списками цих партій, проводять брифінги для всіх членів парламенту, де презентують свою позицію щодо соціально-економічних питань, організують публікації, виступи та інші заходи. У разі, коли до влади приходять власні партії профспілок, вони можуть делегувати своїх представників до складу уряду.

Взаємодія між самостійністю політичних суб'єктів профспілок та політичних сил - це ключове питання, яке стосується еволюції сучасних партійних систем. Вплив партій та профспілок на формування світогляду виборців та громадян визначається рівнем їх зрілості, організованості та впливовості, а також характером політичної системи країни. Політичні партії прагнуть максимально впливати на думки та переконання виборців та громадян, які є їхньою опорою. Ініціаторами такої взаємодії можуть виступати як профспілки, так і політичні партії. Більш зрілі та впливові профспілки мають більшу свободу вибору політичних союзників. Обмеження свободи вибору профспілок зумовлені, перш за все, зовнішніми по відношенню до партійних систем політичними факторами, такими як державне

регулювання політичної активності громадських об'єднань, авторитарний характер політичного режиму та рівень політичної участі населення. На думку В. Цвиха, «взаємини профспілок і партій принципово відрізняються в суспільствах різного типу. У тоталітарному суспільстві профспілки, якщо й існують, то зводяться до ролі «прив'язних ременів», що передають рух від партії до «маси», пов'язують правлячу, авангардну пролетарську партію з широкими масами трудящих. Звідси відносини між партією та профспілкою є відносинами субординації, тобто підпорядкування і залежності» [4, с. 214]

Враховуючи зростаючі виклики, з якими стикається сучасне суспільство, профспілки опинилися у складній ситуації. Це зумовлює необхідність критичного переосмислення їхньої ролі та функцій, адже у деяких випадках йдеться про саме виживання цих організацій.

У контексті стрімкого розвитку інформаційних технологій та медіа-систем, профспілки мають чітко визначити та втілювати дієву стратегію "роботи з громадськістю", аби досягти успіху у політичній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Цесарський Ф. А. Захисна функція профспілок, форми її реалізації. Харків. 2004. 21 с.
2. Цвих В. Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика. Київ. 2002. 376 с.
3. Чемшит О. О. Оптимізація демократичного розвитку політичних систем у контексті співвідношення державної влади та політичної участі. Севастополь. 2004. 458 с.
4. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навчальний посібник. Тернопіль. 2010. 126 с.
5. Гурик М. І. Демократія участі як ефективна модель функціонування державної влади в Україні. Збірник матеріалів науково-практичного семінару «удосконалення функціональної діяльності державної служби як складової інституційного забезпечення структурних трансформацій в суспільстві». Тернопіль. 2010. С.122-124.

Голденко Денис Дмитрович, здобувач вищої освіти медичного факультету
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

Мандзюк Меліса Віталіївна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

Науковий керівник: Ігнат'єв Віталій Аркадійович, канд. філос. наук, доцент
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

ЯК ВПЛИНУЛА ФІЛОСОФІЯ Н. І. МАХНА НА СУЧАСНИЙ СВІТ

Актуальність теми. Анархізм Нестора Махно, з його акцентом на самоорганізацію, пряму демократію та соціальну справедливість, знову стає актуальним у сучасному світі, де люди шукають альтернативи авторитарним режимам та нерівності.

Мета. Дослідити витоки та розвиток ідей Махна, включаючи його впливи та зв'язок з іншими революційними рухами того часу. Проаналізувати основні принципи та ідеї анархізму Махна, такі як самоорганізація, пряма демократія.

Матеріали і методи. Махновські газети та брошури, розділи про махновщину в підручниках з історії України та анархізму.

Результати дослідження. Нестор Іванович Махно, український анархіст та лідер селянського повстанського руху під час Української революції 1917-1922 років, залишив по собі спадщину, яка й досі впливає на сучасний світ. Його ідеї про самоорганізацію, пряму демократію, та егалітаризм продовжують надихати людей по всьому світу, які прагнуть до більш справедливого та вільного суспільства. Ось декілька прикладів впливу філософії Махна:

Анархістський рух:

1. Анархо-комунізм: Махно був прихильником анархо-комунізму, економічної системи, заснованої на спільній власності на засоби виробництва та відсутності ієрархії та класової нерівності. Він вірив, що земля та інші ресурси повинні належати всім людям, а не державі чи приватним особам [1].

2. Самоорганізація: Махно підкреслював важливість самоорганізації та вірив, що люди повинні самі організовувати своє життя без втручання держави. Він заохочував створення вільних асоціацій та федерацій для вирішення спільних проблем та управління суспільством.

3. Свобода: Махно був пристрасним прихильником свободи та вважав, що свобода є невід'ємним правом кожної людини. Він виступав проти будь-яких форм пригнічення та обмеження свободи, включаючи державний контроль, економічну експлуатацію та соціальну нерівність.

4. Егалітаризм: Махно був прихильником егалітаризму, де всі люди рівні в правах та можливостях. Він виступав проти будь-яких форм дискримінації та експлуатації, незалежно від класу, статі, раси чи етнічної приналежності [2].

Антиглобалістський рух: Ідеї Махна про опір авторитарній владі та експлуатації також знайшли відгук у сучасному антиглобалістському русі. Його критика капіталізму та імперіалізму знаходить резонанс у багатьох людей, які протестують проти несправедливості та нерівності, що їх створює глобальна

система.

Децентралізація влади: Махно вірив у децентралізацію влади та самоорганізацію на місцевому рівні. Він виступав проти авторитарних держав та бюрократії, вважаючи, що люди повинні самі вирішувати свої проблеми. Ці ідеї знаходять відгук у антиглобалістах, які протестують проти централізації влади та глобальних інституцій, таких як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд.

Зауваження Махна щодо капіталізму:

1. Експлуатація праці: Махно вважав, що капіталістична система ґрунтується на експлуатації праці робітничого класу. Він засуджував практику отримання прибутку власниками за рахунок низької заробітної плати та жахливих умов праці для робітників.

2. Нерівність: Махно був рішучим противником нерівності, яку породжує капіталізм. Він вважав, що концентрація багатства в руках невеликої кількості людей є несправедливою та шкідливою для суспільства.

3. Відчуження: Махно вірив, що капіталізм відчужує людей від їхньої праці, продуктів праці та один від одного. Він вважав, що ця система призводить до атомізації суспільства та руйнує відчуття спільноти.

4. Влада та контроль: Махно засуджував прагнення капіталістів до влади та контролю. Він вважав, що капіталістична система використовує економічну та політичну владу для придушення та експлуатації людей.

Висновки. Це дослідження може допомогти нам у пошуку альтернатив авторитарним режимам та нерівності, а також у прагненні до більш справедливого та вільного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Махно "Анархія і селянство." Переклад: Олександр Пащенко. Київ: "Свічадо", 2004. С. 32-37, С. 102-108.
2. Махно "Революція і влада." Переклад: Сергій Білоконь. Харків: "Факт", 2007. С.14-20, С. 32-37, С. 122-127.

СЕКЦІЯ 23.

ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

Tkachuk Viktoriia Vitaliivna, Higher education applicant
of the Faculty of Natural Sciences
Kyvyi Rih State Pedagogical University, Ukraine

Supervisor: Komarova Iryna Oleksandrivna, Candidate of Biological Sciences,
Associate Professor, Associate Professor of the Department of Botany and Ecology
Kyvyi Rih State Pedagogical University, Ukraine

USE OF MOBILE APPLICATIONS IN BOTANY RESEARCH

Introduction. Modern education is inextricably linked to the use of mobile devices. This is due to the rapid transition to distance learning, which has been actively implemented since the beginning of the coronavirus epidemic and has been improved during the military operations in the country. However, the benefit of mobile devices would be much less without special programs - mobile applications. The use of mobile applications of various kinds has become a part of everyone's life, and they are increasingly becoming an integral part of the teaching profession. The importance of mobile applications in education is growing, and the main reason for this is the opportunities they provide: students working together on tasks during class and in extracurricular activities, file sharing, organizing distance learning and interacting with parents.

Plant identification apps can be very useful for those who are interested in botany or just want to know the name of the plants around them. Students and educators are interested in using mobile apps as a means of ensuring the quality of education.

Aim. To analyze the effectiveness of using mobile applications during and after school hours in the study of biology.

Materials and methods. The methodological basis of the study is the use of systemic, elemental-structural and analytical approaches with the use of generally accepted general scientific and special methods.

Results and discussion. The use of mobile applications for plant identification can be an interesting and pedagogically effective method in biology classes at educational institutions. Modern education dictates requirements aimed at developing students' independence. They can be used in the classroom when studying topics on plant diversity and biodiversity as a way to work independently in the field, as well as when writing competitive research papers aimed at studying phytodiversity. One example of working with mobile applications during class time:

- introductory lesson: explain to students how mobile applications for plant identification work. Show how to download and install the apps on a smartphone or tablet;
- learning the functions of the apps: give a short lesson on the main functions of the

selected apps. Demonstrate how to take photos of plants and how to view the results;

- hands-on exercises in nature: organize a field trip to nature or a school garden where students can take photos of plants using apps. The task can include creating their own plant collection or identifying a certain number of plants within a certain time;

- group work: divide students into groups and give each group a task to identify a specific plant species. At the end of the work, you can organize presentations where the groups present their results;

- observation and research: encourage students to observe the plants they have identified using the apps. Ask questions about the characteristics of these plants and allow students to do additional research;

- homework: have students use the apps to identify plants in their neighborhood during their weekend or evening walks. Ask them to make short reports or presentations based on their findings;

- discussion and reflection: end the lesson with a discussion and reflection. Questions can relate to impressions of using the apps, the plants identified, and even their importance to ecology and botany.

It is important to provide enough time for students to explore and experiment on their own, encouraging their active participation in the learning process. In addition, it is important to remember that most mobile applications that assist in work require certain rules of use to be followed in order to work effectively.

Here are some tips on how to use such mobile applications:

1. Choose the right app: find and download the app that best suits your needs. Some of the most popular apps of this type include PlantNet, iNaturalist, PictureThis, Seek, etc.

2. Take high-quality images: take photos of plants in good light to get clear images of leaves, flowers, and other details. Typically, apps use photos for recognition. The latest versions of smartphones contain high-quality cameras and good optics, but not everyone can afford to buy an expensive device. Cheap models cannot boast of the quality of their cameras. As a result of poor optics and a weak matrix, the pictures may not be impressive. And this is the first and one of the main criteria for using such programs.

3. The right angle and focus for a good photo: having a good modern smartphone does not mean that you will take the right photo for plant identification. Make sure the focus is on the right organ for plant identification.

4. Poor connection: often the mobile Internet cannot work stably. This must be taken into account.

5. Preserve the context: take photos of the plant not only up close, but also preserve part of the surrounding landscape. This can help the app to better identify the plant given the environment.

6. Identify the main parts: if possible, try to take photos of different parts of the plant, such as leaves, flowers, stem. This will make the identification process easier.

7. Use filters and search options: many apps have filters and search options to help narrow down your results. Specify a region, plant type, or other parameters for more accurate results.

8. Examine the results: review the results provided by the app and compare them to your own observations. Some apps may provide other information such as plant distribution, description, and features.

9. Use other resources: if you are unsure of the result, use other resources such as botanical books, online databases, or experts to confirm the identification.

Conclusions. The interest in integrating mobile applications into education will continue to grow rapidly, so we need teaching methods that facilitate and accelerate the transfer of knowledge to students, intensify the process of learning, teach them how to work independently with the material, and increase the productivity of students and teachers. Such teaching methods can be implemented through the use of mobile information technologies in education. Mobile technologies can make the learning process more interesting, which meets the requirements of today by providing the right information at the right time.

Кондратова Ярина Максимівна, здобувачка вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Наумик Антон Сергійович, здобувач вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Липовська Наталія Анатоліївна, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління та адміністрування
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВИДИ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛУ ЯК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах життєдіяльності суспільства та збільшенні важливості отримання якісних знань значним чином зростає необхідність у належному самостійному опрацюванні навчальних матеріалів здобувачами вищої освіти України.

Підвищення вимог до посилення людської ролі у всіх сферах суспільної життєдіяльності людини обґрунтовують необхідність у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні розв'язувати нетипові задачі та реалізовувати прогнозно-моделювальні компетентності [1], що підтверджує актуальність обраної теми.

Самостійне опрацювання є одним з головних засобів опанування дисципліною в закладі вищої освіти України. В загальному вигляді, самостійне опрацювання навчального матеріалу – це позааудиторна робота здобувачів вищої освіти над навчальним матеріалом, що був заданий науково-педагогічним працівником для самостійного опрацювання та набуття певною базою теоретичних навичок.

Доцільно класифікувати види самостійного опрацювання. До них, традиційно, відносять такі:

1. Програмне – завдання, що включають матеріали згідно освітньо-професійної програми та робочої програми навчальної дисципліни закладу вищої освіти;
2. Факультативне – матеріали поза межами освітнього компоненту (дисципліни), переважно використовується для покращення вже набутих знань та збільшення загального розуміння дисципліни, що викладається;
3. Групове завдання – завдання для всієї групи, без притаманного диференціювання по кожному здобувачу освіти;
4. Індивідуальне – завдання для здобувача вищої освіти, що враховує рівень підготовки та засвоєння знань з певної дисципліни.

Серед зазначеного, значним чином виділяється факультативний вид самостійного опрацювання навчального матеріалу, що може включати в себе великий набір засобів діяльності. Наприклад такі:

1. Створення проблемних ситуацій з використанням компаративного методу їх вирішення;

2. Складання кросвордів з певної тематики, що визначена навчальною дисципліною з подальшим обміном між здобувачами освіти;

3. Написання студентських наукових (науково-дослідних) робіт під керівництвом науково-педагогічного працівника з подальшою публікацією на наукових конференціях різного рівня (міжвузівська, міжрегіональна, всеукраїнська, міжнародна).

4. Відвідування різних закладів, підприємств, установ та організацій, що прямим чином пов'язані з діяльністю майбутнього фахівця.

Провідну роль у розвитку навичок самостійної роботи відіграє самоконтроль, оскільки ця робота передбачає мінімальне залучення науково-педагогічного працівника до навчального процесу [2].

Важливим є те, що при здійсненні здобувачами вищої освіти самостійного опрацювання навчального матеріалу, науково-педагогічного працівника має цікавити не будь-який вид діяльності, а саме той, який буде сприяти засвоєнню саме цієї навчальної дисципліни.

Майже без перебільшення можна стверджувати, що навчання – це самоосвіта, що ґрунтується на самостійній роботі здобувачів вищої освіти. Уся педагогічна та методична майстерність науково-педагогічного працівника полягає у створенні оптимальних умов для такої роботи. Він зобов'язаний зробити все, щоб сприяти розвитку здібностей кожного здобувача освіти, бо від цього залежить якісний рівень вищої освіти взагалі – першочергове завдання модернізації освіти і створення зони Європейської вищої школи [3].

Актуальною умовою забезпечення належної якості вищої освіти є й можливість здобувача вищої освіти вільно обирати вид самостійного опрацювання навчального матеріалу. Це впливає з необхідності вибору індивідуальної освітньої траєкторії та студентоцентрованого підходу у викладанні, який досліджувала велика кількість провідних науковців України. Зокрема О. С. Ядловська та А. С. Наумик, у свої численних наукових працях, наприклад: «Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні» [4] й І. В. Козубай, Н. Є. Биба та А. С. Наумик в роботі «Вплив педагогіки партнерства на формування та розвиток особистості майбутнього державного службовця» [5].

Таким чином, головною метою самостійного опрацювання матеріалу є процес навчання здобувачів вищої освіти самостійно опрацьовувати великі масиви інформації з меншою витратою часу та більшою ефективністю засвоєння матеріалу, забезпечення оволодінням практичних навичок, включених в робочу програму навчальної дисципліни закладу вищої освіти України.

Список використаних джерел:

1. Наумик А. С., Алфьорова Т. М. Студентські наукові дослідження як фактор практико-орієнтованого навчання у закладах вищої освіти України. Міждисциплінарні наукові дослідження та перспективи їх розвитку: матеріали IV міжнар. студент. наук. конф., м. Вінниця, 5 квіт. 2024 р. С. 57–59.
2. Городиська А. В. Форми роботи та засоби навчання для самостійного опрацювання

іншомовного матеріалу: бакалаврська робота. СУМДУ, Суми, 2020.

3. Voievidko L. Organization of independent work of higher education applicants. *Pedagogical education: theory and practice*. 2018. Т. 2, № 25. С. 21–28. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2018-25-2.21-28> (дата звернення: 13.05.2024).
4. Наумик А. С., Ядловська О. С. Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні. Матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції: «Світ наук. дослідж. Вип. 16», 16–17 лют. 2023 р. С. 128–130.
5. Козубай І., Биба Н., Наумик А. Вплив педагогіки партнерства на формування та розвиток особистості майбутнього державного службовця. *Grail of science*. 2023. № 33. С. 342–345. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.11.2023.54> (дата звернення: 15.05.2024).

Довженко Владислав, здобувач фахової передвищої освіти
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

Науковий керівник: Похилько Олексій Володимирович, викладач
комп'ютерних дисциплін
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

ВИКОРИСТАННЯ CSS ПРИ ОФОРМЛЕННІ САЙТІВ

Cascading Style Sheets (CSS) є важливою частиною сучасного веб-дизайну та розробки. CSS дозволяє розробникам розділити контент HTML від його візуального оформлення, що сприяє кращій організації коду, зручнішому управлінню стилями та підвищенню продуктивності веб-сторінок [1].

CSS - це мова стилів, яка використовується для опису вигляду документів, написаних мовами розмітки, такими як HTML.

Основні елементи CSS включають селектори, властивості та значення.

Селектори. Селектори визначають, до яких елементів HTML застосовуються стилі. Найпоширеніші селектори включають:

- Типовий селектор (наприклад, p, h1) - застосовує стиль до всіх елементів певного типу.
- Класовий селектор (наприклад, .class-name) - застосовує стиль до елементів із зазначеним класом.
- Ідентифікаторний селектор (наприклад, #id-name) - застосовує стиль до елемента з певним ідентифікатором.
- Атрибутні селектори, псевдокласи та псевдоелементи, які дозволяють більш детально налаштовувати стилі.

Властивості визначають аспекти стилізації елемента, такі як колір, шрифт, відступи, межі тощо. Кожна властивість має певне значення, яке задається після двокрапки.

Однією з ключових особливостей CSS є каскадність, що означає, що стилі застосовуються в певному порядку, залежно від їхньої специфічності та розташування у стилевих таблицях. Специфічність визначається правилами CSS, де більш специфічні селектори мають пріоритет над менш специфічними. Наприклад, правило з ідентифікатором буде мати вищий пріоритет, ніж правило з класом або типовим селектором [1].

Макетування CSS надає різноманітні методи для створення макетів веб-сторінок. Найпоширеніші з них:

- Flexbox - використовується для одновимірного макетування, забезпечує гнучке розташування елементів у контейнері.
- Grid Layout - двовимірний макет, що дозволяє розміщувати елементи в рядках і стовпцях.
- Float - застарілий метод, але все ще використовується в деяких випадках для розташування елементів.

Стилізація тексту та шрифтів: CSS дозволяє змінювати шрифти, розмір тексту, колір, міжрядковий інтервал, вирівнювання та багато інших характеристик тексту.

Адаптивний дизайн: Для забезпечення кросплатформенності та адаптивності веб-сайтів використовуються медіа-запити. Вони дозволяють застосовувати різні стилі залежно від розміру екрана, орієнтації та інших характеристик пристрою.

Переваги використання CSS.

- Відокремлення контенту від оформлення: полегшує підтримку та оновлення веб-сайтів.

- Повторне використання стилів: одні й ті ж стилі можуть застосовуватися до кількох сторінок.

- Зменшення розміру HTML файлів: виділення стилів у окремий CSS файл зменшує обсяг HTML коду.

- Підвищення продуктивності: кешування CSS файлів дозволяє швидше завантажувати веб-сторінки.

Недоліки використання CSS.

- Складність реалізації деяких дизайнів: Деякі складні дизайни, зокрема розташування елементів, можуть вимагати великої кількості CSS коду або використання складних технік, що ускладнює процес розробки та підтримки.

- Специфічність та каскадність: Складність управління каскадом стилів та специфічністю селекторів може призвести до неочікуваного впливу одних стилів на інші, що ускладнює розуміння та налагодження коду.

- Обмеження можливостей форматування. Більшість тегів просто неможливо налаштувати належним чином за допомогою одних тільки атрибутів.

Висновок: Використання CSS у веб-розробці є ключовим аспектом для створення сучасних і привабливих веб-сайтів. Цей інструмент дозволяє розділити структуру та оформлення, що спрощує розробку та управління веб-ресурсами. Завдяки CSS можна ефективно керувати зовнішнім виглядом елементів, забезпечуючи гнучкість, контроль та адаптивність дизайну.

Список використаних джерел:

1. Шичула О. М. Вступ до сучасного Web-дизайну: HTML5+CSS3: навчальний посібник / Київ: ПДО, 2019. 240 с.

Холодова Дарина Олександрівна, здобувачка вищої освіти факультету іноземної філології
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

ДИСКУСІЙНІ ФОРУМИ ЯК ФОРМА АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Асинхронне навчання, коли учні взаємодіють з матеріалами та між, набуває все більшої популярності, особливо в контексті онлайн-освіти. Одним з найефективніших методів асинхронного навчання є використання дискусійних форумів. Ці форуми надають старшокласникам платформу для обговорення, взаємодії та навчання поза межами традиційного розкладу занять у класі.

Метою цього дослідження є вивчення ефективності дискусійних форумів як інструменту організації асинхронного навчання у старшій школі.

Дискусійні платформи дозволяють вивести навчання за межі класної кімнати, задовольнити різні стилі навчання та підтримати учнів, яким може знадобитися більше часу для опрацювання матеріалу та обговорення [1].

Як зазначають автори книги «*Teaching and Learning at a Distance*», рівень залученості часто низький, якщо участь в обговоренні не є обов'язковою, але коли учні беруть участь, їхні відповіді, як правило, продумані і добре структуровані, оскільки вони мають час на обдумування своїх думок [2].

Для того, щоб сприяти змістовним дискусіям, вчителі можуть ставити цікаві запитання, які спонукають до роздумів і заохочують до мислення. Після того, як учні дадуть відповіді, їх також слід попросити долучитися до коментарів своїх однокласників. Це призводить до більш інтерактивних та всебічних дискусій [2].

Серед переваг використання дискусійних форумів у межах навчальної діяльності для учнів старшої школи можна виокремити наступні [1, 2]:

- *Вдосконалення навичок письма та спілкування*: регулярна участь у дискусійних форумах допомагає учням розвивати навички писемного мовлення та спілкування. Завдяки письмовому викладенню своїх думок, учні вчаться висловлюватись більш чітко та послідовно.

- *Критичне мислення та краще розуміння*: за допомогою обговорення на тематичних платформах школярі можуть глибше дослідити теми. Вони можуть читати та реагувати на різні погляди, що сприяє розвитку критичного мислення та глибшому розумінню предмета.

- *Універсальність та доступність*: дискусійні форуми дозволяють учням брати участь у заняттях у власному темпі та за особистим розкладом. Така гнучкість є особливо корисною для школярів з різними особистими потребами та швидкістю навчання, що також є елементом інклюзії в освіті.

Отже, дискусійні форуми є цінним помічником для асинхронного навчання у старшій школі. Вони забезпечують гнучкість, підвищують рівень залученості учнів та сприяють розвитку важливих навичок.

Ці методи надають школярам можливість обговорювати освітні матеріали,

розвивати навички з критичного мислення та письма, а також взаємодіяти з однолітками у будь-який час. Форуми для обговорення також підтримують інклюзивність в освіті. За правильної організації та стратегій, дискусійні форуми можуть значно покращити навчальний процес для старшокласників.

Список використаних джерел:

1. Andresen M. A. Asynchronous discussion forums: success factors, outcomes, assessments, and limitations. *Educational technology & society*, 12 (1). P. 249–257.
2. Smaldino S. E., Zvacek S., Simonson M. R. *Teaching and learning at a distance: foundations of distance education*. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing, 2014. 327 p.

Мельник Еліза Олександрівна, здобувач вищої освіти природничого факультету
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Прибора Наталія Андріївна, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри хімії
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ХІМІЇ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У Новій українській школи приділяють значну увагу інтерактивним методам навчання. Термін «інтерактивний» походить від англійських слів «inter» — «взаємний» та «act» — «діяти», і означає знаходитись у постійному діалозі, бути активним учасником.

Інтерактивне навчання - це метод навчання, який передбачає активне залучення учнів/учениць до роботи в класі через співпрацю, взаємодію та активну участь в освітньому процесі. Цей підхід передбачає активну участь за допомогою різноманітних методів та інструментів, включаючи дискусії, виконання групових завдань та вправ на вирішення проблем.

Мета інтерактивного навчання:

- розвивати комунікативні навички;
- створювати комфортні умови та сприятливе емоційне середовище для всіх учасників заняття;
- формувати навички роботи в команді та вміння висловлювати свої думки;
- викликати інтерес до навчання та внутрішню мотивацію;
- розкривати творчий потенціал.

Модельні програми Нової української школи (НУШ) сфокусовані на розвитку основних навичок, необхідних для успіху в сучасному суспільстві, таких як комунікація, співпраця, творчість, цифрова грамотність тощо.

Ідея інтерактивного навчання полягає в тому, що здобувачі освіти отримують знання не лише від вчителя, а взаємодіючи один з одним, через використання додаткових матеріалів та інструментів. Що дозволяє значно підвищити якість навчання і зробити процес отримання знань більш осмисленим [1].

Інтерактивні засоби навчання стимулюють розвиток критичного мислення та творчого підходу. У рамках реалізації інтерактивного підходу у навчанні учителі створюють різні життєві ситуації, які мають спонукати учнів/учениць аналізувати інформацію та робити виноски, висловлювати власну думку.

Програми НУШ підтримують інтеграцію знань з різних предметів. Учні/учениці здатні зрозуміти тісні зв'язки між різними предметами і те, як одержані знання можуть бути застосовані в різних життєвих ситуаціях. Це стимулює творчість у навчанні, оскільки здобувачі освіти повинні знаходити нові способи застосування знань з різних предметів. Як наслідок, інтерес учнів/учениць до навчання зростає, коли вони бачать, як, здавалося б, різні предмети можуть взаємодіяти у вирішенні складних проблем.

Нова українська школа враховує індивідуальні особливості кожного учня/учениці та використовує різноманітні методи навчання, щоб покращити та

оптимізувати освітній процес для кожного його учасника. Вчителі створюють уроки та завдання відповідно до рівня знань, навичок та інтересів учнів. Крім того, забезпечується індивідуалізоване навчання, щоб кожен учень/учениця міг/могла навчатися на власному рівні та у власному темпі. Індивідуальні навчальні плани можуть бути розроблені на основі потреб, здібностей та інтересів кожного учня/учениці. Здобувачі освіти мають можливість самостійно працювати над завданнями, обираючи теми та методи, які відповідають їхнім потребам та інтересам. Програма сприяє розвитку самостійності та відповідальності учнів за власне навчання, допомагає їм розвивати навички самоорганізації та самовдосконалення [2, 3].

Одним із ключових шляхів досягнення мети є застосування інтерактивних методів навчання. Вони набувають різних форм, починаючи від використання ігрових елементів та закінчуючи проектною діяльністю.

Навчання можна зробити цікавим, використовуючи сучасні освітні технології та педагогічні інновації, такі як інтерактивні уроки, віртуальні тури та різноманітні ігрові методики. Учні/учениці працюють над проектами та дослідженнями, занурюються в конкретну тему, збирають та аналізують інформацію і презентують свої здобутки. Це покращує їхню самостійність, дослідницькі та комунікативні навички.

Дидактичні ігри є невід'ємною частиною процесу навчання в Новій українській школі. Такі ігри сприяють розвитку різних аспектів особистості учнів/учениць, зокрема соціальних навичок, емоційного інтелекту, креативності та критичного мислення. Якщо здобувачі освіти беруть участь у дидактичних іграх під час уроків, вони можуть пережити реальні життєві ситуації, що допомагає їм розвивати навички прийняття рішень та емпатії.

У сучасному світі, де цифрові технології стали невід'ємною складовою життя, використання мобільних застосунків у навчанні стає всі більш поширеним. Вони надають вчителям та учням/ученицям доступ до різноманітних освітніх ресурсів. До таких ресурсів можна віднести електронні підручники, відеоуроки, навчальні відео, віртуальні лабораторії та інші матеріали. Також мобільні додатки включають низку інтерактивних ігор та різних завдань, які сприяють активному навчанню та залучають учнів/учениць до процесу самостійного їх здобування [6].

До таких ресурсів можна віднести: Google Classroom, Microsoft Teams, Zoom, GoogleMeet, Google Drive, додатки: "Хімія", "ARBook", "Kingdraw" та багато інших.

Інтерактивне навчання в Новій українській школі є ключовим компонентом сучасного підходу до освіти та забезпечує активну участь учнів/учениць у процесі навчання. Високий ступінь інтерактивності підвищує зацікавленість школярів у здобутті знань, стимулює активність і творчість. Використання інтерактивних методів та інструментів, таких як рольові ігри, мобільні додатки та віртуальна реальність, збагачують освітній процес, залучають учнів/учениць до вивчення предметів та розвивають такі навички, як критичне мислення, співпраця та креативність [4, 5].

Використання інтерактивних засобів навчання в Новій українській школі створює сприятливе середовище для учнів/учениць та мотивує їх до навчання, а застосування інтерактивних підходів у навчанні в НУШ є ключовим елементом у підготовці молодого покоління до успішного майбутнього.

Таким чином, інтерактивне навчання в Новій українській школі сприяє підвищенню якості освіти та формуванню компетентних, незалежних і творчих особистостей, здатних відповідати на виклики сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. «Особливості впровадження Концепції Нова українська школа». URL: <https://osvita-hotin.rada.today/nova-ukrayinska-shkola/osoblyvosti-vprovadzhennya-kontseptsiyi-nova-ukrayinska-shkola/>.
2. «Як змінюються діти в НУШ: розповідь батьків, учителів та результати дослідження». URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zminyuyutsya-dity-v-nush-rozpovid-batliv-uchyteliv-ta-rezultaty-doslidzhennya/>.
3. «Індивідуалізація і диференціація викладання як врахування індивідуальних особливостей кожної дитини». URL: <http://posibnyk.nus.org.ua/theme-5-individualization-and-differentiation-teaching-as-taking-into-account/>.
4. «Роль дидактичних ігор в розвитку індивідуальних здібностей дитини». URL: <https://studfile.net/preview/5512835/page:2/>.
5. «Класифікація дидактичних ігор». URL: <https://studfile.net/preview/5512835/page:3/>.
6. «10 ідей, як зробити уроки хімії легкими й пізнавальними». URL: <https://nus.org.ua/articles/10-idej-yak-zrobyty-uroky-himiyi-legkymy-j-piznavalnymy/>.

Олійник Юлія Віталіївна, здобувач вищої освіти
факультету іноземної мови та соціальних комунікацій
Сумський державний університет, Україна

Науковий керівник: Зінченко Анна Володимирівна, кандидат
філологічних наук
Сумський державний університет, Україна

НОВІТНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному освітньому середовищі постійно зростає важливість використання новітніх методів та підходів у навчальному процесі, особливо в контексті вивчення іноземних мов. Серед найактуальніших аспектів цього процесу є формування іншомовних навичок читання. Англійська мова, як одна з найпоширеніших мов у світі, вимагає від учнів не лише розуміння основних граматичних правил, але й вміння ефективно працювати з текстами різного рівня складності.

Метою роботи є дослідження та аналіз новітніх методів формування іншомовних навичок читання на уроках англійської мови з урахуванням сучасних тенденцій у методології навчання та психології мовленнєвого розвитку.

До того ж серед завдань ми виокремили визначення ролі читання у набутті іншомовної компетенції, вивчення ефективності різних методик та технологій формування іншомовних навичок читання та ретельний аналіз сучасних підходів до викладання читання на уроках англійської мови.

Читання – це складний процес, що об'єднує різноманітні пізнавальні функції. Воно включає в себе концентрацію уваги, сприйняття сенсу прочитаного, вербально-логічне мислення, мовлення, пам'ять, контроль зорового сприйняття та його корекцію, а також регулювання артикуляційних рухів і координацію діяльності [1, с. 34].

За словами науковиці Савченко О., вміння читати є важливою основою для успішної реалізації всіх аспектів навчальної програми з літературного читання. Ця навичка не лише сприяє розвитку особистості учня, а й є ключовим інструментом для саморозвитку. Важливо відзначити, що вміння читати має універсальний характер, оскільки без нього неможливим стає навчання та загальний розвиток, а також соціалізація людини в інформаційному суспільстві [6, с. 56].

Згідно з державним стандартом, навчання іноземним мовам у базовому курсі має на меті оволодіння учнями основами мовного спілкування. Це включає навчання, виховання та розвиток особистості. Державний стандарт визначає базовий рівень володіння мовним спілкуванням, який має бути досягнутий у всіх учнів певного типу середньої школи. Для основної середньої загальноосвітньої школи (5-9 класи) цей рівень передбачає здатність учнів вести спілкування з носіями мови у стандартних ситуаціях, а також користуватися обмеженим обсягом писемної мови і розуміти прості тексти при читанні [5, с. 642].

У процесі вивчення англійської мови, читання є найбільш розвиненим видом

мовленнєвої діяльності учнів. Воно виступає як засіб задоволення пізнавальних потреб і основне джерело необхідної інформації, яке може бути отримано з посібників або Інтернету. В умовах відсутності іншомовного оточення, читання стає найбільш доступним методом вивчення мови, оскільки воно передбачає самостійність та наявність мотивації. Вміння читати вголос і мовчки є важливим метапредметним умінням, яке впливає на ефективність навчання [1, с. 128]. Розвиток навички читання визначається такими важливими якостями, як гнучкість, тобто здатність учня змінювати вид і темп читання залежно від поставленої мети. Наприклад, для поглибленого засвоєння змісту тексту учень використовує вдумливе, аналітичне читання, тоді як для пошуку конкретної інформації в тексті він швидко переглядає зміст, виділяючи необхідну інформацію.

Розглянемо один з поширених підходів у набутті іншомовних компетенцій – комунікативний. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов у школах відповідає специфіці цього навчального предмета і виник як результат вивчення теорій комунікативної лінгвістики, психології та методики викладання мов. Методичне осмислення наукових досягнень у цих галузях, представлене, наприклад, у працях О. Леонтьєва, С. Шатілова, Г. Рогової та інших, визначило основні принципи комунікативного підходу.

Вивчення іноземних мов у школах визначається різними чинниками, такими як суспільний контекст, освітні цілі, зміст навчання та інші. Впровадження комунікативного підходу у навчання іноземних мов передбачає активну мовленнєву діяльність учнів, спрямовану на практичне застосування мовленнєвих навичок у спілкуванні. Вивчення мови моделює реальний процес мовленнєвої комунікації, зокрема через читання, проте відбувається в багатомовному середовищі, тому важливо максимально наблизити процеси навчання до реального спілкування за допомогою комунікативно мотивованих завдань та вибору тем, що відповідають інтересам та потребам учнів [2, с. 73].

Ми розглянули поетапний підхід до набуття навички читання представленого у посібнику Панової Л.С. «Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах». Першочергово, необхідно поетапно навчити учнів користуватися двомовними словниками та різними довідковими матеріалами для покращення навичок читання. На початковому етапі важливо сформувати навички читання вголос і про себе з досягненням потрібної швидкості читання. На наступному етапі, учні повинні навчитися читати більш складні тексти пізнавального характеру та розуміти значення незнайомих слів за контекстом. Важливо також навчити їх використовувати морфологічний або структурно-семантичний розбір для визначення значення нових слів. На останньому етапі мета – навчити учнів читати без словника для отримання базової інформації або зі словником для повного розуміння тексту, що містить до 6% незнайомих слів [4, с. 134].

У методиці навчання іноземних мов існують різні види читання, такі як вголос і про себе, з перекладом і без, зі словником і без. Читання вголос з перекладом і словником спрямоване на формування високого рівня читацької компетентності. На середньому етапі навчання використовуються різні методи, серед яких метод цілих слів і метод ключових слів. Перший використовується для навчання читання слів з історичною орфографією або іншомовного походження, а другий сприяє

формуванню правил читання. Ці методи є основними для розвитку навичок читання цілих речень і текстів протягом всього періоду навчання, оскільки допомагають учням впоратися з новими словами і правильно вимовляти їх [3, с. 342].

Різні підходи до викладання читання на уроках англійської мови можуть бути ефективними, але важливо пам'ятати, що кожен учень унікальний, і необхідно адаптувати завдання до їхніх індивідуальних потреб та рівня володіння мовою. Вчителю слід забезпечити різноманітність методів, щоб стимулювати зацікавленість учнів у читанні та сприяти їхньому подальшому розвитку в цій області [3, с. 221]. Зокрема, важливо використовувати сучасні методики, відповідні до стандартів викладання мови, та мотивувати учнів до вивчення англійської мови. Також важливо враховувати оптимальний обсяг матеріалу для досягнення їхнього інтелектуального та психофізичного розвитку.

Тож, у вивченні англійської мови на уроках читання належить особлива вага, оскільки цей процес є ключовим для розвитку мовних навичок та підвищення мовної компетентності учнів. Застосування новітніх методик та підходів в навчальному процесі дозволяє досягти ефективного результату. На додаток, формування навичок читання на уроках англійської мови має чималий вплив на розвиток когнітивних функцій учнів та сприяє їхньому інтелектуальному та психофізичному розвитку. Поетапний підхід до навчання, використання комунікативного підходу та різноманітність методик сприяють формуванню повноцінних навичок читання.

Крім того, задля якісного формування навички, важливо враховувати індивідуальні особливості та потреби кожного учня, адаптуючи навчальний процес до їхнього рівня володіння мовою та стимулюючи їх зацікавленість у вивченні англійської мови. Отже, ефективне навчання читання на уроках англійської мови є ключовим компонентом освітнього процесу, що сприяє загальному розвитку особистості учнів та підготовці їх до активного участі у сучасному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних педагогічних і лінгвістичних університетів. за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2017. 590 с.
2. Єременко І. І. Автентичні тексти як ефективний засіб формування іншомовної особистості студента. Вісник психології і педагогіки. зб. наук. пр. Вип. 11. Київ. 2013. С. 89.
3. О. Б. Бігич та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищих навч. Закладів. заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Панова Л. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Київ: Академія, 2014. С. 237.
5. Полонська Т. К. Мовне портфоліо як інноваційний компонент навчально-методичних комплексів з іноземної мови для старшої школи. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. Київ: 2018. Вип. 12. С. 637–645.
6. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. Київ : Початкова школа, 2013. С. 186-189.

Чернова Ірина Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету педагогіки, психології та мистецтв
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна

Наумушкіна Олександра Олександрівна, здобувач вищої
освіти факультету педагогіки, психології та мистецтв
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна

Науковий керівник: Руденко Тетяна Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Валеологічне виховання у закладі дошкільної освіти має свою специфіку щодо організації. Перш за все, йдеться про організацію відповідного валеологічного середовища, в якому даний процес може відбуватися достатньо ефективно. Воно є необхідним компонентом валеопедагогічного процесу сучасного дошкільного навчального закладу.

Розвивальне середовище складається з кількох розвивальних осередків, використання яких дозволяє педагогам ЗДО повноцінно проводити роботу з формування в дітей знань та уявлень здорового життя, вправляти їх у різних валеологічних та фізкультурно-оздоровчих навичках, підтримувати інтерес дітей до валеологічної роботи.

Організація валеологічного виховання дітей у садочку відбувається на суб'єкт-об'єктній основі. Головним об'єктом даного процесу визначається дитина дошкільного віку, яка відвідує заклад, бере участь у проведенні відповідних форм валеологічної роботи, а також включена до проведення фізкультурно-оздоровчої роботи в її різних видах. Великого значення щодо цього мають різні форми дозвіллевої роботи, такі як: валеологічні свята, розваги, Тижні та Дні Здоров'я, спортивні Олімпіади тощо.

Суб'єкти валеологічного процесу, згідно досліджень С. Толстової, можна поділити на дві групи:

До першої можна віднести кваліфікованих працівників, які мають відповідну фахову педагогічну або медичну освіту. Вихователі мають постійний контакт з дітьми та батьками. Саме на педагогів покладаються особливі вимоги щодо виховання дітей, у тому числі – валеологічного.

Наступними за значенням щодо участі у валеологічному вихованні дітей слід назвати медичних працівників та працівників фізичної культури, які відповідно до посадових обов'язків здійснюють фізкультурно-оздоровчу, медичну, валеопросвітницьку та гігієнічну діяльність. Корисність даної роботи посилюється за рахунок достатньо ґрунтового об'єму просвітницької роботи з малюками та дорослими.

До другої групи суб'єктів процесу набуття дітьми здорового способу життя

відносяться помічники вихователя, практичні психологи у закладі дошкільної освіти, а також діти, які виховуються у даній віковій групі.

Допоміжний персонал відіграє велику роль в вищезазначеній роботі, перш за все, щодо організації належного санітарного режиму. Щодо цього, важливу роль відіграє й гігієнічна культура поведінки технічного персоналу, охайність на місцях їхньої роботи. Помічники вихователя проводять значний час поріч з дітьми, допомагають їм у набутті навичок особистої гігієни, при проведенні різних режимних моментів. Організація валеологічного виховання у ЗДО передбачає таку складову, як сім'я – представник мікросоціума, який оточує малюка поза стінами садка та оздоровчих закладів.

Організація валеологічного виховання у дошкільному навчальному закладі найбільш ефективно може реалізовуватися через:

- підвищення рівня валеологічної компетентності його основних суб'єктів, а також поглиблення знань дітей у галузі ЗСЖ, розширення сфери практичних умінь та навичок у галузі збереження здоров'я;
- систематизацію і узагальнення знань дітей дошкільного віку про здоровий спосіб життя завдяки інтеграції видів навчальної та практичної діяльності;
- об'єднання виховних і просвітницьких зусиль всіх учасників навчально-виховного процесу з формування здорового способу життя дошкільників: вихователів, психолога, батьків, медичних працівників, інструктора з фізичного виховання, методиста та інших працівників ЗДО.

Валеологічна освіта визначається як обов'язковий компонент організації навчально-виховного процесу сучасного дошкільного навчального закладу. Валеологічне виховання характеризується систематичним цілеспрямованим характером діяльності усього персоналу щодо формування у кожного вихованця ЗДО знань і умінь здорового способу життя.

Метою валеологічного виховання дошкільників є усвідомлення кожною дитиною її індивідуальних потреб та особливостей розвитку з тим, щоб сформувати власний підхід до індивідуалізованого способу ЗСЖ. Як зазначає О. Тихомирова, визначена мета можлива до реалізації за допомогою запровадження продуманого, розумного сполучення психолого-педагогічного, медичного, екологічного виховання та освіти. Звідси – базою для реалізації даної роботи мають стати заняття у закладі дошкільної освіти з валеології, фізичної культури, ознайомлення дітей з природою тощо. Не слід не ураховувати великий потенціал ігрової діяльності дітей, пошукової, дослідницької навчальної роботи тощо.

З метою надання дітям знань, уявлень про здоров'я та здоровий спосіб життя, а також з метою формування у них валеологічної поведінки у дитячому садку використовується широке коло відповідних форм, методів та роботи.

Валеологічна практика ЗДО засвідчила можливість гармонійного поєднання ставших традиційними методичні елементи роботи, а також ефективність сучасних технологій оздоровлення дітей.

Таким чином, специфіка організації валеологічного виховання у закладі дошкільної освіти визначається тим, що до даного процесу включені усі працівники закладу, діяльність яких визначає прямий чи опосередкований вплив на залучення

малюків до здорового способу життя. Важливу роль у визначенні ефективності валеологічного процесу відіграє співпраця з родинами вихованців. Від дієвого підходу батьків до виховання дітей у напрямі ЗСЖ залежить мотивація дітей на даний процес та їхня активна участь щодо цього.

Список використаних джерел:

1. Тихомирова О. Б.: Формування валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку: автореф дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: / Тихомирова О. Б. – Саранск, 2004.
2. Терещенко І.: Здоровий спосіб життя. Що таке здоров'я / І. Терещенко // Позакласний час плюс. – 2007. – №6.

Дуліченко Анастасія Віталіївна, здобувач освіти відділення початкової освіти Дніпровський фаховий педагогічний коледж КЗВО «ДАНУ» ДОР», Україна

Волошина Марія Дмитрівна, здобувач освіти відділення початкової освіти Дніпровський фаховий педагогічний коледж КЗВО «ДАНУ» ДОР», Україна

Науковий керівник: Федоренко Ольга Вікторівна, викладач іноземної мови Дніпровський фаховий педагогічний коледж КЗВО «ДАНУ» ДОР», Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

За останні десятиліття спостерігається зростання інтересу до питань вивчення іноземних мов на ранніх стадіях освіти. Впровадження Нової української школи (НУШ) відкрило нові можливості для формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкових класів. Водночас, виникає проблема ефективності методик і підходів, зокрема в аспекті розвитку говоріння. Актуальність даної теми підкреслюється тим, що іноземна мова стає необхідністю в сучасному світі, а її вивчення з самого початку навчання може сприяти більш успішному подальшому вивченню мови. Важливо надавати увагу не лише освітнім та мовним аспектам, а й соціокультурним вимогам глобалізованого суспільства. Актуальність теми вивчення іноземних мов на ранніх етапах освіти є важливою не лише з погляду забезпечення індивідуального розвитку учнів, але й з точки зору формування глобальної громадянської компетентності. Освоєння іншої мови у початкових класах не лише розширює комунікативні навички, а й сприяє взаєморозумінню та відкриттю для різноманітності культур. Підвищення ефективності методик розвитку говоріння учнів є ключовим завданням для успішного виконання цих завдань у сучасній освітній парадигмі. Загалом, питання щодо доцільності впровадження англійської мови на державному рівні в початковій школі викликає значний інтерес серед педагогів, філологів та батьків. З погляду сучасного життя, важливо ретельно розглядати завдання введення цього предмета у навчальний план ранньої освіти, оскільки суспільство вимагає наявності кваліфікованих фахівців із високим рівнем англійської підготовки. Таким чином, пошук ефективних методів навчання, розвиток пізнавальних інтересів учнів початкових класів та формування свідомого ставлення до засвоєння знань з англійської мови залишається дуже актуальним.

Однією з головних проблем у вивченні іноземних мов на початковому етапі є важкість формування комунікативної компетентності учнів, зокрема у вмінні виражати свої думки усно. За дослідженнями, проведеними у цьому напрямку, виявлено, що багато учнів виявляють страх або невпевненість у власних силах при спробах висловити свої думки чи ідеї на іноземній мові. Ця проблема обумовлена не тільки віковими особливостями учнів, але й методичними труднощами, пов'язаними із вибором оптимальних засобів стимулювання усного мовлення. Важливо враховувати різноманітність навчальних стилів учнів та використовувати інноваційні підходи для подолання цих труднощів. Удосконалення процесу

навчання іншомовної комунікативної компетентності у початкових класах також пов'язане з необхідністю врахування індивідуальних особливостей учнів та розробки диференційованих підходів до викладання. Застосування індивідуалізованих методик та персоналізованих завдань дозволяє вчителю адаптувати навчання до потреб кожного учня, сприяючи ефективнішому розвитку їхньої усної мовної компетенції. Додатково, важливо враховувати психологічний аспект навчання, забезпечуючи позитивний підхід до вивчення іноземної мови та стимулюючи самовираження кожного учня.

Декілька наукових праць відомих вчених демонструють різноманітні підходи та методи навчання з метою розвитку комунікативної компетентності у дітей. У своїй роботі, Зубрик А. «Інтерактивні методи і прийоми навчання англійської мови» досліджує використання інтерактивних методів та прийомів у процесі вивчення англійської мови. Автор акцентує увагу на важливості активної взаємодії учнів під час навчання, що сприяє розвитку навичок комунікативної компетентності.[3] Робота О.В. Кміть «Методика навчання англійської мови у початковій школі: конспект лекцій» присвячена методології навчання англійської мови у початковій школі. Автор розглядає різні аспекти навчання, включаючи використання ігрових елементів та підходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для вивчення іноземної мови. [4]

Основний акцент у навчанні іншомовної комунікативної компетентності в початкових класах повинен бути зроблений на розвитку говоріння. Інтерактивні вправи, рольові ігри, дискусії та імітація реальних ситуацій допомагають учням відчувати себе впевнено та природно в усному спілкуванні. Важливо створювати ситуації, які сприяють вільному вираженню думок та стимулюють позитивне ставлення до мовного самовираження. Такий підхід сприяє не лише розвитку лінгвістичних навичок, але й психосоціальному розвитку учнів. Додатково, важливо враховувати індивідуальні потреби та рівень комунікативної здатності кожного учня при розробці вправ і завдань з акцентом на говорінні. Інтеграція сучасних технологій та засобів викладання, таких як відеоконференції та аудіозаписи, може додатково збагатити учбовий процес і забезпечити більше можливостей для практики усного мовлення. Розвиток комунікативних навичок у початкових класах покладає надзвичайний акцент на формування не лише ефективної мовної компетентності, але й розширення соціокультурного кругозору та підтримку позитивного психологічного ставлення до вивчення іноземної мови.

Пальмер вважає, що, незалежно від мети курсу іноземної мови, навчання завжди слід починати з усного мовлення, надаючи початковому ступеню вирішального значення. Завданням цього ступеня, що триває близько півроку, є навчити учнів розуміти іноземну мову на слух, розпізнавати і правильно вимовляти окремі звуки та звукосполучення, а також безпомилково відтворювати вивчений лексичний і граматичний матеріал у бесіді на побутові теми. Це сприяє формуванню мовленнєвої зв'язності та розумінню мовної структури не тільки на письмі, але й усно. Важливо розглядати усне мовлення як основний інструмент розвитку комунікативної компетентності, забезпечуючи плавний перехід до писемного вираження думок та ідей. Цей підхід враховує природні особливості процесу навчання та сприяє більш глибокому засвоєнню мовних структур. При впровадженні усного вступного курсу, запропонованого Г. Пальмером, вчителі

мають можливість створити атмосферу заохочення та підтримки, що допомагає учням перебороти страх чи невпевненість у власних силах у спілкуванні на іноземній мові. Окрім того, цей підхід активно впроваджує принципи діалогічного навчання, сприяючи взаємодії між учителем та учнями, що робить процес вивчення мови більш ефективним та цікавим. Такий усний підхід стимулює учнів до активної участі та розвиває їхню здатність висловлювати свої думки та ідеї, що є важливим етапом у формуванні комунікативної компетентності.[1]

Нова українська школа покликана не лише давати знання, але й допомагати учням розвивати ключові життєві уміння, а саме вміння вчитися, критично мислити, розв'язувати проблеми, працювати в команді, спілкуватися, а також навчати способів роботи з інформацією та бути креативним. У контексті навчання іншомовної мови це означає використання інтерактивних методик та ігор, щоб робити навчання цікавим та доступним для кожного учня. Забезпечення індивідуального підходу до кожного учня, врахування його індивідуальних особливостей та ритму навчання, є важливим елементом успішного формування іншомовної комунікативної компетентності. Такий підхід відображає сучасні тенденції у сфері освіти, спрямовані на розвиток особистості та підвищення якості навчання.

Вивчення іншомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів є актуальним та важливим завданням.[2] Розвиток говоріння є ключовим компонентом цього процесу. Застосування ідей усного вступного курсу Г. Пальмера, врахування вимог Нової української школи та використання інтерактивних методик може сприяти ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкових класів, створюючи підґрунтя для подальшого успішного вивчення іноземної мови. Важливо враховувати інтегрований характер навчання, щоб стимулювати різнобічний розвиток учнів, а також розвивати їхнє критичне мислення та креативність. [1]

Список використаних джерел:

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів: підручник / за ред. За загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Городня О.С. Застосування автентичних текстів під час навчання іншомовного аудіювання молодших школярів // Вісник психології і педагогіки: [Веб-сайт]. URL: <https://www.psuh.kiev.ua> (дата звернення: 16.05.2024).
3. Зубрик А. Інтерактивні методи і прийоми навчання англійської мови учнів початкових класів // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: 2020. № 28. Том 2. 87–92 с.
4. Кміть О. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі : конспект лекцій / за ред. Кміть О.В. Чернівці: ЧНПУ, 2017. 117 с.

Романюк Юлія Романівна, здобувач вищої освіти факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Сікорська Леся Борисівна, кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри спеціальної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ

Об'єкт: емоційний інтелект дітей.

Предмет: розвиток емоційного інтелекту у дітей.

Мета: дослідити зміни в рівні емоційного інтелекту та управління емоціями; створення сприятливих умов для управління власними емоціями та взаємодії з іншими.

Завдання:

1. Покращити розуміння та керування власними емоціями.
2. Покращити соціальні навички.
3. Побудувати хороші взаємини з оточуючими.

Гіпотеза: розвиток емоційного інтелекту у дітей, прямо впливає на їхню здатність взаємодіяти з іншими та вирішувати соціальні конфлікти. Діти з вищим рівнем емоційного інтелекту можуть краще розуміти власні емоції та емоції інших людей, що сприяє покращенню їхніх соціальних навичок.

Емоційний інтелект (ЕІ) – це здатність розуміти, керувати та виражати свої емоції, а також розпізнавати і впливати на емоції інших людей. Розвиток емоційного інтелекту у дітей є важливим аспектом їхнього загального розвитку, оскільки він впливає на їхні соціальні навички, академічні досягнення та загальне благополуччя. У цій доповіді ми розглянемо основні аспекти розвитку емоційного інтелекту у дітей, включаючи методи та підходи, які можуть бути використані для його стимулювання.

Емоційний інтелект має ключове значення для успішного функціонування у суспільстві. Він допомагає дітям краще розуміти свої почуття, ефективно спілкуватися з іншими та справлятися зі стресовими ситуаціями. Діти з високим рівнем ЕІ зазвичай мають кращі стосунки з однолітками, вчителями та батьками, а також більш позитивний підхід до навчання.

Перший крок у розвитку емоційного інтелекту полягає в навчанні дітей розпізнавати та називати свої емоції. Це можна досягти запитуючи дітей, як вони себе почувають і чому вони так себе почувають. Наприклад, після закінчення дня в школі запитайте: "Що тебе сьогодні порадувало? Що засмутило?". Ще можна заохочувати дітей вести щоденники, де вони можуть записувати свої емоції і причини їх виникнення.

Емпатія – це здатність розуміти і співпереживати емоціям інших людей. Для розвитку емпатії у дітей корисні такі підходи, як ігри з рольовими ситуаціями, де діти ставлять себе на місце інших, це допомагає їм зрозуміти різні точки зору. Також читання книг, які описують емоційні ситуації, і подальше обговорення почуттів персонажів допомагає дітям розвивати здатність до емпатії.

Емоційна регуляція включає вміння керувати своїми емоціями в різних ситуаціях. Навчаючи дітей технікам релаксації, таким як глибоке дихання,

медитація або йога, можна допомогти їм знижувати рівень стресу і контролювати свої емоції. Заохочуйте дітей зосереджуватися на позитивних аспектах ситуацій і практикувати вдячність. Наприклад, ведення щоденника вдячності може допомогти дитині бачити позитив у щоденних подіях.

Соціальні навички є невід'ємною частиною емоційного інтелекту, для їх розвитку потрібно залучати дітей до групових ігор та занять, це сприяє розвитку співпраці, комунікації та вирішення конфліктів. Вчіть дітей слухати інших уважно, без перебивань, і відповідати з розумінням. Це допомагає їм будувати кращі стосунки з оточуючими.

Розвиток емоційного інтелекту у дітей є критично важливим для їхнього загального розвитку і успіху в житті. Використання різних методів і підходів для стимулювання ЕІ допомагає дітям краще розуміти себе та інших, ефективно спілкуватися і керувати своїми емоціями. Інвестування часу та зусиль у розвиток емоційного інтелекту в дитинстві забезпечує міцну основу для майбутнього емоційного та соціального благополуччя.

Кундельська Анастасія Сергіївна, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітньої програми «Дошкільна освіта та англійська мова», 21 Мз-дошк групи, Навчально-науковий інститут педагогіки, Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти *Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна*

Науковий керівник: Мірошниченко Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, доцент, Навчально-науковий інститут педагогіки, Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти *Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна*

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STORYTELLING

Вступ. Актуальність.

Розвиток зв'язного мовлення відіграє провідну роль у процесі розвитку дитини і займає центральне місце в загальній системі роботи з формування мови в дитячому садку. Зв'язкова мова вбирає в себе всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою, його звуковим ладом, словниковим складом, граматичним ладом. Володіння навичками зв'язного мовлення дозволяє дитині вступати у вільне спілкування з однолітками і дорослими, дає можливість отримати необхідну інформацію, а також передати накопичені знання та враження про навколишній світ.

Завдання розвитку зв'язного мовлення посідає головне місце в загальній системі роботи з розвитку мовлення в дошкільному навчальному закладі. Навчання зв'язного мовлення є водночас і метою, і засобом практичного опанування мовою. Зв'язне мовлення має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних якостей, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. За допомогою добре розвиненого зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто її оточує, ініціювати власні ідеї, брати участь у різних видах дитячої творчості.

Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно- пов'язаних між собою відрізків і відбиває усі істотні сторони свого предметного змісту (Богуш, Крутій).

Проблема зв'язного мовлення висвітлюється у таких чинних програмах розвитку дитини дошкільного віку: Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина», Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки».

Катерина Крутій стверджує, що головним фактором посилення виховної і розвивальної функції освітнього процесу, ефективним та надійним способом підвищення його ефективності і якості є розвиток мовлення дошкільників [5, с. 32].

Головним фактором посилення виховної і розвивальної функції освітнього

процесу, ефективним та надійним способом підвищення його ефективності і якості є розвиток мовлення дошкільників за допомогою інноваційних технологій.

В дошкільній освіті є багато методик для розвитку зв'язного мовлення дітей. Зупинемось на одній із них – це *storytelling*. *Storytelling* – це мистецтво захоплюючої розповіді.

Мета написання статті: описати метод *storytelling* як ефективний шлях покращення зв'язного мовлення дітей середнього дошкільного віку.

Стрімкі зміни, які відбуваються в дошкільній освіті, вимагають мобільності від вихователів, їх готовності до використання різних інноваційних технологій. Найголовніше для дітей – це наочність. Їм треба взяти в руки, відчутти дотик, побачити на власні очі, та не просто картинку в Інтернеті, а роздруковану фотографію чи ілюстрацію в книжці.

Для ефективності проведення навчально-виховного процесу, покращення мовлення дошкільників педагоги вдало використовують метод *storytelling*.

Ця методика була розроблена та успішно випробувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом, головою міжнародної компанії *Armstrong International*.

Storytelling – технологія створення історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

В роботі з дітьми ми використовуємо три види цієї технології. Перший – це коли розповідь веде педагог, діти тільки сприймають та слухають інформацію. Другий вид – педагог на початку заходу формує основу подій, ставить завдання, а діти долучаються до захоплюючого процесу складання історій. Третій – творчий – педагог доповнює розповідь візуалізацією: відео, презентаціями, скрайбінгом, інфографікою тощо [4, с.7].

Давайте пригадаємо, як ми починаємо заняття. Щоб початок був цікавим і уважність дошкільнят завоювати вже з перших секунд дійства, ми звичайно вигадуємо якийсь сюрпризний момент. Сюрпризні моменти доречні на заняттях, дитячих святах, дозвіллі, у повсякденному житті малят. Завжди яскраві, несподівані, вони стимулюють розвиток творчої фантазії, задовольняють прагнення дітей відкривати в довкіллі щось нове. Дошкільняті цікаво все, він не терпить нудьги, сірості, бездіяльності. А головне в сюрпризному моменті – використовувати сучасних «гостей». Наприклад, до нас може завітати не поштар з листівкою (листівок вже майже ніхто не отримує), а всім відомий Пес Патрон и прочитати смс-повідомлення. Він завжди приходить на допомогу, спритний, хоробрий.

А розповісти хорошу історію означає розказати її так, щоб діти «прийняли» дію і забажали взяти в ній участь.

Мотивація грає не аби яку роль у роботі а саме: створення проблемних (освітніх) ситуацій, *Storytelling*, застосування незвичних матеріалів, наочних і технічних засобів, усі види драматизації, використання несподіваної, невідомої та суперечливої інформації, емоційна насиченість навчального змісту, створення емоційних ситуацій, використання технік емоційної розрядки, моментів змагання або гри.

Storytelling – це інтерактив. Його зміст залежить від певної ситуації, загальної атмосфери, реакції дошкільників тощо. Педагог має вдало імпровізувати й тонко реагувати на настрій дітей.

Storytelling допомагає дитині:

- засвоїти матеріал, адже його подають, як цікаву історію;
- продемонструвати унікальність власної уяви;
- проявити активність і творчість;
- розкрити таланти й самовиразитися;
- здобути впевненість у виступах на публіці;
- розвинути грамотне мовлення.

Storytelling ми використовуємо на заняттях групових та підгрупами.

Складати історію можна про будь-що, зокрема:

- випадок із вашого життя чи ваших друзів, колег;
- предмет або об'єкт соціального довкілля;
- тварину чи рослину.

Навчання розповіді перетворюється на storytelling тоді, коли до переказу фактів додають емоційне забарвлення – зміну інтонації голосу, міміки, жестів, «нотку трагізму» тощо. Після того як вихованці прослухають цікаву історію, візьмуть участь в її «екранізації», вони починають більше довіряти вихователю, краще спілкуватися з іншими дітьми, їх простіше мотивувати на позитивні справи і вчинки. А головне – інформацію, яку хотів донести педагог, діти запам'ятовують без зусиль.

Є багато засобів, які можна використати під час опрацювання цієї методики. Вигадування історій – цікавий навчальний прийом. З його допомогою будь-який сухий зміст навчальної теорії можна подати у захопливому казковому форматі. Це можуть бути різноманітні картинки, фотографії, малюнки тощо. Але найефективнішим засобом є використання карток Проппа.

Картинки Проппа – це своєрідний конструктор казки, що складається з окремих карток, на яких схематично позначені події та епізоди пригод. З їхньою допомогою можна навчити дошкільнят аналізувати зміст будь-якого оповідання, переказувати сюжет і вигадувати власні історії. Зміст кожної з них можна передати за допомогою 5-8 ключових складових: тому будь-яку казку можна розбити на окремі функції, а потім зібрати як конструктор. Вважаємо, що картинки Проппа – це унікальна настільна гра-посібник технології storytelling, яка розвиває фантазію і мову, є універсальним інструментом, що стануть у пригоді вихователю. Це особливий тип гри, де немає переможців і переможених, адже всі учасники по черзі складають і розповідають вигадані пригоди якогось героя, гравець може сам вибрати жанр своєї казки, оповідання.

Використовуючи картки на підгруповому занятті, діти вигадують одну історію на всіх, коли кожен учасник додає до вже сформованого сюжету свою частину, на основі інтерпретації зображення, яке бачать на картинці.

Ще один вид з використанням методу storytelling – це використання кубиків Поррі. Для середньої групи бажано використовувати кубики, на гранях якого зображені картинки, поєднані за змістом. Наприклад, сонце, квіти, метелик, ліс, зайчик, гриби. Краще покласти кубики в казкову скриню, яка буде відкриватися після чарівних слів-скоромовку.

Висновок. Мовлення діти збагачують і засвоюють новими словами упродовж усього дошкільного віку, а згодом – шкільного. Отже, опанування рідної мови, рідного слова починається з раннього дитинства в сім'ї, серед близьких і рідних

дитині людей, далі – у дошкільних навчальних закладах, а її вдосконалення триває у школі і впродовж усього життя. Найважливішим завданням є забезпечення умов для максимальної реалізації потреби дитини в мовленнєвому спілкуванні в повсякденні, розвитку зв'язного мовлення дошкільників. Форми і напрями роботи з розвитку мовлення з використанням техніки *storytelling* створюють умови для самостійних суджень дітей, розвитку вміння оцінювати своє і чуже висловлювання. Мовленнєве середовище є дієвими факторами формування мовленнєвої особистості дошкільника. Тож чим воно буде різноманітнішим, тим більше буде приваблювати дітей.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. Технологія «Сторітелінг» <https://youtu.be/K2YVwU9B6L4>.
2. Бондаренко Н.В. Storytelling як комунікативний тренд і всепредметний метод навчання. Молодь і ринок 2019р. 130-135 с.
3. Драгожилова К.В. Використання технології сторітелінг на заняттях з розвитку мовлення дошкільників. <https://super.urok-ua.com/vikoristannya-tehnologiyi-storitelling-na-zanyatti-z-rozvitku-movlennya-starshih-doshkilnikiv-kartki-proppa/>.
4. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як мотивувати дітей. Дошкільне виховання, №7 2018р.
5. Освітня програма для дітей від 2до 7років «Дитина» 2020 рік.
6. Сидорова О. В сторітеллінг у роботі з дітьми дошкільного віку <https://naurok.com.ua> › Бібліотека › Дошкільна освіта <https://naurok.com.ua/stattya-vikoristannya-tehnologi-storitelling-u-roboti-z-ditmi-doshkilnogo-viku-250462.html>.
7. Швень Я. «Rori Story Cubes», як метод творчо- пізнавальної активності учасників освітнього процесу. Вебінар <https://vseosvita.ua/webinar/kubiki-istorij-rorys-story-cubes-ak-metod-tvorco-piznavalnoi-dialnosti-ucasnikiv-osvitnogo-procesu-102.html>.

Татаркіна Надія Олександрівна, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітньої програми «Дошкільна освіта та англійська мова», 21Мз-Дошк групи, Навчально-науковий інститут педагогіки, Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти *Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна*

Науковий керівник: Мірошніченко Олена Анатоліївна, доктор психологічних наук, доцент, Навчально-науковий інститут педагогіки, Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти *Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування навичок здоров'язбережувальної поведінки в дітей середнього дошкільного віку є важливим завданням, оскільки саме у цьому віці формуються основи здорового способу життя.

Основні принципи формування навичок здоров'язбережувальної поведінки в дітей середнього дошкільного віку є такими.

1. Приклад для наслідування. Дорослі повинні бути прикладом здорового способу життя для дітей. Вони повинні дотримуватися правильного харчування, регулярно займатися фізичною активністю, дотримуватися правил особистої гігієни.

2. Регулярність. Важливо навчити дітей регулярно займатися фізичною активністю, правильно харчуватися та дотримуватися правил особистої гігієни. Розклад дня в дошкільному закладі може включати спеціальні часи для фізичних вправ, їжі та гігієни.

3. Ігровий підхід. Формування навичок здорового способу життя можна проводити через ігрову діяльність. Діти можуть брати участь у рольових іграх, де вони виконують ролі лікарів, кухарів або спортсменів. Це допоможе їм краще засвоїти правила здорового способу життя.

4. Спілкування. Важливо спілкуватися з дітьми про здоровий спосіб життя. Розповідайте їм про користь фізичної активності, правильного харчування та особистої гігієни. Показуйте їм, як правильно виконувати ці дії.

5. Залучення до прийняття рішень. Навчайте дітей самостійно приймати рішення про своє здоров'я. Наприклад, дозволяйте їм обирати, які фрукти або овочі вони хочуть їсти, яку фізичну активність вони хочуть займатися.

6. Похвала та підтримка. Похвалюйте дітей за їхні зусилля у збереженні здоров'я. Підтримуйте їх у виконанні правил здорового способу життя.

7. Спостереження та оцінка. Спостерігайте за дітьми, як вони дотримуються правил здорового способу життя. Оцінюйте їхні досягнення та допомагайте їм вносити корективи.

Формування навичок здоров'язбережувальної поведінки в дітей середнього дошкільного віку потребує систематичної та постійної роботи з боку дорослих. Важливо створити сприятливе середовище для розвитку здорового способу життя та підтримувати дітей у цьому процесі.

Знання оздоровчого спрямування, які надаються дітям, не достатньою мірою відповідають вимогам Базового компоненту дошкільної освіти щодо формування засад здорової особистості. Лише 35% дошкільників мають належний обсяг знань і уявлень з питань оздоровлення, намагаються зрозуміти сутність оздоровчих видів діяльності, їх цікавлять відомості про себе, свій організм. У 65% дітей інтерес до проблем власного здоров'я розвинутий на недостатньому рівні. У закладі освіти не розроблена чітка система роботи. У планах навчально-виховної роботи питання ЗСЖ висвітлені недостатньо, відсутній логічний зв'язок між темою заняття з даної проблеми і закріпленням її в різних видах діяльності, у повсякденному житті. В освітній роботі вихователі обмежуються наданням дітям знань щодо фізичної сфери здоров'я, не розкриваючи шляхи формування психічного і соціального здоров'я. Невирішеною залишається проблема співпраці закладу та батьків із даного питання. Лише 40% батьків регулярно співпрацюють з дошкільним закладом з питань валеологічної освіти власних дітей[1;ст. 54-56].

Підсумовуючи викладене, підкреслимо, що в процесі формування у дошкільників потреби у здоровому способі життя необхідно ураховувати наступні чинники:

- обсяг навчального навантаження, його відповідність віковим й індивідуальним можливостям дошкільнят;
- розподіл навантаження по днях, тижнях, у навчальному році;
- організаційно-педагогічні умови проведення навчальних занять, щільність чергування видів навчальної діяльності, проведення фізхвилинок, релаксаційних пауз, вправ для зору тощо);
- обсяг фізичного навантаження: денне, на тиждень, на місяць (на заняттях фізкультури та інших заняттях);
- медичне й психологічне забезпечення ЗДО;
- участь батьків у житті ЗДО;
- стиль управління адміністрації, характер відносин «по вертикалі»;
- психологічний клімат педагогічного колективу, характер і відносин «по горизонталі»;
- інтегрованість ЗДО навколишній соціум, вплив адміністрації села, району та інших організацій на життя ЗДО;
- наявність чи відсутність системи роботи з формування культури здоров'я й здорового способу життя дітей;
- позиція та рівень компетентності адміністрації з питань збереження й зміцнення здоров'я.

Отже, схарактеризовані чинники – це поле діяльності педагогів, це ті напрями, працюючи над якими, можна й потрібно змінити на краще тенденцію до зниження рівня здоров'я підростаючого покоління, перетворити традиційну систему освіти на «здоров'язбережувальну».

Список використаних джерел:

1. Пиріг Л. Медицина як інтегральна складова культури українського народу // Українознавство: стан, проблеми, перспективи розвитку. – К.:ВПЦ "Київ. ун-т", 2013. – С. 54-56.
2. Яковенко І. П. Подорож у країну здоров'я (аналіз валеологічної програми Л. А. Блудової) / І. П. Яковенко // Розкажіть онуку. – 2021. – №7. – С. 7.

СЕКЦІЯ 24.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

Грушко О.О., студентка 2 курсу факультету психології
Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЇ У УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ В ДЕРЖАВІ ІЗРАЇЛЬ

Актуальність теми дослідження визначається тим, що проблема "адаптації" з якихось причин вважається однією з найважливіших завдань біології, але ніяк не психології. На мій погляд, це велике упущення з боку психологічної науки, так як насправді ця проблема заслуговує найпильнішої уваги саме з боку психології. Стрімкий розвиток суспільства висуває нові вимоги до людини. Люди повинні вміти не тільки співіснувати з навколишнім середовищем, а й реалізовувати свій внутрішній потенціал в ній.

Ми можемо спостерігати, що за останні кілька десятиріч міграційні процеси у всьому світі, в тому числі і в країнах ближнього і далекого зарубіжжя, досягли небувалих масштабів. Ізраїль починаючи з 1946 року брав мігрантів з усього ближнього і далекого зарубіжжя. За обсягом імміграції Ізраїль опинився на третьому місці в світі, після Німеччини і США, приймаючи в середньому за рік 781 тис. Мігрантів і внутрішніх переселенців.

Вивчивши сучасну політичну та соціально-демографічну ситуацію, в яких знаходиться держава, ми можемо помітити, що важливим ресурсом соціально-економічного розвитку суспільства є людський і кадровий потенціал емігрантів, які приїхали на територію Ізраїлю. Дуже важливо дбати про їх соціально-психологічну адаптацію, інтегруванні їх у нову соціально-культурне середовище. Дослідники говорять про необхідність надання психолого-педагогічної допомоги мігрантам, використовуючи різні високоефективні технології, але як вітчизняні, так і зарубіжні автори недостатньо уваги приділяють питанням підготовки фахівців (педагогів, психологів, соціологів) до успішної роботи по соціокультурній адаптації мігрантів.

Всі люди по-різному реагують на зміни в своїй діяльності і різні стресори, тому найбільш пріоритетними стають завдання вивчення відмінностей соціально-психологічної адаптації людей з різною саморегуляцією поведінки. Адаптація дозволяє людині утримуватися в сучасних умовах і дає можливість розвиватися. На жаль, безліч людей нездатні «наздогнати» за сучасним прогресом і розвиватися в умовах, що змінюються життєдіяльності.

Хоч і фахівців вже досить давно цікавить проблема соціальної та психологічної адаптації емігрантів, тому як вітчизняні психологи, культурологи, психологи, педагоги, демографи, соціологи, так і їхні закордонні колеги вивчають і досліджують різні аспекти цього актуального питання. Однак, незважаючи на зусилля видатних фахівців, тема соціальної та психологічної адаптації та інтеграції в культурне середовище досі недостатньо вивчена, деякі питання в цій галузі

залишаються відкритими. Особливо це стосується прикладного аспекту. Також автори мало вивчають культурне середовище як явище. Вона є найважливішим фактором успішної соціокультурної адаптації мігрантів.

Завдання для цього дослідження:

1. Вивчити що існує теоретичні положення про соціально-психологічної адаптації та саморегуляції особистості у вітчизняній та зарубіжній літературі.
2. Провести емпіричне дослідження та статистично обробити отримані дані.
3. Виявити відмінності і особливості соціально - психологічної адаптації та саморегуляції мігрантів.
4. Дослідити особливості взаємозв'язку рівня саморегуляції з соціальною адаптацією у українських мігрантів в державі Ізраїль

Для реалізації поставлених завдань у нашому дослідженні застосовувався комплексний методичний інструментарій, що включає: теоретичний - аналіз наукової літератури; емпіричний – методика «Соціально-психологічна адаптованість особистості (СПА)»(К. Роджерсом і Р.Даймондом), опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» (ЗСПМ) та методи математичної обробки результатів.

Для досягнення поставленої мети та вирішення поставлених задач проводили дослідження на базі емігранти, які переселилися на територію Ізраїлю у віці від 25-45 років.

В результаті використання методики діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонд (в адаптації А. К. Осницького, 2004) ми встановили, що більшість українських мігрантів мають високий рівень за всіма показниками соціально-психологічної адаптації, окрім показника прагнення, где більшість респондентів мають середній рівень за цим показниками, та показниками прагнення до домінування і прийняття других, где майже равна кількість респондентів мають високий та середній рівень за цим показниками.

В результаті використання опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» (ЗСПМ) ми дійшли висновків, що більшість українських мігрантів мають високий та середній рівень за показниками.

Використання коефіцієнту рангової кореляції Спірмена r_s дало можливість визначити наявність сильного та прямого взаємозв'язку саморегуляції з такими параметрами соціально-психологічної адаптації як адаптація. Існує слабкий та прямий взаємозв'язок саморегуляції з такими параметрами соціально-психологічної адаптації як прагнення до домінування. Також виявлений дуже слабкий та прямий взаємозв'язок саморегуляції з такими параметрами соціально-психологічної адаптації як самоприйняття, прийняття інших, емоційний комфорт, ескапізм та інтернальність.

Отже, дійсно існує взаємозв'язок саморегуляції з соціально-психологічною адаптацією у українських мігрантів на сильному і слабкому рівні: чим вищий рівень саморегуляції, тим більш успішно проходить адаптація українських мігрантів в державі Ізраїль до нових умов життя, нового соціальної ролі та соціальної групи, до нового місця праці або навчання, однак саморегуляції не є домінуючим фактором в процесі адаптації українських мігрантів в державі Ізраїль до нових умов життя.

Таким чином, гіпотеза дослідження, а саме припущення, що високий рівень саморегуляції поведінки взаємопов'язані з соціально-психологічною адаптацією у

українських мігрантів в державі Ізраїль, оптимізують її протікання знайшла своє підтвердження, адже ми можемо говорити, що чим вищий рівень саморегуляції, тим більш успішно проходить адаптація українських мігрантів в державі Ізраїль до нових умов праці та навчання, до нових умов життя, до нової соціальної ролі та соціальної групи.

Також у рамках дослідження була розроблена Корекційно-розвивальна програма групових консультацій з метою підвищення соціально-психологічної адаптації та саморегуляції українських мігрантів в державі Ізраїль. Програма спрямована на надання підтримки та допомоги мігрантам у знаходженні оптимальних стратегій адаптації до нових соціокультурних умов.

Розробка такої програми є актуальною та важливою, оскільки соціально-психологічна адаптація мігрантів є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу та індивідуалізації стратегій. Корекційно-розвивальна програма спрямована на вирішення конкретних потреб та проблем мігрантів, сприяючи їхньому психологічному благополуччю та успішній інтеграції в нове соціальне середовище.

Програма передбачає створення сприятливої атмосфери для обміну досвідом та підтримки між учасниками, що сприяє формуванню взаємодопомоги та взаєморозуміння. Результати роботи програми можуть сприяти збереженню психологічного здоров'я мігрантів, покращенню їхньої якості життя та зниженню рівня стресу та негативних емоцій.

Отже, розроблена Корекційно-розвивальна програма є ефективним інструментом для підвищення адаптаційних здібностей українських мігрантів в державі Ізраїль та сприяє їхньому успішному включенню в нове соціокультурне середовище.

Коваль Д.О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

НАВІЮВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

У сучасному світі вивчення навіюваності має вкрай важливе завдання. Важливо розуміти причинно-наслідкову залежність навіюваності та аспекти її виникнення та формування.

Навіювання (або сугестія) – вплив на психіку людини з допомогою мови. Цей вплив направлений на те, щоб викликати зміни в поведінці, душевному стані чи в роботі організму у цілому. Навіювання як предмет наукових досліджень успішно застосовується для удосконалення психічної, емоційної та фізичної організації людини. Воно стало усвідомленим досягненням людей, які займаються аутотренінгом. Досить значними сугестивними можливостями відзначаються різні види мистецтва, особливо телебачення й кіно [2].

Велику роль навіювання відіграє й у практиці різних містичних культів, у тому числі й релігійних. Слово мовлення з давніх часів застосовувались як могутній спосіб впливу. Таким чином, у всі часи, починаючи з перших примітивних культів і закінчуючи сучасними релігійними обрядами, здійснювався комплексний і масовий вплив на психіку людини з метою керування її поведінкою.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що сугестія привертала до себе увагу дослідників різних галузей науки. Вивченню питань сугестії присвятили свої праці психологи: Т. Ахмедов, І. Бернгейм, В. Бехтерев, М. Бурно, Г. Гончаров, У. Джеймс, Є. Джекобсон, В. Куліков, А. Льебо, І. Монахова, А. Свядощ, І. Шульц та ін. Представники грузинської школи психологів Н. Адамашвили, І. Бжалава, В. Норакідзе, А. Прангишвілі, Д. Узнадзе, Б. Хачапурідзе, З. Ходжава займались дослідженням та визначенням ролі в сугестії такого механізму, як психологічна установка. У філософських працях А. Адлера, Г. Гемгольца, Ф. Гербарта, З. Фрейда, А. Шопенгауера, К. Юнга розглядаються свідомі й несвідомі механізми навіювання [1].

Питання про різні сфери діяльності душі людини знайшли своє відображення у наукових працях І. Зязюна, М. Лещенко, Дж. Мерфі, Т. Рейзенкінд, С. Рубінштейна, П. Симонова. Дослідженнями в області фізіології вищої нервової діяльності, пов'язаною з сугестією, займались І. Павлов, І. Сеченов, О. Ухтомський. Вивченню сугестивних аспектів мови присвятили свою увагу Б. Алякринський, Б. Велічковський, Н. Мечковська, В. Налімов, С. Степанова, І. Черепанова, Л. Якубинський. Педагоги-науковці С. Гончаров, Г. Китайгородська, Г. Лозанов, С. Пальчевський, А. Сиротенко, І. Шехтер говорили, що «Використання сугестії в навчально-виховному процесі дозволить збільшити обсяги засвоєння учбового матеріалу, сприятиме налагодженню спілкування між учасниками педагогічного процесу та всебічному розвитку особистості». Питанню сугестії в підготовці майбутніх музичних фахівців присвятили свою увагу В. Петрушин, О. Полякова, А. Козир, Т. Рейзенкінд, В. Федоришин [1].

Навіювання як різновид соціальної психічної взаємодії між людьми розраховане на некритичне сприйняття тієї інформації, яка передається. Тому воно застосовується в тих випадках, коли звернення до раціонального мислення

непотрібне або небажане. Застосування засобів сугестії дозволяє глибоко впливати на думки, настрій, почуття, учинки людей. У чистому вигляді навіювання виступає рідко. Найчастіше воно сполучається з псевдологічним переконанням. Використання логіки, навіть у спекулятивній формі, вносить до емоціонального навіювання інтелектуальний компонент, що досить суттєво підвищує ефективність сугестії. Навіювання саме по собі як психологічний феномен не може бути поганим чи добрим. Воно становить закономірне психологічне явище [3].

Французький психолог Еміль Куе вважав, що людина може впливати на свій психічний та фізичний стан за допомогою сугестії, тобто передачі ідей підсвідомому рівню. Він провів серію експериментів, де довів, що позитивне мислення та віра в успіх можуть позитивно впливати на фізичне здоров'я та виконання завдань [1].

Згідно з цією теорією сугестивної комунікації, різні види комунікації можуть викликати сугестивні ефекти в особи. Наприклад, мова, яку використовує співрозмовник, тон голосу, міміка та жести можуть впливати на психічний стан та поведінку [3].

За теорією самопрограмування, людина може впливати на свої думки та почуття шляхом повторення певних ідей, візуалізації бажаного результату та встановлення цілей. Самопрограмування допомагає створити позитивний настрій та впевненість у власних силах.

Отже, навіювання є складним психологічним феноменом, який відображає взаємодію між свідомим та несвідомим рівнями психіки людини. Різні теорії та дослідження показують, що навіювання може мати великий вплив на мислення, емоції та поведінку. Розуміння природи цього явища дозволяє нам краще використовувати його для підвищення якості життя та досягнення особистісного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бехтерев В.М. Гіпноз. - Донецьк: Сталкер, 1999. - 382 с.
2. Потеряхін А. Л. Психологія управління. Основи міжособистісного спілкування. К.: ВІРА-Р, 1999.
3. Куликов В. Н. Прикладне дослідження соціально-психологічного впливу // Прикладні проблеми соціальної психології. С. 161.

СЕКЦІЯ 25.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Борець Тетяна Олегівна, студентка 5 курсу

Буковський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

Науковий керівник: Мандрик Ольга Євгенівна, кандидат медичних наук,
доцент кафедри внутрішньої медицини, клінічної фармакології та
професійних наук

Буковський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ МІОКАРДИТУ

Актуальність теми: Діагностика та прогнозування перебігу міокардиту – одна з найскладніших і невирішених проблем сучасної кардіології не тільки в Україні, а й у розвинених країнах світу. Питання оптимізації діагностики і тактики ведення хворих з міокардитом досі є дискусійними, особливо в складних випадках за наявності серцевої недостатності (СН), яка швидко прогресує, та тяжких порушень серцевого ритму і провідності, коли кожний конкретний пацієнт вимагає індивідуалізованого підходу.

Мета роботи – вдосконалити діагностику і прогнозування міокардиту, обґрунтування актуальних методів діагностики.

Виклад основного матеріалу. Міокардит – це ураження серцевого м'яза запального характеру, обумовлене безпосереднім або опосередкованим через імунні механізми, дією інфекції, паразитарної або протозойної інвазії, хімічних і фізичних чинників, а також внаслідок алергічних, аутоімунних захворювань і трансплантації серця.

Діагностика і прогнозування перебігу міокардиту донині залишаються одними з найбільш актуальних, складних і недостатньо вирішених проблем у сучасній кардіології, що пов'язано з великим поліморфізмом клінічних проявів цього захворювання і з відсутністю абсолютно специфічних симптомів і діагностичних критеріїв. В нинішній час основною стратегією діагностики міокардиту є використання комплексного підходу із детальним аналізом скарг хворого, даних анамнезу, зв'язку появи клінічної симптоматики із певними тригерними факторами, застосуванням сучасних лабораторних та інструментальних методів діагностики. Дуже важливим є динамічне спостереження за хворим, що інколи дозволяє уточнити діагноз та допомагає з вибором оптимальної тактики ведення.

Основними методами для діагностики міокардиту в клінічній практиці є електрокардіографія, холтеровське моніторування ЕКГ, ехо-кардіографія (ЕхоКГ) та спекл-трекінг ЕхоКГ, візуалізація серцевого м'яза за допомогою магнітно-резонансної томографії (МРТ) та ендоміокардіальна біопсія.

Електрокардіографія і холтеровське моніторування ЕКГ дозволяють виявити і

прогнозувати найчастіші ускладнення міокардиту – порушень ритму і провідності. Зміни ЕКГ у гострий період характеризуються швидкою зміною патологічних ознак, часто сукупністю їх і повною нормалізацією елементів ЕКГ при видужанні. Холтеровське моніторування ЕКГ дозволяє виявити передсердні й шлуночкові аритмії, які не виявляють на звичайній ЕКГ.

Одним із обов'язкових діагностичних методів для візуалізації серця при міокардиті є двомірна ехокардіографія, яка є методом вибору для оцінки ремоделювання й змін систолічної функції ЛШ у хворого з міокардитом при динамічному спостереженні.

Зміни показників під час виконання загальноприйнятих лабораторних досліджень неспецифічні. У пацієнтів з міокардитом найчастіше виявляють підвищення в сироватці крові вмісту а2- та д-гло-булінів, сіалової кислоти, появу С-реактивного про-теїну, прискорення швидкості осідання еритроцитів, підвищення активності антистрептолізину, лейкоцитоз, наявність Ат до міокарда, позитивну реакцію бласттрансформації тощо.

Високоінформативним є одночасне застосування СТ-ЕхоКГ та МРТ серця, оскільки обидві методики доповнюють одна одну в тому аспекті, що за допомогою МРТ серця виявляють запальні зміни в міокарді, а за допомогою СТ-ЕхоКГ можна оцінити тяжкість порушення скоротливої здатності тих сегментів серця, в яких власне виявлено ці запальні зміни. Особливо високу інформативність щодо виявлення запальних змін міокарда мають новітні методики МРТ-діагностики – Т1- і Т2-картування, яке деякі автори називають «неінвазивною ендоміокардіальною біопсією»

Висновок: Отже на сьогодні золотим стандартом в діагностиці міокардиту залишається ендоміокардіальна біопсія, яка дозволяє встановити не тільки діагноз, але і стадію патологічного процесу в міокарді. Саме за допомогою ЕМБ, підкріпленої серологічними маркерами імунної активації, може бути остаточно діагностована аутоімунна фаза захворювання при хронічному міокардиті. Лабораторні методи діагностики не відіграють основну роль в діагностиці міокардиту, тільки в комплексі з інструментальними методами дозволяють оцінити зміни активності запального процесу в міокарді при тривалому спостереженні.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.М., Лутай М.І., Сіренко Ю.М., Сичов О.С. Серцево-судинні захворювання: класифікація, стандарти діагностики та лікування,- К.: Моріон, 2020.
2. Рябенко Д.В. Сучасний стан проблеми міокардитів // Серцева недостатність та коморбідні стани.– 2018.
3. Коваленко В.М., Несукай О.Г., Чернюк С.В. та ін. Міокардит: сучасний стан проблеми і пошук нових підходів до діагностики // Укр. кардіол. журн.– 2016.
4. Biestroek P.S., Beek A.M., Germans T. et al. Diagnosis of myocarditis: current state and future perspectives // Int. J. Cardiol.– 2015.– Vol. 191.– P. 211–219.

Данько Юлія Сергіївна, здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Ващенко Вікторія Вікторівна, здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Ширяєва Любов Геннадіївна, здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Смирнова Вікторія Іванівна, канд. мед. наук, доцент,
Кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики
Харківський національний медичний університет, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМПРЕСІВ У СЕСТРИНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Актуальність. Використання компресів у сестринській практиці є важливою складовою догляду за хворими, адже, по-перше, вони допомагають у лікуванні конкретних проблем, таких як запалення суглобів чи м'язів. По-друге, застосовуються для поліпшення кровообігу, зменшення болю та розслаблення м'язів.

Мета. Проаналізувати та оцінити вплив компресів на організм хворого, їхнє значення в лікуванні хвороб.

Матеріали та методи. Було проведено систематичний огляд за допомогою бази PubMed та Google Scholar.

Результати. Застосування компресів має давню історію. Ще в Єгипті, Греції та Римі компреси використовувалися при лікуванні шкірних хвороб, водянок, при зубному болю. Спершу для компресів використовувалися природні натуральні матеріали, такі як льон, вовна, лікарські трави, допоміжні матеріали. Наприклад, у часи Авіценни, який жив у 10-11 столітті, розпечені камені використовували в лазні або під час спеціальних ритуалів, де люди сиділи або лежали на них, щоб відчувати тепло, лікарські речовини при цьому всмоктувалися через шкіру, проникали у кров – і чинили полегшувальний ефект. З часом з'явилися більш сучасні матеріали, наприклад, спирт, його можуть застосовувати для створення антисептичних компресів для лікування опіків, ран та виразок.

У XXI столітті компреси використовуються: 1. У домашніх умовах при болях у м'язах, спині, суглобів, при опіках легкого ступеня 2. Протягом відпочинку, щоб розслабити м'язи та знизити відчуття дискомфорту, наприклад при остеохондрозі 3. Після фізичної активності, щоб покращити кровообіг і послабити біль. 4. І, звичайно, за вказівкою лікаря.

Що ж таке компреси? взагалі вони є альтернативою пов'язок, яка змочена водою або лікарським розчином, яку медсестра прикладає до хворої ділянки пацієнта з лікувальною метою. Різновид репаративної терапії[1]. На сьогоднішній день існує кілька різновидів медичних компресів:

1) Зігріваючі, гарячі компреси

Вони бувають вологими та сухими, рекомендується застосовувати гарячі компреси при температурі близько 40-45 градусів за Цельсієм. Їх спочатку

змочують теплою водою, потім прикладають до шкіри, далі кладеться клейонка чи целофан і зверху накладають шар вати. Міцно фіксується на тілі бинтом за допомогою декількох обгортань. Після 6-8 годин її замінюють на суху, теплу пов'язку чи обтирають спиртом, аби уникнути мацерації.

У своєму експерименті Казакова В. С., Мартинюк Т. В з Національного фармацевтичного університету Харкова у 2019 провели дослідження механізму дії гарячих компресів і довели що: внаслідок локального розширенню судин ефірні олії ефективно потрапляють у кров і лімфу, надаючи лікувальний ефект: покращення мікроциркуляції крові, знеболювальну, розсмоктувальну, протинабрякову, спазмолітичну дію, полегшення і зняття спазму судин, бронхів, м'язів, жовчовивідних шляхів і т.п. Тому їх можна можна застосовувати для поліпшення кровопостачання, зняття болю та релаксації м'язів. До правил накладання зігрівальних компресів належить використання медичною сестрою гарячої води, грілки або іншого засобу для прогріву обраної зони тіла пацієнта:

Суглоби та м'язи: полегшують біль у вказаних ділянках. Вони корисні при розтягненнях, вивихах або запаленнях.

Шия та плечі: При напруженні ший або болю в плечах гарячий компрес допоможе розслабити м'язи і зменшити дискомфорт.

Спина: при болях у попереку, остеохондрозі, мікротравмах, міозиті.

Живіт: При дискомфорті в животі, виразці гарячий компрес покращує кровообіг і зменшує біль.

Груди: при застуді або болях у грудях.

2) Лікувальні компреси: Їх застосовуються для лікування окремих проблем, наприклад, таких як запалення суглобів і м'язів. Ці компреси можуть містити різні лікарські засоби або відвари. Його готують з тканини, змоченою в гарячій воді (температурою 50-60°C). Компрес міняти через кожні 5-10 хвилин. Використовується для розігрівання при міозитах і радикулітах.

Група авторів під керівництвом Teerapon Dhirpayom, Chuenjid Kongkaew, Nathorn Chaikunapruk у 2014 році, у своїх міжнародних дослідженнях показали користь трав'яних та гарячих компресів у пацієнтів із остеоартрозом (ОА) колінного суглоба, болем у м'язах,. Відмічалось суттєве покращення ефективності клінічного лікування остеоартрозу. Ефект трав'яного компресу на зменшення симптоматики остеоартрозу колінного суглоба можна також завдячувати основним трав'яним інгредієнтам[1].

Також вони показали покращення лактації після пологів у жінок. Результати досліджень засвідчили, що порівняно з базовим лікуванням НПЗЗ, лікувальною фізкультурою, трав'яний компрес суттєво зменшував біль під час пологів у породіль, що страждали від болю в спині після пологів.

3) Холодні компреси: Місцеві холодні компреси мають ефект, протилежний тепловому; вони звужують глибокі та поверхневі кровоносні судини не тільки шкіри, але й підлеглих тканин. У ділянці процедури знижується кровонаповнення даної ділянки, уповільнюється циркуляція крові, зменшується чутливість чутливих нервових рецепторів. Внаслідок цього холод має протизапальний ефект і знижує больові відчуття. Через цей ефект їх використовують для зниження запалення, зменшення температури тіла та полегшення больового синдрому. при ударах, лихоманці, травмах, кровотечі, гострих запальних процесах на шкірі з ерозіями та

намоканням. беруть шматок тканини, змоченої в холодній воді (переважно з льодом), і накладають на необхідне уражене місце. Через кожні 2-3 хвилини впродовж години компрес міняють на новий[2].

Компреси, як і будь який лікувальний засіб, мають свої протипоказання: відкриті рани чи інфіковані ділянки шкіри, розлади системи кровотворення, алергічна реакція на складові засобу, новоутворення, травми чи забої.

При застосуванні компресів медсестра завжди повинна брати до уваги індивідуальні потреби пацієнта і сумлінно виконувати рекомендації лікаря.

Висновок: На основі аналізу, компреси можна рекомендувати як альтернативний варіант для покращення симптоматики різноманітних станів, тим більше, коли виникають побічні ефекти від інших методів лікування, таких як НПЗЗ.

-проте варто обов'язково обговорити з лікарем можливість включення трав'яного компресу і не займатися самолікуванням.

-використовують компреси з урахуванням індивідуальних потреб пацієнта та під контролем лікаря.

Це важливий аспект догляду за хворими, який сприяє поліпшенню їхнього стану.

Список використаних джерел:

1. Teerapon Dhippayom, Chuenjid Kongkaew, Nathorn Chaiyakunapruk, Piyameth Dilokthornsakul, Rosarin Sruamsiri, Surasak Saokaew, i Anchalee Chuthaputti Clinical Effects of Thai Herbal Compress: A Systematic Review and Meta-Analysis -26 Nov 2014.
2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УНІФІКАЦІЇ МЕТОДІВ ЗАСТОСУВАННЯ АРОМОКОМПОЗИЦІЙ З ЕФІРНИМИ МАСЛАМИ. Казакова В. С., Мартинюк Т. В. Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна- 17.05.2019 р.

Мандзюк М.В., здобувач вищої освіти медичного факультету
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

Голденко Д.Д., здобувач вищої освіти медичного факультету
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

Науковий керівник: Ігнат'єв Віталій Аркадійович, канд. філос. наук, доцент
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, Україна

ВПЛИВ ІММАНУЇЛА КАНТА НА СУЧАСНУ МЕДИЦИНУ

Актуальність теми. Філософія І. Канта, одного з найвидатніших німецьких мислителів, протягом століть мала значний вплив на різні сфери людського знання, включаючи медицину. Його ідеї про етику, мораль, природу пізнання та свободу волі й далі формують нашу думку про медичну практику, дослідження та етику.

Мета. Дослідити та проаналізувати різні аспекти впливу філософії І. Канта на сучасну медицину та визначити ключові сфери, де ідеї Канта мали найбільший вплив.

Матеріали і методи. Ця теза ґрунтується на аналізі філософських текстів Канта, а також на дослідженні впливу його ідей на сучасну медичну етику, епістемологію та антропологію.

Результати дослідження. Дослідження впливу філософії І. Канта на сучасну медицину продемонструвало значний і багатогранний вплив його ідей на різні аспекти цієї сфери.

1. Етика:

• Кантівська деонтологічна етика, що ґрунтується на принципі категоричного імперативу, стала основою для принципів біоетики, які регулюють медичну практику та дослідження. Це підкреслює важливість поваги до людської гідності та автономії в медичних рішеннях.

• Кантівські ідеї про цінність людського життя та обов'язок не шкодити лягли в основу принципів етаназії та абортів, а також етичних норм трансплантації органів.

• Його розрізнення між "буттям людиною" та "буттям особистістю" має значення для розуміння етичних проблем, пов'язаних з дослідженнями на ембріонах та штучним заплідненням. [1]

2. Епістемологія:

• Кантівські ідеї про природу пізнання та обмеження людського розуму вплинули на те, як ми розуміємо знання в медицині. Його розрізнення між феноменом і ноуменом підкреслює, що ми можемо сприймати лише те, що нам доступне через наші органи чуття, а не абсолютну реальність.

• Це має значення для розуміння меж медичної діагностики та прогнозування. Кант вважав, що наука може пізнавати лише феноменальний світ, а ноуменальний світ, де знаходяться справжні причини речей, залишається непізнаваним.

• Ці ідеї вплинули на розвиток медичної статистики та епідеміології, які використовують опосередковані дані для вивчення причин захворювань та

поширення інфекцій. [2]

3. Антропологія:

• Кантівські погляди на людину як на розумну та вільну істоту підкреслюють важливість пацієнт-центрованого підходу в медицині. Це означає, що лікарі повинні поважати автономію пацієнтів та залучати їх до прийняття рішень щодо їхнього здоров'я.

• Кантівська етика права вимагає, щоб до пацієнтів ставилися як до цілей, а не як до засобів, що підкреслює важливість інформованої згоди та поваги до особистих цінностей пацієнтів.

• Ці ідеї стали основою для розвитку паліативної допомоги та хоспісної медицини, які зосереджуються на покращенні якості життя пацієнтів з невиліковними захворюваннями.

Висновки. Вплив Іммануїла Канта на сучасну медицину є багатограним і глибоким. Його філософія й далі надає етичні рамки для медичної практики, формує наше розуміння знання в медицині та підкреслює важливість пацієнт-центрованого підходу. Ця теза досліджує різні аспекти цього впливу, демонструючи, як ідеї Канта й далі мають значущість для сучасної медицини.

Список використаних джерел:

1. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму. Переклад: Андрій Гладкий. Київ: "Ніка-Центр", 2008. с. 182-183, с. 387-388, с. 389-390.
2. Кант Іммануїл. Критика здатності судження. Переклад: Оксана Свириденко. Київ: "Наукова думка", 2014. С. 105-107, С. 325-327.

Ячменьова Еліна Сергіївна, здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Катриченко Валерія Валеріївна, здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Несольона Людмила Олександрівна, здобувачка вищої освіти
медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Смирнова Вікторія Іванівна, канд. мед. наук, доцент,
Кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики
Харківський національний медичний університет, Україна

ВПЛИВ ПОВЕДІНКИ СЕРЕДНЬОГО МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ НА РОЗВИТОК ЯТРОГЕНІЇ

Актуальність: Деякі моменти, як порушення правил поведінки, дій лікаря, що можуть викликати психічні розлади стана пацієнта.

Мета: Вплив поведінки сестринського персоналу на розвиток ятрогенії

Матеріали та методи: Було проаналізовано національні джерела і електронні бази даних PubMed та Google Scholar.

Результати: Ятрогенії - серйозна проблема сучасної медицини, спричинена діями або словами медичного персоналу, яка потребує серйозної уваги та профілактики. Тому є необхідність у підвищенні етичних і комунікаційних компетенцій медичного персоналу.

Ятрогенії можна розподілити на вісім груп [1]:

1. Пов'язані з профілактичними заходами - вакцинацією та її ускладненнями. Порушення епідеміологічної системи, зокрема інфекційні захворювання, спричинені нею.
2. Пов'язані з діагностичними тестами через небезпечні методи дослідження. Технічні помилки, збої в роботі обладнання.
3. Пов'язані з медикаментозною терапією, хірургічним та іншим лікуванням: непереносимість, неправильне застосування, неправильний вибір лікування, невідповідна анестезія.
4. Пов'язані з реанімаційними процедурами (переломи ребер під час закритого масажу серця тощо);
5. Пов'язані з бездіяльністю з певних причин.
6. Псевдозахворювання, в тому числі "комп'ютерні псевдозахворювання".
7. Пов'язані з психологічними змінами у пацієнта через неетичну поведінку медичних працівників, необережні висловлювання в присутності пацієнта, грубе, нешанобливе ставлення до пацієнта.
8. Пов'язані з недоліками в організації надання медичної допомоги, догляду за пацієнтами

Ми розглянемо розвиток ятрогенії за двома останіми групами.

Дії медичного персоналу, як свідомі так і не свідомі, повинні бути скореговані таким чином, щоб у хворого була впевненість у швидкому одуженні [2].

Ятрогенія – це різновид психогенії, при якій відбувається погіршення емоційного та фізичного стану людини. Ятрогенія в медицині визначається як психічний розлад, ненавмисно спровоковане лікарем і іншим медичним працівником[3].

Проаналізувавши поняття ятрогенії. Можна зрозуміти, що найголовнішою причиною є результат впливу медика на другу сигнальну систему пацієнта.

Медичний персонал не повинен вживати такі вислови, або додаткові діагнози як: невроз, істерія, депресія, що пацієнту потрібно звернутися до спеціаліста. Хворий може не правильно зрозуміти, що лікар важає його нервовою людиною тим самим збільшивши розвиток ятрогенії[4].

Запобігання розвитку ятрогенії повинно починатися з першої зустрічі пацієнта-лікаря. Особливо, якщо при взаємодії з пацієнтом проявити увагу, чуйність, а також правильне втручання, лікування.

Також для зменшення виникнення явища ятрогенії, повинна проводитися виховна робота медичного персоналу та з населенням. З останіми проводиться заради зниження випадків самолікування які підвищують розвиток ятрогенії.

Висновок: Проаналізувавши дані, можна зробити висновок. Незважаючи на досягнення медицини в діагностиці, лікуванні та профілактиці - повністю ліквідувати ятрогенію неможливо.

Однак зменшення кількості та тяжкості цих захворювань є невід'ємною частиною розвитку медичної професії, як на етапі підготовки фахівців, так і в практичній діяльності.

Список використаних джерел:

1. РОЛЬ ЛІКАРЯ У ВИНИКНЕННІ ЯТРОГЕННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.Я. С. Гритчук, Ю. М. Павличко, Я. М. Гритчук-2.06.2004 р.
2. Ятрогенії та лікарські помилки як небажаний, але наявний атрибут медичної діяльності Л. М. Пасієшвілі, А. А. Заздравнов, Н. М. Железнякова -20.02.2020р.
3. <https://bettertone.com.ua/uk/yatroheniya/>.
4. ОСОБЛИВОСТІ ПОМИЛОК СПІЛКУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ І.С.Чорновіл.

Манецька Валерія Андріївна, здобувач вищої освіти медичного факультету №1
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Україна

Півень Павло Юрійович, здобувач вищої освіти медичного факультету №1
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Україна

Науковий керівник: Маркевич Богдана Олександрівна, асистент
кафедри акушерства і гінекології №1
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Україна

ГАРДАСИЛ®9: ПЕРЕВАГИ ВАКЦИНАЦІЇ ТА ДОСТУПНІСТЬ В УКРАЇНІ

Актуальність: вірус папіломи людини є небезпечним інфекційним агентом, який спричиняє передракові ураження жіночих статевих органів з значним (до 30%) ризиком малігнізації. Згідно даних МОЗ, більше 40% дівчат, що живуть статевим життям, інфіковані ВПЛ, а 60% ВПЛ-позитивних інфіковані кількома типами вірусу. На частку двох типів високого онкогенного ризику – 16 і 18 – припадає до 70% раку шийки матки (згідно даних ВООЗ, смертність від цього захворювання в Україні в 2,5 рази вища, ніж у країнах ЄС), 80% раку вульви та піхви, 92% анального раку, 95% раку ротової порожнини, 89% раку ротоглотки, 63% раку статевого члена [1]. У світі широко впроваджується обов'язкова і доступна вакцинація від ВПЛ, на відміну від України, незважаючи на актуальність проблеми.

Мета: висвітлити ефективність і спосіб застосування вакцини Гардасил®9, обґрунтувати важливість профілактики інфекції ВПЛ, проаналізувати доступність вакцини до населення.

Методи та матеріали: наукові та клінічні бази даних PMC, UpToDate, GoogleScholar, Centers for Disease Control and Prevention, посібник MSD Manuals, офіційний сайт МОЗ України, онлайн-сервіси Tabletki.ua, tabletka.org.ua, сучасна медична література.

Результати. Гардасил®9 є наймолодшим у порівнянні з аналогами (Церварикс і Гардасил) препаратом і захищає людину одночасно від 9 типів ВПЛ: 6, 8, 16, 18, 31, 33, 45, 52, 58 [2]. Вакцина Гардасил®9 показала високу ефективність при застосуванні у жінок віком від 9 до 27 років у профілактиці захворювань, спричинених ВПЛ 6/8 та найнебезпечніших 16/18 (>96%), а також новоутворень шийки матки (96%), вульви та піхви (97.4%), викликаних ВПЛ типів 31, 33, 45, 52, та 58 протягом 6 місяців вакцинації порівняно з вакциною Гардасил, яка є чотирьохвалентною [3]. Також вакциною Гардасил®9 вакцинують і чоловіків від 9 до 26 років, щоб попередити захворювання, які спричинені ВПЛ типів 6/11 та 16/18, які, в свою чергу, зумовлюють виникнення генітальних кондилом та раку анального каналу. У чоловіків віком від 16 до 26 років ефективність проти захворювань, пов'язаних з ВПЛ 6, 11, 16 або 18 років, становить 74,9 %, 100,0 % для статевого члена/промежини/перианальної інтраепітеліальної неоплазії (ПІН) 1/2/3 та 89,3 % для генітальних бородавок [4]. Рекомендується отримувати щеплення за двоходозовою або трьохдозовою (0-2-6 місяців) схемою у віці 9-14 років [1]. Вакцина була розроблена ще у 2014, але в Україні офіційно препарат був зареєстрований тільки у червні 2023 року. Через це вона лише починає з'являтися на ринку.

Сьогодні її можна отримати від кількох фармацевтичних фірм, які безпосередньо співпрацюють з німецьким постачальником MSD.

Висновки. Гардасил®9 на сьогодні є найефективнішим європейським препаратом для профілактики захворювань, спричинених 9-ма типами ВПЛ. Найбільший ефект спостерігається при застосуванні у жінок 9-27 років, але можливе застосування і для захисту чоловіків. В Україні вакцина була зареєстрована 2023 року, тому наразі важкодоступна для населення. Після поширення вакцини на фармацевтичному ринку України можливе впровадження масових профілактичних щеплень проти ВПЛ.

Список використаних джерел:

1. Національний портал з імунізації: [Веб-сайт]. URL: <https://vaccine.org.ua/infections/virus-papilomy-lyudynu-vpl/>.
2. Національний портал з імунізації: [Веб-сайт]. URL: <https://vaccine.org.ua/2023/07/31/v-ukrayini-zareyestrovano-najsuchasnishu-vakczynu-protu-vpl/>.
3. Tabletk.org.ua: [Веб-сайт]. URL: https://tabletk.org.ua/index.php?route=product/product&product_id=293.
4. Centers for Disease Control and Prevention: [Веб-сайт]. URL: <https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/rr6305a1.html>.

Волосожар Євгенія Сергіївна, здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, Факультет медичних технологій діагностики та реабілітації
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Ратчик Вадим Михайлович, д-р. мед. наук,
професор кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЗАХВОРЮВАНОСТІ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Актуальність. Туберкульоз (ТБ) – захворювання, що викликається *Mycobacterium Tuberculosis* (МБТ), яке залишається провідною причиною захворюваності та смертності у всьому світі [1]. Історія ТБ понад 4000 років. Будучи інфекційним захворюванням, він слідував стопами людства протягом тисячоліть [2], а війна між людьми і МБТ ніколи не припинялася, починаючи з давніх часів і закінчуючи сучасним суспільством. По мірі зараження вірусом імунодефіциту людини, збільшення міграційної популяції та зниження імунного рівня організму лікарська стійкість МБТ продовжує зростати і туберкульоз поширюється по всьому світу [3]. Тривалість перебігу ТБ збільшує смертність серед пацієнтів та негативно впливає на життя та безпеку людини. МБТ є основною причиною хронічних інфекційних захворювань легень [4]. Рівень лікарської стійкості ТБ легень продовжує зростати, а штами, стійкі до ліків, продовжують поширюватися, що утруднює лікування, тому дуже важливо сформулювати розумний та ефективний план діагностики та лікування. Епідемічна ситуація ТБ складна. Захворювання продовжує інфікувати безліч людей у всьому світі, викликаючи щонайменше 1,5 мільйона смертей щорічно [5]. Скорочення числа нових інфекцій та смертності серед пацієнтів, діагноз яких важко визначити за допомогою доступних у цей час методів, має першорядне значення [6]. Поліпшена, своєчасна та економічно ефективна діагностика активної форми туберкульозу є ключовою стратегією припинення епідемії туберкульозу. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) реалізувала стратегії з ліквідації туберкульозу з 1995 року до теперішнього часу [7], зосередивши увагу на проблемах сталого розвитку, основна мета якого полягає в тому, щоб покласти край пандеміям, таким як туберкульоз, до 2030 року. Туберкульоз є однією з десяти основних причин смертності та одним із найефективніших збудників, здатних жити десятиліттями в організмі господаря не створюючи жодних ознак чи симптомів туберкульозу [8]. Згідно з останніми оцінками, МБТ у світі інфіковано близько 25% населення світу. За даними Центру громадського здоров'я щогодини в Україні захворює на туберкульоз 4 людини і помирає від нього 1 людина. Переважно на туберкульоз захворюють особи працездатного віку. Щороку від ТБ вмирає майже 7 тис. українців, що більше ніж від інших інфекційних та паразитарних хвороб разом узятих. Отже, Україна належить до групи країн з високою захворюваністю на цю недугу. Нажаль, заходи з раннього виявлення туберкульозу все ще проводяться в Україні не на належному рівні, про що свідчать високі показники виявлення

хворих на деструктивні форми туберкульозу.

Матеріал і методи. В роботі розглядаються епідеміологічні показники захворюваності на ТБ за даними головного закладу КП «Криворізький протитуберкульозний диспансер» Дніпропетровської обласної ради за період 2018 - 2023р.р. За даними отриманих з електронного реєстру хворих на ТБ у Дніпровському регіоні в цілому під наглядом в 2018 - 2023 роках знаходилися 12382 хворих. Для вирішення поставлених задач хворі в залежності від епідеміологічної ситуації по роках розподілені на 2 групи. 1 група (2018—2020) рр., 2 група (2021—2023) рр. В Дніпровську область в (2018—2020) рр. потрапило на лікування 5622 хворих, в (2021—2023) рр. — 6760. У Дніпрі в 1 групу дослідження (2018—2020)рр. потрапило 1597 осіб, у другу (2021—2023)рр. — 3004.

Результати дослідження: В роботі проведена інтерпретація статистичних даних і розглянута динаміка епідеміологічних показників в Дніпропетровському регіоні в 2018-2023 роках. За нашими даними, вивчення захворюваності на ТБ в м.Дніпро і області свідочують, що кількість хворих суттєво звеличилась в 2021-2023р.р.в 1,9 рази і склала 3004 проти 1597 хворих за 2018-2020р (1 група) ($p<0,05$). Оцінка означених даних дозволяє встановити, що з 2018 по 2023 рік захворюваність на ТБ зросла на 30,6% в м.Дніпро і на 9,2% в області, що підтверджується даними авторів про те, що починаючи з 2020 р., спостерігається тенденція до збільшення захворюваності на туберкульоз в Україні [9]. Так, кількість хворих із легеневою локалізацією ТБ в останні роки збільшилася в 2 рази ($p<0,05$) в порівнянні з 2018-2020 р.р. показуючи стійку тенденцію. В підтвердження цього середній показник захворюваності на 100 тис. населення в 1 групі хворих (2018-2020рр.) 47,6 в порівнянні з аналогічним середнім показником 97.3 в 2 групі (2021-2023р.р.) в 2 рази менше. При розгляді деструктивних форм ТБ легень оцінка даних показує погіршення показників і підвищення деструктивних форм ТБ легень на 18,4% у хворих 2 групи в порівнянні з першою. Позитивним є те, що останні роки характеризуються зменшенням хворих з відкритими формами ТБ в 1,4 рази, при цьому питома вага хворих з бактеріовиделенням від пацієнтів з ТБ легень в 1 групі (2018-2020) склала 61%, проти 42,6,% в 2 групі (2021-2023).

Дані у відношенні ТБ дитячого віку в нашому регіоні різноспрямовані. З одного боку підвищення в 1.6 рази в 2021-2023 роках свідочує про те, що ТБ дитячого віку в нашому регіоні останніми роками звеличився, з другого - показник захворюваності на ТБ серед підлітків зменшився в 2 групі (2021-2023) в порівнянні з першою (2018-2020) в 1,8 рази ($p<0,05$). На частку дорослих в терміни від 2018 до 2023 років припадає 96,5 % від загальної кількості хворих.

Також тенденцію до зменшення в останні роки (2 група) в 1,1 рази ($p>0,05$) має позалегеновий ТБ в м.Дніпро. В нашому регіоні туберкульозна інфекція, яка розвивається на тлі ВІЛ складає 12,3% від загальної кількості хворих з ТБ. При розгляді по роках ВІЛ/ТБ інфекція в 2 групі хворих зменшилась в 1,2 рази ($p>0,05$). Загальна летальність склала 9,4%. і суттєво зменшилась в останні 3 роки в 2,2 рази.

Таким чином, протягом 2018-2023 в Дніпропетровському регіоні захворюваність на ТБ в м.Дніпро і області суттєво звеличилась на 30,6% в м.Дніпро і на 9,2% в області. Позитивним є те, що незважаючи на ріст кількості хворих з деструктивними формами ТБ легень в останні роки відбувається зменшення в 1,4 рази хворих з відкритими формами ТБ і зменшення загальної летальності в

2,2 рази.

Список використаних джерел:

1. Irina Kontsevaya, Christoph Lange, Patricia Comella-del-Barrio, Cristian Coarfa, Andrew R. Di Nardo et al. Perspectives for systems biology in the management of tuberculosis. *Eur. Respir Rev.* 2021 Jun 30; 30(160): 200377.doi: 10.1183/16000617.0377-2020.
2. Gong W, Liang Y, Wu X. The Current Status, Challenges, and Future Developments of New Tuberculosis Vaccines. *Hum Vaccin Immunother* (2018) 14(7):1697–716. doi: 10.1080/21645515.2018.1458806.
3. Huang L., Yin C., Gu X., et al. Severe pulmonary tuberculosis complicated with insidious pulmonary thromboembolism: a case report and literature review. *Journal of Thrombosis and Thrombolysis.* 2020 May;49(4):644–650. doi: 10.1007/s11239-019-01967-x. [PMC free article] [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar].
4. Liu H.-C., Gao Y.-L., Li D.-F., Zhao X.-Y., Pan Y.-Q., Zhu C.-T. Value of xpert MTB/RIF using bronchoalveolar lavage fluid for the diagnosis of pulmonary tuberculosis: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Clinical Microbiology.* 2021 Mar 19;59(4):e02170–20. doi: 10.1128/JCM.02170-20.
5. World Health Organisation; Stop TB Partnership. The STOP TB Strategy [Internet]. Vol. [http://app, Stop TB strategy \(2006\). Available online at: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/69241/WHO_HTM_STB_2006.368eng.pdf?sequence](http://app, Stop TB strategy (2006). Available online at: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/69241/WHO_HTM_STB_2006.368eng.pdf?sequence).
6. World Health Organization World Health Organization (WHO) Information Note Tuberculosis and COVID-19. (2020). Available online at: https://www.who.int/tb/COVID_19considerations_tuberculosis_services.pdf (accessed April 4, 2020).
7. World Health Organisation: End TB strategy. End TB Strategy [Internet]. Vol. 53 (2013). Available online at: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HTML-TB-2015.19>.
8. Stewart GR, Robertson BD, Young DB. Tuberculosis: a problem with persistence. *Nat Rev Microbiol.* 2003;1(2):97–105. [PubMed] [Google Scholar].
9. Ю.М. Валецький, В.О. Ничипорук, Р.О. Валецька Сучасні особливості епідеміологічної ситуації з туберкульозу в Україні (огляд) Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІІнфекція No 1 (56) 2024с103-108.

Яковенко Катерина, студентка 5 курсу

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

Науковий керівник: Мандрик Ольга Євгенівна, кандидат

медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини,
клінічної фармакології та професійних наук

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

ЗАБІЙ ЛЕГЕНЬ, ЙОГО ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ У ВОЄННО-ПОЛЬОВИХ УМОВАХ

Актуальність. Проблема вогнепальних поранень і травм внаслідок війни в Україні продовжує зростати. У польових умовах частота тупої травми грудної клітки в чотири рази вища, ніж у цивільних умовах; у певних ситуаціях забій легенів виникає майже в 50% випадків тупої травми грудної клітки. Незважаючи на те, що сучасні бронежилети покривають більшу поверхню тіла та забезпечують повний захист, що призвело до зменшення кількості перфораційних ушкоджень, наслідки ушкоджень, спричинених тупою травмою, часто не приділяють належної уваги, тому важливо висвітлити дану патологію для її кращої діагностики та методів усунення.

Мета. Так як, досить часто забій легень залишається нерозпізнаним і про нього підозрюють лише пізніше, коли розвинулися важкі ускладнення, то на меті є розгляд найкращих методів діагностики, лікування та профілактики.

Матеріали та методи. Аналіз клінічних досліджень, а також систематизований огляд літератури на тему діагностики, лікування та профілактики забою легень у воєнно-польових умовах.

Результати дослідження. У сучасному військовому середовищі ушкодження легеневої паренхіми є найпоширенішим, трапляючись майже в половині поранень грудної клітки. Бронежилети третього та четвертого поколінь перетворюють кінетичну енергію кулі таким чином, що навіть якщо хвиля тиску, що розширюється, пошкоджує скелетну структуру грудної клітки, спричиняючи переломи, удар не викликає фактичного руйнування альвеолярної тканини, лише альвеолярну гематому. Парадоксально, але пошкодження легеневої тканини є найбільшим, якщо немає пошкодження самої грудної стінки, оскільки в цьому випадку кінетична енергія передається легеням. У невійськових обставинах такі травми трапляються при дорожньо-транспортних пригодах і падіннях з висоти. [1]

Внаслідок забиття, альвеоли і капіляри розриваються, кров і міжтканинна рідина просочуються в альвеоли і тканини. Спочатку в ділянці ураження з'являється гематома, потім через кілька годин розвивається набряк в ураженій ділянці та навколо неї. Вентиляція додатково погіршується розвитком запальної відповіді та білками, що з'являються в альвеолах. Відбувається зменшення кількості сурфактанту і альвеоли зрештою спадаються. Патологічна рідина, що з'являється в альвеолах, стає все густішою, легенева тканина втрачає свою еластичність. При пошкодженні лише однієї сторони грудної клітки запальна реакція, що виникла, може викликати набряк і запальну реакцію також на іншій, неушкодженій стороні. [1,2]

Одним із можливих факторів, який міг сприяти розвитку забою з важкою дихальною недостатністю та подальшим ГРДС, була аспірація шлункової кислоти. Таким чином, зроблено висновок, що супутня аспірація шлункової кислоти разом із збільшенням проникності в легенях і посиленням запальних процесів може сприяти розвитку більш серйозного забою легень. [3]

Доступність клінічних діагностичних процедур неминуче залежить від того, наскільки швидко постраждалий прибуде до місця де їх можна надати. Традиційного рентгена та ультразвукового дослідження грудної клітки може бути достатньо за відсутності КТ. Рентгенологічна картина контузії легень не обов'язково проявляється відразу, приблизно у 47% пацієнтів вона є відстроченою. Помітні рентгенологічні ознаки протягом перших 24 годин вказують на негативний прогноз. Ранні рентгенологічні ознаки є неспецифічними і можуть стосуватися також пневмонії, емболії та аспірації. [4,5]

Як і для будь-якої хвороби, для забою легень профілактика відіграє ключову роль. Розробки сучасного автомобілебудування, захисне спорядження, а також бронежилети, які використовуються військовими та правоохоронними органами, — все це спрямовано на захист тулуба з метою зниження ризику травм внутрішніх органів. Слід підкреслити, що незважаючи на високотехнологічне захисне спорядження, після зіткнень з високою енергією неможливо повністю уникнути або запобігти пошкодженням легень і вони можуть залишатися прихованими під час початкових оглядів. [4,5]

Фундаментальним правилом ранньої терапії є те, що пораненому слід надати положення напівлежачи. Основною метою є уникнення дихальної недостатності та забезпечення адекватної оксигенації тканин. У випадках, коли штучна вентиляція легень не потрібна, за допомогою неінвазивної вентиляції пацієнт знаходиться перші п'ять днів після травми до очікуваного розвитку явного забиття легень. Однак, для цього потрібна належна система моніторингу пацієнта, аналіз газів артеріальної крові та доступність рентгенологічного резервного копіювання, якщо це необхідно. На даний момент немає лікування, яке могло б полегшити одужання. Метою підтримуючої терапії є попередження дихальної недостатності, усунення болю, очищення дихальних шляхів і попередження розвитку ускладнень. Основним моментом адекватної терапії також є внутрішньовенне введення рідини. Вкрай важливо контролювати гіповолемію. Адекватне лікування болю має вирішальне значення. Біль у грудній клітці, що посилюється при вдиху, призводить до гіповентиляції, інші види болю викликають гіпервентиляцію, обидва негативно впливають на дихальну функцію. [6]

Висновки. Отже, забій легень у постраждалих підвищує захворюваність і смертність. Його можна запідозрити на основі інформації про механізм нещасного випадку, оскільки на ранній стадії госпіталізації симптоми пацієнта та результати фізикального обстеження можуть не вказувати прямо на основну контузію легень. Для подальшого розширення діапазону наших терапевтичних можливостей неминуче отримати додаткові знання щодо патофізіологічних механізмів, що лежать в основі. На даний момент наші терапевтичні можливості є лише допоміжними, проте технологічні та методологічні досягнення в респіраторній терапії, безсумнівно, призвели до кращої статистики захворюваності та смертності.

Список використаних джерел:

1. Ullman EA, Donley LP, Brady WJ. Pulmonary trauma emergency department evaluation and management. *Emerg Med Clin North Am* 2003;21:291-313.
2. Perl M, Gebhard F, Bruckner UB, et al. Pulmonary contusion causes impairment of macrophage and lymphocyte immune functions and increases mortality associated with a subsequent septic challenge. *Crit Care Med* 2005;33:1351-8. Viano DC, Lau IV. A viscous tolerance criterion for soft tissue injury assessment. *J Biomech* 1988;21:387-99.
3. Bakowitz M, Bruns B, McCunn M. Acute lung injury and the acute respiratory distress syndrome in the injured patient. *Scand J Trauma Resusc Emerg Med* 2012;10;20:54.
4. Cohn SM. Pulmonary contusion: Review of the clinical entity *J Trauma* 1997;42:973-9.
5. Karmy-Jones R, Jurkovich GJ. Blunt chest trauma. *Curr Probl Surg* 2004;41:211-380

Таратухіна Катерина Євгенівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Тихонова Людмила Володимирівна, канд. мед. наук,
доцент кафедри неврології
Харківський національний медичний університет, Україна

ЛІКУВАННЯ ЕПІЛЕПСІЇ У ВАГІТНИХ

Актуальність: Епілепсія під час вагітності зустрічається у 0,3%-0,8% всіх вагітностей [1]. Важливо визначити правильний підхід у лікуванні, допустимі дози лікарських препаратів, з урахуванням їхніх можливих побічних дій, аби зменшити кількість тератогенних впливів на плід.

Матеріали та методи: огляд та аналіз наукових робіт на платформах PubMed та GoogleScholar.

Мета: при оглядовому аналізі з'ясувати сучасний підхід, методи лікування епілепсії у вагітних, протиепілептичні препарати та побічні дії з боку вагітної та плоду різних методів лікування.

Результати: Епілепсія є хронічним захворюванням головного мозку, основною ознакою якого є повторні спонтанні неспровоковані епілептичні напади у вигляді раптового виникнення судом, рухових, сенсорних або психічних розладів, які є наслідком надмірного гіперсинхронного розряду нейронів [2]. Підвищена частота нападів епілепсії спостерігається під час вагітності у жінок з фокальною епілепсією, порівняно з генералізованою. В той час, серед жінок з фокальною епілепсією, підвищена частота епілептичних нападів спостерігається у жінок з фронтальною епілепсією [3].

У вагітних, які приймають протиепілептичні препарати та палять, ризик передчасних переймів та передчасних пологів значно підвищений.

Додатково зазначається, що ті жінки, які за 9 місяців до вагітності не мали судомних нападів ймовірніше (84–92%) за все не матимуть їх і під час вагітності [4].

Для вагітних з епілепсією призначається фолієва кислота у дозі більше ніж 400 мкг на добу під час першого триместру вагітності, так як це асоційовано з кращим нервово-гормональним розвитком дітей матерів, які приймали протиепілептичні препарати на протязі вагітності [1]. В той самий час є дослідження, які визначили пряму залежність від прийому підвищеної дози фолієвої кислоти вагітною та ризиком розвитку раку шкіри у її дитини [5].

При підборі лікування для вагітної з епілепсією важливо враховувати тератогенність препаратів.

Прийом вагітною вальпроату натрію призводить до значних вад розвитку у плоду, а саме дефектів нервової трубки, аномалії серця та кінцівок, тож краще уникати призначення цього препарату. Якщо і призначати, то у дозі менше 600 мг на добу, бо також спостерігається пряма залежність прояву тератогенності препарату та його дози. При його застосуванні у плода можуть також розвинути наступні вади розвитку, як от: гіпоспадія, щелепно-лицьові розщелини та спіна біфіда. Велика доза препарату асоційована з поганими когнітивними навичками у дітей, що виявляється у зниженому IQ, вербальних та невербальних здібностях, виконавчою функцією та пам'яттю [13]. Вальпроат натрію також може викликати

розлад аутистичного спектру та синдром дефіциту уваги та гіперактивності [11].

Прийом фенобарбіталу або фенітоїну призводить до меншої кількості вад розвитку, ніж вальпроат натрію. Сибазон сприяє виникненню вад розвитку в ще меншій кількості. Фенобарбітал асоціюється з виникненням вад серця. Прийом сибазону може призводити до виникнення спіни біфіда у плоду.

Леветирацетам та ламотриджин згадуються у дослідженнях як ті, які не викликають або мають мінімальний ризик виникнення структурних вад розвитку. Ламотриджин в деяких дослідженнях асоціюється з виникненням щілин роту у плода, проте не всі дослідження довели це.

Ризик виникнення вад розвитку при прийомі фенобарбіталу, фенітоїну, сибазону, леветирацетаму та ламотриджину не зазначається як такий, що залежить від дози. Попри це, важливо назначати вагітній мінімально ефективну дозу.

Прийом вагітною топірамату або зонісаміду пов'язане з меншою середньою вагою при народженні та незначним зменшенням зросту дитини при народженні [10].

Прийом більше одного протиепілептичного препарату під час вагітності підвищує тератогенність препаратів, особливо при включенні вальпроату натрію або/та топірамату у політерапію [7]. Через це надають перевагу монотерапії з заздалегідь спланованим переходом на неї до вагітності, якщо це можливо. Також застосовують практику використання мінімально ефективних доз, задля зменшення тератогенного впливу протиепілептичного препарату на плід. Прийом протиепілептичних препаратів в цілому та особливо при прийомі більш ніж одного препарату асоціюється з несприятливими наслідками, як для моторики, так і для соціальних навичок [12].

Крім того, є дані про збільшену кількість епілептичних нападів при прийомі підвищеної дози препарату на протязі першого триместру вагітності відносно до зменшеної до мінімально ефективної дози [8]. За потребою доза препарату може бути підвищена та/або до монотерапії може бути доданий ще один препарат.

Висновок: Найкращою тактикою лікування та ведення вагітності жінки з епілепсією є підготовка до вагітності з переходом на монотерапію та зменшення дози препарату до мінімально ефективної, регулярні консультації невропатолога та гінеколога, рекомендація відмови від паління. При потребі – підвищувати дозування та додавати додатковий препарат з переходом на політерапію. Препарати вибору є леветирацетам, ламотриджин, топірамат, зонісамід, сибазон, фенітоїн, фенобарбітал, вальпроат натрію. Слід зважати на ризики тератогенного впливу препаратів та їх залежність від дозування/комбінації.

Список використаних джерел:

1. Li Y, Meador KJ. Epilepsy and Pregnancy. Continuum (Minneapolis, Minn). 2022 Feb 1 doi: 10.1212/CON.0000000000001056.
2. Віничук С. М. Неврологія. 2008. С. 498.
3. Voinescu PE, Ehlert AN, Bay CP, Allien S, Pennell PB. Variations in Seizure Frequency During Pregnancy and Postpartum by Epilepsy Type. Neurology. 2022 Feb 22 doi: 10.1212/WNL.00000000000013056.
4. Cynthia L. Harden, Jennifer Hopp, Tricia Y. Ting, Page B. Pennell, Jacqueline A. French, W. Allen Hauser, Samuel Wiebe, Gary S. Gronseth, David Thurman, Kimford J. Meador. Management issues for women with epilepsy—Focus on pregnancy (an evidence-based review): I. Obstetrical complications and change in seizure frequency. Report of the Quality Standards Subcommittee and

- Therapeutics and Technology Assessment Subcommittee of the American Academy of Neurology and the American Epilepsy Society. 2009. <https://doi.org/10.1111/j.1528-1167.2009.02128.x>.
5. Vegrim HM, Dreier JW, Alvestad S, Gilhus NE, Gissler M, Iglund J, Leinonen MK, Tomson T, Sun Y, Zoega H, Christensen J, Bjørk MH. Cancer Risk in Children of Mothers With Epilepsy and High-Dose Folic Acid Use During Pregnancy. *JAMA Neurol.* 2022 Nov 1 doi: 10.1001/jamaneurol.2022.2977.
 6. Kaplan YC, Demir O. Use of Phenytoin, Phenobarbital Carbamazepine, Levetiracetam Lamotrigine and Valproate in Pregnancy and Breastfeeding: Risk of Major Malformations, Dose-dependency, Monotherapy vs Polytherapy, Pharmacokinetics and Clinical Implications. *Curr Neuropharmacol.* 2021. doi: 10.2174/1570159X19666210211150856.
 7. Seizure control and treatment changes in pregnancy: Observations from the EURAP epilepsy pregnancy registry. Dina Battino, Torbjörn Tomson, Erminio Bonizzoni, John Craig, Dick Lindhout, Anne Sabers, Emilio Perucca, Frank Vajda. 2013. <https://doi.org/10.1111/epi.12302>.
 8. Mawhinney E, Craig J, Morrow J, Russell A, Smithson WH, Parsons L, Morrison PJ, Liggan B, Irwin B, Delanty N, Hunt SJ. Levetiracetam in pregnancy: results from the UK and Ireland epilepsy and pregnancy registers. *Neurology.* 2013 Jan 22 doi: 10.1212/WNL.0b013e31827f0874.
 9. Bromley R, Adab N, Bluett-Duncan M, Clayton-Smith J, Christensen J, Edwards K, Greenhalgh J, Hill RA, Jackson CF, Khanom S, McGinty RN, Tudur Smith C, Pulman J, Marson AG. Monotherapy treatment of epilepsy in pregnancy: congenital malformation outcomes in the child. *Cochrane Database Syst Rev.* 2023 Aug 29. doi: 10.1002/14651858.CD010224.pub3.
 10. Hernández-Díaz, Sonia MD, DrPH; Mittendorf, Robert MD, DrPH; Smith, Caitlin R. MSc; Hauser, W. Allen MD; Yerby, Mark MD; Holmes. Association Between Topiramate and Zonisamide Use During Pregnancy and Low Birth Weight. *Obstetrics & Gynecology.* January 2014. DOI: 10.1097/AOG.000000000000018.
 11. Błaszczyk B, Miziak B, Pluta R, Czuczwar SJ. Epilepsy in Pregnancy-Management Principles and Focus on Valproate. *Int J Mol Sci.* 2022 Jan 25. doi: 10.3390/ijms23031369.
 12. Gyri Veiby, MD; Bernt A. Engelsens, MD, PhD; Nils Erik Gilhus, MD, PhD. Early Child Development and Exposure to Antiepileptic Drugs Prenatally and Through Breastfeeding. A Prospective Cohort Study on Children of Women With Epilepsy. *JAMA Neurol.* 2013. doi:10.1001/jamaneurol.2013.4290.
 13. Prof Kimford J Meador, MD, Gus A Baker, PhD, Nancy Browning, PhD, Morris J Cohen, EdD, Rebecca L Bromley, PhD, Jill Clayton-Smith, MD et al. Fetal antiepileptic drug exposure and cognitive outcomes at age 6 years (NEAD study): a prospective observational study January 23, 2013. DOI:[https://doi.org/10.1016/S1474-4422\(12\)70323-X](https://doi.org/10.1016/S1474-4422(12)70323-X).
 14. Hernández-Díaz S, Smith CR, Shen A, Mittendorf R, Hauser WA, Yerby M, Holmes LB; North American AED Pregnancy Registry; North American AED Pregnancy Registry. Comparative safety of antiepileptic drugs during pregnancy. *Neurology.* 2012 May 22 doi: 10.1212/WNL.0b013e3182574f39.
 15. Campbell E, Kennedy F, Russell A, Smithson WH, Parsons L, Morrison PJ, Liggan B, Irwin B, Delanty N, Hunt SJ, Craig J, Morrow J. Malformation risks of antiepileptic drug monotherapies in pregnancy: updated results from the UK and Ireland Epilepsy and Pregnancy Registers. *J Neurol Neurosurg Psychiatry.* 2014 Sep doi: 10.1136/jnnp-2013-306318.

Перепелиця Олексій Миколайович, аспірант кафедри Біомедичної інженерії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Аврунін Олег Григорович, д-р. техн. наук, професор
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

МЕТОД МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПОЛОЖЕННЯ ЕНДОДОНТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ В БАГАТОКАНАЛЬНОМУ ЗУБІ

Вимірювання робочої довжини кореневих каналів є критичним етапом у сфері стоматологічної практики, оскільки це визначає успішність ендодонтичного лікування. Традиційні методи, такі як рентгенографія та електрометрія характеризуються обмеженою точністю і вимагають складної інтерпретації отриманих даних. Це може призвести до неточностей та ускладнити проведення подальшого ендодонтичного лікування. Існуючі методи аналізу сегментованого зуба демонструють також свої обмеження у разі аналізу каналу з багатьма коренями. Де складність аналізу сегмента значно зростає через неоднаковість розмірів та конфігурацій кожного кореня [1]. Таким чином, існує потреба у розробці та впровадженні нових методів, які були б більш ефективними для аналізу каналів з багатьма коренями, забезпечуючи точність і надійність.

Процес визначення довжини кореневих каналів на рентгенографічному зображенні розпочинається з попередньої обробки зображення, включаючи медіанну фільтрацію та нормалізацію даних. Фільтрація дозволяє зменшити шум на зображенні шляхом видалення аномальних значень пікселів, а нормалізація даних дозволяє однаково обробляти зображення незалежно від його початкового формату та діапазону інтенсивності. Наступним кроком є гістограмний аналіз, що дозволяє отримати інформацію про ймовірність кожного значення інтенсивності у зображенні, та обчисливши відносні ймовірності кожного значення інтенсивності, можна виконати бінарізацію зображення із адаптивним пороговим значенням за методом Оцу [2]. Цей метод дозволить ефективно розділити зображення на два класи: об'єкти та фон. адаптивне порогове значення використовується для перетворення вихідного зображення у бінарне, де пікселі, що перевищують цей поріг, відображаються як об'єкти (області кореневого каналу), а пікселі, що менше порогу, вважаються фоном і не беруться для подальшого аналізу. Наступним кроком бінарізованому зображенні необхідно виділити необхідний для аналізу сегмент шляхом алгоритму формових характеристик об'єктів [3-4].

Для побудови математичної моделі положення ендодонтичного інструмента в зубному каналі використовується апроксимація середніх ліній координат сегментованого об'єкту. Середня лінія для багатоканального зуба представляється як матриця унікальних значень Y та додаткових масивів обчислених середніх значень координат X серед мінімальних та максимальних значень X для кожного унікального значення Y . Кожен масив, що представляє собою кореневий канал може бути апроксимований поліномом третього ступеня, який найкраще відображають рух інструменту під час ендодонтичної операції. Довжина кожної поліноміальної кривої може бути обчислена як сума відстаней між сусідніми точками на лінії та

виконати перехід від пікселів (за якими виконувалась обробка зображення) до міліметрів.

Рис. 1. Результати поліноміальної апроксимації середньої лінії багатоканального зуба (а - візуалізація середньої лінії, б - візуалізація поліноміальної апроксимації середньої лінії)

Список використаних джерел:

1. Perepelytsia, O. and Avrunin, O. (2022) 'Comparison of the method of electrometric determination of root canal parameters and the method of threshold segmentation of Radiographs', Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries, (4 (22)), pp. 48–57. doi:10.30837/itssi.2022.21.049.
2. Perepelytsia, O. M. (2021). Segmentation of dental X-ray in endodontic treatment. Biophysical Bulletin, (45), 21-31. <https://doi.org/10.26565/2075-3810-2021-45-02>.
3. Perepelytsia, O., & Nosova, T. (2022). DETERMINING THE WORKING LENGTH OF A ROOT CANAL USING INTRAORAL RADIOGRAPHY SEGMENTATION. Informatyka, Automatyka, Pomiary W Gospodarce I Ochronie Środowiska, 12(1), 44-46. <https://doi.org/10.35784/iapgos.2878>.
4. Avrunin, O., Tymkovich, M., & Drauil, J. (2015). Automated technique for three-dimensional reconstruction of cranial implant based on symmetry. Paper presented at the 2015 Information Technologies in Innovation Business Conference, ITIB 2015 - Proceedings, 39-42. doi:10.1109/ITIB.2015.7355070.

Холоденко Олена Павлівна, здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, Факультет медичних технологій діагностики та реабілітації *Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна*

Науковий керівник: Ратчик Вадим Михайлович, д-р. мед. наук, професор кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії *Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна*

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ ЛЕГЕНЬ В УМОВАХ КЛІНІКИ

Актуальність. Туберкульоз (ТБ) є важливою інфекційною причиною захворюваності та смертності серед дорослого населення у всьому світі [1]. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), чверть населення світу інфікована мікобактерією туберкульозу (МБТ), мікроорганізмом, що викликає ТБ, а у 2019 році від цього захворювання захворіли 10 мільйонів людей та близько 1,4 мільйона людей померли [2]. В останні роки через глобальні переміщення населення, слабку інформованість про профілактику ТБ, появи ТБ з множинною лікарською стійкістю та поширення ВІЛ ТБ повернувся на чільне місце, при цьому рівень захворюваності зростає з кожним роком і серйозно загрожує безпеці громадської охорони здоров'я [3,4]. Тому рання, швидка та точна діагностика має велике значення для боротьби з епідемією ТБ [5]. Однак у клінічній практиці, як і раніше, відчувається брак простих, швидких та ефективних засобів діагностики туберкульозу.

При розгляді гендерних особливостей, чоловіки частіше хворіють на ВІЛ/ТБ у поєднанні з іншою патологією зокрема цукровим діабетом, гепатитом В або С, а жінки на ізольований ВІЛ/ТБ, патологію серцево-судинної та статеві систем. Чоловіки втричі частіше за жінок мають шкідливі звички. Вони частіше скаржаться на кашель, а жінки на кашель у поєднанні з загальним нездужанням. У чоловіків спостерігаються поширеніші процеси, що займають легеню чи дві. У жінок же частіше процеси локалізувалися в межах однієї частки легені. Деструкцію та бактеріовиділення означено в дещо більшій кількості у чоловіків в порівнянні до жінок. Також у чоловіків відбувається більш масивне бактеріовиділення [6, 13].

Після початкового зараження приблизно у 5–10% інфікованих людей розвивається туберкульоз, який також називається активним туберкульозом. У 90–95% інфікованих розвивається туберкульозна інфекція, яка може реактивуватися на пізнішому етапі, особливо за умов, що впливають на імунітет (включаючи ВІЛ-інфекцію, недостатнє харчування та літній вік[7]. Для розвитку симптоматичного та бактеріологічно обумовленого ТБ у людей можуть пройти місяці чи роки. Туберкульозна інфекція та захворювання на ТБ все частіше розглядаються як два кінці безперервного спектру. Між ними знаходяться ранні хворобливі стани, які можна охарактеризувати як початковий та субклінічний ТБ [8].

Таким чином, безліч клінічних форм ТБ, непередбачуваний характер розвитку ускладнень ставлять це захворювання до найнебезпечніших хвороб сучасної медицини, при цьому зміни які виникають в організмі хворого часом незворотні, що

призводить до інвалідизації та смерті мільйонів людей у всьому світі.

Матеріал і методи. В дослідженні прийняли участь 96 хворих з вперше діагностованим туберкульозом (ВДТБ) легенів А15-А16., які проходили обстеження і лікування в умовах КП «Криворізький протитуберкульозний диспансер» Дніпропетровської обласної ради за період 2022 -2023р.р. Проведено ретроспективний аналіз 96 історій хвороб пацієнтів Серед обстежених хворих чоловіки склали 64(66,7%), жінки – 32 (33,3%). Вік хворих коливався від 18 до 64 років. Середній вік хворих $44,8 \pm 9,2$.

Попереднє лабораторне дослідження виявило наявність мікобактерії туберкульозу в харкотинні. Діагноз (шифр А15) був підтверджений при бактеріологічному дослідженні, мазка на кислотостійкі бактерії (КСБ) (М+); Позитивний результат мікроскопії мокротиння так само розглядався, як підтвердження діагнозу.

Для оцінки якості життя (ЯЖ) у досліджених пацієнтів проводили опитування за допомогою загального опитувальника Medical Outcomes Study Short Form (MOS SF-36). Функцію зовнішнього дихання (ФЗД) було вивчено за допомогою спірометрії. Як функціональні показники оцінювали : форсовану життєву ємність легень (ФЖЕЛ), обсяг форсованого видиху за 1с (ОФВ1), відношення ОФВ1/ФЖЕЛ. Зміни ФЗД визначали як обструктивні при ОФВ1/ФЖЕЛ менше 0,7, як рестриктивні при ОФВ1/ФЖЕЛ 0,7 і більше.

Результати. У дослідженні розглядалися деякі клінічні аспекти ураження легень при вперше діагностованому туберкульозі (ВДТБ), проводилась оцінка варіантів клінічних проявів і якості життя, розглядалися порушення функції зовнішнього дихання в умовах різних форм ТБ легень і демонструвалися характерні випадки захворювання за допомогою радіологічних методів.

Якість життя наших пацієнтів при активній формі ТБ відрізнялася значним зниженням усіх показників, що вивчаються. Так інтегральний показник ЯЖ у хворих ($38,51 \pm 2,31$), був достовірно меншим в 2,1 рази у порівнянні з контролем ($80,97 \pm 5,2$) ($p < 0,05$). Багато в чому в наших дослідженнях це пов'язано з порушенням ФЗД. Проведення спірометрії показало, що порушення функціонування легенів виявлено у 84,4 % хворих. Розвиток патології у досліджених хворих супроводжувався процесами декомпенсації дихання зі зниженням прохідності головних бронхів та порушенням еластичності легеневої тканини, що виявлялося порушеннями різного ступеня тяжкості, у тому числі у 72,9% випадків обструктивного характеру та у 11,5% – рестриктивного типу. Середні величини показника індексу Тіффно ОФВ1/ФЖЕЛ дорівнювали ($0,61 \pm 0,37$). Отримані кореляції прямо пропорціональної залежності між тяжкістю захворювання и показниками порушень дихання обструктивного ($r=0,67$, $p < 0,001$) і рестриктивного типів ($r=0,99$, $p < 0,005$). Оцінка зазначених змін узгоджується з думкою, що навіть проліковані хворі на туберкульоз, мабуть, роблять істотний внесок у тягар хронічної обструктивної хвороби легень, що росте в усьому світі [9]. Розглядаючи клініко-рентгенологічні дані серед відомих форм легеневого ТБС виділяємо ті, що найчастіше зустрічаються у нашому дослідженні. Кожна з цих форм впливає на функціональну здатність дихальної функції легень. Інфільтраційний туберкульоз легенів мав місто у 21% хворих і супроводжувався порушенням функції зовнішнього дихання за рестриктивним типом у 15 % хворих,

за обструктивним типом у 63%. Дисемінований туберкульоз легень відбувався у 43% пацієнтів і характеризувався рестриктивним типом дихання у 10% хворих і обструктивним типом - у 82%. Кавернозний туберкульоз легень встановлено у 18% хворих при цьому порушення дихання за рестриктивним типом встановлено у 18% хворих, за обструктивним - у 51%. Циротичний туберкульоз легень в нашому дослідженні був притаманний для 10% пацієнтів з рестриктивним типом у 31% хворих і обструктивним - у 69% хворих. Туберкулома легень мала місто у 8% пацієнтів з порушенням функції зовнішнього дихання тільки за обструктивним типом у 8% хворих.

Таким чином, у хворих з ВДТБ встановлено превалюючі клініко-рентгенологічні типи захворювання пов'язані з механізмами декомпенсації туберкульозу. Діагностика ВДТБ складалась з клінічної картини захворювання, визначення якості життя пацієнтів, порушення функції зовнішнього дихання, радіологічних показників патологічного процесу в легенях.

Список використаних джерел:

1. Anja van't Hoog, Kerri Viney, Olivia Biermann, Bada Yang, Mariska MG Leeftang, and Miranda W Langendam Symptom- and chest-radiography screening for active pulmonary tuberculosis in HIV-negative adults and adults with unknown HIV status *Cochrane Database Syst Rev.* 2022; 2022(3): CD010890 doi: 10.1002/14651858.CD010890.pub2.
2. WHO Global tuberculosis report 2020. Geneva, World Health Organization, 2020. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240013131> [Google Scholar] [Ref list].
3. Richeldi L, Ewer K, Losi M, et al. Early diagnosis of subclinical multidrug-resistant tuberculosis. *Ann Intern Med* 2004;140:709-13. 10.7326/0003-4819-140-9-200405040-00010 [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar].
4. Global tuberculosis report 2019. Geneva: World Health Organization, 2019. [Google Scholar].
5. Viñuelas-Bayón J, Vitoria MA, Samper S. Rapid diagnosis of tuberculosis. Detection of drug resistance mechanisms. *Enferm Infecc Microbiol Clin* 2017;35:520-8. 10.1016/j.eimc.2017.01.015 [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar].
6. І.А.Овчаренко, О.С. Шевченко Гендерні особливості перебігу мультирезистентного туберкульозу легень *Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ інфекція* № 3 (30) 2017 с 86-91.
7. Rieder HL. Tuberculosis. Etiologic epidemiology: risk factors for disease given that infection has occurred. In: *Epidemiologic Basis of Tuberculosis Control*. 1st edition. Paris: International Union Against Tuberculosis and Lung Disease, 1999:63-119. [Google Scholar].
8. Achkar JM, Jenny-Avital ER. Incipient and subclinical tuberculosis: defining early disease states in the context of host immune response. *Journal of Infectious Diseases* 2011;204(Suppl 4):S1179-86. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
9. Anja van't Hoog, Kerri Viney, Olivia Biermann, Bada Yang et al. Symptom- and chest-radiography screening for active pulmonary tuberculosis in HIV-negative adults and adults with unknown HIV status *Cochrane Database Syst Rev.* 2022;2022(3): doi: 10.1002/14651858.CD010890.pub2.

Жежер А., студентка ОПП 223 Медсестринство другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаська медична академія, м. Черкаси, Україна

Науковий керівник: Грозна Л.М., канд. мед. наук, завідувач кафедри терапевтичних та фахових медсестринських дисциплін
Черкаська медична академія, м. Черкаси, Україна

НАВЧАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ІШЕМІЧНОЮ ХВОРОБОЮ СЕРЦЯ

Актуальність. ІХС є однією з провідних причин смертності в багатьох країнах світу. Навчання пацієнтів щодо превентивних заходів та ефективного управління хворобою є важливим для зменшення популяційної смертності. Навчання пацієнтів з ІХС може покращити їх якість життя, зменшити кількість ускладнень та зменшити витрати на охорону здоров'я шляхом запобігання госпіталізаціям та екстреним медичним втручанням.

Мета роботи розробка методики формування здатності медичних сестер первинної ланки до ефективного навчання пацієнтів з ішемічною хворобою серця.

Матеріали і методи. Аналіз наукових джерел, періодичних фахових видань, вивчення результатів анкетування медичних сестер первинної ланки та пацієнтів з ІХС.

Результати. Навчання пацієнтів з ішемічною хворобою серця (ІХС) можуть бути значними і відобразитися на кількох рівнях. Аналізуючи наукові джерела, були визначені загальні підходи до навчання пацієнтів з ІХС, а саме: інформаційна прозорість, індивідуальний підхід, послідовність та повторення, використання візуальних засобів та практичних демонстрацій. Успішність навчання пацієнтів залежить від мети навчання, яка повинна бути чітко визначена та зрозуміла для пацієнта, змісту навчання який повинен бути актуальним для пацієнта та відповідати його потребам, методів навчання, які мають бути адаптовані до індивідуальних особливостей пацієнта та до цілей навчання, оцінки результатів навчання, щоб визначити ефективність програми навчання. Нами були проаналізовані анкети, які заповнювали медичні сестри Смілянського міського центру первинної медико-санітарної допомоги щодо їх уміння та навичок доносити інформацію та навчати пацієнтів з ІХС. Опитування проводилось до навчання та після такого. Паралельно аналізували анкети пацієнтів, щодо їх задоволеності проведеним навчанням медичними сестрами. Результати були наступними. Всього в анкетуванні взяли участь 25 медичних сестер, з яких до проведення тренінгів 20 осіб (80%) вважали, що вони готові проводити та проводять навчання пацієнтів з ІХС, 5 осіб (20%) вважали, що потрібна ще додаткова підготовка. В той же час було опитано 54 пацієнти з ІХС щодо задоволеності ними навчанням, яке проводили медичні сестри первинної ланки. Аналіз анкет пацієнтів був таким: 22 з них (59%) були задоволені отриманою інформацією, інші 11 особи (41%) – частково задоволені. Аналогічне опитування провели після тренінгу для медичних сестер. Результати анкетування медичних сестер – всі 25 осіб (100%) вважали, що отримали систематизовані знання, які допоможуть в навчанні пацієнтів з ІХС. Через 2 місяці

провели повторне опитування пацієнтів щодо їх задоволеності навчанням. Результати анкетування були такими: 39 пацієнтів (91%) були повністю задоволені спілкуванням з медичними сестрами, 3 осіб(9%) хотіли б отримати більше інформації.

Висновки. Навчання пацієнтів з ІХС є ключовим елементом управління хворобою, завдяки чому можуть поліпшитись результати лікування, зменшитись ризик виникнення ускладнень ІХС, покращитись якість життя пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Бойчук В. Б., Малюк О. П., Марущак М. І. Прогнозування факторів ризику кардіологічних захворювань з позиції медсестри. // Медсестринство, 2023, №3-4, С. 79-86.
2. Вікторова, Л. В. Навчання пацієнтів з ішемічною хворобою серця: практичні рекомендації.// Київ: Медицина. 2023,150 с.
3. Гаврилюк О. В., Тимченко О. С. Формування здатності медичних сестер до навчання пацієнтів з ішемічною хворобою серця// Медична освіта та професійний розвиток.-2021, №19(1), С.105-112.

Мухачова Вероніка Денисівна, здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Дігтяр Аліна Євгенівна, здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Попович Ірина Вікторівна, здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Бездітко Тетяна Василівна, д-р. мед. наук, професор
кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики
Харківський національний медичний університет, Україна

ОБІЗНАНІСТЬ СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ ПРО НАДАННЯ ПЕРШОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Актуальність. Перша медична допомога – медичний захід, спрямований на порятунок життя людини, зменшення страждань потерпілого під час надзвичайної ситуації та запобіганню можливих ускладнень. Ефективно надана перша допомога може значно знизити ризик смерті. Важливість цього не можна ігнорувати, адже приблизно 60% смертельних випадків відбуваються до моменту прибуття екстреної медичної допомоги. Ці критичні моменти часто визначають, чи виживе людина. Серед основних причин смертності в Україні — серцеві захворювання, інсульти та респіраторні інфекції. Володіння навичками надання першої допомоги в таких ситуаціях є особливо актуальним. Розуміння того, коли потрібно викликати швидку допомогу, є критичним для порятунку життя. Дані служб екстреної медичної допомоги великих міст свідчать, що лише 10-15% жертв дорожньо-транспортних пригод та інших екстремальних подій помирають від травм, які несумісні з життям. Це означає, що можна було б запобігти більшості смертей, якби свідки надали ефективну першу допомогу вчасно. Тому важливість вивчення основ першої допомоги не можна недооцінювати, оскільки це не тільки сприяє соціальній відповідальності, але й врятуванню життів.

Мета. Оцінка рівня знань та практичних навичок студентів медичних вищих навчальних закладів у сфері надання першої допомоги та розробка рекомендацій щодо розвитку навичок надання першої допомоги студентами медиками. Також це дослідження має на меті стимулювати студентів до самостійного вивчення та практичного застосування знань про першу допомогу, що є критично важливим для їх майбутньої професійної діяльності.

Матеріал і методи дослідження. Було проведено опитування серед 93 студентів віком від 17 до 35 років. Для збору даних створено анкету на базі сервісу «Google Forms» та подальше поширення анкети серед студентів Харківського національного медичного університету. Анкета містить питання про знання правил першої медичної допомоги, в якому форматі здобувались ці знання, впевненість студентів повторити ці знання в реальному житті та оцінку рівня теоретичної та практичної підготовки.

Результати та їх обговорювання. Найбільша кількість респондентів, а саме 96,8%, навчаються в медичному університеті; 2,2% у медичній академії та 1,1% у

медичному фаховому коледжі. В дослідженні брали участь здобувачі освіти різних курсів: перший курс - 16,1%; другий курс - 19,4%; третій курс - 32,3%; четвертий курс - 15,1%; п'ятий курс - 4,3%; шостий курс - 5,4% та 7,5% тих, хто проходить інтернатуру. На питання «Чи ви вже проходили правила надання першої медичної допомоги?» позитивну відповідь надали 89,2% респондентів 10,8% - негативну. Режим навчання здобувачів освіти - 24,7%, наживу - 41,9% та змішано - 33,3%. З тих респондентів хто обрав варіанти «наживу» чи «змішано» проходив навчання - 58,1% вважають, що добре запам'ятали алгоритм надання першої медичної допомоги; не згодні з цим - 4,1% та 37,8% - не впевнені у своїй навичках. На питання в анкеті «Якби ви оцінили рівень вашої підготовки (теоретичної) згідно 5-ти бальній шкалі?» опитані відповіли: «1 (мінімальний)» обрали 6,5% людей; «2» - 15,1%; «3» - 21,5%; «4» - 47,3%; останній варіант «5 (максимально)» відмітили 9,7%. Також було задане схоже питання, але про оцінку свого рівня підготовки (практичної). Респонденти відповіли наступним чином: «0 (зовсім не вмю)» - 4,3%; «1 (мінімальний)» - 18,3%; «2» - 10,8%; «3» - 33,3%; «4» - 28%; останній варіант «5 (максимально)» відмітили - 5,4%. Майже половина опитаних здобувачів освіти не впевнені, що зможуть надати першу медичну допомогу людині, яка цього потребує - 48,4%; впевнені у своїх вміннях - 39,8% та не змогли визначитися з відповіддю - 11,8%. За питаннями з можливістю вибору кількох відповідей ми дізналися, яким чином студенти здобули більшу частину своїх теоретичних знань щодо надання першої медичної допомоги. Проанкетовані люди відповіли так: «Університет (заняття)» обрали 68,8%; «Додаткові заходи від університету (курси, зустрічі із запрошеними лікарями тощо)» - 36,6%; «Заходи чи курси не від університету» - 36,6%; «Робота у лікарні, на кареті швидкої допомоги тощо» - 18,3%; «Самостійно шукав інформацію в Інтернеті чи книжках» - 57%. На перший погляд схоже питання, але про здобуття більшої частини своїх саме практичних знань щодо надання першої медичної допомоги, респонденти відповіли іншим чином: «Університет (заняття)» обрали 55,9%; «Додаткові заходи від університету (курси, зустрічі із запрошеними лікарями тощо)» - 36,6%; «Заходи чи курси не від університету» - 31,2%; «Робота у лікарні, на кареті швидкої допомоги тощо» - 20,4%; «Самостійно шукав інформацію в Інтернеті чи книжках» - 34,4%. 43% студентів медичних ВНЗ задовільняє рівень їх теоретичних знань про першу медичну допомогу; 57% - не задоволені своїм «базисом» знань. У той час, як 31,2% опитаних задовільняє рівень їх практичних знань про першу медичну допомогу; 68,8% - не могли дати позитивної відповіді на це питання.

Висновки. Результати опитування студентів-медиків щодо їх обізнаності та навичок у сфері надання першої медичної допомоги виявили значні прогалини в практичній підготовці. Незважаючи на те, що більшість студентів заявили про знайомство з основами першої медичної допомоги, лише менша частина відчуває впевненість у своїх здібностях застосувати ці знання в реальних ситуаціях. Переважна кількість опитаних студентів основним джерелом інформації та розвитку практичних навичок щодо надання першої медичної допомоги обрала заняття в своєму медичному закладі, але при цьому велика кількість респондентів застосовує і інші шляхи, такі як курси, заходи, книжки, Інтернет тощо. Це свідчить про те, що студенти зацікавлені у вивченні проведенні даної маніпуляції, тож їм необхідно надавати і розвивати можливості отримання перевіреної достовірної

інформації доступними методами, оскільки більшість проанкетованих студентів досі не задовільняє рівень їх теоретичних та практичних знань. З огляду на високий відсоток смертності, який можна було б запобігти за допомогою своєчасного надання першої допомоги, ці дані набувають особливої уваги. На основі цих результатів можна порекомендувати розробку більш ефективних методів навчання, які б забезпечували здобувачам освіти необхідний рівень підготовки. Це може включати в себе практичні тренінги, симуляційні вправи, а також залучення студентів до реальних клінічних ситуацій під наглядом досвідчених медиків. Такий підхід дозволить студентам-медикам не тільки краще засвоїти матеріал, але й розвинути впевненість у своїх діях, що є надзвичайно важливим для ефективного надання першої медичної допомоги.

Грищенко Вячеслав Геннадійович , здобувач вищої освіти
2-го медичного факультету
Донецький національний медичний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ТУБЕРКУЛЬОЗНОГО ПЕРИТОНІТУ

Туберкульоз – це захворювання інфекційної етіології, збудником є кислотостійкі мікобактерії з групи *Mycobacterium tuberculosis complex* - *M. tuberculosis*, *M. africanum*, *M. bovis*, передається повітряно-крапельним шляхом, часто має латентний перебіг після початкового інфікування, найчастіше вражає легені. В Україні з 1995 року визначають епідемію туберкульозу, яка продовжується донині, смертність з кожним роком збільшується.

Туберкульозний перитоніт відносять переважно до проявів періоду первинної туберкульозної інфекції як наслідок лімфогематогенного поширення процесу, також це ускладнення при специфічному ураженні лімфатичних вузлів черевної порожнини, кишечника, статевих органів, хребта, поширюючись контактним та лімфогенним шляхом. Незалежно від генезу картина хвороби при перитонітах може займати домінуюче положення в загальній симптоматології хвороби або бути супутньою основному за тяжкістю захворювання. Особливо важкий перитоніт розвивається при перфорації туберкульозної виразки кишечника в черевну порожнину або прорив казеозних лімфатичних вузлів брижі. У період вторинного туберкульозу поширення процесу з мезентеріальних вузлів, кишечника та статевих органів призводить частіше до розвитку сухої форми перитоніту з ураженням обмежених ділянок очеревини. Розрізняють бугоркову, ексудативну, ексудативно-спайкову та казеозно-виразкову форми туберкульозного перитоніту. Бугорковий туберкульозний перитоніт характеризується гострим перебігом, що починається з підвищення температури тіла, появи ознобу та болів у животі. Язик при цьому сухий, з білуватим нальотом, передня черевна стінка напружена, не бере участі в диханні, виразні симптоми подразнення очеревини. Абсолютна більшість хворих оперують в екстреному порядку з діагнозом "гострий живіт", при цьому виявляють бугоркові висипання по очеревині. Ексудативний туберкульозний перитоніт є результатом бугоркового або алергічної реакції на токсини мікобактерій туберкульозу. Характеризується утворенням ексудату в черевній порожнині. Захворювання розвивається поступово з появи невизначених болів у животі, нестійкого випорожнення, субфебрильної температури тіла, слабкості, диспепсичних розладів. Живіт збільшується в обсязі, іноді значно. Симптоми подразнення очеревини згладжені, визначають наявність асцитичної рідини. Спайкова форма перитоніту - результат ускладненого перебігу туберкульозу органів черевної порожнини з утворенням множинних спайок. Клінічний перебіг хвилеподібний, хворі скаржаться на загальну слабкість, біль у животі, нудоту, проноси. Частим ускладненням стає спайкова кишкова непрохідність. Ексудативно-спайковий перитоніт характеризується появою осумкованого ексудату, що визначається при перкусії, загальний стан хворого тривалий час залишається задовільним. Казеозно-виразкова форма перитоніту відрізняється появою вогнищ сирного некрозу на парієтальній і вісцеральній очеревині з утворенням виразок

різної величини, клінічний перебіг хвороби нагадує картину спайкового перитоніту. Це найважча форма туберкульозного перитоніту. Нерідко спостерігають ускладнення у вигляді нориць у внутрішні органи та назовні, через черевну стінку. Загальний стан хворих у край тяжкий, відзначають високу температуру тіла.

Висновки. Туберкульозний перитоніт це досить грізний прояв туберкульозної інфекції, клінічно прояви неспецифічні, первинно виявляють ознаки гострого живота, діагноз туберкульоз частіше всього підтверджується після оперативного втручання. У разі вторинного туберкульозу прояви перитоніту потребують відповідного діагностування туберкульозної етіології та лікування.

Список використаних джерел:

1. Інфекційні хвороби, підручник / За ред. О.А. Голубовської. — К.: ВС В “ Ме- 174 диина”, 2012. — 728 с. + І2 с. кольор. вкл. ISBN 978-617-505-214-3.
2. Інфекційні хвороби: Підручник / Нікітін Є.В., Андрейчин М.А., Сервецький К.Л., Качор В.О., Головченко А.М., Усиченко Є.М.; За ред.: Є.В. Нікітіна, М.А. Андрейчина. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2014. 364 с.
3. Фтизіатрія: Підручник / За ред. проф. В.І.Петренка. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 503 с.

Дудко О.С., здобувач вищої освіти факультету фізичної культури
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Христич Т.М., д-р. мед. наук., професор
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ У МОЛОДІ ТА ДІТЕЙ

Діти і молодь - це майбутнє суспільства, і їхнє життя, здоров'я, розвиток та соціальна інтеграція є пріоритетними завданнями для сучасної медицини. Сучасні зміни в способі життя, навколишньому середовищі та харчуванні, призводять до зростання захворюваності у дітей та молоді. Відповідно однією з нагальних проблем останніх років в нашій державі є потреба в фізичній терапії та ерготерапії в молоді та дітей. В останні роки в реабілітацію введено поняття "якість життя, що пов'язана зі здоров'ям при цьому якість життя розглядають як інтегральну характеристику, на яку необхідно орієнтуватись при оцінці ефективності реабілітації хворих [1].

Тому, зрозуміло, що реабілітація повинна включати заходи для підтримання або відновлення функцій або ж компенсації втрати або відсутності функції чи функціонального обмеження. В той час, як реабілітаційний процес не включає першої медичної допомоги. Він охоплює широке коло заходів і видів діяльності, починаючи від основної та загальної реабілітації і до дій, спрямованих на досягнення кінцевої мети, наприклад, професійної реабілітації.

Слід зазначити, що фізіотерапія використовує різноманітні методи та засоби для реабілітації та підтримки фізичного здоров'я молоді та дітей з різними медичними станами та функціональними обмеженнями. Відповідно, кожний з цих методів може бути застосований окремо, або в комбінації з іншими методами, для досягнення оптимального результату фізіотерапії при роботі з молоддю та дітьми [2].

Науково-доказова практика може полегшити вибір способу ведення терапії. Завдяки науково-доказовій практиці можна спиратися на науково-обґрунтовані докази. Це підвищує активність ерготерапевта [3].

Сучасні підходи до ерготерапії в роботі з молоддю базуються на нових дослідженнях та інноваціях у сфері медицини та терапії. Ці підходи спрямовані на максимальну ефективність та індивідуалізацію лікування для дітей та молоді з різними патологіями та особливостями.

Варто розуміти, що ерготерапія допомагає молоді та дітям розвиватись та досягати своїх потенційних можливостей, забезпечує підтримку та навчання навичок, необхідних для самостійного функціонування в різних аспектах життя. Терапевтичні заходи ерготерапії допомагають пацієнтам зберігати та покращувати якість життя та бути активними учасниками суспільства.

Певні, правильно підібрані, терапевтичні можливості та техніки в ерготерапії сприяють розвитку дітей у різних аспектах їхнього життя, підтримують їх у досягненні потенційних можливостей та забезпечують оптимальні умови для активного і задовільного життя.

Слід пам'ятати, що адаптація фізіотерапевтичних методів для дітей є

ключовим аспектом успішної терапії та реабілітації. Діти мають особливі фізіологічні, психологічні та соціальні характеристики, тому фізіотерапевти повинні змінювати та адаптувати свої підходи, щоб відповідати потребам кожного дитячого пацієнта. Застосування ігрового підходу, індивідуалізовані плани терапії та співпраця з батьками сприяють досягненню кращих результатів та покращують якість життя дітей з різними порушеннями та потребами.

Врахування вікових особливостей пацієнтів є важливим аспектом фізіотерапії та ерготерапії у роботі з молоддю та дітьми. Вік дитини має значний вплив на її фізіологічний, психологічний та соціальний розвиток. При врахуванні вікових особливостей під час терапії, терапевти можуть досягати кращих результатів та покращити якість терапевтичного процесу.

Тому, стає зрозумілим, що застосування фізичної терапії та ерготерапії у роботі з різними медичними станами у дітей є важливим елементом комплексного лікування та реабілітації. Фізіотерапевти та ерготерапевти грають ключову роль у поліпшенні функцій, моторних навичок, когнітивних здібностей та якості життя дітей з різними медичними станами. Для кожного медичного стану у дітей застосовуються різні підходи та методи терапії.

Не варто забувати і про дітей з порушеннями розвитку. Застосування фізичної терапії та ерготерапії для цих дітей є важливим компонентом їхньої реабілітації та покращення якості життя. Ці терапевтичні методи допомагають сприяти розвитку рухових та когнітивних навичок, забезпечують підтримку соціальної інтеграції та самостійності дітей з різними порушеннями розвитку.

Тому, регулярні заняття підібраних терапій можуть допомогти значно поліпшити розвиток та психоемоційний стан дітей з різними порушеннями розвитку, забезпечуючи їм більш активну і задовільну участь у повсякденному житті [4].

Отже, фізична терапія та ерготерапія є важливими компонентами інтегрованого підходу до лікування та реабілітації дітей та молоді з різними медичними станами. Ці підходи допомагають досягати позитивних результатів у покращенні фізичного, психічного та соціального функціонування пацієнтів та сприяють їхній інтеграції у суспільство та підтриманню задоволення від життя.

Список використаних джерел:

1. Сазонова І.О. Основи практичної діяльності у фізичній реабілітації. Методичні рекомендації. Запоріжжя, 2020. 14 с.
2. The American Journal of Occupational Therapy, 2021, Vol. 75 (Supplement 3).
3. Сучасні технології в оздоровчій діяльності. Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених, м. Запоріжжя, 3 березня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол.: О.М. Бурка, Л.В. Шуба. Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. 249 с.
4. American Academy of Pediatrics. Developmental Surveillance and Screening of Infants and Young Children. Pediatrics. 2019. 184(6).

Колісниченко Олександра Вячеславівна, здобувач вищої освіти
медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Шаталова Вікторія Броніславівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Павлова Олена Олексіївна, доктор медичних наук,
професор кафедри загальної та клінічної патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна
Харківський національний медичний університет, Україна

ПОГЛЯД НА СКЛАДОВІ СУЧАСНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОРИ РИЗИКУ РОЗВИТКУ МЕТАБОЛІЧНИХ ПОРУШЕНЬ В МАЙБУТНЬОМУ

Вступ. В останні роки увага науковців усього світу прикута до важливої, проте невирішеної проблеми сучасної медицини - захворювань, що виникають на тлі метаболічних порушень таких як ожиріння, цукровий діабет 2-го типу, що призводять до розвитку важких серцево-судинних ускладнень, створюючи серйозну проблему для громадського здоров'я. Раніше вважалося, що метаболічні порушення притаманні виключно людям старшого віку, в той час як сьогодні спостерігається збільшення відсотка тих, хто має подібні проблеми серед молодих людей. Сучасний стиль життя, який ґрунтується на суспільних тенденціях на перший погляд приносить багато зручностей проте в подальшому формує й низку нездорових звичок: малорухливий спосіб життя, нездорове харчування, недосипання які на тлі підвищеного рівню стресу можуть призвести до початкових проявів порушення обміну речовин. Студенти є особливо вразливою групою через напружений режим навчання і змінений спосіб життя. Розуміння зв'язку між життєвими звичками студентів і їх здоров'ям має вирішальне значення для впровадження ефективних профілактичних заходів впливу на метаболічні показники до яких можна віднести, дієтичне харчування, фізичну активність, режим сну, роботи та відпочинку, комплексне вивчення яких в контексті студентського життя є актуальним і перспективним [1].

Метою дослідження став аналіз анкетних даних щодо наявності та поширеності в стилі життя і звичках студентів факторів профілактичного та ушкоджуючого характеру дисбаланс яких може привести до розвитку метаболічних порушень в подальшому.

Методи дослідження. За допомогою соціологічного опитування шляхом анкетування на базі сервісу Google Forms було проведено добровільне, анонімне опитування 112 респондентів; 72% – дівчат та 28% – хлопців, віком до 25 років. Результати анкетування було проаналізовано з використанням пакету завдань у комп'ютерній програмі Microsoft Excel.

Результати та обговорення. Відповідно до сучасних уявлень причинами, що лежать в основі порушення обміну речовин є стресові фактори (збільшується продукція кортизолу та адреналіну, які підвищують рівень цукру в крові), нераціональне харчування з надлишком простих вуглеводів які призводять до

ожиріння яке може стати незалежним фактором ризику виникнення порушень обміну речовин (інсулінорезистентність, гіпертригліцеридемія). Більшість учасників опитування (97%) заявили, що не мали встановленого діагнозу пов'язаного з порушенням обміну речовин (ожиріння, цукровий діабет 2-го типу). Проте 3% респондентів відзначили, що вони мають чи мали такий діагноз. Загальновідомо, що вагомим профілактичним фактором, що нівелює дію багатьох ушкоджуючих є фізичне навантаження і ритмований стиль життя. 63% опитаних респондентів зазначили, що регулярно роблять фізичні вправи (щонайменше 30 хвилин середньої інтенсивності) декілька днів на тиждень, проти 37% які не мають звички займатися спортом регулярно. Відомо, що люди, які не приділяють достатньої уваги фізичним вправам, сплять гірше, відзначають появу стомлюваності і відсутність сил на заняття спортом. Щодо тривалості повноцінного сну у опитаних респондентів, 44% учасників опитування зазначили, що сплять щонайменше 7-9 годин на добу, а 56% - не досягають такої тривалості сну. Результати багатьох незалежних досліджень вказують на зв'язок постійної нестачі сну з цукровим діабетом, високим тиском, ішемічною хворобою та ожирінням, яке пов'язане з продукцією надмірної кількості гормону греліну (відчуття голоду), та недостатньою кількістю лептину (відчуття насичення). Відомо, що вкурювання однієї сигарети щодня підвищує ризик виникнення серцево-судинних ускладнень на 50%. Чим більший стаж паління, тим вищим є ризик. Значна частина опитаних (68%) визнали, що намагалися курити сигарети або вживали тютюнові вироби проти 32% респондентів які не мали досвіду паління. Наступне питання стосувалось емоційного стану та реакцій на потенційно травматичні події так як ті хто постійно переживає почуття тривоги (сильні негативні емоції), більш схильні до розвитку різних захворювань. У відповідь на це питання 32% зазначили, що негативні емоції, відчуття тривоги виникають у них часто, 56% відчувають себе більш емоційно стабільними і не відчувають таких симптомів, а 12% зовсім не змогли відповісти на це питання. На питання «чи обмежують студенти споживання солодких та енергетичних напоїв» 74% вказали, що не обмежують, 13% заявили, що обмежують і 13% - обмежують "частково". Спроба "заїдати, запивати" страх, тривогу, невпевненість солодким стає все більш актуальною серед молоді

Висновок. Загалом отримані результати анкетування демонструють важливість здорового способу життя для підтримки здоров'я. У більшості респондентів до яких відносяться й ті, хто регулярно займаються спортом, не було діагностовано порушення обміну речовин, але значна частина курить або вживає тютюн, необмежено споживає солодкі та енергетичні напої і має проблеми з якістю сну. Проведена нами робота ілюструє наявність загроз для здоров'я в найближчому майбутньому і необхідність розробки та впровадження ініціатив, спрямованих на попередження метаболічних порушень шляхом підвищення обізнаності студентів вищих навчальних закладів стосовно важливості здорового способу життя та збалансованого харчування.

Список використаних джерел:

1. Фактори ризику та їх взаємозв'язок із серцево-судинними захворюваннями [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://compendium.com.ua/uk/clinical-guidelines-uk/cardiology-uk/section-4-uk/glava-1-faktori-riziku-ta-yih-vzayemo-zv-yazok-iz-sertsevo-sudinnimi-zahvoryuvanniami/> – Дата доступу: 14.05.2024.

Веремієнко Ірина Олександрівна, здобувач вищої освіти
II медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Ммоквелу Моніка Чінанія, здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Самойлова Ганна Петрівна, канд. мед. наук,
асистент кафедри неврології
Харківський національний медичний університет, Україна

ПОШИРЕНІСТЬ ВІДДАЛЕНИХ НЕВРОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ COVID-19

Вступ. В кінці 2019 року вперше виявлено випадки пневмонії, що спричинена інфікуванням раніше невідомим Важким Гострим Респіраторним Синдромом Коронавірусу 2 (SARS-CoV-2). Це призвело до пандемії.

В Україні 3 березня 2020 року було вперше зафіксовано випадок Covid-19. Станом на 13 квітня 2024 року кількість заражених в Україні становила 4809624. На 24 березня 2024 року у всьому світі зареєстровано понад 775 мільйонів випадків захворювання [1].

Патогенез захворювання має декілька ключових механізмів. Сам вірус проникає через слизові оболонки дихальних шляхів, ентероцити тонкої кишки і оболонки нервових клітин, взаємодіючи з АПФ2, які знаходяться на поверхні клітин. Найбільша кількість ангіотензин перетворюючого фактора 2 знаходиться на альвеолоцитах. Після проникнення і розмноження вірусу виникає системне запалення у відповідь на інфекцію, що може призвести до цитокінового шторму й вторинної альтерації клітин дихальної та судинної систем. Крім цього, SARS-CoV-2 викликає пошкодження і облітерацію судин, що призводить до виникнення судинних ускладнень [2]. Клініка COVID-19 залежить від тяжкості захворювання, реактивності організму та індивідуальних особливостей, але в основному характеризується лихоманкою, кашлем, слабкістю і м'язовими болями.

На тлі загальної вакцинації, переважна більшість інфікованих переносять захворювання відносно легко або взагалі безсимптомно, але люди зі зниженою імунною відповіддю чи із супутніми захворюваннями відмічають ускладнення з боку різних систем, включаючи нервову.

Найчастіше пацієнти скаржаться на аносмію та порушення смаку, які за дослідженнями відзначалися у 80% відсотках хворих. Статистично доведено, що приблизно 13% пацієнтів мають серйозні неврологічні наслідки SARS-CoV-2 [3].

Мета. Встановити поширеність віддалених неврологічних наслідків.

Матеріали і методи. Для виконання практичної частини дослідження нами було проведено опитування за допомогою анкети, яка складалась з 8 питань за різними напрямками обраної теми. В онлайн-анкетуванні прийняли участь 66 респондента, з них 46 жінок і 20 чоловіків, віком від 18 до 70 років.

Результати. Результати опитування показали, що 90,6% з опитуваних перенесли Covid-19. За ступенем тяжкості захворювання ми виділили 5 категорій: безсимптомний перебіг – 15,2%, легкий перебіг (характеризується загальним

нездужанням і кашлем) - 42,4%, середній перебіг (характеризується гарячкою до 38°C, кашлем, затрудненим диханням) – 30,3%, важкий перебіг (характеризується гарячкою 38°C і більше, утрудненим диханням, госпіталізацією) - 9,1%, критичний перебіг (інтенсивна терапія, штучна вентиляція легень) - 3%.

Згідно опитування, 24,2% не мали ніяких неврологічних симптомів в момент хвороби, 39,4% втратили здатність відчувати смак, 45,5% респондентів відмітили втрату здатності відчувати запахи, 51,5% відмічали головний біль, 30,3% скаржились на запаморочення, 18,2% відчували парестезії в кінцівках, 21,2% мали депресивний синдром, 18,2% відмічали тривожність, 15,2% порушення сну, а 21,2% респондента скаржились на проблеми з концентрацією.

Ми встановили, що 74,1% з опитуваних мали неврологічні симптоми протягом всього періоду захворювання, а 25,9% тільки на початку захворювання. Опитування показало, що після одужання у 51,5% людей неврологічних симптомів не залишилось, 21,2% відмітили наявність депресивного синдрому, 21,2% - тривожність, 21, - проблеми з концентрацією, 18,2% - порушення сну, 12,1% - втрата здатності відчувати запахи, 12,1% - запаморочення, 6,1% – головний біль, 6,1% - парестезії. З тих, хто мав симптоми після одужання у 31,8% симптоми персистували протягом тижня, у 18,2% - протягом місяця, а у 50% протягом 6 місяців та більше.

Висновок. Таким чином ми встановили, що неврологічні ускладнення від SARS-CoV-2 частіше охоплюють низку симптомів: аносмію, агевзію, головний біль, запаморочення, парестезії, депресивний синдром, тривожність, порушення сну і проблеми з концентрацією. І хоча ці ускладнення не відносяться до тяжких, але вони значно впливають на якість життя пацієнтів. Саме тому хворі потребують уважного спостереження і лікування мультидисциплінарною командою.

Список використаних джерел:

1. Коронавірус в Україні (covid19.gov.ua).
2. ПАТОГЕНЕЗ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ COVID-19 [Електронний ресурс] / В. П.Малий, І. М. Асоян, І. В. Сай, І. В. Андрусович // Інфекційні хвороби. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/inf-patol/article/view/11555>.
3. Broła W. Neurological consequences of COVID-19 [Електронний ресурс] / W. Broła, M. Wilski // Springer Nature. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9524739/>.

Колісниченко Олександра Вячеславівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Шаталова Вікторія Броніславівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Науковий керівник: Стенкова Наталія Федорівна, доцент кафедри пропедевтики педіатрії
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

ПРОФІЛАКТИЧНІ ЩЕПЛЕННЯ: БАЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Вступ. В умовах воєнного стану питання громадського здоров'я стає все більш актуальним, особливо в контексті можливого поширення інфекційних захворювань. Профілактичні щеплення відіграють важливу роль не тільки у підтримці здоров'я окремої людини, а й сприяють зниженню захворюваності та смертності від інфекційних захворювань, особливо серед дітей. Саме тому, розуміння ставлення студентів вищих медичних закладів до профілактичних щеплень є вкрай важливим. Студентська спільнота, як майбутні фахівці у галузі медицини, може вплинути на сприйняття і реалізацію вакцинопрофілактики серед широкого загалу населення. Розуміння їхніх думок, уявлень та готовності до практичних дій щодо профілактичних щеплень є найважливішим фактором розвитку ефективних стратегій просвітництва громадськості у профілактиці інфекційних захворювань [1,2].

Мета. Метою роботи було дослідження ставлення студентів вищих медичних закладів щодо профілактичних щеплень як ключового інструменту попередження поширення інфекційних захворювань, зокрема – керованих інфекцій серед дітей та дорослих. Конкретні цілі включали оцінку рівня усвідомлення та інформованості студентів щодо важливості щеплень, визначення факторів, що впливають на їхнє відношення до вакцинації; аналіз готовності студентів до проведення щеплень як собі, так й у майбутньому - своїм дітям; їхнє ставлення щодо обов'язкових і рекомендованих вакцин, а також - вивчення їхнього відношення до можливих дискусійних аспектів, зокрема – етичних проблем, які можливі під час проведення щеплень [3].

Методи дослідження. Дослідження проводилось з використанням Google-форм. На умовах добровільної згоди та анонімності було опитано 124 респонденти: 65,4% – дівчат та 34,6% – хлопців, віком від 18 до 25 років, які здобувають вищу медичну освіту. В роботі використані такі методи: аналітичний, порівняльно-оцінювальний, соціологічне опитування шляхом анкетування.

Результати дослідження. 89,8% опитаних вважають профілактичні щеплення ефективним інструментом для збереження громадського здоров'я, 10,2% - ні. На питання «Чи маєте ви довіру до вакцин, які використовуються?» 74% респондентів відповіли «так», 11% відповіли «ні», 15% відповіли «не до всіх вакцин маю довіру».

Фактори, що впливають на рішення про проведення профілактичних щеплень для себе або (майбутніх) дітей розподілилися таким чином: Рекомендації лікарів та

медичних фахівців – 83%; Бажання захистити себе чи свою родину від захворювань – 77,4%; Впевненість у безпеці та ефективності вакцин – 70,8%; Власний досвід захворювання або захворювання у родині, яке можна було б попередити за допомогою щеплення – 42,3%; Вплив інформації з мас-медіа, інтернету чи соціальних мереж – 39%. Відповідаючи на питання «Чи вважаєте ви, що профілактичні щеплення повинні бути обов'язковими для всіх громадян, чи має бути свобода вибору?», 77% схильні до обов'язкових щеплень, 23% – до свободи вибору.

Серед бар'єрів та перешкод, які бачать респонденти у популяризації проведення профілактичних щеплень серед населення, найбільш поширеними є: Недостатня інформованість та освіченість населення щодо важливості та безпеки профілактичних щеплень – 61%; Недостатня комунікація між медичними працівниками та громадою щодо важливості та користі від щеплень – 52,4%; Недостатня доступність та зручність для отримання щеплень на теперішній час – 41%. Менший вплив, за думкою студентів, відіграють: Поширення дезінформації та міфів щодо щеплень через соціальні мережі та мас-медіа – 34%; Недовіра до системи охорони здоров'я та до владних органів, що може призвести до відмови від щеплень – 29%; Культурні чи релігійні переконання, які можуть бути в протиріччі з проведенням щеплень – 20%. У той же час, 74% опитаних вважають, що держава повинна здійснювати активну просвітницьку роботу щодо важливості профілактичних щеплень; 26% - не розглядають це як суттєвий фактор.

Висновки.

Переважає більшість студентів розглядає профілактичні щеплення як важливий інструмент захисту від інфекційних хвороб та збереження громадського здоров'я у цілому.

Важливими чинниками успішності програми щеплень є, на думку студентів, доступність вакцин, ефективна просвітницька робота, довіра до медичних фахівців та владних органів, а також підтримка громадськості.

Перешкодами ефективної популяризації щеплень студенти вважають розповсюдження дезінформації, зокрема - на інтернет-ресурсах, культурні та релігійні переконання, обмеження доступності вакцин в окремих регіонах в умовах воєнного стану.

Проведене дослідження підтверджує важливість продовження зусиль у вдосконаленні програм популяризації вакцинації та збільшенні свідомості громадськості про їхню важливість. Обговорення цих питань серед здобувачів вищої медичної освіти є дуже важливим фактором формування належного ставлення майбутніх лікарів як джерела обґрунтованої інформації щодо значення вакцинопрофілактики для збереження громадського здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Центр громадського здоров'я [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/imunizaciya/zagalna-informaciya> – Дата доступу: 14.05.2024.
2. Щеплення — суперсила від хвороб. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/vaccination-is-superpower> – Дата доступу: 14.05.2024.
3. Вакцинація – інструмент збереження здоров'я населення [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/1979-tyzhden-imunizacii> – Дата доступу: 14.05.2024.

Несольона Людмила Олександрівна, здобувачка освіти 2 медичного факультету Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Катриченко Валерія Валеріївна, здобувачка освіти 2 медичного факультету Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Ячменьова Еліна Сергіївна, здобувачка освіти 2 медичного факультету Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Науковий керівник Смірнова Вікторія Іванівна, канд. мед. наук, доцент Кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

РОЗПОВСЮДЖЕНІСТЬ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СЕРЕД МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

Актуальність: Синдром емоційного вигорання основна професійна проблема серед медичних працівників. Щодня вони стикаються із складними задачами, які потребують поняття про масштаб проблеми, прийняття невідкладних рішень, аналізу ситуацій і високою відповідальністю. Високе багаторазове навантаження, психосоціальні стреси впливають на стан медиків

Мета: Проаналізувати питання емоційного вигорання, фактори, причини виникнення та визначити фактори, що будуть запобігати вигоранню

Матеріали та методи. При написанні даного дослідження було використано наукову літературу, актуальну інформацію МОЗ України, джерела PubMed, MDPI

Результати та обговорення: Емоційне вигорання — це стан емоційного та фізичного виснаження, спричинений надмірним і тривалим стресом, що порушує психологічне благополуччя особи.

Вигорання — це багатогранна конструкція, що характеризується різними ступенями емоційного виснаження (відчуття нездатності дати найкраще як фізично, так і психологічно), деперсоналізації (негативне або дистанційне ставлення до інших людей, яке також визначається як цинізм або недовіра) та низьке почуття особистих досягнень (схильність почуватися некомпетентним)

Вигорання залежить не лише від індивідуальних факторів схильності, таких як емоційне вираження чи неадекватні стратегії подолання стресу, але також пов'язане із зовнішніми факторами. Медичний персонал працює в різноманітних складних умовах, працюючи з людьми і швидко аналізуючи великі обсяги інформації. Вони негайно реагують на ситуації, приймаючи важливі рішення та будуючи зв'язки з пацієнтами та їх родичами. Їхній графік роботи часто напружений, і вони регулярно стикаються зі стресовими ситуаціями, де кожна мить має вирішальне значення для життя людини. В сьогоденній реальності медики виконують свої обов'язки в умовах постійного стресу, що пов'язаний із воєнним станом. На їх плечі лягає велика відповідальність за життя пацієнтів, при цьому медичні працівники часто працюють

понаднормово задля збереження життя і здоров'я населення, відсутність чергування праці і відпочинку, постійна напруга, недостатність сну призводить до синдрому емоційного вигорання. Потік пацієнтів значно збільшився і до фізичних проблем додаються психологічні, лікарі не залишаються осторонь до проблем пацієнтів, транслюючи їх стан на себе. За даними МОЗ показник емоційного вигорання варіюється від 25% до 75%, в залежності від спеціальності лікаря.

Спеціалісти віділяють фізичні та психологічні проблеми емоційного вигорання. До фізичних відносять: постійну втому, головний біль, фізичне виснаження, розсіяна увага, зниження реакції, сонливість, безсоння, зміна ваги. Ці фактори можуть впливати на робочий процес, здатність прийняття рішень, фізичне виснаження знижує працездатність. До психологічних відносять: апатію, депресію, дратівливість, песимізм, нервові зриви, почуття тривоги, страх не впоратися зі своїми обов'язками. Синдром професійного вигорання, що проявляється у зниженні інтересу до роботи та збільшенні часу, витраченого на постановку діагнозу. Втомлені працівники можуть допускати помилкові діагнози, неправильно обирати методи лікування, затримуватися на роботі або раніше залишати її. У колективі це може виявлятися у відчутті віддаленості від колег.

Виділяють три стадії розвитку цього стану:

1-ша стадія — когнітивні проблеми: забування професійних моментів, помилки під час ведення робочої документації, неефективне планування діяльності тощо. Ця стадія може тривати в середньому від трьох до п'яти років.

2-га стадія — зниження мотивації до робочої діяльності та соціальна самоізоляція: особа обмежує контакти з пацієнтами, колегами, друзями та родичами. Окрім того, з'являються ознаки депресивного стану — апатія, астенизація, підвищена дратівливість, психосоматичні прояви (головний біль, порушення сну, часті інфекційні захворювання). Ця стадія може тривати в середньому від п'яти до п'ятнадцяти років.

3-тя стадія — розгорнуті ознаки емоційного вигорання: втрата зацікавленості в професії, хронічна астенизованість, апатичність, деперсоналізація, тотальна соціальна ізоляція. Ця стадія може виникати через десять-двадцять років роботи у медичній сфері.

Щоб запобігти вигоранню існує безліч методів та технік. Позитивне психічне здоров'я може запобігти стресу, пов'язаному з роботою вигорання, яке слід популяризувати серед медичних працівників. Кілька стратегій включають зменшення навантаження, покращення графіків роботи, сприяння самоуправлінню, ініціювання уважності діяльності зі зниженням стресу та зміцненню психічного здоров'я для зменшення ризиків вигорання. Медики повинні працювати за чітким графіком, чергувати роботу та відпочинок. Відвідувати семінари та конференції, що направлені на зниження виникнення ризику синдрому емоційного вигорання. Потрібно контролювати рівень стресу та психоемоційного навантаження на робочому місці.

Висновки: Емоційне вигорання медичних працівників пов'язане з низкою чинників ризику, які можна розділити на трудові, соціальні та психологічні. Цю проблему необхідно розглядати в глобальному масштабі, обов'язково звертати увагу

на психологічний стан спеціалістів, контролювати розпорядок дня і запроваджувати профілактичні заходи

Список використаних джерел:

1. Валуйко О. М., Гошкодеря О. В. Управління професійним стресом керівників органів внутрішніх справ: навч. посібник. – К.: Видавничий дім «Скіф», КНТ, 2008 – 106 с.
2. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. с 69-80.
3. Психологія стресу та стресових розладів: навч. посіб. / П86 Уклад. О. Ю. Овчаренко. — К.: Університет «Україна», 2023. — 266 с.

Лісова Даріна Вячеславівна, здобувачка вищої освіти
стоматологічного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Шевченко Олександр Миколайович, доктор
медичних наук, професор, професор кафедри загальної та клінічної
патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна
Харківський національний медичний університет, Україна

РОЛЬ ТРОМБІНУ В ПАТОГЕНЕЗІ ХРОНІЧНОГО ЗАПАЛЕННЯ

Вступ. Тромбін – найважливіший компонент згортання крові. За хімічною структурою він є сериною протеазою. Належить до ферментів класу гідролаз. Кодує даний фермент ген F2, який знаходиться на короткому плечі 11-ї хромосоми [1]. За функціональною особливістю тромбін є компонентом в системі згортання крові, регулятором тону судин, бере участь в клітинній проліферації та запаленні. Запалення – це комплексна судинно-мезенхімальна реакція, яка виникає місцево і спричинена дією агентів різного походження. Запалення може бути гострим або хронічним в залежності від характеру перебігу. Хронічне запалення – патологічний стан, при якому в організмі проходять запальні процеси протягом тривалого часу (тижні, місяці, роки). Хронічне запалення може бути причиною виникнення різних патологій: артрит, шлунково-кишкові захворювання з хронічним перебігом, серцево-судинні захворювання, рак, хвороба Альцгеймера [2; 3].

Мета роботи. З'ясувати роль тромбіну в патогенезі хронічного запалення.

Матеріали та методи. Розглянуто та проаналізовано статті з дослідницької бази даних PubMed.

Результати. Еволюція запалення та системи гемостазу вродженого імунітету проходила разом для того, щоб давати комбіновану відповідь організму на зовнішні та внутрішні пошкодження (інфекційні ураження, травми, термічні або хімічні ураження). Їхня спільна еволюція дала початок спільної взаємодії, за рахунок якої клітини запалення (макрофаги, еозинофіли, нейтрофіли, лімфоцити) активують та видозмінюють гомеостаз. В свою чергу компоненти системи гомеостазу слугують важливими регуляторами запальних процесів. Ця взаємодія має вирішальне значення для захисту організму, підтримки сталості судин та загоєння ран. Тромбін є важливим компонентом вродженого імунітету, який має змогу підсилювати та модифікувати реакції організму на втручання чужорідних агентів [4]. Тромбін підсилює запалення, яке викликано різними факторами або за рахунок ішемії (внаслідок тромбозу), опосередковано за рахунок генерації медіаторів запалення таких, як активований С білок, або безпосередньо через сигнали рецепторів, що активуються протеазою [5].

Серинова протеаза (тромбін) відіграє важливу роль в каскаді згортання крові. Однак тромбін виступає не тільки ключовим компонентом цього каскаду – він також має велике значення при запальних процесах. Тромбін демонструє ряд ефектів на ендотеліальні клітини, гладком'язові клітини судин, моноцити та

тромбоцити [2]. Тромбін разом із запаленням судин сприяє розвитку серцево-судинних захворювань та їх ускладненню [3]. Тромби, у складі яких є тромбін, можуть блокувати кровотік, тим самим зменшуючи кровонаповнення. Ця затримка може призвести до інфаркту міокарда або інсульту [5]. Хронічне запалення пошкоджує артерії та робить їх більш проникними – тоді тромбін мігрує та утворює бляшки, які в свою чергу сприяють розвитку гострої судинної патології. Хронічні запальні процеси пошкоджують ендотелій: його дисфункція сприяє утворенню тромбіну, відкладанню фібрину та коагуляції. Внаслідок таких змін може утворитися тромб. У подальшому він перетворюється на тромбоембол та стає причиною смерті. Також тромбін сприяє посиленню запальних процесів. Це відбувається за рахунок активації факторів, які сприяють запаленню. Внаслідок таких перехресних взаємодій хронічне запалення та тромбін доповнюють один одного та підсилюють свої впливи на орган чи тканину [2; 3; 5].

Висновки. Таким чином, тромбін є ключовим компонентом системи згортання крові і відіграє важливу роль у патогенезі хронічного запалення, сприяючи підтриманню та посиленню запальної відповіді через різноманітні механізми. Розуміння механізмів впливу тромбіна на запальні процеси робить його важливою мішенню для терапевтичних втручань при запальних захворюваннях.

Список використаних джерел:

1. Chinnaraj, M., Planer, W., & Pozzi, N. (2018). Structure of Coagulation Factor II: Molecular Mechanism of Thrombin Generation and Development of Next-Generation Anticoagulants. *Frontiers in medicine*, 5, 281. <https://doi.org/10.3389/fmed.2018.00281>.
2. Iannucci, J., & Grammas, P. (2023). Thrombin, a key driver of pathological inflammation in the brain. *Cells*, 12(9), 1222. <https://doi.org/10.3390/cells12091222>.
3. Popović, M., Smiljanić, K., Dobutović, B., Syrovets, T., Simmet, T., & Isenović, E. R. (2011). Thrombin and vascular inflammation. *Molecular and Cellular Biochemistry*, 359(1-2), 301–313. <https://doi.org/10.1007/s11010-011-1024-x>.
4. Cantrell, R., & Palumbo, J. S. (2020). The thrombin–inflammation axis in cancer progression. *Thrombosis Research*, 191, S117–S122. [https://doi.org/10.1016/s0049-3848\(20\)30408-4](https://doi.org/10.1016/s0049-3848(20)30408-4).
5. Iannucci, J., Renehan, W., & Grammas, P. (2020). Thrombin, a mediator of coagulation, inflammation, and neurotoxicity at the neurovascular interface: Implications for Alzheimer’s disease. *Frontiers in Neuroscience*, 14. <https://doi.org/10.3389/fnins.2020.00762>.

Кузнецевичуте Євгенія Вікторасівна, здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем факультет медичних технологій діагностики та реабілітації *Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна*

Науковий керівник: Ратчик Вадим Михайлович, д-р. мед. наук, професор кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії *Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна*

СЕСТРИНСЬКІ ДІАГНОЗИ ПЕРІОПЕРАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ В РОБОТІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ

Актуальність. В останні роки сестринська діяльність зосередилася не лише на зіставленні понять у різних термінологіях, а й на розробці концептуально-орієнтованих назв, які об'єднують поняття з різних галузей сестринської справи в єдину довідкову класифікацію [1]. Дослідження за межами сфери сестринського діла показали вплив довідкової термінології не тільки на управління, але й на обмін і повторне використання даних, підтримку прийняття рішень і точність пошуку інформації [2]. Додатковою перевагою якісної сестринської документації є можливість забезпечення безперервності, індивідуального догляду та безпеки пацієнтів [3]. У зв'язку з цим сестринський діагноз (СД) вважається ключовим елементом сестринського процесу, оскільки він спрямовує сестринську допомогу, а також сприяє створенню документації [4]. Дослідження на великих вибірках показують поширеність СД серед основних діагностичних категорій з урахуванням впливу тривалості перебування у лікарні на оцінку результатів [5].

Якщо для лікарських діагнозів існує міжнародна статистична класифікація хвороб МКХ, сестринські діагнози складено в системі NANDA - North American Nursing Diagnosis Association, які доповнюються Nursing Interventions Classification (NIC) та Nursing Outcomes Classification (NOC) [6]. Всі вони були об'єднані в таксономію NANDA-NIC-NOC (таксономія N-N-N). В цій системі, найвищим рівнем є домени, за якими йдуть класи в середині доменів. Домени - це групи СД, які мають загальні атрибути та характеристики [7].

Отже, ця робота спрямована на те, щоб у вигляді аналітичного огляду відобразити нові реалії роботи медичної сестри, показати існування базової ієрархічної системи NANDA і таксономії N-N-N, яка в усьому світі є основою формування медсестринських діагнозів і маніпуляцій та зібрати інформацію про їх формування в умовах хірургії, реабілітації в періопераційному періоді, як це вказано в дослідженнях авторів.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження базується на аналізі клінічних статей, які демонструють нові тенденції у роботі медичної сестри, як самостійного працівника сфери охорони здоров'я, коли медична сестра здійснює безпосередній лікувальний нагляд за пацієнтами і доповнює медичну лікувальну концепцію. У роботі виконуються наступні етапи: виявлення проблеми, пошук літератури, оцінка й аналіз даних, обробка джерел.

Дослідження проводилися за допомогою систематичного пошуку в електронних базах даних з січня 2002 до вересня 2023 рр. Пошук літератури здійснювався у базах даних: Google Scholar, Pubmed, Medline, Scopus, Web of

Science, Cochran Library, CrossRef. 53 статті були видалені як дублікати. Всього перевірено 250 статей щодо назви та анотації, внаслідок чого 90 з них було видалено як непридатні через невідповідність критеріям включення. Огляд містить 160 статей, які були пройшли повнотекстову перевірку.

Результати дослідження. Хірургічний сестринський догляд послідовно входить до програми лікування пацієнтів. Роль медсестер у виявленні потенційних проблем у хворих хірургічного профілю (наприклад, передопераційна тривога, післяопераційний гострий біль, ризик інфекції) має вирішальне значення для планування та реалізації науково обґрунтованих сестринських втручань, заснованих на послідовних даних.

Значні відмінності між сестринським втручанням терапевтичних та хірургічних відділень ($p = 0,014$), а також результатів догляду між терапевтичними та невідкладними хірургічними відділеннями ($p = 0,002$) можна пояснити ступенем підготовки медичних кадрів в умовах надання хірургічної допомоги. Точні СД також тісно пов'язані з кращими результатами лікування пацієнтів з доглядом за хворими [$r = 0,622$ ($p < 0,001$)]. Крім того, чим ефективнішими були сестринські втручання, тим кращими були результати лікування пацієнтів з урахуванням сестринського догляду [$r=0,576$ ($p<0,001$)]. Знання середнього медичного персоналу були статистично значущі й пов'язані з рівнем обізнаності щодо сестринського процесу [8]. У хірургічних відділеннях якість оцінки медсестер була кращою у тих, хто володів більш глибокими знаннями [$r = 0,395$ ($p = 0,031$)], що пов'язано з високою точністю СД [$r = 0,502$ ($p = 0,005$)] та кращими результатами сестринського догляду $r = 0,369$ ($p = 0,045$) [9]. Статистично значущий лінійний зв'язок спостерігався між кількістю СД, тривалістю перебування та рівнем смертності [10]. Трьома найбільш частими СД в умовах хірургії були сестринські діагнози ризику, що демонструє цінну роль догляду в оцінці та профілактиці хірургічного ризику для встановлення стандартів безпеки та якості медичної допомоги.

Проведений аналіз літературних джерел показав, що у періопераційному періоді найбільш репрезентативним доменом був «Безпека та захист», який об'єднував основні СД передопераційного періоду: «Ризик інфікування» у 51% хворих, «Ризик затримки хірургічного відновлення» у 43,1% пацієнтів, «Гострий біль» у 27,5% осіб, «Ризик інфекції, пов'язаний із хірургічним втручанням» у 84,6% хворих, «Ризик пошкодження цілісності шкіри» у 78,5% пацієнтів, «Порушення цілісності тканин» у 63,1%, «Ризик аспірації» у 58,5%, «Ризик венозної тромбоемболії» у 8% хворих. Загалом у періопераційному періоді найчастішою категорією були такі сестринські діагнози: «Ризик падіння» у 70,6% хворих, «Ризик інфікування» у 67,9% пацієнтів і «Ризик порушення цілісності шкіри» у 44,9% хворих. В умовах відділень реабілітації на п'ять медсестринських діагнозів «Порушення рухливості», «Непереносимість фізичної активності», «Недостатні знання», «Дефіцит самообслуговування під час купання» і «Ризик травматизму» припадає на майже 50% пацієнтів реабілітаційних відділень, при цьому пріоритетною проблемою, яку необхідно вирішити в умовах реабілітації був сестринський діагноз «Порушення рухливості тіла».

Таким чином, виявлено тісний зв'язок між якістю СД, маніпуляціями та результатами. Чим точніше СД, тим ефективніше втручання і кращі результати лікування пацієнтів, чутливих до сестринської справи. Це свідчить, що точні

сестринські діагнози є ключовим етапом та основою для подальших кроків вдосконаленого сестринського процесу - вибору ефективних втручань для досягнення позитивних результатів у лікування пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Claudia Leoni-Scheiber, Hanna Mayer, and Maria Müller-Staub. Measuring the effects of guided clinical reasoning on the Advanced Nursing Process quality, on nurses' knowledge and attitude: Study protocol *Nurs Open*. 2019 Jul; 6(3): 1269–1280. DOI: 10.1002/nop2.299.
2. Knight J. B., Lebovitz E. E., Gelzinis T. A., Hilmi I. A. Preoperative risk factors for unexpected postoperative intensive care unit admission: A retrospective case analysis. *Anaesthesia Critical Care Pain Medicine*, 2018 Dec; 37(6). DOI: 571–575. 10.1016/j.accpm.2018.02.002.
3. Müller-Staub, M., Abt, J., Brenner, A., Hofer, B. (2015). Expert report on nurses' responsibility. Bern, Switzerland: Swiss Nursing Science Association (ANS); [Google Scholar].
4. Edlamar Kátia Adamy, Denise Antunes de Azambuja Zocche, Miriam de Abreu Almeida Original Article *Rev. Contribution of the nursing process for the construction of the identity of nursing professionals*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1590/1983-1447.2020.20190143>.
5. D'Agostino F., Vellone E., Cocchieri A., Welton J., Maurici M., Polistena B., Spandonaro F., Zega M., Alvaro R., Sanson G. Nursing diagnoses as predictors of hospital length of stay: A prospective observational study. *Journal of Nursing Scholarship*, 2019, 51(1). DOI: 96–105. 10.1111/jnu.12444.
6. Herdman T. H., Kamitsuru S., North American Nursing Diagnosis Association. (2014). *NANDA International, Inc. Nursing diagnoses: definitions and classification: 2015-2017 (10th ed.)*. Wiley-Blackwell.
7. Juh Hyun Shin, Gui Yun Choi, Jiyeon Lee. Identifying Frequently Used NANDA-I Nursing Diagnoses, NOC Outcomes, NIC Interventions, and NNN Linkages for Nursing Home Residents in Korea. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Nov; 18(21): 11505. DOI: 10.3390/ijerph182111505.
8. Lunney, M. Critical need to address accuracy of nurses' diagnoses. *OJIN: the Online Journal of Issues in Nursing*, 2008, 13(1), 1–12. [Google Scholar].
9. Claudia Leoni-Scheiber, Hanna Mayer, and Maria Müller Staub. Relationships between the Advanced Nursing Process quality and nurses' and patient' characteristics: A cross-sectional study. *Nurs Open*. 2020 Jan; 7(1): 419–429. DOI: 10.1002/nop2.405.
10. D'Agostino F., Sanson G., Cocchieri A., Vellone E., Welton J., Maurici M., Alvaro R., Zega M. Prevalence of nursing diagnoses as a measure of nursing complexity in a hospital setting. *Journal of Advanced Nursing*, 2017, 73(9), 2129–2142. DOI: 10.1111/jan.13285.

Кухарчук Віталіна Ігорівна, студентка 5 курсу

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

Науковий керівник: Мандрик Ольга Євгенівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних наук

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

СТРЕС ЯК ФАКТОР РИЗИКУ ГОСТРОГО ІНФАРКТУ МІОКАРДА

Актуальність: На початку третього тисячоліття серцево-судинні захворювання (ССЗ) залишаються головною причиною госпіталізації, інвалідизації та смертності населення. Згідно з даними ВООЗ, смертність від ішемічної хвороби серця (ІХС) становить 9,4 млн на рік або 16,5% усіх випадків смертності. Захворюваність на ІХС в Україні становить 1859,99, в Європейському регіоні – 807,76 на 100 тис. населення. Особливу увагу лікарів серед ССЗ привертає гострий інфаркт міокарда (ГІМ), пов'язаний зі значним поширенням та високим рівнем летальності серед осіб працездатного віку. Щорічно в Україні реєструють майже 50 тис. випадків ІМ, а смертність від цієї патології залишається високою. Від ГІМ помирають 30 % пацієнтів, у той час як у країнах Заходу – 5 % [1].

Стресові ситуації, як фактор ризику серцево-судинних захворювань, є постійними супутниками людського життя: нестабільність політичної ситуації, серйозна травма або хвороба, невдачі на роботі або навчанні, смерть близьких людей, тощо. У Національній службі здоров'я зазначають, що в умовах війни, постійного стресу й напруження ризику розвитку серцево-судинних захворювань вищі, ніж будь-коли.

Сьогодні стрес-реакцію розглядають як адаптивний механізм, спрямований на підтримку стабільності фізичного та психічного функціонування організму у відповідь на дію стресора. Проте, стрес не завжди виявляється адаптивною реакцією. Надмірний стрес (дистрес) належить до патологічних станів [2].

Мета роботи – за літературними даними проаналізувати як стрес впливає на розвиток гострого інфаркту міокарда.

Виклад основного матеріалу. Стрес – це неспецифічна загальна реакція організму у відповідь на надмірне або патологічне подразнення (фізичне або психологічне), яке проявляється надмірним напруженням реактивності (змінами гомеостазу та стану нервової системи).

Основними механізмами, через які гострий психосоціальний стрес підвищує ризик ССЗ і смертності, є зростання частоти серцевих скорочень (ЧСС) і артеріального тиску (АТ) унаслідок активації симпатичної та зниження активності парасимпатичної нервової системи, що призводить до збільшення потреби міокарда в кисні; транзиторна дисфункція ендотелію; підвищення зсідання крові; гіперглікемія та гіперліпідемія. Усе це зумовлює подальше потенціювання атеросклеротичного ураження судин. Ризик виникнення цукрового діабету (ЦД) 2 типу на тлі стресу зростає в 4-9 разів, ССЗ – у 2-3 рази. Вплив хронічних (щоденних) стресорів супроводжується підвищеною продукцією кортизолу,

адренокортикотропного гормону з активацією гіпофізарно-тиреоїдно-надниркової системи, що зумовлює підвищення апетиту та споживання переважно жирів і цукрів, депонування вісцерального жиру, зниження елімінації жирів, виникнення надлишкової маси тіла й ожиріння [2].

Літературні дані свідчать, що тривога при тривалому спостереженні асоціюється з підвищенням ризику розвитку ішемічної хвороби серця на 26-41 % і серцево-судинних захворювань – на 52 %. Тривога може збільшувати ризик виникнення інфаркту міокарда й інших гострих серцево-судинних ускладнень у пацієнтів зі стабільною ішемією на 74-109 % [2].

Деякі дослідження показали, що у людей, які пережили стрес, пов'язаний з війною, підвищений ризик розвитку серцево-судинних захворювань. Наприклад, дослідження, проведене в Ізраїлі, показало, що у ветеранів Війни в Перській затоці ризик розвитку серцево-судинних захворювань був на 20% вищим, ніж у людей, які не служили в армії [3].

Стрес та емоційна напруга під час війни можуть також призвести до збільшення вживання алкоголю та куріння сигарет. Ці звички пов'язані зі збільшеним ризиком виникнення серцево-судинних захворювань, таких як атеросклероз, гіпертензія та інші [4].

Тривала важка депресія викликає запалення, що призводить до атеросклерозу та серцево-судинних захворювань. Так само, як відомо, постійна тривога змінює серцевий ритм і підвищує ризик спазму коронарних артерій, що зрештою призводить до атеросклерозу та ішемічної хвороби серця. Відомо, що сильний стрес збільшує атеросклероз і ризик оклюзії коронарної артерії. Організм реагує на стрес вивільненням надмірної кількості норадреналіну та нейромедіаторів, що пошкоджує нервові закінчення міокарда та підвищує сприйнятливність до ІМ [6].

Асоціація психосоціальних факторів ризику провела дослідження серед людей з ризиком гострого інфаркту міокарда в 11 119 випадках і 13 648 контрольних осіб з 52 країн (дослідження INTERHEART): провела дослідження випадок-контроль, в якому психосоціальний стрес оцінювався за чотирма простими запитаннями про стрес на роботі та вдома, фінансовий стрес та важливі життєві події за минулий рік. І дійшли таких висновків: люди з інфарктом міокарда (випадки) повідомили про більшу поширеність усіх чотирьох факторів стресу ($p < 0.0001$). З тих випадків, які все ще працюють, 23,0% ($n=1249$) зазнали кількох періодів стресу на роботі порівняно з 17,9% (1324) контрольної групи, а 10,0% (540) зазнали постійного стресу на роботі протягом попереднього року порівняно з 5,0% (372) контрольних. Співвідношення шансів становило 1.38 (99% ДІ 1.19–1.61) для кількох періодів стресу на роботі та 2.14 (1.73–2.64) для постійного стресу на роботі, з поправкою на вік, стать, географічне положення області, та куріння. 11,6% (1288) випадків мали кілька періодів стресу вдома порівняно з 8,6% (1179) контрольної групи (співвідношення шансів 1,52 [99% ДІ 1,34–1,72]) і 3,5% (384) випадків повідомили про постійний стрес вдома проти 1,9% (253) контрольної групи (2,12 [1,68–2,65]). Загальний стрес (на роботі, вдома або обидва) асоціювався зі співвідношенням шансів 1,45 (99% ДІ 1,30–1,61) протягом кількох періодів і 2,17 (1,84–2,55) для постійного стресу. Сильний фінансовий стрес був більш типовим у випадках, ніж у контрольній групі (14,6% [1622] проти 12,2% [1659]; співвідношення шансів 1,33 [99% ДІ 1,19–1,48]). Стресові життєві події в минулому році також були більш

частими у пацієнтів, ніж у контрольній групі (16,1% [1790] проти 13,0% [1771]; 1,48 [1,33–1,64]), як і депресія (24,0% [2673] проти 17,6% [2404]; співвідношення шансів 1,55 [1,42–1,69]). Ці відмінності були постійними в різних регіонах, у різних етнічних групах, а також у чоловіків і жінок [5].

Висновок: Отже, в умовах сьогодення стрес залишається важливим фактором ризику інфаркту міокарда. Проблема стресу та стресозалежних захворювань залишається однією з провідних у медицині. Особливо актуальним є патологічний вплив тривалого психоемоційного стресу, що лежить в основі формування різноманітних хвороб цивілізації, серед яких провідне місце належить серцево-судинним захворюванням, неврозам і психосоматичній патології.

Список використаних джерел:

1. Черняк, Ю. Клініко - діагностична значущість біомаркерів гострого інфаркту міокарда : кваліф. робота / наук. керівник Р. Єрмоменко. - Харків, 2023.
2. СТРЕС ЯК ФАКТОР РИЗИКУ СЕРЦЕВО-СУДИННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ Усенко А. В., Рибак В. А. Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна.
3. O'Donnell, M., Xie, X., Zhang, Y., Liu, L., & Zhu, J. (2019). The impact of war on cardiovascular health: A systematic review and metaanalysis. *Journal of the American Heart Association*, С – 1-3.
4. ВПЛИВ ВІЙНИ НА РИЗИК РОЗВИТКУ СЕРЦЕВО-СУДИННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ Літвінова В.О.. Харківський національний медичний університет, кафедра пропедевтики внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики 2024.
5. Association of psychosocial risk factors with risk of acute myocardial infarction in 11 119 cases and 13 648 controls from 52 countries (the INTERHEART study): case-control study Published:September 11, 2004DOI : [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(04\)17019-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(04)17019-0).
6. Association of Depression, Anxiety, and Stress with Myocardial Infarction A Case–Control Study- Manoj, M T MSW, MBA (HM); PhD Scholar1,3,; Joseph, K A MSW, PhD2; Vijayaraghavan, Govindan MD, DM (Cardio)3 *Journal of Clinical and Preventive Cardiology* 7(3):p 86-92, Jul–Sep 2018. | DOI: 10.4103/JCPC.JCPC_39_17.

Пилипенко Віталій Сергійович, здобувач вищої освіти медичного факультету №2
Донецький національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Екштейн К.С., асистент кафедри
фізіології та патологічної фізіології
Донецький національний медичний університет, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ АМЕБІАЗУ

Амебіаз - це антропонозне протозойне захворювання, яке викликається *Entamoeba histolytica*, з фекально-оральним механізмом передачі збудника. Характеризується виразковим ураженням товстої кишки, схильністю до хронічного рецидивного перебігу, позакишковими ускладненнями у вигляді абсцесу печінки та інших органів.

Основними симптомами клінічної діагностики кишечного амебіазу є поступовий розвиток захворювання із слабо вираженими ознаками інтоксикації або зовсім без них (за виключенням випадків некротизуючої форми гострого кишкового амебіазу - фульмінантного коліту), прогресуюче наростання кишкових розладів - частий рідкий стілець з домішками слизу, рівномірно забарвлений кров'ю, тупі болі в животі, переважно в правій повздожній ділянці, при тривалому перебігу - гіпохромна анемія. Враховують дані епідеміологічного анамнезу: перебування хворого в ендемічній місцевості, вживання недоброякісно знезаражених продуктів, особливо овочей та зелені, пиття некип'яченої води та купання у відкритих водоймах.

Найпростішим та найнадійнішим методом діагностики кишкового амебіазу є мікроскопічне дослідження фекалій для виявлення вегетативних форм (трофозоїтів) та цист. Трофозоїти краще виявляють у хворих при діареї, а цисти у нормально оформленому стільці. При первинній мікроскопії досліджують нативні препарати із свіжих проб фекалій з ізотонічним розчином натрію хлориду. Для ідентифікації трофозоїтів амеб нативні препарати забарвлюють розчином Люголя чи метиленовим синім. Для ідентифікації цист нативні препарати, приготовані із свіжих або оброблених консервантом проб фекалій, забарвлюють йодом. Виявлення амеб більш ефективно при терміновому дослідженні фекалій після призначення проносного засобу. В практиці використовують методи збагачення, в тому числі ефір-формалінове осадження. Однак методом збагачення можна виявляти лише цисти, оскільки трофозоїти деформуються. Виявлення лише цист амеб не підтверджує наявності інвазивного амебіазу. В останні роки розроблений чутливий та специфічний метод ПЛР, дозволябчий відносно просто та швидко ідентифікувати у фекаліях одночасно *E. histolytica* та *E. dispar*.

При клінічних даних, які вказують на можливе ураження кишківника, рекомендують проводити колоноскопію з отриманням біопсійного матеріалу. Діагностику позакишкового амебіазу, в тому числі абсцесу печінки, проводять за допомогою УЗД, КТ, МРТ. Рентгенологічне дослідження дозволяє виявити високе стояння купола діафрагми, наявність випоту у плевральну порожнину, абсцеси в легенях. Специфічні протиамебні антитіла виявляють за допомогою ІФА, РНІФ, РП. Чутливість імунологічних методів: кишковий амебіаз - 75%, амебний абсцес печінки - більше 95% через 14 днів після початку захворювання, амебома - до 95%.

При носійстві цими методами антитіла не виявляються. РНІФ- більш чутливий метод ніж РП, він дає позитивний результат на більш ранніх термінах захворювання та залишається позитивним на протязі тривалого терміну після одужання. РП- більш специфічний тест, тому його використовують в якості підтверджуючого тесту, РП стає негативним через 1-12 місяців після одужання. В ендемічних джерелах серологічні методи рекомендують використовувати у всіх хворих з підозрою на амебіаз, яким планують призначати глюкокортикостероїди.

Висновок. На сьогоднішній день існую багато сучасних методів діагностики амебіазу. Перевага надається мікроскопічному методу та методу ПЛР. Специфічні протиамебні антитіла виявляють за допомогою РП,РНІФ та ІФА, але РНІФ є більш чутливим ніж РП,оскільки залишається позитивним на протязі тривалого часу після остаточного одужання.

Список використаних джерел:

1. Сергійєв В.П., Ющук Н.Д., Венгеров Ю.Я., Завойкин В.Д. Тропические болезни: Руководство для врачей.-М.:БИНОМ, 2015.- 640-646с.
2. Manson's & Voge's Medical Parasitology. Ninth Edition.- US: Saunders Elsevier, 2016-463-471 p.

Димченко Діана Юріївна, студентка 5 курсу
Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

Науковий керівник: Мандрик Ольга Євгенівна, кандидат медичних наук
доцент кафедри внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних наук
Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

ФОСФОРОРГАНІЧНІ ОТРУЙНІ РЕЧОВИНИ У ВЕДЕННІ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Актуальність: російський загарбником активно використовує хімічну зброю на території України, зокрема, бойових отруйних речовин (БОР) нервовопаралітичної дії – фосфорорганічних отруйних речовин (ФОР), особливостями впливу яких є висока токсичність та швидкість дії. Отже, розуміння загрози від фосфорорганічних отруйних речовин та розвиток ефективних методів їхнього контролю та запобігання залишаються важливими завданнями для забезпечення безпеки та стабільності у сучасному світі.

Мета: висвітлити основні прояви, небезпеки та наслідки застосування фосфорорганічних отрут.

1. Фосфорорганічні отруйні речовини – є ефірами фосфорної кислоти, які використовуються як вражаючий елемент нервово-паралітичної дії у хімічній зброї.

2. Використання хімічної зброї, включаючи фосфорорганічні речовини, заборонено міжнародними конвенціями, такими як Женевська конвенція про заборону або обмеження використання певних видів зброї (1925 рік). Однак, незважаючи на це, використання таких речовин може відбуватися у воєнних конфліктах, порушуючи міжнародне право.

3. ОР нервово-паралітичної дії, або фосфорорганічні отруйні речовини, — амітон, зарин, зоман, «Новичок», VX (Vi-Iкс) — уражають нервову систему. Застосовують їх у вигляді парів, аерозолу, які надходять усередину організму через органи дихання.

4. Основним клінічно значущим механізмом токсичної дії ФОР є пригнічення активності бутирилхолінестерази плазми і ацетилхолінестерази еритроцитів та підвищення чутливості холінергічних рецепторів тканин.

5. Ознаками ураження є: звуження зіниць (міоз), світлобоязнь, слинотеча, нудота, блювота, утруднення дихання, біль у грудях, різка загальна слабкість, головний біль, запаморочення, судоми, параліч.

6. Хімічними засобами ураження ФОР є снаряди ствольової та реактивної артилерії (зарин і V-гази), авіаційні хімічні бомби і касети (зарин), хімічні бойові частини ракет (зарин), хімічні фугаси (V-гази), ВАП (V-гази, зарин), бінарні боеприпаси, артилерійські снаряди, авіаційні бомби.

7. Фосфорорганічні речовини можуть бути використані як засоби хімічної зброї у військових діях, призводячи до масового знищення або травмування ворожих військових та цивільних об'єктів.

8. Лікування отруєння включає в себе симптоматичну терапію, антидоти та профілактичне введення антибіотиків, а превентивні заходи можуть включати в

себе застосування захисного спорядження, мінімізацію контакту з отруйними речовинами.

Список використаних джерел:

1. Peter Macinnis. The Killer Bean Of Calabar And Other Stories: Poisons And Poisoners.
2. Chernysh Y., Balintova M., Plyatsuk L., Holub M., Demcak S. The Influence of Phosphogypsum Addition on Phosphorus Release in Biochemical Treatment of Sewage Sludge. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2018. № 15. P.1269.
3. Ahmed M. Alluwaimi, Yehia Hussein Diazinon immunotoxicity in mice: Modulation of cytokines level and their gene expression.
4. Є.А. Лужніков, «Клінічна токсикологія».
5. Grob D. Anticholinesterase intoxication in man and its treatment. Berlin, Springer Verlag, 1963.
6. Э.П. Петренко, А.С. Фукс. «Военная токсикология, радиобиология и медицинская защита. Учебное пособие». — Саратов: Фолиант, 2007.
7. Військова токсикологія, радіологія, медичний захист : підручник / О. Є. Левченко [та ін.]; Укр. військово-мед. акад. МО України. — Київ : Чалчинська Н.В.
8. "Chemical Warfare Toxicology: Volume 1: Fundamental Aspects" - edited by Terry C. Telles.
9. "Medical Aspects of Chemical and Biological Warfare" - edited by Ronald F. Bellamy.
10. "Токсикологія" - Ю.В.Болотов, М.А.Болотов, О.В.Болотова.
11. "Токсикологія: Навчальний посібник" - М.В. Іваницький, С.І. Писаренко, М.І. Іваницька.

СЕКЦІЯ 26.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

Кунянська С.В., студентка 6 курсу навчально–наукового медичного інституту
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

ВИКОРИСТАННЯ С-MILL ЯК ТРЕНАЖЕРА ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКУ ПАДІННЯ У ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Здатність пристосовувати ходьбу до навколишнього середовища часто знижується у людей похилого віку і як в результаті цього серед цієї популяції часто трапляються падіння [World Health Organisation (2007). Global report on falls prevention in older age.]. Збереження рухливості є необхідною умовою здорового самостійного функціонування. Одна третина людей похилого віку страждає від фізичних обмежень і повторних падінь, тому збереження рухливості має життєво важливе значення для цієї категорії населення.

З'являються докази того, що лікування, спрямоване на цілеспрямоване підвищення мобільності, є успішним, таким чином, тренування ходи є ключовим компонентом запобігання падінню і відіграє важливу роль у процесі реабілітації.

Понад 50% випадків падіння викликані спіткненням, ковзанням або незручним розташуванням ніг під час ходьби [Cameron ID, Murray GR, Gillespie LD, Robertson MC, Hill KD, Cumming RG, Kerse N (2010)].

Підвищений ризик падіння особливо помітно для людей, які страждають на порушення ходи або мають проблеми з адаптацією ходи, такі ризики як перешкоди та порушення ходи, підкреслюють важливість тренування адаптивних навичок.

Відпрацювання складних і небезпечних ситуацій тому для запобігання падінням важливі щоденні прогулянки, але люди похилого віку мають мало можливостей робити це послідовно та безпечно відповідно до завдання.

С-Mill — це інструментальна бігова доріжка для відпрацювання регулювання кроків під час ходьби, інноваційний тренажер, який використовує технологію віртуальної реальності для тренування ходи та балансування. Тренажер проектує графічні зображення на поверхню ходьби, які слугують візуальними сигналами для пацієнтів необхідні для безпечного пересування по громаді в захищеному середовищі.

Функції та можливості С-Mill:

- Проекція візуальних сигналів: С-Mill проектує графічні зображення на поверхню ходьби, які слугують візуальними сигналами для пацієнтів. Це може бути необхідність уникнути перешкод, змінити ширину або довжину кроку, або внести інші коригування.

- Віртуальна реальність: Використання елементів віртуальної реальності для симуляції різних умов ходьби та тренування пацієнтів у контрольованому

середовищі.

- Аудіовізуальні стимули: Додаткові аудіо та візуальні сигнали для підвищення уваги та координації.

- Моніторинг та зворотній зв'язок: Система забезпечує реальний час зворотній зв'язок пацієнту та терапевту про ефективність та правильність виконання вправ.

Методи тренування на C-Mill:

- Візуальні сигнали на поверхні ходьби допомагають пацієнтам тренувати різні навички: уникнення перешкод, регулювання ширини та довжини кроку, внесення інших коригувань для покращення патерну ходи.

- Використання аудіовізуальних стимулів для підвищення уваги та координації.

Вправи на адаптацію до ходьби на C-Mill складаються з візуального керування кроками послідовність рівномірних або нерівномірних кроків із зміною цілей на перешкоди або без них, уникнення перешкод, прискорення та уповільнення, слідуючи спроектованій зоні ходьби, що коливається в передньо-задньому напрямку над біговою доріжкою поверхні та ігри на адаптацію під час ходьби, що складаються з інтерактивних крокових мішеней (наприклад, пляжних м'ячів) та перешкоди (наприклад, тюлені, раковини, краби) [Van Ooijen MW, Roerdink M, Timmermans C, Trekor M, Arendse S,

Nijenhuis E, et al. Feasibility of C-Mill gait-adaptability training in older adults after fall-related hip fracture/].

Переваги використання C-Mill для людей похилого віку:

- Поліпшення патерну ходи та координації рухів.
- Зменшення ризику падіння завдяки покращенню балансу та стабільності під час ходьби.

- Підвищення впевненості пацієнтів у своїх рухових можливостях, що сприяє зменшенню тривожності щодо самостійної ходьби.

Адаптаційні тренування на біговій доріжці можуть бути особливо корисними для покращення ходьби здатність до адаптації в учасників зі зниженою когнітивною здатністю функціонування, оскільки пристосованість до ходьби сильно залежить на кортикальний контроль.

В дослідженні брали участь 60 пацієнтів віком від 65 до 85 років, які пройшли курс реабілітації з використанням C-Mill. Пацієнти були поділені на дві групи: основну (30 осіб), які використовували C-Mill, і контрольну (30 осіб), які проходили стандартну реабілітацію.

Оцінка результатів:

Проводилась оцінка до та після курсу реабілітації, використовуючи такі показники як баланс, стабільність під час ходьби, частота падінь та рівень тривожності пацієнтів.

Результати:

У пацієнтів основної групи спостерігалось значне покращення патерну ходи, збільшення стабільності під час ходьби та зменшення кількості падінь. Також було відзначено зниження рівня тривожності щодо самостійної ходьби порівняно з контрольною групою.

Висновки:

Дослідження показують на значне покращення ходьби та зниження ризику

падіння у пацієнтів, які проходили тренування на С-Mill. Пацієнти повідомляють про зменшення тривожності та підвищення впевненості у своїх рухових можливостях.

Використання тренажера С-Mill є ефективним методом для зменшення ризику падіння у людей похилого віку.

Пацієнти, які використовували С-Mill, показали значне покращення в ходьбі та зниження тривожності щодо падінь, порівняно з пацієнтами, які проходили стандартну реабілітацію. Рекомендації щодо впровадження С-Mill у програми реабілітації для цієї вікової групи з метою покращення їх мобільності та якості життя.

Кузьмічов Андрій Вікторович, здобувач вищої освіти 1 курсу,
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович, старший викладач
кафедри Спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВПЛИВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН СПОРТСМЕНІВ

Спеціальна фізична підготовка (СФП) є ключовим елементом у тренувальному процесі спортсменів, впливаючи як на фізичний, так і на психофізіологічний стан. Вона сприяє розвитку специфічних м'язових груп, необхідних для виконання певного виду спорту, що покращує загальну фізичну форму, витривалість і силу, дозволяючи спортсменам витримувати більш високі навантаження під час змагань і тренувань. Крім того, завдяки СФП поліпшуються нейром'язові зв'язки, що підвищує швидкість реакції та координацію рухів, особливо важливих у таких видах спорту, як бокс, футбол чи теніс, де важливо швидко реагувати на зміну ситуації.

СФП також допомагає зміцнити м'язи, суглоби та зв'язки, що знижує ризик отримання травм. Спеціальні вправи можуть бути спрямовані на запобігання специфічним для певного виду спорту травмам. Регулярні тренування підвищують впевненість спортсмена у своїх силах і можливостях, що зменшує тривожність перед змаганнями і підвищує здатність до концентрації [1, с. 100].

Фізичні вправи сприяють виробленню ендорфінів, які покращують настрій і зменшують рівень стресу. Таким чином, СФП позитивно впливає не тільки на фізичну форму спортсмена, але і на його психологічний стан, що робить його більш стійким до стресів і покращує загальне самопочуття.

Зменшення рівня стресу та покращення настрою завдяки фізичній активності мають значний вплив на загальний психофізіологічний стан спортсменів. Ендорфіни, що виділяються під час фізичних навантажень, не тільки покращують настрій, але й можуть діяти як природні знеболювальні, зменшуючи відчуття дискомфорту після важких тренувань. Це дозволяє спортсменам підтримувати високу мотивацію та уникати вигоряння, яке часто виникає при тривалих і інтенсивних тренувальних програмах.

Крім того, СФП включає в себе не тільки фізичні вправи, але й елементи психічної підготовки, такі як медитація, дихальні вправи та візуалізація. Ці методи допомагають спортсменам управляти стресом, покращувати концентрацію і фокусування під час тренувань та змагань. Наприклад, техніки візуалізації дозволяють спортсменам уявляти успішне виконання рухів чи змагань, що сприяє підвищенню впевненості в своїх силах та підготовці до реальних умов.

Особливу увагу в СФП приділяють режиму відновлення, який включає правильне харчування, сон та відпочинок. Ефективне відновлення є ключовим для збереження високої працездатності та запобігання перенавантаженню, що може

призвести до травм або погіршення психофізіологічного стану [2, с. 121].

Важливим аспектом СФП є індивідуальний підхід, що враховує специфіку кожного спортсмена, його фізичні можливості та потреби. Це дозволяє максимально ефективно використовувати тренувальні ресурси та забезпечувати оптимальні умови для розвитку як фізичних, так і психічних якостей.

Таким чином, спеціальна фізична підготовка є комплексним підходом, що враховує фізичні, психологічні та фізіологічні аспекти, забезпечуючи спортсменам можливість досягати високих результатів, підтримувати хороше самопочуття і зберігати психофізіологічну рівновагу.

Спеціальна фізична підготовка (СФП) також відіграє важливу роль у формуванні та підтримці дисципліни та самоконтролю у спортсменів. Регулярні тренування вимагають від спортсменів дотримання режиму, організації часу та самодисципліни, що позитивно відображається на їхній загальній життєдіяльності. Ці навички стають корисними не лише в спортивній кар'єрі, але й у повсякденному житті, сприяючи особистісному зростанню.

Інший важливий аспект СФП – це соціальний аспект. Участь у групових тренуваннях та спортивних змаганнях допомагає спортсменам розвивати соціальні навички, зміцнювати командний дух та будувати взаємоповагу між учасниками команди. Це створює сприятливе середовище для психологічної підтримки та мотивації, що може значно покращити психофізіологічний стан спортсмена.

СФП також сприяє розвитку адаптивних здібностей організму до різних стресових факторів. Завдяки регулярним тренуванням спортсмен стає менш вразливим до фізичних та психічних стресів, що робить його більш стійким до навантажень та змагань. Це особливо важливо у професійному спорті, де рівень стресу може бути дуже високим.

Крім того, СФП часто включає елементи крос-тренінгу, які допомагають спортсменам уникати монотонності тренувань і знижувати ризик перетренованості. Використання різних видів фізичної активності дозволяє урізноманітнити тренувальний процес і підтримувати високий рівень мотивації, що позитивно впливає на загальний психофізіологічний стан [3, с. 83].

Психофізіологічні вигоди від СФП також включають покращення когнітивних функцій, таких як пам'ять, увага та здатність до навчання. Дослідження показують, що регулярна фізична активність сприяє нейропластичності мозку, що покращує здатність до адаптації та навчання нових навичок. Головним критерієм, що визначає ступінь високої мотивації до занять фізичною підготовкою та спортом є суспільні мотиви, а також моральне стимулювання [4, с. 241].

У підсумку, спеціальна фізична підготовка є невід'ємною частиною успішного тренувального процесу, що комплексно впливає на фізичний та психофізіологічний стан спортсменів. Вона сприяє не лише досягненню високих спортивних результатів, але й підтримці здоров'я, покращенню якості життя та розвитку важливих особистісних якостей, необхідних для успіху як у спорті, так і поза ним.

Список використаних джерел:

1. Белік О.М. Лук'яненко О.В. Вплив спеціальної фізичної підготовки на психомоторну координацію та швидкісні здібності футболістів. "Науковий вісник Національного

- університету фізичного виховання і спорту України", 2023, № 3, С. 100-105.
2. Витриховський В.І. Горох О.В. Вплив спеціальної фізичної підготовки на рівень емоційної стійкості та стійкості до стресів у бойових мистецтвах. "Вісник Національної академії оборони України", 2022, № 4, С. 120-125.
 3. Ковальчук О.В. Петренко О.В. Вплив спеціальної фізичної підготовки на когнітивні функції та пам'ять у шахістів. "Журнал спортивної медицини та реабілітації", 2021, № 2, С. 80-854.
 4. Журавель О.А. Формування мотивації до занять з фізичної підготовки та спорту майбутніх офіцерів Національної поліції України. Зб. наук. пр. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2.-Харків: ХНУВС, 2019.-С. 241-243.

Царяпкін М.Г.

Національний університет фізичного виховання та спорту України,
м. Київ, Україна

НАВЧАННЯ ТА ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІЙ ХОДЬБИ ЗА ДОПОМОГОЮ РОБОТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ «ЛОКОМАТ» У ПАЦІЄНТІВ З УРАЖЕННЯМ СПИННОГО МОЗКУ

Вступ. Травми спинного мозку (ТСМ) часто призводить до значної втрати рухових функцій, зокрема здатності до ходьби, що суттєво впливає на якість життя пацієнтів. Сучасні підходи до реабілітації активно використовують технології для відновлення втраченої мобільності. Одним із перспективних методів є роботизована терапія для відновлення ходьби (RAGT), яка активує різні нейрофізіологічні механізми, необхідні для реабілітації. Ці механізми включають стимуляцію центральних генераторів шаблонів (центральні патерн-генератори), що відповідають за ритмічні рухи кінцівок, цілеспрямовані практичні вправи та інтенсивні тренування, які можуть сприяти нейропластичності та відновленню функцій. Попри значні досягнення у цій галузі, все ще немає чітких доказів щодо найбільш ефективного часу початку та тривалості застосування RAGT у пацієнтів із ТСМ. Важливим завданням є визначення оптимальних умов, за яких цей метод може бути найбільш корисним.

Мета дослідження. Основною метою даного дослідження є визначення впливу роботизованої терапії для відновлення ходьби на покращення функціональних результатів, пов'язаних з ходьбою, у пацієнтів із неповним моторним ураженням спинного мозку. Дослідження порівнює ефективність RAGT із загальноприйнятими методами фізичної реабілітації, щоб встановити, чи є роботизована терапія більш ефективною у відновленні рухових функцій, і в яких випадках її застосування дає найкращі результати.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було проведено комплексний теоретичний аналіз, синтез та узагальнення даних науково-методичної літератури. Аналіз включав вивчення наукових статей, клінічних досліджень та мета-аналізів, які досліджували вплив RAGT на відновлення ходьби, порівняння цього методу з іншими реабілітаційними підходами, а також розгляд різних факторів, що можуть впливати на ефективність терапії.

Результати дослідження. Результати дослідження свідчать про те, що роботизована терапія для відновлення ходьби (RAGT) має значний потенціал у реабілітації пацієнтів з неповною травмою спинного мозку. Зокрема, використання RAGT показало суттєве покращення у відновленні функціональних навичок ходьби у порівнянні із загальноприйнятими методами фізичної терапії. Пацієнти, які проходили RAGT, демонстрували більшу рухливість, стабільність ходьби. За даними Fang CY та ін [3] швидкість ходьби була вищою на сукупна середня різниця = 0.123 м/с (PKD 95%ДІ = 0.032 до 0.213, $p = 0.008$) у тих пацієнтів, хто отримував терапію на роботизованих системах Це особливо помітно під час гострої стадії травми, коли інтенсивна терапія може значно вплинути на кінцеві результати

реабілітації. Так, Nam KY та колеги [5] довели, що дистанція ходьби у пацієнтів в гострому періоді після ТСМ була вищою на сукупна середня різниця = 44.05 м (РКД 95% ДІ 13.81 до 76.29; $p = 0.005$) у тих, хто використовував роботизовані системи.

Висновки. Враховуючи результати дослідження, можна зробити висновок, що роботизована терапія для відновлення ходьби (RAGT) є перспективним та ефективним методом реабілітації для пацієнтів із травмою спинного мозку. Вона не тільки покращує функціональні здібності до ходьби, зменшує спастичність та сприяє загальному поліпшенню рухових навичок, що дозволяє пацієнтам вести більш активний і здоровий спосіб життя. Подальші дослідження повинні зосередитися на визначенні оптимальних параметрів терапії, включаючи час початку, інтенсивність та тривалість, щоб максимально підвищити її ефективність.

Список використаних джерел:

1. Aguirre-Güemez AV, Pérez-Sanpablo AI, Quinzaños-Fresnedo J, Pérez-Zavala R, Barrera-Ortiz A. Walking speed is not the best outcome to evaluate the effect of robotic assisted gait training in people with motor incomplete Spinal Cord Injury: A Systematic Review with meta-analysis. *J Spinal Cord Med.* 2019 Mar;42(2):142-154. doi: 10.1080/10790268.2017.1390644. Epub 2017 Oct 25. PMID: 29065788; PMCID: PMC6419626.
2. Alashram AR, Annino G, Padua E. Robot-assisted gait training in individuals with spinal cord injury: A systematic review for the clinical effectiveness of Lokomat. *J Clin Neurosci.* 2021 Sep;91:260-269. doi: 10.1016/j.jocn.2021.07.019. Epub 2021 Jul 26. PMID: 34373038.
3. Fang CY, Tsai JL, Li GS, Lien AS, Chang YJ. Effects of Robot-Assisted Gait Training in Individuals with Spinal Cord Injury: A Meta-analysis. *Biomed Res Int.* 2020 Mar 21;2020:2102785. doi: 10.1155/2020/2102785. PMID: 32280681; PMCID: PMC7115057.
4. Lam T, Pahl K, Ferguson A, Malik RN; BKin; Krassioukov A, Eng JJ. Training with robot-applied resistance in people with motor-incomplete spinal cord injury: Pilot study. *J Rehabil Res Dev.* 2015;52(1):113-29. doi: 10.1682/JRRD.2014.03.0090. PMID: 26230667.
5. Nam KY, Kim HJ, Kwon BS, Park JW, Lee HJ, Yoo A. Robot-assisted gait training (Lokomat) improves walking function and activity in people with spinal cord injury: a systematic review. *J Neuroeng Rehabil.* 2017 Mar 23;14(1):24. doi: 10.1186/s12984-017-0232-3. PMID: 28330471; PMCID: PMC5363005.

Кравченко Олександр Валентинович, магістр юридичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

РІВНІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Відповідно до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників [8] та статті 12 Закону України «Про освіту» [7] передбачено, що у міжтестастійний період педагогічним працівникам необхідно щорічно підвищувати власну кваліфікацію. Порядком затверджена програма курсової перепідготовки, яка передбачає підвищення кваліфікації з восьми напрямів, в тому числі із використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі [8]. Необхідністю розвитку даної компетентності є запровадження дистанційної, змішаної форм навчання, спричиненими пандемією захворювання на Covid-19 та воєнним станом в Україні.

Останні дослідження дають можливість стверджувати, що на сьогодні питання формування цифрової, комунікативної та інформаційно-комунікативної компетентностей є предметом наукових досліджень українських та зарубіжних науковців. Досліджено питання запровадження компетентнісного навчання в школах та формування усіх ключових компетентностей засобами фізичного виховання, які передбачені сучасною освітньою реформою «Нова українська школа» [4, 9–16]; досліджено розвиток рамки цифрової грамотності педагогічних працівників [1, 5, 17, 18, 19] та важливість запровадження різних підходів до навчання інформаційно-комунікативних технологій учнів в освітньому процесі [2, 3]; досліджено використання цифрових застосунків у фізичному вихованні під час дистанційного, змішаного та очного навчання [6]. Проте, вважаємо, що в науковій літературі приділено недостатньої уваги розвитку інформаційно-комунікативної компетентності саме учителів фізичної культури. Тому основу нашого дослідження становили питання, які пов'язані рівнями інформаційно-комунікативної компетентності учителів фізичної культури.

Наукові дослідження І. Воротнікової, дають можливість стверджувати, що у формуванні інформаційно-комунікативної компетентності педагогічних працівників слід звертати увагу на 5 аспектів: розуміння інформаційно-комунікативних компетентностей в освітній політиці, навчальний план і оцінка застосування цифрових навичок, організація та управління освітнім процесом, а також професійне навчання вчителів [1].

В основу формування знань, вмінь та навичок формування інформаційно-комунікативних компетентностей в освіті покладено європейську Рамку цифрових компетентностей для громадян України. Ми адаптували її під специфіку професійної діяльності учителів фізичної культури та дали характеристику (табл. 1).

Вважаємо, що наведені в табл. 1 характеристики допоможуть учителям фізичної культури зрозуміти поступовість розвитку та удосконалення компетентностей у галузі інформаційно-комунікативних технологій.

Таблиця 1

Характеристика рівнів сформованості інформаційно-комунікативної компетентності учителя фізичної культури

№ з/п	Рівень	Стисла характеристика
1.	Початковий	Ознайомлення із базовими поняттями інформаційно-комунікативних технологій: учителі фізичної культури мають ознайомитися з основними термінами та концепціями, такими як «Інформаційно-комунікативні технології», мережа «Інтернет», «Програмне забезпечення», тощо. Навчання основам роботи з комп'ютерними пристроями: вміння вмикати та вимикати комп'ютер, використовувати мишу та клавіатуру, розуміти основи роботи з операційною системою (Windows, macOS). Використання базових програм: текстові редактори (Microsoft Word), програми для створення презентацій власного педагогічного досвіду (Power Point), листування в мережі «Інтернет» за допомогою електронних скриньок
2.	Базовий	Розширене використання офісних програм: опанування просунутими функціями текстових редакторів, електронних таблиць (Excel) та програм для створення презентацій. Використання мережі «Інтернет» для пошуку навчальних матеріалів: ефективне користування пошуковими системами для знаходження релевантних ресурсів, навчальних відео та інших матеріалів, які необхідні для реалізації освітніх, оздоровчих чи виховних завдань фізичного виховання. Основи створення мультимедійних матеріалів: створення простих навчальних відео, аудіозаписів та презентацій для використання в освітньому процесі
3.	Середній	Інтеграція інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес: активне застосування в уроці фізичної культури інформаційно-комунікативних технологій (ведення електронних журналів для моніторингу відвідування учнів уроків фізичної культури, успішності). Використання спеціальних програм: опанування учителями фізичної культури програм для аналізу показників частоти серцевих скорочень, фізичного стану (фізичного розвитку, фізичної підготовленості, стану здоров'я), Проведення онлайн-заходів: проведення онлайн-консультацій, семінарів для учнів та батьків.
4.	Високий	Створення інтерактивних матеріалів: розроблення інтерактивних навчальних матеріалів, таких як: вікторини, презентації та електронні підручники. Використання додаткових технічних засобів: фітнес-трекерів, мобільних додатків для моніторингу рухової активності упродовж уроку, дня, тижня, місяця, тощо Індивідуалізація освітнього процесу учня: аналіз даних про фізичну активність та успішність учня для створення індивідуальних планів тренувань (спортивний щоденник) та навчань
5.	Просунутий	Інноваційне використання інформаційно-комунікативних технологій: впровадження новітніх технологій, таких як: доповнена чи віртуальна реальність у процес фізичного виховання. Розроблення власних інформаційно-комунікативних інструментів, програм та додатків для удосконалення навчального процесу з фізичного виховання. Поширення досвіду: проведення учителями фізичної культури тренінгів, семінарів для колег, участь у професійних конференціях та публікація статей у спеціалізованих виданнях

Висновки. Отже, в умовах сьогодення – запровадження дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти, воєнних дій на території України, швидкого запровадження цифрових застосунків у фізичне виховання школярів, питання формування інформаційно-комунікативних компетентностей є актуальним питанням, яке потребує подальшого дослідження. Важливим аспектом у формуванні цих компетентностей посідає зарубіжний досвід та укладена рамка цифрових компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Воротникова ІІ. Умови формування цифрової компетентності вчителя у післядипломній освіті. *Open educational e-environment of modern University*, 2019(6):101–18.
2. Гуржій АМ, Овчарук ОВ. Дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. 2013; 15. 38–43.
3. Морзе НВ, Воротникова ІІ. Модель ІКТ компетентності вчителів. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016; 10(6):4–9.
4. Москаленко НВ, Сороколiт НС, Турчик ІХ. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи «Нова українська школа». В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019;5(113)19, с. 223–8.
5. Овчарук ОВ. Рамка цифрової компетентності для громадян: європейська стратегія визначення рівня компетентності в галузі цифрових технологій. *Педагогіка і психологія. Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2018; 1(98):31–8.
6. Осадченко Т. Сучасний стан цифровізації у сфері фізичної культури і спорту в Україні. *Scientific journal «Physical culture and sport: scientific perspective»*, 2023(2):103–8. DOI <http://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.14>
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII.
8. Про порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800.
9. Сороколiт Н. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні. In: *Current issues of science and education. The XIV International Science Conference. Rome; 2021*, p. 146–52.
10. Сороколiт Н. Можливість упровадження громадянських і соціальних компетентностей у фізичному вихованні. В: Зорій ЯБ, редактор. *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи. Матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф.*; 8–9 квітня 2021 р. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича; 2021, с. 129–32.
11. Сороколiт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2019;3:167–74. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-3-167.
12. Сороколiт Н. Розвиток екологічної компетентності учнів на уроках фізичної культури. В: *Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*; 23 червня 2022 р. Луцьк; 2022, с. 71–2.
13. Сороколiт НС, Лук'янченко МІ. Реалізація ключової компетентності «Навчання упродовж життя» у фізичному вихованні. В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;5K(165), с. 127–30. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).28](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).28).
14. Сороколiт НС. Методичні прийоми формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів в процесі фізичного виховання. В: *Актуальні питання фізичної культури, спорту та ергометрії. Зб. тез ІІІ Міжнар. наук.-спорт. конг. Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці; 2022*, с. 36–8.
15. Сороколiт НС. Формування ключової компетентності «Інноваційність» у школярів засобами фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2022;48;2:91–4. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17>.
16. Сороколiт НС. Шляхи впровадження математичної та інформаційно-комунікативної компетентностей у фізичне виховання школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2022;44;3:54–7. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.11>.
17. Kelentrić M, Helland K, Arstorp AT. Professional Digital Competence Framework for Teachers in Norway. 28 Apr.2024. [Online]. URL: <https://www.udir.no/inenglish/professional-digital-competence-framework-for-teacher>.
18. Kluzer S, Priego LP. DigComp into action: Get inspired, make it happen. A user guide to the European Digital Competence Framework (No. JRC110624). Joint Research Centre (Seville site). 2018. DOI:10.2760/112945.
19. Krumsvik RJ. Teacher educators' digital competence. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 2014; 58(3):269–80.

Чепенко Діана Романівна, здобувач вищої освіти технічного факультету
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Церковна Олена Вікторівна, канд. наук з ФВС,
доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

РОЛЬ СПОРТУ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ АКТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК ТА ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність: Сучасний світ вимагає від людей не лише високої професійної компетентності, але й здатності керувати, мотивувати та впливати на інших. У цьому контексті, розуміння впливу спорту на розвиток лідерських якостей набуває особливого значення.

Спорт виступає не лише як засіб фізичного вдосконалення, але й як потужний механізм для формування особистісних якостей, необхідних для успішного функціонування в різних сферах життя. Лідерські якості, такі як впевненість у собі, комунікативність, вміння співпрацювати та приймати рішення, стають ключовими у вирішенні викликів сучасного світу, де швидкість змін та конкуренція на ринку праці є невід'ємною складовою. Тому розуміння впливу спорту на формування цих лідерських якостей стає критично важливим для розвитку індивідуального потенціалу та досягнення успіху в різних аспектах життя.

Мета: дослідження на тему, як активна фізична діяльність впливає на формування лідерських якостей у людини.

Методи: для досягнення поставленої мети було проведено аналіз наукової літератури з питань спорту, психології та лідерства. Також використовувалися методи спостереження за учасниками спортивних груп.

Результати та аналіз дослідження.

Після проведення аналізу наукової літератури, спостережень за учасниками спортивних груп та додаткових досліджень, були отримані наступні результати:

1) Підвищення впевненості у собі: Виявлено, що регулярна фізична активність сприяє підвищенню впевненості у собі учасників. Це проявляється у їхній здатності впевнено вести спілкування та виконувати завдання, які вимагають відповідальності та впевненості в своїх діях.

2) Розвиток комунікативних навичок: Учасники спортивних груп проявляли кращі комунікативні здібності, що виявляється у здатності до ефективного спілкування з партнерами по команді, вирішення конфліктів та спільної роботи над завданнями.

3) Спроможність працювати в команді: Дослідження показало, що учасники, які займаються спортом, виявляють більшу готовність та здатність до співпраці з іншими членами групи, що сприяє побудові ефективних та взаємодопомогаючих команд.

4) Здатність приймати рішення: Спортсмени, завдяки постійним вирішенням різноманітних ситуацій на полі чи в тренувальному процесі, демонструють більшу

здатність до прийняття обґрунтованих та швидких рішень у різних життєвих ситуаціях.

5) Важливість взаємодії та співпраці: Аналіз показав, що спортивні команди, які активно взаємодіють та співпрацюють під час тренувань та змагань, розвивають більш високий рівень лідерських якостей у своїх учасників порівняно з командами, де взаємодія менш активна.

Аналіз результатів дослідження довів, що активна фізична активність є ключовим чинником у формуванні лідерських якостей особистості. Зокрема, спостереження та аналіз показали:

1) Впевненість у собі: Регулярна фізична активність сприяє підвищенню впевненості у собі. Учасники, які займаються спортом, демонструють більшу самооцінку та впевненіше виступають у важливих ситуаціях.

2) Розвиток комунікативних навичок: Спортсмени активно взаємодіють під час тренувань та змагань, що сприяє покращенню їхніх комунікативних здібностей. Вони ефективно спілкуються з партнерами та керівниками, що є важливим аспектом лідерського стилю.

3) Спроможність працювати в команді: Участь у спортивних колективах навчає співпраці та взаємодії з іншими членами команди. Спортсмени вчаться слухати думки партнерів, вирішувати конфлікти та досягати спільних цілей.

4) Прийняття рішень: Уміння швидко та ефективно приймати рішення є важливою лідерською якістю. Учасники спортивних заходів зазвичай опиняються у ситуаціях, де необхідно швидко реагувати та приймати обґрунтовані рішення.

У ході проведеного дослідження було виявлено, що активна фізична діяльність має величезний вплив на формування лідерських якостей у людини. Підтримка цієї гіпотези стала очевидною після аналізу результатів, де спостерігалось покращення впевненості у собі, розвиток комунікативних навичок, здатності працювати в команді та приймати обґрунтовані рішення учасників спортивних заходів.

Висновок. Дослідження підтвердило необхідність включення фізичної активності у навчальні програми та корпоративні тренінги з метою стимулювання розвитку лідерських якостей серед учнів, студентів та працівників. Такий підхід не лише сприятиме збереженню здоров'я, а й зміцнить особистісний розвиток та підготує молодь до викликів сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Церковна, О., Філенко, Л. В., Пасько, В. В., Помещикова, І., & Пащенко, Н. (2023). Пошук шляхів оптимізації навчального процесу з фізичного виховання в технічному закладі вищої освіти в умовах військового часу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (5(164)). 156-162. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5\(164\).35](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5(164).35).
2. Smith, J., & Johnson, M. (2018). The Role of Physical Activity in Leadership Development: A Literature Review. *Journal of Leadership Studies*, 12(4), 65-78.
3. Jones, L., & Brown, K. (2019). Leadership Qualities Developed Through Sports Participation: A Qualitative Analysis. *International Journal of Sport Psychology*, 47(2), 213-228.

СЕКЦІЯ 27.**ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА
КУЛЬТУРОЛОГІЯ**

Муха Валерія Олександрівна, здобувач вищої освіти факультету історії, політології та національної безпеки
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Денисюк Василь Іванович, канд. іст. наук,
доцент, доцент кафедри історії України та археології
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

**ДЖЕРЕЛА ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ТА УЯВЛЕНЬ
СТУДЕНТІВ НЕІСТОРИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Формування історичних знань та уявлень є важливою частиною світогляду сучасної освіченої людини. Цей процес відбувається по-різному через низку факторів. Одним з найважливіших з них є відбір джерел. Сьогоднішній світ пропонує величезний вибір джерел інформації практично в кожній сфері. Пересічна людина не може кваліфіковано підійти до цього без належної підготовки, що породжує певні проблеми. У процесі дослідження було проаналізовано джерела історичних знань та уявлень студентів неісторичних спеціальностей Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк). Ця соціальна група була обрана у зв'язку з тим, що студенти починають навчання в університеті після підготовки до НМТ (ЗНО) та мають у структурі свого плану обов'язкову дисципліну «Україна в європейському історичному та культурному контекстах». З іншого боку, студенти, як і будь-які інші люди, є об'єктом впливу інших суб'єктів різноманітного інформаційного впливу з боку соціального середовища, телебачення, соціальних мереж тощо. Таке поєднання робить студентів цікавим об'єктом дослідження у контексті визначення джерел формування історичних знань та уявлень.

Різне трактування історії, а відповідно – і її джерел, видно з опитувань П. Буркхолдера. Опитування істориків на щорічних зборах Американської історичної асоціації в січні 2021 р. включало п'ять запропонованих варіантів визначення поняття «історії», а саме «імена, дати та інші факти про минулі події»; «пояснення минулого досвіду»; «те, що люди пам'ятають про минуле»; а також «висновки істориків». Переважна більшість практикуючих істориків та інших спеціалістів галузі обрали варіант «пояснення минулого досвіду», водночас ніхто не обрав «імена, дати та інші факти про минулі події» [4]. Натомість опитування неісториків, проведене П. Буркхолдером та Д. Шаффер в 2020 р., показало зовсім інші результати. Обираючи визначення «історії», 66% опитаних респондентів віддали перевагу варіанту «імена, дати та інші факти про минулі події», 17 % опитаних – «пояснення минулого досвіду». Найменші показники отримали варіанти: «висновки істориків» та «те, що люди пам'ятають про минуле» (9% та 5% голосів відповідно) [4]. У цьому дослідженні точка зору наукової спільноти збіглася

з лише 17-ма % опитаних неісториків. Значною мірою, це пояснюється як різницею у компетентності, так і відмінними підходами до джерел.

В кінці ХХ – на початку ХХІ століття були сформовані умови для появи та швидкого поширення на побутовому рівні так званих «нових медіа». Йдеться про загальну назву джерел інформації, яка протиставляється «старим медіа», що засновані на друкованому слові та теле-радіотрансляції. Значення ресурсів за посередництва мережі Інтернет серед громадськості щороку зростає [1].

Авторами було проведено опитування студентів неісторичних спеціальностей ВНУ імені Лесі Українки у період з 27 березня по 10 квітня 2024 року. Онлайн-опитування мало на меті реалізацію наступних завдань: дослідження актуальних джерел історичних знань (за попередні 6-12 місяців) студентів неісторичних спеціальностей ВНУ ім. Лесі Українки; а також порівняння результатів з опитуванням П. Буркхолдера та Д. Шаффер.

Анонімне анкетування заповнили 252 респондента з 15 факультетів, серед них 189 жінок та 63 чоловіки. Заповнення форми відбувалось виключно за власним бажанням за наступним посиланням - https://docs.google.com/forms/d/17I3yOsB9up6946mbKНou808wx6FdwHW7_CjScYiRAfU/edit?ts=65d8aee2. Анкета була розповсюджена роздатковим методом (демонстрація QR-коду). Усі учасники дослідження були поінформовані щодо цілей опитування.

Результати опитування студентів ВНУ демонструють високі показники користування телекомунікаціями як джерелом знань з історії. Регіональним телебаченням користується 12,7% опитаних студентів, загальнонаціональним – 42,9%. Також простежується відмінність у користуванні телекомунікаціями як джерелом з історії за віковою характеристикою. Так, серед 17-літніх студентів частка тих, хто використовував загальнонаціональне та/або регіональне телебачення як джерело з історії, склала 32% опитаних, тоді як 21-річних та більше – 48%.

Згадане вище опитування П. Буркхолдера в 2020 р. ілюструє подібну динаміку популярності відеоформату. Зокрема, серед 19 запропонованих джерел з історії, американці надали перевагу відео-формату: документальним фільмам/ТБ (69%), художнім фільм/ТБ (66%) і теленовинам (62%). Такі джерела легкодоступні та зазвичай потребують мінімальних зусиль від глядача. На противагу цьому, академічні форми джерел (книги та курси) зайняли 32% опитаних американців та менше, що пояснюється потребою в більшій залученості уваги та зусиль користувача [4].

Відповідно до результатів опитування студентів ВНУ, на питання «Оберіть, чи користуєтеся Ви такими друкованими видами джерел з історії? (може бути кілька відповідей)» серед запропонованих варіантів студенти обрали наступні: «Художня історична література» – 45,6%, «Наукові або науково-популярні книги» – 42,5%, «Районні, сільські чи міські газети» – 11,9% опитаних, «Обласні газети» – 7,1%, «Спеціалізовані історичні журнали» – 9,5%, «Не користуюсь друкованими джерелами» – 37,7% опитаних. Як видно, художня та наукова і науково-популярна література мають досить високий показник використання як джерела. Разом з тим, можна простежити низький рівень використання газет та журналів, що заслуговує на особливу увагу.

Цікавими є дані по категорії відеоджерел з історії. Згідно з опитуванням, студенти найбільше обирали програму «У пошуках істини» як джерело інформації з історії (37,7% від усіх респондентів). Програму «Проект «Країна» відмітили 17,1% опитаних, «Україна. Історія катастроф» – 16,7%, «Україна. Повернення своєї історії» – 15,5%, «Розсекречена історія» – 14,7%, «100 великих українців» – 13,5%, «Велич особистості» – 6%, «Історична правда з Вахтангом Кіпіані» – 5,6%. Нічого з вищеперерахованого не переглядали 40,9% опитаних.

Найпопулярнішою телепрограмою за результатами опитування став проект СТБ «У пошуках істини», глядачами якої були 95 студентів. Тим не менше, слід відмітити, що документальна драма отримала велику кількість негативної критики, через привертання уваги глядачів шляхом міфологізації подій та тенденційність трактування [2].

Частка тих студентів, які використовують радіо як джерело історичних знань (регіональне та/або загальнонаціональне), склала 12,6% (32 особи). Переважно це – студенти факультету іноземної філології (31,25%), педагогічної освіти та соціальної роботи (25%), географічного факультету (25%).

Тенденція збільшення ролі соціальних мереж як джерела інформації є загальною. Вона спонукає до активного використання інтернет-джерел в начальному процесі, а також для популяризації історії. В мережах Youtube та TikTok знаходиться багато матеріалів, присвячених окремим історичним тематикам. Тому соціальні платформи мають значний потенціал як додатковий інструмент навчання історії [3].

Результати опитування свідчать про значну роль соціальних мереж як джерела історії для студентів. Питання «Оберіть, чи користуєтеся Ви такими інтернет-джерелами з історії? (може бути кілька відповідей, в тому числі «інше»)» продемонструвало наступні показники: Youtube – 89,7% опитаних, Телеграм – 71,4%, TikTok – 57,9%, спеціалізовані історичні сайти – 31,7% та Twitter (X) – 11,1%.

Висновок. Сучасне покоління студентів має надзвичайно широке коло доступних джерел з історії. Ключову роль у цьому контексті почали відігравати соціальні мережі. Телебачення та медіа загалом теж мають суттєву частку. Проте друковані джерела, особливо періодика, втратили позиції. У сучасному світі, особливо в умовах воєнного стану, медіаграмотність та уміння працювати з різними медійними джерелами, зокрема з історичним контентом в інтернеті та масових медіа, є необхідними для забезпечення об'єктивного розуміння історичних подій та явищ.

Список використаних джерел:

1. Іріоглу Ю. О., Васильчук Г. М. Его-джерела в епоху «нових медіа»: контекст історичного простору Російської Федерації. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2021. Т. 5. № 57. С. 148–158. URL: <https://doi.org/10.26661/zhv-2021-5-57-17> (дата звернення: 04.05.2024).
2. Лосев І. У пошуках міфів. *День*. 2010. 29 жовт. URL: <https://web.archive.org/web/20190926215628/https://day.kyiv.ua/uk/article/media/u-poshukah-mifiv> (дата звернення: 14.04.2024).
3. Пшемицька Є. Соціальні мережі як інструменти вивчення історії у ВНЗ України: на прикладі проекту *Eva.Stories*. *Молодий вчений*. 2022. № 12 (112). С. 41–45. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-7> (дата звернення: 23.04.2024).
4. Burkholder P., Schaffer D. *History, the Past, and Public Culture: Results from a National Survey* (Washington, DC: American Historical Association, 2021).

Гудзь Софія Олександрівна, здобувачка фахової передвищої освіти, спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

Науковий керівник: Марценюк Надія Миколаївна, викладачка історії
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

МИКОЛА ОВОДОВ: ЛІДЕРСТВО ТА ВІДДАНІСТЬ ДЛЯ ПРОЦВІТАННЯ МІСТА ВІННИЦІ

Микола Оводов – одна із найпомітніших фігур на посаді міського голови Вінниці. Нею він керував із 1899 по 1917 рр. Саме тоді у Вінниці з'явилися електростанції, перші електричні ліхтарі та багато чого іншого. Микола Оводов був міським головою на зламі двох століть. Це був час великих змін для міста, які перервалися драматичними сторінками Першої світової війни та революційними подіями 1917-го року.

Народився 17 листопада 1864 року у Воронежській губернії у збіднілій дворянській сім'ї. Середню освіту отримав у гімназії. Вищу медичну освіту здобув в імператорському університеті Святого Володимира в Києві. Диплом № 2843 стверджує, що він мав добрі знання з набутого фаху, прагнення поглиблювати їх і вдосконалювати в практичній діяльності. Згодом був направлений на роботу в Подільську губернію, де 7 березня 1889 року його призначили ямпільським міським лікарем. Через рік Оводов був переведений на таку саму посаду у Вінницю. Крім того, в 1890 році він став лікарем місцевого реального училища, а в 1892 був призначений консультантом з хірургічних хвороб при Вінницькій окружній психіатричній лікарні. За боротьбу з холерою, епідемії якої періодично спалахували в місті, Микола Оводов був нагороджений орденом св. Анни III ст. (1894). Також мав ордени св. Станіслава II ступеня (1897) і св. Анни II ст. (1902) [1].

Плідна професійна і громадська діяльність не залишилась непоміченою і 30 березня 1899 року постановою Вінницької Міської Думи він був обраний міським головою на чотирирічний термін, пізніше неодноразово перебирався і займав цей пост до початку 1917 р. Саме під час головування Оводова відбувся величезний прогрес у розвитку Вінниці [6].

За тогочасними законами, право голосу на виборах до міської думи мали лише чоловіки, і тільки ті, що пройшли майновий ценз. Так, у Вінниці з понад 30 000 мешканців лише 512 вважались виборцями, із них 150 скористалися своїм правом на волевиявлення. Ці люди обрали до міської думи гласних – функціонерів, яких зараз би назвали місцевими депутатами. Керівника міста з-поміж себе обирали уже самі гласні, і те голосування пройшло не на користь Оводова: більшість колег надали перевагу Петрову. Проте Петрова не затвердив на посаді губернатор, через що призначили додаткове голосування. У ньому лідер “першого туру” участі не брав, і перемогу з-поміж трьох кандидатів здобув Оводов [6].

Наприкінці XIX ст. Вінниця була невеликим повітовим містечком із сільськими хатами і неможливими вулицями, де розгулювали свійські тварини. У повіті працювали поодинокі промислові підприємства, інтенсивно розвивались лише цукроварні. Саме під час головування М. В. Оводова відбувся значний прогрес

у розвитку міста, а з його ім'ям пов'язана більшість важливих міських справ початку ХХ ст. Під час його керування місто пережило значне економічне піднесення: річний бюджет зріс у понад 10 разів, а господарство та соціально-культурна сфера досягли піку свого розвитку. Втіленню планів розвитку Вінниці початку ХХ сторіччя сприяла економічна ситуація, оскільки бюджет Вінниці чи не вперше використовувався для розбудови міського господарства та поліпшення соціально-культурної сфери. Працю на посаді міського голови Микола Васильович поєднував з роботою лікаря [3].

Під час головування М. В. Оводова у Вінниці в 1907 році було відкрито публічну бібліотеку. Коли її відкрили в невеликому приміщенні, книжковий фонд складав лише 6,5 тисяч примірників, з яких 866 томів були подаровані бібліотеці викладачем єврейського училища І. Рубінштейном. Бібліотека була названа на честь Миколи Гоголя.

Під його керівництвом дрімотне місто над Бугом неспізнано змінилось. Стараннями Оводова і хірурга Малиновського збудована велика лікарня ім. Пирогова. Були відкриті нові школи, учительський інститут, класична гімназія, гімназія-семінарія, жіноча гімназія, саме від якої до залізничного вокзалу пішов перший трамвай [2].

Розвивався залізничний транспорт, завдяки чому Вінниця стала великим торговельним центром. Цукроварні, землеробські околиці наблизились до споживача, потік товарів пішов і в місто, і з міста. Губернський центр був переведений у Вінницю [5].

Завдяки клопотанню Миколи Оводова у Вінниці з'явився громадський банк. Для збільшення його капіталу міська управа вирішила продавати невеликі земельні ділянки для приватної забудови. Інтенсивно будувалось Замостя [3].

Як лікар Оводов боровся за чистоту міста. За його ініціативою була створена спеціальна комісія, яка стежила за санітарним станом Вінниці. Багато вулиць вкрились бруківкою [1].

У 1912 році був введений в експлуатацію готель «Савой» (нині «Україна»). У проєкті шестиповерхового готелю вперше у Вінниці було передбачено центральне водопостачання, каналізація, електричне освітлення, гаряча вода та електричний ліфт. Готель мав великий ресторан зі стінами та стелею, оздобленою різнокольоровими прикрасами та орнаментом в стилі «модерн» [3].

З ім'ям Оводова пов'язано більшість важливих справ, що торкалися на той час Вінниці і розглядалися міською думою й міською управою. З початком революційних подій 1917 року Оводов був знятий з посади міського голови, а згодом він переїхав до Одеси, де працював простим лікарем в санітарній частині станції «Одеса-порт» [4].

Микола Оводов – єдиний міський голова, котрий пробув на своїй посаді цілих 18 років. Біографія міської голови залишалася невивченою через відсутність документів про одеський період життя экс-мера Вінниці 20 століття. Помер Микола Васильович Оводов 29 березня 1941 р. у віці 77 років від бронхопневмонії. Прекрасний документально-художній фільм «Видатні люди Вінниччини: Микола Оводов» створили вінницькі митці за підтримки Вінницької міської ради, департаменту культури та Центру історії Вінниці [6].

Микола Оводов дотримувався ідеї, що Вінниця – це культурний, економічний

та політичний центр Східного Поділля. Час його правління став часом перетворення Вінниці з відсталого занедбаного провінційного містечка Російської імперії в сучасне європейське місто.

Список використаних джерел

1. Вінниця: історичний нарис [Текст]. Вінниця: Книга Вега, 2007, 304 с.
2. Вінниця. Історія нашого часу (історичний хроноскоп), К., 2015, 112 с.
3. Кароєва Т. «Історія має право сподіватися від міста Вінниці блискучого майбуття...» [Текст]: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2018, 204 с.
4. Логінов, О. В. Вінниця у 1917 році : Революція у провінційному місті. Вид. 2-ге, виправ. Вінниця : Державна картографічна фабрика, 2011, 272 с.
5. Маліцька К. Історія міста Вінниці [Текст]: навчально-методичний посібник. Вінниця: ММК, 2016, 122 с.
6. Скришник, В. Знімають фільм про міського голову. Голос України. 2018, № 149, С. 10.

СЕКЦІЯ 28.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

Іськов Володимир Олександрович, аспірант кафедри автомобільних доріг та аеродромів
Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

Науковий керівник: Мішутін Андрій Володимирович, д-р. техн. наук, професор, професор кафедри автомобільних доріг та аеродромів
Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ БЕТОНУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ ДОРІГ І ТА ІІ КАТЕГОРІЙ

Автомобільні дороги є важливим елементом інфраструктури для забезпечення ефективного руху транспорту. Серед різних типів покриттів дорожнього полотна - бетонні займають особливе місце. Наше дослідження зосереджується на бетонному одязі, призначеного для автомобільних доріг І та ІІ категорій.

Дорожня мережа включає різноманітні типи доріг з різними вимогами до міцності, довговічності та естетичних характеристик. Дороги першої категорії зазвичай мають високий трафік (≥ 10 тис. машин/добу) та високі швидкісні режими (≥ 100 км/год).

Незважаючи на те, що асфальтні дороги широко поширені і широко використовуються в багатьох регіонах світу, (до 50%) бетонні дорожні покриття стають все популярнішими завдяки своїй міцності, довговічності та стійкості до різних кліматичних умов.

У яких умовах експлуатується цементно-бетонне покриття? Під впливом літньої спеки, коли температура досягає 40-50°C, від сонця, вітру, тепла двигунів, умови сприяють висушуванню цементно-бетонного покриття. У осінньо-весняний період дощі і сонячні промені створюють умови для вологонасичення та висушування. Взимку, при температурі до -20°C вночі та відтавання вдень, коли температура сягає 20-30°C, матеріал піддається процесам заморожування і відтавання. Також варто враховувати можливість корозії, що виникає від солених реагентів, які застосовуються для боротьби з ожеледицею на автомобільних дорогах (хлориди, ацитати, карбаміди, нітрати) [1], [2].

Ми детально розглядаємо переваги та недоліки використання бетону для доріг. Наша робота базується на результатах різноманітних досліджень, включаючи випробування на міцність при стисканні, вимірювання осадки конуса, аналіз залучення повітря та водонасичення. Основною метою є забезпечення повного розуміння характеристик покриття доріг та їх ефективності.

Для можливості укладання бетонної суміші сучасними бетоноукладачами (*Gomaco GP4* – сучасний бетоноукладач, який ефективно продемонстрував свої можливості під час спорудження нової злітно-посадової смуги в Одеському аеропорту.) Використання *Gomaco GP4* дозволяє укладати «важкий» бетон з

використанням ковзної опалубки на проектну ширину 15 м за один прохід, при цьому вона (бетонна суміш) повинна мати рухливість П2-П3 і залучення повітря до 8%. [3]

На сучасному етапі розвитку в галузі бетонознавства з використанням високоякісних технологій та фізико-технічних характеристик неможливо уявити бетон без використання добавок-модифікаторів. Проблемами рухливості бетонних сумішей та покращення їх реологічних характеристик займаються дослідники Вировой В.М., Дворкін Л.Й., Мішутін А.В., Саницький М.А. та інші.

У дослідженні було використано багатофакторне моделювання властивостей модифікованих бетонів, метод Монте-Карло для аналізу та сучасні методи комп'ютерного матеріалознавства для виявлення оптимальних складів модифікованих композитів. [4]

Для досягнення цієї мети, ми провели експеримент по D-оптимальному 27-точечному 5-ти факторному плану з використанням добавок компанії Мареї:

- **протикорозійна суміш - *Mapofer 1K*** - Однокомпонентний антикорозійний розчин, на основі порошкоподібних полімерів, цементних в'язучих та інгібіторів корозії. (від 0 до 2% від цементу);

- **суперпластифікатор - *Dynamon NRG 1010*** - Є водним розчином акрилових полімерів. Полімери ефективно розсіюють частинки цеєнту та сприяють швидкій гідратації. (від 0,5 до 1% від цементу);

- **повітротягнуча добавка - *Mapeair AE2*** - Сприяє залученню мініальної кількості повітря у формі стабільних мікропузірків діаметром 100-300 μm та з відстанню один між одним 100-300 μm. (від 0 до 0,08% від цементу);

- **кальматуюча добавка - *Idrocreate KR1000*** - Вступає в реакцію гідроксидом кальцію, що з'являється під час гідратації цементу, формуючи сполуки силікат кальцію. Кристалічні сполуки та гідросилікат кальцію осідають в порах цементного розчину, ти самим зменшують його загальну пористість. (від 0 до 2% від цементу);

- **фібра *Mapefibre ST25*** - Структурні полімерні волокна класу II, що відповідають стандарту EN 14889-2:2006, довжиною 25 мм. (від 0 до 4 кг/м³ бетону)

Список використаних джерел:

1. ДСТУ 8853:2019 Матеріали протиожеледні для автомобільних доріг. Технічні умови.
2. Гідротехнічне і транспортне будівництво: - збірник тез міжнар. наук.-техн. конф. – Одеса: ОДАБА. 2023 – С. 92-94.
3. ДСТУ 8858:2019 Суміші цементобетонні дорожні та цементобетон дорожній. Технічні умови.
4. Сучасні методи оптимізації композиційних матеріалів / В. А. Вознесенський, В. М. Вировой, В. Я. Керш, Т. В. Ляшенко та ін. Київ: Будівельник, 1983. 144 с.

СЕКЦІЯ 29.

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

Цар Наталія Андріївна, здобувач вищої освіти бакалаврський рівень факультету івент-менеджменту та шоу бізнесу
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Науковий керівник: Шевель Інна Петрівна, канд. соціол. наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ СІМЕЙНОЇ ОБРЯДОВОСТІ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Україна виділяється багатою народною обрядовістю та традиціями, які відіграли значну роль у формуванні національної самосвідомості українців, що стали необхідною складовою повсякденного життя та засобом збереження української ідентичності. Назначаючи на те, що традиції та обряди трансформувались з часом, але основний зміст та сакральний сенс залишились і на даному етапі коли України переживає важкі часи дана тема є дуже актуальною.

Сімейна обрядовість вбирає зв'язок українського родинного життя з різноманітними обрядами та ритуалами, які метафорично та символічно позначають певні етапи життя людини та найважливіший етап розвитку сім'ї в її життєвому циклі: утворення сім'я, народження дитини, повноліття, смерть члена сім'ї тощо. На основі природного циклу людського існування склався ряд сімейних ритуалів. Його основним змістом є народження, весілля, похорони та поминки. Крім того, в родинях часто святкують менш важливі події: новосілля, весілля, початок парубоцтва й дівочтва, повноліття, срібне і золоте весілля [1, с.91].

У світлі культурного різноманіття, сімейні обряди надають можливість виявити та вшанувати різноманітні традиції та звичаї різних культур та етнічних груп. Вони сприяють зміцненню ідентичності та почуття приналежності до своєї культурної спадщини, а також відкривають двері для взаєморозуміння та міжкультурного діалогу.

Більше того, сімейні обряди мають важливий соціальний аспект. Вони створюють сприятливе середовище для спілкування, спільного діалогу та взаємодії між членами родини. Це сприяє розвитку емоційного інтелекту, взаєморозуміння та підтримки в сімейному колі.

Загалом, сімейні обряди є важливим елементом не лише для індивідуальних сімей, але й для всього суспільства, яке зберігає, передає та розвиває культурні та соціальні цінності через покоління.

Сімейні обряди мають і виховне значення. Вони є як результатом багатовікової виховної праці народу, так і незамінним виховним засобом. Через систему традицій кожен народ відтворює себе, свою духовну культуру, свій характер і психологію своїх дітей [2, с.125].

Сімейні традиції істотно впливають на професійний розвиток особистості і відіграють важливу роль, нарівні з особистісними якостями. З раннього дитинства людина свідомо чи несвідомо засвоює ці традиції, а приклад батьків часто стає надійним орієнтиром на все життя для більшості [3, с.205].

Крім того, сімейні обряди можуть відігравати важливу роль у підтримці соціальної кооперації та спільної діяльності в рамках сімейного кола. Вони сприяють розвитку співпраці, взаємодопомоги та взаєморозуміння між різними поколіннями та членами родини.

Сімейні традиції є невід'ємним атрибутом щасливого дитинства та юності та відображають моральний стан усіх членів родини. Дім – це «тиха гавань» для людей, які переживають життєві труднощі. І це має бути здоровий, міцний, одноступінь, турботливий, розуміючий, підтримуючий колектив, який забезпечить умови для формування особистості дітей та максимальної самореалізації [4, с.68].

Отже, сімейні обряди відіграють значущу роль у різних аспектах життя людини та суспільства, від їхнього фізичного та психічного здоров'я до формування особистості та соціальних відносин.

Список використаних джерел:

1. Руденко С. Артефакти глютонічної картини світу в контексті української сімейної обрядовості. Український світ у наукових парадигмах: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2019. Вип.6. С.90-98.
2. Хомич Л.О. Народні традиції у вихованні молодших школярів. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2013. №21 (274). С. 125–127.
3. Опанасенко Л.А., Дрозд О.В. Психологічні аспекти впливу сімейних традицій на професійне становлення особистості. Габітус. Вип. 36. 2022. С.201-206.
4. Ковальова О. В., Гавриш А.Е., Рябко А.Е. Особливості сімейного виховання дітей на сучасних українських традиціях. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2017. Вип. 1. С. 66-74.

Романик Аліна Іванівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету декоративно-прикладного мистецтва
Львівська національна академія мистецтв, Україна

Науковий керівник: Якимова Олена Олександрівна, кандидатка мистецтвознавства, старша викладачка кафедри художнього скла
Львівська національна академія мистецтв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ ЯК МЕДІУМУ В СУЧАСНІЙ СКЛЯНІЙ СКУЛЬПТУРІ

Зображення землі доволі часто використовується в мистецтві. Репрезентація землі в мистецтві є предметом зацікавлення різних дисциплін. Працюючи з землею та ґрунтом, митці спираються не лише на зображальний контекст, але й використовують досвід науки при створенні своїх проєктів.

Протягом століть ґрунт був важливим засобом у мистецтві, його використання охоплювало різні мистецькі традиції та рухи. В останні роки спостерігається зростаюча тенденція інтеграції ґрунтознавства та мистецтва, що призвело до появи ґрунтового мистецтва як піджанру екологічного мистецтва [11]. Це було додатково досліджено за допомогою таких ініціатив, як програма Soil Culture, яка спрямована на підвищення обізнаності про екологічну важливість ґрунту через резиденції та виставки художників [4]. Зображення ґрунту в образотворчому мистецтві, включно зі скульптурою, було ключовим напрямком, коли художники використовували ґрунт для дослідження його екологічного, культурного та символічного значення [10].

Зокрема, такі дослідники як, Дж. Бердслі [7], С. Г. Кант та Н. Морріс [8] вивчають перетин мистецтва та навколишнього середовища.

Низка досліджень звертається до використання ґрунту в мистецтві, підкреслюючи його потенціал для вирішення екологічних проблем. К. Феллер [1] підкреслює значення ґрунту в мистецтві та представляє приклади ґрунту в різних формах мистецтва.

Значення поняття ґрунт змінюється від контексту в якому ми його вживаємо. Патріотичне розуміння ґрунту (як у «ґрунті Франції») і сільськогосподарське розуміння ґрунту мають дуже мало спільного. Навіть у науках про навколишнє середовище та геології часто існують значні відмінності між ґрунтом геолога, археолога, інженера-геотехніка та ґрунтознавця або педолога.

Дотепер жодна інша планета не була ідентифікована з таким субстратом, який відповідає цим критеріям. Ґрунт Землі є унікальним у нашому Всесвіті, але все ж присутній у повсякденному житті настільки звично, що сприймається як належне [1].

На відміну від ґрунтознавчої роботи, мистецька робота покликана торкатися наших емоцій і провокувати дискусії про екологічні, соціальні та політичні зміни. І наука, і мистецтво необхідні для підвищення обізнаності про ґрунт.

Твори мистецтва, зосереджені на ґрунтах і ландшафтах, пропонують інший спосіб оцінки ґрунту, і тому можуть бути цінними для збереження ґрунтів і зусиль з підвищення обізнаності про ґрунти [1]. Художники розширюють сферу

досліджень ґрунтознавства за допомогою візуальних, культурних і символічних форм дослідження, пропонуючи нові способи візуалізації, інтерпретації та взаємодії з ґрунтом [1].

Образ землі багатофункціональний і багат шаровий, як, власне, й сам ґрунт [2].

Ґрунт має глибокий символічний зміст. Він асоціюється з життям та ростом. Земля є не тільки матеріальною основою для існування життя, але й символічним втіленням наших коренів, нашої ідентичності та зв'язку з природою. Це символ Батьківщини, нашого походження та майбутнього. Використання ґрунту в скляних скульптурах може підкреслити ці теми.

Тому метою даної роботи є дослідження застосування такого природного матеріалу як ґрунт, його філософське, символічне значення та використання в сучасній скляній скульптурі.

Завдяки своїй виразній силі, скло як матеріал займає місце не лише в декоративно-прикладному мистецтві, але й широко використовуються у створенні скульптури, інсталяції, та інших форм мистецтва. Все більше художників експериментують зі склом для створення своїх скульптур, здебільшого завдяки оптичним властивостям і прозорості матеріалу [5]. Кожна скляна скульптура є унікальною та несе в собі особливу художню цінність, відображаючи індивідуальний стиль і виразність автора [3].

У сучасному мистецтві поширена практика поєднання комбінування різних технік та матеріалів, включаючи природні. Художники, які працюють з художнім склом, активно експериментують, поєднуючи його з іншими елементами, щоб створити оригінальні та інноваційні твори.

Ґрунт може бути використаний як один з матеріалів в процесі виготовлення скляної скульптури. Зокрема, його використовує в своїй техніці литовська художниця Індре Стулгайте. (в інсталяціях та реді-мейдах, які демонструють скляні сліди різного розміру, втиснуті під дощем у землю («Він», 2009; «В дорозі», 2012). У «Він» скляні сліди були розміщені на землі, тоді як у «В дорозі» вони вже «подорожували» у старій валізі, наповненій землею) [12].

Нідерландська художниця Анс Баккер знаходить натхнення у природі. На її творчість глибоко вплинула крихкість природи, особливо захоплююча взаємодія землі та води. «Я намагаюся виразити крихкість ландшафту. Єдність із самим собою. Як частину ландшафту» [6].

У своїй техніці вона використовує Зеландський пісок для скляної серії «Zeeuws Licht», і намагається працювати з незвичайними деталями, як устриці зі склом [9].

Використання землі в мистецтві є предметом зацікавлення як художників, так і науковців. Художники використовують ґрунт як матеріал для живопису, скульптури, він виступає медіумом та символом і в скляній скульптурі.

Зображення землі може мати глибокий символічний зміст, відображаючи перетин людського досвіду з природою, його взаємозв'язок з історією, культурою та філософією, символізуючи наші корені, спадщину, зв'язок з всесвітом.

Ґрунт стає важливим елементом в сучасному мистецтві, прикладом якого можуть бути твори Індре Стулгайте та інших митців де вони використовують ґрунт.

Список використаних джерел:

1. Feller, C., Landa, E. R., Toland, A., and Wessolek, G.: Case studies of soil in art, SOIL, 1, 543–559, <https://doi.org/10.5194/soil-1-543-2015>, 2015. <https://soil.copernicus.org/articles/1/543/2015/>.

2. Українська правда. Життя. Земля обітована: як традиційний образ еволюціонує в сучасному мистецтві. Українська правда. Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/59ba250c0bb33/> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Скляні скульптури. Скульптура зі скла | KyivGallery. URL: <https://kyiv.gallery/skulptury/ssteklo> (дата звернення: 13.05.2024).
4. Adams C., Montag D. *Soil Culture: Bringing the Arts down to Earth*. Gaia Project Press, 2016.
5. Shen Z. How Can We Understand the Relationship Between Artists and Their Materials in the Production of Art Glass Through Modern Technology?. *Art and Society*. 2022. Vol. 1, no. 3. P. 23–37. URL: <https://doi.org/10.56397/as.2022.12.03> (date of access: 29.04.2024).
6. glass & light. Ans Bakker - glass & light. URL: <https://www.ansbakker.eu/> (date of access: 29.04.2024).
7. Beardsley J. *Earthworks and beyond: Contemporary art in the landscape*. New York : Abbeville Press, 1984. 144 p.
8. Cant S. G., Morris N. J. Geographies of art and the environment. *Social & Cultural Geography*. 2006. Vol. 7, no. 6. P. 857–861. URL: <https://doi.org/10.1080/14649360601055797> (date of access: 29.04.2024).
9. Zeeuws Licht no.1 Sculpture. Saatchi Art. URL: <https://www.saatchiart.com/art/Sculpture-Zeeuws-Licht-no-1/845011/3964181/view> (date of access: 29.04.2024).
10. *Soil and Culture* / ed. by E. R. Landa, C. Feller. Dordrecht: Springer Netherlands, 2009. URL: <https://doi.org/10.1007/978-90-481-2960-7> (date of access: 29.04.2024).
11. Toland A., Wessolek G. Merging Horizons—Soil Science and Soil Art. *Soil and Culture*. Dordrecht, 2009. P. 45–66. URL: https://doi.org/10.1007/978-90-481-2960-7_4 (date of access: 13.05.2024).
12. Simanaitienė R. Indrės Stulgaitės-Kriukienės kūryba: nuo estetizuotos stiklo skulptūros iki konceptualios instaliacijos. *LOGOS*. 2021. Vol. 107. URL: <https://doi.org/10.24101/logos.2021.36> (date of access: 30.04.2024).

Надольська Олександра Василівна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Мендерецька Наталія Вікторівна, магістр, асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

ВПЛИВ ОБРАЗІВ ПОДІЛЛЯ НА ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ

Ім'я відомої української мисткині відоме чи не всім людям в Україні, хто цікавиться мистецтвом. І це насправді не дарма, адже за свої картини її називають народним художником. Найвідоміші її твори: «Ворог наближається», «Перед стартом», «Хліб», «У парку», «Над Дніпром», «Весна», «Святковий вечір», «Весілля», «Життя продовжується», «Осінній портрет» [1].

Актуальною та цікавою у наш час усвідомлення пронизливої теми українського у мистецтві радянського часу є спроба досвіду дослідження перебування всевітньо відомої художниці на Поділлі у місті Кам'янець-Подільський. Збірка робіт із фондів Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника дає можливість звертатися та всебічно вивчати нюанси художньої творчості, тематику робіт та вплив неодноразового перебування на теренах Кам'яниччини на образ та формотворення картин Тетяни Нилівни.

«Романтичність і мальовничість Кам'янця полонили мене назавжди. Там я закінчила школу, там і минула моя юність. І там визріло моє бажання закарбувати красу навколишнього світу, розповісти про неї людям. Коли з темно-синього неба скочувалася зірка, я швидко, щоб встигнути, поки вона не згасла, промовляла як заклинання: хочу бути хорошою художницею» [2].

Невдала еміграція – це перша доленосна подія, що сталася з Тетяною на Поділлі. Попри красу міста, життя в ті роки було неспокійним, радянська влада щільним і жорстоким кільцем стискала й не давала вільно дихати. Яблонські ж хотіли втекти з-під гніту СРСР. Пізніше Тетяна згадувала, що їх, дітей, посадили на віз із усім майном і відправилися на захід. Але чоловік, який мав допомогти нелегально перетнути кордон, не прийшов на зустріч. Батьки не те що злякалися, почорніли від страху. Тому на світанку повернули коней і помчали на схід до Луганська. Там ніхто не знав про їхні наміри покинути Союз.

Прибувши до Луганська, Тетяна одразу ж подалася до Києва. Вступила в художній технікум, а на другому курсі перевелася до художнього інституту в клас живопису, але навіть після переїзду не забувала про Кам'янець.

У 1948-му художниця знову опинилася в Кам'янці-Подільському. Вона, як викладачка, привезла сюди на практику своїх студентів. У одному з колгоспів Тетяна зробила чимало замальовок, які пізніше перетворилися на картину «Хліб». Монументальне полотно заввишки майже чотири метри заворожувало глядача.

«Я писала «Хліб» з цілковитою віддачею, із серцем, повним любові до цих жінок, до зерна, до сонця. Я найбільше намагалася передати захоплення від самого

життя, передати правду життя», – згадувала авторка [1].

Навіть після смерті художниці Поділля, а зокрема Кам'янець з теплотою згадували про художницю, організовували виставку робіт її імені. Також у фондах Галереї мистецтв збережені декілька її картин, та був презентований каталог «Твори Тетяни Яблонської у збірці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника», що вийшов друком у видавництві «АБЕТКА» 2017 року. Її твори позначенні різним світловим наповненням – то ніжна, імпресіоністична, кольорова гама як на етюдах до картин «У парку», «Біля Дніпра» та «Хліб», то відкрита гамма соковитої зелені (Прикладом є картини «Сад», «Город засіяний», «На веранді. Портрет матері»). Презентувала каталог з цими роботами донька Тетяни Нилівни – київська художниця Гаяне Атаян [3].

Список використаних джерел:

1. Тетяна Яблонська: У мене в паспорті було записано – колгоспниця. URL: <https://fabercastellusa.reamaze.com/kb/products-creative-studio/oil-pastel-features-and-benefits> (дата звернення: 16.05.2024).
2. Тетяна Яблонська. Художниця, яку назавжди полонило Поділля. URL: https://www.cbs.km.ua/?dep=1&dep_up=120&dep_cug=413 (дата звернення: 16.05.2024).
3. У Кам'янці-Подільському презентували каталог творів відомої української художниці. URL: https://www.cbs.km.ua/?dep=1&dep_up=120&dep_cug=413 (дата звернення: 16.05.2024).

Берестенко Радміла Ігорівна, здобувач вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Васильєва Олена Сергіївна, канд. техн. наук,
зав. кафедри, член Співки дизайнерів України
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІРМОВОГО СТИЛЮ ТА КОНЦЕПЦІЇ ФЕСТИВАЛІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ РИНКУ

В наш час при створенні власного бізнесу або ж культурно масового проекту досить складно втримати його на конкурентному ринку, в якому вже присутня досить велика кількість відомих та впізнаваних «компаній-гігантів», бренди які лише за логотипом може впізнати майже кожен. Тож перед створенням фірмового стилю нового масового проекту потрібно надати перевагу дослідженню подібних конкурентноспроможних заходів, які вже зарекомендували себе та існують тривалий час.

Тож розглядаючи поняття фірмового стилю можна зрозуміти, що в нього ми можемо включити всі можливі аспекти та асоціації які пов'язані з нашим заходом. Можливо включити у фірмовий стиль від 5 до 140 елементів, базовими елементами ж є такі [1]:

- найменування;
- логотип;
- фірмові шрифти;
- палітра фірмових кольорів;
- фірмовий слоган;

Реалізація ж вище вказаних елементів залежить від основних запитів компанії та її бюджету. Зачасту компанії можуть обмежитись лише основними, так би мовити «обов'язковими елементами» або й зовсім не приділити увагу створенню належним чином фірмового стилю та можуть просто скопіювати та трохи видозмінити вже існуючий стиль компанії, через що зливаються з сотнями подібними та не запам'ятовуються. Тож для створення якісного фірмового стилю важливо проаналізувати відносно схожі за тематикою фестивалі та обрати ключові елементи, які допоможуть створити доцільний дизайн, який зацікавить необхідну цільову аудиторію.

Для проведення аналізу обрано 4 фестивалі, а саме фестивалі “Atlas Festival” та “GogolFest”, які проходять на території України. Та фестивалі “ANTI – Contemporary Art Festival” та “Slot”, які проводять на території Європи. Для початку досліджено закономірності та різницю у оформленні дизайну логотипу фестивалів. Логотипом є блок певних графічних елементів, які після влучного поєднання вдало символізують діяльність, філософію компанії та спрямовують до необхідної цільової аудиторії. [2]

До прикладу логотипи музичних фестивалів “Atlas Festival” та “Slot” націлені на молодіжну аудиторію, тому в дизайні логотипів використовують яскраві кольори, креативний та сучасний дизайн, який суттєво виділяється серед інших та

одразу зацікавить необхідну аудиторію. (рис. 1; рис. 2) Через це було виявлено психологічний зв'язок, який налаштовує на необхідні емоції споживачів, адже якщо звернути увагу на кольори, вони налаштовують на приємні емоції, розваги або ж відпочинок. Дональд Норман доводить, що зазвичай речі викликають у нас відповідні емоції, і якщо доцільно використовувати асоціативний ряд речей в створенні фірмового стилю, це виявиться ефективнішим та зручнішим для використання й викликатиме у споживачів необхідний ряд емоцій [3].

Рис. 1. Логотип “Atlas Festival”

Рис. 2. Логотип “Slot”

Зовсім інакшу ж концепцію дизайну можна помітити у фестивалів “ANTI – Contemporary Art Festival” та “GogolFest”. (рис. 3; рис. 5) На відміну від попередніх фестивалів, дизайн логотипів більш стриманий та мінімалістичний з лаконічно підібраними класичними кольорами, дизайн яких можна віднести до “сміливого мінімалізму” для якого характерні мінімалістичний дизайн, чисті лінії, багато простору та лаконічна естетика. [4] Тож цільова аудиторія таких фестивалів більше розрахована на старшу аудиторію людей, які цікавляться мистецтвом. Також елементи фірмового стилю також добре помітні на сторінках сайтів даних фестивалів. (рис. 4)

Рис. 3. Логотип “GogolFest”.

Рис. 4. Сайт “GogolFest”.

Рис. 5. Логотип “ANTI”

Що ж відносно цільової аудиторії даних фестивалів. Цільовою аудиторією є люди з потенційним чи вираженим інтересом до заходу та які вже приймали в ньому участь і планують це робити надалі. Щоб визначити середню цільову аудиторію фестивалів, було проведено опитування, в анкетній формі, серед групи молоді та старшого покоління, які планували або вже відвідували дані фестивалі. (табл. 1)

Таблиця 1

Дослідження цільової аудиторії фестивалів

Назва фестивалю	Вікова категорія			
	15-20	20-25	25-35	35-40
“Atlas Festival”	30%	40%	15%	15%
“Slot”	40%	35%	15%	10%
“GogolFest”	10%	28%	37%	25%
“ANTI”	25%	30%	35%	10%

Тож в результаті аналізу цих даних можна помітити що молодь віддає перевагу фестивалям “Atlas Festival” та “Slot”. Та люди віком від 15-25 років зацікавлені більш яскравим дизайном, який задовольняє естетику сучасного дизайну та налаштовує на позитивні емоції. Тому в такий спосіб можна виділити ключові елементи фірмового дизайну цих фестивалів, та додати їх в структуру дизайну який ми плануємо створити, якщо нас цікавить залучення даної вікової категорії. За допомогою цих даних ми також можемо більш детально опрацювати портрет цільової аудиторії, який дозволить збільшити кількість охоплення аудиторії та пошукових запитів. Також при використанні одного й того ж самого фірмового стилю в подальшій рекламній продукції робитиме образ компанії впізнаваним та цілісним за допомогою фірмових кольорів або ж інших елементів.

Список використаних джерел:

1. Основи графічного дизайну / Куленко М. - Київ: Кондор, 2006. - 493 с.
2. Теорія сучасного брендингу / О. В. Мороз, О. В. Пашенко - Вінниця: Універ-сум, 2013. - 103 с.
3. Емоційний дизайн. Чому ми любимо (або ненавидимо) речі довкола нас. / Дональд А. Норман. Київ: «ArtHuss», 2019. 302 с.
4. Тренди графічного дизайну 2024 // ПРОдизайн [Веб-сайт]. - URL: <https://prodesign.in.ua/2024/01/trendy-grafichnogo-dyzajnu-2024/> (дата звернення: 15.05.2024).

Ткаченко Анастасія Євгенівна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Мендерецька Наталія Вікторівна, магістр, асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

ЕМОЦІЙНИЙ АСПЕКТ АР НУВО В АРХІТЕКТУРНОМУ ДИЗАЙНІ: СТВОРЕННЯ СПОРУД, ЩО ВИКЛИКАЮТЬ ПОЗИТИВНІ ЕМОЦІЇ

Ар нуво, є не лише стилем в мистецтві та архітектурі, але й справжньою філософією дизайну, яка змінила уявлення про естетику та функціональність. Стиль з'явився як відповідь на академізм та історизм, що переважали на той час, та відтворював природні форми у своїх творіннях, щоб створити атмосферу гармонії та краси. Ар нуво став показником культурного оптимізму та віри в прогрес, а його вплив сягнув різних країн, включаючи Францію, Бельгію, Іспанію, Німеччину та Австрію.

Тема емоційного аспекту ар нуво в архітектурному дизайні актуальна у сучасному світі, де створення споруд, що викликають позитивні емоції у мешканців, має велике значення. Даний стиль, намагався поєднати естетику та функціональність, і його принципи можуть вдатися у сучасному дизайні для створення комфортних просторів. Дослідження емоційного впливу ар нуво може допомогти краще зрозуміти, як архітектурні форми та декоративні елементи впливають на емоційний стан людей.

Ар нуво, або «нове мистецтво», виникло наприкінці ХІХ та на початку ХХ століття, як міжнародний стиль у мистецтві, архітектурі та прикладному мистецтві. Цей стиль став відповіддю на академізм і історизм, надихаючись природними формами, такими як рослини, квіти та комахи. Його впливи були різноманітними, включаючи британське мистецтво і ремесла, японське мистецтво та готичну архітектуру.

Франція, зокрема Париж і Нансі, була одним з центрів ар нуво. Де архітектор Гектор Гімар, створював знакові споруди, такі як станція паризького метро. У Бельгії Віктор Орта відзначився проектуванням будівель з вигнутими лініями та складними інтер'єрами. В Іспанії Антоніо Гауді став символом ар нуво завдяки своїм унікальним спорудам, таким як Саграда Фамілія і парк Гуель. У Німеччині та Австрії стиль був відомий як «Югендстиль» і «Сецесіон» [1].

Ар нуво характеризується використанням плавних ліній, природних форм, багатством декоративних елементів та новітніми матеріалами і техніками, такими як залізо, скло і кераміка, відображаючи дух культурного оптимізму і віри в прогрес. Його естетичні принципи охоплюють кілька ключових аспектів, що надають стилю його унікальний і впізнаваний вигляд.

По-перше, характеризується використанням органічних форм і природних

мотивів, зокрема плавних, вигнутих ліній, які імітують рослини, квіти та комахи. Ці форми використовувалися як у структурних елементах будівель, так і в декоративних деталях, створюючи відчуття природної гармонії та динаміки.

По-друге, відрізняється високою декоративністю та орнаментальністю, що проявляється у багатому використанні деталей та орнаментів, натхненних природою. Вітражі, мозаїки, фрески, різьблення по дереву і каменю широко використовувалися для прикраси інтер'єрів і екстер'єрів.

Третім принципом є асиметрія та динамічність композицій. В цьому стилі часто відмовлялися від традиційної симетрії на користь більш вільних, асиметричних форм. Це додавало дизайнам відчуття руху та живості, створюючи більш природні та органічні простори.

Четвертий аспект – інтеграція різних видів мистецтва. Ар нуво прагнуло об'єднати архітектуру, декоративне мистецтво і прикладне мистецтво в єдине гармонійне ціле. Архітектори часто співпрацювали з художниками, скульпторами та ремісниками, щоб створити комплексні, естетично завершені простори, де кожен елемент був частиною загального дизайну [5].

Не менш важливу роль, відіграє психологія кольору та форми в ар нуво, що є ключовими елементами, які впливають на емоційне сприйняття простору.

Кольори в цьому стилі мають велике значення для створення настрою та атмосфери. Часто використовуються природні кольори, такі як зелений, синій, бежевий та золотистий, які підкреслюють зв'язок із природою і сприяють відчуттю гармонії та спокою. Яскраві акценти, наприклад, червоні або фіолетові, додають енергії та динаміки, роблячи дизайн виразним та емоційно насиченим. Форми ж відзначаються плавністю та вигнутістю, імітуючи природні контури. Ці форми створюють відчуття безперервного руху та органічності, асоціюються з природним світом і викликають позитивні емоції. Асиметричні композиції додають живості та непередбачуваності, роблячи простір більш динамічним та цікавим [4].

Серед видатних прикладів будівель, відомих своєю позитивною атмосферою, хочеться відмітити будинок Гауді «Каса Батльо» у Барселоні. Ця будівля, спроектована відомим каталонським архітектором, вражає своєю криволінійністю, яскравими кольорами та нестандартними формами, що створюють дуже позитивне та фантастичне враження [2].

Ще одним прикладом є «Вілла Парадізо» у Нансі. Ця будівля, створена майстром Луїсом Мадамом, вражає своєю елегантністю та використанням природних матеріалів, таких як дерево і скло. Вона створює атмосферу спокою та гармонії завдяки своїм криволінійним формам та м'яким кольорам, які сприяють відчуттю комфорту та затишку [3].

Ар нуво, унікальний стиль у мистецтві та архітектурі, що з'явився наприкінці XIX - початку XX століття, відображав культурний оптимізм і віру в прогрес. Він поєднував органічні форми природи, високу декоративність, поєднання різних видів мистецтва та використання психології кольору і форми. Стиль мав широке поширення в країнах Європи, де він знайшов віддзеркалення в архітектурних шедеврах та декоративних виробках. Ар нуво залишається одним з найцікавіших періодів у мистецтві та архітектурі, завдяки своїй неповторній красі та естетиці, які вразливо впливають на наше сприйняття й досі.

Список використаних джерел:

1. Арт-нуво. URL: <https://www.agromat.ua/blog/styles/art-nuvo/> (дата звернення 17.05.2024).
2. Будинок Бальо Гауді в Барселоні. URL: <https://www.barcelona-tourist-guide.com/uk/atraktsiyi/gaudi-casa-batllo-v-barcelona.html> (дата звернення 17.05.2024).
3. Вілла Парадізо. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Villa_Paradiso (дата звернення 17.05.2024).
4. Психологія кольору. Роль кольору в нашому житті. URL: <https://lihtaryk.com.ua/psihologiya-kologu-rol-kologu-v-nashomu-zhitti/> (дата звернення 17.05.2024).
5. Художній стиль модерн. URL: <https://joseartgallery.com/uk/articles/art-nouveau> (дата звернення 17.05.2024).

Демчишин Софія Ростиславівна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Мендерецька Наталія Вікторівна, магістр, асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтв

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК ЕЛЕМЕНТІВ СИМВОЛІЗМУ ЯК ХУДОЖНЬОГО РУХУ

Символізм (symbolisme (фр.) – розпізнавальна прикмета, знак) – мистецька течія, принципом якої є художнє відтворення сутності ідей та предметів, які перебувають за межею чуттєвого розуміння, з використанням символів. Сприймається символ як індивідуальне уявлення творця про світ. Сутність цього напрямку полягає в спробі символізувати матеріальні, зовнішні прояви світу і в такий спосіб спробувати пізнати його внутрішній зміст [1].

Символізм мав сильний вплив на музику, поезію, літературу і мистецтво. Характерною рисою течії було використання образів таємничості, недомовленості, які можна розкрити за допомогою уяви і почуттів. Символізм мав багато спільного з іншими напрямками початку ХХ століття, проте відрізнявся самотністю і унікальністю [2].

Напрямок символізм з'явився в 60-70 роках ХІХ століття у Франції. Звідти він поширився в інші країни. Його естетичні принципи були викладені поетом Жаном Мореаносом в його статті «Символізм».

Що таке було запропоновано автором? Мореанс стверджував, що символ – це протилежність повчанню, риториці і тривалим описам. Ідея повинна бути представлена в особливій чуттєвій формі, яка може бути досягнута за допомогою уяви [2].

Серед основних елементів мистецького руху Символізм можемо виділити наступні – замість точного реалізму символістські роботи являють собою мрійливі композиції, які використовують міфічні алюзії, езотеричні метафори і суб'єктивні колірні палітри, щоб викликати особисті емоції та ідеї. Повторювані мотиви, як-от птахи, дзеркала, місяць, маски і квіти, являють собою поетичні символи, відкриті для інтерпретації. Фігури зливаються з навколишнім середовищем за допомогою м'якого пензля, який приховує контури і форми. Такі джерела, як релігія, фантазія, ностальгія і мракобісся, надихають на загадкові, сновидницькі образи, що передають внутрішній психологічний стан художника. Ці елементи створюють зони для замисленості, не прив'язані до рамок реальності. Ключові елементи символізму в мистецтві: наголос на суб'єктивний та емоційний досвід митця; використання символів і метафор, щоб передати сенс і викликати емоції; дослідження таких тем, як смерть, духовність і підсвідомість;

відмова від реалістичного зображення на користь стилізованих і абстрактних форм; вплив літератури, музики та інших видів мистецтва; використання сновидницьких та фантастичних образів; дослідження стосунків між людським

досвідом та світом природи; загострення на декоративних та орнаментальних аспектах мистецтва; відмова від традиційних мистецьких норм та цінностей на користь особистого висловлювання та експериментів [3].

Символізм був створений зробити мистецтво вільним, зруйнувати старі ідеалістичні стереотипи та змінити сприйняття реальності. Це, можна сказати, остання сходинка для митців у боротьбі за свою свободу.

Є символи, що закріпились навечно, значення яких всім відомо і воно вже стало. Можуть з'являтися і нові. Бо символ це відображення душі людини, а тому і її думок, переживань, прагнень, невдач, поразок – всього чим вона живе і про що мріє, до чого прагне. В символізмі по-новому відкривається людська душа. Все що накипіло, все про хочеться кричати на весь світ, все що розпалює почуття та те, що не може залишити байдужим. Це і любов, і зрада, і злість та ненависть, добро та зло. Символісти вважали мистецтво вищим за життя, що життя наслідуює мистецтво а не навпаки. Саме тому символізм слугував вираженню ідей митців. Мистецтво, на їх думку, не виражає нічого окрім себе самого. Воно є шляхом до пізнання ідеї автора.

Символісти мислили асоціаціями – а це безмежний політ фантазії. Лише уявіть собі скільки людей, і кожен з них, як унікальний всесвіт із своїми думками, може здивувати витонченістю та неординарністю мислення, творчою ідеєю та поривом. Саме тому поети символісти завойовували серця прихильників своїми творами. Поезією та творами мистецтва, що не могли залишити байдужим. Читаючи та споглядаючи їх – отримуєш істинну насолоду, немов би потрапляєш в інший, далекий, неземний та загадковий світ.

В архітектурі також з'являлися нові символічні постаті. Розмиті нечіткі лінії, пречудні форми, приклади старого інтерпретовані по-новому, які надихали на роздуми. Художники використовували символічні кольори, жести та тематику – все це говорило саме за себе. Розташування постатей, план, обличчя та вбрання людей на картинах – було символічним. Кожна деталь несла певну ідею. Кожен, здавалось би, незрозумілий чи безглуздий символ – був направлений на роздум і пошук сенсу. Тобто кожний конкретний образ доповнений людською уявою перетворювався в символ, а він в свою чергу доносив ідею свого автора [4].

Зображення, які створювали художники давнини та створюють наші сучасники – це завжди проекція образу, а не його детальне відтворення. Навіть якщо його реалістичність, деталізованість вражає своєю майстерністю. З плином епох змінювалися стилі, засоби зображення, розуміння сенсу мистецтва, але завжди воно було свого роду віконцем у внутрішній світ митця, який пропускав через себе оточуючі його образи, власні емоції. І результат цих внутрішніх пошуків ми маємо у вигляді образів, які втілені в картинах, інших творах мистецтва.

Отже символізм – це мистецький напрямок, який виник у Франції в другій половині XIX століття і згодом поширився на інші країни, суттєво вплинувши на літературу, музику та образотворче мистецтво. Його основною характеристикою є використання символів для передачі глибоких, часто недоступних чуттєвому сприйняттю ідей та емоцій. Символісти відмовлялися від реалістичного зображення на користь метафоричних, міфічних та сновидницьких образів, прагнучи втілити внутрішній світ митця та його особистий досвід. Це дозволило мистецтву звільнитися від традиційних канонів, відкриваючи нові можливості для творчого

самовираження та експериментів. Завдяки своїй унікальності та самобутності, символізм залишив значний слід в історії мистецтва, сприяючи розвитку нових підходів і стилів, що формували сучасне мистецьке мислення.

Список використаних джерел:

1. Українська література. Електронна бібліотека. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/3226-simvolizm> (дата звернення 18.05.2024) [Електронний ресурс].
2. Символізм що таке? Значення і тлумачення. URL: <https://uaeu.top/rozvahu/simvolizm-shcho-take-znachennya-i-tlumachennya.amr.html> (дата звернення 16.05.2024) [Електронний ресурс].
3. Символізм – художній рух. Мистецтво символізму за межею реальності. URL: <https://joseartgallery.com/uk/articles/symbolism> (дата звернення 10.05.2024) [Електронний ресурс].
4. Символізм у мистецтві. <http://estetica.etica.in.ua/simvolizm-u-mistetstvi/amp/> (дата звернення 18.05.2024) [Електронний ресурс].

Полієнко Олександра Анатоліївна, студентка IV курсу
ОР «Бакалавр», спеціалізації «Графічний дизайн»

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Божко Тетяна Олександрівна, кандидат
мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри графічного дизайну

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ОБРАЗНОГО ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОНТЕНТУ ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРНИХ САЙТІВ

Вступ. Зважаючи на все зростаюче поширення інформаційних веб-ресурсів у сучасному інтернет-просторі, проблема образного впливу інформаційного контенту історично-культурних сайтів є актуальною та важливою для вивчення та аналізу. Дана тема відображає сукупний вплив засобів образотворення та сучасних технологій на сприйняття та інтерпретацію історичної та культурної спадщини через веб-ресурси, що пропонують користувачам широкий спектр інформації про події, персонажі, артефакти та культурні явища.

Ціль роботи. Метою даного дослідження є висвітлення проблем образного впливу інформаційного контенту історично-культурних сайтів. Конкретні цілі включають розкриття взаємозв'язку між структурою сайту, його дизайном, засобами представлення та змістом історично-культурних об'єктів, артефактів та подій, представлених на веб-ресурсах; визначення впливу цих аспектів на сприйняття та розуміння користувачами інформації, а також встановлення стратегій для покращення якості інформаційних веб-ресурсів і зацікавлення ними споживачів.

Матеріали та методи.

Для досягнення поставлених цілей були проаналізовані наукові статті та книги провідних науковців у галузі веб-дизайну, інформаційних технологій та ресурсів, таких як Джейсон Берд [6], Тімоті Бернерс-Лі [5], А. Бублик [1], А. Лісовська та А. Калита [4], присвячені проблематиці створення сайтів та засобам ефективного представлення інформації на них. Дослідження зосереджені на проблемах збереження і репрезентації культурної спадщини через веб-сайти представлені у наукових розвідках С. Куценко [3] та Т. Горбул [2].

Для отримання вірогідних результатів було впроваджено методи теоретичного аналізу та метод порівнянь.

Результати та обговорення.

Інформаційні веб-ресурси, особливо ті, що присвячені історично-культурним темам, відіграють ключову роль у поширенні знань та формуванні свідомості суспільства. Проте, разом з зростанням доступу до інформації через Інтернет, виникають і проблеми, пов'язані з образним впливом інформаційного контенту цих веб-ресурсів. Засоби візуального представлення, такі як дизайн, колір, типографіка, зображення та анімація, мають значний вплив на сприйняття користувачами інформації та формування їхніх уявлень. Водночас А.Бублик відмічає необхідність виваженої і прорахованої їх пропорційної і композиційної взаємодії, оскільки саме вона викликає емоції та формує відношення користувача до отриманої

інформації [1, с.7].

У Дж. Берда [6] знаходимо попередження, що дизайн сайту – тобто структурна організація інформації і поєднання в ній різнохарактерних комунікативних складників є не самоціллю створення, а інструментом ефективного сприйняття та розуміння інформації. Також автор визначає, що дизайн повинен бути не тільки естетично привабливим, але і функціональним. Він має допомогти користувачеві легко орієнтуватися на веб-сайті чи в додатку, забезпечуючи інтуїтивно зрозумілу навігацію та доступ до інформації. Невдало організований дизайн може стати перешкодою для взаємодії користувача з контентом, що призведе до відторгнення та втрати інтересу [6, с. 29].

Згідно з твердженнями А. Бублик [1], структура веб-ресурсу повинна бути такою, щоб забезпечувати легкість навігації користувача, а візуальні елементи мають передавати зміст та викликати емоції. Дизайн інформаційних веб-ресурсів є ключовим чинником, який визначає користувацький досвід та ефективність сприйняття інформації. Проте, негативний вплив дизайну може виникнути, якщо не враховувати особливості аудиторії та контекст використання. Цю проблему підкреслює і Дж. Берд [6, с. 142], вказуючи на необхідність забезпечення не лише естетичності, але й функціональності дизайну, якій може зашкодити невдало підібраний колір чи шрифт, що ускладнить читання тексту та спричинить дискомфорт користувачу.

Наведені визначники та вимоги щодо дизайну сайтів набувають особливої актуальності в контексті наявного домінування електронних носіїв інформації над друкованими. Так, за свідченням Тімоті Бернерс-Лі [5] сучасна людина має доступ до будь-якої інформації, утримуючи пристрої для її отримання «в кишені». Більш того, сучасні тенденції у сфері веб-розробки роблять сайти максимально зручними у користуванні та розумінні. Разом з загальнодоступністю, інтернет-ресурси є найбільш вірогідними джерелами отримання будь-якої інформації будь-який час [5, с.191].

Суголосні думки знаходимо і в дослідженнях Т. Горбул [2], який наголошує на значущості цифрових технологій та вказує на важливість таких понять як: «цифрові медіа», «цифрова культурна спадщина» та «цифрова культура», що є не тільки новою формою комунікації, а й ефективним засобом збереження та популяризації культурних цінностей [2, с. 57].

Проте, у С. Куценко, знаходимо попередження щодо однієї з ключових проблем створення сайтів культурно-історичного призначення, що полягає у ризиках спотворення історичної правди та культурних цінностей. Це може виникати через некоректність вибору та інтерпретації джерел, а також через вплив політичних, економічних та ідеологічних факторів. Недоцільне використання образів та символів може призвести до виникнення стереотипів, упереджень або навіть маніпуляції свідомістю користувачів [3, с. 6].

Також С. Куценко [3] акцентує увагу розробників сайту на можливих порушеннях принципу логічності у структуруванні матеріалу; надмірній деталізації, або, навпаки, неповному представленні даних; стильовій різноманітності візуального контенту; невідповідності мови та стилю викладу інформації типам і рубриками сайту; наявності стилістичних помилок; надміру складному викладанні інформації та одноманітності її подачі; переважання тексту над ілюстраціями [3, с. 11].

У А. Лісовської та А. Калити [4] знаходимо аналітичний огляд структурної організації сайтів, в межах якого виділено найбільш поширені структури: лінійну, деревоподібну та довільну. Авторки [4] наводять переваги та недоліки впровадження кожної з структур та наголошують, що сайти можуть і мають містити розділи або підрозділи, кожний з яких орієнтований на конкретну аудиторію і є відносно автономним. Такі складові частини можна розглядати як варіативні версії сайту, зважаючи на технічні можливості їх диференційованого представлення на різних пристроях, що застосовуються користувачами [4, с.168].

Висновки

В процесі створення сайтів культурно-історичного призначення важливо враховувати ергономічні та психологічні аспекти дизайну з метою оптимізації користувацького досвіду та покращення сприйняття інформації.

На основі аналізу наукових джерел та експертних думок встановлено, що дизайн, структура та зміст історично-культурних веб-ресурсів мають важливий вплив на сприйняття та розуміння користувачами інформації. Якісний та ефективний дизайн, правильна структура і зміст інформації є ключовими складовими для створення веб-ресурсів, які задовольняють потреби користувачів та сприяють збереженню та розповсюдженню історичної та культурної спадщини. Дане дослідження слугує підґрунтям для подальших досліджень у галузі веб-дизайну, культурної історії та сприйняття інформації в Інтернеті.

Список використаних джерел:

1. Бублик, А. (2021). Дизайн веб-сторінки як основа читабельності, змісту та естетики сучасного веб-сайту. Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво, (45), С. 5-11. <https://doi.org/10.36910/6775-2524-0560-2021-45-01>.
2. Горбул, Т.О. (2022). Культурна спадщина в умовах розвитку сучасної цифрової культури. Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку, № 43, С.55-61. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.580>.
3. Куценко, С. (2018). Сучасні тенденції в розробці структури, контенту та веб-дизайну музейних сайтів. Уманська старовина, Умань, №5, С. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.31499/2519-2035.5.2018.146749>.
4. Лісовська, А. Ю. & Калита, А. А.(2019). Контент веб-сайтів і їхня структура. Молодий вчений, 10 (74), С.166-170. URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/10/39.pdf>.
5. Berners-Lee, T. (1999). Weaving the Web: The original design and ultimate destiny of the World Wide Web by its inventor. San Francisco: HarperSanFrancisco, 226p.
6. Beard, J. (2010,December 21). The Principles of Beautiful Web Design: Second edition. Melbourne: SitePoint, 196 p.

Білоус Вікторія Анатоліївна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Мендерецька Наталія Вікторівна, магістр,
асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного
мистецтва та реставрації творів мистецтва
Кам'янець-Подільський національний університет імені Іван Огієнка Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ОБРІ БЕРДСЛІ У ГРАФІЦІ БРИТАНСЬКОГО МОДЕРНУ

Модерн відображає різноманітність стилів та технік, що використовувалися в мистецтві Великої Британії. У XIX столітті спостерігалось розцвіт декадансу, народження модерну та символізму [3, с. 158].

Графіка модерну також заслуговує на увагу завдяки своїй інноваційності та експериментальному підходу. Обрі Бердслі розробив власну графічну мову модерну через свої ілюстрації [2].

Обрі Вінсент Бердслі – англійський ілюстратор і письменник. Його малюнки, виконані чорним чорнилом і під впливом стилю японської ксилографії. Графіка художника, за висловом М. Кузьміна відокремлює світло від темряви, тобто ніяких півтонів: для світла білий папір, для темряви – чорна туш. Лінія набула дивовижної сили – почалася нова ера графіки. Простота засобів приголомшувала, але там, де він хотів показати свою вражаючу «здатність старитися», його техніка стає схожою на найтонше мереживо.

Обрі Бердслі вплинув на розвиток графічного дизайну в основному в галузі книжкової графіки. Одним із перших він спробував довести читачеві, що оформлення книги не менш важливе, ніж її зміст. Художник уникав прямого трактування ілюстрованого матеріалу, привносячи своє розуміння та бачення тексту. Якщо зовні і здається, що ілюстрації мають мало відношення до тексту, то при більш уважному розгляді стає ясно, що авторська ідея виражена повніше, ніж це могло б бути в «дослівному» малюнку.

Творчість Обрі Бердслі була інтелектуальним у своїй основі, найважливішим джерелом творчості майстра була література (він і сам був автором витонченої прози та поезії). Книги стали стержнем і змістом його творчої життя. Він надихався літературними персонажами, його великий спадок – це ілюстрації, обкладинки, заставки. Художник поєднує декоративні рамки із закритими в них сценами. Фантастичні ремінісценції на класичні теми виражають своєю глибиною і гостротою.

Подібно прерафаелітам, художник захоплювався тим, як у Середні віки оформлювали книги, де кожна сторінка виглядала як мистецьке діло завдяки особливому поєднанню шрифтів, рамкових ілюстрацій і декоративних мініатюр. У його роботах безліч інтелектуальних алюзій та гострота гумору вдало поєднувалися з естетикою середньовічних майстрів, із стилю якого виріс ряд авангардних шкіл. Без сумніву, творчість Бердслі залишила великий слід у розвитку мистецтва, а його вплив відчутний навіть у рекламі та модних виданнях наступних десятиліть [1].

Критик Роберт Болдуін Росс писав про творчість митця: «Спершу він робив

загальні ескізи олівцем, покриваючи папір на перший погляд безладними ескізами, які постійно стирав, а потім знову наносив, поки вся поверхня аркуша не перетворювалася на справжнє решето від олівця, гумки та ножики. По цій шорсткій поверхні він працював золотим пером та тушшю, часто повністю ігноруючи лінії, зроблені олівцем, які потім ретельно стирав. Таким чином, кожен його малюнок зароджувався, виконувався і завершувався на одному й тому самому аркуші паперу. І той самий процес повторювався, коли він створював копії своїх малюнків».

Обрі Бердслі відомий своїми ілюстраціями для видань «Жовта книга» («The Yellow Book»), була представниками ар-нуво та символізму. Його твори часто наводили на думку екзотичного та еротичного, але водночас були пронизані філософською глибиною.

«Жовта книга» («The Yellow Book») (1894-1897), його назва іронічно асоціювалася з «Блакитною книгою» парламентських засідань у Великій Британії та з французькими дешевими романами у жовтих обкладинках, підкреслюючи своєрідну та скандальну славу. Ключовою концепцією цього видання було те, що малюнки, які супроводжували тексти, не просто ілюстрували матеріал, але були окремими творами мистецтва.

Хоча життя Обрі Бердслі було коротким, його вплив продовжує відчуватися в сучасному мистецтві. Його стиль лінійного малюнка і здатність висловлювати емоції через мінімальні засоби знайшли продовження у творчості численних художників.

Розуміння творчості митця неможливе без занурення в соціокультурний контекст його часу. Епоха модерну відзначалася нестабільністю та шуканням нових виразних засобів. Обрі Бердслі відобразив це в своїх роботах, створюючи не лише графічні шедеври, але й віддзеркалюючи дух епохи.

За останні роки проведено численні дослідження щодо життя та творчості художника. Розкриваються нові аспекти його методів, аналізується його взаємодія з іншими художниками свого часу, що допомагає глибше розуміти його внесок у світ мистецтва.

Обрі Бердслі залишив світ із вражаючим набором робіт, які не тільки відображають його внутрішній світ, але й стали ключовим елементом культурного ландшафту епохи модерну. Його лінії вдихають життя в сучасне мистецтво, нагадуючи про те, наскільки маленькі деталі можуть викликати великі емоції.

Список використаних джерел:

1. Декаданс і еротика в графіці «піонера модерну» Обрі Бердслі. Пломін: веб-сайт. URL: <https://plomin.club/aubrey-beardsley/> (Дата звернення: 15.05.2024).
2. Культурологія: українська та зарубіжна культура. Модерн: веб-сайт. URL: http://megalib.com.ua/content/8450_Osoblivosti_stilu_modern.htm (Дата звернення: 15.05.2024).
3. Houfe S. The Dictionary of British Book Illustrators and Caricaturist. Woodbridge, Suffolk. Antique Collectors' Club. 1996. 367 p.

Полатайко Софія Андріївна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Мендерецька Наталія Вікторівна, магістр,
асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного
мистецтва та реставрації творів мистецтв
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

РЕМІНІСЦЕНЦІЇ ІМПРЕСІОНІЗМУ КЛОДА МОНЕ У ПРОЦЕСАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВИДІВ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

У сучасному мистецтві відбувається активний процес взаємодії і взаємозбагачення літератури, живопису, музики, театру і кіно, що призводить до диференціації та інтеграції різних видів мистецтва. Жанр поступово зміщується на шляху до нового синтезу, створюючи нові художні образи, форми, що відображають складні і напружені ритми сучасного життя, різноманіття її героїв і трагедій.

В кінці XIX – початку XX століття імпресіонізм, як напрямок антираціоналістичного мистецтва, був зосереджений на ірраціональних, чуттєвих і несвідомих проблемах внутрішнього світу людини. Живописний Імпресіонізм виступав як опозиція академічному мистецтву, тоді як літературний Імпресіонізм виступав як пошук нових (нереальних) художніх засобів, що проникають у внутрішній світ людини. Цей напрямок розвивався у взаємодії з неоромантизмом, символізмом та іншими стилістичними течіями модернізму. Імпресіонізм, як одна з течій модернізму, розвинувся в літературі під впливом живопису завдяки подібності певних художніх прийомів [5, с.2].

Техніка живопису імпресіоністів заснована на ідеї, що всі відтінки розподіляються відповідно до основних і додаткових кольорів. Швидкими і легкими рухами пензля художник наносить кольорові плями на полотно і об'єднує їх в єдине видовище при спогляданні з певної відстані. Основна ідея художників-імпресіоністів, які хочуть передати об'єкт різкими мазками, які, здається, передають усі враження, без чіткої форми на полотні, полягає в тому, що в природі не існує кольору як такого. Єдиним джерелом творчого кольору є сонце, яке висвітлює всі предмети своїм світлом і постійно надає їм нові відтінки.

Оскар Клод Моне, який народився в Парижі в 1840-роках, а згодом переїхав до Гавра, вважається видатним представником, засновником і найвідомішим художником, який працював у цьому напрямку. Його батько володів там продуктовим магазином. У студентські роки Клод був активним і невтомним хлопчиком, який шукав розваг у річках і скелях, що часто призводило до прогулів. Його хобі було малювання, він охоче малював карикатури на обкладинках зошитів, часто роблячи вчителів своїми героями. Ці розваги дозволили йому швидко вдосконалити свої навички, а його талант до карикатури дав йому можливість навчитися малювати картини для своїх «портретів»[1].

Клод Моне ввів в ужиток термін «імпресіоніст», який став відомий після того, як Моне назвав свої картину «Враження. Схід Сонця» (Impression. Soleil Levant) на виставці в 1874 році. Назва була вдосконалена з урахуванням ранкового виду на

порт Гавр. У своїх роботах Моне не просто намагався відтворити реальність або наслідувати природу, а й передати свої власні враження від неї. З точки зору академічного живопису, картина може виглядати грубою і безладною, фігури майже непомітні. Однак Моне демонструє хроматичний зв'язок між блакитною водою та сходом сонця, яскравим сяйвом ранкового моря [4, с.1].

Клод Моне обрав Імпресіонізм своїм стилем через бажання відтворити світ, що відображає безпосередність вражень та переживань. Він хотів передати на полотні не тільки об'єкти, а й емоції, які вони викликають у глядача. Імпресіоністи відмовилися від реалізації на користь коротких і ізольованих мазків фарби, які створювали враження безпосереднього застосування кольору і світла. Для Моне це був чудовий спосіб висловити своє сприйняття світу та природи. Його роботи стали відомі не тільки завдяки своїй техніці виконання, а й завдяки вмінню передати емоційну суть моменту [3, с.1].

Клод Моне залишається символом свободи в мистецтві і джерелом натхнення для творчості без обмежень і стереотипів. Він показав, що мистецтво – це експеримент, дослідження та вираження своїх почуттів та ідеалів. Моне справив величезний вплив не тільки на Імпресіонізм, але і на розвиток всього подальшого мистецтва. Його творчість вплинула на художників ХХ століття, таких як Пабло Пікассо та Анрі Матісс.

Сьогодні роботи Клода Моне вважаються скарбницею світового мистецтва, не тільки зберігаючи його спадщину, а й надихаючи нове покоління художників. Його роботи показують, як важливо бути відкритим для нових ідей і експериментів в мистецтві і до яких неймовірних результатів це може привести.

Відкриваючи нові способи сприйняття світу, Клод Моне став каталізатором розвитку мистецтва вражень. Його вплив можна побачити в різних аспектах сучасного мистецтва: від техніки та підходу до сюжету і втілення. Його роль в історії та розвитку мистецтва, як і раніше, дуже важлива, а його роботи продовжують надихати на нові досягнення і експерименти в світі мистецтва, не тільки художників, а й музикантів, літераторів, діячів театру, породжуючи нові – інтегративні форми творчості.

Важливо розуміти, що сучасне мистецтво – це відображення актуальності і почуття часу і сучасності, а отже, і вражень. Сучасне мистецтво – це захоплюючий світ, який завжди відкриває нові горизонти. Занурюючись в динамічний, надихаючий враженнями простір, людина не тільки отримує естетичне задоволення, але і по-новому дивіться на навколишній світ.

Сучасне мистецтво пропонує широкий спектр форм і жанрів, які відкривають перед художниками та митцями інших сфер мистецтва неймовірні можливості для вираження своїх думок і почуттів. Від традиційних видів мистецтва, таких як живопис і скульптура, до інноваційних технологій і мультимедійних проектів, сучасні митці можуть експериментувати з різними методами, матеріалами, поєднаннями різних форм як у межах одного виду так і між різними видами мистецтва, щоб створити щось унікальне, сучасне, цікаве [2].

Отже підсумовуючи можна сказати, що сучасне мистецтво – це динамічна, мультикультурна сфера, в якій невичерпний потенціал інтерпретацій та суперечностей стимулює розмови, дебати та думки, які у свою чергу породжують інтеграційні процеси між різними його видами. Різноманітність поглядів на

мистецтво, його значення та вираз, а також відкритість до експериментів та інновацій роблять його цікавим та доступним для всіх. Незважаючи на відмінності в думках і інтерпретаціях, сучасне мистецтво є важливим каналом самовираження для митця і джерелом вражень для глядача, а також постійним витокom продуктивної творчості в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. «Моне. Шлях митця». URL: <https://innovativeworld111.webnode.com.ua/mone-shlyakh-mittsya/> (дата звернення: 19.05.2024).
2. «Сучасне мистецтво». URL: <https://joseartgallery.com/uk/articles/sovremennoe-iskusstvo> (дата звернення: 19.05.2024).
3. Вусик Н.В, Павлик С.О, Шовкалюк А.В. «Мане або Моне: порівняння двох великих майстрів імпресіонізму». URL: <http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/11416/Вусик%2cПавлик%2cШовкалюк.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 19.05.2024).
4. Ворона І.М. «Дослідження життя та творчого шляху великого французького художника імпресіоніста Клода Моне». Наукові записки Київського національного університету технологій та дизайну. Випуск 1. 2018 рік. С. 261-262. URL: https://er.knuid.edu.ua/bitstream/123456789/11923/1/NRMSE2018_V1_P261-262.pdf (дата звернення: 19.05.2024).
5. Яценко Т.О. «Імпресіонізм у світовому образотворчому мистецтві». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705688/1/Імпресіонізм%20у%20світовому%20образотворчому%20мистецтві.pdf> (дата звернення: 19.05.2024).

Бздир Вікторія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Король Анатолій Миколайович, канд. пед. наук,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЇ У ПРОЄКТУВАННІ АДАПТИВНОГО ВЕБ-САЙТУ

Розуміння та використання психологічних принципів у дизайні веб-сайтів стає критично важливим для привертання та утримання уваги користувачів. Сайти конкурують за увагу користувачів у світі, де доступність інформації безмежна. Спритність у використанні психологічних прийомів допомагає виділитися серед конкурентів та забезпечує конкурентоспроможність. Розуміння психологічних аспектів допомагає адаптувати дизайн та інтерфейси до нових потреб та технологічних можливостей. Сучасні користувачі мають високі вимоги до користувацького досвіду. Використання психології допомагає створювати приємні та ефективні інтерфейси, що сприяють залученню та утриманню аудиторії.

Метою є дослідження впливу психологічних аспектів на процес створення веб-сайтів з метою забезпечення їх зручного використання користувачами. Через аналіз психологічних факторів, таких як сприйняття інформації, емоційний стан користувачів, поведінка та уподобання, дослідження спрямоване на розкриття методів і прийомів, які можуть бути використані веб-дизайнерами для створення інтуїтивно зрозумілих, привабливих та ефективних веб-сайтів. Метою є також підкреслити важливість розуміння психологічних аспектів у процесі розробки веб-інтерфейсів для створення позитивного користувацького досвіду та досягнення більшого успіху в онлайн-середовищі.

Віртуальне середовище мережі Інтернет наповнене великою кількістю веб-ресурсів, серед яких як прості односторінкові «сайти-візитки», так і потужні портали з відео- та аудіо наповненням, великою кількістю гіперпосилань та графічних елементів. Кожна з цих веб-сторінок має власний контент, який може сприйматись по-різному у залежності від оформлення, розташування, кольорової гами, зручності навігації та інших візуальних чинників і саме дизайн впливає на сприйняття інформації, підсилюючи її чи навпаки згладжуючи враження від надто вражаючих фактів [1, с. 23].

Веб-дизайн охоплює багато навичок і методологій, необхідних для створення та підтримки веб-сайтів. З розвитком технологій і переваг користувачів все більше уваги приділяється підходу до веб-дизайну, орієнтованому на людину. У цій зміні з'являється психологія дизайну, яка поєднує потреби, поведінку та емоції користувачів для створення ефектних веб-сторінок [2].

Психологія веб-дизайну обслуговує те, як людська психологія та поведінка впливають на дизайн веб-сайту та досвід користувача. Це передбачає розуміння того, як користувачі думають, сприймають і взаємодіють з вашим веб-сайтом. Він також визначає, як розробники можуть використовувати свої знання для розробки веб-сайту, який задовольняє когнітивні та емоційні потреби кінцевих користувачів.

Таким чином, розуміння принципів психології може допомогти веб-дизайнерам створювати веб-сайти, які є більш захоплюючими, зручними та ефективними в досягненні єдиних цілей [3].

Психологічна структура веб-сайту орієнтується на сприйняття та розуміння користувачем інформації. Дизайн інтерфейсу має враховувати принципи спрощення та інтуїтивності. Наприклад, використання чітких та привабливих графічних елементів, зручне розташування кнопок та меню допомагають користувачам швидше орієнтуватися на сайті [4].

Важливим елементом веб-сайту є виклик до дії, що стимулює користувачів до взаємодії з контентом. Психологія виклику дії включає в себе використання потужних та привабливих слів, створення відчуття терміновості та важливості, а також вплив на емоційний стан користувача [5].

Адаптивний дизайн враховує різноманітність користувачів та їхніх потреб. Психологічний комфорт забезпечується шляхом створення дружнього та привітного середовища, де користувачі відчувають себе зручно та впевнено [6].

Кольори та типографія веб-сайту мають великий вплив на емоційний стан користувача та його сприйняття інформації. Наприклад, використання яскравих кольорів може привернути увагу, тоді як спокійні тони сприяють концентрації.

Веб-сайт повинен відображати бренд або людину, а не боротися з ними. Компанії, які демонструють продукт або послугу, хочуть висвітлювати свої позиції, тому вкрай важливо тримати їх в центрі уваги

Було детально проаналізовано роль психології у створенні веб-дизайну, зосереджено увагу на важливість використання психологічних принципів, естетичної привабливості та користувацької зручності. Також було досліджено вплив різних аспектів дизайну, таких як кольори, форма та композиція, на ефективність продукту. Отже, в результаті нашого дослідження стало очевидним, що врахування психологічних аспектів є важливим у процесі створення веб-сайтів для забезпечення їх зручного використання. Основним висновком є те, що розуміння реакцій та потреб користувачів визначає вирішальну роль у розробці інтерфейсів та дизайні веб-сайтів. Використання цих знань дозволяє не просто створити привабливий, але і дієвий веб-простір, який здатний залучати та утримувати увагу аудиторії. Отже, врахування психології у процесі розробки веб-сайтів є не просто практичною необхідністю, але й стратегічно важливим кроком для досягнення успіху в цифровому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Зеленюк О. О. Веб-дизайн в контексті формування візуальної культури віртуального середовища. Молодий вчений. № 1 (65). 2019. С. 23-26.
2. Psychology in Web Design: Navigating the User Mind. URL: <https://medium.com/theymakedesign/psychology-in-web-design-4ab44b913954> (дата звернення: 15.03.2024).
3. Psychology of Web Design. URL: <https://enterprisemonkey.com.au/psychology-of-web-design/> (дата звернення: 15.03.2024).
4. What is website ergonomics? URL: <https://coi.ua/en/blog/DesignCo/what-is-website-ergonomics> (дата звернення: 15.03.2024).
5. Анатомія web-сторінки. URL: <https://training.qatestlab.com/blog/technical-articles/web-page-anatomy/> (дата звернення: 15.03.2024).
6. What Is Inclusive Web Design? URL: <https://elementor.com/blog/inclusive-web-design/> (дата звернення: 15.03.2024).

Гаращук Олександра Олександрівна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Мендерецька Наталія Вікторівна, магістр, асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

СПЕЦИФІКА ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ НАПРЯМКІВ ІМПРЕСІОНІЗМ ТА ПОСТІМПРЕСІОНІЗМ

Хоча обидва напрямки тісно пов'язані, між імпресіонізмом та постімпресіонізмом існує ряд ключових відмінностей. Для початку розглянемо що таке імпресіонізм. Імпресіонізм – це художній напрямок, що виник у Франції наприкінці XIX століття. Він порушив традиційні методи і стилі живопису, запропонувавши новий підхід до відображення світла і кольору. Імпресіоністи прагнули передати суб'єктивні візуальні враження від моменту та сцени, а не створювати реалістичні та правдоподібні зображення. Вони малювали картини спонтанно на відкритому повітрі, експериментуючи з яскравими кольорами, чіткими мазками, незвичними ракурсами та композицією. Художники-імпресіоністи, такі як Клод Моне, П'єр-Огюст Ренуар і Едгар Дега, часто зосереджувалися на ефектах світла та намагалися відтворити їх за допомогою швидких, чистих мазків кольору, які не змішувалися на палітрі. Їхні картини, подібні до ескізів, мерехтіли і здавалися пронизаними світлом [2].

Імпресіонізм, який спочатку викликав суперечки, відкинув жорсткі академічні правила і класичні сюжети, щоб створити сучасний, ефемерний образ життя через особисте сприйняття природи, кольору і світла. Цей напрямок проклав шлях для наступних рухів, таких як постімпресіонізм і абстрактний експресіонізм. Спонтанний і живий стиль роботи пензлем Клода Моне, а також його вивчення світлових явищ закріпили імпресіоністичне бачення. П'єр-Огюст Ренуар використовував легкі мазки та світлу палітру щоб передати радість і чуттєвість. Каміль Піссарро застосовував наукові теорії кольору і техніку пуантилізму. Альфред Сіслей зосередився на мінливих світлових ефектах пейзажів. Берта Морізо передавала швидкоплинні враження буржуазного жіночого життя. Едгар Дега передавав психологію і рух у своїх портретах і зображеннях танцюристів. На імпресіонізм вплинули побутові сюжети реалізму, інтенсивність романтизму, натуралізм барбізонської школи та композиційні прийоми японізму. Проте імпресіоністи зосереджувалися на об'єктивних наукових спостереженнях, а не на символізмі чи моралізмі, прагнучі передати ефемерну красу природи [1].

Дізнавшись більше про імпресіонізм можна сміливо говорити про його наступника постімпресіонізм. Художники цього напрямку не завжди дотримувалися головного принципу імпресіонізму – зображення не самого предмету, а враження від нього. Прихильники нового напрямку прагнули передавати матеріальний світ вільно і узагальнено. Вони не мали спільної програми чи методу, кожен з них був

яскравою творчою індивідуальністю, яка залишила свій слід у мистецтві. Термін «постімпресіонізм» запровадив англійський критик Роджер Фрай після того, як його вразила виставка сучасного французького мистецтва, яку він організував у Лондоні в 1910 році. На виставці були представлені роботи Вінсента Ван Гога, Анрі Тулуз-Лотрека, Поля Сезанна та інших художників, які згодом стали найвідомішими і найяскравішими представниками нового напрямку. Постімпресіонізм виник як продовження імпресіонізму і реалізму. Імпресіоністи прагнули зобразити на полотні момент, який би справляв сильне враження від чого-небудь. Особливістю постімпресіонізму в живописі, порівняно з іншими видами мистецтва, є взаємний вплив різних напрямів та індивідуальних творчих підходів. Мистецтво постімпресіонізму відзначається своєю багатогранністю, включаючи безліч жанрів і стилів [3].

Отже, імпресіонізм і постімпресіонізм це два пов'язані, але чітко відмінні рухи в образотворчому та інших видах мистецтва, що виникли у Франції. Обидва напрямки прагнули відійти від жорстких правил та штучності академічного мистецтва, але робили це по-різному, використовуючи власні, тільки їм притаманні засоби художньої виразності. Імпресіонізм та постімпресіонізм мали глибокий вплив на розвиток всього сучасного мистецтва. Їхні новаторські підходи до світла, кольору та композиції проклали шлях для таких майбутніх напрямків, як експресіонізм, фовізм та абстракціонізм.

Список використаних джерел:

1. Арт рев'ю. Художній стиль імпресіонізм – Jose Art Gallery. Jose Art Gallery. URL: <https://joseartgallery.com/uk/articles/impressionism> (дата звернення: 19.05.2024).
2. Імпресіонізм. УМІТИ. URL: <https://umity.in.ua/concept/?id=594> (дата звернення: 19.05.2024).
3. History Твоя електронна бібліотека. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/nazarenko-art-9-class-2017/5.php> (дата звернення: 19.05.2024).

СЕКЦІЯ 30.

ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

Чаговець Аріна Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету геології, географії, рекреації та туризму
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Пивоваров Антон Віталійович, здобувач другого рівня вищої освіти факультету геології, географії, рекреації та туризму
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Суярко Василь Григорович, доктор геолого-мінералогічних наук, академік Академії наук Вищої школи України та Української нафтогазової академії, проф. кафедри фундаментальної і прикладної геології факультету геології, географії, рекреації і туризму
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

ВОДНА МІГРАЦІЯ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, МЕХАНІКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МІГРАЦІЇ

Водна міграція підземних вод є важливим аспектом гідрогеології, що стосується перенесення води та розчинених у ній речовин у геологічному середовищі. Під міграцією ми розуміємо комплекс процесів, що ведуть до просторового перерозподілу хімічних елементів із зміною їх концентрації на даній ділянці середовища та накопиченням або розсіюванням на інших, суміжних ділянках. Цей процес включає в себе складні фізико-хімічні механізми та характеризується рядом закономірностей, які визначають поведінку води в підземних водоносних горизонтах.

Міграція підземних вод залежить від декількох ключових факторів, таких як геофільтраційні умови, гідродинамічні умови та геохімічні умови.

1. Геофільтраційні умови визначаються властивостями водоносних порід, такими як пористість та проникність, де гомогенні та гетерогенні середовища мають різні міграційні характеристики.

2. Гідродинамічні умови включають рівень водообміну, напрямок і швидкість потоку підземних вод, що впливають на розподіл розчинених речовин.

3. Геохімічні умови охоплюють температурні режими, тиск, концентрацію іонів та електрохімічні параметри, такі як окислювально-відновний потенціал. [5]

Міграція хімічних елементів в природних водах визначається як властивостями самих елементів, так і електрохімічними та термодинамічними параметрами природних систем або середовища міграції. Мінливість цих параметрів відбувається внаслідок збільшення з глибиною температури і тиску та розшарування підземної гідросфери на зони різного гідродинамічного режиму, що в значній мірі обумовлює характер геохімічного середовища. [1]

Процеси міграції підземних вод можна розділити на кілька основних механізмів: конвективний перенос, де розчинені речовини переміщуються разом із

потокм води, дифузію, яка відбувається на молекулярному рівні і обумовлена градієнтом концентрацій речовин, та гідродисперсію, що включає процеси мікро- та макродисперсії [3], залежно від гідродинамічних характеристик середовища. Міграційні процеси визначаються взаємодією між водою та пористим середовищем, де важливими параметрами є швидкість міграції, що залежить від гідравлічної провідності та градієнта тиску, траєкторії міграції, які можуть бути прямолінійними або звивистими в залежності від гетерогенності середовища, та час проникнення, що визначається шляхом аналізу конвективного та дифузійного переносу.

За рівнями протікання міграційного процесу виділяються:

а) відносно однорідні гомогенні системи з однорівневим протіканням міграційного процесу (однорідні піщані або глинисті комплекси, порівняно рівномірно тріщинуваті скельні породи);

б) гетерогенні системи з дворівневим протіканням міграційного процесу (впорядковано-шаруваті комплекси піщано-глинистих порід, комплекси тріщинуватих напівскельних порід при наявності окремих зон подрібнення, різко підвищеної тріщинуватості тощо);

в) гетерогенні системи з багаторівневим протіканням міграційного процесу (комплекси піщано-глинистих порід неупорядкованої будови, комплекси тріщинувато-пористих порід, ускладнені окремими зонами подрібнення, різко підвищеної тріщинуватості тощо).

Однак, повноцінним дослідженням процесів в підземних заважає низка проблем. Наявність джерел забруднення і досі грає суттєву роль у процесах міграції.

При дослідженні проблем міграції доцільно розрізняти мікроскопічний, макроскопічний і регіональний рівні вивчення міграційних процесів. Самі ж *мігранти поділяються* на:

а. нейтральні в фізичному і хімічному відношенні – трасери [2],

б. схильні до фізико-хімічних або/і мікробіологічних перетворень і взаємодій, але не здатні спричинити суттєву зміну вихідної щільності – в'язкості підземних вод (фізично нейтральні стоки),

с. ті, що суттєво впливають – через високу концентрацію компонентів – на щільність та в'язкість підземних вод (важкі та легкі стоки).

Основні джерела забруднень представлені двома групами – поверхневими забрудниками та міграцією з підземних басейнів.

Поверхневі джерела переважно носять техногенний характер, мають досить чіткі планові границі, розташовані на безпечній віддалі від техногенних контурів розвантаження підземних вод, яка суттєво перевищує потужність водоносного комплексу. Це визначає розвиток забруднення в умовах планової фільтрації [4] (міграції). Склад води таких джерел суттєво відрізняється від вихідного складу підземних вод. Їхня дія дуже залежить від захисних властивостей природних покривних або техногенних відкладів і переважно обмежується порівняно невеликі глибини проникнення основної маси забруднень.

Міграція з підземних басейнів природних некондиційних (високомінералізованих) вод обумовлюється головним чином техногенними чинниками – водовідбором та його інтенсивністю. Підземні джерела некондиційних вод техногенного характеру подібні до поверхневих джерел, але, як правило, наближені до контурів техногенного розвантаження. Для поверхневих джерел

виділяють два характерних види ореолів забруднення – ореоли розтікання і ореоли розсіювання. [1]

Особливо увагу, слід звертати на хімічні елементи - маркери, які можуть пояснити генезис цих підземних вод та їх особливості міграції. Яскравим прикладом — є ртуть, яка вказує на глибинну міграцію флюїдоносної маси з мантії, оскільки ртуть — це мантійний елемент. Саме цей елемент найчастіше мігрує через флюїдальні маси по зонам розушільненням, розломів.

Так, наприклад значну концентрацію ртуті зафіксовано на Шебелинському родовищу, Святогірському, а також на Константинівській антикліналі.

Інертні гази: Інертні гази, такі як гелій, неон, аргон, криптон і ксенон, не вступають в хімічні реакції з іншими елементами.

Це робить їх ідеальними маркерами для вивчення глибинних процесів, таких як мантійна дегазація і метаморфізм. Ізотопні співвідношення інертних газів також можуть використовуватися для вивчення віку підземних вод.

Отже, під міграцією слід розуміти не рух всієї маси води, що ототожнюється з фільтрацією, а взаємне переміщення окремих компонентів підземних вод, що визначають їх склад і властивості. Розуміння закономірностей, механізмів та характеристик міграції є надзвичайно важливим для точності геологічних досліджень, оскільки це дозволяє ефективно управляти водними ресурсами та забезпечувати їх якість. Класифікація мігруючих речовин та джерел їх забруднення допомагає виявляти та усувати найбільш небезпечні для довкілля та здоров'я людей фактори. Природні джерела, такі як мінерали і геохімічні процеси, вимагають одного підходу, тоді як антропогенні джерела, зокрема промислові та сільськогосподарські відходи, потребують зовсім інших заходів контролю та регулювання. Загалом, інтегрований підхід до вивчення водної міграції та забруднення підземних вод є необхідним для забезпечення сталого управління водними ресурсами та збереження екологічної рівноваги.

Список використаних джерел:

1. Шевченко О. «Основи міграції підземних вод» Київ, 2009. 32 с. [1, с. 10 - 21].
2. Формування ресурсів підземних вод на Україні. Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. 111 с. [2, с. 55 - 83].
3. Програма та методичні вказівки з курсу "Структурна геологія та геологічне картування". К., 1997. 51 с. [3, с. 36 - 40].
4. Страхов Н. М. Історична геологія. К.-Х., 1938. Т. 1. 346 с. [4, с. 185 - 215].
5. Суярко В. Г. Загальна та нафтогазова геологія: навчальний посібник / В. Г. Суярко, О. О. Сердюкова, В. В. Сухов. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 182-185 с [5, с. 67 - 79].

Ліхман Валерія Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Будзак Василь Миронович, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ПРОБЛЕМА РІВНЯ БІДНОСТІ У СВІТІ

Злидні є важливою глобальною проблемою, яка стосується мільйонів людей по всьому світу. Вона характеризується відсутністю доступу до основних ресурсів, необхідних для здорового та продуктивного життя, таких як їжа, вода, житло, одяг, освіта та охорона здоров'я. Злидні мають руйнівні наслідки для людей, сімей та суспільства в цілому, призводячи до голоду, недоїдання, низької тривалості життя, соціальної нестабільності та конфліктів.

Подолання бідності є першою з 17 цілей, визначених у Порядку денному у сфері сталого розвитку до 2030 року. Вона закликає до «мобілізації значних ресурсів з різних джерел, у тому числі шляхом посиленого співробітництва в галузі розвитку, з метою забезпечення країн, що розвиваються, зокрема найменш розвинених країн, адекватними та передбачуваними засобами для реалізації програм та стратегій викорінення бідності у всіх її формах». [1]

У період з 1990 по 2015 рік було зафіксовано значне зниження рівня екстремальної бідності на глобальному рівні, в результаті чого понад мільярд осіб вийшли з цього стану. Середньорічне зниження рівня бідності становило 1,1%, з 35,9% у 1990 році до 10% у 2015 році.

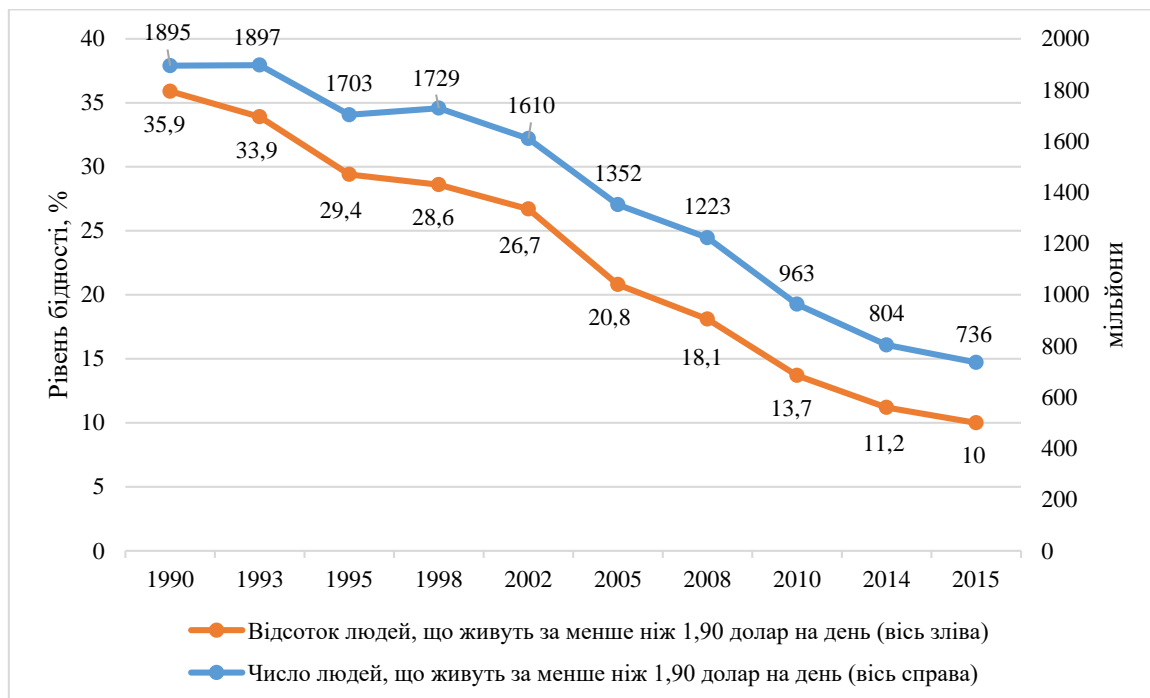

Рис. 1. Рівень екстремальної бідності на глобальному рівні та чисельність населення 1990-2015 рр. [4]

Однак, у період з 2015 по 2019 рік темпи зниження бідності сповільнилися до 0,6% на рік, що є найнижчим показником за останні три десятиліття. Протягом 24-річного періоду найбільше скорочення бідності спостерігалось у Східній Азії та Тихоокеанському регіоні, а також у Південній Азії.

Глобальному скороченню бідності завдала серйозного удару пандемія COVID-19. Прогрес у таких важливих сферах, як вакцинація дітей та рівність доходів між країнами, був повернутий назад у спосіб, якого не було протягом останніх трьох десятиліть. Найбільше на той період постраждали країни з низьким доходом. [1]

На даний момент приблизно 700 мільйонів осіб виживають менше ніж на 2,15 долари в день, що визначає екстремальний рівень бідності. Такий рівень злидні переважно спостерігається в певних регіонах Африки на південь від Сахари, в зонах нестабільності та конфліктів, а також у сільській місцевості. Згідно з прогнозами, якщо поточна тенденція продовжиться, то до 2030 року 575 мільйонів осіб продовжуватимуть жити в умовах екстремальної бідності, а 84 мільйони дітей не матимуть можливості відвідувати школу. [2]

Стратегією Світового банку щодо зменшення рівня бідності є:

– Усунення розривів між прагненням до політики та її досягненням: часто існує великий розрив між сформульованою політикою та її реалізацією на практиці – між тим, чого справедливо очікують громадяни, і тим, що вони відчувають щодня. Політичні цілі можуть бути варті визнання, але, найімовірніше, будуть існувати значні відмінності в тому, наскільки вони можуть бути реалізовані, і в тому, які групи отримують від них користь. Наприклад, на місцевому рівні ті, хто має найменший вплив на громаду, можуть бути позбавлені доступу до основних послуг. Важливо розробити стратегії впровадження, які можуть швидко та гнучко реагувати, щоб усунути ці недоліки.

– Інвестування в підготовку та профілактику: пандемія COVID-19 показала, що декілька років прогресу в боротьбі з бідністю можуть швидко стати недостатніми при виникненні кризи. Профілактичні заходи часто не отримують достатньої політичної підтримки, і недостатньо уваги приділяється запобіганню катастроф. З часом, популяції, які не зазнали стихійних лих, можуть стати байдужими, припускаючи, що такі ризики були усунені або можуть бути легко усунені, якщо вони виникнуть. COVID-19, на тлі зміни клімату та тривалих конфліктів, нагадав суспільству про необхідність цілісного та активного інвестування в заходи підготовки до непередбачуваних обставин. [3]

Вирішення проблеми злиднів потребує спільних зусиль урядів, міжнародних організацій. Інвестування в освіту, охорону здоров'я та створення робочих місць є важливими кроками на шляху до подолання злиднів. Також варто вирішувати основні причини злиднів, такі як дискримінація, соціальна несправедливість, зміна клімату та стихійні лиха. Вирішення цієї проблеми потребує активної участі громадян. Кожна людина може зробити внесок, допомагаючи місцевим благодійним організаціям, волонтерству або будучи більш освіченою про проблеми бідності в своїй країні.

Список використаних джерел:

1. United Nations. Peace, dignity and equality on a healthy planet. Ending Poverty. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/ending-poverty>.
2. World Bank. Poverty. Overview: Context. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#1>.
3. World Bank. Poverty. Overview: Strategy. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#2>.
4. World Bank. 2018. Poverty and Shared Prosperity 2018: Piecing Together the Poverty Puzzle. C. 2. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/34b63a7c-7c89-5474-b9d3-f4f35085fe83/content>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ VII МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКИ»**

24 травня 2024 рік • м. Дніпро, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли перевірку на плагіат та експертизу за формальними ознаками
(форматування, стиль мови, оформлення цитувань та списку використаних джерел).
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів.*

Підписано до друку 24.05.2024.

Папір офсетний. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Гарнітура Times New Roman, Poiret One та Arial.

Умовно-друк. арк. 37,78. Замовлення № 24/005.

Тираж: 100 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Громадська організація «Молодіжна наукова ліга»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@liga.science | URL: www.liga.science

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».

21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.